

JÓKAI ÖSSZESEN MŰVEI

JÓKAI MÓR ÖSSZES MŰVEI

JÓKAI MÓR ÖSSZES MŰVEI

Szerkeszti

NAGY MIKLÓS

ADOMÁK

JÓKAI MÓR

AZ ÖNKÉNYURALOM ADOMÁI

I. KÖTET

1850–1858

Sajtó alá rendezte

SÁNDOR ISTVÁN

Akadémiai Kiadó – Argumentum Kiadó
Budapest, 1992

Lektorálta

LENGYEL DÉNESNÉ KOVÁCS ÁGNES

**Megjelent a Kulturális és Történelmi Emlékeink Feltárása,
Nyilvántartása és Kiadása program támogatásával.**

AZ ÖNKÉNYURALOM
ELSŐ ÉVEINEK
SAJTÓJÁBÓL

1850–1854

PESTI RÖPÍVEK

1850

1

TÁRSAS ÉLETI SZEMLE

Szemlénk a legkedvezőbb időszakban indul meg. A sajtó időszak a legélénkebb korszakában. Rózsaszínű élet fakad jelenben a sajtói munkásság nyomán mindenütt, s ami a prér alól kikerül, az minden pártbelinek egyformán nyírc van, s talán csak a párizsi lepedánsabb clubbista kérdené, vörös-e vagy fehér?...
n

Termékenyen folyik a teremtés isteni humora kiforratlanul, részegítőleg és édesen, s megfizetetését maguk a törvények tilalmazzák.

10 Mily fölséges sajtó törvények!

A legtüzesebb vörösöket állíthatja elő anélkül, hogy a legbuzgóbb rendpártinak is kifogása lehetne ellenök... és legföllebb csak azokat deportálják, melyeket itthon már megemésztetni nem lehet.

10 Az eredeti termékek a hon földének zamatával mindenféle színben hagyják el a sajtót, és csupa óhajtó szemek cpednek utánok.

Ily korlátlan sürgés rég nem uralkodott a sajtó körül.

Egy hosszú éve már!

20 Hej, de szomjasan is leste sok ember ezt az időt.

És íme, itt van az óhajtva várt — új szüret és újbor!

Ha azonban a kedélyes olvasó az előzmények után egyebet várt, s az újat savanyúnak találja, úgy hajtson föl bú felejtéseül egy pohárt abból a jó régiből.
20

EGY KIS SZÜRETI BILLET DOUX A SZERKESZTŐHÖZ

„Ott ültem én egykor a kőbányai lugasok egyikében; arany-
 ló fürtök függtek le vállaimra, s a szél szerelmesen simogató ve-
 lők keblemet. Telhetlenül szívám egész napon át a márnak
 édes cseppeit. Azonban zsarnokom megirigyelte tőlem az égi
 5 italt, s miután maga is jót hajtott volna föl belőle, engem vasba
 veretve, egy mély börtönnek sötét zugába kárhoztatott. Láng-
 lelklű társaim sorsát én sem kerülhetém ki. Eltelve a márnak
 édes nedvével, lánoltam, forrtam belől, bordáim majd kipa-
 tantak, és én, ki azt hívtam, hogy majd egykoron megvesziet-
 10 lenül s tisztán nyithatom meg keblemet ... nagyon csalatkozám.
 Zsarnokom valóságos *priznici* kúrát folytat azóta velem, vala-
 hányszor meglátogat, mindig egy-egy csöbör hideg kútvízzel ol-
 togatja le lángjaimat, s én nem hogy *javulnék*, hanem napról
 napra rosszabb leszek.

15 — Most engedelmet ... számat betömk, el kell hallgatnom;
 ha ismét csapra ütnek, többet.

Kelt N. N. Pest kocsmáros pincéjében *vízöntő* havában.

Ötven Akós.

[HOL VOLT, HOL NEM VOLT ...]

Hol volt, hol nem volt ... a felső vármegyéből egyszer egy
 csapat önkéntes — többnyire szelíd drótosokból álló —, azon
 szent célból kerekedett föl, hogy ők bizony elhozzák a koron-
 át — tán bavariai Ottó alatt történt, mikor a korona éppen
 5 veszendőben volt. A szelíd csapat szándéka igen elhatározott

és nemes vala. De az erő rettenetesen kevés volt, s hozzá még, hogy bátorságuk is bűvóskát játszott a szúr alatt. Elindultak biz ők, s nemcsak hogy a szent klenódiumot elhozzák, hanem még ágyúkat is hoznak magukkal — arra is fogadást tettek. Azon-
10 ban az úton valami garázda portyászok oldalba figyelmeztették őket ... nekik se kellett több ... s vitézségüket a szegre akasztva, bedrótozott lábbal és fejfelé rohantak visszafelé. A falu előtt, honnan kiindultak, éppen gyerekek játszadoztak holmi apró kúcsipuskákból lövöldözve. A megtért hősök tehát visszator-
15 lásúl megverték ezt a gyöngébb armadiát, s diadalmuk jeléül elszedegették kúcsipuskáikat. Ekkor aztán győzelmi menettel vonultak a faluba. A nép kíváncsi örömmel kérdezősködött a korona iránt.

— „Korona — mondák a drótos argonauták — az nincs, ha-
20 nem van ágyú sok!”

— „Hol, hol?” — kérdé az összecsedült lakosság.

— „Hol? — hát csak itt a *tarisznyába!*”

Ott voltak a kúcsipuskák ...

4

[TOM POUCE-T ...]

Tom Pouce-t, a híres óriás-törpét a napokban Bécsben egy főrangú magyar úr magához kéretvén, sallangos négy lovú fo-
gatát küldé érte. A kocsi megállott a ház előtt, s a törpe a tisz-
teletteljes meghívás teljesítésére a kocsiba hágott. Azonban
5 a kocsis még mindig várt valakit. A törpe azt hívén, hogy ta-
lán észre nem vétetett, fészkelődni kezdé, egyik kocsi-zsebből
a másikba ugrott ... köhögött ... de mind hasztalan, a kocsis
mégsem indult. Végre megúnván a várakozást, figyelmessé tet-
te a lobogós ingú maitre de coche-t jelenlétére, mire ez magyar
10 őszinteséggel ekként válaszolt:

— „Hát az úr volna az, kiért az uram *négy lovat* fogatott be velem, hiszen az urat *karomon* is elvittem volna.”

5

[A MINAP ESETLEGESEN ...]

A minap esetlegesen egy jellemzetes szóváltásnak leheténk tanúi, mely bő fogalmat adott nekünk bizonyos emberek szűk fogalmáról.

5 Egy újdonsült indigena, ki az alkotmányosságróli fogalmait bizonyosan petersburgi útjában tanulta, egy idegentől városunk civilizációja felől kérdeztetvén, megvetőleg felelé:

— „Van egypár ezer német benne, de annak is nagyobb része *magyar!*”

— Hát közintézetei? van-e valamire való színháza?...

10 — „Igen — viszonzá ismét a jólelkű cicerone —, van egy *nemzeti*, de abban is *magyarul* játszanak!”... (Sic!)

6

REGÉNY LEVELEKBEN

I. Clementina Theophilhoz.

Hallja maga, Theophil! Maga a legegyügyűbb ember, mind-
azon állatok között, akiket valaha ismertem. Maga rövidlátó,
maga nagyothalló, maga mindig nevet, még akkor is, hogyha
5 ütik, magát mindenki az orránál fogva hurcolja. Maga nem jár
sem kocsmába, sem kávéházba, maga nem iszik, nem dohány-
zik és nem kártyázik, magának mindenki adós, maga senkinek
sem, maga józan, maga jámbor, maga szemérmes, maga ele-
fánt. Mindebből átláthatja, mind maga, mind a világ, de végre

10 magam is, hogy maga valóságos férjnek született ember. Maga
egy olyan csuda, mint az egyiptomi szent tehén, akit keresni és
hizlalni és mutogatni kell. S minthogy maga a minap azt mon-
ta, hogy akkor menne csak feleséghez, ha magát megkérné va-
lami asszony, hát én ezennel tudósítom róla: hogy én magát
15 elveszem. Megengedem, hogy e levelet örömében megcsókol-
ja. Továbbá rendelkezéseim elfogadására várjon rám délután 2
órától 8-ig a kapu alatt.

Őszinte pártfogója Clementina.

II. Theophil Clementinához.

Imádott Clementina! Én szököm. — Megyek Törökország-
20 ba mameluknak, utánam ne jöjön, mert eladom. A bárót meg a
grófot tisztelem, most beszéltem egy marquis-val, még ez nem
ismeré önt, oda küldtem, — legyen ilyen is. Hogy el ne felejt-
kezzék ön rólam, emlékül önre hagyom legjobb barátimat, kik
mindennap híven fogják önt rám emlékeztetni, — közös hitele-
25 zőinket. Mi egymást e földön nem látjuk többet, s ami a másvi-
lágot illeti, vigasztal az a gondolat, hogy annak is két rekesze
van, s egyikből a másikba átjárni nem szabad. Megengedem,
hogy e levelet bújában széttépje.

Örökre eltűnt Theophilja.

7

SEMMI KÜLÖNÖS

— Tudja ön — mondá egyik ismerősünk barátjának —, hogy
Bergheer bűvész búcsúelőadásakor, a német színpadon *fejeztek*
is?

— Oh ebben semmi különös sincs — válaszolá a másik —,
6 hiszen a német színpad Kalis igazgató alatt *rendes kőnpad* volt.

IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS EN MINIATURE

— *Squear*. Ugye báránycám, játszottatok vasárnap?

— *Smick*. Nem oktató úr, én nem játszottam.

— *Squear*. Na hiszen, báránycám, ezt bevallhatod, a játék nem vétek.

5 — *Smick*. Igen ... egy kissé laptáztam.

— *Squear*. Laptáztál? és jelen volt ott az Isten, ahol laptáztál?

— *Smick*. Az Isten mindenütt jelen való.

10 — *Squear*. Gaz kölyök! hát te úgy a laptával megütöted az Istent ... már ezért megérdemled a botot ... Dülj meg!

ÚJ DIOGENÉSZ

— *Bierherr*. Hova megy ön este?

— *Első úr*. A magyar színházba.

— *Bierherr*. (Lenézi.) S ön?

— *Második*. Én is.

5 — *Bierherr*. Hol Sie der T.... De ön csak reményilem —

— *Harmadik*. Szinte odamegyek.

— *Bierherr*. Ah! hát már az egész világ a magyarba rohan, s a németbe senki sem jó?

— *Negyedik*. De igen, én oda szándékozom.

10 — *Bierherr*. Oh kedves egyetlen barátom, végre tehát mégis valaki ... engedje kezét szorítanom ... hát csakugyan odamegy?

— *Negyedik*. Hogy ne mennék, mikor Braunecker-Schäffer ma magyar dalt énekel.

EGY KIS TÉVEDÉS

X városban a kapitányi hivatal, miután panaszt tettek ná-
 lu, hogy a piacon sok egészségtelen gyümölcs árulatik, meg-
 parancsolá az ordonáncnak (ki egy becsületes árvamegyei tót
 legény volt), hogy egy „sárga dinnyét” hozzon, az ordonánc e
 n parancsszóra azonnal átfutott a szomszéd kovácsnéhoz, kit sze-
 rencsétlenségére *Sarkadinénak* híttak, s erővel a kapitányi hi-
 vatal előszobájába vonszoló, miután ott volt, jelentést tőn, hogy
 Sarkadiné itt van!

— Na, hát vizsgálja meg kend kívül-belül pontosan — mon-
 dá a kapitány —, egészséges-e?

Az ordonánc úgy tett, miként parancsoltatott, s a szegény
 asszonyt egész pontossággal megvizsgálta.

— Nincs ennek semmi baja, kapitány úr!

— Úgy, hát nem kell a Dunába lökni.

10 S a zsinóros tévedés az előszobába ment, és auctoritativus
 hangon mondá a bámuló delinquensnek: Szerencséje, hogy ba-
 ja nincs, különben a kapitány úr a Dunába lökette volna!

RÁSZEDET UZSORÁS

Valaki egy rézüstöt kért szomszédjától, mit csak nagy díjfi-
 zetés ígérete mellett kaphatott meg; midőn tehát visszaküldte,
 egy kisebb üstöt is tőn bele.

A tulajdonos kérdezé: mire való a kisebb üst?

5 — „Az üstöd — felelt a kölcsönkérő — megfiadzott!”

A szomszéd megörülve a jó kamatnak, mind a két üstöt el-
 tette.

Rövid idő múlva ugyanaz ismét elkérte az üstöt, de oly soká magánál tartá, hogy a szomszéd végre nem várhatva, visszakérte, ekkor a kölcsönkérő azt felelé: „hogy az üst megdöglött!”.

— „Semmi tréfa — szóla a szomszéd —, miképpen dögölhetne meg az üst?”

— Különös! Ugye azt elhívd, midőn mondtam, hogy *megfiadzott*, s azt nem akarod hinni, hogy *megdöglött*?! ...

12

[K. SZABÓMESTER...]

K. szabómester a napokban kérdeztetvén, miért nem köszön soha X. úrnak, holott ez mindent nála varratott, — „igaz — felelé a mester —, s éppen azért nem kívánhatja senki, hogy kalapot *saját nadrágom* előtt levegyem.”

13

DENIQUE POGÁNY

A Cirque Olímpicben minap egy lovag darab adatott elő ezen címmel: „A görögök harca, a törökök ellen.” Történt, hogy a lovagjáték hevében egy görög katonának kardja egyenesen a nézőhely felé suhogott, és ott egy úrnak homlokát sérté meg. A vétkes vigyázatlanság megbüntetésére azonnal vizsgálat rendeltetett, és íme, kisült, miszerint a görögöt játszó lovarművész nem vétett a játék címe ellen, s csakugyan akaratlanul is török ellen harcolt, ... a sértett néző neve t.i. Murat volt ... denique pogány.

[A FRANCIA HÁBORÚBAN ...]

A francia háborúban, egy szántóföld mellett elballagó francia katonák, tréfálódzva szólíták meg az éppen magvetéssel foglalkozó parasztot:

— „Mit fárasztod magad ilyen agyon? úgyis miénk lesz, amit vetsz, ha megérik.”

— „Adja Isten, katona uram, viszonozza a paraszt jámborul, kenderi vetek.”

[EGY KIS EGYFELVONÁSOS VÍGJÁTÉK]

Egy kis *egyfelvonásos* vígjáték a nemzeti színpadon, mely azonban szomorúan végződik.

— Múlt szerdán éjszaka a nemz. színház körül fölvigyázó éjór a páholysorok felől némi neszt hallott. Közelebb ment tehát, és íme, egy embert látott gombolyagba szedett tagokkal egy zúgban guggolni, ki alvást színlele.

Az ór rárivalt: ki vagy! az egyén sokkal izmosabb és erősebb lévén, semhogy valami eredeti megbukott drámának lelke lett volna.

A *ki vagy* szóra fölegyenesedett a két lábú talány, s hebegni kezdé, hogy ő bizony az este előadott darabon (Brumon marquis volt) karzati ülőhelyén elaludt, és midőn fölébredt, már minden ajtókat zárva talált. Dörömbölt, de sehol semmi kijárás nem nyílt meg. Így végre elálmosodván, ide, e nagyúri fészekbe húzódott. Az ór, ki e vallatásból még nagyobb gyanút fogott, nem akarta volna zsákmányát ily menten kibocsátani, de viszont keményebb bánásmódot elővenni sem látta tanácsos-

nak, mert az alperes fölötte jó instrumentumokkal volt ellátva az opponálásra.

20 Mit volt hát mit tenni? cselhez folyamodott.

Az éjjeli vitézt a szabadonbocsátás ígéretével a színpadra csalogatá.

Azonban addig is, míg a vasrostélyok megnyílnak, s őt szabadon bocsáthatja — biztatá, hogy feküdjék le, bizonyosan
25 pompás ágyat készítené számára.

És elővónván a „Tékozló” című tündérdarabból Cheristane légágyát, a vitézt sok rábeszélések után belefekteté. Egy mennydörgős mennykővel tele felhődarabbal betakarta, s azután a színpadra szolgáló kötéllel ágyastól együtt föl a légbe vonta —
30 holott is éppen úgy függött, mint Mahomet koporsója.

A légben utazó hős szabadkozott, s szinte kedve kerekedett a „Peleskei notárius”-ból elénekelni:

„Ki látott ... ki látott ... ily bolond ... ily bolond ... ko ... ko ... ko ... médiát!”

35 Azonban mindez nem volt elég biztosítás a minden lehető szökési körülményeket meggátolni akaró őrnek —, kit bizonyosan mint ama tudós királyt, bölcsességeért neveznek Könyvesnek —, elővett tehát még egy pár papiros katonát irtózatossal lándzsákkal —, ezeket közel a Cheristane ágyában nyugvó fogolyhoz állítván föl, figyelmezteté, hogy ha csak mozdulni mer,
40 ezen vitézek könyörtelenül felpékelik ...

Nem is mozdult volna az önkéntelen léghajós Cheristane minden kincseiért.

Ezalatt az öreg zsákmányát biztosan tudva, föladá a tényt.
45 Minek következtében a gyanús egyén bekísértetett, és vizsgálat alá vonatott. Egyébiránt a *levegői utazástól* rettenetesen fél ...

[A SZENT GELLÉRT HEGYÉRŐL...]

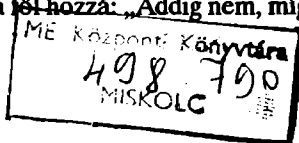
A Szent Gellért hegyéről f. hó 2-án két nagy szirtdarab vált el, s borzasztó tompa robogással bukott az alatta levő lakókra. Az egyik 20 mázsa nehézségű Penz Vencel házfödélét úté keresztül, a másik, mely 5 mázsával kisebb volt, egy vendéglőre zuhant le. Ez utóbbi helyen a nagy robajra a fogadósne lélekszakadva futott be vendégeihez, kiáltván, hogy a pestiek a tavalyi bombákat lövöldözik vissza.

TRAGIKUS HATÁS

„Uriel Acosta” utóbbi előadásakor, midőn a vendégek Manasse ünnepélyére gyülekezni kezdettek, egy uracsot annyira elragadt a színpadi illúzió, miszerint azonnal kiosont a színteremből, azt hívén, hogy a zsidókkal együtt *hülezői* is megjelentek.

[AZ ALFÖLD EGYIK VÁROSÁBAN...]

Az Alföld egyik városában „Montfoukoni Johanna” című nyugyszerű dráma adatván, midőn a címszerepet adó színész nő, kínos gyötrelmei után végre e szavakban tört ki: „Mikor, ó mikor lesz már egyszer nyugodalmam?!” — a földszintről egy szobor így kiálta fel hozzá: „Addig nem, míg a ruhája árát nekem ki nem fizeti!”

HASONLATOK A HÁZASSÁGRÓL

A házasság

- Ég*, melyen balcsillagzatok ragyognak.
Kert, melyben keserűfű és oroszlánszáj terem.
Vadászat, melyben bakot lőnek.
 5 *Város*, melynek neve Túrje.
Kovácsműhely, melyben békók készülnek.
Gyümölcsfa, melyen a viszály almája terem.
Ország, melyben az uralkodás nőágra szállt.
Kártyajáték, melyben a dáma legtöbbit számít.
 10 *Tarokk*, melyben mindig skartolnak, s a honeurt is félre-
 teszik.
Kereskedő, ki a szerelmet kihozza a divatból.
Politikus, ki a szív-kamarák bezárását sürgeti.
Sírásó, ki a nyugalmat és békét temeti el.
 15 *Vallás*, melynek szimbóluma a kereszt.

[EGY FÓVÁROSI SIHEDER ...]

- Egy fővárosi siheder Pestre fölrandult nagybátyjának, ki hajdan A–Z megyék táblabírája volt, be akarván mutatni politikai érettségét, irányában minden úton-módon használni akará ama jelszót, hogy a dikciók kora lejárt! De a nagybátya nem
 5 hogy szónokolt volna, hanem végre a mély hallgatásban el is aludt. —

Az öcs türelmesen várt, míg felébredt, mi végre egy hosszú óra múlva meg is történt, rettenetes ühmgetések és ásítások kíséretében. Ez jó alkalomnak tetszett sihederünknek a rég tar-

10 fogatott mottó elmondására, s egy ismét óriási ásításra el is kezdte tehát:

Hagyja el, urambátyám, nem ér ez a sok hiábavaló dikció semmit! ...

21

[„ILKA” OPERA ELŐADÁSA UTÁN ...]

„Ilka” opera előadása után egy vidéki atyánkfűhöz ekként szóló kedves élete párja:

– Na már hiszen a többit csak mind elhinné az ember,... hanem hogy a veres sipkás verbung egyszerre csak előjött, az már, anyjok, mégis szemfényvesztés volt! ...

Szemfényvesztés? Anyjok te, hogy mondhatsz oly bolondot, hát mi a huszárnak lehetetlen? ...

22

[A NAPOKBAN, A ZSIBÁRUS UTCÁBAN ...]

A napokban, a zсібárus utcában nagy néptömeg csődült össze. Múltán ez a népgyűlések letűnt kora után nem mindennapi dolog, közelebb menénk, az összesereglés okát kitudni, és valóban följegyzésre méltó jelenetnek levénk tanúi; egy városi drabant egy veres sipkás csonkakezű honvédet akart a városban bevinni, valami elkövetett csín miatt, azonban a honvéd az ilka humanitású drabant felszólításainak semmi úton-módon nem akart engedni, és hátát a falnak vetve kiáltá: miszerint inkább meghal, semhogy a büntetést kiállja!

10 Sznmár te — mondá a drabant —, hát neked több egy pártot, mint a hulál?

— Több bizony — válaszolt a csonka vitéz —, mert a *halált* már volt módom megszokni, de a *botot* még nem!

23

[EGY CSIZMADIA ...]

Egy csizmadia, ki szokott egypár icce borát a terézvárosi búcsún még két iccével *fejelte* meg, haza akarván menni, a Lánchídra tévedt, noha Pesten lakott, s addig-addig támogatá a karfák oldalát, míg végre egyenesen a Dunába bukott. Szerencsére azonban egypár révész észrevette, s a Bacchus – Neptun áldozatot csakhamar a partra segíté. A hideg hullámok megtevék hatásukat, és a csizmadia tetőtől talpig lucskosan, mint valami kiöntött ürge, beállított kedves élte párjához.

— Hát te szerencsétlen — mit csináltál? — rivallt rá az elámult menyecske, mert valódilag ő volt, ki a háznál a *sámfát* kezelte.

— Mit csináltam? — felelt a kétszeresen elázott férj, felesége villogó szemeitől megrettenve —, *hát egy kicsit több vizet ittam, mint kellett volna.*

24

RITKA ADAT

Énekesek és énekesnők az egész világon ritkán szoktak állandó egészséggel bírni.

Betegségük általános műszóval „*közbejött akadály*”-nak nevezetik.

5 E névnek azonban véghetetlen sok alosztályai vannak, úgyannyira, hogy egy nagy tapasztalatú orvos tizenkét kötetben

akartn őket kiadni, s tizennégy kötetet szerencsésen tele is írt velök. Később egy özvegy primadonnának hat rófös nevét toldván meg saját hecces egy róf hosszúságú nevével — az újabb kötetek ismét gombamód szaporodtak, úgyannyira, hogy a személy doktor megőrült bele.

Igy olvassuk a doktor úr egyik újabb kötetében, miszerint egyszer véletlenül egy operába tévedt be, melyben neje is énekelt, hullgat, érzi, hogy fülei sokkal türelmesebben hallgatják ezúttal a dalt, mint máskor, előveszi látcsövét, és íme, kisül, miszerint neje nem énekel! Kérdezősködik jobbra-balra. Baj történt. *Közbejött akadály!* Hazafut. Neje honn van. *Ép, egészséges,* mint ez az ily bajoknál rendesen lenni szokott. Arcán csakul pulástolt zavar. Erőltetett édes mosolygás. Ritka szívesen a férj iránt. Szemei lángoltak. Keble iszonyúan pihegett, mintha nagyon be lett volna fűzve. Ajkáról a szokott angol széplő tapaszka eltűnt. Szóval rettenetes desolált állapotban volt. A doktor fejét csóválja. Forgatja 24 kötetes munkáját *de mortis ordinarii primadonnici*: szeszély, pisszegés, dacolás, szabó, utóé k, melyek az előadás óráira esnek, civódás az igazgatóval, illetékmelés stb. stb. De a mutatkozó szimptomák egyikkel sem egyeztek. A doktor úr már kétségbeesett tudományán. Végre azonban mégis fülöncsípte a bajt, nem ugyan a 24 kötetes munkájában, hanem a — *pamlag háta mögött*: ott guggolt, elrejtve, a míg lehet hozzáférni. A doktor úr azonban igyekezett vele közelebbről megismerkedni, s a fekete foltocskáról, mely neje ajkáról véletlenül idetévedt, rá lehetne ismerni a *valódi* bajt. Nem volt még *elévült* — sőt ellenkezőleg igen *fiatal*, és épp ez tevő a gyógyítást kétségessé. —

A doktor úr ismeretei ismét szaporodtak, s neje gondoskodott róla, hogy az öreg úr *holtig tanuljon*.

Miután azonban a jó asszony a legnagyobb vigyázat mellett, aitt újítók és ublakok dacára is *recidivázott*, a doktor úr végképp lemondott róla.

It történetkét csak igazolásunkra hozzuk föl, hogy mennyire

kimeríthetetlenek ezek a színpadi bajok, melyek közbejött akadály név alatt ismereteseek.

25

[EGY MÉSZÁROS ...]

5 Egy mészáros a múlt szerdán egy kiszabadult ökröt hajhászott a Duna-part hosszában, az elvadult állat, melybe bizonyosan valami spanyol bikának lelke szállhatott, egy fordulónál szarvai közé kapta a mészárost, és üldöztetvén, végignyargalt vele a Lánchídon. A dologból peres tárgy lett, mert a vámosok a hídbért követelik, s kérdés, miután az ökör is, s a mészáros is kényszerítve voltak az átmenetelre, tartoznak-e fizetni, s ha igen, ki fizessen?

26

[EGY TÁRSASÁGBAN A MINAP ...]

5 Egy társaságban a minap valaki panaszkodott, hogy ő sohasem részesülhet színházi élvezekben, mert lakása egy kissé félre esvén, amíg hazaérne, a sötét zúgok valamelyikén mindenéből kifosztanak.

— Hát vigyen ön magával pisztolyokat —, tanácslá egy a jelenvoltak közül.

— Akkor még több károm lenne — válaszolt a panaszkodó —, mert *azokat* is ellopják tőlem.

VÁLLALKOZÁSI SZELLEM

— Urambátyám, olvassa csak, a Magyar Gazdasági Egyesület bormustrákat akar *Oroszországba* küldeni.

— Hát már az is *pecsovics*?

— Hagyja el, urambátyám, nem úgy kell azt fölfogni, hiszen
 6 ebben az egyesületnek legjobb célja van, borkereskedést akar
 kötni Oroszországgal ...

— Na csak higgyed ...

— S illenék, hogy urambátyám is mint gazdag borosgazda
 diószegi pincéjéből egy kis mustrát küldene ...

10 — Egy kortyot se biz én ... tudom én, hogy mikor azok az
 oroszok itt voltak, mennyi boromat pocsólták el ingyen, ezt
 is csak úgy meginnák, mint a többi ...

— Igen, de hiszen ez műkiállításra megy.

16 — *Műkiállítás!* — hát tudod öcsém, mit tesz ez *oroszul*, hogy
 műkiállítás? hát akkurát annyit, mint nálunk a *trakta!*

DÉLIBÁB

1853

28

EGY SZERELMES REGÉNY A HIRDETMÉNYEK KÖZÖTT

Hogy hírlapok útján szerelmi nyilatkozatok történnek, ez már régi dolog; ha már a házasságot üzletnek tekintjük, miért ne lehetne azt a hirdetések között elvégezni, csupán az maradván megfejtetlen kérdés, hogy micsoda rovatba tartozik
5 mármost a házassági ajánlat? a hivatalra ajánlkozások, csőd-hirdetések vagy kéz alatt eladó barmok rubrikájába-e? Hanem annyira mégsem vittük a dolgot, hogy az emberek saját maguk nevei alatt egész szomorú történeteket játsszanak el a közön-

10 Egy amerikai lapban nemrég ilyen mulatságos levelezés ment végbe:

„Imádott Jenny! Minek titkolnám tovább, hogy én magát szeretem? Valahányszor maga kinéz a maga boltajtaján, én is kinézek az enyimén, minthogy szemközt lakunk, s lehetetlen,
15 hogy mozdulataim ilyenkor el ne árulnák, amit maga iránt érzek. Én becsületes szándékkal vagyok, s ennek bizonyosságul kezemet ajánlom önnek. Az én nevem Mortimer Edgard, vagyok boltoslegény a divatkereskedésben vis-à-vis a magáéval; életkorom 23 év és 7 hónap; vagyonom — de nem, — nem bán-

20 tom meg ezzel önnek gyöngéd érzetét. Ne mondhassa az új világ, hogy pénzért jött hozzám. Kegyed özvegy, én nőtelen, kegyednek szüksége van egy kitanult boltossegédre, én az vagyok; láthatja hogy nemcsak szíveinkre, hanem üzleteinkre is kedvező az egyesülés. Szabad-e reménylenem? — Fennírott.”

25 A következő számban jött a felelete Misztresz Rocoson Fannynek, született Story.

„Maga éretlen kamasz! Látom, hogy mit akar. Magát bizonyosan a gazdája bérelte fel, hogy firmámnak jó hitelét aláássa, nekem ajánlatokat tévén, melyek ellen utálattal protestálok. Egyébiránt szemtelen levelét úgy veszem, mint egy váltót, melyet annak idejében ki fogok fizettetni. Maradok teljes utálattal - mint feljebb.”

A kifizetés, úgy látszik, nem maradt el, állván az egy jó csomó útlegből, mert nyolc nap múlva ez állt az újságban:

„Mortimer Edgardnak van az a keserves szerencséje, ismerőt ezennel tudósítani, miszerint tegnap egy idegen bandita által oroszva megtámadtatva, attól tetteles bántalmakat szenvedett. Gyanítja, e csapás és illetőleg csapások honnan eredtek, a további lépéseket ezen kényes ügyben fenntartja magának, míhelyt a szobát képes lesz elhagyni.”

Másnap reggel következett rá ez.

„Óvás! — Ha az a szemtelen kamasz, kinek megfenyítése egy három dolláron vett bambuszpálcámba került, bátorodik még egy további lépést tenni ezen kényes ügyben, akkor az érdeklőt *bandita* őt nemcsak megveri, hanem agyonüti.”

Ez óvás óta félbeszakadt az érdekes levelezés.

29

SAJÁTSÁGOS VÉGRENDELET

Egy hécsi kesztyűs, kinek szép felesége levén, nemcsak a szervusok hőrével, hanem azoknak szarvaival is nagy dolga volt, a napokban halálához közelegvén, végrendeletet tőn egész ünnepelességgel. A felesége aggodalmasan iparkodék tőle kitudni végrendelete tartalmát, mire a haldokló bizonyossá tevő, hogy mindent nejjének hágy, *amit az szívéből szeret*. A nő boldog álmokba, a férj boldog halálba temetkezék; az özvegy alig várhatta, hogy a végrendeletet felbontsák.

Előbb a mindenféle atyafiaknak, intézeteknek tett hagyományok következtek; végre jöttek az özvegyet illető sorok:

„Az én kedves feleségemnek hagyom, irántam való hűségre jutalmául, a kanári madarat kalickástól, a kis gyermeket, kit a magamé gyanánt tartottam, és a legújabb szeretőjét; éljen boldogul vele.”

30

[NEKEM HOZTÁL VALAMIT?]

— Nekem hoztál valamit? — kérde a nő hazaérkező férjétől, látva, hogy az zsebébe nyúl.

— Igen, egy perecet.

— Karperecet?

5 — Nem. Sósperecet.

31

[EGY ÓCEÁNONTÚLI LAP ...]

Egy óceánontúli lap ilyen finom észrevételt tesz Sonntag és Alboni felől:

„A két énekesnő között csak az a különbség, hogy az egyik savanyú káposztával él, a másik makarónival.”

5 Ilyen műbírálókat mi nem tudunk írni.

[ABDELKADERREL TÖRTÉNT ...]

Abdelkaderrel történt az a história, hogy fogságában egyik fiút civilizált módon kívánván nevelni, francia instruktort hozatott neki. A nevelő nemsokára teljes tetszését volt szerencsés megnyerhetni az emírnek, ez is tehát illő ajándékot gondolt ki számára. Kiválasztotta hölgyei közül a legszebbiket, s kérte az instruktort, hogy fogadja el hálája legőszintébb jeléül. Nagy hujába került a szegény nevelőnek megértetni az arabs mágnással, hogy neki már van otthon egy házi dorombja, s a keresztény vallás különös emberszeretettel gondoskodott a férjekről, hogy egynél több feleségük ne lehessen.

YANKEE PUFF

Egy vegyész gumiból és guttaperchából olyan vegyítéket talált fel, amivel az ember, ha megvénült, egészen kireparálhatja képét. Bizonyosságul a következő igaz történet hozatik fel.

Egy éltés asszonyság végrendeletet tőn, s mindenét egy fiatal unokájának hagyta. Akkor elutazott, felkereste Miszter Sparkint, behúzatta orcáját a csodalakkal, s kevés idő múlva holt hírért terjesztve, úgy tért vissza, mint tulajdon unokahúga, s magu magát örökölte.

[A MOSTANI POROSZ KIRÁLY ...]

A mostani porosz király, mint tudva van, talpraesett élceket szokott mondani. Egyszer valamelyik miniszterének fia egzament adott, s oly gyöngén felelt, hogy a consistorium kénytelen volt azt határozni, miszerint újra tegye le mégegyszer a vizsgálatot. A fiatalember éppen aznap estéjén egy udvari táncmulatságban szerencsés volt a királynőnek bemutatni; őfelsége a királyné hallotta már valakitől, hogy a fiú ma adott egzament, de annak kimenetelét nem tudta, tehát egész kegyes leereszkedéssel gondolá megemlíthetni:

10 — Hallom, hogy ön ma közvizsgálatot tett.

— Igen, bizony — szólt közbe a jelenlevő király —, s mégpedig oly jól felelt, hogy a jelenlevők mind azt mondták rá: *da capo!*

[VAN EGY BIZONYOS VÁROSBAN ...]

Van egy bizonyos városban egy újságíró, aki nagyothall, és egy színész, aki nagyon szeret hírt hordani. Ez utóbbi sok ideig fárasztotta magát azzal, hogy az előbbihez eljárt panaszait és észrevételeit vele közleni, s szörnyen csodálkozott, hogy azokból sohasem jött ki semmi az újságban, míg végre valaki fölfedezte neki, hogy haszontalan munkát cselekszik, mert akinek beszél, a mondottakat sohasem hallja, csak rá szokta hagyni.

[VÁROSI ASSZONYSÁG ...]

Városi asszonyság: Miért olyan drága az idén a fa?

Férj: Hát kincsem, kevés termett tavaly.

A VISUM REPERTUM

Orvos (a megütött helyet látelve, segédjéhez): Írja ön. A panaszt tevő fél balkarján látható egy ütésből eredt folt, akkor, mint egy species tallér.

Segéd (ír): A panaszt tevő fél balkarján látható egy ütésből eredt folt, akkora, mint 2 ft. 12 kr. pp.

HAYDN CORRESPONDENTÍÁJA

Ez a világhírű művész nagy barátságban élt a weimari karmester Kranz-cal, ellenben régen haragban volt tulajdon feleségével.

Egyszer Kranz talál nála egy csomó fel nem bontott levelet, a kérdi tőle:

... Mi az?

— A feleségem levelei — viszonzá Haydn. — Minden hónapban szokott írni, de én soha fel nem töröm, csak úgy válogatok rá. Hanem ő is éppen úgy tesz az én leveleimmel.

A KOVÁCS MINT FOGORVOS

(Egy utazó naplójából)

Ama hírhedett Alföldön utazván, történt velem, hogy kegyetlenül megfájdult a fogam; amíg várost értünk, addig megkelle dühödnöm.

— Mi baja az úrnak? — kérdi a kocsisom, egy karcagi gazda. — Tán bíz a foga fáj?

— Az ám.

— Vas kellene annak.

— Az ám.

— De messze lakik ide a vármegye tilógusa, másnak pedig nincsen harapófogója, s ki tudja, otthon van-e az is?

— Az ám.

— No ne féljen az úr, mindjárt elérjük a * *-i csárdát, ott van egy kovácműhely, abban lakik egy kovács, aki már sok fogat húzott, majd annál kirántatjuk.

Amely fog arra a szóra, hogy kihúzzák! — meg nem ijed, az nem érdemes a további életre, többnyire a harapófogó emlegetésére ki szokott állni a fájás, s addig megbecsüli magát, amíg a fogorvost látja, de az én fogam csak fáj tovább, keservesen. Márpedig csak elhagyhatta volna, mikor egy kovács harapófogójáról volt szó.

Nincs rettenetesebb egy fogfájós fantáziájánál. Előre képzeltem magamban azokat a két kézre fogó vasakat, amikkel ez a kovácmester belém fog kapaszkodni, hogy gázol a mellemre, s hogy feszíti a torkomnak a térdét. Odaérünk azonban, az én kovácsom egy rettenetes trabalis ember, ki félkézzel emelgeti azt a pörölyt, amire más kettőt számít.

— Hát húzott már kegyelmed fogat? — kérdem tőle, miután kocsisom már eleve megismerteté a bajjal.

30 Felelet helyett odavezetett a műhelyébe, s kinyitva egy fali
almáriumot, belenézett: hát ott egész múzeum volt kivézett
fogakból.

— Nem fog kegyelmed nagyon megkínozni? — kérdém tőle
szepegve.

— Hozzá sem nyúlok az úrhoz —, dörögte a pörölyök ura.

35 — Hát mivel szokta kihúzni a fogakat?

— Ezzel a húrral, ni! — mutatá, s megtudva, hogy melyik fo-
gam vétett, ráhurkolá a hegedűhúrt, a másik felét meg odakö-
tötte az üllőhöz, úgy hogy nekem le kellett guggolnom, a leg-
komikusabb helyzetben, a fogamnál fogva megkötve.

40 Egy nagy darab vas izzott a kemencében, a fúató sziporkái
között.

— Adsza azt a vasat! — kiálta a kovács az egyik legényének.

Kivették az izzó, fehér szikrákat hányó vasrudat a kohóból,
az én emberem szép hidegvérrel kezébe fogta, s azzal uccu, ne-
45 ki a szememnek a tüzes végével.

Én nagyot ordítva ugrottam fel, azt gondoltam, a szememet
akarja kisütni, s ijedtemben mind elfeledtem, hogy meg vagyok
kötve.

— No lássa az úr — szólt a vasbőgető —; itt a foga, s azzal
50 szépen leoldá a húron maradt fogamat.

Ajánljuk ez egyszerű modort a fogorvosok figyelmébe.

40

RÉGI FOGALMAK

Bánk bán halhatatlan szerzője, Katona József, egy köztisz-
tletben álló kecskeméti családból származott, s törvénytudósi
pályára neveltetett. Ő azonban kora hivatást érezve magában
művészet és irodalom iránt, odahagyá a szülői házat és színész
6 lett. Nagy lón a szomorúsága a családnak efelett, s megfelelő

condolentiája az ismerősöknek, kik nem győzték eleget szánni a szegény apát, anyát, kiknek *komédiás* lett a fiok.

Egyszer egyike az ismerősöknek megtér a pesti vásárról, találkozik Katona József atyjával, s megállítja:

10 — No láttam a kegyelmed fiát, szegényt. Fehér kalapja volt, abba szedte a pénzt, mikor vége volt a medvetáncoltatásnak. Én is adtam neki egy garast.

Még akkor azt hitték, hogy a színész medvetáncoltató.

41

[LORD MAXWELL ...]

Lord Maxwell egy londoni tűzkármentesítő társulatnál minden bútorát biztosíttatá. A biztosító levél így szólt:

„Alulírt társulat kötelezi magát kifizetni mindazon tárgyakat, melyek lord Maxwell szobájában tűz által találnak elvesz-
5 ni.”

Néhány hónap múlva rajtuk megy a lord:

— Íme a lajstroma azon tárgyaknak, melyeket önök biztosítottak, hogy ki fognak fizetni azon esetben, ha tűz által vesznek el. Ezek között van egy ládikó Havanna-szivar és ötven palack
10 Jamaika-rum. A szivarokat felszítottam, a rumot krampampulinak égettem, tehát mind a kettő tűz által veszett el. Kérem a kárpótlást.

— Szívesen — mondá az ügyvivő —, tessék a pénztárhoz menni és kifizettetni.

15 Ott haladéktalanul kifizették a követelt összeget, hanem egyúttal rögtön pert indítottak a lord mint szándékos gyújtogató ellen, s fizetett vissza négyannyit, mint amennyit kapott.

TELL VILMOS PÁPASZEMMEL

Egy németországi színpadon Tell Vilmos operát adták nagy díszítményű előkészületekkel.

Egyike e díszítményeknek egy merész hidat ábrázolt, mely két magas sziklára nehezedik. Ezen kellett Tell Vilmosnak keresztülrohanni.

Az első előadáson minden gyönyörűen sikerült Schumannnak, ki Tellt személyesíté; azonban a másodiknál, nagyon közellátó levén, félt, hogy kitöri a nyakát, s nem akart a hídon átfutni, hanem más, hasonlóan öltözött alaknak kellett volna helyette átmenni.

Megtudta ezt a közönség, s a jelenetnél elkezdé követelni, hogy Schumann menjen keresztül!

A rendező megjelent, és engedelmet kért a közönségtől, hogy Schumann rövidlátó, s fél, hogy nyakát töri.

— Hát tegye fel a pápaszemét! — kiálta hirtelen egy hang.

— Úgy van! tegye fel a pápaszemét! — ordítá rá az egész közönség, s Schumannnak nem volt mit tenni egyéb, mint felrakni Tell Vilmosi orrára a szemüveget, s úgy rohanni a sziklákon keresztül.

[KÉT MAGYAR LAPSZERKESZTŐ...]

Két magyar lapszerkesztő találkozott egymással. A Pepityphus éppen akkor kezdett alábbhagyni, s már közelgetett a cholera Camara. A szerkesztő dühös volt és esküdött minden lúdtollra, hogy ha még Camara is fellép a nemzeti színpadon, ő mártírrá teszi az igazgatót. B. szerkesztő fogadott vele egy

palack pezsgóbe, hogy nem fog föllépni. Most már tény, hogy itt nem kamarázunk, s most A. szerkesztő szidja az igazgatót, hogy miért nem hozta el Camarát? Természetes. Neki ez egy pezsgónyi kárt okozott.

44

[EGY AMERIKAI VEGYTANÁR...]

Egy amerikai vegytanár most már guttaperchából *szíveket* is készít; tekintve a világ szívtelenségét, jó vásárt csinálhat vele, s egyúttal nemcsak a szívtelenségnek vethet véget, hanem igen sok szép versnek, ilyen meg ilyen refrénnel:

- 5 1. Szívem elrablád kegyetlen.
2. Szívemet fogadd egyetlen.
3. Szívembe légy befogadva.
4. Szívemet lásd megszakadva.
5. Szívem szakad, törik, porlik, — hevül, fázik, reped, vérzik;
- 10 — szívemet ellopták, elvitték, — kicserélték, hova tették?
- Minek mindez a sok lárma?
- Miszter Kuxton árul majd eleget guttaperchából.

45

MIBŐL LESZ A HÁBORÚ?

Egy időben Francia- és Törökország között szinte háború ütött ki. Miért? Ezért.

- 5 II. Musztafa idejében Franciaország új követe, marquis Ferriol d'Argental, udvarától a portához küldetve, miután a pompás ajándékokat (többek közt egy gyönyörű 90 hüvelyk hosszúságú s 60 szélességű tükröt s egy álló órát, mely még a csillagok

járását is mutatta) átadá a nagyvezérnek: a silihdárok ráadták az aranyos kaftánt, hogy a szultán elé vezessék.

10 Ekkor észreveszi a csauszbasi, hogy valami alulról felemeli a kaftánt. Nézi, mi az? — hát a kis vékony francia kard, melyet eddig észre sem vettek.

Maurocordato, a tolmács erre mondja Ferriolnak, hogy ősi szokás szerint nem szabad a szultán előtt senkinek fegyverrel megjelenni.

15 — Tőlem pedig a kardomat senki sem veheti el, mint a királyom! — kiálta Ferriol.

Kérték, hogy ne tüzeljen.

— Nekem az előttem való követ, Chateauneuf azt mondta, hogy ő is karddal ment be a divánba.

20 — No hát az olyan kicsiny gyíkleső lehetett, hogy észre sem vehettük — felelt a nagyvezér.

A vezérek, a kadiaszkerék mind nekiestek, kérték szépen, szabódttak neki, hogy tegye le azt a pici kardot, ha már egyszer úgy a szokás, úgy sem sokat árthatna vele. Látja, hogy ők is mind kard nélkül vagynak.

25 — Ejh, ti alattvalók vagytok, én pedig egy hatalmas nemzet követe vagyok, s nem teszem le a kardot.

— Akkor nem is látod a szultánt.

30 — No hát nem látom a szultánt — monda Ferriol, s levetette a kaftánt, ledobta a földre, és dúlfúlva eltávozott.

Az ajándékot rögtön utána küldték.

Csaknem háború támadt emiatt a két udvar között.

Ferriol még azután tíz esztendeig képviselte a francia udvart Sztambulban, soha egyetlen egyszer sem kapott kihallgatást, mert sohasem akarta letenni a kardot.

35 Ekkor Ferriol megtébolyodott.

Az akkori tolmács, mr. Bru, Voltaire egyik rokona, mondja a nagyvezérnek, hogy Ferriol megőrült.

Ez egész török flegmával azt feleli rá.

40 — Tudom. Még ezelőtt tíz esztendővel.

Ezentúl sokkal udvariasabban viselték magukat a francia követek Sztambulban.

46

[N. SZ ... BEN MINTEGY HARMINC ÉV ELŐTT...]

N. Sz ... ben mintegy harminc év előtt egy hajdút végeztek ki, aki két év alatt nem kevesebb, mint huszonnégy ízben gyújtotta fel a várost; s miért? Csupán azért, mert egy arany jutalom volt kitűzve arra, aki legelőször feljeleníti a gyulladást, hogy
5 ezen egy aranyat elnyerhesse.

47

[SZÖRNYEN SZEDTEVEDTÉZIK ...]

Szörnyen szedtevedtézik a magyar rekruta Majlandban.

— Mi bajod pajtás? — kérdi a másik.

— Hogyne volna bajom? Hat krajcárt küld a nevem napjára az öreg anyám Nagy-Szalontáról, s nem bérmentesíti a levelet;
5 s most fizettem a levélért tizenkettőt.

48

[UGYAN HOL TALÁLKOZHATNÁNK ...]

Ugyan hol találkozhatnánk egymással valami *nyugalmas, félreeső helyen*, hol háborítatlanul lehetne beszélgetnünk?

— Ha erre van szükséged, gyere el a mai koncertbe, ott egyedül leszünk, ahogy csak kívánod.

[NEMRÉG PÁRISBAN ...]

Nemrég Párisban sajtáságos per folyt le. Ticzkievicz úr befizetett a nagy operába, ahol a Bűvös vadászt adták, de annyira megcsonkítva, hogy az előadás végén Ticzkievicz úr ráment az igazgatóra, hogy neki fizesse vissza a belépti díjat, mert ő az egész előadásra előfizetett, s követeli vagy a pénzét, vagy a kimaradt jeleneteket.

Egyiket sem kapván meg, perbe idézte az igazgatót az elhagyott jelenetekért.

Ez viszont őt idézte perbe rágalmozásért.

Most végre ítéletet kaptak mind a ketten. T. úrnak ugyan nem ítélték vissza a belépti díját, de az igazgató sem kapott kedvező ítéletet, törvényszéki kimondatván, miszerint az ily megcsonkítások sajnálatra méltó visszaéléseknek tekintetnek.

Ilyen dolgok történnek egy oly operaháznál, melynek a nemzet 300 ezer frank segélydíjazást ad. Mit szóljunk ilyenkor mi, akik ez összeg nyolcadrészével tartunk drámát és operát?

[VALAMI GYAPOTÜLTETVÉNYESNEK ...]

Valami gyapotültetvényesnek volt egy rabszolgája, ki már az ősapját is szolgálta. Lehetett a fiú vagy nyolcvan esztendő. Nem bírta már a munkát, s gazdája szeretett volna valami tiszteletes úton megszabadulni tőle.

Egy napon odahívja magához, s nagy kegyesen mondja neki:

— Hallod-e Quimbó, te jó hűséges szolgám voltál nekem is, apámnak, meg nagyapámnak is. Régen gondolkoztam rajta, hogy megjutalmazalak. Ma jött el a napja. Én téged szabaddí tcslek. Mától magad ura vagy.

- 10 A vén néger megcsóválta a fejét, s hamis oldalpillantást vet-
ve urára, viszonzta:
— De uram, ha megetted a húsát, már most edd meg a csont-
ját is.

51

[HÁROMSZOR VOLTAM MÁR AZ OLTÁR ELÓTT ...]

— Háromszor voltam már az oltár előtt mátkámmal, és egy-
szer sem esküdtem össze vele; — mond egy yankee, San Fran-
ciscó-i víg társaihoz.

- 5 Azok igen furcsának találják a dolgot, s szeretnék tudni, ho-
gyan volt?

— Egy szép leánynak udvaroltam, Kaddynak hívták, s el-
akartam venni. Ő hozzám is ígérkezett, s amint elkészült a
menyasszonyruhája, együtt elmentünk a paphoz.

- 10 Útközben nem néztem a lábam alá, s úgy léptem egy pocso-
lyába, hogy a szertefreccsenő sártól csupa folt lett misz Kaddy
menyasszonyköntöse.

Akkor nem szólt semmit, hanem amint a paphoz értünk, s
ez kérdezé tőle, hogy akar-e hozzám nőül jönni? — azt felelé
rá: nem!

- 15 — De hát miért nem? — kérdezém én.

— Mert egyszer megharagítottál.

Azzal szépen hazamentünk. Én újra kezdtem a dolgot, ad-
tam neki függőt, új ruhát, egy pár csókot és szép szót, s megint
rávettem, hogy jöjjön hozzám.

- 20 Megint elmentünk a paphoz.

A pap kérdezi tőlem, akarom-e e leányzót nőül venni?

Én azt feleltem rá, hogy: nem!

Most a leányon volt a sor megijedni és kérdezni:

— De hát miért nem?

- 25 — Azért, mert egyszer megharagítottál.
S megint hazamentünk szépen.
No de újra összekerültünk, megint megszerettük egymást,
s most igazán becsületszavunkat adtuk egymásnak, hogy nem
tréfálunk többet, s egyikünk sem szedi rá a másikat.
- 30 S harmadszor is elmentünk a paphoz. Kértük, hogy eskessen
bennünket össze.
— Nem én — felelt ez.
— No, az Isten szerelméért, hát miért nem?
— Azért, mert egyszer mind a ketten megharagítottatok.
- 35 S azzal kikergetett bennünket.
Kaddy sírt, én kacagtam. Alig hiszem, hogy valaha hasonló
eset történt volna valakivel.

52

[NEMRÉGIBEN EGY MŰ JELENT MEG BÉCSBEN ...]

- Nemrégiben egy mű jelent meg Bécsben, melynek ily világ-
bátorító címe van: „A lottéria, vagy alaposan kiszámított titka
a sorsjátéknak, melynél fogva minden ember a legegyszerűbb
úton csinálhat ambókat, szőlókat, ternókat, qua- és quinternó-
5 kat tetszése és kívánsága szerint!!!” Íme tehát fel van találva a
mód, melynél fogva minden ember boldog, gazdag, milliomos
lehet; csak egy kis könyvet kell neki megvenni harminc pengő
krajcáron, s azontúl úgy mehet a lutris boltokba, mintha ha-
zamenne, s egyedül becsületére van bízva, hogy több pénzt ne
10 nyerjen el onnan, mint amennyire szüksége van. Ez az egész
börzevilágot megrendítő könyv ott feküdt egy hétig minden
könyvárus bolt kirakatában. Szerzője azonban azt a hibát kö-
vette el, hogy harminc krajcárért árultatá, s ez nagy hiba volt,
árulta volna ötven, hatvan, száz forintért darabját, bizonyos le-
15 hetett volna felőle, hogy egy hét alatt három kiadást ér, s leg-

alább ő maga ternót csinál; de ugyan ki hinné el, hogy egész életének boldogságát megveheti harminc krajcáron? Egy hét múlva minden kirakatból bevették a könyvet, s oda tették, ahol a többi „nincs többé kopasz fej! nincs többé fogfájás!”, s egyéb becses dolgok alusszák az igazak álmát. —

E napokban egy idegen férfiú nyit be egyik helybeli könyv-árushoz, s kéri a lottériáról szóló könyvet. Előkeresik neki, egyet kiválaszt, kifizeti készpénzzel, és eltávozik. Másnap ismét megjelen; dicséri a megvett könyvet, s ismét kér belőle egy darabot. Kifizeti, s odább megy. Harmadnap újra eljön. „Talán még egy példány méltóztatik?” „Ezúttal nem, hanem azt akarom megmondani, hogy a mű szerzője én vagyok!” — „Ah akkor kegyed gyöngye az írónak, aki maga vásárolja meg könyveit.” — „Ez azért történik, mivelhogy az egész világon úgy elfogytak a példányok, hogy most az egész birodalom minden könyvárusait be kell szaladgálnom, hogy egyet kapjak.” — „No már ekkor ugyan jó helyre jött kegyed, mert itt még mind megvan, azt a kettőt kivéve, amit méltóztatott megvenni. Szolgálhatunk talán?” — „Ezúttal egyébbel. Íme itt a zsebemben egy hasonló becses mű, melynek címe: „Alapos útmutatás arra, mint lehet valakinek családját rangjához illő módon eltartani, s vagyonát tíz esztendő alatt köböztött arányra nevelni?” — „S mi lesz ebből?” — „Az, hogy ön meg fogja venni, és kiadja a művet.” — „Nem én.” — „Csak ötven forint az ára.” — „Áldásom reá, de nem adom ki.” — „Ön az ablakon hajítja ki szerencsáját, megyek másikhöz, hát negyvenért sem kell?” — „Köszönöm.” — „Hát harmincat sem ad?” — „Nem, hanem egy jó tanácsot adok, ami megér harmincezer forintot, vegye ön elő saját könyvét, és csináljon egy pár quinternót.” — „Uram! a praxis a közönség dolga, én csak a teóriával foglalkozom,” — azzal zsebébe dugá a titkot, miként lehet mai szűk világban tisztességesen megélni? s már most annyi családnak boldogsága kéntelen, könyvárusi szűkkeblőség miatt, eltemetve heverni.

ORSZÁGOS NAGY NAPTÁR

1853

53

[EGY ANEKDOTÁT BESZÉLNEK ...]

Egy anekdotát beszélnek, mely Napoleon Lajos hangulatáról a státuscsőny előtt felvilágosítást ad. Négy óra volt reggel, a tábornokok éppen akkor hagyták el az elnököt. Ez alunni próbált, de igen fel lévén izgatva azon nagyszerű események
5 által, melyek e pillanatban készüléfében voltak, nem bírta le-
húnyni szemeit. Miután egy ideig a szobában alá- s fel sétált, komornokát előcsengette, s kávéját sürgeté. A lassan mászó
10 idővel izgatottsága is nőtt, végre nem bírva egyedül maradni, két szolgálattévő tisztet hívatott be. Ezekkel lement az Élysée
kertjeibe, megismertette magát az őrkkel, s innen siető lép-
tekkal haladt az Élysée-i mezőkön át az Avenue-n keresztül,
mely a Concordia térre vezet. Ott járkáltak sokáig alá s fel az
éji sétálók; Bonaparte úgy tett, mintha kísérei beszédjére hall-
gatna. Egyszerre megállt, megszakítva beszédjüket: Csitt! hall-
15 ják önök? Nem, semmit. — Folytassák tovább. Néhány perc
múlva ugyanazon kérdés és felelet lön ismételve. Az idő ha-
ladt, s az elnök nyugtalansága minden pillanattal növekedett;
végre egy őrhöz közeledve kérdé: nem hallott ön semmit? —
Semmit, monseigneur. — Ekkor egy távolabb állóhoz ment:
20 nem hallotta ön a jelkürtök hangját? — Nem, monseigneur. —
Ez mégis különös. — E szavakkal visszatért a palotába, midőn
végre a Tuileriák kertjében megszólalt egy trombitahang. Az
elnök felszökött, mintha egy terhes kő esett volna le kebléről,
s felkiálta: Uraim, ez a jelhang. A dolog megtörtént. — Ezzel
25 tudósítá a meglepett tiszteket az éji határozmányokról s az el-
fogatásokról. — Mit mondanak önök hozzá? kérdé az egyiktől.

Meg lesz-e a nép elégedve? — Hercegem, viszonza a segéd, az egész világ tapsolni fog, csak a golyók fognak füttyülni.

54

EGYSZER A SZÁSZ HERCEGSÉGI TÜZÉRTEST ...

Egyszer a szász hercegségi tüzértest szokásos gyakorlatait tartva, H. tábornok egy derék vén századosnak monda: „Ma jöjjön hozzám ebédre.” A kapitány nagyot hallott, s azt hitte, valami gyakorlatra híják. „Parancsolja, kérdé, az egész századommal?” „Nem öreg, szólt a tábornok, ahhoz nincs elég kanalam.”

55

[EGY ÍRLANDI PAP ...]

Egy írlandi pap ezen kezdte a prédikációját a vakok intézete ügyében: „Ha mindnyájan vakok volnánk, milyen szomorú látvány volna ez.”

56

[EGY TÁBORNOKNAK VOLT EGY HÁZI KOLDUSNÓJE ...]

Egy tábornoknak volt egy házi koldusnője, aki mindennap valami új ürüggyel alkalmatlankodott nála. Egyszer azzal köszönt be hozzá: „Én azt álmodtam, hogy a tábornok úr egy font cukrot, s a tábornoknő asszony egy font kávéát ajándékozott nekem.” „Ejh, az álmok mindig visszajárul teljesülnek”, viszonza a

tábornok. „Tehát a tábornok úr fogja a kávé adni, és a tábornoknő asszony a cukrot. Így is jó lesz!”

57

[EGY VARGAINAS ORVOSHOZ MENT ...]

Egy vargainas orvoshoz ment, s az egekre kérte, hogy gyógyítsa meg őtet, ki iszonyú csontrágásokban szenved. — Hogy hogy? tudakozódék az orvos. — Hát úgy, hogy a gazdám nem ad egyebet rágni csontnál.

58

[AZ UTOLSÓ SPANYOL HÁBORÚBAN ...]

Az utolsó spanyol háborúban három katona, egy német, egy albán, és egy cigány egy vendégfogadó szobájában összejöttek; a kandallón egy szép óra feküdt, mely mind a háromnak megtalált tetszeni. Amint a vendéglőt elhagyták, a német így szólt:
5 de szeretném ezt az órát, mint bánom hogy nem vehetem meg.
— Én azt sajnálom, hogy el nem loptam, monda az albániai.
— Nekem itt van a zsebemben —, szólt elvégre a cigány.

59

[II. GUSZTÁV, SVÉD KIRÁLY ...]

II. Gusztáv, svéd király, egyszer Bellmann költő lakása előtt kocsizott el, kit különcködései dacára nagyon kegyelt; a költő ázott a kertben. — Mit művelsz ott, kérdé tőle a király. — A hitelemet ásom el, viszonzza a költő, oda célozva, hogy a király

5 szokása szerint már régóta nem fizette ki az adósságokat, ami-
ket ő csinált. — Hát már megint annyi felé tartozol? — Oh
nem, csupán három helyen. — No ha csak annyi, hát még egy-
szer kifizetem, hol az a három hely? — A belváros, meg a két
10 külváros. A király nevetett, s legalább harminchárom helyen fi-
zette ki a költő tartozásait.

60

[EGY VÁNDORLÓ LEGÉNY ...]

Egy vándorló legény e szavakkal köszöntött be egy vendég-
lőshöz: „Ugyan édes kocsmáros úr, nem lenne olyan jó, hogy
adna egy pohár vizet, mert olyan éhes vagyok, hogy azt sem tu-
dom, hol háljak az éjszaka?”

61

[EGY HÁZALÓ KOLDUSNAK ...]

Egy házaló koldusnak két krajcárt adott a háziasszony: „Hát
mit csináljak én ezzel”, szólt a noble kéregető lenézőleg.
— „Adja ön oda valami szegény embernek”, viszonza a hölgy
szeliden.

62

[ESIK AZ ESŐ; A PALÓC KOCSIS ...]

Esik az eső; a palóc kocsis csak nézi egy darab ideig, mint
ázik az úrfi a szekér derekában.

Végre megszólal:

— Jó volna most ugye a *kanapé?* (*Paraplét* akart mondani)

[A PAP HIRDET VALAMI CURRENST ...]

A pap hirdet valami currenst a szószékből, melynek tartalma nemigen tetszett a palócnak.

Egy darab ideig csak hallgatják félkőnyökre támaszkodva a hívek; végre egy közülök nem állhatja tovább, s felkiált a papra
5 nagy méltatlankodva:

— Nem való-j-a, tiszteletes uram.

[EGYSZER EGY LÓKÖTŐT ...]

Egyszer egy lókööt akasztófára ítétek.

— Uraim, szólt ő nagy indignatióval; ez már mégis — *sze-
mélyeskedés.*

ORSZÁGOS NAGY NAPTÁR

1854

65

[EGY TÁBLABÍRÓ MINDUNTALAN AZ UTÁN JÁRT ...]

Egy táblabíró minduntalan az után járt, hogy valami előkelő hivatalba kineveztessék, azonban úgy elpazarlá minden vagyonát, hogy egyszercsak csőd alá jutott. Nagy szomorúan mondta, földhöz vágva az újságot: — Mind addig vártam, hogy a nevem
5 kijöjjön az újság elején, míg egyszer a hátulján jött ki. (Az elején jönnek a kinevezések, a hátulján az idézések.)

66

[EJNYE ILYEN ADTA LOVA ...]

— Ejnye ilyen adta lova, hogy megütötte a pofámat az orcájával —, mond a göcseji ember.

67

[RÁTÓTON VALAMIT VÉTETT A KOVÁCS ...]

Rátóton valamit vétett a kovács, s a nemes vármegye akasztófára ítélte.

A rátótiak tehát folyamodást nyújtottak be a törvényszékhez, hogy miután a faluban nincsen több egy kovácsnál, szabó
5 azonban van kettő, engedje oda nekik a kovácsot, s inkább akasztasson fel helyette egy szabót.

[EGY IDŐBEN NAGY DIVAT VOLT ...]

Egy időben nagy divat volt (még most is az) Margitszigeten nyaralni; ott vannak szép épületek, melyekben el lehet lakni.

Egy ifjú költő is oda húzódott a múlt nyarakban, ott készíté munkáit nagy csendességben; s többször meghívá ismerős hölgyeit, hogy látogassák meg ottani *remeteségében*.

Hát egyszer találkozik velük Pesten s rátámadnak:

— No mi szépen összeáztunk a minap ön miatt a Margitszigeten. Nem volt otthon.

— Hogyan? kérdé ez sajnálkozva, hát mért nem nyittaták fel szállásomat?

— Szállását? no szép kis szállás, sem ajtaja, sem ablaka, sem teteje.

Hát abban *az omladékban* keresték, melyet a Margitszigeten remeteségnek hínak a kertészek s mely valóban nagyon szellős lakás volna.

[RUSZTON EGYSZER ...]

Rusztón egyszer egy roppant nagy csukát fogtak a Fertőben, s elhatározták, hogy azzal a vicispánt fogják megtisztelni neve napjára.

Igen de addig hova tegyék el?

Azt határozták tehát, hogy addig, míg a névnap elkövetkezik, visszaeresztik a csukát a tóba; de hogy ráismerjenek újra, elébb elvágják a farkát.

A MAGYAR NÉP ADOMÁI.

Összegyűjté

Jókai Mór.

Pest

Kiadja Heckenast Gusztáv

1856

ANEKDOTÁK MÁTYÁS KIRÁLYRÓL*

70

A CINKOTAI KÁNTOR

Sok adoma maradt Mátyás király után, íme ez is azok közül való.

Cinkota helysége azon időkbén jóval messzebb volt Pesttől, mint most. Miért volt pedig messzebb? azért, mivelhogy Pest városának utolsó kapuja ott volt, ahol most a Hatvani kapu van, márpedig ez idő szerint a Hatvani kaputól a város végéig jó kétezer lépést lehet számlálni, minélfogva Pest kétezer lépéssel közelebb van Cinkotához az idén, mint volt Mátyás király idejében. Amiből csak az következik, hogy eszerint Cinkotának is csak annyi jussa volt akkor nevezetességekkel bírni, mint akár Pestnek, akár más hasonlatos kis városoknak.

E nevezetességek között legnevezetesebb volt az, hogy élt abban egy derék istenfélő tisztelendő úr, ki miután számtalan évekig hirdeté az igét apróbb és nagyobb híveinek, egyszer véletlenül és szokása ellenére az eklézsia hivatalos irományai között kutatva, talált azokban egy régi pergamentre, amelyen nagy függő pecséttel, s ki tudná hány aláírással ellátva, az íratott meg, hogy valaha, még jeruzsálemi András király életében, ez az állomás apátúrságnak neveztetett ki. Hogy ez adománylevél foganatba nem vétetett, ez hihetőleg onnan származék, mivel jöttek nemsokára a tatárok, s azok nagyon felforgatták az ország rendét.

Az előkerült okirat azonban nagy szeget ütött a jámbor tisztelendő fejében, eszerint őneki apátúrnak kellene lenni, s

* Igyérseze ezeknek nép ajkán forog, más része Galiotti, Mátyás udvari tudósának jegyzékeiből vétegett.

25 amennyire meg volt elégedve eddigi sorsával, kétszer annyira szerette volna, ha eggyel feljebb léphet.

Nem is sokat tétovázott tehát, hanem ír egy szépen kifestett betűkkel ékes folyamodó levelet, mellé csatolva a megtalált okiratot, s felküldé azt Budára, Mátyás királyhoz.

30 A királyt éppen jókedvében kapta a folyamodás, tréfás óráiban örömet évdött együgyű emberekkel, fogá tehát a folyamodványt, s ezt írta hátára:

A folyamodó kérése teljesítettik, ha e három kérdésre meg tud felelni: Először, hol jön fel a nap? Másodszor, mennyit ér a király? Harmadszor, mit gondol a király?

Amint a jó pap meghallá a választ, nagy lón az ő homlokának izzadása: vajon ki tudna ilyen kérdésekre megfelelni?

Háromnapi határidő volt rá szabva, azt a jó pap megtoldta még három éjszakával, mert mind éjjel, mind nappal e három kérdésen gondolkozott, s mentül többet gondolkozott, csak azt tudta meg, hogy nem tud rá felelni.

Volt azonban neki egy kántorja, akit nem a kántorböjtökről neveztek ekképpen, sőt inkább nagyon is nem szeretett semmiféle böjtöt, a szomjúságot pedig még kevésbé, s az a veszedelmes fajtája volt szomjúságának, amelyet csak a bor tud eloltani.

Ez, hogy észrevevé a jó tisztelendő nyughatatlanságát, megtudakolá nagy bajának okát, s miután megtudá a király kérdéseit, összeüti a bokáit.

— Sebaj! — úgymond. — Elmegyek én atyaságod helyett, s megfelelek mind a három kérdésre.

A jó pap ráállott, feladta a kántorra a reverendát, s elbocsátá őt maga helyett Budára. Mégis ő reszketett jobban, nem a kántor, pedig az volt az ő bőrében.

A kántor megérkezvén Budára, fölvezetteté magát a király elé, aki már várt reá, kíváncsi levén rá, mint tud megfelelni a jámbor pap az ő kérdésre? Ott álltak körülte mind a nagy főurak, az ország zászlósi, s előre nevettek a pap rovására.

— Nos tehát, jó hívem, mondd meg, hol kel fel a nap? — szólt a király mosolyogva.

- 60 A kántor végigtörülte hosszú bajuszát (akkor a papok is bajszot és szakállt viseltek) s egyenesen felelt:
— Felségednek Budán, nekem meg Cinkotán.
A király és a főurak elnevettek magukat: ennek igaza van.
— Lássuk a másik kérdést: mennyit ér a király?
- 65 Erre egy kicsinyt vakarta a fejét a kántor, de kijött a felelet.
— Ha a Krisztust eladták harminc ezüst pénzen, akkor bizonyára huszonkilencet megér a király is.
E feleletet is kénytelen volt mindenki igen helyesnek találni.
De hát a harmadik?
- 70 — Mit gondol most a király?
— A király bizony most azt gondolja, hogy a cinkotai pappal beszél, pedig csak a nagyságos királynak* legalázatosabb szolgálója, a cinkotai kántor áll a trón előtt.
A királynak megtetszett az ember.
- 75 — Minthogy a kérdésekre te feleltél meg, légy te az apátúr.
— Nem érdemlem én e nagy tisztséget — szabódék a kántor —, hadd maradjon ez a tisztelendő uramnak, rám nézve elég nagy dicsőség volna, ha a cinkotai icce nem lenne oly kicsiny.
- 80 — Legyen hát kétakkora, mint amilyen eddig volt — monda a király, s bizonyosan gondja volt arra is, hogy rovást kifizesse a kántor helyett.
Mai napig is kétakkora az icce Cinkotán, mint másutt, csak-hogy kétszer is veszik meg az árát.

* Akkoriban „nagyságos” volt a király címe.

RÓKA FOGTA CSUKA, CSUKA FOGTA RÓKA,
VARGA FOGTA MIND A KETTŐ

Egyszer a Rákoson kiment a róka a patakhöz ránkászni. A rókának az a mestersége ilyenkor, hogy a farkát a vízbe dugja, s amint a rák belekapaszkodik, azt kirántja, s a fához verve, összetöri, úgy eszi meg.

5 Rák helyett most az egyszer csuka talált a róka horgára kerülni, s amint a róka hozzákapott, ő elkapta a csuka szájának a felső részét, a csuka pedig a rókáénak az alsó részét, s így maradtak mind a ketten, egymásba kapva, minthogy egyik sem akarta elereszteni a másikat.

10 Azon ment egy óbudai német varga, meglátta a két küzdő állatot, elfogta őket, s miután azok még akkor sem akarták egymást elbocsátani, föltevé magában, hogy mint különös természeti furcsaságot elviszi őket Mátyás királyhoz, aki az ilyesmi-ben gyönyörűségét szokta lelteni.

15 A legnépszerűbb királynak is voltak rossz hivatalnokai. Ilyen volt két ajtónálló, kik a szegény embereket csak úgy bocsáták a fejedelem elé, ha a tőle kapott ajándéknak egy részét nekik ígérték.

20 Az egyik ajtónálló mindjárt felét kérte a vargától a nyerendő ajándéknak. Csakhogy bemehessen, meg is ígérte a jámbor rögtön. A másik ajtónál azonban a másik ór állította meg, s az is felét kérte az ajándéknak, ha bebocsátja.

Ilyenformán a vargának semmi sem maradt volna. Megígért azonban mindent, s a király elé juthatott, kinek is ilyen szavakkal mutatá be különös ajándékát.

25 — Róka fogta csuka, csuka fogta róka, varga fogta mind a kettő.

A király jót nevetett a jámbor törekvésen, s az állatokat gyűjteményébe teteté, s azzal inte udvarmesterének, hogy adjon valami jutalmat a vargának.

30

A varga azon különös kegyelmet kérte azonban, hogy ne adasson neki a király más ajándékot, mint száz palcát.

— Száz palcát? — szólt csodálkozva Mátyás. — Hát mire való neked az a száz pálca?

35 — Nekem jó az a száz pálca, én szeretem a palcát.

— No hát vágjatok neki a budai erdőkből száz mogyorófa palcát, hadd vigye el.

— Nem, nekem olyan pálca kell száz, aminőt a deresen szoktak kifizetni.

40 — Ha éppen úgy kívánod, legyen a tied.

S azzal parancsot adott a király két testőrének, hogy számálják le neki a különös ajándékot.

A varga megköszönte szépen, s ment a két testőrrel.

45 Az első ajtónál megállítá az ajtónálló, követelve az ajándék felét.

— Jere velem barátom a fizető hivatalba, ott megkapod.

A második ajtónál előfogta a másik, annak is az ajándék fele kellett.

— Te is jere a fizető hivatalba.

50 A testőrök most érték át a varga ravaszágát, s levítették magukkal a két ajtónállót a fizető hivatalba, s ott lekapták őket a tíz körmeikről, s az ajándék felét ötven botokban pontosan odaszámlálták nekik.

55 A király jót nevetett a tréfán, a vargát megajándékozta, a két ajtónállót pedig rögtön elbocsátá, hogy a szegényeknek ne nehezítsék a hozzá bejuthatást.

72

EGYSZER VOLT BUDÁN KUTYAVÁSÁR

Igazságos Mátyás idejében történt az, hogy egy bánati gazdag örmény juhaira, amikor a mezőn legeltek, rajtütöttek a török portyázók, s elhajtották valamennyit, maga a juhász is alig menekült meg hat komondorával.

5 De az örménynek nem volt az vigasztalás, hogy a juhász megmenekült, ha a juhokat elvették, kárpótlásul ő meg elvette a juhász házikóját, kinek aztán egyebe sem maradt, mint a hat kutyája.

10 Mit tegyen mármost szegény ember? sem testének, sem lelkének nem volt hova lenni. Ő biz azt gondolta, hogy felviszi kutyáit Budára, ott azokat eladja a királynak, soha náluknál jobban meg nem őrzi a király házát senki; maga meg majd felcsap katonának.

15 E becsülendő szándékkal felballagdogált Budára, s a várkapuban ott letelepedett mind a hat kutyájával, azok körülfeküdtek szépen farkaikat csóválva nyájasan.

A király szemébe tűnt a jóképű ember a hat fehér komondorral, s leküldé főembereit, hogy tudakolják ki tőle, mi járatban van?

20 Az ember elmondta jámborul, hogy őt megfoszták a törökök juhaitól, gazdája ezért elvette házát, ő tehát elhozta kutyáit eladni Budára, tudván hogy itt mindennek van ára, maga meg majd katonává lesz, s visszaveszi a töröktől a juhait.

25 A királynak megtetszett az ember jámborsága, s rögtön leküldé főurait, hogy menjenek oda, s vegyék meg jó pénzen az árult kutyákat.

30 A szegény ember csak elbámult, mikor egyszerre körülfogta a sok fényes, hatalmas úr, s elkezdték a kutyákat egymásra árverelni, úgy hogy utoljára száz aranyon feljül kelt darabja a kutyának.

Az ember megköszönte szépen a segítséget, s felpénzelten újra visszament elébbi falujába, vett magának házat, nyáját, s nem győzte a budai jó urakat magasztalni, kik oly jól bevásárltak nála.

35 Az emberek nagyobb részének volt annyi esze, hogy átlássa, miszerint ez esetben a király nagylelkűsége működött; de nem volt az örménynek. Amint ennek fülébe ment egykori juhásznak szerencséje, ki oly derék vásárt csinált a komondorokkal,

nosza felkerekedett ő is; eladta minden marháját, bevásárlt helyette kutyákból, s egy egész kutyanyáját hajtott fel Budára.

Az úton, ahol csak a falukon keresztülment, az emberek kiálltak a csudájára, a gyerekek hanttal dobálták, és minden ember nevette, hogy mit akar ennyi sok kutyával.

Ő azonban előre elképzeli, hogy mennyi pénzt fog azért kapni; első kutyakereskedő lesz a világon.

Hát amint felér Budára, s be akar menni a kapun, jönnek elé a pecérek, s kérdik tőle, hogy mire hajtja ezt a teméntelen ebet?

Ő mondá, hogy csak bocsássák be a kapun, majd megveszik ezt odabenn.

De biz onnan elhajtották.

— „Egyszer volt Budán kutyavásár” — mondának neki, s szétriasztották az ugató nyáját.

Az örmény visszafanyalodott falujába, s most ő szegődött be hajdani juhászához cselédnek.

73

A NAGY TÖK ÉS A NÉGY ÖKÖR

Lakott egyszer egy igen szegény és egy igen gazdag ember egymás mellett egy faluban. A szegénynek sok gyereke volt, nem tudott velők hova lenni. Egyszer azt gondolá ki, hogy felmegy Budára Mátyás királyhoz, visz neki egy szép nagy tököt, mely ott termett a kertjében.

A király szívesen vette a szegény ember ajándokát, s megtudva, hogy milyen becsületes és szegény, ajándékozott neki kétszáz darab körmöci aranyat.

A szegény ember nagy dicsekedéssel ment haza, fűnek-fának elmondva a király nagy kegyességét, s mindjárt telket vett magának az ajándékba kapott pénzből.

Megirigyelte ezt a gazdag szomszéd, s gondolta magában, hogy ha a király egy rongy földi gyümölcserért kétszáz aranyat adott, mit fog még őneki adni, ha legszebb négy ökrét hajtja fel
15 hozzá. Azért legalábbis zsák aranyat talál elé.

Felhajtá tehát a legszebb négy ökrét a királyhoz, s alázatosan átadá neki. A király hallotta már az embernek hírét, s előhozatá a nagy tököt, amit szomszédja ajándékozott.

— Láttál-e már ilyen szép tököt életedben?

20 — Sohasem, nagyságos király.

— Látod, ilyen neked nincs, pedig ez a szomszédodnak termett. Tehát legyen ez a tied, vigyed haza. Becsesebb ajándékot nem adhatnék négy ökrödért. Az pedig szegény szomszédodé legyen, akinek viszont ilyen szép ökrei nincsenek.

25 Az ember hosszú orral vitte haza a tököt.

74

KÖSZÖNTET A CSÁSZÁR

Egyszer egy török várat ostromoltatott Mátyás király; ez alatt érkezik hozzá a török császár követje; s kívánja, hogy mindjárt vezessék a királyhoz.

5 Mátyás éppen az ostromágyúknál volt, ahova a várból leg-
többet lövöldöztek, tehát a követet is odavezették; amint oda-
érkezik, éppen közte és a király között süvölt el egy láncos go-
lyó, amit a várból lőttek, s rá vissza egy lövés a háta mögül, amit
a várba lőttek.

10 A derék követ úgy megijedt erre, hogy nem tudott egyebet
mondani, mint:

— Köszöntet a császár.

El is mondta ezt kétszer-háromszor is, de miután egyre lö-
völdöztek körülötte, úgy belemaradt szegény mondókájába,
hogy utoljára sem tudott többet mondani, mint: „köszöntet a
15 császár”.

A király nevetett rajta.

A KIRÁLY ORRA

Mátyásnak meglehetősen nagy orra volt, ami nagyon jól van, „ha akar, legyen”, azt mondja a kecskeméti ember. Egyszer azonban szinte vesztére szolgált ez a tekintélyes orra.

5 Valami nagy várost ostromolván, hogy annak gyöngéit kiismerhesse, maga álruhában belopózott oda. Azonban valaki ráismert, s rögtön parancsot adtak a város minden kapuinál levő őröknek, hogy vigyázzanak, és ki ne bocsássák.

10 Mátyás megtudta ezt, s hirtelen egy szekeres tót öltözetét véve magára, elkezdett egy szekérekereket hajtani maga előtt a kapun kifelé.

A kapuőr látva, hogy mint siet a tót a futó kerék után, nem állhatta meg, hogy rá ne kiáltson nevetve:

— Te szotyák! Akkora orrod van, mint Mátyás királynak, s azzal egy jót húzott a hátára.

15 A király tűrte a tréfát, s csak akkor nevetett ő is, mikor már a kapun kívül volt.

Kereshették aztán odabenn Mátyás királyt.

A TÉTÉNYI BÍRÓ LYÁNYA

Egyszer éjszaka Tétényen utazva keresztül, a király hintaja egy, az útban hagyott malomkőbe ütődött, s eltörte a kerekét.

A király ezen nagyon megbosszankodott. Hát ha ez valami szegény emberrel történt volna, milyen nagy kára lenne abból.

6 Rögtön maga elé hívatta a bírák uraimékat, s szándéka volt, hogy szörnyen rájuk ijeszt.

— Minthogy olyan lusták voltatok, hogy a malomkövet ott-

hagyátok az útban, büntetésül most azt parancsolom, hogy mi-
re harmadnap múlva visszajövök, nekem azt a malomkövet
10 *megnyúzzátok!*

Nagy fejfájást okozott ez a parancsolat az érdemes tanács-
nak, nem nyúztak ők malomkövet soha, nem is tudták, hogyan
kell hozzáfogni?

Meghallotta azonban a bíró leánya apjának aggodalmát, s
15 felbízta az öreget, hogy csak hagyja őt beszélni a királlyal,
majd megfelel ő neki.

A királynak pedig csak abban telt öröme, ha a nép természe-
tes eszével jó feleleteket tudott adni furfangos kérdéseire.

Midőn tehát újra visszaérkezett a király, lányostul ment
oda a bíró, s midőn Mátyás előkötölte a malomkő bőrét, a
20 lány felelt meg rá.

— Hogy kívánhatod, nagyságos király, hogy egy malomkö-
vet elevenen megnyúzzanak? ha már azt kívánod, hogy apá-
mék lehúzzák a bőrét, legalább tégy meg annyit, hogy elébb
25 vetesd vérit.

Mátyásnak megtetszett a kifogás, megveregette a lányka or-
cáját, s arról már nem szól a krónika, de azért bizonyosan tud-
hatjuk, miszerint gondoskodott róla, hogy férj nélkül ne marad-
jon.

77

ÁRVA PÉTER

Mátyás király egy árva fiút neveltetett udvarában, kit ezért
Árva Péternek neveztek.

Később legmegbízhatóbb emberévé tette. Azonban Árva
Pétert egyszer valami nagy csempészetten kapták, mely egészen
5 kisült reá.

A király igen felgerjedd e hálátlanságon, s Pétert Árva várába záratta, ezen ítéletet mondva reá:

„Arva fuisti Petre, arva eris, et in Arva morieris.”

(Árva voltál Péter, árva leenedsz, és Árvában halsz meg).

78

MÁTYÁS KIRÁLY KAPÁL

Egyszer a baranyai bortermő hegyek között táborozva, vígan ittak a főurak a király sátorában. Bizonyosan valami győzelmi hír áldomását itták.

Tust ittak már mindenért a jó villányi borból, mialatt kinn a hegyek között, a nagy meleg napon a szőlőmunkások kapáltak.

— Szeretitek a jó bort meginni — monda a király —, lásuk, tudnátok-e azt művelni is? Jeretek, segítsünk kapálni a derék embereknek.

A főurak váltig szabódtak, hogy nem méltó munka ez sem a király nagyságos, sem az ő vitézlő tenyereikhez. De hasztalan volt minden kifogás, ha a király ment, menni kellett nekik is.

A szőlőbe érve, kivették a munkások kezéből a kapát, s elkezdtek dolgozni.

A király úgy kapált, mint akármely vincellér. A főurak csak várták, hogy mikor únja meg már, s mikor hagyatja velők is félbe a munkát? Volt közöttük elég, kinek méltóságos dereka nem volt szokva az ilyen mulatsághoz.

Végre nem állhatta tovább az országbíró, kinek testén az izadság csurgott végig.

— Uram király, légy kegyelemmel, mind kidülünk itt mellett eme dísztelen munkában. Ám vígy bennünket ágyúk elé, ott szívesen követünk, de megöl ez a paraszt dolog.

— Látjátok — mond a király —, nektek egy óráig is sok ez a munka; hát aki egész életén át ebben törődik! Azért máskor ha

25 áldomást isztok, ne felejtsetek ki belőle a népet, mely mindnyájunkért izzad.

79

A NEMES ÉS A CIGÁNYASSZONY

Belgrád utolsó ostromakor magyar nemesi bandériumok is voltak a török elleni hadban, saját kapitányaiktól vezetve.

E nemesi bandériumokat használták leginkább erős kémjáratoknál, mikor az ellenfél mozdulatait kellett kipuhatolni.

5 Ilyen kémjáratra csaknem mindennap kirendeltetett egyik vagy másik dandár.

Volt e bandériumoknak egy vén cigány markotányosnéja, akivel sok mulatságuk volt a nemes atyafiaknak; ez kártyát vett nekik, jövődöket mondott, s más egyéb furcsaságokat mívelt.

10

Egy vidám, jókedvű kapitány felszólítja egy estve Csirkát, így nevezték a cigányasszonyt.

— No gyere ide, mondd meg nekem, mikor halok én meg.

A cigányasszony kezébe vette a kapitány tenyerét, újjával keresztül-kasul húzogatótt benne, megcsóválta a fejét, s azután szomorú ábrázattal felelt.

15

— Jobb lesz, ha mást kérdez tőlem a tekintetes úr.

— Semmi kifogások! nekem arra kell felelned, hogy mikor halok meg?

20

— Három nap múlva, tekintetes uram, ha éppen meg akarja tudni.

— Teringettét, ugyan rövid időt szabnál, s hogyan halok meg?

— Levágják a törökök.

— Azt könnyű kimondani, de fogadjunk, hogy nem vágnak

25

le.

— Én fogadhatok, tekintetes uram, akár egy átalag tokaji

borba, ha életben marad, de hát a tekintetes úr mit ad nekem, ha egyszer meghalt?

30 — Tied lesz minden, ami a sátoromban van, terítóm, fegyverem, lovaim, csákóm forgóstud és ezüst evőszereim. Áll a fogadás?

35 A cigányasszony tenyerébe csapott a kapitánynak, négy-öt víg cimbora hallotta a fogadást, s egynek sem jutott eszébe rajta szomorkodni, összekoccantották a poharakat, s nagyokat nevettek rajta.

Eljött a végzetes harmadnap. Mindaddig csendesen tartá magát a török a várban és a táborban; harmadnap jön a parancs a fővezértől, hogy egy szakasz a nemes bandériumból menjen le a mocsárokig, kikémleni az ellenfél állását, mégpedig 40 minthogy megtörtént már, miszerint csekélyebb számú magyarság találkozott nagyobb számú török portyázókkal, s ilyenkor mindig nagy veszteséget szenvedtek, tehát ezúttal kétszáz embert ültessenek fel, s vezérelje őket maga az őrnagy.

45 Az őrnagy felkészült, de amint már a kardját akarta felkötni, egyszerre oly irtóztató gyomorgörccse támadt, hogy kínjában a medvebőrt rágta, melyre lefektették.

Gyorsan az első kapitányra ruháztatott át a vezénylet, az pedig amint felült a lovára, elkezdett alatta tombolni, ágaskodni a ló, s oly erővel vetette le magáról a lovat, hogy annak kificomodott a lába. 50

Így a második kapitányra került a sor, akinek éppen megjövendölte a cigányasszony, hogy e napon le fogják vágni a törökök.

65 Nem mondom, hogy eszébe nem jutott volna a lovnak a cigánynő jóslata, midőn neki kellett átvenni a vezényletet, de azért ne higgye senki, hogy félelem lett volna szívében.

Kétszáz olyan lovassal, azt hitte, hogy keresztül tudna menni Törökországon.

70 Amint az éj csendességében a tábortól messze elhaladt a cirkláló csapat, a mocsár melletti füzeserdő között elhaladva, egy-

szerre minden oldalról riadó ordítás veszi őket körül, s négy-
annyi ellenség, mint mennyien ők voltak, rohan elő a fűzek kö-
zül, minden oldalról körülfogva őket.

65 A kapitány eszén egyszerre az a gondolat villant keresztül,
hogy ők el vannak árulva, mert itt már vártak jövetelükre.

Azután elkezdtek verekedni a túlnyomó erejű ellenféllel, so-
káig harcoltak vitézül, de utoljára is mit ért a vitézség a na-
gyobb erő ellen, kit elfogtak, kit levágtak, maga a kapitány is
70 lováról letaszított a viadal közben, s nyakig esett bele a mo-
csárba.

Ez volt azonban a szerencséje, mert a sötétben nem vet-
te észre senki, s ő kezeivel alányúlva, megfogta a sás töveit, s
ilyenformán hanyattfekve annyira lehúzta magát a vízben, hogy
csak az orra volt ki belőle lélekzés végett.

75 Hallotta azután, hogy vitézeinek legyőzítése után hogy ta-
nokodnak magukban a törökök, a halottak fejait levagdalva, s a
foglyokat megszámlálva. Mondák egymást közti, hogy éppen a
kapitány hiányzik. Hová lett a kapitány? Keresték mindenfelé,
s hogy azután nem találtak reá, odább mentek.

80 A kapitány csak akkor emelte ki a fejét a vízből, midőn jó
messze hitte őket; azonban a ravasz ellenség hátrahagyott a fű-
zek között egy kurd lovast, avégett, hogy ha az elrejtőzött kapi-
tány elő fog jönni, fogja el, és vegye fejét. A kurd roppant óriá-
si termetű férfi volt, amellettt köröskörül rakva fegyverrel, a ka-
85 pitány egészen fegyvertelen, és átfázva a vízben, s kifáradva a
csatában.

Az óriás kurdnak nem nagy munkájába került a fegyvertelen
kapitányt legyőzni, egy kézzel odaszorította őt magához, másikkal
pedig a fejét törekedett levágni.

90 Azonban a kapitány nyakán volt egy nagy fehér gyolcsken-
dő, akkori divat szerint hatszor is körültekergetve, s végre hátul
megkötve. A kurd gondolá, hogy ettől a nyakravalótul le nem
tudja majd vágni a fejét, s elkezdé azt bontogatni kifelé.

Míg az óriás ezzel foglalkozott, a kapitány észreveszi, hogy

95 hátul a kurd övébe egy nagy kalapács van dugva. Többet az-
tán nem is kérdezte a kurdtól, hogy szabad-e azt onnan elvenni,
vagy sem, hanem amíg az a nyakravalót bontogatta, kirántá a
kalapácsot, s úgy ütötte vele halántékra a jó kurdot, hogy az csak
elterült a földön.

100 Ezzel a kapitány felkapott a kurd lovára, s visszanyargalt a
táborba egyedül, honnan az imént kétszáz emberrel távozott
el.

Másnap korán reggel már jött sátorába a cigányasszony,
hozva az átalag tokajit, melyet fogadásban veszített.

105 — No Csirka, szólt a kapitány, én nem haltam meg, ahogy
te jövendölted, hanem most én jövendölöm, hogy meghalsz te
még ma, és meglásd, hogy megtörténik.

A cigányasszony elsápadt, odalett. Rögtön haditörvényszék
elé állították, s ott végtére kivallotta, hogy a törököknek régóta fi-
110 zetett kémje. Ő szokta azokat a magyar tábor minden mozdu-
latairól tudósítani, úgy hogy mikor ezek egy csapattal kiindul-
tak portyázni, amazok már négyannyian vártak rájuk, s könnyen
lekaszabolták őket.

Az elmúlt napon ő adott be valamit az őrnagynak, amitől
115 gyomorgörcsöket kapjon, ő tett az első kapitány paripájának
fülébe égő taplót, hogy levesse a földre, ő tudósította az ellen-
félét a kiinduló csapat erejéről, ezért merte olyan bizonyosan
megjövendölni a kapitány halálát.

120 Hanem a kapitány jobb próféta volt, mint ő, mert míg a ci-
gányasszony jóslata megghiúsult, addig a kapitányé teljesedésbe
ment. Az áruló némbert még aznap főbelövelték.

MÁTYÁS KIRÁLY LUSTÁI

Mátyásról regélik, hogy három leglustább embert összeszedve az országból, azokat tartá egy házban, és azoknak egyéb dolguk nem volt, mint naphosszant semmit sem csinálni. Mai világban ilyen embert többet kapna Mátyás király háromnál, akkor csak három volt.

Egyszer tűz ütött ki abban a házban, ahol a három lusta lakott; mikor már a fejük felett égett a ház, az egyik megszólal:

— Talán mégis el kellene innen menni?

A másik idővártatva azt feleli rá:

— Ha kellünk a királynak, majd csak elvitet bennünket innen.

A harmadik végre így szólt:

— Ugyan, hogy nem resteltek beszélni?

És mind a három odaégett.

Innen maradt az a közmondás, miszerint valami különös rest emberre azt szokás mondani:

„Ez is egy a Mátyás király lustái közül.”

NEVEZETES FÉRFIAK ANEKDOTÁI

81

EGY MAGYAR BŰVÉSZ A MÚLT SZÁZADBÓL

Máig is emlékeznek Debreczenben és vidékén H... i professzorról, ki a múlt század vége felé élvén sok természettudományi ismerettel bírt, miket a hír könnyen természetfölöttiekké nevelt, így hitték őt utóbb varázslónak.

n Beszélték róla, hogy éjjelenként a temetőben halottakat idézett föl, amikor a tűzokádó vadkanok nyargalták körül, s hogy az ördögöket olyan jól ismerte, mint saját diákjait.

I. Az ördög és a diák

Egykor történt az az eset Debreczenben, hogy egy szegény asszony kimenvén a piacra, két kis gyermekét azalatt otthon magokra hagyta. Az egyik gyermek még csecsemő volt, a másik lehetett hároméves. Az asszony férje hentes volt, s a nagyobbik fiú, sokszor látva, mint öldösi apja az ürüket, azt gondolta ki, hogy kis öccsével ő is mészárosot fog játszani, s fogta az öreg kést, s azt a gyermek nyakába dőfte. Csak akkor ijedt meg az anyján, mikor látta, hogy megölte kis öccsét, s féltében elbújt a kemencében, melyet anyja telerakott szalmával, sütéshez készültve. Az asszony megjött, s legelső dolga lévén a kemencét befűteni, a kisfiú, ki odabújt, a lángok közt összeégett, ekkor az asszony ki akarta vonni a paraszat a szénvonóval, akkor látta meg, hogy gyermeke iszonyúan odaégett. Kétségbeesve rohanott ki a szobába, s amint ott a másik gyermekét vérében fekvé látni, fog egy kötelet, s a mestergerendára felakasztja magát.

Néhány perc múlva érkezik maga a gazda, s amint első tekintetre családja mindhárom tagját oly irtózatosan kimúlva látja, a fájdalomtól egyszerre megszakad a szíve, s holtan rogyik össze.

Az eset nagy zajt csinált a városban, a részvét általános volt. A közönség sírkövet akart emeltetni a szerencsétlenül kimúlt családnak, mely ily rendkívüli fátum által érte végét, s Hatvani jutalmat tett fel diákjai között annak, ki a legrövidebb és legjobban kifejező sírverset fog készíteni ez esetre.

Volt a togátusok között egy Bóta nevű rendkívül együgyű ember, kit az egész kollégium minden gúny tárgyának tartott, kinek ostobaságánál csak a restsége volt nagyobb, ki ha leckét mondott, azt a tíz körmére írta s onnan olvasta le, s verset ha kellett írni, mindig a szomszédját kérte meg, hogy firkantson neki egyet. Most azonban jutalom és kitüntetés lévén a megoldott feladathoz kötvé, senki sem akart neki verset írni; amice Bóta tehát sok tollat összerágott anélkül, hogy egy gondolatnak urává tudott volna lenni, s mikor Debrecen városában nem talált gondolatot többé, kiment a Nagyerdőre, hogy majd ott keres egyet.

Hítta-e az ördögöt vagy sem, azt már nem mondhatom, meglehet, hogy biz ő emlegetett olyasformát, hogy miért nem tud az ördög most őneki valami kész verssel előállani; elég az hozzá, hogy amint így töprenkednék magában, íme szemközt jő rá egy különös viseletű úriember, rendkívül furcsa színű ábrázattal, kancsal szemekkel és igen-igen görbe orral, ha jól emlékezem reá, még egy kicsinyt sántított is. Ez megszólítja amice Bótát, hogy mit töprenkedik? — Verset kell írnom erről meg amarról, felel bosszúsan emez —, aztán nem akarózik kijönni. — Ha csak ez a baj — szól az idegen úr —, majd frok én amicének egyet, hanem hogy el ne felejtsem a nevét, s majd otthon meglátogathassam, kérem, írja fel egy darabka papírra, három csepp vérével. Amice Bóta ráállt az ajánlatra, akár eret is kész lett volna vágatni magán egy versért, s miután megkarcolt kezének három csepp vérével nevét leírta egy papírra; az idegen

50 úriember átadta neki a kívánt verset, mely e következő két sor-
ból állott:

Infans ut vervex; — puerulus, — nupta, — maritus,
Cultello, — flamma, — fune, — dolore cadunt.

65 Amice Bóta beadta a verset, s íme azt egyhangúlag legjobb-
nak találták valamennyi között.

Mindenki csudálkozott rajta; mind professzorai, mind tanu-
lótársai jobban ismerték Bótát, mint hogy tőle várhatták volna
a legkitűnőbbet.

70 H ... i négy szem közé fogta az amicét: — „Hallja kend, ezt a
verset nem kend írta!”

A diák akadozott, tagadta is, nem is. H ... i megszagolta a
papiroost, melyre a vers volt írva, s miután megérzé rajta a nagy
puskapor szagot, felkiálta: — Ennek a papirosnak olyan szaga
van, mintha az ördög ködmene zsebében állott volna!

75 A diák erre úgy megijedt, hogy mindent elbeszélt neki, ami
közte és az idegen között történt, még azt is, hogy nevét saját
vérrel íratta fel. Az az ördög volt — mondá H ... i. — A diák
viszont elmondá, hogy még meg is akarja látogatni.

80 No ez már baj — mondá H ... i. —, hanem tegye kend azt,
hogy egy hétig ki ne menjen a szobájából s az ajtójára rajzoljon
egy boszorkánylábát

* * *

s a főlé írja ezt a szót „cras”! Arra aztán meglássuk, mit felel
85 az ördög?

90 A diák úgy tett, s mikor másnap eljött az ördög, s meglátta
az ajtóra felírt szót, szépen visszasompolygott és eltűnt.

Másnap ismét visszajött, s így eljárta egész hétig a diák ajta-
95 JÁRN, s miután még akkor sem kaphatta őt el, nagy mérgesen
egyvet rúgott a lábával az ajtóra, s ezt a verset írta fel rá vörös
krétával:

100 Per multum „cras! cras!” cito dilabitur aetas.

Ez órától fogva nem háborgatta sem ő, sem más egyéb szellem a jámbor diákat, ki holta napjáig boldog maradt és ostoba.

II. Az éjféli lecke és a lúdláb

Egy másik esete is volt H ... inak az ördöggel, ki neki egyáltalában nem látszott jóbarátja lenni, ellenben annál nagyobb megátalkodottsággal incselkedett a jámbor fiataltság után.

5 Egyszer éjjel tizenkét órakor összecsengetik az egész fiatal-
ságot, s amint a diákok összegyűltek, nagy ászítova és szemek-
iket törülgetve a főteremben, el nem bírva gondolni, hogy mi
okból hívják őket össze ily szokatlan órában, íme megjelenik
közöttük H ... i, s felmenve a tanítószékhöz, elkezd nekik pre-
legálni, tudokra adva, hogy ezentúl éjfélkor fogja a leckéket
10 tartani. A diákok megnyugodtak benne, s szokott áhítattal hall-
gatták a professzor előadását. Azonban mégis valami szokatlan
különösséget vettek észre ezúttal a professzoron, mintha a ké-
pe sötétebb volna, s a hangja a talpai alól jönne, s a szemei vi-
lágítanak a sötétben. Mikor ütötte az egy órát, a professzor
15 betevé a könyvet, s a hóna alá csapva eltávozott, miközben a di-
ákok csudálkozva vették észre, hogy lépéseinek kopogása nem
hallik a folyosón.

Másnap éjjel ismét fölcsengették őket, s összegyűjték az éj-
jeli előadásra a főteremben. Akkoriban még minden tanuló a
20 patriarchális rend szerint benn lakott a kollégiumban, s köteles
volt a csengetésre egész ornátusban megjelenni.

Ez így tartott hat éjszakán keresztül, minden éjfélkor föl-
csengették az ifjakat, s egy óráig hallgatniok kellett a különös
prelekiót. Hatodnapra azonban már zúgolódnak kezdtek, s ki-
25 választva maguk közül a két legokosabbat, elküldék Hatvani-
hoz, hogy instálják meg szépen, ne tartsa éjfélkor felolvasásait,
mikor nappal is elég idő van rá.

H ... i elcsudálkozott, mikor a küldöttek előadták kérelmő-

ket. Ő egyszer sem hívatta a diákokat éjfélkor. Ki lehetett hát
30 az, aki az ő személyében felolvasásokat tartott? Ez volt a kérdés.

Tudják mit? Ha az éjjel ismét csengetni fognak, jelenjenek
meg együtt mindnyájan, a küszöbre hintsenek hamut, s ha a
rejtélyes alak keresztülmegy rajta, nézzék meg a lába nyomait,
35 s ha látni fogják, hogy azok lúdláb nyomok, kezdjék rá ezt az éneket: „Erős várunk nekünk az Isten.”

A diákok úgy tevének: mikor jött éjfélkor az álprofesszor,
behinték a küszöböt hamuval, s lesték nyomait, a reverenda
hosszúsága miatt lábait meg nem láthatván, s midőn észre-
40 vék, hogy azok lúdláb nyomok, egyszerre rákezdték harsogó
hangon énekelni: „Erős várunk nekünk az Isten.”

Az álprofesszor erre rögtön kiejté kezeiből a könyvet, mely-
ből prelegálni szokott, s szikrázó szemekkel fordult az éneklők
felé.

45 „Köszönjétek — ordítá rendítő hangon —, mert ha még egy
nap hallgattátok volna beszédeimet, mind az enyimek lettetek
volna!”

E szavakkal nagyot mennydörgött, s iszonyú puskapor és
gyantafüst közt a föld alá elsüllyedt.

50 Azt mondják, hogy ez alkalommal egy diák az egész tintás-
üveget utána vágta az ördögnek; meglehet, hogy azért fekete
most az ördög.

III. A szolgáló szellemek

Valának azonban barátságosabb szellemek is, kikkel H ... i
jó egyetértésben állt, s szokás szerint kellett egy nagy könyvé-
nek is lenni, cifra ákom-bákom betűkkel és jelképekkel teleír-
va, melyet ha felnyitott, akkor rögtön meg is jelentek ama meg-
6 hódított szolgáló lelkek, és kérdezték, hogy mit parancsol?

Ezt a könyvet azonban nem volt szabad senki másnak fel-

nyitni, amiért H ... i mindazon legkedvesebb embereit, akik hozzá be szoktak járni, előre gondosan figyelmeztetni szokta, hogy azon búbájos könyvhöz ne nyúljanak.

10 Egyszer éppen közvizsgálat alkalmával egy könyvet otthon feledezt H ... i, s nem mehetvén maga haza, egyet diákjai közül, legkedvesebb tanítványát, az első eminenszt bízta meg, hogy menjen haza szobájába, s ott az elfeledett kézikönyvet a könyvtárból keresse ki, és hozza el.

15 Az ifjú odament, s amint a kért könyvet keresné, szemébe ötlék ama búbájos könyv, melynek felnyitásától H ... i mindenkiket el szokott tiltani. A fiú nem állhatott ellent tudnivalójának, s erőt véve tartózkodásán, kikapcsolá a nagy fóliáns rézkapcsait, s felnyitá a könyvet. Azon pillanatban ott termettek mind azon szellemek, akik azon könyvet szolgálták, s miután a megijedt

20 fiú nem tudott nekik parancsolni, azt fzeekre szaggatták.

H ... i várta soká az elküldött fiút, s miután nem győzte várni, maga felkerekedett, s hazament az egzámenből. Otthon látta csak, hogy a fiú széjjel van szaggatva. Mit csináljon? A fiú

25 első eminense volt, dísz az egész classisnak, akitől mindenki legtöbbet várt. Rögtön előidézi a szellemeket, s megparancsolá nekik, hogy rakják össze azonnal a szétszaggatott ifjút, s egy közülök helyezze el bele magát léleknek.

Így visszatért az iskolai terembe. Az ifjú helyet foglalt, s az

30 egész vizsgálat alatt úgy felelt minden kérdésre minden tudományból, hogy szinte gyönyörűség volt hallani. Az esperesek, a cenzorok, a szenátorok, a presbiterek nem győzték eléggé magasztalni.

Egyszer valami korhelynek, aki az ifjú mögött ült, eszébe jut

35 azt a kézikönyvet kérni tőle, amelyből éppen feleltek, "nincsen nálam semmi könyv", viszonz az ifjú. „Lehetetlen, hogy ne volna”, szabódik ismét amaz: „add ide: az Isten áldjon meg!”

Amint ez az Isten nevét kimondta, a szellemtől megszállt tetem egyszerre összeomlott, mint ahogy a lelkek szétszedték, s a

40 benne lakó szellem elrepült belőle.

Ezért jó félni minden fajától a szellemnek.

IV. A szultáni ebéd

Sokkal mulatságosabban végződött az a jelenet, mikor H ... i egy ízben összehívatta valamennyi ismerőseit, tisztelőit és pártolóit, akik Debrecenben laktak, meghíván magához ebédre.

Akik szállását ismerték, csóválni kezdték fejüket, el nem
5 képzelhetve, hogy hol fog annyi embernek majd helyet adhat-
ni? S egy héttel már előbb bő alkalmuk volt a meghítt urak
asszonyságainak afőlött tanakodni, vajon ki fog főzni erre a la-
komára, miután H ... i nőtelen, s még csak szakácsnéja sincsen,
s még akkor híre sem volt mandoletti boltnak, ahonnan kész
10 pástétomokat lehessen megrendelni. Egyik azt kérdezte, hol
vesz annyi tányért, amennyi kelleni fog, a másik azt hozta két-
ségbe, vajon hová ülteti az embereit, hacsak a nagy kutyabőrös
könyvekre nem? s voltak olyanok is, kik bár nem akarták azzal
megbántani a professzort, hogy meghívására el ne menjenek,
15 odahaza mindenesetre megrendelték az ebédet, számolva rá,
hogy éhen fognak visszatérni a vendégségből.

Eljött azonban a lakoma napja, s a vendégek a város minden
részeiből megindultak felkészülten a déli harangszóra H ... i há-
za felé, a kíváncsiság nem engedte, hogy egy is otthon marad-
20 jon.

Már messziről látták azonban, s nem sok jót sejtettek belőle,
hogy a kémény nem füstölög, s midőn keresztülmentek a kony-
hán, hét nagy ordas macskán kívül semmit sem láttak egyebet a
tűzhelyen.

25 H ... i szokott dolgozószobájában fogadta el vendégeit, mely
alig volt akkora, hogy hármat lehessen benne lépni, s melyben
most ötven-hatvan embernek kellett helyet találnia.

Azonban mentül többen érkezének, a szoba csak tágult, na-
gyobbodott, egyre jöttek a vendégek, s mégsem panaszkodha-
30 tott senki, hogy szorosan vannak, senki sem tudta hogyan? de
midőn mind együtt voltak, akkor is úgy elfértek ott, mint mikor
csak kettő-három érkezett meg.

Egyszer csengetés hallatszik a mellékszobában.

— Kész az ebéd! — szól H ... i —, ha úgy tetszik uraim,
35 asszonyaim, tessék előbbre kerülni.

Azzal megnyílt a mellékszoba ajtaja, s a belépkedő vendé-
gek álmélkodva látták maguk előtt a legpompásabban felké-
szített termet, az ablakok tele keleti virágokkal porcelán edé-
nyekben, a falak befuttatva a legritkább folyondár növények-
40 kel, s középett a terített asztal, mely görnyedezett a legfölsége-
sebb ételek terhe alatt. Szakácskönyvnek kellene lennem, ha
azt mind el akarnám számlálni, ami oda fel volt hordva, s még
akkor is török szakácskönyvnek, mert olyan ételekhez sem az-
előtt, sem azóta Debrecenben kanállal nem nyúltak, a legszo-
45 katlanabb kinézésű, a legismeretlenebb ízű eledelek, fűszerek
és gyümölcsök voltak itten, sült madarak, miknek arany tolla-
zatú feje meg volt hagyva, átlátszó jégből készült csemegék, s
zamatos gyümölcsök, mikbe az ember nem tudja, hogy az or-
rával harapjon-e inkább bele vagy a fogával? S ami az egészet
50 bekoronázta: minden vendég mellé kétféle ital volt téve, egyik
forróan, a másik jégbe hűtve, s az a kétféle pedig aztán volt öt-
venféle, magában foglalván minden nemeit azon nedveknek,
miktől az emberek bölcsé szottak lenni, a puncstól kezdve a
serbetig, s a tokaji mászlástól a pálmaborig.

55 A vendég urak nem sokat hagyták magukat kínálni, a ven-
dég asszonyságok pedig éppen nem, s nem emlékezik róla a
krónika, hogy lett volna a társaságban csak egy szemérmes kis-
asszony is, aki csupa szégyenkedésből éhen maradt volna. El-
lenkezőleg, ebéd vége felé oly docte kezdett lenni a társaság,
60 hogy most nemcsak a szobát kellett kitágítani, hanem helyel-
közzel a mellényeket, sőt néhol a vállfűzőket is.

Feketekávét után a víg uraságok rágyújtának a legjobb per-
zsa dohányból, mely valaha emberi szemeket ríkatott, az asz-
szonyságok pedig elkezdék a mindenféle élő virágokat és gyü-
65 mölcsöket körülbámulni, miket máskor is ritkaságképpen lehe-

tett volna mutogatni az országban, hát még akkor, midőn éppen tél volt az idő.

A polgármesternének különösen egy felfutó ugorka tetszett meg nagyon, melyről nagy bibircsos zöld ugorkák függték alá; a főbíróné pedig egy szép nagy úritökbe szeretett, mely guggon ülve termett egy nagy porcelán vederben, s miután ezek a gyümölcsök karácsony utáni időkbén nagy ritkaságnak látszóttak, megkérte a két asszonyság H ... it, képét körülcirógatva, hogy engedje meg nekik, hadd szakíthassák le azt az uborkát és dinnyét.

Méltóztassék! — szólt H ... i. — Örülök, ha szolgálhatok velem.

Amint azonban a polgármesterné megfogta a nagy bibircsos uborkát, hogy majd leszakítja, férje, a polgármester, felordít: jaj az orrom! s jajgatva kap az orrához, azt állítva, hogy valaki le akarja szakítani. Amint pedig a főbíróné egyet fordított az úritökön, akkor meg az ő férje ugrott fel helyéről, rimánkodva, hogy ne tekergessék a fejét, s hagyjanak békét a nyakának.

Így valahányszor egy-egy asszonyság valamit le akart szakítani a fákról, egy fűgét vagy egy virágot, az illető férj mindannyiszor jajgatva kapott illető részeihez, füléhez vagy bajuszához, annak rángattatását érezve, s könyörögve, hogy ne bántásák.

Két hét múlva egy konstantinápolyi újságban azt lehet olvasni, hogy ezen s ezen a napon (melyen éppen H ... i vendég-sége esett), a szultán valamennyi szakácsát és étkefogóját megselyemzsinórozta, amiért azt akarták vele elhíttetni, hogy a kész felterített szultáni ebédet elragadták a szellemek a szeráj közepéből.

Nagy Pista híres színész volt a maga idejében.

Itt komédiásnak nevezték, hajdan bölcsnek nevezték volna, mert ő is mindenét magával szokta hordani, miként azok. Senkinek sem volt lekötelezettje, senkinek haragosa. Amit adtak neki, azt se nem kérte, se nem köszönte, s amit nem adtak neki, az után nem vágyódott.

Szeretője soha meg nem csalta, mert szeretőt soha nem tartott, pénzét el nem lopták, mert sohasem volt neki; s kocsi soha fel nem fordult, mert mindig gyalog járt.

Ha játszott, akár sírt a közönség, akár nevetett, az neki mindegy volt; koszorúval hajigálták vagy záptojással? azzal sem törődött.

A vicispán asztalánál éppen csak úgy érezte magát, mint ha otthon sajttal és kenyérral ült szemtől-szemben, s ha éppen nem volt mit ennie, az sem háborította meg.

Neki a súgó éppen oly derék ember volt, mint az igazgató; azazhogy egyikre sem sokat adott, s ha valakinek a képe nem tetszett neki, vette a botját, s anélkül, hogy azt mondaná: „befellegzett”, elment az ország túlsó végibe.

Sokszor betoppant ismerőseihez, kik öt-hat év óta nem látták, s anélkül, hogy egy szót szólna valakihez, leült a kályha mellé, egyik lábát a másikra tette; és pipára gyújtott, mintha éppen csak onnan kívülről jött volna be, s csak egy óranegyed múlva mondott ennyit: „ugyan hideg idő van odakinn”.

Egyszer egy Somogy megyei faluban tanyáztván, az ottani kálvinista pappal kötött ismeretséget, könyveket kölcsönözve tőle olvasás végett.

Kiolvasta a pap egész könyvtárát, a fűvészkönyvtől kezdve egész Terentiusig, s azzal megint elment odább Debrecenbe.

Félesztendő múltva összejön vele egy Somogy megyei ismerőse, ki éppen azon faluból jött, s előfogja:

— No, téged ugyan áld a pap, azt mondja, hogy a Terentiu-
sát elvitted, és nem adtad haza.

35 Nagy Pista erre egy szót sem szól, csak veszi a botját, s álló
helyéből megindul — Somogy vármegyébe.

Tíz nap múlva beállít a paphoz. Az meglátva a hozzá benyi-
tót, nagy jó szívvel fogadja: „Hát édes Nagy István uram, mi jó
szél hordja erre? üljön le, honnét jön?”

40 — Köszönöm, nem fáradtam el, csak Debrecenből jövök,
azt hallottam, hogy tisztelendő úr azt beszéli, mintha én nem
adtam volna haza Terentiuust.

— Oh, édes Nagy István uram, szót sem érdemel az egész.

45 — Hát tudja a tisztelendő úr, mikor legutoljára itt voltam,
akkor ide meg ide, erre a polcra tette fel azt a könyvet, amit ha-
zahoztam, s ott felejtette, nézze csak, most is ott van. Látja, az
Terentius. — Csak ezt akartam megmondani.

Azzal megfordult komoly pofával, s ment vissza azon az
úton, amelyiken idejött.

50 Hiába kiabált utána a pap, hogy legalább éjszakára pihenjen
meg itt, vagy ebédre maradjon nála. Nagy Pista hátra sem né-
zett, szép csendesen visszaballagott ismét Debrecenbe.

Csak százhusz mérföldet gyalogolt ezért a tréfáért.

Egyszer Szapári Pétert kellett neki játszani.

55 Próba után beállít az igazgatóhoz, s mutatja neki a csizmá-
ját, mely siralmasan kidült-bedült oldalú állapotban volt.

— Úgye, hallja az úr, ebben a csizmában nem lehet eljátsza-
ni Szapári Pétert?

— Az első felét még csak el, mikor ekébe fogják, de a máso-
dik felét már bajosan.

60 — No pedig nekem nincs másforma.

— Hát teremtsen az úr magának egyet.

— Teremtsek? Hogyan?

— Mit bánom én. Lopjon az úr valahol.

— Jó lesz — monda Nagy Pista, azzal kifordult a szobából,

65 a külső szobában szétnézett, ott meglátta az igazgató csizmáit szépen sorba állítva, kifényesítve; kiválasztotta közülök a legjobbikat, egy ezüstsarkantyús kordovánt, s azt szépen a köpönyegje alá dugva, elvivé.

Előadás alatt meglátja az igazgató Szapári Péter lábán az
70 ezüstsarkantyús csizmát, s csak nézi egy darab ideig, hol innen, hol onnan, mintha hasonló csizmát látott volna már valahol. Végre nem állhatja tovább a gyanút, s megszólítja Nagy Pistát:

— Nini, hallja az úr, hol tett szert erre a csizmára?

Nagy Pista erre megzavarhatlan képpel viszona:

75 — Loptam biz ezt, igazgató úr, kegyes utasítása szerint.

Másszor ruhája nem volt, s valami társalgási darabban kellett fellépnie.

— Én bizony játszanám — mondá Nagy Pista —, de az én kapu-
tom nem egészen jó már.

80 Csak annyiban nem volt egészen jó a kaput, hogy mind a két könyökén ki volt szakadva, s itt-ott kifoltozva mindenféle színű folttal.

Az igazgatónak nem volt mit tenni mást, mint saját kapu-
ját adni Nagy Pistára, ki azonban az előadott szerepben nem-
85 csak az igazgató kaputját vevé fel magára, hanem egyúttal annak minden mozdulatát, ferdeségeit, balogsütiségeit oly jól utánozta, hogy még maga az igazgató is magára ismert benne.

— Nini — szól a darab végeztével Nagy Pistához —, nekem úgy tetszik, hogy Nagy uram engem játszott ki.

90 — Csak a kaput tevé azt — viszona ő megnyugtató hangon.

Másnap visszavivé a kaputot:

— Köszönöm, tekintetes uram — szól az igazgatónak —, visszahoztam a kaputot, de kérem, hogy előbb jól szellőztesse ki, mert megvallom, hogy én valami ragadós betegségben szen-
95 vedek.

Az igazgató megijedt, majd kiszaladt a házból.

— Elmenjen az úr innen! — kiálta elszörnyedve —, vigye innen azt a kaputot, s be ne jöjjön vele többet ehhez a házhoz.

100 Debrecenben egy becsületes, jóérzésű csizmadiánál volt szálláson Nagy Pista, ki őt nagyon pártfogolta.

Egyszer Mór Ferencet játszá; mikor estve hazament, a csizmadia előfogja:

105 — Hallja az úr, mától fogva nem adok az úrnak szállást, hát csak holnap hordja el a sátorfáját. Mert aki játékból olyan jól tudja magát gazembernek csinálni, mint az úr ma estve, az nem lehet becsületes ember.

Ezentúl nem is fogadott magának szállást többé Nagy Pista, hanem ott hált a színpad alatt.

110 Ilyen állapotban meglát egyszer az utcán egy kolduló oláh fiút, ki fűnek-fának panaszlá, hogy apja, anyja elhalt.

— Gyerejde, fiam — monda neki Nagy Pista —, én magamhoz fogadlak.

Ez nagy szó volt, mikor magának sem volt szállása, de beváltá szavát.

115 A Borgia Lucretiához tartozó díszítmények közt volt egy korporsó, azt jelölte ki lakhelyül a fogadott fiúnak, s hogy ne legyen neki panasz, megfőzött a számára egy nagy kétfüles fazékkal — csokoládét.

120 — Nekem is jól fog esni — monda —, ha egykor árvaságra jutok, és akkor valaki ilyen szépen gondomat viseli.

Hanem biz őneki nem viselte senki gondját.

Egy istállóban halt meg, elrongyolva, elfeledve, elhagyatva.

83

PETÓFIRÓL

Egy időben Petőfi, a halhatlan népköltő, ki mint tudjuk, országos híre dacára sem volt soha gazdagnak nevezhető, több barátjaival sétálva a Váci utcán, egyszer nagy csengéssel lát maga mellett elvágatni egy falusi ekvipázst, melynek négy sár-

- 5 kánylovát parlagi gavallér hajtotta, bő ingben, tollas kalapban,
vállra vetett dókával és glazékesztyűben.
— Héj Sándor — mond egyike az ifjúknak vidámon —, lesz-
e neked valaha ilyen négy paripád?
— Lesz, ha kocsis leszek — felelt rá a költő.

84

AZ ÜLDÖZŐ PALACSINTA

Egy országszerte ismeretes hazafi nagyon szerette a palacsintát.

Egyszer keresztül kellett utaznia Magyarországot egyik szegletétől a másikig.

- 5 Ahova csak beszállt, még a vendéglőkben is, mindenütt palacsintával vendégeltek két egész hétig mindennap.

El nem tudta már gondolni, hogy honnan terem e kedvenc étele mindenütt, ahova csak lép, míg végre kisült, hogy a vele hordott titkárja árulta el e hajlamát a mindenütt tudakozódó
10 háziasszonyok előtt.

85

ZRÍNYI MIKLÓS ADOMÁJA

Zrínyi Miklósnak, a szigetvári hős utódának, kit mint nagy költőt és nagy hazafit egyenlő tiszteletben tart a költészet és haza, van egy adomája, melyet mondott ő azon uraknak, kik sürgették, hogy valamely országos változás előidézésében legyen segítségökre.

- 5 — Lássátok barátim — monda Zrínyi Miklós —, egyszer megtörtént egy székellyel az a dolog, hogy elvitte az ördög. Vit-

te pedig az ölében, jól átkarolva. Találkozik útközben a székely egyik ismerősével. Az rákiált:

10 — Komé, hová?

— Látja kend — felel ez vissza —, visz az ördög a pokolba.

— Ejnye, bizony komé, ez nemigen jó dolog — felel reá amaz.

15 — Nem jó biz az, de még rosszabb is lehetne; ha tudnillik azt tenné az ördög velem, hogy ő ülne az én ölemben, s nekem kellene őt vinnem a pokolba. Ez még gonoszabb volna.

Ez a mese nagyon illet az akkori viszonyokra.

86

SÁNDOR CÁR A MAGYAR HÖLGYEKRŐL

A magyar hölgyek szépsége régóta világhírű dolog.

15 Történeti emlékül feljegyzem ide Sándor muszka cárnak egykori mondását, melyben azt állítják: miszerint egy magyar hölgyekből álló társaság olyan, mintha csupa királynők volnának jelen.

87

A TUDÁKOS

Gróf **hez jött egyszer egy tudálékos ember, s nagy iratcsomagot hozott az ölében.

— Én Nagy János vagyok.

— Tiszteletem, hát mi az, amit hozott?

20 — Vers. Csupa merő vers. Az egész biblia versekbe foglalva.

— Hát hova legyen én ezzel a sok verssel?

— Ténak átadni a tudós-társaságnak, nyomassa ki, mert megérdemli.

- No, majd átadom. Alázzolgája.
- 10 — De nem alázzolgája; még más dolgunk is van. Ennyi ver-
set senki sem bolond, hogy ingyen írjon; ezért jutalom kell.
- Pénz, ugye?
- Pénz és dicsőség. Az ára ugyan megfizethetlen, hanem
majd megalkusunk; de nagyobb annál, hogy én be akarok vé-
15 tetődni a tudós-társaságba.
- Tudja mit, barátom. A tudós-társaság nem méltó hely ön
számára, hanem legközelebb indítványba hozom azt az intéze-
tet, melynek ön bizonyára érdemes tagja leend valaha.
- Ebben megnyugodott a táltos és eltávozott.
- 20 A nemes gróf legelső indítványa az volt, hogy emeljen a
nemzet az emberiség iránti tekintetből sok számtalan szeren-
csétlenek számára minél előbb — egy bolondok házát.

88

SZÉCHENYI

Mikor Széchenyi a Tisza-szabályozást indítványba hozta, a
Tisza mentében meglátogatta a falvakat.

Egyszer egy falusi korcsmároshoz betér, s szokása szerint
nem restelte a fáradságot, hogy az együgyű emberek vélekedé-
5 seit is kihallgassa.

A korcsmáros, megtudva, hogy Széchenyivel beszél, megso-
dorítá bajsztát.

— Bizony uram — monda —, nagyon bővérű fickó ez a mi
Tiszánk, ugyan jól cselekszi, ha eret vágat rajta.

10 Ugyanekkor történt Széchenyivel, hogy míg lovait váltották
egy faluban, a sok parasztember pedig odagyülekezett kocsija
körül, meglátandó azt a derék grófort, aki annyi jót és nagyot
hozott már létre a hazában: Széchenyi beszédbe ereszkedett

10 velük, azaz hogy ő beszélt nekik, azok pedig hallgatták ajtato-
san.

Elmondá nekik, mennyi földet beutazott, Angol-, Német-,
Franciaországot, milyen szorgalmasak ott az emberek, mily
roppant munkásságot fejtenek ki, mennyit dolgoznak!

20 Egyszer aztán megpihent egy percre, hogy beszédje hatásá-
nak nyilatkozványokra engedjen tért.

— Szegények! — szólalt fel egy paraszt nagy sajnálkozással.

89

A CSAVARGÓ

A kalandjairól elhírhedt J... a Gyuri egyszer Pesten járván,
meglát a Zöldfa utcában délben tizenkét órakor egy prókátor
forma kaputos embert, ki hátát az utcaszegletnek támasztva,
nagy filozófiával eddegelt a zsebéből tökmagot.

6 J... a Gyurinak megtetszett az ember. Belekötött, mondván:

— Hogy hívják kendet, földi?

— Nagy Jánosnak — felelt az nyugodt lélekkel.

— Mit csinál itt kend?

— Ebédelek, ahogy látja.

10 — Tökmagot ebédel! — kiálta föl megörvendve J... a Gyuri.

— Ilyen ember kell énnekem, aki tökmagon is élél. Én felfoga-
dom magát tisztartónak.

— Elmegyek.

— Fizetés semmi, hanem szabad lopás.

15 — Itt a kezem.

J... a Gyuri kocsira ültette a becses férfit, s elvitte magával
Tiszafüredre, ott rábízta az uradalmára való felügyelést.

Sohasem volt hűségesebb embere nála ...

20 Mikor J... a Gyuri meghalt, örökösei a legkedvezőbb ajánla-
tokat téve Nagy János uramnak, hogy maradjon náluk.

— Nem lehet — mondá ő —, ennyi ideig is sok volt egy helyben lakni; s elment világgá.

Hiába maraszták, hiába unszolták, úgy elment, hogy hírt sem hallatott többé magáról.

25 Egy napon az örökösök egyike, mint szolgabíró Bihar megyei járásban utazván, egy porlepte férfit vesz észre az országúton, s beérvén, megismeri benne Nagy uramat. Rögtön megállítja a kocsiját, s nagy erőltetéssel felülteti bele, s kezdi tudakozni, honnét jön e tájra?

30 — Csak a Székelyföldről.

— S hova igyekszik, s mi szándékból?

— Egy pár csizmát ígértek tavaly Pozsonyban, azért megyek; onnan lekerülök Tolnába, ott egy téli bekecst kell kapnom, amit tavaly ilyenkor még sajnált nekem adni a gazdája.

35 — Ugyan nem tenné meg azt a szíveséget, hogy útba ejtené Pest városát, kétezer forintot kéne elküldenem, és nem tudom, kitől?

— Szívesen elviszem.

40 A szolgabíró kezébe adta az összeget, megmondta a címet, ahová vinnie kell, s kérdé, hogy mit kíván útiköltségül?

— Kell vagy öt forint!

S többet el nem fogadott semmi könyörgésre.

45 A szolgabíró hívé, hogy Nagy János uram örökké odamarad a kétezer forinttal, s ő egy régi tartozását róttá le iránta ily módon, midőn öt nap múlva beáll hozzá Nagy János, s kezébe adja a nyugtatványt a küldeményről, s egyúttal leszámlál az asztalra egy forint tizenöt krajcárt, ami az útiköltségből fönmaradt, mert Pesten méregdrága az élet.

Az ilyen embereknek nem emelnek monumentumot.

A ZSELLYESZÉK

Gróf **, ki hetvenéves korában sokat szenvedett a köszvény miatt, midőn a pozsonyi országgyűlésen volt, tartott magának egy zsellyeszéket, melyet két izmos legény hordozott az országgyűlésig és vissza.

n Egyszer fölvetődik hozzá valami számfölötti uradalmi tisztje, minőket úri házaknál szoktak tartani, s akiknek hivataluk uhhól áll, hogy asztal felett balgaságaikkal a vendégek jókedvét éhben tartásák. Ez meglátja a zsellyeszéket, s nagyon megtetszik neki e találmány.

10 — Már ebben aztán jó lehet járni.

S nem hagyott békét a grófnak, hogy őt abban hordoztassa végig Pozsonyban, míg végre a gróf megengedé neki, hogy üljön bele, hanem előbb kivetette a zsellyeszék fenekét, úgyhogy amint Kristóf úr belelépett, hát egyenesen a földet érték lábai.

15 A két hordár erre felkapta a zsellyeszéket, s meghordozta azt két óra hosszat hegyen-völgyön keresztül.

— Hát milyen utazás esik a zsellyeszékben? — kérdé a gróf Kristóf úrtól, amint nagy fáradtan visszahozták.

20 — Bizony, méltóságos uram — felele ő —, ha nem tudtam volna, hogy visznek, azt gondoltam volna, hogy megyek.

A KÖNYVPUSZTÍTÓ

Lőrinc sajtósága neme volt az örülteknek, minden újjan megjelent könyvet megvett, a himlőoltástól kezdve a téglave-tésig, és hmi több: azokat el is olvasta. De amint egy lapot elol-vított, azt menten ki is szakította, s ilyenformán, mikor végig-

- 5 olvasta a könyvet, nem maradt egyéb a kezében, mint annak a táblája; ezt azután szépen betette könyvtárába.

- Egy angol utazik az Alföldön, éjszakára kénytelen megszállani valamely magyar parasztházhoz, s ott mindjárt ágyat vetnek neki. Az angol, ki azelőtt csak paplanokat látott takarózás végett, most megpillantva az irtóztató köpcös dunnát, semmit
5 sem képzelt egyebet, mint hogy ez ismét egy más valakinek a párnája, s hogy Magyarországon így szoktak az emberek alunni, egyik a másik tetején, egész fel a gerendáig. — „Eredj fiam” mond a szolgálattelvő lánynak, miután lefeküvék a tollverembe nagy szomorúan, „siettesd azt az urat, vagy asszonyságot, aki
10 rajtam fog alunni, hogy ne soká késsék, mert magam is álmos vagyok”.

NÉPMESÉK

93

CSALÓKA PÉTER KALANDJAI

Élt egyszer a Csalóközben egy furfangos ember, akit a környékben Csalóka Péternek híttak el.

Hogy miért hítták Csalóka Péternek, azt majd példákkal fogom felvilágosítani, hanem előre is fel kell fedeznem, hogy biz
n őt azért nevezték így, mert mindenkit megcsalt, aki csak hagyta magát.

Egyszer tehát Csalóka Péter ül szokás szerint a korcsmában, mldön rajtaront két rátóti lovaslegény, kik már messze földön hullották neki híré, s előföggják.

10 — No Csalóka Péter, minket csalj meg most.

— Nem csalog én meg senkit, jó uraim, szabódik az ember, ha tudnék sem akarnék, meg ha akarnék sem tudnék.

— Márpedig minket meg kell csalnod, addig innen el nem megyünk.

15 — Isten neki, hát akkor itt maradunk holtig, de én meg nem csalom kenteket, mert én igaz ember vagyok.

Ezzel odament a korcsmároshoz Péter, és félrehívta, s ott kifzetett neki hús icce bor árát, azzal ismét visszaült a lovaslegények közé, s hozatott magának bort, és nekik is.

20 Valahányszor egy iccét hozatott, a sipkáját mindig földhöz ütötte; s azt kérdezte a korcsmárostól: ugyehogy ki van fizetve ez a bor?

A legények eleinte nem akarták elfogadni a borát, hogy ne költse rájuk a pénzét, hanem Péter gazda megbiztatá őket,
25 hogy csak igyanak, mert neki van olyan sipkája, melyet ha a földhöz üt, minden borát kifizeti.

A legények tapasztalták szavainak igazságát, s amennyi
eszüik volt, utóbb még el is hitték, s rajtaestek, hogy adjá nekik
el azt a süveget.

30 — Nem adom, dehogy adom, kétszáz forintért sem adom,
ellenkezék Péter gazda.

— De ideadja kend háromszázért, unszolák amazok, s nem
hagytak neki békét, míg rá nem vették, hogy a sipkát átengedje
nekik.

35 Ezzel mindjárt próbát is tettek vele, s a korcsmáros csak-
ugyan kifizetettnek vallá a bort, amit Csalóka Péter sipkájára
hozattak, előre megkapván az árát.

A legények megőrültek a vételnek, s ott ittak a sapka em-
berségéből, s mikor annak jó tulajdonságairól eléggé meg vol-
40 tak győződve, elmentek odább, s a szomszéd falu csárdájában
kezdték magukat a sipkával produkálni.

De már itten porul jártak, megitták a bort, földhöz csapták a
süveget, de a korcsmáros semmit sem akart tudni a kifizetésről.

— Te nem ütötted talán jól a földhöz, szólt az egyik, kivé-
45 ve társa kezéből a singes báránybőr süveget, várj, majd én job-
ban odaütöm, s ezzel úgy vágta a padlóhoz, hogy akkorát szólt,
mint egy ágyú.

A korcsmáros ebből sem értett semmit.

— Majd földhöz vágom én, szólt erre a másik ismét, s föld-
50 höz is vágta a sipkát, hogy rögtön kirepedt az oldala, a korcs-
márost az sem elégtette ki.

A két legény csak ütögette egy darabig a sipkát a földhöz,
utóbb a korcsmáros fejéhez, az vissza az ő fejükhez, míg úgy
szét nem ment a sipka, hogy nem volt többé rajta emberi ábrá-
55 zat.

Ekkor látták át a legények, hogy megcsalta őket Csalóka Pé-
ter, s visszafordultak dül-fúlva, hogy megvegyék rajta a pénzü-
ket.

Nem találták otthon a házánál, a cselédjei azt mondták, hogy
60 kiment a kölesföldre.

A két legény kilovagolt utána. Ott találták Péter gazdát, amint egy nagy jegenyefának vetette a vállát, mely félig megdőlve a kölesvetésre hajlott, s azzal látszott tülekedni.

— Mit csinál kend Péter gazda? — kérdik tőle.

65 — Jaj, nagy bajban vagyok, felel Péter. Ez a nagy jegenyefa ki akar dűlni, s mind pocsékká teszi a vetésemet, ha fel nem tartom.

— Hát csak rövideden adja kend vissza a pénzünket.

70 — Visszaadnám biz kész örömmel, de nincs nálam, otthon hagytam, s ha elmegyek, ez a fa bedűl a kölesembe.

— Ne féljen kend, majd megfogjuk mi, míg kend hazamegy.

— Igen ám, de fáj a lábam, nem győzöm a gyalogolást.

— No, hát üljön kend az egyik lovunkra, addig megvárjuk, míg visszajön.

75 Csalóka Péter engedett a szónak, s miután a két legényt elhelyezte a fa mellé úgy, hogy az egyik a hátával emelte, a másik pedig fogta a fát, felült az egyik lóra, s elkezdett csendesen cummogni hazafelé.

80 — Siessen kend! — kiáltának ezek utána. Az pedig szép lassan baktatott, amíg látták, akkor nekiereszté a féket, s egy perc ulatt otthon termett, otthon elvágta a ló farkát, a lovat pedig eladta egy zsidónak, a farkát rákötötte egy cölöpre, s azt leverte sulyokkal egy pocséta közepébe, és azzal visszament gyalog.

85 Már messziről elkezdett kiabálni a legényeknek, hogy jöjjenek segítségére, mert a lovuk a sárba fulladt. Az egyik legény, amelyik fogta a fát, rögtön felugrott, és futott, mire a másik kétségbeesetten kezdte ordítani, hogy a fa most mindenestől órá csik, s kézzel-lábbal iparkodott azt felemelni, hogy ott ne nyomja, s mikor kiugrott alóla, akkor látta csak, hogy esze ágá-
90 biin sincs annak a fának a kidűlés, hanem csak félre van nőve, s ezt a görbe fát tartatta velök Csalóka Péter nagy erőködéssel tovább fél óránál, hogy szinte megszakadtak bele.

Mentek aztán a legények a pocsétához, hova Péter vezette őket, s ott meglátva a kilátszó lófarkat, begázoltak, s megfogták

95 két kézzel, hogy majd annál fogva kihúzzák a lovat. Egyszerre a lófark a markukba szakadt, szinte hanyatt estek vele.

Eközben beesteledett, s feljött a hold. Csalóka Péter mezít-láb volt, s fázott a lába. Leült tehát a földre, s talpait feltartá az égre a holdvilág felé, s ott nyögdécselt bele, hogy milyen jó
100 meleg az a holdvilág a talpának.

A legények elhitték, hogy biz az nagyon meleg lehet, s mint-hogy az ő lábuk is fázott, lehúzták a csizmáikat, s ők is feltarták a talpaikat a holdvilágra.

Csalóka Péter azalatt mindeniknek a csizmájából kiválasz-tott egyet, s azt felhúzva a lábára, míg azok a holdba néztek, ő szépen eliramodott.
105

A legények azonban, miután nem is kézzel, hanem talppal foghatólag tapasztalták, hogy a holdvilág csak olyan hideg, mint máskor, keresik a csizmákat, s akkor látták, hogy mindegyiknek csak fél maradt, a másik két fél elment Csalóka Péterrel.
110

Nagy eláldások között aztán felhúzta mindegyik a maga egy saruját, s felültek ketten egy lóra, amelyiknek jobbról volt csiz-mája, onnan, amelyiknek balrul volt, amonnan sarkantyúzta a paripát.

115 Így mentek be a faluba. S amint megkapták Péter gazdát, egy szót se szóltak neki, mondván:

— Te embercsaló gézengúz! Te város füle, falu farka! Te gyönyörűséges mákvirág! Te akasztófa címere! Te ördögökkel egyidős nagy kópé! te kujon! te hím boszorkány! Elcsaltad
120 a pénzünket, elloptad a lovunkat, elszöktetted a csizmáinkat: most megfogunk és beledobunk a vízbe.

Péter gazda hiába állította, hogy azt az ő természete be nem veszi, a legények megkötözték kezét-lábát, beledugták egy nagy zsákba, s kivitték a víz partjára.

125 Talán mindjárt bele is dobták volna, ha a víz partján egy korcsma nem lett volna, akit azért építettek a vízhez oly közel, hogy messze ne kelljen érte menni.

Ide tehát betért előbb a két legény, bosszúja hevét valami-

130 vel leönteni, amitől az még jobban égjen, s azalatt kinn hagyták Pétert az ajtó előtt.

Azalatt odaérkezik valamiféle mészáros, egy csomó tulkot hajtva a vásárról haza.

135 Péter gazda ott a zsákban meghallotta az emberi és állati hangokat, s elkezdett ott rugódozni, fennhangon kiabálva: eb lesz Liptóban vicispán!

A mészáros odamegy, hallgatja: hát kendet mi lelte? — kér-di.

140 — Jaj! — kiált Péter —, Liptóból kötéllel jöttem értem, hogy elvisznek vicispánnak, úgy megtetszettem nekik. Pedig én nem akarok lenni Liptóban vicispán.

— Akarok én — szólta a mészáros —, eresszen kend oda a zsákba, s kioldozza a zsák száját, s maga bújt bele Csalóka Péter helyett, aki pedig szépen odábbállt a mészáros ökreivel.

145 A legények pedig jól felöntvén a garatra, vevék a zsákot mészárosostul együtt, s míg ő azt hitte, Liptóba viszik, a halastóba vitték, s megelégedve odább mentek, azt képzelve, hogy mármost nincs több Csalóka Péter a világon.

Mekkora volt tehát álmélkodásuk, mikor az útban előtalálták, akit a víz fenekén hittek, mégpedig tizenkét ökrödmagával.

150 — Hol vette kend ezt a sok tulkot? — kérdék tőle.

— Onnan hoztam a vízből — felelt Péter —, menjetek bele, ti is kaphattok eleget, majd én megmutatom, hol ugorjatok be. Azzal odavezette őket a partra, s amint a vízhez állított ökrök képe a vízből visszatükröződött, a legények azt gondolták, azok rájuk várnak, s beugrottak, s ott is veszték szépségesen.

155 Csalóka Péter pedig visszavitte a vásárra az ökröket, s eladta azokat jó áron, az útban letelepedett, leterített gubájára kitöltve a sok ezüstpénzt, s ott számlálva nagy fennhangon.

160 Jön azonban egy lakadalmas menet, s meglátják Csalóka Pétert, amint a sok pénzt számlálja.

Uccu mindjárt nekiestek, hol vette azt a sok pénzt? Péter nem volt rest felelni: — Itt nem messze a hegyekben, az erdőn

túl, a mocsáron innen, hajsza fölfelé, csáléra lefelé, a domb
melleit, a hegy alatt, a nagy körtefa tövében van egy mély kút,
165 az tele van pénzzel, csak veder kell, amivel merítsen belőle az
ember.

Így megmagyarázván a dolgot, a násznép rögtön szétszaladt,
a mondott helyet fölkeresni, úgy elmentek valamennyien, hogy
a vőlegény is elment, nem maradt ott más egyéb, mint maga a
170 szegény menyasszony, kiről a pénz szóra mindenki megfeledke-
zett.

A szegény ifjú leányzó aztán ott leült sírdogálni egy kőre,
hogy mi lesz már őbelőle, ha még a vőlegénye is ilyen könnyen
magára hagyta.

175 Csalóka Péter nem volt érzéketlen legény, sőt amint a szép
leányzót meglátta ott sírdogálni, odament hozzá vigasztalni, se-
gített neki a kötényével megtörülgetni a szemeit, s hogy meg ne
hűtse magát a kövön, inkább az őlébe ültette, s addig bizatta,
s addig engesztelte, míg utóbb a leány hajlott a szavára, s ráállt,
180 hogy ha úgylis elhagyta a vőlegénye, inkább Csalóka Péterhez
megy nőül. Csókkal, szépszóval és pénzzel sokra rá lehet venni
a lányokat, s Péter most egyikben sem volt szegény.

Csupán azon aggódott a lány, hogy mit mond majd a falu, ha
megtudja, hogy ő otthagya a vőlegényét?

185 — Segítünk rajt — monda Péter. — Én fölveszem a te ruhá-
dat, fölteszem a koszorúdat, s itten maradok helyetted, te öltöz-
zél az én ruhámba, fogd a pénzemet, s menj az én házamba ve-
le, aztán majd csinállok valamit, hogy bolonddá tegyem a nász-
népet, ki különben is mind oly részeg, hogy rám nem ismerne
190 egy lóért.

A lány engedett a szónak, megcserélte a ruháit fráter Péterrel
valahol az erdőben, s az a bolondos fiú ottan maradt meny-
asszonynak, fején csináltvirág koszorúval, s arcát kendőjével el-
takarva, mihez dupla oka van a menyasszonynak, illendő lévén
195 először az, hogy sírjon, s másodszor az, hogy szégyenlje magát;
mert biz azon van is mit szégyenleni, ha igazán meggondoljuk.

Jött azonban vissza a násznépség nagy fáradtan és szitkozódva a kirándulásból. Megtalálták ugyan a kutat, tele is volt az, de mivel? nem pénzzel, hanem békával, s Csalóka Péter csak úgy hallgatta nagy biztosságból a menyasszony ruhából, mint áldják két oldalról a teremtését közakarattal, s ígéretik neki, hogy ha megkaphatják, úgy eldöngetik, hogy!

Ő azonban csak lesütötte a fejét, s eltakarta a képét, az egész lakadalom alatt egy falatot sem evett, csak sírt, s az orcáját bújtatta a zsebkendője alá, melyen, minthogy ez is szokás volt a menyasszonyoknál, senki csak meg sem ütődött. Hiába kínálták, nem evett, sem ivott, csupán egyszer, mikor a gyertyát eloltották, s sötét lett a szobában, felkapá a nagy boroskancsót, nem látatva senkitől, s jót húzva belőle, visszatette ismét az asztra. Amikor aztán visszahozták az égő gyertyát, az egész násznép nagy bámulására ott állt a boroskancsó az aprószőlős lakodalmas kásátálnak kellő közepében.

Erre nagy hahota támadt, kisülvén, hogy valami szégyenlős hajadon iparkodék a sötétség alkalmát használni, s aztán nem nézte meg, hogy hová teszi vissza a kancsót?

Lőn azonban, hogy éjfél felé dicséretes szokás szerint felkísérnék a menyasszonyt a vőlegénnyel a padlásra; ilyenkor a vőlegény anyja is fel szokott feküdni az új pár közelében, hogy ha valami fennakadásuk leendne, bölcs tapasztaltsága tanácsadásaival segélyül lehessen.

A csintalan násznép azonban elvevé a hágcsót, melyen felmenének, a padlásajtótól; nehogy a menyasszony el találjon szabadulni, ami ismét igen megillető szokás, s ekként Csalóka Péter fennmaradt a padláson a napával és vőlegényével.

Nagyhamar elkezde azonban kérezkedni, hogy neki valami állapota van, mely miatt szeretne lejutni az udvarra. Úgy, de a lajtorját elvitték az útból, s nem volt más mód lejutni a padlásról, mint fogni egy ruhaszártó kötelet, azt rákötni az álmenyasszony derekára, s leereszteni őt a padlásablakon.

Úgy történt, Csalóka Péter leereszteté magát a vőlegénnyel

a kötélén, azt adva neki utasításul, hogy majd mikor rángatni fogja a kötelet, akkor ismét húzza vissza.

235 Ott azonban széttekintve, hogy mi tréfát kövessen el? meglátott egy kecskebakot; a kötelet rákötötte annak a szarvára, s maga szépen odábbállott.

A kecske azonban el akarván szabadulni a kötélről, a vőlegény arra vette a ráncigálást, hogy a menyasszony akarja magát a padlásra felhúztatni, s jóhiszemmel felhúzta a kecskebakot.

240 — Te Jutka te? — monda a vőlegény, ahogy a kecske a karjába omlott, s elkezdte csodálkozni annak furcsa magaviseletén. Sötét volt, nem látott, csak tapogatódzott, de mindaz, ami kezébe akadt, nagyon vad fogalmakat adott neki menyasszonya felől.

245 — Anyámasszony! — szólt végtére a vőlegény, nem bírva kétségeit eloszlatni. — Volt kendnek négy lába, mikor kend menyasszony volt?

— Volt hát bolond, csak aludjál! — dörögte az öreg, azt gondolva, hogy csak kötekedik a fiú.

250 — Anyámasszony! — szólalt meg újra a fiú. — Volt kendnek szarva is kettő, mikor kend menyasszony volt?

— Volt apádnak, lesz neked is! — kiálta türelméből kihozva a vénasszony — jobb ha behúnyod a szemed és aluszol.

255 A vőlegény tehát fogá a kötelet, mely vélt menyasszonya szarvára volt kötve, s megköté azt a szarufához, maga pedig bebújt a szénába nyakig, hogy hozzá ne találjon férni, s szépen horkolva elaludt.

260 Csalóka Péter azalatt megértve, hogy a lakadalmas nép mézesbort akar inni, s evégett a szomszéd méheskertjébe küldenek mézet lopni, előre odament, s ott a méhesszínben egy üres kasban elbújt.

Nemsokára jön két legény, emelgetik a kasokat, hogy melyik lesz legnehezebb, s ahhoz jutva, amelyekben Csalóka Péter volt elrejtve, minthogy azt legsúlyosabbnak találták, azt hitték, szí-

nültig van mézzel, s kétfelül dorongot dugva a két fülibe, vállai-
265 ikra emelték, s kotródtak vele árkon-bokron keresztül.

Csalóka Péter azalatt kinyújtotta az egyik lábát a kasból, s a
sötétben szép csendesen jót rúgott hátulról az egyik legényen,
amelyik elül ment. Ez azt gondolta, hogy a pajtása rúgta meg,
s visszakiáltott: — Ne rugdalóddzál, öcsém, mert ha kikapom
270 ezt az egyik dorongot, olyat nyújtok rajtad végig vele, hogy az
anyád is megsajnál! Ez mennyre-földre esküdött, hogy ő hozzá
sem nyúlt; akkor meg a másik lábát nyújtotta ki Péter, s akkor
meg azt rúgta hasba.

— De aki lelked van! — kiálta most meg emez —, te rugda-
275 lóddzol itt, hanem ha én megkapom a másik dorongot, majd ott
is megvakarod, ahol nem viszket.

Csalóka Péter ekkor egyszerre mindkettőt megrúgta, azok
elhajtották a kast, kihúzták a husángokat, s úgy elhusángolták
egymást, hogy három hétre elég volt nekik.

280 Péter pedig szépen kibújt az üres kasból, s hazairamodván,
otthon ismét visszacserélte a ruháit a menyasszonnyal, s hogy
egyszerre meglakoljon minden bűneiért, elvette őt feleségül.

Amik pedig azután történtek, azokra nekünk ne legyen sem-
mi gondunk.

94

A HÁROM BOTLÁS

A cigány egyszer kiment lovon az erdőre, háta megé ültetve
a purdját, s míg az a lovat legelteté, ő felmászott egy fára, s el-
kezde azt maga alatt vágni.

5 Arra vetődik egy parasztember, s amint meglátja, hogy a
cigány maga alatt vágja a fát, felkiált rá: — bolondos dádé!
mindjárt le fogsz esni arról a fáról.

A cigány el nem tudta gondolni, miért kellene neki a fáról

leesni? s csak vágta a fát maga alatt mindaddig, míg egyszer aztán vele együtt le nem bukott.

10 — Mondtam ugye, hogy lebukfencezel — szólt a paraszt, míg ez bámulva néze rá, el nem tudva képzelni, mi módon találhatta ki a paraszt, hogy ő leesik a fáról?

— Kend tán prófétaepret evett, hogy úgy tud jövődőt mondani? Mondja meg hát azt az egyet, mikor halok én meg?

15 A paraszt azt felelte rá: ha a lovad hármat botlik. A cigány megértve a szót, felült nagy búsan a lovára, purdóját háta mögé vette, s elkezdett baktatni hazafelé.

Még ki sem ért az erdőből, mikor a lova egy fa gyökerében egyet botlott.

20 Így már csak két botlás az élet, szólt a cigány felsóhajtva. Amint tovább ügetne, a lova egy az útban levő kőben újra megtalált botlani; no már csak egy botlás az élet, sóhajtja még szomorúbban a cigány.

Végre egy rozzant hídra ér, s amint a ló a gerendákra lép, akkorát botlik harmadszor, hogy szinte elesik bele.

25 Végem van, meghaltam — mond a cigány, s azzal leszáll a lováról, elbúcsúzik a purdójától, megmondja neki, hogy tudósítsa az atyafiakat arról, hogy az apja meghalt, s azzal lemegy a híd alá, s ott lefekszik a nád közé, várva, hogy milyen lesz hát a mennyország?

30 Estefelé elkezdtek a békák körülette énekelni, csak énekeljetez menyey angyalkák, mondá a cigány, tudom, hogy énnekem énekeltek, hanem amint egy zöld angyalka rá talált ugrani, azt megragadta, s ketté hasítván, meg akará kóstolni, hogy 35 mily íze van az angyalhúsnak? Tapasztalá, hogy az nem megenni való. Az éhség azonban mindig erősebben kezdett nála jelentkezni, csupán arról nem volt még bizonyos, hogy szokás-e a halottaknak enni vagy sem?

40 Íme tehát egyszer csak hallani kezdi, hogy az úton egy halotti kíséret közelít, s éppen azon a hídon megy keresztül, mely alatt ő feküdt. Ő tehát bizonyossá akarván lenni a maga dolga

felül, előmászik a híd alól, s a kántort, ki éppen torka szakadtából énekel, megszólítja.

45 — Ugyan édes kántoros uram, nem tudja kend, szokás-e a halottaknak enni adni?

A kántor nagy mérgesen kapta a nádpálcáját, s olyat vágott vele a cigány derekára végig, hogy majd hanyatt esett bele.

50 — Jaj, talán bizony rosszat mondtam? — kérde a cigány ijedten; mit kellett volna mondanom? ne haragudjék kend, szent kántor uram.

— Máskor azt mondd — szólta a kántor oktatólag: „Az Isten nyugosztalja meg szegényt.”

65 A cigány megköszönte a vett tanítást, s odább ment vele, míg egy mezőre ért, ahol éppen disznót pörzsöltek; a cigány odament az emberekhez, s nagy ajtatosan elmondá nekik:

— Az Isten nyugosztalja meg szegényt.

A disznóölők azt hitték, hogy kötekedni akar velök a cigány, s tréfából rá találtak szedni az irhájára a piszkával.

70 — Hát már megint mit vétettem? — kérde a cigány savanyú képpel.

— Azt kellett volna mondanod bibast hogy: „két szája végén folyjon a zsírja”.

85 A cigány ezt is bevette, s baktatott tovább, míg egy faluba ért; a falu közepén éppen szemközt jön rá egy lakadalmas menet, a cigány már messziről levette a kalapját az elől járó vőfély előtt, ki nagy csinált-virágos pálcával, feszes kordovány csizmákban úgy lépegetett, mint aki sajnálja lábait.

A cigány nagy bókot csinált előtte, s szép áhítatos hangon felköszönté, mondván:

90 — Két szája végén folyjon a zsírja.

No még csinált-virágos pálcával sem ütötték oldalba a cigányt, csak ekkor. Megugrott a dadé egy árok mellé bölcsen, a vőfély csak egyet üthetvén rá, a többit levélben küldte utána.

75 — Köszönd, hogy új csizma van a lábamon, mert különben majd utánad szaladnék.

— Hát ugyan tanítson meg kend rá, mit mondjak máskor, ha ez rossz volt? — szabódék a bakhát mellől a cigány.

— Ha bölcsen akarsz szólani, így szólj: szaporítsa meg kendteket a mindenható — monda a vőfély, s a násznép kacagva ment tovább, a cigány oldalbordáit tapogatva és nem kacagva.

A szomszéd faluig mindig mondogatta magában a legutolsó felköszöntést, melyet a hátán keresztül tanult, hanem ott éppen nagy tűz volt. Nem tudom, hány ház égett, s az emberek csákyákkal és vedrekkel szaladgáltak alá s fel kiabálva az utcákon.

A cigány odaérkezvén, megszólítja a vele találkozókat.

— Szaporítsa meg kendteket a mindenható.

De már itten majd rosszul járt, az emberek dühösek voltak, s csak hogy bele nem dobták a tűzbe, s végtére azt a tanácsot verték a fejébe, mégpedig ökölrel, hogy máskor kapjon fel egy kanta vizet, s siessen vele oltani.

A cigány megjegyezte magának az utasítást; s amint másik faluba ért, meglátott két kútra járó menyecskét, kik a búbos tyúkon összeszólalkozva, olyan szépen összevesztek, hogy letették a korsóikat, s megragadva egymás kontyát, huzakodtak előre-hátra.

— Itt ugyancsak nagy a tűz — okoskodék a cigány —, víz is van, amivel oltsunk, s nosza, felkapá az asszonyok korsóit, s nyakuk közé öntötte a levét.

A lehűtött felek erre otthagyták egymás kontyait, de annál inkább belekapaszzkodtak a cigány üstökébe, s míg a szegény megmagyarázta, hogy ő csak tévedésből működött, addig félreértésből becsületesen megrángatták a huncutkáit; azután pedig kibékültek egymással, s a felpofozott kibékítőnek azon jó tanáccsal szolgáltak, hogy máskor ha verekedőket lát, ne öntse őket nyakon vízzel; hanem menjen szépen közéjük, fogja meg az egyiket is, a másikat is, s mondja nekik szép csendes békítő hangon:

— Kend se bántsa, Jutka asszony, kend se bántsa, Örzsik asszony.

A cigány kezét csókolt és ment. Belebódorodott egy erdőbe, ordítást hallott, és felé tartván, meglátta, hogy két hímfarukus mint murakodik egymással dühösen.

110 A vett tanításhoz híven, odajárula a nyavalyás, s fogván a farkusok fülcit, széjjelráncigálta őket.

— Kend se bántsa, Jutka asszony, kend se bántsa, Örszik asszony.

120 A két fenevad azonban legkevésbé értette a tréfát: eleresztették őket egymást, de a cigányt ragadták meg, s ki tudja, most a szegény dade milyen különös alakban vár a feltámadás-napra.

95

A HÁROM SELYP LEÁNY

Három leánya volt a parasztasszonynak, elég szépek, elég módosak voltak mind a hárman, de egy főhibájuk volt, az, hogy mind a három selypített; márpedig selypítő leányokat senki sem vesz férjhez, mert azokról azt hiszik, hogy nem lesznek jó gazdasszonyok.

Egyszer messzeföldről jöttek leánynézők a faluba. Az anya megparancsolta a három leánynak, hogy egy se szóljon egy szót nekik, mert amelyiken észreveszik a selypítést, az pártában marad.

Be is fogta erővel a száját mind a három.

110 A háztűznézők ott voltak már, s tetszettek nekik a lányok, amint egyszer beszabadul a házi kuvasz, s az ágy alatt tekenőbe tett lisztet elkezdi enni.

A legnagyobbik leány erre elkiáltja magát:

— Nini, a kuta eszi a lisztet.

120 Ez már elárulta magát.

A középső meg akarja dorgálni és mond:

— Udan hallygassz, te bolyond.

Ez is elárulta magát; az anyjuk hiába intett nekik, hogy ne szóljanak.

- 20 A legkisebbik legjobb akart lenni, mint a tündérmesékben van, s legvégül azt mondá:
— Én nem szóllyok egy szót sze.
A leánynézők mind a hármat otthagyták szépen.

96

A SZÉKELY ÉS A VÖRÖS ÜNGÖSÖK

Fotos és Martonos két szomszéd falu a Székelyföldön, mégpedig annyira szomszéd, hogy csak egy lépés választja el őket egymástól.

- 5 Egy martonosi székely adós volt fél polturával fotosi atyafiának, de bármennyiszer kérte a hitelező a maga pénzét, az adós csak halogatta a fizetést; utoljára addig halogatta, hogy egyszercsak meghalt.

- De komé, nem viszed azt el a másvilágra! — monda a hitelező, s amint székely szokásként a holtat kitették temetése előtti nap a kápolnába, ő bemászott éjszaka az ablakon, hogy ott majd megvárja, mikor éjfélben megjelenik adósának a lelke, s akkor azt nyakon fogja, és addig el nem ereszti, amíg az ő polturáját meg nem adja.

- 15 Elbújt tehát az orgona alá, s ott fülelt éjfélig, amidőn váratlanul megnylik a templomajtó, s belépnek rajta a vörös üngösök, számra tizenketten.

Így hívták azon időben a Székelyföldet és az oláhságot rettegető hírhedett zsványokat, mivelhogy vörös üngöt viseltek.

- 20 Ezek jöttek most ide a templomba a más országban rabolt mindenféle kincseken megosztotni.

De vezérük nem volt, azt valami rablás alkalmával a pandúrok agyonlőtték, s most nem volt, aki igazságos részekre tudja osztani közöttük a szerzett zsákmányt.

28 Nagyhirtelen azonban megválasztották magok közül a leg-
kegyetlenebb fickót; hanem előbb próbát kellett neki tenni, ha
vujon érdemes-e, hogy ilyen derék zsványoknak vezetőjük le-
gyen, s ez a próba abbul állott, hogy egy kést bele kellett neki
ütni az ott kiterítve fekvő halott szívébe.

30 Történt azonban, hogy a ravatalra terített székelly nem volt
vilóban meghalva, hanem csak elrejtőzködve, ami gyakran
megcsett már, s mindent hallva, ami mellette történik, az irtóz-
tató félelem oly erővel hatott idegeire, hogy amint a rablóvezér-
kandidátus odalépett, hogy szívébe üsse a kést, a tetszhalott
egyszerre felszökött fektéből, s megkapta a vörös üngös kezét.

32 A zsványhad e csodára ki merre látott, elszaladt, otthagytak
kincset és zsákmányt, még a vezérüket is, ki az éktelen ijedség
mlatt azon a helyen szörnyethalt.

40 Csak a fotosi atyafi nem ijedt meg egy cseppet is. Hisz ő várt
rá, hogy a komé lelke visszajöjjön, s amint felült az a koporsó-
ban, előjöve ő is az orgona alól, s megcsípven amannak gallérát
kegyesen, monda neki:

— Megfogtalak komé, nem halsz ám meg, amíg meg nem fi-
zetsz.

42 A tetszhalott azonban lassankint felvilágosítá testi állapotja
felől, s azzal nekiálltak a zsványoktól otthagott zsákmánynak,
mely több ezer forintot megért, s szépen megoszták egymás kö-
zött, s hátukra vévén, iparkodának odábbjutni vele.

Amint azonban az ajtóhoz értek, hirtelen eszébe jut a fotosi
utyufinak valami, s keresztbe teszi lábát az ajtó előtt.

44 — Hohó, komé! Hát az én fél polturám?

— Mit beszél kend most fél polturákról, hiszen ezer forint
árát kapott kend most osztályban.

46 — Amit kaptam, az az enyim, de a fél poltura a kend tarto-
zása, s addig innen ugyan el nem megyünk, amíg azt ki nem fi-
zette.

Amíg ezen civakodnak, a szertefutott vörös üngösök vala-
hog magukhoz tértek odakünn, s nagy tanakodás után abban

állapodának meg, hogy egyet maguk közül elküldjenek kémle-
lőzni a templomhoz, ha van-e még veszedelem?

60 Ez csendesen odalopózik az ajtóhoz, mely előtt még akkor
is civakodott belül a két székelő a fél polturán; amint a zsvány
bedugja a fejét az ajtón, megpillantja őt a martonosi székelő, s
lekapva fejről a sipkáját, odaveti a fotosi koménak.

— Itt van ez a kend fél polturája fejébe.

65 A zsvány ijedten nyargalt vissza társaihoz.

— De isz oda ne menjetek, ijeszté őket, mert azok annyian
vannak, hogy az ott hagyott zsákmányból egyre-egyre csak fél
poltura jutott.

70 A zsványok úgy elfutottak, hogy hátra sem néztek többet, a
két székelő pedig hazatért békével.

Így adják elő ez ártatlan adomát a székelőföldi eleven króni-
kák.

97

HARAGSZOL SZOLGA?

A mesék világában emlegetnek egy gazdát, aki úgy szokott
szegődni a szolgájával, hogy aki a másikat hamarabb meg tudja
haragítani, szíjat hasít a haragvó hátából.

5 A legelső szolgáját, ki ilyen alkuba lépett vele, első nap
mindjárt elküldte a mezőre, hogy estélig egymaga tizenkét zsá-
kot töltsön tele búzával, amit neki magának kellett kicsépelni
és bemérni; mellé adott még egy kutyát is, s kettőjük számá-
ra egy kenyeret meg egy sajtot, de megparancsolta neki, hogy
10 sem a kenyeret, sem a sajtot nem szabad neki megszelni, ha-
nem azért a kutyát is jól kell tartani.

Az első legény mindjárt az első nap belebódult ebbe a mu-
latságba, három zsákot sem bírt teletölteni, s azonfelül éhesen
tért vissza kutyástu.

— Haragszol-e, szolga? — kérdé tőle a gazda.

15 — Haragszom bizony, gazda.

Mindjárt szíjat hasított a hátából.

Nemkülönbén járt a másik. Az is megharagudott, annak is szíjat hasított a hátából.

Jött azonban a harmadik; ez már furfangos legény volt. Ennek is elmondá a gazda, hogy menjen a mezőre, töltsön meg tizenkét zsákot búzával, vigyen magával egy sajtot meg egy kenyeret; egyiket se szelje meg, mégis maga is, a kutya is jóllakjék.

25 A legény megfogadta a szót, kiment a mezőre, délig nemigen nagy fáradsággal megtöltött egy zsákot búzával, arra a zsákra felhúzta a többi zsákot, ilyenformán mind a tizenkét zsák tele lett azzal az eggyel.

Több dolga azután nem levén estig, fogá a kenyeret és sajtot, mind a kettőnek a fenekén vágott egy nyílást, azon kiszedte 30 a belét, azzal jóllakott maga is, a kutya is, s ismét beragasztotta a nyílást, úgyhogy nem lehetett észrevenni: hiányzik-e belőle valami?

Azután szép csendesen hazaballagott estefelé az egy zsák búzával, mellyel mind a tizenkét zsák tele volt; átadott a gazdának búzát, kenyeret és sajtot, s midőn az kérdezé tőle: „haragszol-e, szolga?” 35

— Nem haragszom én, gazda — felelt a szolga nyugodtan.

A gazda megcsóválta fejét. Látta, hogy itt ravasz fiúra akadt, de azért mégis hitte, hogy majd csak kifog rajta.

40 Másnap ad neki egy krajcárt.

— Nesze, eredj a piacra, végy ezen krajcáron lencsét meg babot. A lencsét főzd meg levesnek, a babot vastagételnek, minden készen legyen délre; együtt ebédelünk mind a ketten.

A szolga elvette a krajcárt, s délben feltálalt a gazdájának 45 meg magának egy irtóztató nagy tál meleg víz közepében egy szem lencsét, meg egy másik tál közepében egy szem babot.

— Ez a lencse, ez a bab.

Most már a gazdának is éppen annyi oka volt haragudni,
mint a szolgának, éppen azért egyik sem szólt a másiknak sem-
50 mit; hanem estefelé ráparancsolt a gazda a szolgára:

— No, én most átmegegyek a szomszéd faluba. Látod, milyen
nagy a sár. Mire visszajövök, éjfél tájon, akkor nekem hazáig
száraz utat csinálj, s nekem egész a házamig ki legyen világítva
az út.

55 A szolga megígérte, hogy mindenről gondoskodni fog.

Amint eltávozott a gazda, megrakott nagy társzekereket szé-
nával, szalmával, s végig az egész utat behintette vele, úgyhogy
a gazdának száraz lábbal lehetett hazamenni a saját szénáján,
szalmáján.

60 Hogy pedig világossága legyen neki egész hazáig, a szolga
nem tehetett célszerűbbet, mint hogy meggyújtott két asztagot.
Annak a lángja azután elvilágított egész a szomszéd faluig.

Nyargalt azután haza a gazda nagy lóhalálába, milyen pusztítást
vitt véghez a szolgája boglyában, kazalban. Hol vagy te,
65 akasztófa címere?

A szolga nagy nyugodtan kérdezé:

— Hát haragszol, gazda?

— Haragszom bizony, szolga.

— Akkor hát tartsd a hátadat, gazda.

70 És ő hasított szíjat a hátából.

98

KIRE MARAD A KIS KÖDMEN?

Lakodalmat ült a parasztleány a mátkájával. Jómódú gaz-
da volt mind a kettő apja; vígan folyott a bor; egyszer ki is fo-
gyott már mind a kancsókból, s mint legfiatalabbat a háznál, a
menyasszonyt küldték le a pincébe, hogy hozza tele a kancsót.

8 Soká odamaradt azonban, nem győzték már várni, s utána küldték a vőlegényt, hogy nézze meg, nem kapta-e el valami?

A vőlegény lement a pincébe, s nagy bámulatára ott találta a menyasszonyát a káposztáshordó előtt ülve, és keserves könnyhullatások közt sírva.

10 — Mi baj, lelkem? — kérdi a vőlegény. — Min rísz oly nagyon?

— Már hogy ne rínék, mikor amint eljöttem a káposztáshordó mellett, s megláttam rajta ezt a nagy követ, eszembe jutott, hogy majd ha énnékem kis Jancsi fiam lesz, s annak kis ködment veszünk, s aztán leküldjük, hogy hozzon fel káposztát a hordóból, s az magára találja ejteni a követ, a kő agyonüti, kire marad a kis ködmen?

A vőlegény oly siralmasnak találta ezt a gondolatot, hogy ő is ríva fakadt, s sírtak aztán mind a ketten egymás barátságáért.

20 De odafenn már zúgolódtak a késedelemért, s utánuk küldék az egyik örömapát, hogy hozza fel őket borostól.

Odalenn annak is elmondák a szomorú gondolatot, hogy ha majd a Zsuzsinak kis fia lesz, és annak kis ködmene lesz, s azt a káposztakő agyon találja ütni, kire marad a kis ködmen?

25 Az apjukat is elfogta rá az érzékenység, s sírtak aztán mind a hárman.

Ilyenformán egyesével levándoroltak a pincébe örömapák, nászasszonyok, nyoszolyólányok, vőfélyek, násznagyok és komasszonyok, s valamennyien meghallák ezt a szomorú esetet, mindnyájan sírván sírának azon szomorú kérdés felett, hogy „kire marad a kis ködmen?”

30 Ezen mese hihetőleg azok tréfájára alkottatott, kik idő előtti aggodalommal rongálják magokat olyan veszedelmek felett, amiknek elbocsátása még Isten kezeiben van.

ÁLDJA MEG AZ ISTEN, MINT A SUHAI MALMOT

Ezen áldást olyankor szokták vesztegetni, mikor valakit nemigen nagy szeretettel akarnak tetézni.

Ha pedig valaki kérdezni találja: hogy tehát miképpen áldotta meg az Isten a suhai malmot? arra azt szokták felelni:

- 5 — Úgy, hogy egy nyáron tizenhatszor ütött bele az istennyi-
la.

100

PECALT URAM

Alig hisszük, hogy volna olvasóink között, aki ne emlékez-
nék arra az ősrégiségű anekdotára, amint két alföldi ember fel-
ment Bécs városába, s miután idehaza azt tanulták, hogy ahol
nyílt kaput találnak, oda bemehetnek, s ott a gazda kedves kö-
telességének tartja őket megvendégszolgálni, s ha menni akarnak,
5 majd el sem bocsátja: tehát Bécsben is azt követték, betérvén
a legelső nyitott kapun, mely minthogy vendéglő volt, ott is szí-
vesen látták őket, három napig ellátták minden jóval magokat,
lovaikat.

- 10 Harmadnap aztán szépen elbúcsúztak a gazdától, markába
verték barátságosan, megmondták neki, hogy majd ha azon jár,
ők is szívesen látják, s azzal menni akartak haza.

De nem eresztették ám őket, hanem azt mondták, hogy „be-
zahlt uram!”

- 15 — Nem Pecaltnak hívnak bennünket, uram, hanem engem
Varga Mátyásnak, a komámat meg Tóth Péternek — szabódék
az egyik, de csak nem bocsáták őket, hanem lehúzták a szekér-
ről, s a jámborok nem értve egymás nyelvét, azt hívék, hogy az

szokásos vendégszeretetből történik, s még három napig ott ví-
20 gadtak.

— De már most igazán el kell ám mennünk, uram — mon-
dának felkészülődve —, várnak bennünket otthon, kinyílik az
idő, tavaszi alá kell szántani.

Megint az örökös „bezhlt uram” fogta őket minden köd-
25 menujjánál fogva.

El nem tudták képzelni, hogy miért hívják őket Pecalt uram-
nak? míg történetesen egy magyar mágnás oda nem vetődött, s
meg nem magyarázta nekik, hogy ez annyit tesz, miszerint ha
fizetni nem tudnak, itt marad a két fakó, s tán gyalog kellett
30 volna hazatérni a jámboroknak, ha e derék úr ki nem fizeti he-
lyettük az árjegyzéket.

Ez tehát régi anekdota, s csak azért hoztuk elő, hogy egy
másikat kössünk hozzá, amely már újabb, s történt egy fiatal
hazánkfiával, aki egy külhoni városba utazott festészeti tanul-
35 mányait folytatni.

Ott egy jámbor kolompárusnál fogadott hónapos szobát;
ebédre pedig ifjú legények szokása szerint vendéglőkbe járt.

Szállásadó gazdája rendkívül nyájjas volt iránta, amit hasonló
nyájassággal szokott viszonzni.

40 Elközelgven a karácsony napja, a gazda beáll az ifjú festő-
höz, és meghívja őt magához ebédre.

Ez eleget szabódik, hogy már azelőtt két héttel elígérkezett
íde meg amoda, jó barátainak; majd megharagusznak, s a töb-
bi. Nem használt.

45 — De már ezt az egyet meg kell önnek tenni a kedvemért,
karácsony napján együtt kell velünk ebédelni.

Legyen meg hát.

A festő ott ebédelt a jó egyetértés végett.

Ebéd közben kérdezi a gazda, szokott-e bort inni?

50 — Soha életemben.

— No de most az egyszer kell önnek egy pohárral inni az én
kedvemért, meg ünnepnapért, hozzatok egy iccét.

- Isten neki.
Azzal is készen lett.
- 55 A hónap végén azután beadták neki a kontót:
„Karácsony napján ebéd és vacsora: — két tallér; — detto,
egy icce bor: — 8 garas — (Bezahlt uram!)”
Kifizette szépen.

101

FURCSA VÉGRENDELETEK

- Sokszor hallottam fonókban ezt a mesét elmondani:
Volt egyszer egy vénleány, aki halálos ágyán, odahívatta papot és törvényes tanúkat magához, következő végrendeletet tett.
- 5 Íme ezennel én nemes Siczky Orsolya hagyok végrendeletképpen három rakás valamit magam után.
(Hogy mik legyenek-e valamik, azt bizonyára papirosra leírni nem szokás, észre fogja azt venni a nyájas olvasó majd a továbbiakból.)
- 10 „Az első rakás izé legyen azoké a vénleányoké, akik fiatalokorukban számtalanszor mehettek volna férjhez, de mindaddig válogattak a kérőkben, míg egyszer kikoptak az időből, s pártában ószültek meg, az első rakást ezek örököljék.”
- 15 „A második rakás valami szálljon azon agglegényekre, kiknek módjukban lett volna megházasodni, volt is elég szerető szív, aki boldogította volna őket, de restellték a gondoknak alávetni magukat, a második rakás izé legyen ezen agglegényeké.”
- Itt elhallgat a mesemondó, s rendesen találkozik a fonók közt egy-egy kíváncsi, aki megkérdezi, hogy hát a harmadik rakás kié legyen?
- 20 „Ez pedig azé legyen, aki kérdezi.”
Ilyenkor azután van kacagás a kérdező rovására.

Volt egyszer egy szegény ember, aki nemcsak azért volt szegény, mivelhogy semmije sem volt, de duplán szegény volt azért, mert volt néki egy tűzrölpattant felesége, aki őt mindennap megverte.

5 Hogy az embert megverje valaki, az magában sem kedves állapot, de hogy éppen a felesége verje meg, az különösen kellemetlen gondolat. Ezt szegényt mindennap megverte.

Megverte, ha későn kelt fel, megverte, ha bepizkolta a mellényét, megverte, ha étel közben elejté a kanalat, megverte, ha
10 szólt, megverte, ha nem felelt, megverte végre, ha semmit nem vétett is, csupán azért, hogy megmutassa, miképpen ő az úr a háznál.

Mert nemhogy a férj vette volna feleségül az asszonyt, hanem az asszony vette férjül az embert, ennél fogva megverte
15 mindennap.

Egy napon azért döngteté el szegényt, mert a gondviselésére bízott pulykák közül egyet elkapott a héja. S ekkor valóban igaza volt az asszonynak, mert lehet-e annál nagyobb véték, mint ha a férj nem őrzi meg a pulykákat, melyeknek pásztorává
20 tétetett.

Ígérte is nagy töredelmes szívvvel, hogy ezután vigyázni fog, s ha máskor eljön a héja, megmondja neki, hogy hozza vissza a kispulykát, mert őt verték meg miatta.

Történt egy napon, hogy a menyecske valamiféle gyümölcsöt főzött be nádmézzel és fahajjal és szegfűborssal, ahogy azt
25 úri házaknál látta, gondolván, hogy jó lesz az majd karácsonra.

A férj kuttogva leste a sutból az ismeretlen főzeléket; sohasem látott sem nádmézet, sem szegfűborsot és fahajat; azt sem tudta elképzelni: hogy tisztességes asszonyi állat mi okért főzi
30 meg a gyümölcsöt, melyet az Isten nyersnek teremtett? Azt hitte, hogy a felesége boszorkány, s amit főz, az valami ital, melytől ő majd lóvá vagy bivallyá válik.

Végre bátorságot vón magának, s nagy elszántsággal megkérde, hogy mi lesz abból ott a tűzön?

35 A menyecske attól tartva, hogy ha megtudja az ember a csemege mivoltát, még megtalálja torkoskodni, azt felelte neki: méreg! gyilkos és halálos méreg, a patkányok számára készül, nehogy megtaláld kóstolni, avagy hogy csak a főzőkanalat is megnyald, mert rögtön szörnyethalsz tőle.

40 A férj rémülve érté meg a dolgot, s azontúl ebédnél mindig megnézte a kanalat, hogy nem azt tették-e elébe, mellyel a mérget keverték, s egyszer amint a lábában felhozták a fordított kását, ráismert az edényben ugyanarra, melyben a mérget főzték, s menten fölkelt az asztaltól, és éhen maradt, azt mondván, hogy nem éhes.

Egyszer az asszonynak be kelle menni a vásárra, az urára tehát ráparancsolt, hogy mit tegyen: hogy tüzet ne rakjon, hogy a házat nyitva ne felejtse, de kiváltképpen, hogy a méreghez ne nyúljon, hanem őrizze odakünn a kispulykákat, kiből egyet se próbáljon elvinni a héja.

50 Az ember fogadta, hogy jól fogja magát viselni, s „megállj, héja”, gondolá magában, most az egyszer majd kifogok rajtad; s azzal fogta a kis pulykacsibéket, egy zsineggel lábaiknál fogva valamennyit egymáshoz kötözte, s úgy hajtotta ki a mezőre. Ott maga egy bokorba meglapult, a csibéket készakarva el hagyta jó messze menni, s titkos kárörömmel leste, mint lesz bolonddá a héja, ha meglátja, hogy nem lehet a csibéket egymástól elválasztani.

60 Az összekötözött pulykák sírtak-ríttak, s nemsokára megjelent a levegőben a héja, mint egy pók, mely a szálán függ, ereszkedve alább-alább, olykor körülcsóválva magát reptében szétterjesztett szárnyal.

Képzelem, hogy boszongodik, gondolá magában a férj, ezóta már megláthatta a zsinetet. Ekkor hirtelen lecsapott a héja. 65 Aha! kiálta kacagva az ember, de kacagása csak egy pillanatot tartott, mert a következő percben már vitte a héja a megkapott

csirkét, s minthogy a többi is hozzá volt kötve, annálfogva elvitte valamennyit, a kicsirkék lógtak hosszan a levegőben, mint a papirossárkány farka.

70 — „Megállj, héja! — kiáltá a szerencsétlen pulykapásztor, add vissza a csibéimet” —, s futott lelkendezve utána, ríva kergette a szomszéd határig, ott eltűnt szemei elől, s a boldogtalan kétségbeesve fordult hazafelé.

75 Mit csináljon most nyavalyás? A felesége ha megjön, agyonüti, az bizonyos. Gondolkozott, mit hazudjon? de csak megálolt az esze. Végre nagy gondolatja jött; ha már a pulykák elvesztek, úgy sincs minek élni tovább, tehát meghal, el fogja ölni magát, úgy kikerüli a verést, még tán majd meg is siratják.

80 Ily elszántan bement a házba, Istennek ajánlá lelkét, búcsút vón az egész világtól, nekiment a befőzött gyümölcsnek, s azt keserves könnyhullatások között a fenekéig megette!

Akkor azután befeküdt a sutba, behunyta a szemeit, s kezeit szépen összetéve, várta közelgő halálát.

85 Amint ígyen haldokolnék, íme, jön a felesége: még künn volt, mikor már kiabált rá, de ő nem akart felelni, hadd ijedjen meg, majd ha holttestét meglátja.

„Hát te alszol?” — kiáltott rá a felesége. — „Te renyhe, lustu naplopó! merre vannak a kis pulykák?”

90 „Elvitte őket a héja” — gyónt az ember haldokló nyugalma-
val.

„El is visz téged az ördög, vagy én csaplak mindjárt agyon.”

95 „Ne fáraszd magad, jó asszony” — szólt szaggatott hangon a férj, szemeit égnek meresztve —, „úgyis meghalok legottan. Érezve bűnöm nagyságát, mind bevettem azt a mérget, mit a putkányoknak főztél.”

Az asszony meglátta az üres bögrét, melyet a halni kész ember akkor is fülénél fogva tartott összekulcsolt kezei közt egy mártír elszántságával arcán.

100 Nem tudta, hogy mérgében pukkanjon-e meg, vagy neveté-
ben?

Végére is nevetésre vált a dolga, s ez egyszer nem verte meg a szegény embert.

TÁJADOMÁK

103

A PALÓC ÉS A TINTA

A palóc legény elemőzsnát hozott hazulról az úrfinak, ki a városban járt iskolába.

Meglátja a legény az almáriom tetején a nagy tintásüveget, s felé kacsint.

- 5 — Innám een abaó, ha szabadna.
— Innál a gutát! — mond a diák —, hisz az tinta.
— Hadd legyenek az tinta, csak een egyet húzhatnék belőle.
— No hát húzz belőle egyet, tudom, hogy nem húzasz másikat.

- 10 A legény fogja az üveget, s egyet kortyant belőle.
— Üm! — mond fanyar képpel —, hát mért nem mondta az úrfi? Hisz nem tinta ez, hanem kalamáris.

104

PALÓC ÉSZJÁRÁS

Furcsa a palóc esze járása. Úriszék volt, s a szolgabíróra vártak, aki soká késett. Kiállították a Matyót, hogy vigyázza meg, s adja hírvül, ha jöni fog.

- Egyszer bejön a legény, s azt mondja:
5 — De már jön a szolgabíró, mert a Marcinak új szüre van.
(Tudniillik, hogy Marci ment a szolgabíróért, s annak az új szüréről ismert rá a Matyó a távolból a szolgabíró kocsijára.)

JÓKOR IS LESZ!

Csapkod a palóc legény hátrafelé az ostorral, pattogtatva.

— Te fickó! — kiált a hátulülő. — Ne csapkodj azzal az ostorral, mert kiütöd a szememet.

— Eén leszek akkor a hibás —, felel a legény nagy magabiztában.

MI VOLT HÁT?

Azt is palóc mondta, hogy „úgy elnézem azt a kulacshot, azt gondolom kenyér, hát pedig sajt”.

FURCSA FALUK

Vannak szerteszéjjel az országban helységek, miknek lakóira sok bohóságot ráfogott a szájongó közhír. Egykor egy egész litániát hallottam gúnymondatokból, amelyenekért az érdekllett faluk és városok lakosai be szokták aztán egymás fejét verni.

Az én fejemet azonban éppen nem szükség ezért beverni, mert nem csúfondároskodásból mondom el, hanem mint egy jellemző vonását köznépünk humorisztikus leleményességének. A nőtu ilyenformán hangzott:

Kecskeméten az ürgét röptiben meglőtték,
Kóknán pedig a lencsét kétszer is megették,
Nagy-Lédecen a létrát keresztbe cepelték.

Ó-Kikindán szúnyog elől harangot félreverték.
Hetényen meg a rókát farkasnak nevelték.
Szent-Gáliak a hajdinát megúszni kezdtették,
15 Rátótiak a rákot szabónak megtették.

Ezen és még sok más helységekről tömérdek tréfát mesélnek: persze mese az egész, és nem való dolog.

20 Nagy-Lédecen miért vitték a létrát keresztben az erdőn keresztül, ennek oka az, hogy a földesúr megtiltá nekik, hogy az erdőn fát vágjanak, ellenben, megparancsolá, hogy a varjűfészkeket pusztítsák. Ők tehát lajtorjával mentek a varjűfészkeket leszedni, azt pedig keresztben vitték át az erdőn, nem hosszában, s így az úba eső fákat kénytelenek voltak levagdálni.

25 Kikindán egy napon oly tömérdek szúnyog szállongott a templom körül, hogy a népség azt hitte, a torony füstölög, s félreverte a harangokat.

A hetényi róka története az, hogy valami vadállatot fogtak a mezőn, melyről azt hitték, hogy farkas, de nem merték addig elítélni, míg be nem bizonyult rá, hogy csakugyan az, hanem
30 addig közköltésen neveltették, míg egy keresztülutazó fel nem világosította őket róla, hogy az állat bőre nem éri meg azt, ami-be kerül.

A hajdinának szép fehér virága van, messziről, kivált mikor a szél hullámot ver benne, bátran tónak lehet azt nézni. A derék szentgáliakat rágalmazták vele, hogy egy ilyen áltenger látára bátran nekivetkőztek, hogy azt megússzák; ami mindenesetre elszánt jellemet tanúsít.

Végre a rátótiak, a jó rátótiak, órájuk fognak minden bohóságot, ami valahol megtörtént és meg nem történt.

40 Sohasem láttak még rákot. Egyszer valahogy megkapnak egyet a tóban. Mi lehet az? senki sem bírta kitalálni. Végre kisütötték, hogy ennek ollója van, tehát szabó, ez szabja ki a ruhákat, ködmeneket, mármost csak azt az állatot kell még megtalálni, amelyik meg összevartja.

4n Hihetőleg később kellett annak történni, mikor már lakott
két szabó Rátóton, de csak egy kovács. Egyszer valamit vétett a
kovács a vármegye ellen, amiért akasztófára ítélték, s a jó rátó-
tlak folyamodást adtak be érte a törvényszékhez, hogy miután
kovácsuk csak egy van, szabójuk pedig van kettő, tehát méltó-
5n tasson a vármegye elbocsátani a kovácsot, s akasztasson fel he-
lyette egy szabót.

Mondatik róluk az is, hogy egyszer találtak az erdőben egy
puskát, és nem tudták arról, hogy micsoda? Ez bizony furulya
lesz, de két ember kell hozzá, az egyik fújja, a másik billegte-
6n ti; a puska elsült s elhordta a fúvó fejét. A billegető csak néz-
te egy darabig, hogy hova lett a koma feje? azután hazament
a feleségéhez, megtudni, hogy elhozta-e magával a fejét, mikor
együtt elmentek.

Az is róluk van feljegyezve, hogy szőlő nem teremvén hatá-
7n rukban, midőn egyszer szőlőt letek az úton, azt parázsba ta-
kurták és megsütötték.

Mulatságos dolgok még, miket Erdélyben az oláhfalusi szé-
kelyekről regélnék.

Hegyes-völgyes vidékük levén, azt mondják, hogy az oláh-
8n fulusi ember nem meri végigszántani a földét, mert attul tart,
hogy ha nagyon a szélére megy, felbillenik vele a föld.

Hajdanában egy követet kellett mindig az országgyűlésre
küldeniök, a követválasztás azonban igen egyszerűen ment ná-
9n luk végbe, volt egy ősi mentéje a városnak, akire az legjobban
ráillett, az ment el követnek, s a tapasztalás bizonyítá, hogy a
választás mindig leghelyesebb volt.

Az ő kereskedelmük nagyobbrészt deszkákból áll. Az egész
város deszkából van épülve, a fal és tető ugyanezen anyagból
készült. Azonban nekik maguknak csak két mérföldnyire sza-
10n bud deszkájukkal kereskedniök. Egyszer folyamodást adtak be
Mária Teréziához, hogy tegye meg azt, miszerint ezentúl Oláh-
fulu ne legyen messzebb Kolozsvártól két mérföldnél. A ki-
rálynénak megtetszett a furcsa kívánság, s megengedé nekik.

Hát ezentúl egész biztossággal hordák deszkáikat Kolozsvárra,
80 mert az meg volt nekik engedve, hogy ezentúl két mérföldnyire
legyen.

Másszor Apafi Mihály fejedelemhez folyamodtak, hogy ad-
jon nekik dekrétumot, miszerint akinek lova nincs, járjon gya-
log. A fejedelem megadta a furfangos kérést, s az lett belőle,
85 hogy a futárok, kik nagyon sarcolták őket előfogatokért, ezen-
túl a fejedelem parancsára utasítottak, miszerint: akinek lova
nincsen, járjon gyalog.

108

NEM IS LESZ AZ IGAZ

Először látott ennyi vizet egy rakáson a nógrádi ember, leke-
rülve Füred tájékára.

— De nagy tenger ez a víz! — sóhajt fel elbámulva rajta.

A szomszédja sietett helyreigazítani a vizek felőli balfogal-
5 mát, mondván neki, hogy ezt Balatonnak híják.

— De nagy Balaton ez a tenger!

109

A FURFANGOS SZÉKELY LEGÉNYEK

A székely legmunkásabb faj az egész magyar földön, amit
bizonyít az, hogy oly kis darab földön, mint az övék, hatszáze-
zer székely meg tud élni, mégpedig tisztességesen, mondhatni
bőségben és kényelemben, és hogy egy köblös földet a székely
5 határban húsz pengő forintért is kibérelnek, s a székely kaszás-
nak hárommannyi díjt fizetnek, mint az oláhnak; ennél fogva a
székely előtt nincs is nagyobb fogatkozás, mint a restség, s a
székely leánynak nincs nagyobb érdeme, mint ha jó dolgoknak

tartatik. — A székely nő maga fonja, szövö az egész család ru-
10 házatát, ezért annak igen szorgalmas fonónak kell leány korá-
ban lenni, mert a székely nem szeret rongyosan járni.

Borcsa hűgom körül is jártak már a legények, amidőn esten-
den kiült a híjú (házeresz) alá, guzsalyát csípejére támasztva, s
szorgalmasan pörgetve a gyalogorsót ujjai közt, s olyankor min-
15 dig elmondá a kötekedőknek, hogy mindennap, akármennyi
házi dolga van is, lefon egy báb (kendercsoomag) szövst a gu-
zsalyáról.

Tamás volt benne (annyit tesz mint „hitetlenkedett”) a le-
gényiség, s egy vasárnap összebeszélve, ellopták a leány láda-
20 kulcsát, és belecsavargatták a szövst-bábba, mely éppen guzsaly-
lyára volt kötve.

Másnap követelte rajtuk a leány a kulcsot, azok csak bíztat-
ták, hogy majd előkerül az, ha ma nem, holnap. De másnap,
de harmadnap sem lelta a leány a kulcsot; elmúlt az egész hét,
25 mégsem került elő a kulcs.

— De hűgom, nem mégy te férjhez — mondá végre a le-
gényiség —, mert egy hét alatt sem fontad le a guzsalyról a
szövst!

Így sült ki a gonosz restség.

110

A SÚLYEGYEN

Új papot kaptak a székelyek; virágvasárnapján tartá a bekö-
szönlő prédikációt, s mint afféle irodalomban is jártas ember,
ahol lehetett, egy-egy új szót is belecsúsztatott a beszédébe,
ilyen volt a többi között a „súlyegyen”. Mikor jönnek kifelé a
30 hívek, mondogatják egymásnak, hogy e bizony szép prédikáció
volt, de már csak azt ne mondta volna, hogy a „súly egyen meg”
hennünket.

OSZTÁLYADOMÁK

I. TÁBLABÍRÁK

111

QUIPROQUO

Az alispán szórakozott ember volt, s éppen egy hosszú te-
kervényes perben hozandó ítéleten dolgozott, midőn belép
hozzá a várnagy, s jelenti, hogy a híres lóköltő, Tarka Miska,
megint kézre került. Az alispán nem felelt rá semmit; a vár-
5 nagy megunta a várakozást és kiment.

Később jön egy prókátor; az alispán még mindig dolgozott.
A prókátor elmondta, amit akart. Egy külföldi kereskedő kí-
vánta magának megengedtetni, hogy paraplékat árulhasson.

Az alispán szórakozott volt és dolgozott. Hallotta, hogy va-
10 laki beszél a szobában, de hogy mit? abból egy szót sem értett.
Azt gondolta, hogy a várnagy beszél a lóköltőről.

Mikor vége volt az információnak, az alispán anélkül, hogy
írásából feltekintne, flegmatice azt válaszolja a prókátornak:

— Hát be kell csukatni a gazembert.

112

TROMF

A közgyűlésen nagy szerepet játszott X. táblabíró.

A címek elleni háború éppen akkor kezdett divatba jönni.
X. úr tehát felszólalását ekképp intézte a főispánhoz:

— Elnök úr — és még valami.

5 Mikor elvégezte dikcióját, a főispán viszont megszólítás elő-
rebocsátása mellett felele neki:

113

NAGY NYERESÉG

Az 184*-iki megyegyűlésének valamelyikén két törvényjavaslat jött indítványba, egyik az, hogy a nemesség fizessen adót, a másik, hogy a hazából távollévők kétannyit fizessenek, mint ha itt benn volnának.

5 Az első indítvány megbukott, a második szerencsésen keresztülment.

Ebből aztán az lett a resultátum, hogy az itt benn levők fizetnek egyszer semmit, az absentisták pedig fizetnek — kétszer semmit.

114

TÖRVÉNYSZÉKI JELENET

— János! kend ellopta ennek az asszonymnak a libáit.

— Ennek az asszonymnak? hát sohase tudok én róla semmit.

— Hiszen rajtakapták kendet, mikor azt a tíz ludat vitte ha-
za a hátán.

8 — Soha bizony. Hát ez a lúd azé az asszonyé?

— Persze, azé.

— No, ezt most hallom először.

— De nem kellett volna azt ellopni.

10 — No lám. Hát tehetek én arról? Ez az asszony engem megszólított: hogy lopjak neki libát, majd ő felmegy Pestre, ottan eladja. Hát én loptam neki a mezőről tízet; mit tehetek én róla, hogy éppen a saját lúdjait találtam neki ellopni?

115

FÁKLYÁSZENE

Mi az a fáklyászene? A fáklyászene olyan tünemény, melybe elmegy az ember fehér kalappal, s visszajön belőle fekete kalappal.

Értsd: a szurok-füstnek miatta.

116

EZ IS ELV

Egy húsárszabás alkalmával egy igen tisztelt táblabíró ezen elvet állítá fel:

— Eleget nyertek idáig a mészárosok, illő, hogy már most veszítsenek.

5 Vivát!

117

FÉLREÉRTÉS

Pálcát vitt az esztergályoshoz a dandy, hogy vágjon el belőle, mert nagyon hosszú, az elvágott egy darabot a végéből, s úgy adta vissza.

5 — Mit csinált barátom? — kiált ez kétségbe esve —, hisz nem az alja volt hosszú, hanem a teteje...

A JURÁTUS ÉS A PRINCIPÁLIS

Egy nagy bohó öreg úr volt ismeretes tréfás magaviseletéről az aligmúlt hajdanban, ki különösen a vele érintkezésbe jövő fiatal nemzedékkal sok tréfát szokott elkövetni. Az öreg úr alispán volt, s mint azon időben dicséretes szokás vala az iskolából kimenekült fiatalságot úri házakhoz adni patvariára és jurateriára, ahol megtanulhatta a törvényes joggyakorlaton kívül a transzírozás és az asszonyi nem mulattatásának nemes mesterségeit, őhöz is a legreményteljesebb ifjakat szokták a legényesztendők eltöltése végett küldeni, kiket ő aztán sok kívánt és kevésbé óhajtott ismeretekben részesíte.

Egyszer végtére azonban ő is emberére akadt.

Újonc-jurátus jutott körme közé; az ilyenekkel legjobban szeretett evődni.

— Audiat! (ez volt a patvaristák és jurátusok címe) tud-e diktálás után írni?

— Szolgálatjára, domine spectabilis.

— No, hát üljön le, és vegyen papirost maga elé és írjon. Tud-e vakarni?

— Mit? Lovat?

— Lurkó! hibát az írásban.

— Úgy hiszem, hogy tudok, de még nem próbáltam, mint az oláh a hegedülést.

— No, hát tanulja meg, hogy qui non est bonus vakarista, non est bonus patvarista.

A fentebbi kérdésre egyenlő baj volt igent vagy nemet mondani, mert ha azt mondá, hogy nem tud, azért szidta meg, hogy miért nem tud? ha pedig azt felelé, hogy tud, azért szidta meg, hogy miért ejt hibát? Az új jurátus azonban kétértelmű feleletet adott, azt is mondá, hogy tud, azt is, hogy nem tud.

Ezzel a principális elkezd fütyörészni, s járkált vagy fél óráig fütyörészve a szobában. — Fél óra múlva kérdi a jurátustól:

- Audiat! Leírta-e, amit diktáltam?
— Leírtam.
— No, hát olvassa fel!
- 35 A furfangos fiú felvette a papirost, s szépen elfütyölte róla azokat a nótákat, miket a principálisa előtte elfütyörészett.
Az alispán kezdé észrevenni, hogy Antalnak — ez volt az audiat neve — kinőttek már a farkasfogai, s ezentúl még több tréfát szeretett vele elkövetni.
- 40 Kezébe ad egy idéző levelet Pesten, hogy törvényes minőségben idézze meg vele nemzeti Kis János uramat.
— Hol lakik ez az úr? instálom alássan — kérdi a jurátus.
— Budán, a várban — volt rá a felelet.
(A várban pedig vagyon ezerháromszáz épület.)
- 45 Antal megköszönte az útbaigazítást, elment, egy óra múlva már vissza is jött.
Az alispán csodálkozva kérdé, hogy már azóta meg is járta az utat, és mindent elvégzett?
— Annak rendi-módja szerint.
- 50 — Kis János uramat is megtalálta?
— Őtet magát nem találtam, hanem az idéző levelet kiszegtem a kapura.
— Miféle kapura?
— Hát a várkapura.
- 55 Az alispánnak az a rossz szokása volt, hogy rendszeren éjszaka utazott, s a jurátusnak, akit ilyenkor magával vitt, még csak aludni sem volt szabad a hintóban, ami pedig, tudhatjuk tapasztalásból, hogy vajmi nehéz mesterség. S ha mégis el talált valamelyik szenderülni, a principális kihajítja a hintóból a kardját, s
- 60 akkor felébreszté.
— Audiat! vegye fel a kardját.
A jámbor fiúnak azután fel kellett tápázkodni, leszállani a kocsi-
ból, s visszafutni az elejtett kardért. S ez mindannyiszor megtörtént, ahányszor az álom elnyomta.

65 Antal ismeré már ezt a tempót, pedig aludni is szeretett; ő tehát a kocsiba üléskor megcserélé a kardokat, a magáét tette az alispán mellé, az alispánét tartá maga mellett.

Nemsokára aludt, mint a juhászbunda.

Az alispán alig vette észre, hogy a fiú alszik, kiveté a mellette lévő kardot. Az pedig a magáé volt.

— Audiát, vegye fel a kardját.

Antal azzal felelt rá, hogy elkezdett hortyogni.

Hiába dőfte, ráncigálta a principális, nem akart ébredni, utoljára pláne rádült, és ott aludt.

75 — No, csak aludjál! — szólt a principális magában. — Majd a stációról fogsz visszagyalogolni a kardodért.

Amint azután megállottak, leszállt mindkettő; Antal szépen felköté a maga kardját, mely jó biztosságban volt a principális mellett.

80 — Nini, hát audiát, magának megvan a kardja?

— Meg bizony, uti figura docet.

— No, akkor hát az enyim nincs meg.

Azonban került a sor, hogy a jurátus szerezzen tréfákat a principálisának.

85 A francia háború ideje volt éppen, valami morva élelmezési biztos bejött vágómarhákat vásárlani a hadsereg számára.

Az alispánnak gulyái voltak az Alföldön, eladatott belőlük néhány száz darab tulkot az érdemes biztosnak, kinek azelőtt éppen nem volt mestersége a marhakereskedés.

90 Antal megtudja ezt, s nagy titokban félrehívja a biztost, s fontos felfedezéseket tesz neki.

— Lássa az úr, minő gonosz csalárd ez az én principálisom, hogy nem átallja az urat is megcsalni. Íme olyan vén marhákat adott el az úrnak, hogy egynek sincsen már felső foga.

95 A biztos rögtön szalad a csordához, nézi a fogait a megvett barmoknak, s szörnyűködve rohan az alispánra, látva, hogy a jurátus igazat mondott.

Ott azután majd megverték egymást, míg az érdemes biztos-

100 sal meg lehetett értetni, hogy a kérdődző barmoknak nem szokott foguk lenni felül.

Máskor X. consiliárius szállott az alispán házához, midőn ő maga nem, csak a jurátus volt otthon. A tanácsos úr ismerte már Antalt mulatságos híréből, s beszédbe elegyedett vele, többek között kérdezősködött a principális egészségi állapotjáról, ki neki fiataalkori barátja volt, s kit már tíz esztendő óta nem látott.

— Nincs neki semmi baja — felelt Antal —, jó egészségben van, csakhogy biz az nagyothall szegény.

110 — Nagyothall? — sajnálkozték a consiliárius.

— Mégpedig igen nagyot. Ugyancsak kell kiabálni, ha az ember azt akarja, hogy megértse a szavát.

A tanácsos nem tudott hová lenni a nagy sajnálkozásban, Antal pedig sietett principálisát hazahívni.

115 Az úton ez is tudakozódott tőle régi jó barátja kinézése felől.

— Jó színben van — felele Antal —, csakhogy nagy mértékben süket. Ugyancsak kell ordítani, hogy valamit meghalljon, s csak akkor érti a beszédet, ha az ember odatartja füléhez a két tenyerét, s úgy kiált bele; és aztán amellet maga is olyan nagyon kiabál.

120 — Ejnye, ejnye — sopánkodék az alispán, Antal azonban kotródott a találkozás elől.

A consiliárius már a tornácból kurjantott az érkező elé.

— Alásszolgája, domine spectabilis!

125 Ugyancsak nagy szóhoz van szokva, gondolá az alispán, s odatartá a száját a tanácsos füléhez, belekurjantván emberül.

— Azt mondom, hogy hozta Isten a nagyságos urat.

A tanácsos ijedten kapta félre a fejét, s markát az alispán fölére illesztve, odaordított neki:

130 — Nem vagyok én süket, barátom uram.

— De biz én se vagyok az — felelt aztán csendes hangon az alispán.

Ekkor vették észre, hogy mind a kettőjüket rászedte az impertinens nebuló.

135 Következett azonban a leggonoszabb tréfa, melyet principálisával játszott a jurátus. Vala a jó öreg úrnak szép fiatal felesége; de amilyen szép és fiatal, épp olyan hamis volt a menyecske. Az öreg úr kezdé észrevenni, hogy jurátusa olyan kötelességekbe is avatkozik, mikkel nem tartozik a principálisának.

140 — Audiat! — szól neki — egy kétes jogkérdésben szeretném, ha tanácsot tudna adni.

Nekem van egy malmom, meg egy kedves kutyám. Egy idő óta kezdem észrevenni, hogy a kutyám lopva a malomba jár, s megeszi a lisztet; már most adjon választ, hogy mitevő legyen?

145 A malmomtól váljak-e meg, vagy a kutyámat lőjem agyon?

Antal fráter elneveté magát, nagy vidoran.

— Hát sem a malomtól ne váljon meg, sem a kutyáját ne lője agyon, hanem a molnárra csapasson huszonötöt, miért nem viseli gondját a malomnak?

150 Az öreg úr érzé, hogy meg van neki felelve, s megnyugodott a világ folyásán.

119

AZT A KUTYÁT, AZT A MACSKÁT!

Nagy engesztelődési lakoma volt kicsinálva ** vármegyében. A fehér és fekete toll közt készült valami fúzió.

Azon boldog időkben volt ez, mikor még a tollakat nemcsak a madarak viselték, s a lapszerkesztőknek egyéb tárgyuk is volt egymással hajba kaphatni, mint a Nemzeti Színház ügyei és Oliva Pepita tüllanglaise kantusa.

Az alispán, ki a feketetollas pártnak volt elnöke, adá az ebédet, s úgy volt kicsinálva, hogy az alispánné elnökölvén a táblánál, a fehér tollasok legtekintélyesebb hasú egyénisége álljon fel, és köszöntsön áldomást az érdemes asszonyságra.

Mint a németeknél vannak kedélyes improvizátor zsenik, úgy vannak nálunk ünnepeelt toast celebritások. — Némely embernek speciális hivatása van arra, hogy hét országra szóló toastokat mondjon, míg másoknak ellenben az a hivatásuk, hogy minden elkezdett toastba belesüljenek.

15 Az illető táblabíró egyike volt a legderekbabb politikusoknak, ő tehát restellé megvallani megbízóinak, hogy könnyebb egy tízíves válaszfeliratot fogalmazni, mint egy három sorból álló áldomást elköszönteni, s elvállalá a neki szánt szerepet.

20 Egész ebéd alatt azután folyvást a tartandó beszéden törte a fejét, s mint ez rendszeren történni szokott, mire a végít kigondolta, elfelejtette az elejét; éppen ezek a gondolatok úgy el szoktak múlni az ember fejéből, mintha jégre írta volna.

Közelgett végre az elkerülhetlen perc; a szónok előre megtölteté poharát, az asztalnál ülő dévaj fiatalság előre csitított kézzel-lábbal, asztal alatt ógyelgő kutyákat, macskákat, s biztatta egymást, hogy csendesen legyenek, meg ne mukkanjanak.

A szónok felállott; minden szem ránézett, s látta őt éktele-nül halaványnak; mert vala neki igen szűk ez a világ, s először kezdé tapasztalni Arago azon mondatának valódiságát, misze-rint minden emberen 18 ezer mázsányi levegő súlya fekszik. Nagyot szítt belőle elszoruló tüdejébe, és elkezdé a mondást.

„— A legelső királynétól, a legutolsó alispánnéig... ”

35 Mikor kigondolta e mondást, azt hitte, hogy azzal valami nagy on hízelgőt fog kifejezni, s csak akkor vevé észre, midőn elmondá, hogy micsoda bétise-t mondott ő most a felköszöntendő hölgynek, őt legutolsóinak helyezze! s e felett úgy megret-tent, hogy mondata közepén megállt...

40 De mégis, hogy tekintélyét ne kockáztassa, körülnézett a jelenlevő fiatalségon, s mintha az ő dévajságuk okozná megállapodását, rájukförmedt haragosan:

„— Azt a kutyát, azt a macskát!”

„— Azt a kutyát, azt a macskát!!!” — hangzott egyszerre az egész asztali társaságban óriási kacagás közepett, mely nem en-

45 gedte többé a szónokot szóhoz jutni. Az alispánné haragosan ugrott fel helyéről, s odahagyta az asztalt.

Az egész tervezett fúzióból nem lett semmi.

De maig is fennáll e mondás emléke, s ha valaki társaságban valami ügyetlenséget mond, vagy belesül a megkezdett beszéd-
50 be, csak annyit kell rá mondani:

„Azt a kutyát, azt a macskát!”

II. KATONAADOMÁK

120

NEM!

Az egyszeri embernek szép, de együgyű felesége volt, akit nagyon féltett, kiváltképpen pedig a huszároktól.

Hát egyszer el kellett neki mennie hazulról, mire nézve ne-
hogyan valami kedve ellen történjék azalatt, előbb megfogadtatá
n a feleségével, hogy ha huszárt találnak a házhoz szállásolni, an-
nak mindenre azt felelje, hogy „nem”! és azután úgy is csele-
kedjék.

Jön még egyszer a beszállásolt huszár, s rögtön szemébe ötlük
a csinos menyecske.

10 Ejnye, lelkem teremtette, leány-e maga, vagy menyecs-
ke?

Az asszony azt felelte rá, hogy „nem”.

— Hát tán özvegy? — Nem.

— Ad-e nekem szállást? — Nem.

15 A katona a sok nemből valamit kezdett gyanítani, s egyet fordított a kérdésformán.

— De csak nem haragszik meg érte, ha itt maradok?

Az asszony arra is azt mondta, hogy „nem”.

— Főz-e nekem, lelkemadta, jó vacsorát? — Nem.

- 20 — De azt nem bánja, ha hozzáülök, mikor készen lesz?
— Nem.
— Hát a lovamnak kapok-e szénát? — Nem.
— De azt nem bánja, ha magam hozok neki a padlásról?
— Nem.
- 25 — Hát bort kapok-e a vacsorához? — Nem.
— De a pince nem messze van, ugy-e? — Nem.
— Hát egy csókot nem ad-e a bajuszom alá? — Nem.
— De ha én adok magának egyet, azért nem haragszik meg,
úgy-e gyöngyömadta?
- 30 A menyecske erre is azt felelte, hogy „nem”.

121

MAJD MAGYARUL

A török háborúk alkalmával a komáromi várkapitányhoz török nyelven írt levelet küldött az ostromló basa, melyben őt a várfeladásra biztatja.

5 A várkapitány visszaküldte a levelet, erre rác tolmácsot küldött a basa a várból, hogy mondja el izenetének tartalmát.

— Eredj vissza a basához — mond a várkapitány a tolmácsnak —, s mondd meg neki, hogy én sem törökül, sem rácul nem értek alkudni, hanem verekedni majd magyarul fogok.

122

NAGY VESZEDELEM

Először volt csatában a rekruta. Füttyölnek a füle mellett a különféle ágyúgolyók. A legénynek nem tetszik a mulatság, s kapkodja a fejét, hol jobbra, hol balra.

Meglátja a vén huszár ezt a dolgot, s ráfordul az újoncra:

- 5 — Ne kapkodd a fejedet, öcsém, olyan bolondul, mert még bele találsz ütni valami golyóbisba.

123

HÁBORÚ-SZÓNOKLAT

Erős ágyútűzben volt az újoncsereg.

A vezér beszédet tartott hozzájuk.

- 5 — Ne féljete, fiaim, nem olyan veszedelmes dolog az az ágyúgolyó. Csak minden századik ha talál, minden ezredik talál.

Azon pillanatban jön egy tizenkét fontos, s a mellette álló segédet sodorja le a lováról.

A tábornok nem hagyja magát azáltal megzavarni, hanem egész lelkesedéssel szól.

- 10 — És ha talál, az a legszebb halál!

124

A DRÁGA LIBÁK

Jön a panasz a huszárok ellen: ellopták kilenc libáját a bfróné asszonyomnak. A bfróné asszonyom sem rest, kimegy maga a táborba, felkeresi a generálist, csípőre teszi a kezét, s megereszti nyelvének csatornáit.

- 5 — Micsoda istentelenség már ez? Hát a tulajdon hazánk földén sem vagyunk már bátorságban? Hallatlan eset ez Magyarországon, hogy egy asszonynak egyszerre kilenc libáját ellopják! És kik lopják el? Uram fia, maguk tulajdon azon huszárok, akiknek kivont karddal kellene védelmezni a szegény köz-

10 nép libáit az ellenség ellen. Tulajdon magam tömtem, mellesz-
tettem őket, egy gúnár volt, a többi ártatlan liba; olyan fehér
mind a kilenc, mint a csöppentett tökmag, holnapután akar-
tam bevinni a hetivásárra, s íme, nekijön egy istentelen pogány
trombitás, mert nem is mondhatom kereszténynek, s mind vala-
15 mennyinek kitekeri a nyakát. Ez rettenetes, ez hallatlan dolog,
generális úr! Ha énnekem satisfactiót nem ad...

— No de adok — szólt közbe a tábornok. Meg tudná-e ke-
gyelmed ismerni azt a trombitást, aki a ludakat ellopta?

— Ezer trombitás közül is! — bizonyítja a bíróné asszony,
20 pedig annyi trombitást nem szokás egy táborral cepelni.

Csakugyan rá is talált a maga trombitására, ki is nem tagad-
ván a dolgot, ott a helyszínén tíz körméről lekapatott, s a tá-
bornok parancsára olyan negyven bot hegedűtetett a lovonülő
részére, amelyet csak valaha ingyen osztogattak, úgyhogy vége
25 felé bíróné asszonyom majd a kezét-lábát ette meg a tábornok-
nak, hogy ne ütesse már azt a szegény katonát, hiszen nem
akarta ő, hogy olyan nagyon megverjék, csak hogy egy kicsinyt
ráijesszenek, ördög vigye a rongy libáit, kár volt értük szót is
emelni; de bánja, hogy idejött! szegény trombitás, no!

30 De biz a trombitásnak csak egy botot sem engedtek el ab-
ból, ami ki volt rá mondva, s bíróné asszonyomnak végig kellett
nézni az egzekúciót; el is futott onnan, amint vége volt, s egy
szót sem tett többet a libákért.

A kiporozott trombitás pedig felugrott a negyven alól, össze-
35 ütötte a bokáit, megköszönte a strófot, s estig elfeledték a dol-
got szépen.

Estefelé jól kiéhezetten tért meg a táborba a kémjáratból
a tábornok tisztikarával, amidőn sátorába érve, jó bográcsos
hússzag üti meg az orrát. Odahaza a legények kész vacsorára
40 várták, csak úgy párolgott a bográcsban a jó illatos paprikás lé.
Nem is sokat kellett kínálni egyiket is, étvágy is volt hozzá elég,
bor is volt, amivel lenyomtassák. Vacsora vége felé kérdé a tá-
bornok:

- Melyitek készítette ezt a pörkölt húst?
40 E szóra előáll csákójához emelt kézzel a trombitás.
— Szolgálatjára én, nagyságos tábornok úr.
— No ez ugyan jó volt.
— De drága is volt: *negyvenen* vettem.
(Érts alatta negyven botot.)

125

CSAK MEGKÓSTOLTA

Bort vitt a kisleány haza egy üvegben. Szemközt jön egy ka-
tona.

— Mi az, amit viszesz abban az üvegben, kishúgám?

— Bort viszek, katona bácsi.

40 — *Adszu*, hadd látom.

— Nem adom én, mert majd iszik kend belőle.

— *Úgyneveljen*, nem iszom belőle, csak meg akarom kóstol-
ni.

10 A kisleány nem akarta kedvét szegni a hadfinak, s odaadta
neki, hogy hát kóstolja meg.

A katona szájára tette az üveget, és le sem vette onnan, amíg
mind ki nem itta belőle a bort.

15 A kisleány csak nézte, hogy hágy-e benne valamit? Mikor
nztán látja, hogy üresen adja vissza az üveget, elpityeredve
mond:

— Ejnye, katona bácsi, inkább ivott volna kend belőle, mint
hogy megkóstolta.

X. ezredes híres volt mordiális természetéről. Odahaza ir-
tózató zajjal járt mindig; cselédjeit a legkisebb hibáért főbelö-
véssel fenyegette, s ha megharagudott, úgy ömlött a perpatvar
a szájából, mint a kartács.

5 Volt pedig neki három nagy eladó leánya, kikről azt hitte,
hogy nagy kordában tartja őket.

Egyszer mind a hárman, mintha összebeszéltek volna, el-
szöktek a kedveseikkel a háztól, s titokban meg is esküdtek ve-
lük.

10 Az ezredes magánkívül volt dühében. Isten a megmondha-
tója, mit fog cselekedni azzal a három leánnyal, ha szemei elé
kerülnek.

Azok nem is merték sokáig mutatni magukat előtte, hanem
utóbb holmi anyagi körülmények kényszerítették őket visszatér-
ni az atyai házhoz, s megpróbálni életre-halálra az elkeseredett
15 atya kiengesztelését.

Élet vagy halál? ez volt a kérdés.

A három leány reszketve lépett be az apa szobájába, ki há-
rom kardot és három pisztolyt rakva maga elé az asztalra, em-
bergyilkoló ábrázattal fogadta őket.
20

Azok legelőször is a lábaihoz borultak, s kezeit összecsókol-
va, telesírták mind a két markát.

Az apa hajthatatlan maradt, arcán egy vonás el nem válto-
zott, végre lerázá kezeiről a leányokat, s öklével az asztalra
25 csapva, mennydörgő hangon kiálta:

— Leányok! ördög teringettét! Azt mondom, hogy ez töb-
bet meg ne történjék!

A POLGÁRÓRSÉG

Megy az utcán a polgárórség puskával, zászlóval. Nagy a parádé.

A városházától jönnek, s mennek a templomba.

Kövér főkapitány járul elől gyalog, kivont szablyával, s világgért hátra nem nézne a századjára, csak úgy kommandíroz.

Egy kis mellékutcán egybe oda lehetne érní a templomhoz, de a kapitány végig akarja vinni az órséget a piacon, hogy lássa a népség.

Amint tehát a kis utcához érnek, az egész század igen természetesen találja, hogy oda be kell kanyarodni, a kapitányt pedig hagyják egyedül menni, gondolván, hogy valami dolga van neki a piacon. A templom előtt majd összetalálkoznak.

A kapitány tehát szépen megy végig kivont karddal a piacon, s amint egyet fordulni kell, elkiáltja magát:

Johhna kanyarodj!

Csak akkor veszi észre, hogy senki sem megy utána. A derék polgárok azóta régen a templom előtt állnak sorban, s már ki is pihenték magukat.

MI SIKÍTT A HÁBORÚBAN?

A francia háborúban volt az inszurgensek között két testvér katoná.

Az egyik igen kegyes, szelíd ember, a másik csúnya szájú, káromkodó vitéz.

— Ne Imádkozzál, öcsém, — szólt a szabadszájú bátya a csatán előtt —, mert bizony baj ér tőle.

— De te ne káromkodjál — feddé őtet amaz —, mert meglásd, hogy meglőnek.

10 Történik azonban, hogy a csatába viszik őket, megütköznek az ellenséggel; s egyszercsak látja a bátya, hogy az öccsét elfogta az ellenség.

Mondtam, hogy így jár, bizonyosan megint imádkozott, aki erre-amarra van! Utánam szedtevette, terringette!

15 S nekivágtatott, és kivágta az öccsét az ellen kezéből nagy káromkodással.

Egyébiránt nem a káromkodás szokott itt használni, hanem a bátorság.

129

A RÖVID KÁPLÁR ÉS HOSSZÚ REKRUTA

Hórihorgas, hat láb magas újonc került a káplár elé, ki maga nagyon Dávid termetű ember volt.

— Egyenesen állj, előre nézz! — rivall rá a káplár, feltolva öklével az újonc állát.

5 — Hát ezután mindig így tartsam fejem, és így nézzek, káplár uram?

— Ne is másképp, ilyen-olyan. . . !

— No akkor hát Isten áldja meg, káplár uram! mi sohasem látjuk egymást többé.

III. SZÍNÉSZI ADOMÁK

130

EGY KIS TÉVEDÉS

Egyszer Szekszárdon valami darabot adtak, melyhez a színi személyzetén kívül némi statisztéria is kellett, amit rendszeren a városi hajdúsággal volt szokás betölteni.

n A próbán tehát felállítja a rendező az öröket, egyiket jobbról, a másikat balról, s megmagyarázza nekik a dolgot.

— Kend itt fog állani jobbról, kend meg amott. Mikor én kilépek a gunyhóból, kendre rálövök, arra kend a hasához kap, összerogyik, s azt kiáltja, hogy „meghaltam”! kend pedig, másik, elszalad, és azt kiabálja, hogy „segítség! segítség!” Értették jól?
10

— Megértettük.

Este az előadásnál az ügyelő meg találta cserélni a két hajdút, a jobbról lévőt állította balra, a balról lévőt jobbra; mikor aztán kijött amelyiknek gyilkolódzni kellett, s rásütötte a pisztolyt az egyikre: amelyik a háta mögött állt, akit senki sem bántott, az rogyott össze ordítva, hogy ő meghalt; az pedig, amelyet agyonlőtt, elszaladt, torkaszakadtából kiabálva: segítség! segítség!
15

131

A NYELVZAVAR

X., ki idővel igen jeles buffóvá nőtte ki magát, hajdanában, mikor még vidéken színész volt, egyszer a „Havasi rémkirály”-ban a tündérországi csószot adta, akinek egy helyen ezt kell mondani:

n — Az én szakállamat minden reggel a hajnali szellő nyesi le.

Ő tehát, nem egészen lévén még ekkor birtokában a nyelvnek, ilyenformát monda:

- Az en szakalamat minden regel a hajnali szelő lesinye.
Rögtön észrevette, hogy hibázott, s kiigazítá:
10 — Nyelesi.

132

A SÚGÓ HARAGJA

Elkergették a sűgót, mert nagyon részeges volt. A szomszéd városban új truppra találván, közibök elegyül.

- Hát te hol jársz itten? — kérđi tőle egy ismerőse, kinél rögtön otthon tette magát.
5 — Megharagtott a társaság — szól ez leeresztve tokáját —, s elcsaptam őket magamtól.

133

A GONOSZ ARCKÉP

A „Tündérlak Magyarországon” című darabban az obsitos huszár szerepét játszó színésznek egy arcképet kell megtalálnia az asztalon, melyben saját magára ismer, s csodálkozva felkiáltania:

- 5 — Nini! Hisz ez én vagyok!
Előadáskor játszóársai, a selmák, a kérdéses arckép helyett egy majmot találtak a rámába tenni, s a szegény huszárnak le kelle küzdenie a furcsa arckép látására támadt bosszúságát, és nevetés-vágyát, s szépen elmondania:
10 — Nini! hisz ez arcképem.

MŰKEDVELŐK

Egy Temes megyei faluban műkedvelők játszottak jótékony célokból. Legelső előadásuk tárgyául „Grizeldiszt” választották.

A darab mindvégig rendkívül tetszett, a férfiak tapsoltak, örültek és brávoztak, látván mint gorombáskodik Percival a feleségével.

— Nyugon jól van, igen bölcsen van, így kellene lenni mindenütt! Hadd tanuljanak belőle az asszonyok!

Jón azonban a darab vége, Grizeldisz ártatlansága kiderül, s a szeriet asszony nem akar többé visszamenni a férjéhez.

— Mit? micsoda dolog ez? — kiált fel a közönség. — Viszszn, Grizeldisz! vissza kell menni uradhoz! engedelmeskedni kell az asszonynak, visszamenj Grizeldisz!

Persze a műkedvelő Grizeldisz szerepében nem volt az, hogy visszamenjen, improvizálni pedig nem tudott, s miután a közönség krumplival kezdett hajigálózni, abba kellett hagyni a darabot, a műkedvelők az elégett gyertya s felhasznált pirosító áraban elmarasztaltatván.

Másnap a műkedvelő igazgató házrul házra járt, tegnapi vétéséért ünnepélyesen megkövetve a pártfogókat, s aznap este újra kihirdeté Grizeldiszt, nyilván kifratva a színlapokra, hogy Grizeldisz ez alkalommal, mint engedelmes és hűséges hitvestárshoz illik, férjéhez, tekintetes és vitéz Percival úrhoz igenis vissza fog menni.

LÁSSUK MÁR A MEDVÉT!

Honnan támadt ez a szójárás hosszadalmas színművek unalmas párbeszédeinél?

Kecskeméten van egy faja a tanyán lakó embereknek, kiket rövidség okáért neveznek gányóknak.

5 Ritka nap veti be őket a városba, csak ha esett állat bőrét kell a gazdához bevinni, vagy mikor elfogyott a tarhonya, e jeles művészeti terménye a kecskemétkőrösi iparnak, mely szerint az egyszer lisztte őrölt búzát még egyszer búza formába igyekeznek visszavarázsolni.

10 Tehát egy ily kivételes napon meghallja a tanyalakó, hogy komédia lesz Király Károly uram pajtájában. Neki, mint alább látandjuk, igen szép fogalmai voltak e neméről a gyönyörűségeknek, s azoknak előlévezetében felvette magát a kakasülőre, lefizetvén az öt garasokat.

15 A függöny tetszett neki, de ami a függöny után következett, az nem állta ki a kritikáját: valami vékony színdarab volt az hosszú beszédekkel.

A gányó csak várja, hogy mikor lesz már vége a párbeszédnek, az egyik elhagyná már, a másik megint újrakezdi. Ez elmúlik, akkor meg az ottmaradt személy még magánybeszédhez fog, rettenetes gumielasztikumból készült véghetetlen magánybeszédhez. A gányó sem tűrheti már tovább, hanem lekiált onnan a paradicsomból:

— Nem ér semmit az a sok beszéd, ifjasszony; nem ütjük avval el; lássuk már a medvét!

25

Egy később közkedvességű énekes színésznőnkkel történt az, hogy nagyon ifjú korában valami apródot kellett neki játszani, kinek csak néhány szava van a játékban, mindössze is unnyl, hogy be kell jelenteni az ezredes úrnak, miszerint a leves az asztalon áll.

Amlint kilépett az apród a színpadra, akkor látván először életében közönséget, úgy megzavarodott, hogy ijedtében ahe-lyetti, hogy ebédelni hívta volna az ezredest, neki magának, az ezredesnek azt mondta, hogy — „az ezredes úr meghalt”.

A „LÁZADÓ ZSIDÓK”

Semmi sem nehezebb újonc színészre nézve, mint néhány sorból álló mondást elszavalni a színpadon.

Történt egyszer a „Lázadó zsidók” című darabban, hogy egy kezdő színésznek két foglyot kell bevezetni, s elmondani hozzá:

Íme, ezek azok gonosz lázadók, kik nem tekintve a béke-nyeréstől tűzhelyek nyugalmát, istentelen fondorkodásaikkal fel-háborították a közbékeiséget, s útközben társaik szétveretésével, nyóknak kurván, elfogattattak, stb. stb.

Ezt kellett volna elmondani a jó fiúnak.

A jó Magyar éppen egy keresztfára volt kikötözve, s nagyon horzsolgató volt a jelenet, a nézők hajszájai az ég felé kezdtek emelkedni, midőn beállt az újonc színész a két fogollyal, s el-kezdte a círu mondást:

— Íme, ezek azok...

De ennél tovább nem tudott menni. Hiába beszélt neki a sű-

gó, hallani is azt olyankor! Egy szót sem szólt többet, hanem e helyett a hosszú mondás helyett végignézett a foglyokon, s végzetlen gyűlölettel és megvetéssel monda:

— Né! Atta zsidaja!

- 20 Elkezdett erre Megyeri kacagni ott a keresztfán, rá az egész közönség hangos hahotával, és a meggyilkolt zsidók mind fennhangon kacagtak. Azóta sem lehet a pesti színpadon többet adni a „Lázadó zsidókat”, mert amint azon helyre kerül a játék, mindenkinek eszébe jut az „atta zsidaja”, s rögtön vígjáték lesz
- 25 a komoly színműből.

138

A SZÍNPADI FORRÁS

Egy kisvárosi színpadon nagy látványos előadáshoz készültek.

Maga az igazgató, egyszersmind drámaszerző és hős, saját jutalomjátékára készítte egy nagyszerű darabot ily cím alatt:

- 5 „A Szahara csodái, vagy a puszták fiának nevezetes viszon-
tagságai” — vitézi játék öt szakaszban, táncokkal, énekkel, tablókkal, mozgó vadállatokkal, tűzokádó hegyekkel és élő forrásokkal.

- 10 Az igazgató jó hírben álló férfi volt, ki mindazt, amit a színpadon ígért, teljesíteni is szokta, s becsülendő furfangossággal kicsinált felkelő napot, és elsüllyedő várost a maga eszéből. A fenevadak, kikkel a puszták fia harcol, szépen kiteltek a helybeli diákokból, még elefánt is jött elé, abba kettő lévén dugva, kik közül egyik a két első, másik a két hátulsó lábát képviselte —, vagyis talpviselte; — a szerecsen bajadérek, kik a puszták fiát álmában körültáncolják, besuvickolt képű szolgálók voltak, a flamingó szerepét az igazgató golyája cinóberrel befestve játszotta, a megjelenő tűzokádó hegy torkából maszkírozott raké-

20 ták fityirikelték az omló tüzet és lávát, és mikor a hó elkezd es-
ni a Szahara pusztáján, az igen szépen lőn visszaadva apróra té-
pelt papirosokkal, miket a padlásról szórtak.

De semmi sem tanúsítá az igazgató leleményességét jobban,
mint az eleven forrás, mely a föld alól kitör. A puszták fia tud-
niillik, miután a puszták csodáit részint agyonverte, részint el-
szaladt előlük, maga is eltéved a Szaharában; — a homokkal
25 behintett színpad élethűn ábrázolja, milyen irtóztató kopár si-
vatag ez az afrikai Hortobágy; sem enni, sem inni való azon
nem találthatik: — itt végre megtört erővel, tikkadtan, szom-
jasan lerogyik a földre a puszták gyermeke, s felsóhajtván így
szól: „ah Mahomed, tégy értem csodát, s nyiss forrást e pusztá-
30 ban szomjam enyhítésére.”

Erre azonnal felbuggyan egy bőséges vízsugár a színpad kö-
zepéről, melyben a hős megenyhítve szomjazó ajkait, így vi-
szonz: „köszönöm ezt neked, Mahomed, hogy meghallgattál.”

35 Ezt úgy csinálta ki a furfangos igazgató, hogy fúratott egy
lyukat a színpad közepén, az alá odaállított egy dilettáns sta-
tiszttát egy-egy nagy kézifecskendővel, kinek jól lelkére lőn köt-
ve, hogy amint a fentebbi szavakat hallja, jó eleve odatartván a
fecskendő végét a lyukhoz, annak egész tartalmát egyesén löje
40 fel.

A próbákon mindez a leggyönyörűbben sikerült: tánc és
ének pompásan ment, a diákok úgy bögtek, hogy senki sem
mondta volna, hogy nem igazi oroszlányok. A földalatti forrás
is, amint a jelszót hallotta, nem késett megjelenni: maga Ma-
45 homed, ha akarta volna, sem produkálhatta volna szebben az
artézi kutat a Szaharában.

Történik azonban, hogy az előadás folyama alatt a puszták
fia elragadtatva művészi ihlettsége által, s elevenen képzelve
magában, hogy az irtóztató pusztaságnak közepette eltévedt,
50 midőn tikkadtságtól aléltan lerogyik, éppen rá talált ülni arra
a lyukra, ahol a forrásnak meg kellett jelenni, s ott nagy kö-

nyörögve elmondja: „oh Mahomed, tégy értem csodát, s nyiss forrást szomjám enyhítésére.”

55 Az alant álló vízi ember, hallván a jelmondatot, nem késett a fecskendő egész tartalmát rögtön az illető nyíláson felküldeni, mire a puszták fia, odakapván mind a két kezével, felkiált:
„Köszönöm ezt neked, Mahomed!”

139

TUDJUK MÁR

Egy időben szokás volt, hogy a vidéki színésznők, midőn valamely városban jutalomjátékuk adatott, ahol már azelőtt is játszottak, a függöny első fellebbentével ezen költői monológot tarták a közönséghez:

5 „— Akként érzem magamat, miként a vándor, ki hosszas útról visszatérve, szétnéz kedvesei között, s megszámlálva őket, úgy találja, hogy senki sem hiányzik közülök.”

Ez a mondás annyira sztereotíp volt már, hogy előre könyv nélkül tudta minden ember.

10 Egyszer Nagyváradon egy ifjú bazsarózsa szinte elkezdé a frázist:

„Akként érzem magamat, miként a vándor... ”

Hirtelen felkiált rá egy hang a közönségből:

15 — Tudjuk már jól! „ki hosszas útról visszatérve, szétnéz kedvesei között, s megszámlálva őket, úgy találja, hogy senki sem hiányzik közülök.” Térjünk a darabra!

STATISZTIKAI ADATOK

Valami honi anglus, akinek nem volt egyéb dolga, kiszámította, hogy amióta a pesti Nemzeti Színház megnyílt: L** megházasodott 512-szer, főbelövetett 83-szor, leszúratott 62-szer, természetes halállal meghalt 101-szer, méreggel kivégeztetett
 8 75-ször, öngyilkos volt 103-szor, csatában elesett 87-szer, megőrült 68-szor, kisebb-nagyobb gyilkosságokat követett el 207-et, ezekért börtönbe vettetett 104-szer, halálra ítéltetett 53-szor, kikerülé a büntető igazság kezeit 50-szer, ehelyett azonban ártatlanul szenvedett mindenféle testi büntetéseket, a lán-
 10 coktól a keresztrefeszítésig — nem számítva a bukott drámákban betanult emberkínzó monológokat — 229-szer. Nőket rabolt 215-ször, hogy hány nőt rabolt el valójában? arról hallgat a krónika.

HALOTTAK BESZÉDE

Nagy embergyilkos darab adatott valamely színpadon, a játékszemélyzet nem volt elég a meghalásra, ki kellett bérleni még valami tíz hajdút a várostól, akik a művészet iránti tiszteletből megengedjék magukat ölni.
 8 A szerepek jól betanítottak, rakásra kell hullani a sok lövés után, ez igen egyszerű.
 Egyszerű bizony, de fatális arra nézve, aki legalul esik; aminthogy úgy is lett.
 Két-három embert csak eltűrt a legelőbb elhullott dalia a
 10 hátán, de mikor már a negyedik is ráesett, felmordul rá szóval:
 — Eredj rólam, öcsém, mert agyonnyomsz egybe!

— Én menjek? — szólt a megdicsőült —, de én ugyan nem mehetek, mert én meghaltam.

IV. INSZURGENS, KORTES

142

AZ ELŐÖRS

Az inszurgens had künn a mezőn táboroz.

A laktanya előtt nadrágba dugott kézzel ül a strázsa és pipázik.

5 Jön az őrvonat, élén az ezredessel, a strázsa jól látja őket, de a fülét sem billenti.

— Mi dolog ez? — riad rá az ezredes —, nem tudja kend a kötelességét? miért nem kiált „fegyverre”?

10 — Van eszem — felel a silbak rendületlen pipával a szájában —, mikor azok odabenn a meleg szobában makaóznak, ordíthatok én, ameddig tetszik, mégsem jönnek elő.

143

EBNEK PARANCSOLSZ

— Jobbra nézz! — kiált az inszurgens kapitány.

— Ebnek parancsolsz, csak azért is balra nézek! — mondá a glédába szorított nemes.

Kortessereget vezetett a hírhedett kortesvezér a szatmári tisztújításra.

Mikor a városon kívül az akasztófához érnek, ott megállítja őket; egy üres hordót leállítat a középre, arra szószék helyett
 n feláll, s e szavakat intézi hozzájuk:

— „Tekintetes karok és rendek!

Ím e szent helyen, melynek árnyékában a tekintetes karok és rendek nem egy ósének csontjai nyugszanak, el kell mondanom azon egynehány szót, mely szívemet nyomja.

10 Tudva van a tekintetes karok és rendek előtt, minő nagy és nemes jogok gyakorlatára seregettünk mi össze, de tudva van az is, hogy e szent jogok csak addig lehetnek tisztelve, amíg tisztátulán kezek nem nyúlnak hozzája.

15 Nem azért, mintha én a tekintetes karok és rendek morális karakterében kételkedném, de mégis, minthogy mindennapi dolog, hogy az ember ott is megesik, ahol nem akarja, felszóltom a tekintetes karokat és rendeket együtt és különvéve, hogyha van közöttük olyasvalaki, aki ellenállhatatlan kívánságot érez magában a más lovát, avagy ökrét eltulajdonítani, még
 20 van idő, térjen magába, váljon ki közülünk, s ne fertőztesse meg e szent nemzeti ünnepet!”

Erre a szóra rögtön kivált a többiek közül három dadai legény, visszafordultak és szépen hazamentek.

145

ISMERETSÉG

Elázott a kortes és a földön feküdt.

Odamegy egy kutya, s elkezdí a képét nyalni.

— Ne csókolj, ne csókolj — szól ez eltolva magától az ismeretlen hízelgót. — Úgyse te lész a vicispán.

146

HÁROMSZÉK

Handabandázott a kortes a megyegyűlésen.

Egyszer azzal torkolja le valaki:

— Hallgasson kend, hisz kend nem is nemes ember!

— Én? nem nemes ember! — kiált fel a kortes —; de ugyan
5 az vagyok, még pediglen háromszéki.

— Az bizony — szól rá ellenfele hirtelen: — borszéki, csapszéki és mészárszéki.

147

VÉREN SZERZETT SZABADSÁG

Újdonsült nemes ember, kinek apja mészáros volt, szörnyen debachált az adófizetés ellen a megyegyűlésen.

— Nem hagyjuk, nem engedjük a mi véren szerzett szabadságunkat.

5 — Véren ám! — kiálta fel valaki —, de ökörvéren.

BÁMULOK ÉS BORZADOK

Kelletlen szónok készült a beszédhez a megyegyűlésen, ki-
nek még a népszerűtlenségen felül az a szerencsétlensége is
volt, hogy képét szörnyen elverte a ragya.

Előre látható volt ábrázatjából, hogy egetverő szónoklathoz
készül, melyet meg is kezdett ekképpen:

— Tökintetes karok és rendek! Bámulok —

Erre a szóra felkiáltott valaki a tömegből:

— Pedig mi nem vagyunk új kapu!

A szónok kissé megzavarodott a támadt kacagásra, de ismét
rendbenzedte magát, s kétszerte nagyobb méltósággal kezdé rá
újra:

Borzadok —

— 'Hán tükörbe nézett? — kiálta fel újra az előbbeni hang;
a kacsagán általános lön, a szónok kénytelen volt bosszúsán ab-
buhagyni a beszédet, s visszaülni helyére.

V. PAPOK, DIÁKOK

A CAPTIOSUS KÉRDÉS

Körülmint tett az esperes, kire az volt a kádencia, hogy a ká-
kán a cromót keres, és szörnyen egzaminálta a jámbor papo-
kat, akik útjába estek. Nem lévén egyéb dolga, mint azon törni
a fejét, hogy kit hogy akaszthasson meg? mindig tele volt cap-
tiosus kérdésekkel, mik annyiban különböztek a találós mesék-
től, hogy megfejtésüket maga sem tudta.

Ígylikbe azzal kötött bele, hogy milyen fa volt az a Sittim

fa, amiből Noé a bárkáját készítette? Másikba azért kacás-
kodott, hogy édes volt-e vagy sós az a manna, amit a zsidók a
10 pusztában ettek? Majd meg az volt a baja, hogy Ábrahám ide-
jében, kinek a képe volt a zsidók pénzeire verve? Volt, akitől
azt akarta megtudni, hogy mi történt volna, ha Ádám csak Évát
engedte volna enni abból az almából, és maga nem részesült
volna benne? S több efféle.

15 Egyszer betér a csegei paphoz, s előfogva a jóembert, ily fur-
fangos kérdést intéz hozzá:

— Hát tisztelendő uram, mondja csak, mivel keresztelne, ha
víz nem volna?

20 A mi papunk szépen megfogta az esperes kezét, s odavezet-
te az ablakhoz.

A Tisza akkor éppen úgy ki volt áradva, hogy az egész kör-
nyék tengervíz alatt feküdt, s a ludak úszkáltak a paplak sövé-
nye előtt.

25 — Nézze kigyelmed, nagytiszteletű uram — mond a pap —
vizünk van, hála Istennek, elég.

— Igen, de ha nem volna?

— Bizony jó volna, ha nem volna; de mikor ott is van, ahol
nem kellene.

— Igen, igen! De hát tegyük fel, ha éppen nem volna?

30 — De nem tehetjük fel, mert éppen kapum előtt folyik a Ti-
sza.

— És hát ha a Tisza nem volna?

— Akkor merítenénk a kútból.

35 — Ugyan értsen meg kegyelmed: ha az egész világon nem
volna semmi víz, mivel keresztelné a szülötteket?

— Megkeresztelném őket borral.

— És hát ha bor sem volna?

A pap szemébe nézett az esperesnek.

40 — De uram, ha bor nem volna, nem is lennék én akkor cse-
gei pap.

KI TEHET A SZOMJÚSÁGRÓL?

- Hallja maga humanissime — szól a rektorprofesszor a diákhöz —, azt hallottam, hogy maga iszik.
- Kérem alássan, ha szomjazom.
- Igen, de maga bort iszik.
- Kérem alássan, ha bort szomjazom.
- Igen, igen, de maga — sokat iszik.
- Kérem ulámann, ha sokat szomjazom.

SIETSÉGI

„Sohasem essem szerencsétlenségbe.”

A nagy pergés közben elbicsaklott a gyerek nyelve, s ilyenformán ütött ki az olvasott sor:

„Sohasem ettem szerencsétlenségbe.”

— Bizony fiám, azt még én sem ettem — monda rá jó képpel az öreg esperes.

A VÉN PAP

K ... -en lakott egy vén, igen vén pap.

Egyszer halottat kellett búcsúztatnia.

Ez alkalommal ily vigasztaló szavakat intézte gyülekezetéhez:

- 5 — Meghalunk mindnyájan. Meghal utóbb Rúz Márton uram is, de még talán én is.

153

HALOTTI BESZÉD

E következő bevezetése egy halotti prédikációnak szolgáljon mintaképül hasonló retorikai fakszimilék számára.

Azt hiszitek, hogy ő meghalt? Ő nem halt meg, ő aluszik.

Azt hiszitek, hogy ő aluszik? Ő nem aluszik, ő meghalt.

154

HOSSZÚ PRÉDIKÁCIÓ

Egy tisztelendő lelkipásztornak az a gyászos szokása volt, hogy iszonyú hosszú prédikációkat mondott híveinek.

Nem délelőtt, hanem délután veté haza a lelki nyáját, ha egyszer ő esztrengára fogta őket.

- 5 Egy meleg pünkösdi napon szinte belevágott leghosszabb prédikációi egyikébe. Már delet is harangoztak, ő még mindig rakta az igét.

A hívek jó sort aludtak már, egy-kettő megéhezett, felkelt és hazament, utána a többi, utoljára úgy elszállinkóztak, hogy
10 nem maradt ott más, csupán az egyházfi.

Az is csak várja egy darabig áhítatosan az áment; végre látja, hogy a pap mindig csak beljebb megy az értekezésbe, nem hogy kijebb jönne belőle, erre az is elveszti a hitét, s megrántva a pap stóláját, felszól hozzá:

- 15 — Tisztelendő uram! Ide teszem a kulcsot a pulpitusra; majd ha elmegy, zárja be — kérem — maga után az ajtót.

JÓNÁS MEG A CETHAL

Jónásról volt szó, meg a cethalárul. A tisztelendő annyira belekeveredett a cethalba, hogy ki nem tudott belőle keveredni.

- „Mert valamiképpen Jónás elnyelé a — cethalat...
 Nem is úgy...
 Hanem valamiképpen a cethalat elnyelé Jónás...
 Azaz hogy...
 Valamiképpen — Jónás — által — elnyelteték a cethal... ”
 Így aztán jól volt.

AZ ELFORDÍTOTT LAP

A legátus ünnepi kommúnió alkalmával olvasott a bibliából.

A felvett rész szólt a patriarchák életéről, aholott e szavakat olvasá az utolsó sorban:

- Ismerte vala pedig Ábrahám Sárát...
 Itt fordítania kellett. De egyszerre két levelet talált fordítani, s ottan már a Noé bárkájáról volt szó, minélfogva ez lón az épületes folytatás:
 ... és bekené vala annak fenekét szurokkal.

CSOKONAI A SZAKÁCSKÖNYVVEL

Egy genialitásáról ismeretes legátus egyszer egy csupa jókedvű compossessorokból álló faluba vetődött innepekre. EImés ötleteiért, vidámságaért egyik társaságból a másikba vittek, s az utolsó ünnep délutánján, mikor ebéd után a bor jól a
5 fejükbe szállt az uraknak, azt a tréfát gondolták ki, hogy a legátus prédikációs könyvét elcserélték egy hasonló táblába kötött — szakácskönyvvel.

A legátus nem vette észre a cserét, s amint a harmadikat beharangozták, fogta a könyvet, hóna alá csapta, s ment vele a
10 templomba.

Ott a katedrában felállva, elmondá imádságait, s azzal felnyitá a könyvet, ahol bele volt téve a jegyzék, s nagy gondatlanul elkezdé olvasni, ami szeme elébe jött, azt gondolva, hogy a jól ismert textust fogja ott találni.

15 — „Az ecetet...

(Valami ecetes étel leírása lehetett ott.)

Itt egyszerre észrevevé tévedését, s anélkül, hogy legkisebbé megzavarodnék, rögtöni lélekjelenléttel folytatá:

— Az ecetet elvevén Jézus, azt mondá: minden elvégezte-
20 tett!

S erre oly hatalmas prédikációt vágott a hirtelen fölvert alapigékről, hogy hallgatóinak szemök-szájok elállt bele.

A LEGÁTUS ÉS A BÍRÓ

Egymás mellett ültek a legátus és a városbíró.

Prédikáció alatt a templomokban hosszú póznára akasztott perselyeket szokás nyújtogatni, miket a hívek padhosszant ke-

5 zelnek végig, önkénytes adományait helypénz címe alatt be-
lerakva, általános szokás szerint egy krajcárt.

Amint közelgett a persely, a bíró kivett egy rézgarasost, s kitette maga elé. A legátus egy kétgarasost tett ki.

A bíró erre nemes vetélkedésből kitett még egy ezüst ötöst. A legátus kitett egy tízest.

10 A bíró haragosan nyúlt zsebébe, s elővón egy ezüst húszast.

A legátus kitett hármast.

A bíró erre dühbe jött, s kivágott egy koronás tallért, s amint jött a persely, belesördíté mind, amit maga elé rakott.

15 A legátus pedig szépen visszatette zsebébe a húszast is, meg a tízest is, s odaadá a két garast.

159

A LEGÁTUS ÉS A PECSENYE

A szegény ügyetlen diák először ment ki életében a kollégiumból, hogy embereket lásson, valahova legációba.

5 Kérdezősködik tapasztaltabb társaitól, hogy mit tegyen ő, ha valahova vagy ebédre, vagy mi találják hívni, úri házakhoz, nehogy valami balgaságot kövessen el.

— Semmit se tégy, mondának neki, hagyj rá mindent, amit mondanak, s egyél meg mindent, amit elődbe tesznek.

10 Szokás azonban magyar helyeken, hogy a pecsenyét nem aprítják fel a konyhán, hanem behozzák az asztalra, s ott metélik széjjel az egész vendégsereg szeme láttára, hogy mindenki gyönyörködhesék egyenként mindegyik falat ízletes lekanyarításában, úgyhogy az eldarabolás az asztal fő-főgyönyörúségei közé tartozik, s rendesen a legifjabb embert szokta illetni.

15 Hoznak tehát egy egész pulykát, a legátus levén legfiatalabb ember az asztalnál, elébe teszik. Ez csak néz egy darabig szemre-főre, hogy hát ezt mind neki kell megenni, utóbb is

nagy sóhajtva nekifog a roppant állatnak, levág belőle egy darabot, azután a másikat, s egyenként elkölti szépen. Mikor a végére jutott, már akkor majd kiugrott bele mind a két szeme.

20 A háziúr azt gondolta, hogy vendége hatalmas étvággal lehet ellátva, int az inasnak, hogy tegyen elébe még egy kacsát.

A legátus erre felkapja a kést a kezébe, s rákiált:

— Ide ne hozd, aki lelked van, mert mindjárt elvágom a kezedet.

160

DIÁKCSÍNY

Megy a debreceni kisdíák a piacon, kezében egy fél cipó, melynek kivájta a bélét.

Hosszú sorban ülnek a fal mellett a mindenféle csemegéket áruló kofák, egy közülök nagy nyitott hordóban eresztett mézet

5 árul.

A kisdíák megáll előtte kegyesen, s azt kérdi:

— Mi ez nénémasszony?

— Méz, fiam, méz.

— Néz? Már hogy nézne ez nénémasszony?

10 A kofa már éppen szidni készül a fiút, midőn azt egy másik cimborája megtaszítja hátul, s a fiú könyökig esik bele a mézes-fazékba, mégpedig az egész félkenyérrel egyetemben, mely a kezében volt, s melyet amint kihúzott, tele lett mézzel, s még neki állt feljebb, hogy mármost az ő cipóját elrontották egészen.

15

hiszen meg lehet azt úgy is enni.

A DIÁKOK ÉS A BAKTER

Nem tudtak aludni a diákok a kollégiumban az éjiőr kiabálásától. Egyszer este tíz órakor beszólják a contrascribához.

— Legyen olyan jó, édes barátom.

— Csak tessék velem parancsolni.

5 — Aztán meg egy pohár bort is kap.

— Köszönöm, nem kell az nekem; hanem azért megiszom.

— Hát nem tenné meg azt a szívességet, hogy minden reggel három órakor itt, az én ablakom előtt kiáltaná el az órát, de csak jó hangosan, hogy felébredjek rá, mert mindig fel kell kel-

10 nem a sok dolog miatt. Aztán minden este kap egy pohár bort.

— Szívesen uram. Egyiket sem mulasztom el.

Teljesíté is pontosan. Este tíz órakor megjelent a pohár borért, s éjszél után minden órát beordított az ellenőr ablakán.

Ez így ment szépen öt napig, hatodik nap este kifigurázták a legényt a diákok.

15 — De iszen sohasem kap kend itt több bort; most mondja a szenior, hogy kendnek csúnya kötelessége itt a kollégium előtt kiáltani az órákat, mégpedig ingyen.

— Mégpedig ingyen? — kiált fel kifordult képpel a bakter,

20 azt szeretném látni, ki parancsolja meg nekem?

S ettől fogva nem kiáltott több órát a diákoknak.

NEM TALÁLJÁTK SZÁLDOBÁGYOT SZÁLDOBÁGYBAN

N. N. debreceni lelkész híres volt hatalmas hitszónoklatairól, mely prédikációkat a nagyobb diákok azután maguknak leírván, legációk alkalmával szintén elmondogattak kisebb eklézsiákban.

5 Volt e prédikációk között egy, melyben különösen debreceni híveinek szól a lecke, mindenféle bűneikért megdorgálva őket nagyban, s azzal végezve minden részét beszédének, hogy ha így halad a népség visszas tetteiben, idestova „nem találjátok Debrecent Debrecenben”.

10 E beszéd roppant hatást idézett elő: a népség nem győzte eléggé emlegetni, mennyi igazat beszélt a tisztelendő úr, miután azt mindenki el szokta ismerni, hogy a világ általában igen gonosz, minket magunkat kivéve.

15 Vala pedig a tanulóifjúság között egy száldobágyi fiatalember, kit kicsiny diák korától kezdve a száldobágyi eklézsia tartott élelemmel, s ki végre annyira nővén, hogy ő is legációt választhatott magának, szülőföldét kérte ki, s azt megnyervén, elővév a nagyiszteletű úr hírhedett prédikációját, s elmondá azt a nagyérdemű eklézsia roppant ijedelmére; ekként végződ-
20 vén a beszéd minden része:

„Idestova nem találjátok Száldobágyot Száldobágyon.”

Az érdemes presbiterek csak hajtogatták a fejeiket az egész dorgálás alatt, mikor aztán vége volt az Isteni tiszteletnek, odamegy a kurátor uram a legátushoz.

25 — Hiszen humanissime, jól van ez, jól; de az csak mégsem illik, hogy mi kendet *cibaljuk**, kend pedig bennünket *cibál*.

163

AZ IS ÉR VALAMIT

Ki volna elégedettebb, ki büszkébb, mint a fiatal ember, aki a világba lép.

Egy kedves lelkész ismerősömtől hallottam ez anekdotát elmondani, mely övele magával történt.

* Konyhadiáksággal annyit tesz, mint „élelmezzük”.

6 Éppen akadémiákról érkezett haza, s tanári állomásra volt
kandidálva, mely vágyainak netovábbját képezé, s a legtisztosb
álláspont volt nagyravágyása előtt.

Időközben meglátogató Füredet, s alig hihette volna el, hogy
ott most nálanál nevezetesebb ember is lehessen, ki az akadé-
10 miákról jött, s professzori székre hivatalos.

Egyszer reggel kimegy a vendéglő elé, hol többen is regge-
liztek, s meglátva egy igénytelen öregurat egy szögletben üldö-
gélgni, odaül mellé ifjúkori önbizalommal, s nagyvilágban jártas
hangon kiált a pincérre, hogy hozzon neki kávé.

16 Az öreg úr szép lassan jelenti a pincérnek, hogy neki is hoz-
zon egy pohár tejet.

— Hát öreguracskám, tejecskét? — szól belekötve az ifjú
szerény szomszédjába.

— Igen is, tejet iszom.

20 — Nekem is sors kávé rendelt — szól az ifjú tökéletes meg-
elégedés hangján.

— Kt legyen szerencsés tisztelni? — kérdi alázatosan az
öreg úr tőle.

26 — Én N. N. vagyok, doctor philosophiae, jelenleg theolo-
gus candidatus; ha Isten segít, még idővel több is lehetek. Hát
maga uracskám, kicsoda-micsoda?

— Én gróf *y vagyok — válaszol szerényen az öreg úr —,
jelenleg Magyarország főkancellárja.

30 Az ifjú ember nem hagyta megzavarni magát, nyugodt ábrá-
zattal viszonzta:

— No, az is ér valamit.

Akadémiákon járó magyar teológusaink igen úriasan szok-
ták magukat ott viselni.

Egy ily hazánkfia szép berlini leányt vett nőül diákkorában,

s elhozta magával haza Magyarországra, ahol azt hitte a hölgy,
5 hogy domíniumai vannak. Tulajdonképpen pedig csak az értarcsai érdemes parókia várakozott a kandidátusra, aholott is nem egészen úri módon érezvén magát a finnyás menyecske, ily diák szemrehányásra fakadott.

10 „Promisisti mihi splendida palatia, et nunc sumus in Ér-Tarcsa.

(Ígértél nekem fényes palotákat és most itt vagyunk Ér-Tarcsán.)

165

EZ AZ EGYIK, EZ A MÁSIK

Elégette a mendikás a kályha mellett, szárasztás közben a diák csizmáját.

A megmaradt felet azután beviszi hozzá egyedül.

— Hát a másik hol van? — kérdi a diák.

5 — Hiszen ez a másik.

— Hát az egyik hol van?

— Éppen ez az egyik.

166

GONOSZ CSONT A DIÁK

Volt a *i kollégiumban egy decrepitus tanár, vagy mint diák műszóval nevezik „vaskalapos”, akinek az a kedves tulajdonsága volt, hogy megengedte magát vesztegetni, mégpedig mindenféle csekélységgel.

5 Egzámének közeledtekor azután a csintalan diákság ellopkodta az udvarán kaparászó kappanjait, s aki félt a rossz bizo-

nyítványoktól, tulajdon baromfiaival ajándékozta meg a jámbor tiszteletest.

A GERUNDIUMOK

Debrecenben, kivált régibb időkben, számtalanszor fordultak elő tűzveszélyi esetek. Ez alkalmakkor rendszeren a református tanulóifjúság szokta magát az oltásnál leginkább kitüntetni, úgyhogy a kollégiumban a legbátrabb tanulók közül e célra sa-
5 ját osztály volt válogatva, kiket neveztek masinisztáknak, s kik azon szolgálatokért, miket a közügynek tettek, az egyházi jóté-
temények osztásánál nevezetes előnyökkel bírtak.

Ezeknek volt két vezetőjük, kiket nagy botos és kis botos cí-
mekkel ruháztak fel; minthogy az egyiknek a nagy botot, má-
10 siknak a kis botot kellett kezelni szükség esetében.

Volt tudniillik két kisebb és nagyobb terjedelmű fustélya e társulatnak, miknek végei roppant bunkókkal valának ellátva, melyek nevezettek gerundiumoknak, és ezek avégre szolgál-
tak, hogy ha valahol tűz ütött ki, a masiniszták nem nézték,
15 merre van az utca hossza, hanem megragadván fecskendőjü-
ket, egyenesen toronyirányában törtettek valamennyi kerteken keresztül a tűz felé, s ez alkalommal az előljáró nagy és kis bo-
tosok azon szolgálatot tették, hogy tetszésük szerint az útban álló kerítéseket gerundiumaikkal bedöntvén, egyenes utat tör-
20 tek a fecskendő számára; s ilyenformán mindig leghamarább ott voltak a tűznél.

Egyszer azonban megharaguvának az érdeemes polgárok, kiknek káposztáikat és hagymáikat ily alkalmakkal széttapos-
ták, s kerítéseiket bedönték, s nagy lármát csapva a consisto-
25 riumon, elhatározták, hogy ezentúl a diákoknak nem szabad a gerundiumokkal menni a tűzbe.

Nemsokára ismét gyulladás lett, a tűz végigharapózott az egész Péterfia utcán, és senki sem tudott rajta segíteni.

— Hol a diákság? hol a gerundiumok? — kiálták mindenfe-
30 lől.

Ők pedig szép tisztességesen álltak ott, kezeikben tollal és kalamárisal a tűz előtt, mert a consistoriumban azt mondák a bölcs kurátorok, hogy toll és kalamáris, nem bot ékesíti a tanuló-
lót.

35 Másnap azután csak visszavették a határozatot, s újra megkérték a bátor fiatalságot, hogy fogja fel a közjóért a bunkós botot, s inkább essenek áldozatul a presbiter urak fejeskáposztái, mintsem a város égjen porrá.

168

LÁTLAK, NÉMET

Berlini akadémián volt a magyar teológus, s egy szobában lakott egy derék porosz burssal; sőt közös gazdaságot is tartottak, amennyiben egy sajtot vettek ketten, s azt vacsorálták közösen.

5 Amíg egymás anyanyelvét nem érték, diákul folyt a diskurzus közöttük.

A porosz fiú szerette volna, ha takarékoságra szoktathatá a magyart, s evégett, hogy jó példát mutasson előtte, oly vékony szeletet vágott a sajtból, hogy keresztül lehetett rajta látni, s azt
10 szeme elé tartva, tréfásan monda:

— Video te, hungare. (Látlak, magyar.)

Erre a magyar fiú jó darabot lekanyarít, s lyukat vágva rajta, azt tartja a szeme elé.

— Video te, germane (Látlak, német).

15 Innen maradt az a mondás, ha valakinek vékony szeletet adnak valamiből:

„Látlak, német.”

Fáradtan tért meg az ünnepi legációból a kisdíák, vulgó mendikás, ahogy köznyelven nevezik.

Legátusát a paphoz kvártélyozták, ő azonban parasztemberhez jutott szállásra.

5 A magyar ember ugyan vendégszerető, de a kisdíákot még nem szokás emberszámba venni; biz őtőle nemigen kérdezték, hogy vacsorált-e már? pedig a gazda egész családotul ott ült a jó tejfeles gombóc mellett, míg a kisdíák meghúzta magát a padkán.

10 Egyszer mégis nem állhatja a gazdasszony szó nélkül, s oda fordul hozzá:

— Hát szolgám, messze földről jössz-e?

— Köszönöm — felel a fiú —, nemigen ehetném biz én.

— Nem azt kérdeztem fiam, hanem hogy hová való vagy?

15 — De bizony nemigen szoktam én vacsorálni, csak úgy hébe-hóba.

A gazda azt hitte, hogy a fiú nagyothall, s nem érti, amit a felesége mond, s azért nagyot kiálta rá:

— Azt kérdi az anyjukom, hogy há való vagy?

20 — Már hiszen — szólt a diák elszánt képpel —, ha olyan nagyon erőtetnek kegyelmetek, hát — Isten neki.

S azzal odaült a tálhoz, megkapott egy facér kanalat, s vitézül közremunkált a tál tisztességére.

A KÁNTOR ÉS A LOVAS

A kisari kántor hfres torkú legény volt a maga idejében; ki-
állta a versenyt a bölömbikával, s ha belekiáltott az üres fazék-
ba, az menten széjjelrepedt.

5 Ha megharagudott, majd olyan magasan kezdte az éneket a
templomban, hogy a hfvek csak az orruk hegyével ágaskodtak
utána, vagy olyan mélyen, hogy csak az álluk hegyével keresgél-
ték a hangot, s ilyenkor egymaga énekelte végig a „perelj uram
perlőimmel”-t.

10 Egyszer temetni volt, s amint nekiereszté irtózatos hangját:
„csontom, testem, már eltettem!” jön a falu végén egy vasas
német; a lova meghallva az ismeretlen bógés hangját, megijed,
s lovagját ledobja a gyepre.

A vasas fölkel, és széttekint, nem látva a hangok eredetét:
„teremtete bika”.

A KÁNTOR ÉS A SZÓLÓMAG

Egy lakodalomban meg akarták a dévaj suhancok tréfálni a
kántort, s az öblös kancsóba, melyet félig borral eléje tevének,
beledobtak egy fiaegeret.

5 A kántor szájához vitte a kancsót, megfogva két kézzel. A
pajkos had vihogva várta, mikor jut az egér a szájához, s hogy
fog majd tőle igen megijedni.

10 A kántor csak ivott, lélegzetet venni sem állt meg, neki már
ez volt a szokása, hogy ha egy edényt szájához illesztett, mely-
ben bor volt, lett légyen az kicsiny vagy nagy, azt onnan le nem
vette, amíg volt benne valami.

Mikor tehát már a kancsó fenekével állt az ég felé, akkor le-
tevé azt maga elé ismét, anélkül, hogy meg volna ütközve vala-
min, s egyet köszörült a torkán.

15 A legények bámulva vizsgálták a kancsót, az eger nem volt
ott; tehát az is lement a borral együtt.

— Nem érzette, kántor uram, hogy valami leszaladt volna a
torkán? — kérdék tőle csodálkozva.

— De biz éreztem — felelt ő. — Tán valami *szőlőmag* lehe-
tett a bor közt.

VI. POÉTÁK

172

PARLAGI POÉTA

Vannak kisvárosokban ilyen fajtái a múzsáknak, kiket lehet
használni köszöntő versek írására, nevezetes események vers-
ben foglalására, úri lakomákban mórióskodásra, s prédikációs
halottak magasztalására.

5 Egy ilyen species lakott K** városában is, miután azonban
e hivatal mellett még bort is szokott mérni, a klasszikusok sze-
rint *miscuit utile dulci*: tudniillik hasznos vizet édes borral ke-
vert; tehát jónak látta valami helybeli piktórral címert festetni
magának, megmagyarázván jól, hogy ez legyen rá írva:

10 „(NN.) versköltő és boráruló.”

Gondolá, hogy így egyik cím a másik hitelét emeli.

A balgatag piktor azonban összezavarta a fogalmakat, és
festette neki ezt:

NN. Versáruló és borköltő.

KIMERÍTŐ BÍRÁLAT

Egy költő, ki már sok verset írt, egyszer kiválogatta verseinek javát, s a többit elégetve, ezeket elvivé egy híres kritikushoz, hogy mondjon rájuk bírálatot, előre figyelmeztetvén rá, hogy a többit már a tűzbe hányta, ezeket pedig újra még több
5 szellemmel ellátta.

A bíráló elolvasta a verseket, s ezen mondatot írta fel a költő számára:

„Barátom, vagy még több tüzet a verseidbe, vagy még több verset a tűzbe.”

10 Ez a mondás még ma sem vén.

A REGÉNYÍRÓ

Egy regényírórt meglátogat valami régi jó barátja, s éppen arra nyit be, mikor az író neje zokogva könyörög a férjének.

A látogató, azt véelve, hogy valami családi jelenetet zavar, vissza akar húzódni, barátja azonban rákiált nevetve, hogy csak
5 jöjjön be bátran.

Ez részvét és megilletődés hangján kérdi a síró nőtől, hogy az ég szerelmére, mi történt?

A regényíró erre nevetve válaszol:

Az történt, hogy egy új regényemben két kötetten át kíno-
10 zom a regényhóst, s a feleségem már megszánta, s azt kívánja, hogy tegyem boldoggá. Igen, de én négy kötetre szerződtem a kiadómmal, s ha most boldoggá teszem a hóst, a harmadik kötetben, miből telik ki a negyedik?

Ilyen gonoszak a regényírók.

A PEZSGÓ HONORÁRIUM

X. szerkesztőhöz visz Z. költő egy verset.

A vers tetszik, és elfogadtatik.

Mit ad érte? ez az életkérdés.

— Barátom, az olyan szép, hogy megér egy palack pezsgőt.

5 — Nem ihatnám most. Inkább szeretném az árát.

— Jól van, jöjjön érte, mikor ki lesz nyomatva.

A vers megjelen, a költő is megjelen.

— Ide hát az öt forinttal!

— Micsoda öt forinttal?

10 — Annyi egy palack pezsgó ára.

— Ifjú hazafi — szól a szerkesztő komoly orcával —, nem tenném fel önről azt a nemzetietlenséget, hogy francia pezsgőket forgatna fejében, én magyar pezsgőt értettem, mint illik igaz hazafihoz, s annak az ára 2 forint 30 krajcár.

VII. ORVOSOK, BORBÉLYOK

A HÓS BORBÉLY

Nevezetes dolog tudni, hogy lett vége a múlt században elhírhedett Pintye Gregor haramiavezérnek.

5 Ez a Hátszeg vidékétől Nagyváradig nyugtalanította a tulajdonosokat, s merészsége minden fogalmat felülmúlt. Legnagyobb hetivásár idején keresztül mert menni Déva piacán, s senki sem merte bántani. Kezében irtóztató botot viselt vasbunkóval. Egy útés elég lehetett belőle akárki fiának.

Végre nagy jutalmat tettek a fejére, aki azt levágja. De ki vágja azt le? Senki sem merte levágni.

- 10 Végre is egy borbélylegény követte el e hőstettet. Bement hozzá a rablóvezér borotvákhoz, s maga mellé letette a nagy vasbuzogányt. A borbélynak kínálkozott az alkalom; amint a rabló nyakára került a sor, egy, kettő, három! olyat kanyarított rajta a borotvával, hogy mire a rabló a buzogánya után kapott,
- 15 már akkorra nem ott volt a feje, ahol maga akarta.

Így mentett meg egy borbély egy vágással két országot.

177

NEM JÓ DIÉTA

Egy fiatal ügyvéd, ki szemfájásban szenvedett, orvosától azon tanácsot kapta, hogy hagyjon föl a pipázással, mert különben megvakul.

- Már jó uram, felele a megvakulandó, én sok mindent láttam életemben, de beleszámlítva azt is, amit még látni fogok, mind nem ér az egy pipa dohányt, hát csak inkább maradok ennél.
- 5

178

NEM NEKEM KELL

Egy fiatal paraszt bemegy a patikába, s kérdi, hogy nincs-e ott valami fogfájás ellen való.

A patikáros szó nélkül elővesz egy üvegcsét, s odanyújtja a kérdezőnek, hogy szagolja meg.

- 5 Amint ez az orrához érteti az üveget, egyszerre megüti az orrát valami ördögös illat, úgyhogy elszédülve leesik a földre.

Mikor aztán feltápáskodik, diadalmas arccal kérdi tőle a patikáros:

- No ugye, hogy nem fáj már a foga?
10 — Jaj, hiszen nem az én fogam fáj, hanem az apámé, annak
kértem az orvosságot.

179

JÓ RECIPE

Egy perpatvarkodásról híres asszonyág panaszra ment a város vén orvosához, hogy neki a nyelve fáj, mit használjon végette?

— Pihentetni kell asszonyom — felele a jó öregúr.

180

PERGE ASINE

Háromszor rejjiciálták az orvosi vizsgálaton a baccalaureust. Negyedszer aztán keresztül hagyták rajta esni, ilyenforma ajánló szavakkal:

— Perge asine, occides homines.

VIII. VADÁSZKALANDOK

181

TÚZOKHAJTÁS

A füllentés nemes mesterségét senki sem vitte még oly tökéletességre, mint a vadászok. Báró Demanx csak náluk járt iskolába, innen tanulta, amit tud.

5 Az Alföldön maig is ismerik e következő vadászkalandokat,
miket én tíz különböző embertől hallottam úgy előadni, hogy
az vele történt:

1. Megyek egy nap túzokvadászatra; hideg, nedves idő volt,
az eső aprón szitált, s amint leesett, mindjárt megfagyott. Egy-
szer meglátom messziről a túzokfalkát; nagy csendesen meg-
10 lapulva közelebb húzódom hozzájuk, s mikor már puskalövés-
nyire értem, egyszerre nekikeresztem a vizsláimat, hogy felrep-
pentsék a túzokokat. Hát mit látok? A túzok egy sem repül
fel, hanem csak ámolmog jobbra-balra valamennyi. Mi történt
ezekkel? Hát amint az ónos eső ráesett a szárnyaikra, odafa-
15 gyott, s most nem tudtak miatta repülni. Én sem gondolkoz-
tam soká, hanem kibontottam a karikásomat, s hajdÉ! elkez-
tem őket a faluba beterelni a két kutyámmal. Az embereknek
szemük-szájuk tátva maradt, amint meglátták, hogy hajtom vé-
gig az utcán a falka túzokot, mint a juhokat.

20 — Hát aztán hova lettek e túzokok? — kérde valaki a társa-
ságból.

— Hja, baj történt; mert éppen amint a kapun be akartam
őket terelni, kisütött a nap, leolvadt a szárnyaikról a jég, s uccu
elrepült valamennyi.

182

KÖRBE-LÖVÉS

Máskor kacsázni voltam egy alföldi halász csónakán, hát
egyszer látok szép csendesen úszdogálni a vízen egymás sorjáb-
ban gyönyörű szép nyolc anyányi rucát.

5 — Ejnye, de kár, hogy nincs több puskája nagy uramnak
egynél — mond a halász. — Mind leszedhetné őket egyenként.

— Ne búsulj, fiam — mondám én neki, s szép csendesen be-
leeresztek nyolc szem kacsasrétet a puskába, s leverem. Azzal

a puskát a pofámhoz illeszttem, a legszélső kacsát bal felül cél-
ba veszem, s azzal durr! abban a pillanatban, ahogy elsütöttem
10 a puskát, végigrántottam az egész sor kacsán, s mind a nyolc
srét egyenkint beletalált egy-egy kacsába, valamennyi ottma-
radt egy lövéstől; ez volt ám a lövés!

183

A GYORS PARIPA ÉS LUSTA PUSKA

Hát egyszer volt a többi között egy igen jó lovam, amelyen
elfoghattam volna a fecskét, ha akartam volna. Volt a pajtá-
somnak, a Horhi Miskának meg egy rossz perkussziós puská-
ja, amiről már régen megmondtam neki, hogy könnyebb volna
5 vele agyondobni, mint agyonlőni a nyulat. Mi történik egyszer
velünk? Kimegyünk nyulászni; ő puskával, én meg csak a pari-
pámon karikás ostorral. Alig érünk ki az ugarra, egyszerre fel-
ugrik előttünk egy óriási nyúl. Miska öcsém nekifordítja a pus-
kát, durr! a nyúl még sebesebben futott. Ekkor aztán én neki
10 a Szellővel; kettő, három! utolértem, egy csapás a karikás os-
torral, a nyúl felbukfencezett; én leszálltam a lóról, felvettem a
nyulat, hát egyszerre valami sebesen süvölt el a fülem mellett.
Mi volt ez? Találják ki mi volt? Hát az a töltés srét, amit Hor-
hi Miska a nyúl után lőtt, még csak akkor ért oda, kicsibe múlt,
15 hogy engemet nem lőtt meg.

184

VAK AGÁR ÉS LÁTÓ MOPSZLI

Másszor Macskafalvy Bandinál voltunk ebéden; délután va-
laki szóba találta hozni, hogy most éppen jó idő volna agarász-
ni; csak az a kár, szólt a házi úr, hogy a legjobb ik agaram, Cic-

ke, megvakult szegény, pedig de jó szőlőagár volt a maga ide-
5 jében. Minden ember sajnálkozott rajta, kiváltképpen azért,
hogy nem lehetett agarászni. Csak én találtam fel magamat.
— Hiszen könnyű ezen a bajon segíteni — mondám —; ott a
nagyságos asszony mellett a pamlagon a kis ölbeli kutyácska,
10 annak elég jó szeme van, kössük a Cicke hátára, majd ő meg-
látja a nyulat, a Cicke pedig elfogja. — Úgy is lett. A két ku-
tyából csináltunk egyet, s sohasem fogtunk annyi nyulat, mint
aznap; pedig ha én ott nem vagyok, senki sem jön erre a gondo-
latra.

FAJADOMÁK

I. CIGÁNY

185

A BETEG RAJKÓ

Beteg volt a rajkó, s ott ült gornyadozva a sátor előtt, odamegy a cigányasszony, s elkezdí édelgetni a rajkót mindenféle szép szavakkal.

— Mi kell édes fiam? szólj lelkem magzatom, mit ennél?
5 Meghozom, ha a föld alul teremtem is, ha száz forintomba kerül is.

— Adjon hát kee egy kis kenyeret — szól a rajkó.

— Üm. Te is mindig olyat kérsz, ami nincs.

186

A CIGÁNY A HÁBORÚBAN

Ütközetben volt a cigány katona.

Egyszer a nagy ágyúzás elől elkezd a sereg szaladni, persze, hogy a cigány sem maradt ott.

Amint futna, jajgatva kiált utána egy sebesült:

5 — Ne hagyj itt pajtás, végy a hátadra, ellőtték a lábam, ne hagyj itt elvesznem.

— No hát gyere — szól a cigány, s felveszi a hátára a sebesültet, s szalad vele tovább.

10 Eközben jön egy másik ágyúgolyó, s elhordja a sebesült fejét.

A cigány nem vette észre, s amint a sánc mögé ér, ahol a sebesülteket kötözték, odaviszi a magáét a seborvoshoz:

- Ehen is van egy, kötözze be az úr.
— Mit kötözök rajta? — szól a sebész —, hisz a feje van el-
15 lőve.
A cigány elbámul.
— No nézd, az akasztófárávaló, hogy rászedett, nekem azt
hazudta, hogy a lábát lőtték el.

187

NAGY ŐRÓKSÉG

- Mire való neked ilyen sok purdé, dáde? — kérdi valaki
a cigánytól, megpillantva annak sátorában vagy kilenc apróbb-
nagyobb porontyot.
5 — Hát kire maradna ez a nagy világ? — felel a dáde jó kedv-
vel.

188

A BAKANCS DÍSZNEVE

- Tudva van, hogy a bakancsos haragszik, ha a lábbelijét ba-
kancsnak mondják.
Egyszer falun utaztában leesett a patkó a katona lábtyűjé-
ről, s elküldötte azt a cigányhoz, hogy üsse fel rá.
5 A cigány maga hozván azt vissza, nehogy megbántsa a ba-
kancs névvel a haragos hadfit, e szavakkal adá azt kezéhez.
— Hazahoztam katona uramnak ezt a — kölyök-csizmát.

ÉLETBŐLCSESSÉG

Három tehene volt a cigánynak.

Egyszer kiüt a környékben a marhavész, s a cigány tehenei közül megdöglik egy.

Szomszédjai vigasztalják, ő azt feleli nekik:

5 — Annak döglik, akinek van.

Elhull a másik, ekkor azzal vigasztalja magát a cigány:

— Jut is, marad is.

Végre megdöglik a harmadik tehene, ekkor aztán könnyebbült szívvel sóhajt fel:

10 — No hála Istennek, itt már megszűnt a marhadög.

MEGVÁLTOZOTT A TERMÉSZET RENDE

— Mit morogsz, cigány? — kérdik az erdőben a dádétól, amint nagy zsörtölődve ott ül egy tőke mellett, melyet szét akar hasítani, de az ékek kihullván, úgy beleszorult a fejszéje, hogy nem tudta többé kivenni.

5 — Már hogyne morognék — viszonzza —, mikor derék nyárban belefagy a fába a fejsze.

A NYÚL A LEVÉL BEN

Eleven nyulat küldtek a cigánytól a szomszéd urasághoz egy levél kíséretében; a jámbor more kezében sohasem volt malac-

nál egyéb négylábú állat, arról pedig tudta, hogy ha a két első és a két hátulsó lábát összekötik, elfekszik, és nem tud odább
5 menni. Ennek is összeköté párjával a lábait, s amint egy forrás-
hoz ért, letette, hogy majd ő addig iszik.

A nyúl persze abban a pillanatban elfutott. A megrettent
more kergette egy ideig, azt véelve, hogy tán nem tud az nagyon
szaladni összekötött lábbal, de csak elfutott az, s nem maradt
10 egyéb vigasztalása, mint az a gondolat, hogy hátha visszasa-
ladt a nyúl az urasághoz.

Megy azonban nagy búsan a solo-levéllal, s átadja a rendelt
helyen.

Az uraság elolvassa.

15 — Te cigány, ebben a levélben egy nyúl is van.

— Hála Istennek! — kiált fel a cigány, ki most is azon törte
a fejét, hogy vajon hol lehet most az a nyúl? — Csakhogy ott
van. Én már azt hittem, hogy elszaladt.

192

A CIGÁNY FIÁNAK A BŐRE

Vadászni járt a földesúr. Tudja tatár, mi hordta arra a cigány
fiát? a vadász valami prédának nézte a bokorban, s rádurrant-
tott. Egy pár szem srét beleakadt a purdé inashúsába.

No lett ordítás!

5 Ordított a purdé maga is, de még jobban ordított az apja,
hogy meghal a fia.

A földesúr megijedt, s csak hogy ne lármázzanak, adott száz
forintot a vajdának; az meg is vigasztalódott szépen.

Két hét múlva felmegy a dade a földesúrhoz.

10 — Hát meggyógyult-e már a fiad? — kérdé az, amint meg-
látja.

— Egy csepp baja sincs már, köszönöm kérdését: — mikor tetszik megint arra jönni vadászni?

A TOLVAJ A SEKRESTYÉBEN

Két éhes cigány ment rekvirálni; amit magyarul úgy is hívnak, hogy *lopni*.

Kikutattak egy házpadlást, de nem találtak itt egyéb hasznavehető dolgot egy zsák diónál. Azt magukhoz vették. De még ez nem volt elég az idvességre; egy közülök emlékezett rá, hogy valahol a faluban nemrég disznót öltek, megnézi a gazda padlását, bizonyosan ott lesz a szalonna.

Azzal összebeszéltek, hogy majd a cinteremben találkoznak, melynek pitvarába be lehetett menni; ott közel a temető, éjszaka senki sem mer arra járni.

A diós zsákkal tehát behúzta magát a dade a sötét cinterembe, de hogy sokáig jött a társa, nagyon megúnta magát, s kibontva a zsákot, elkezdé egy kövel a diókat egyenként töregetni, s unalmában eszegette.

Ezenközben disznótorral vagy honnan tér hazafelé az egyházfi, s amint elmegy a cinterem előtt, hallja benn a nagy diótörögetést.

Nosza fut ijedtében a paphoz, felkölti az ágyból:

— Tisztelendő uram, valami van a cinteremben, úgy tesz, mintha diót törne, bizonyosan ördög; mert más ki az ördög menne oda diót törni éjfélkor.

— Hát menjen kend oda egy fustéllyal — biztatá a lelkész.

— Nem az én dolgom ördögöket úzni — szabódék az egyházfi. — Nem értek én ahhoz, hanem jöjjön velem a tisztelendő úr.

— Jaj, fiam, fáj nekem a lábam, irtóztató módon; nem tudok ráállni; tudod: nagy a száraz szaggasztás mind a két térdemben.

— Hát majd a hátamra veszem én tisztelendő uramat, s elviszem odáig. Tőlem nem fél az ördög, mert nem tudok diáku-
30 de tisztelendő uramtól csak elszalad, ha megijeszti.

A jámbor papnak nem volt mit tenni más, fel kellett neki kapaszkodni az egyházi hátára, s kezébe vévén egy nagy liniát, ekként felfegyverkezve, engedé magát vitetni a cinterem felé.

A cigány azalatt nyugtalanul várta eltávozott pajtását, s
35 most, hogy kitekinte a sötétbe, látván hogy valaki hoz valamit a hátán, azt hitte, a másik cigány hozza a szalonnát, s minthogy nem jött felé elég sietséggel, eléje kiálta:

— Hozd el már, hozd! Hadd hasítok belőle egy darabot.

Uccu! a pap sem vette tréfára a dolgot; de őbelőle bizony
40 senki se hasítson egy darabot; egyre leugrott az egyházi hátáról, s hazafutott szépen, s ha lett volna a lábában fájás, az is kiállt volna belőle.

194

DŰL A TORONY

Erszény-pénzt lelt a cigány a nagybányai sokadalomban, de attól félt, hogy míg eldugja, észreveszik.

— Nini, dűl a torony! — ordít egyet; minden ember odate-
5 kint, mert senki sem szeretné, ha ráesnék, s a cigány odábbállt a zsebbe dugott pénzzel.

195

A KUPEC LOVA

Lovat árult a cigány, mely külsőre igen tetszetős volt. Alkuba bocsátkozik vele valami városi ember.

— De cigány, meg ne csalj, hanem megmondd, ha hibája van a lovadnak, különben itt a vásárbíró meg a kaloda.

5 — Nincs ennek semmi hibája — bizonyítja a rajkó —, csak kútba nem néz, fára nem mász, és vasat nem eszik.

— Hisz énnekem nem is kell, hogy a kútba nézzen, madár-fészeket se akarok vele szedetni, enni pedig zabot kap nálam, nem patkószeget.

10 Megalkudtak, kezet adtak, a cigány eltette a pénzt.

Hát amint megindul a vevő, akkor veszi észre, hogy a ló vak.

De hisz a cigány megmondta, hogy nem néz a kútba.

Megy vele odább, egyszer egy hídhöz érnek; amint a paripa meghallja lábai alatt dobogni a pallót, egyszerre visszarugaskodik, és semmi könyörgés, ütés, verés rá nem bírja kényszeríteni, hogy a hídon átmenjen. Úgy kellett a vízben keresztülgázolni vele.

Megmondta a cigány, hogy fára nem mász.

20 Végre fel akarják kantározni, s akkor sül ki, hogy a paripa nem enged zablát tenni a szájába.

Ezt is megmondta a cigány, hogy vasat nem eszik.

Mit tehetett a jámbor vevő? Addig járt, míg ő is rászedhetett vele valaki mást.

196

HA VOLNA

Voltak hajdanában (tegyünk úgy, mintha ma nem volnának) úriemberek, kik örömet megszerzék a másoktól lopott jószágot, s tekintélyüknél fogva senki se merete azt rajtuk keresni.

5 Egy ily derék ember egyszer nagy vendégséget csap, számtalan úri nép hivatalos hozzá.

Arra megy a cigány, megüti az orrát a jó pecsenyeszag, s egyet gondol furfangos agyában.

Bemegy a házba, s félrehív egy inast:

— Mondd meg az úrnak, hogy beszélni akarok vele, de mind-

- 10 járt. Csak azt mondd, hogy a Putri cigány van itt.
Az urat jókedvében érte az izenet.
— Mit akar a fickó? — gondoló magában, s kiment hozzá a folyosóra. — Mi bajod, gaz kópé?
A cigány nagy titkolózva, eltakart szájjal, odaközélt a kérdő
- 15 füléhez, s azt súgja bele:
— Mit érne egy akkora darab arány, mint az öklöm?
Az úriembernek megtetszett ez a szó, de nem ért rá mostan értekezni.
— Majd beszélünk erről ebéd után, addig is adjanak enni,
- 20 inni ennek a cigánynak, hogy el ne únja magát.
A cigány nem únta el magát.
A jó úr alig várhatta, hogy vége legyen az ebédnek, s vendégeitől szabadulhasson egy percre. Rögtön hívhatja a cigányt.
— Hát mit is kérdeztél az elébb fiam: hogy mennyit érne egy
- 25 akkora darab arany, mint az öklöm? Hol van hát?
— Igen — felele a cigány, kétfelé törölve a száját —, mit érne, ha volna!

197

FÁZIK ÉS ÉHEZIK

- Fázott a cigány, és éhezett.
— Mit szeretnél jobban, more — kérdék tőle —, enni-e, vagy melegedni?
— Legjobban szeretnék szalonnát pirítani.

A KATEKIZÁLÓ

A cigányoknak sorba kellett menniök a paphoz katekizáló tanításra.

Egytől azt kérdezi a pap: hány az Isten?

A cigány azt feleli: három.

6 A pap dühbe jön, s elkergeti a cigányt, jól összeszidva.

A cigány az úton összetalálkozik a másikkal, az is hasonló célból indulván a paphoz.

— Hát bibast, tudod hány az Isten? — kérdi tőle.

— Egy — felel a cigány okosan.

10 — Hahó! Akár oda sem menj vele! Én hármat mondtam, mégsem volt elég neki.

A FOGADÁS

Vízen kellett átmenni a cigánynak.

— Óh szent Mihály arkangyal, csak ezen segíts keresztül, hogy bele ne füljak, akkora viaszgyertyát adok, mint a karom.

Mikor a túlsó partra ért, azt mondja:

8 — Elég lesz akkora is, mint a kisujjam.

A KERESZTVETÉS

A cigány nem tudta megtanulni a kereszttvetést, hiába magyarázta neki a pap: az Atyának, Fiúnak, Szentléleknek nevében. Amen. Az egyiket vagy másikat mindig kifelelte.

Végre ígért neki a pap egy zsák búzát, ha megtanulja.

5 Másnap a cigány azt mondja a fiának: fogd azt a zsákot, s hozd a paphoz.

Azzal elmegy a paphoz, beköszönt: no tisztelendő uram, tudom már a keresztvetést.

— No hadd halljam.

10 — Az Atyának, Szentléleknek nevében. Amen.

— Hát a Fiú hol maradt?

— Idekinn vár az ajtóban, a zsákot tartja, tisztelendő uram.

201

VAD GUBA

Parasztemberek fát vágtak az erdőben, s távolacska lerakták a gubáikat.

Egy cigány arra megy, kiválaszt egyet a gubák közül, s odábbeblábol vele.

5 A favágók azonban észreveszik, s utána iramodván, elcsípi.

— Hogy merted elvinni a gubámat? — szól ráfőrmelve a guba tulajdonosa.

— Hát valakié ez a guba? — kérdi a cigány, ártatlan képet csinálva. — Én az erdőben találtam, azt gondoltam, hogy *vad*

10 *guba*.

202

GYÓNÓ CIGÁNY

A cigány gyónni ment a plébánushoz, s letérdelt előtte.

— No fiam, hát mondd, mi a bűnöd.

— Nagytiszteletű atyám, én lopok — szólt a cigány.

— Ne úgy mondd fiam, hogy „lopok”, hanem úgy, hogy „loptam”.

— Nagytiszteletű atyám: én lopok — ismétlé a cigány.

— Rosszul mondod, fiam. Azt kell mondanod: „loptam”.

— Nagytiszteletű atyám, hát loptam.

Már akkor kilopta a plébánus zsebéből az ezüstórát, mialatt gyóntatta.

II. OLÁH ADOMÁK

203

A CSIGÁK

Csigákat vitt Lugosra a karánsebesi oláh; de tavasz felé volt már az idő, s a háti kosárban mind kimásztak házaikból a csigák.

Azért csak elvitte a boltoshoz. Azt hitte, csak a külső héjára van annak szüksége, minthogy a kirakatban sok külföldi csigahéjat látott, ami mind üres volt.

— Nini — mond a boltos. — Mind elmentek már ezekből a csigák.

— Nem tesz semmit! — vigasztalá az oláh —; nem fáznak azok már meg.

AZ ÚTLEVÉL

Megy az oláh Magyarország felé, ahol még azelőtt sehol sem volt. Csucsánál azonban megállítják, s kérik az útlevelét.

Ő azt sem tudja, hogy mi az, amit kérnek tőle.

— Nohát, akkor csak vissza kell menni. — Ez a felvigyázók
5 rövid utasítása.

Félnapig elkönyörög rajtok a jámbor, hogy csak eresszék to-
va.

— Nem lehet odább menni. — Ezt a választ adják neki
minduntalan.

10 Az oláh visszafordul. Egész úton hazáig azon töri a fejét,
hogy Csucsánál nem lehet tovább menni.

Mikor aztán hazaér Mariselbe, otthon azt beszéli az ismerő-
seinek, hogy Csucsánál már vége van a világnak, mert őneki azt
mondták, hogy nem lehet odább menni.

A PRÓKÁTOR

Pöre volt az oláhnak, mégpedig aligha igazságos, minélfogva
kénytelenítettett magát valami ügyvédhez utasíttatni.

De mire odaért, már akkorra elfelejtette régen, hogy mikép-
pen hívják akármi nyelven azt a hivatalt, amit az ügyvéd gyako-
5 rol.

Minélfogva rábukkanván annak lakására, ezen szavakkal kö-
szönt be hozzá:

— Dumnye! Kend az az ember, aki pénzért szokott hazud-
ni?

III. ZSIDÓ ADOMÁK

206

BÉKEPOLITIKA

Megvette a nyúlbőrt a kocsmárostól tíz garason Icíg, de nem volt nála pénz, s amíg hazament érte, odavetődött Salamon, s ígért a bőrért tizenkét garast, s neki adta azt a kocsmáros.

8 Icíg haragos lett, és nagy fogadást akart tenni, hogy addig sem ételhez, sem italhoz nem akar nyúlni, amíg a szolgabíróhoz nem megy, magának elégtételt kívánandó.

— Megállj, Icíg — szólt Salamon, megtudva e harcias szándokot —, ne menj te a szolgabíróhoz, ne menj te az esküdthöz se, ne menj te senkihez panaszra a végett a tízgarasos nyúl bőr végett, mert majd te is fizetsz egy forintot, én is fizetek egy fo-
10 rintot, s egyikünké sem lesz a bőr.

Icíg hallgatott a jó szóra: azt nem mondja a krónika, hogy voltak-e sokan, akik példáját követték.

IV. SZÉKELYADOMÁK

207

SZÉKELY HARAG

Beállít a székely Brassó városába három zsák búzával. Ott megmondja, hogy egy zsáknak az ára kilenc magyar forint.

Amit a székely egyszer megmondott, hogy így ad és nem alább, azt ne kérd tőle olcsóbbért, mert abból egy fillért le nem enged, inkább még megszerzi, ráadásul megtoldja egy
8 tömlő túróval, egy pint fenyővízzel, de amit kimondott, attól le nem tágít, inkább visszaviszi.

Jönnek a vevők, nézik a búzáját, kérik hét forintért, kérik

nyolcért, a székely nem is szól, csak a fejét rázza; ígéretnek
10 neki a nyolcon felül még egy márvást is, de ő arra sem hajt.

Végre kezdi látni, hogy a kilenc forintot senki sem adja meg,
akkor nagy bosszúval beköti a zsákjait, visszafordítja a szekere
rúdját, s el-kihajt Brassóból.

Mikor kiér a kapun, megáll, s dacos megvetéssel néz végig a
15 háta mögött maradó városon, s mond szörnyű haraggal:

— No hát halj meg éhen!

S azzal viszi haza a három zsák búzáját.

208

SZÉKELY NŐK

Jellemzi a székely asszonyokat ezen eset:

Egyszer nagy tűz ütött ki egy székely faluban, menthetle-
nül leégett az egész helység.

5 És a székely nők az égés közepett mit mentettek meg háza-
ikból?

Semmit egyebet, mint férjeik fegyvereit.

209

KUTYÓ-E?

A Váci utcán a harmadik emeletből néz le egy hosszúfülű
kis kutya az ablakon.

— Nené komé — mond az azon menő székely a másiknak
—, milyen furcsaképu kisasszony néz onnan.

5 — Nem kisasszony az, te golyhó, hanem kutya.

— Kutyo-e? no hiszen, ha az onnan leesik, nem is lesz abból
többet ember.

FELIRATOK

SAJÁTSÁGOS SÍRFELIRATOK

210

[A MISKOLCI TEMETŐBEN...]

A miskolci temetőben olvasható ilyen sírvers:

„Eme sírban nyugszik vitéz Kalázy György,
Többeket, óh halál, ilyeket el ne hörgy.”

211

MÁSUTT

„Itt nyugszom én, olvasod te,
Olvasnám én, nyugodnál te.”

212

[AZ SEM ROSSZ...]

Az sem rossz, mely egy zsémbes asszonyra van írva:

„Itten pihen Eszter asszon,
De még a férje is otthon.”

213

[EGY FALUBAN TÚZ ÜTÖTT KI...]

Egy faluban tűz ütött ki, s a nótárius, kinek neve Ége volt, családostul benn égett a házban, kikre azután ily epitaphium sült:

„Jó két nótárius volt mind a három Ége,
István, János, Márton és a felesége,
De a házban ége, s mind a négynek vége.”

214

[E SÍRBAN NYUGSZIK...]

„E sírban nyugszik Mujkos András,
Született Debrecenben, meghalt hasrágásban.”

215

[SOKKAL TITOKTELJESEBBEN ...]

Sokkal titokteljesebben hangzik emez:

„E sírban nyugszik apa leányával, férj feleségével, testvér testvérével; mégis csak két személy.”

[EGY HÍRES PÜSPÖK...]

Egy híres püspök következő rébust készítte magának sírfel-
 iratul, s nagy jutalmat tűzött ki annak, ki azt megfejtendi.
 (Tartalma diákul értendő.)

o quid tua te
 b bis bia abít
 aaa s et in amamam aa

olvasd: o super be, quid super bis, tua super bia
 te super abít,
 ter a (terra) es et in ter am a bis.

[ILYENFORMA KURIÓZUM...]

Ilyenforma kuriózum van a kis-igmándi templom tornyára
 felírva:

„Ezen torony építtetett itt helyben Kis-Igmádon 1822-dik
 esztendőben.”

[GYÓRÖTT OLVASHATÓ EZ ...]

Györött olvasható ez:

„Megmaradott Patkó János özvegye Jankó Zsuzsánna”

... Hogy ki „maradott meg”, az a kérdés.

[A ** VÁRI TEMETŐBEN...]

A ** vári temetőben van egy fazekasmester epitaphiuma,
mely ekképpen hangzik:

5 „Úgy bánt itt az Isten szegény Tyúk Mátyással,
Mint ő életében bánt a sárgyúrással:
Fölmarkolta sárból; edénnyé égette;
De eltörvén, ismét a sárba vetette.”

NÉPSZOKÁSOK

220

HÚSVÉTI ÖNTÖZÉS

Legtöbb magyar faluhelyen maig is szokásban van a húsvét-napi öntöződés. Úrfiak, kisasszonyok úgy szokták ezt, hogy finom rózsavizecskével kis üvegecskéből egymást meglocsolgatják, s úgy tesznek, mintha örülnének neki; hanem a parasztle-
5 gények erősebb szokást követnek, ők a lányokat egyenesen a kúthoz viszik, s ott hevenyében egy pár veder vízzel becsületesen nyakon öntik, s a leányok úgy tesznek, mintha haragudnának érte.

— Jaj, nemzetes uram! — sopánkodik egy húsvét-napon a jómódú gazda számos fehérchselédsége. — Dugjon el bennünket valahová, az egész falu legénysége mind készül bennünket megöntözni, ne találjanak ránk.

— Bújjatok hát ide az üres hombárba — mond nekik az öregúr —, csakhogy aztán ne szóljatok, mikor jönnek.

15 Jöttek a legények, keresik a lányokat, túvé tették értük az egész külső házat, lesték az udvaron, de egy sem jött elő.

El is mentek volna már, ha a leány-nép meg tudta volna állni a hallgatást a hombárban, de a vad szüzek vihogni, nevetni kezdtek a legények felett, erről rájok ismertek; nosza, megkap-
20 ták a hombárt, mindenestül felemelték egy hatókrós szekérre, s végigmenvén vele a falun, minden házhoz bekiáltottak:

— Csíkot vegyenek kegyelmetek!

Mely szóra minden háztól előjött a férfifajzat, s nem sajnált egy-egy kanta vizet tölteni a kérdéses csíkok nyakába, kiket
25 csak a falu végén szabadítottak ki a hombárból, átázva a bőrig.

Kiállták ám ezt a tréfát a mi pozsgás falusi nimfáink, s száz-

szor visszaadták ezt az eláztatást azoknak a legényeknek, akik
őket később feleségül vették.

221

A FARAGÓSZÉK NÓTÁJA

Dunántúli magyar ácsoknak van egy saját szerű dalok, me-
lyet ők együtt szoktak énekelni, ilyenformán:

Először papírra rajzolnak egy hosszú és egy rövid vonalt, és
egy faragószéket, ehhez éneklük:

5 „Ez a hosszú, ez a kurta,
Ez pedig len faragószék.
Óh be szép, jaj be szép
Ez a derék faragószék.”

10 Azután rajzolnak egy egyenes, egy görbe vonalt és egy kari-
kát.

15 „Ez egyenes, ez görbe
Ez pedig megy kerekbe.
Egyenes, görbe, kerekbe,
Hosszú, kurta, faragószék.
Óh be szép stb.”

Azután rajzolnak egy gólyát hosszú orral és egy koppantót.

20 „Ez a gólya, ez az orra,
Ez pedig len koppantója,
Orra, gólya, koppantó,
Egyenes, görbe, kerekbe,
Hosszú, kurta, faragószék.
Óh be szép stb.”

Végül rajzolnak egy embert, egy kezében pohárral, másikban palackkal.

25 Ez a klázli, ez a flaska,
Ez pediglen részeg Miska.
Klázli, flaska, részeg Miska.
Orra, gólya, koppantó,
Egyenes, görbe, kerekbe,
30 Hosszú, kurta, faragószék.
Óh be szép, jaj be szép
Ez a derék faragószék!

Mi eredete van e furcsa nótának, azt én valóban nem tudom,
és ha valaki felvilágosít róla, köszönettel fogadom.

222

HÁZASSÁG HAJTÓVADÁSZATKÉPPEN

Egyszer farsang idején egy fakószán hajtattott be nemzeti Kapor Ádám uram udvarába, ki mint univerzális násznagy hét vármegye határában valamennyi házasulandó legény és eladó leány előtt ismeretes vala.

n Egypár nemes atyánkfia ült a kasban, egyik lábát mindenik kilógatta a szekér oldalán.

Mert volt az atyafiaknak egy pár ősi sárga csizmájuk ezüst-sarkantyúra, mely klenódium csalhatatlan hatása akként volt biztosítva, hogy annak egyik felét mindkét testvérpár felhúzta
10 u szélről eső lábára (a másikon pedig bagaria volt), s azt kinyújtva a szekér oldalán, eképpen hódíták meg az ablakokon kinéző hajadonok szíveit, kiknek tekintetét ilyenformán, bármely oldalról pillanták is meg a fakószánt, ki nem kerülheté az ellenállhatlan — sárga csizma.

15 A fakószán megállt Kapor Ádám uram udvarában a kút előtt. Az érdeemes vendégek rövid tanakodás után helyrecseréltek a csizmaikat. Amelyiknek egészen a sárga jutott, az ment mindig elül.

20 Azért álltak pedig meg a kútnál, hogy ott a vedernél előbb szépen megmosakodtak, azután a kocsis köténye arra való volt, hogy abban megtörülközzenek.

Így állítottak be nemzetes Kapor Ádám uramhoz. Urambátyámnak szólították, elmondták a genealógiájokat, melyből menten kiderült, hogy apáról-anyáról atyafiasak nemcsak öve-
25 le, hanem az egész dunántúli kerülettel; azután megismertették családi körülményeikkel: hogy ők osztozatlan testvérek, neveik Péntek Péter, Péntek Pál; az apjuk is azért kereszteltette őket Péternek, Pálnak, hogy egyszerre tarthassák meg a névnapjukat. Az öregapjuknak hajdan fél faluja volt, s az a Cz ... y, aki
30 fél Somogyot bírja, egyszer beszélt velük restorációkor; hanem van Fehérben három szessziójuk — zálogban, csak pénz kell hozzá kiváltani; Komárom vármegye törvényszéke előtt pedig négy perük foly, melyben egész Magyarországnak egy tizenketted részét keresik; most pedig házasodni jöttek, s kérik az öregurat, hogy legyen nekik násznagyuk.
35

A két ember annyira hasonlított egymáshoz, hogy az öregúr mindig a Pétert szólította Pálnak és a Pált Péternek, s mint-hogy beszéd közben, ha nem jutott valami eszébe, igen sűrű-
40 en szokta ismételni azt a beszédfótot: „hogy híják?” a két testvér mindannyiszor fölkel a székről, és felelt rá: „Péntek Péter, Péntek Pál.”

— Hát öcsémuramék — mondá az öregúr —, igen szívesen megteszem, amire kértek, csak azt tudassák hát velem, hogy ki lesz az a megtisztelendő hajadon, vagy leányzó, vagy hogy hí-
45 ják?

(— Péntek Péter, Péntek Pál.)

— Igen. De a menyasszony nevét akarnám tudni.

— Hát ideát a szomszédban, tekintetes István urambátyánknak az ő hajadon leánya, Zsuzsánna, lenne az. Azt hallottuk,
50 hogy neki is van valamicskéje.

— Van biz annak. De hát — hogy hívják? — (Péntek Péter, Péntek Pál) — melyikük számára kérem meg?

— Hát amelyikünkhöz örömebb hozzájön.

Kapor Ádám uram nagyot fúj a pipájába. Ilyen kommisszióban még csakugyan nem részesült ez ideig.
55

— Ejnye — hogy hívják? — (Péntek Péter, Péntek Pál) — hát kegyelmetek ketten vesznek egy feleséget?

Hanem biz ezek ketten sem kellettnek egy emberszámba. István úr a szomszédban azt kérdezte a leánykérőktől, hogy „ma adjak-e kegyelmeteken ki, vagy holnap?”
60

— Már inkább csak holnap — felelének azok ártatlanul. Legalább még aznap ott vesztegelhetek.

Másnap ismét nyakukba vették a világot, faluról-falura járván, mint az ordító oroszlán, keresve, hogy kit vegyenek el?

65 Nem tudom, kaptak-e már.

223

HÁZASSÁG, AMIBE ÚGY JÖN BELE AZ EMBER, HOGY MAGA SEM VESZI ÉSZRE

Első hónap. Egy fiatalember megismerkedik a háziasszonya leányával, s rettenetesen szólja egy barátja előtt.

Második hónap. Találkozik barátjával. Az kötekedve mondja neki, hogy a városban az a hír, mintha ő el akarná venni a háziasszonya leányát. — „Mit gondolsz! csak van szemem” — kiált fel az haragosan.
5

Harmadik hónap. Barátja tréfálni akar a tárgyról. „Kérem, ne szóljunk erről.”

10 Negyedik hónap. A jó barát hallgat és mosolyog; az ifjú valamit akar mondani, de mégsem mond.

Ötödik hónap. A jó barát rágalmazni kezdi a kérdéses hajadont, az ifjú ember föl pattan, és párviadalról beszél.

Hatodik hónap. A jó barátoknak van mit hallgatni az isteni hölgy virtuosus tulajdonságairól.

15 Hetedik hónap. A barát felszólíttatik, hogy legyen násznagy —, okul adatik, miként a kérdéses hölgy oly szerény és engedelmes, aminőt hét puszta faluban nem találni.

Nyolcadik hónap. A jó barát iszonyú pörpatvarra nyit be a házaspárhoz. Csak egy ember beszél, a másik hallgat. S aki hallgat, az a férj.

20 — „Papucs alatt vagy te pajtás” — mond a jó barát. — „Mint minden jó férj” — felel amaz mártírok ábrázatával.

224

PALÓC HÁZASSÁG

A palóc legény kimegy az erdőre hétfőn, kihajtja a csürhét. Szombaton estére elfogy a kenyere, szalonnája, akkor meg visszahajtja a csürhét.

5 A faluvégen kinn áll a keresztanyja a kapuban, s rákiált már messziről:

— Te Ferkó! Tán még nem is tudsz semmi újságot?

— Már honnan tudnék.

— Látod: meghót anyádasszony.

— Hát mér nem mondta?

10 — De nem addig van ám. Apád meg asszonyt hozott a házhoz.

— Bezon bánom is én.

— De neked hozta ám, nem magának.

A legénynek eláll szeme-szája.

- 15 — Hát tán még nem is tudtad, hogy megházasodtál?
— Most hallom kendtől. Hát már kit vettem el?
— Szilvásról a Ferde Pannit.
— Bárcsak legalább ismertem volna valaha.
- 20 Otthon aztán, mire hazaér a vőlegény, kijön eleibe az apja furkósbottal, módot talál valahogy beleköthetni a fiába, ez meglevén, végigveri istenesen, s akkor aztán magára hagyja látatlan feleségivel a fiát, ki is menten azzal helyezi be magát férji jogaiba, hogy a Panna lelkemet eldöngeti emberül, s ezzel konzummálva van a házasság.
- 25 Másnap megesküsznek, s harmadnap a templomban dicsekedve mondja el Panna a többi menyecskének, hogy az ura úgy megszerette, hogy már meg is verte jól. — Ferkó pedig ríva panaszkodik a pajtásainak, hogy míg ő az erdőre járt, itthon megházasodtak neki.

NYELVSAJÁTSÁG

225

[SAJÁTSÁGOS A MAGYAR NYELVBEN...]

Sajátságos a magyar nyelvben, hogy az állatok nevei mint vétettek át műszerek szavaiul. Így:

Vasmacska: — horgony, mely a hajókat tartja.

Famacska: — azon eszköz, mellyel a csizmát szokás lehúzni.

5 Vaskutya: — azon sokágú eszköz, mely a tűzhelyeken áll, s mikre a tüzet rakják, meg a nyárs végít teszik.

Fakutya: — az a cölöp, amit a házak elé vernek, hogy a koszik közel ne menjenek.

10 Bak: — ama háromlábú szék, mire szapuláskor a kádat teszszik.

Faló: — a hintó-emelő tengelykenésnél.

Daru: — az emelőgép a hajókon.

Kecskeláb: — a feszítő vas.

Lúdlelke: — a pecsenyén átjáró vas.

15 Gém: — a kutak ágasa.

226

[MÁSİK SAJÁTSÁG...]

Másik sajátság a köznép által szokásos nyelvhasználatban az irodalmilag elfogadott eszméknek egészen más fogalmakra felhasználása.

5 Parasztember érti e szó alatt: *szabadság* az országos vásárt; *világnak* nevezi a méccsest és gyertyát; *igazságnak* az útlevelet;

jószágnak az igavonó állatot; *szivárványnak* a kút csövét; *örök-*
nek az apáról maradt vagyont; *életnek* búzát és kukoricát; és
hazának azt a falut, melyben született.

227

BETŰSZEDŐK NYELVE

A betűszedőknek saját terminológiájuk van, melyről követ-
kező levél mintául szolgálhat:

„Tisztelt főszerkesztő úr. Nagyon elkésünk. A küldött »Egy
5 éj a Mátra tetején« csupa *szalma* (olyan ritka frás, amiből kevés
nyomtatás lesz), jó lenne talán »A lantos vitézt« *keresztüllőni*
(a sorokat ritkítani). Én nem tudom, hogy *kergetem ki* a lapot
(így mondják, mikor nagy közök hagyásával pótolják ki a tartal-
mat), hacsak a verseket *szalonnástul* nem teszem be? (a vékony
10 rövid sorokból álló verseket nevezik szalonnának, mert azok-
kal kevés dolog van). Hát annak a filozófiai értekezésnek nem
lesz semmi *feje* (főcim)? A szerkesztő úr cikkéből egy *árva gye-*
reket nem tudok hova tenni (árva gyerek az oly magányos sor,
mely a tulsó lapra marad egy cikkből). Írjon hozzá még egy pár
sort, addig nem *húzatom le* szerkesztő urat (lehúztatásnak neve-
15 zik a kefével történt nyomást). Kérem, siessen. Szeretném még
ma »A férfiúi elveket« *megettörni* (lapokra osztani), hogy azt a
»Négy fiatal költőt« is *befoghassam* (formába venni). Maradok
stb.”

KÍNÁLÁSI MONDATOK

(Az utolsó tál ételnél.)

Tessék, egyék, nem lesz egyéb.

(Gyerekeknek, ki a puszta kenyérral be nem éri.)

Jó kenyér ez, kakastejjel, varjújajjal van sütvé.

5 (Debreceni kofák szózata a sült tök mellett.)

Parázs, mézes, forró, széles. Kóstolja kend, be jó édes.

(Rövid ebédnél.)

Először tormás,
Azután nincsmás.

10 (Tréfás kínálkozás.)

Egyék, tisztelendő uram, ebből a hurkából,
úgyis a kutyáknak adnánk.

(Mikor valaki nagynak találja a tálban levő koncokat.)

Ha nagy, vegyen kettőt.

15 Egyél. Ne koplalj, mint otthon.

SZÁZ KIFEJEZÉS A VEREKEDÉSRE

Az arabs nyelvben ötven kifejezés van a „kard” szóra. Ami arra mutat, hogy az arabs nagyon szeret hadakozni.

Hasonló jellemzetes körülmény van a magyar nyelvben is: a *verekedés* kifejezésére legalább kétannyi szó találatván benne,
5 úgymint:

Harcolni, ütközni, hadakozni, viaskodni, tülekedni.

Megverni, megütni, megválni, megdögönyözni.

Eldöngetni, elpáholni, elabajgatni, kimángorolni, lehúzatni.

10 Elcsépelni, megöklözni, megtapogatni, megpofozni, megtépászni.

Birkózni, huzakodni, csatázni, vívni, marakodni.

Megcibálni, megtérdelni, kiporolni, lepüfölni, megtenyerelni.

15 Megkommantani, megdöfölni, főbeteremtteni, képére mászni, meggyomrozni.

Megpaskolni, végigrakni, helybenhagyni, megrugdalni, megtaposni.

Meggázolni, földhözverni, letiporni, megfejteni, elderekalni.

20 Rászedgetni, lecsípetni, megsújtani, megrakni, megtörögetni.

Dulakodni, csetepatézni, nyeggetni, elhegedülni, kicsávázni.

Végignyújtani rajta, felképelni, poszevesezni, kikapadni, meglökdösni.

25 Lefüledni, elegyengetni, megkutyaporciózni, megbúbolni, megcincálni.

Megtaszigálni, megkapanyelezni, megfurkósbotozni, megdorgálni, elléhálni.

Elfenekelni, megnyakalni, megsodrófázni, megnyaggatni, ellaznakolni.

- 30 Főbeverni, agyonverni, gúzsba csavarni, derekát leütni, mo-
gyoróhájjal kenni.
Lesuhintani, lekalabintani, leteremteni, meggyömöszölni,
megmarkolászni.
Főbekólintani, kiebrudalni, megnáspangolni, elegyebugyál-
35 ni, kitéglázni.
Civakodni, hajbakapni, odasózni, besavanyítani, megugrat-
ni.
Megapritani, falhoz mázolni, kirúgni, felrúgni és értekezni
stb.
40 Íme tehát a magyar nyelv kitesz még az arabson is, mert a
harc fogalmát százféleképpen tudja kifejezni. S mondja aztán
valaki, hogy a magyar nyelv nem elég gazdag.

230

A GYERMEKEK NYELVE

Csendesfy úr pesti háziúr és tiszafüredi földesuraság. Haj-
dan Heimlicher-nek hívták.

- Mikor Tiszafüreden jószágot vásárolt, restellte, hogy a pa-
rasztok nem tudták kimondani a nevét, s megmagyarosította azt
5 Csendesfyre.

Azután meg azt restellte, hogy nem tud magyarul, magyar
nyelvmentert járatott magához, magyar leveleket írt, magyar
könyveket olvasott, magyar lapokat járatott, egyszóval igen je-
les ember.

- 10 Azonban könyvekből tanulván a nyelvet, úgy járt, hogy amit
olvasott, azt mindig megértette, de amit beszélni hallott ma-
gyarul, már azt csak feliből-harmadából; evégett kénytelen volt
magának irtóztató nagy zsebeket varratni a kaputjára, hogy
Ballagi zsebszótára beleférjen, melyet ő mindig magával hor-
15 dozott, s ha valamit meg nem értett, amit beszéltek hozzá, azon-
nal felnyitá a lexikont, s kikereste belőle, hogy mit tesz az.

Volt neki csinos kis fiatal felesége, ennél fogva apró gyermekeskéi is lőnek, azoknak pedig valóságos tiszaháti dajkát hozatott, rábízta, hogy mindig magyarul beszéljen velők.

20 Így lőn, hogy egy napon legkisebb fiacskáját, ki már két éves kezdé lenni, felhozatá dajkájával együtt írószobájába, hogy konverzálna vele egy kevéssé, s ott egy darab cukrot akart neki adni, hogy jobb kedve legyen.

A gyerek nem fogadta el a cukrot, mondván:

25 — Mem — bad — pápi, — mama — bú, — kusz-kusz — bi-bis.

Az apa bámulva nézett a dajkára.

— Mit mondott most ez a gyerek?

30 — Azt mondta, hogy nem szabad neki semmi édességet enni, mert az édesmama megtiltotta. A múltkor is a nagyságos asszony megtudta, hogy a szakács tortát adott neki, s szörnyen haragudott érte, mert a kisgyerek foga fáj tőle. Ezt akarta mondani.

35 — No, bizony nagyon rosszul ejti a szavakat. Hát nem vagy éhes kisfiam?

— Bebusnak — vót — hámhám.

— Mit mondott? — kérde Csendesfy úr a dajkára nézve.

— Azt mondta, hogy köszöni alássan a papa kérdésését, Bebuska jóllakott már, evett mindenfélét, körtét, almát.

40 — Ki az a Bebuska?

— Hát a kisúrfi, nó?

— Hát ki nevezte annak, én Albertnek kereszteltettem.

45 — Hiszen az lesz ő majd, ha megnő, hanem amíg ilyen kicsiny, csak nem híhatjuk másnak, mint Bebuskának. Törülje meg a cicéjét Bebuska, a csecse kacsójával, aztán csücsüljön le.

Csendesfy úr egyszerre előkereste a Fogarásit, és nem találta benne a kimondott szókat.

— Hallja maga Zsuzsi, maga az én fiamat nem magyarul, hanem cigányul tanítja!

50 — Oh! majd mit mondat velem a tensúr! A lelkem se tud

cigányul, hisz beszéljen a kisúrfival, ha tud, meglátja hogy magyarul beszél.

Csendesfy úr türelmes ember volt, fogá a kisúrfit, felülteté a térdére, s rajta volt, hogy tudakozódjék tőle egyről-másról.

55 — Hát kisfiam, kivel voltál tegnap sétálni?

— A dadával.

— Ki az?

— Hát én! — magyarázá Zsuzsi. — Ugyan már azt se tudja a tensúr?

60 — Hát merre voltatok?

— Tálttá!

— Tátában?

— Azt mondta, hogy „messze”; pedig nem igaz, nem voltunk messze, csak a Múzeum udvarán.

65 — Hát mit láttál ottan, kisfiam?

— Oh! — csecse — tyutyut, — sok — sok — tubit, — aztán — pici — mucit.

— Oh arra bizony rosszul emlékezik a kisúrfi. Azt beszéli, mikor még a dajkája elvitte a cupringernéhez, ott látta azt a nagy kutyát meg azt a kis nyulat, meg azt a sok galambot.

70

Az apa csak bámult.

A gyerek belejött a diskurzusba, s mondta tovább:

— A nene — adott tütüt — Bebusnak.

— Ahá! azt beszéli a kisúrfi, hogy akkor bort adott neki az a

75 csúnya asszony — szólt Zsuzsi, kapva az árulkodáson.

— Szép, szép, beszélj csak tovább.

— Aztán — Bebus csúnya dada, letentélte — a zszisi mellé.

— Ne hozzatok dühbe, hát micsoda beszéd ez?

— No pedig igen jól és világosan mondta a kisúrfi, hogy az a rossz dajka, aki előttem itt volt, lefektette a kisúrfit a tűzhelyre: no de képzelje, tensuram, az égető tűz mellé.

80

— Hát zszisi azt teszi, hogy „tűz”?

— Hát a gyerekek bizony azt teszi.

— Hát mért nem beszélnek a gyerekek is úgy, mint az igazi emberrel?

85

— Én istenem! hiszen nem érti meg másképp. Ha már olyan okos ember volna, mint az édespápája, nem úgy beszélne hozzám, de ha gyerek, csak gyerek-nyelven kell vele beszélni.

90 — Gyerek-nyelv, micsoda gyerek-nyelv? én nem tudok semmi gyerek-nyelvről.

— Elhiszem biz azt, mert tensuram német gyerek volt.

Csendesfy úr meg volt lepetve az argumentum által, s átlátta, hogy Zsuzsinak igaza van.

95 — No tehát állj ide, és légy tolmács köztem és a fiam között. Kérdezz tőle valamit.

— Hát Bebuska, mit csinált aztán a zszisi mellett?

— Hát Bebus — bábója — bibis lett.

— Látja téns úr, milyen szépen — megmondta, hogy megégette a lábát.

100 — Hallottam, de nem értem.

— Hát azután mit csinált még az a rossz dada?

— Bebus meg paci-paci, — ogy nem bad — dűdű.

— Megverte a Bebuskát, hogy mikor hazaviszi, ne merjen sírni vagy panaszkodni.

105 — Mama — látta — Bebus — botó — süsü — csincs.

— Oh be jól mondja a lelkem: hogy a nagyságos asszony mégis észrevette arról a dolgot, hogy a Bebuska sipkája elveszett a fejről.

110 Csendesfy úrral az atyai sajnálkozás elfeledteté, hogy fia beszédét csak fordításban hallja.

— Hát kisfiam, a Zsuzsi nem vert meg úgy-é?

— Zsuzsi csecse dada —, Zsuzsi dudikál szépen — kerbe.

— Már mint hogy én danolok neki, mikor elviszem a Múzeum udvarra.

115 — Aztán a csecse bácsi — oda: — aztán bácsit Zsuzsi csicsija babája, — csecse bácsi Zsuzsit csicsija babája.

— Hát e mit tesz?

— Tudja a Jézus — szól Zsuzsi fülig elvörösödvé. — Ugyan már hogy is kívánja tensuram, hogy az ember mindent megértsen, amit ez a kisgyerek összebeszél.

120

ELEGY

BON MOTS (TALPRAESETT SZÓK)

231

A VÁNDOR DIÁK

A magyar nyelv sajátos egyszerűségénél fogva az úgynevezett „bon mot”-k, kétértelműségek igen gyéren akadnak meg benne. Ami a magyarnál a nyelvtréfákat képviseli, az a diák kulináris stílus, a latin konyhanyelv.

5 Itt már számtalan megmosolyogható terméke van az idétlenszült nyelvnek.

Ilyen az, mikor az Árva vármegyei diák felmegy az eperjesi líceumban, s asszentálja magát a rektor-professzornál. Az érdektől, hogy honnan való? A diák azt feleli rá:

10 — Ex Arabia. (Értsed Árva vármegyét.)

A professzor elszörnyed rajta, s kérdi csodálkozva, hogy mi-coda provinciákon keresztül hatolt ideig?

A diák felsóhajt, s felel keservesen:

15 — Per Turciam et Litvaniam (tudniillik hogy Turóc és Liptó vármegyén keresztül).

Már ezt értette a professzor, s nem szörnyűködött rajta, csak annyit kérdezett még a diáktól, hogy hol lakik jelenleg?

— Apud viduam cothurnicem (vargánét akart mondani, és fürjet mondott).

20 A professzor erre azt jegyzé meg, hogy iskolai rendszabályok szerint, a tanulóknak nem szabad özvegyasszonyoknál szállásolni.

A diák kedélyes vigyorgással nyugtatá meg:

— Tamen jam est seneca.

232

A PANASZTEVŐ DIÁK

Ugyanez lehetett az, amelyik egyszer azt akarta feljelenteni a pedellusnak, hogy valamelyik pajtása, míg ő ártatlanul, s senkit nem bántva feküdt a kemence mellett, bottal odament, és majd kiütötte vele a szemét; ő azt ilyenformán adta elő diákul:

6 Égó jákó, sub fornákó, vénit iste cum kiákó, égó ipsi nihil fá-
kó, tamen iste prass! per óco.

233

A KÁPSÁLÓ DIÁK

Kápsálni volt a diák, s átnyújtá ajánló levelét patrónusának.
Hát nincsenek atyádfiai? — kérde ez tőle.

— Nec parentem, nec marentem habeo — felelt jámborul a diák —; csak egy bátyám van, az is leány.

VAD FORDÍTÁSOK

234

SZÉP FORDÍTÁS

Virgil Bucolikonját kelle fordítani a diáknak, ahol ez a sor áll:

„Sylvestrem tenui musam meditaris avena.”

Ő ezt így fordítá magyarra:

6 „Vad múzsát fogtam, zabbal tartottam.”

Egy másik, Horác ajánló versének első sorát fordítá:

„Maecenas, atavis edite regibus.”

Amikor azt teszi e vers:

„Engemet vacsorálsz, de a madár a királyokból eszik.”

235

NÉMET ÉS MAGYAR DIÁK

A német és magyar diák sétáltak együtt, s versenyeztek, hogy melyik tud jobb diák pentametert rögtönözni; egyszer egy tóparthoz érnek, s a német meglát egy békát a vízben, s ezt a verset mondja róla:

5 Schwimmulat ecce füssis, fröschkula krumpaceis.

A magyar se volt rest, az meg így fordította le ugyanazt a verset:

Uszkulat ecce lábis, békula görbeceis.

236

TABULA SEPTEMTRIONALIS

A hétszemélyes táblához kellett írni a falusi prókátornak, s ő a megszólításban „tabula septemviralis” — helyett „tabula septemtrionalis”-t rakott.

Bizonyosan őrajta esett meg az is, hogy a főlovászmestert
5 Amazonum regalium magisternek titulálta.

A RÉGI FELIRAT

Ó-Szönyött egy régi ház szétbontása alkalmával találtak egy négyzetű márványkövet, melynek kétfelől két négyzetű lyuka volt, s bele csodálatos formátlan nagy betűkkel e rendkívüli szavak voltak vésvé:

5 EPIC ILOC ANHE VERNIT ILOSD EJO.

Ahány tudós társaság, régiség- és nyelvbűvár van a világon, mind kifáradt a találgatásban, hogy mi lehetett e szokatlan alakú kő, s mit jelenthettek ama semmi nyelven ki nem magyarázható szavak rajta.

10 Végre odavetődik Sz ... , s végignézve a kövön, elneveti magát: hisz ez magyarul van, csak olvasni kell tudni:

„E pici lócán heverni tilos, de jó.”

JÓ MONDÁSOK

Ezeket németül bon mot-knak hívják, de jó nekünk így is. A magyar nemigen bővölködik bennök, mert nyelve nemigen sok szóhasonlatot tűr el, amiken a jó mondások leginkább alapulnak.

5 Legjelesebb ezek között a székely juhász feleselése a gazdájával, mikor az kérdezi tőle:

— *Ötél-e* ma, te juhász?

— Hej, *öt tél* után egy nyár.

— *luál-e* ma, te juhász?

10 — *Iu állok*, uram.

— Jártak-e itt farkasok?

— Hej, nem is angyalok.

- Vittek-e el báránykát?
— Hej, nem is hoztak ám.
15 — Folyott-e el a vére?
— Hej, nem is a teje.
— Futottál-e utána?
— Hej, nem is előtte.

239

[NÉMELY ALFÖLDI ÉS SZÉKELY FOGADÓRA...]

- Némely alföldi és székely fogadóra ez szokott felírva lenni:
— Ma pénzért, holnap ingyen.
Igen bizony, de minden nap ma van, és holnap soha sincsen.
Ilyen tréfa az, mikor a gazdaember újesztendő napján ven-
5 dégeit puha kenyérrrel kínálja:
— Tessék uraim, még *tavaly* süttötték.
Ez a nagy idő itt csak *tegnapot* jelent.

240

[LOVAT ÁRULT A VÁSÁRON...]

- Lovat árult a vásáron a cigány kupec.
— Nincsen-e valami baja? — kérdik a vásárosok.
— Semmi ennek, csak hogy kútba nem néz, fára nem mász,
és vasat nem eszik.
5 A vásáros nevetett rajta.
— Hiszen ne is vizsgáljon nekem csillagot a kútban, cseres-
nyét szedni sem küldöm, aztán nem abrakolom patkószeeggel;
ha egyéb baja nincs.
— Márpedig egyéb nincs.

10 Megalkudtak. A vevő felült a lóra; de csak alig haladt ki a városból, már belevitte az árokba. Nem nézett az a kútba, mert vak volt mind a két szemére.

Mennek odább, amint egy hídra érnek, a ló visszaugrik a híddobogástul; elől húzzák, hátul tolják, de semmi sem képes rávenni, hogy a hídon keresztülmenjen. A vevő kénytelen volt a vízen átúsztatni vele, mert a ló fára nem mász.

15 Otthon aztán zablát akar tenni a szájába, de a ló nem fogja el, nincs erő, mely azt a fogai közé erőszakolhassa. Lám: nem eszik vasat.

241

CIRCITER

Kőrösön lakott egyszer egy földesúr, ki ha szerződést kötött a zsidójával, azt ilyenformán írta meg:

„Én — ez s ez — kötelezem magamat Icik zsidónak — ekkor meg ekkor — circiter száz mérő búzának átadására, mére-
5 jét számítva hat forintjával.”

Első évben a kitűzött határidőben leszállt a gabona ára öt forintra; akkor Icik zsidó megkapta mind a száz mérőt — há-
tért, a szerződés értelme szerint.

Második évben a határidőre felszállt a gabona ára hét fo-
10 rintra; akkor Iciknek a földesúr azt mondta: Barátom szomszéd, én circiter száz mérőt ígértem neked, tehát adhatok cir-
citer hatvanat, de többet nem.

A zsidónak nem tetszett a magyarázat, elment tehát egy ügy-
védhez, hogy nézze meg az ő szerződvényét, igaz-e, hogy ő most
15 nem kap többet hatvan mérő búzánál?

Az ügyvéd azt felelte neki, hogy ne is perlekedjék, mert a földesúrnak lesz igazza, a circiter ezt mutatván.

A zsidó megcsóválta a fejét, s megnyugodott benne, hanem

megjegyzé a dolgot magának, s mikor következő évben újra szerződésre került a sor, első kérdése is az volt a földesúrhoz:

— Benne van-e a kontraktusban a „chirchiter”? mert ha a „chirchiter” benne van, akkor én alá nem írom.

242

KÍNJÁBAN VERSEL

A kaki pusztán egyszer a tilosban kapta a földesúr a zsidót, amint ott legeltette a lovát.

— No: ilyen lelke zsidaja, kössétek hátra a kezét, s hajtsátok be a faluba.

5 A zsidó szabódott, rimánkodott, hogy ne tegye őt ennyire csúffá, megfizeti, ami kárt tett.

— Nem! Kalodába kell ülnöd, pénzt adni nem büntetés, mert azt majd kinyered mászon, hanem majd még te kapsz valamit, amit nem adsz interesre.

10 — Az Istenért, nagyságos uram, tán csak nem akar lehúzatni?

— Igen biz én. Kiporoltatom a bársonybugyogódat.

15 — Nem kívánom én ezt a tisztességet, kegyelmes nagyságos uram — rimánkodék a kártevő. — Inkább megteszek mindent, amit parancsol, csak az ütlegeket engedje el.

— No elengedem, egy föltétel alatt: ha énnekem most itt ex tempore egy verset mondasz, ami erre az esetre éppen ráillik.

A zsidó megvakarta a fejét, széjjelnézett maga körül, s ilyen szép ritmust monda a földesúrnak:

20 „Ahány szál fű terem Khákhon —

Annyi istennyila csapja a tekintetes uramat — nyákhon.”

Több kifogás aztán nem lehetett ellene.

A TOKAJI BORT MEGBECSÜLI

A magyar földesúr beül Bécsben a vendéglőbe, s sorra nézegeti gyanús szemmel az asztalra felrakott szűk nyakú üvegeket, mikben az asztali bor állt, előre elkészítve vízzel, s spiritusszal, berzsennyel, s más afféle drága eszenciákkal.

5 Odainti a pincért: micsoda borok ezek?

Az elmondja, hogy itt meg ott termettek, Alsó-, Felső-Ausztriában, Stíriában meg Morvában, s más efféle híres bortermő országokban.

— Hozz belőle tizenkét iccét — mondá a földesúr.

10 A pincér rábámul:

— Sokan lesznek hozzá?

— Csak magamnak hozd.

Ez az ember úgy iszik, mint egy ökör, gondolá magában a pincér, s elhozta a tizenkét icce bort.

15 — Most hozz neki dézsát, s töltsd bele — parancsolá a földesúr.

Már úgy fog inni, mint az ökör, erősíté magában a pincér, s dézsába tölté a hozott borokat.

20 — Így. — Már most hozz két palack tokajit, s állítsd bele a dézsába — hűteni.

ALFÖLDI KOCSMÁROS

Az alföldi kocsmáros pipálva ül a háza előtt, s fumigálja a világot.

Egyszer pompás úti hintó gördül be az udvarára, s úriasan öltözött, nyüzött képű, bajusztalan ember száll ki belőle.

- 5 A kocsmáros a fülét sem billenti.
— Hol itt a kocsmáros! — kiált parancsoló hangon az utazó úriember.
- Az udvaron fűrészelő emberek mutatják neki, hogy ott ül az ajtóban. Ő pedig úgy tesz, mintha nem is hallaná, hogy felőle
10 tudakozódnak, szép csendesen tömögeti a pipája tüzet a kisujjával, s egyik lábát a másikra teszi.
- Van-e itt külön szoba? a lovaknak istálló, hintónak fél-szer, becsületes enni- és innivaló, és jó ágy? hej! — kiált a vendég egyhuzomban.
- 15 A kocsmáros meg sem fordítja a fejét, s csak ennyit felel rá nagy határozottan:
 — Van ménkű ...
- A vendég elförmed. Tudja-e kend, hogy én ki vagyok? hogy kivel beszél?
- 20 — Tudja a ménkű ...
 — Én gróf Seifenstein vagyok! — kiált hevesen a vendég.
 A kocsmáros vállat vonít, s pipáját szájába félrevágja:
 — Bánja a ménkű ...
- Ekkor a gróf titkára lép oda az emberhez, s megszorítva kezét, nyájasan felszólítja:
25 — Ugyan édes földim, el vagyunk fáradva, nem lenne olyan jó, hogy szobát nyitna, s adna valami harapnivalót, az Isten áldja meg.
- Hogyne adnék — kiált fel a kocsmáros, egyszerre felszökve helyéről. — Tessék besétálni, minden lesz, ami van.
- 30 S azzal öleti, vágatja tyúkjait, pulykáit, előhozatja legjobb borát, s úgy megtraktálja a vendégeit két bankó forintért, hogy a füleik is kétfelé állnak belé.

VENDÉGSZERETET SZABÁLYOZÁSA

Egy öreg urat, ki éppen az útfélen lakott, s jó konyhájáról *veszedelmes* hírből állt, nagyon sok vendég látogatott.

Sok vendég között sok volt olyan is, kiket az öreg úr nem látott szívesen.

6 Ezekre nézve ilyen hadicselt talált ki:

Cselédjeit előre betanítá, hogy mikor hüvelykujját öklébe beszorítva parancsol nekik valamit, az azt jelenti, hogy nem kell megfogadni.

10 Mikor aztán jöttek nem kedves vendégei, kiállt a tornácra, az egyezés szerinti jeladás mellett fennhangon parancsolva cselédnek, szakácsnak, kulcsárnak:

— Én most elmegyek a háztul, de még odaleszek, *mindent* adjatok az én kedves vendégeimnek. Legyen széna, zab a lónak, vendégség, bor, kávé az urának.

15 Azok aztán nem tudtak hová lenni csodálkoztukban, midőn a háziúr eltávozta után semmit sem kaptak.

VARIÁCIÓK E SZÓ FELETT „KAPNI”

Két postakocsis találkozik az állomáson.

— De szomorú vagy Miska, tán semmit sem *kaptál*?

— Az a bajom, hogy kaptam. Feldöntöttem a kocsit.

— No akkor ugyan *felkaptál*.

n — Dehogyan fel, inkább *lekaptak*.

— Vagy úgy, akkor azt mondd, hogy *kikaptál*.

BEFOGTA, KIFOGTA

Megvendégelé az alföldi tekintetes úr nyitrai ismerőseit, ebéd után. Az, amelyik jobban bírta a nyelvet, megköszöné mindnyájuk nevében a szíves fogadtatást ezen szavakkal:

- Köszönjük alázsan, hogy bennünket ilyen jól befogta.
- 5 — Nem „befogta” — igazította ez.
- Vagy hát — kifogta.

DE MÁR MOST HOL A MACSKA?

Vendégséget adott a tisztelendő úr, s öt font húsrá adott pénzt a szakácsnénak.

A szakácsné azonban szeretete volna, ha kétszer is megkapta volna a hús árát, s ront be nagy ijedten a tisztelendő úrhoz:

- 5 — Megette a macska a húst mind!
- Mind az öt fontot? Hallatlan dolog ez, hogy egy macska öt font húst megegyen, hisz az egy farkasnak is sok volna. Hol van az a fenevad? Meg kell fogni. Hol egy mérték?

A bűnvádlott állat elfogatott, megköttöztetett, s rátétetett egy mérlegre. Majd mindjárt kisül, hogy ő volt-e a tolvaj?

10 Hát éppen öt fontot nyomott.

— No — mond a tisztelendő —, az öt font hús, melyet meg-evevtt, az itt van, de hol van már most a macska?

AZ ÚJ KÁLYHA

Kályhát rakott a komáromi fazekas, s amely nap felrakta, összedűlt.

Hívatják rögtön, és kezdik szidni, hogy hát így kellett összerakni a kályhát.

- 5 Az ember megnézi, vállat vonít, s egyet mozdul:
— Hiszen csak nem tarthatott örökké.

STÁTUSGAZDÁSZAT

— Igaz-e földi (inkább vízi), hogy a halászoknak nem szabad káromkodni?

— Nem volt szabad, amíg a gőzhajók nem támadtak.

— Tán csak nem a gőzhajóktul tanulnak szitkozódni?

- 5 — De a gőzhajók tesznek bennünket koldussá, mert mind lehajtják a halat a tengerbe.

— No ne féljenek, a nagy tengeri flották majd visszahajtanak most minden halat.

KÉSŐ FELELET

Megindul a debreceni fuvaros, s elkezd hajtani istenigazába.

— De jó ló az a fakó! — mond az egyik utas, még a Kerepesi úton.

- Mikor aztán Debrecen alá érnek, egyet legyint ostorával a
5 kocsis a másikra, és akkor felel meg rá:
— De még ez a pej se kutya!

252

JÓ UTAK

A múlt tavaszi országos sár néhány új anekdotát hagyott fenn maga után, nem számítva a kárba ment lovak bőrét.

Egy utas jöve Párizsból, ki Kolozsvárra szándékozott.

- Szolnokon találkozik a szemközt jövő gyorszekérrel, s tudakozódik az utasoktól, hogy milyen út van, mert ő nagyon siet.
5 Párizsból ideért négy nap alatt. A mappán ez hatszor nagyobb tér, mint ide Kolozsvár. Itt fogadott már két lovat, s szeretne ott lenni minél előbb.

- Hát tudja mit? — mond neki az egyik utas. — Ha nagyon
10 siet, hát fogadjon még nyolc lovat, és akkor hat nap alatt Kolozsváron lehet.

És úgy történt, ahogy mondá.

253

MI HÍR OTTHON?

— Hát mi újság otthon, János? — kérdi a faluról megérkező kocsist a városban lakó úrfi.

— Nem sok újság van ott nagyságos ifjú uram egyéb, mint hogy a Bodri megdőglött.

- 5 — A Bodri? az a szép nagy kutya? ejnye de kár érte, hát mi baja volt?

— Biz az nagyon sokat evett abbul a négy lóbul.

- Micsoda? hát a négy lovunk is megdőglött?
— Meg ám, szegény párák, nagyon meghajtották őket a víz-
10 hordással.
— Micsoda vízhordással?
— Mikor a kastély égett.
— Mit beszélsz? Hát a kastélyunk leégett?
— Porrá biz az, felgyújtották a fáklyákkal.
15 — Miféle fáklyákkal?
— Hát mikor a nagyságos asszonyt temették.
— Az anyámat eltemették?
— El biz azt, az Isten nyugtassa meg, hirtelen megholt, meg-
ütötte a guta, mikor meghallotta, hogy a nagyságos kisasszony
20 a klaviermesterrel megszökött.

254

AZ ÍTÉLET NAPJA

Az igaz, hogy sok mindenféle fátumon keresztülestünk, még csak az volt hátra, hogy az ítélet napját is túléljük, és íme, túlél-
tük.

6 Már egy hét óta úton-útfélén üldözött bennünket a világ el-
veszéseért való jajveszékelés; az emberek, kik csak 9 év előtt
a legnagyobb napfogyatkozást láthatták, s azóta is mennyi-
féle fogyatkozásokban részesülhettek, ismét találtak füleket az
előre jósolt ítéletnap trombitájának meghallására.

10 Az együgyűség nem vesz ki a világból. Elvesznek igenis
egy állatfajok, népfajok, elmúltak a mammutok, masztodo-
nok, ichthyosaurusok, — elmúltak az óriások, a bölcsek és
aranycsinálók, — táblabírák és nemzetörök, — gótok, szaracé-
nok és petsenégek —, csak az együgyű emberek nem múlnak,
s mégis ők félnek, hogy elvész a világ, pedig az együgyűség hal-
15 hatatlan.

Ezekért hiába dobbantott Galilei lábával a földre, ezekért hiába esett Newton orrára az alma, ezekért hiába nyelte el Jónást a cethal; maradtak, mint voltak őseik; az ember megmagyarazza nekik aggodalmaik alaptalanságát, azt mondják rá,
20 „jól van, mind igaz, — de azért mégis elsüllyedhet a föld”.

Följegyeztem néhány anekdotát azokból, melyek leginkább
cirkulálnak, mint furcsasági adatokat korunk mindenhívóságé-
hez.

— Hová, hová, nagyságos asszonyom?

25 — Megyek falura, mert Pesten napfogyatkozás lesz.

— De hiszen falun is lesz az.

— Kifogok rajta, mert akkor meg visszajövök Pestre, s mégis
kikerülöm.

— Igen, de egyszerre lesz az mindenütt.

30 — No már ilyeneket ne akarjon az úr velem elhíttetni.

Mindjárt tudtam, hogy elfogy a Nap! nem is csuda; — az
egész télen úgy megerőtette magát, mind kiadta a melegét, nyá-
ron aztán egy cseppet sem melegített, mind csak a sok szél fújt
belőle. Már most természetesen fogyatékán van. Csak lega-
35 lább a szőlő érhetett volna még meg!

— Uram, háziuram, én keddek előtt nem fizetek házbért.

— S vajon miért nem?

— Csupán azért, mert a kegyelmed háza hetfőn elsüllyed-
het, s akkor ki adja vissza nekem a házbért?

40 Egy társaságban féltudós emberek ülnek együtt, s iparkod-

nak egymásnak a napfogyatkozásnak a világ romlásával lehető
összeköttetését kimagyarázni.

— Mert az így van: a Nap vonzereje magához húzza a földet,
ekkor egy idegen tömeg, a Hold, közbelép, s erre a vonzerő ter-
45 mézetesen félbe van szakítva, mármost könnyen megeshetik,
hogy e vonzerő félbeszakadtával a Föld egyet zökken, s mi egy-
szerre vagy az ekvátor alá, vagy pólusokhoz fordulunk, s meg-
fölnünk, vagy megfagyunk.

— Nem is úgy van. Az egész a magnetizmustól származik; a
60 Hold és Nap egyszerre egy helyre hatnak vonzereikkel, s azért
támadhat ott földindulás.

— Sőt legnagyobb baj lehet az, ha a Hold véletlenül vala-
mely üstökösbe vagy egy planétába beleütközik, s aztán mind
a ketten a Földre lezuhannak.

55 Münchenben már július 20-án minden közmulatság meg-
szűnt, a zene elhallgatott, a nép búcsújárásokkal, imádkozva
járt alá s fel az utcán, könyörögve, hogy fordítsa el az Isten az
ítélet napjának nagy casusát, s ha már az egész föld elsüllyed is,
csak legalább München maradjon meg.

60 Ez történt a XIX. század második felében.

A magyar gazdaember künn boglyát rak a mezőn. Koma-
asszonya hallott valamit a városban a kofáktól a bekövetkező
ítélet napjáról, s fut lélekszakadva hozzá.

— Komám uram! van kendnek kalendáriumma?

65 — Van ménkű.

— Hát nem tudja kend, hogy napfogyatkozás lesz?

— Tudja a ménkű.

— De csak megnézi kend tán, vagy mi?

- Nézi a ménkű.
70 — Igen bizony, de akkor múlik el a világ.
— Hát bánja a ménkű.
-

- Egy magyar és német színész találkoznak a Sváb-hegyen.
Német színész: Hát önök ma is játszanak?
Magyar színész: Biz igen.
75 N. sz. (csodálkozva): Hát önöknél ez sem normális nap?
M. sz.: Fájdalom, nem.
-

Júl. 28-kán reggeltől kezdve délig számlálhatlan sokasága a minden nem- és rangbeli embereknek törekszik a Sváb-hegy felé, megrakva élelmiszerekkel, kulacsokkal és füstösüvegekkel, ott letelepednek a hegytetőkre, előveszik az enni- innivalót, s nézik a Napot.

— Már ha elveszünk is, legalább együtt vesszünk el, szól egy családapa, egy fél lúdcombot nyelve le egyszerre. Az inas egy bokorban kiissza a boros üveget, s a leányasszony az öreg le-
85 gény által hagyja magát vigasztalni, minthogy már úgysis vége a világnak.

— No már most elsüllyedhetsz — szól Pestre lenézve a tí-
márlegény, izzadsággal felvergődven a János-hegy tetejére. Ide már csak nem jön a tenger.

- 90 — Hajtsátok haza a teheneket, mérges harmat fog esni a fű-
re — szólnak a gazzasszonyok, csirkéiket terelve az eresz alá.
— Igaz-e, hogy Pesten már meggyújtották a lámpásokat?
— Magam szemével olvastam a plakátokat, amikben meg

van írva nagybetűkkel, hogy a napfogyatkozáskor elvész a világ.
95 (Ezek a nyári színház lapjai voltak, mikén ily című bohózat volt
hirdetve: A napfogyatkozás, vagy a világ veszte!)

Végre, eljött a félve várt idő, valami gömbölyű sötétség be-
leharap a napvilágba, számtalan füstös üveg fordul az ég felé,
melyeknek ára egy nap alatt 6 krajcárról 12-re szökött, a Nap
100 végre úgy néz ki, mint egy vajas szarvas, s midőn minden em-
ber várja, hogy mint áll be az éjszaka, hogy hullanak le a mada-
rak a levegőből, hogy jönnek elő a csillagok, mint repedez meg
a föld, előáll egy nagy fekete felhő, s beleavatkozva a Nap és
Hold ügyébe, elrontja az egész mulatságot, oly tökéletessé téve
105 a napfogyatkozást, hogy az ember egy cseppet sem láthat belő-
le. Ezzel be van tiltva az előadás.

Ekkor zúgolódva fordul meg a népség, s mintha úznék, kul-
log hazafelé.

Hát ez ítélet napja? hát ez a napfogyatkozás? hát így vesz
110 el a világ? még csak egy város sem süllyedt el, bár legalább egy
hegyet láttunk volna tüzet okádni.

Az emberek, kik egy óra előtt még a napfogyatkozástól is
féltek, most még a napfogyatkozást is megszólják.

Pán Nyebojsza fölteszi magában, hogy ő nem megy józanon
115 a másvilágra, s beül egy csárdába, hogy leigya magát, mire az
ítélet napja eljön. Szándéka tökéletesen sikerül. Leesik az asz-
tal alá és elalszik. Estefelé fölkel a kocsmáros, s kivezeti az
utcára.

— „Hát hogy áll a világ?” — kérdi pán Nyebojsza tántorog-
120 va.

— „Amint tapasztalni tetszik” — felel a kocsmáros.

Pán Nyebojsza fölnevez a csillagos égre és mond:

— „A Nap ugyan már elfogyott, hanem a földindulás még
egyre tart.”

- 125 Két kofa vitatkozik a szegleten.
— A Nap fél a Holdtól.
— De biz a Hold fél a Naptól.
— De a Nap fél, mert ő sötétül el.
— De a Hold fél, mert elkergeti a Nap.
130 A vitát inparlamentáris frázisok fejezik be.
-

- Hallja kend, János, ma csak egy forintot kap kend nap-
számba.
— Mi jóért? Huszonnégy garas járna immár.
— Mert ma két óra elfogyott a Napból.
135 Ez pedig tesz négy garast.
-

— Mi okozza a napfogyatkozást? — kérdi a diák inasától.
— A naplopók, ifjúurammal együtt.

- Mi okozza a napfogyatkozást? — kérdik egy akadémiai
kihordótul.
140 — A tudós társaság — felel ő biztos lélekkel.
Azt értette, hogy a társaság számítja ki, hogy mikor jön elő?
-

- Kínában így magyarázzák az asztronómusok a fogyatkozá-
sokat.
145 Napfogyatkozás van, ha a Hold megy a Nap elé; holdfogyat-
kozás viszont, ha a Nap megy a Hold elé.

Megjárjuk, ha valaki azt találja kérdeni, hogy mi ebben az
élc.

Egy gavallér dámákat kísérvén a Városligetbe, akkor veszi
észre, hogy füstölt üvegekről elfeledett gondoskodni.

150 Rögtön küldi az inasát vissza a városba, adva neki egy pen-
gót, hogy vegyen rajta öt üveget, és siessen vissza vele.

Az inas éppen akkorra érkezett az üvegekkel, mikor már a
napfogyatkozásnak vége van.

— A zsidó — felel nagy bölcsen a legény — egy huszasért
155 tartotta darabját, mikor kértem; megállj! gondoltam magam-
ban, majd olcsóbban adod te ezt csak két óra múlva is, amint-
hog most csakugyan két krajcárért ideadta a párját.

255

FORDÍTOTT FORDÍTÁS

1846-ban Pozsonyban tanyáztunk. Egy alföldi zsidó szájú
atyánkfia lakott hatodmagunkkal egy szálláson, ki nem tudott
semmi nyelven, mint diákul és magyarul.

8 Szomszédunkban szép fiatal lányok laktak, akik viszont nem
értettek, csak németül.

A mi kollégánk tehát fél év alatt annyira vitte a dolgát, hogy
11 szép szomszédnőkkel el tudott beszélgetni, de meg is vallotta,
hogy sohasem szokott jobban izzadni, mint olyankor.

Egyszer mind a hatan színházban voltunk, a mi kollégánk
10 egyszerre rosszul talált lenni, s kénytelen volt hazamenni a szín-
házból, hogy lefeküdjék.

8 Otthon azalatt az előszobában égni szokott lámpás kialudt,
11 a kolléga nem találta a sötétben a gyufát; mit volt mit ten-

ni? kénytelennek érzé magát átkopogtatni a szép szomszéd-
15 nőkhöz, hogy gyújtsák meg a gyertyáját, melyet is ő ily szépen
adott elő.

„Liebe Nachbardamen! Bitte ein Brennholz (kérek gyufát);
komme aus dem Farbenhaus (a színházból jövök), bin schlimm
20 gevorden (rosszul lettem), die Kälte wird mich finden (a hideg
fog lelni), ich vill eine Velt anzünden (világot akarok gyújtani),
und hab kein Brennholz dazu (s nincsen gyufám), und auch
die Lampe ist ausgeschlafen (s a lámpa is kialudt).

Ennek a keresztfia lehetett az a kocsmáros, aki Pozsonyban
ily szavakkal hirdeté megnyílt vendéglőjét:

25 Alólkészültnek (Unterfertiger), van az a becsülete (hat die
Ehre), hogy a főtisztelendő (hochverehrte) közönségnek a ma-
ga újonnan helyretett (hergestellt) vendégházát ajánlja; igér-
vén pettyegetett szolgálatot (pünktliche Bedienung).

Egy pesti vendéglőben ez az étel neme: Rostbeauf (amit
30 szokásosan így mondanak elnémetesítve Roszböf); — így hang-
zik magyar fordításban ajánlva: „ló-böf”. Aki ezt meg meri en-
ni, annak aztán vas a feje.

256

KÖRÜLÍRÁSOK

Adós volt az úrfi a vargának, s a varga sürgette a csizma árát.
Ilyen cifra feleletet kapott: „Éppen ma esketik azt a zсібárus le-
ányt, akitől az a fiú fog születni, aki azt a rongyot összegyűjti,
amiből majd azt a bankót csinálják, amivel ő fizetni fog”. Nem-
5 sokára ismét csizma kellett az úrfinak, s izen a vargához, hogy
készítsen mentül előbb. Mond a varga: „Éppen most vetik azt
a lucernamagot, amin az a csikó föl fog nőni, aminek a bőréből
majd az a topán készül, melyet ő fog a tekintetes úrfinak varr-
ni.”

A ROSSZ KALENDÁRIUM

— Köszönöm a kalendáriumot, nagy jó uram. E' nem jó, adjon másikat, ha már megadtam az árát.

A könyvárus enged másikat választani. Másnap megint jön az asszony.

5 — Ez sem ér semmit, nem nekem való, adjon jobbat.

— Tessék válogatni.

Ismét választ, másnap ismét visszahozza.

— Ebben nincs benne minden, adjon olyat, amiben minden megvan.

10 — Minden? Tudom már, mi kell. Itt van ni, ebben az is megvan, mikor lesz eső, mikor hó?

Másnap megint ott van az asszony a kalendáriummal.

— Hát már így fog menni ezután?

— Mit tehetek én róla, ha ez is rossz.

15 — Hát mi a baja?

— Nincsenek benne a szentek mind kitéve.

— Csodálnám. Hát példának okáért, melyik nincs benne?

— A szent Simplicitas.

20 — Drága asszonyság, ilyen nevet egy kalendáriumban sem fog találni, mert ez sohasem létezett.

— No az volna még csak szép. Hiszen valahányszor a tisztelendő úrral beszélek, mindig azt szokta mondani: O! sancta simplicitas! Csak nem emlegetné, ha nem ismerné.

KÉT RÉSZEG

Sáros utcán széles jókedvében megy a bíró a kántor komával. Mind a ketten a korcsmából jönnek, s beszélnek diákul, hogy senki sem érti.

5 A hamis föld nem akar lábaik alatt maradni, végre a bíró koma elesik, és végignyúl a sárban. A kántor koma csak nézi.

— Hát ne hagyjon itt kend, koma, egyedül — szabódik a sárban fekvő —, hanem emeljen fel.

10 — Felemelni? — szól a koma bölcsen meggondolva, amit mond. — Azt nem tehetem, hanem melléfeküdni, azt megtehetem.

BETEGPORCIÓ

— Ugyan kocsmáros úr, adjon egy meszely pálinkát, de jól megmérje, mert betegnek viszem.

TÉVEDÉS

— Doktor úr! Ez a kezem iszonyúan fáj, aligha meg nem lesz dagadva.

— Mutassa. Nem látok én ezen semmit.

— Akkor hát talán a másik kezem fáj.

SZEGÉNYEK ORVOSA

— Mutassa ön a nyelvét. Úgy látom, hogy a gyomrának van baja.

— Persze, hogy a gyomromnak van baja, mert nincs mit ennem.

BOLOND FIÚNAK BOLOND APJA

Egy fickó levelet tett fel a postára, ily cím alatt:

— Édesapámnak, Túron.

A túri postás kapja a levelet, s káromkodik javában, amidőn belép hozzá egy idegen ember azzal a kérdéssel:

— Nem küldött nekem a fiam levelet?

— Fogja kend, itt van — szól a postás, kezébe nyomva a címtelen levelet —, ilyen bolond fiúnak csak kend lehet az apja.

HÁT ŐSSEM?

Valami hetvenkedő vívómester járt valaha Bécsben, aki nagy fogadásokat tett fel, hogy ő bármínemű fegyverben akárkit legyőz.

A sok kudarc, amit egy és más vallott miatta, végre dühe hozta mindazokat, akik az ilyen kérkedésnek nem baráti, s azok között volt Z. M. gróf.

— Sok híres vitézzel megpróbálkoztál már — monda a hamis Tankrédek —, most mérkőzzél meg az én Jancsi gulyásommal. Az ugyan nem érti a kard mesterségét, de van neki
10 furkósbotja, s ha azt a kezébe veszi, ki merném veled állítani bátran.

A bajvivó fitymálva fogadta az ajánlatot, s fogadott a gróffal a kitett összegben.

Z. rögtön izen haza, hogy Jancsit küldjék fel Bécsbe úgy, ahogy van, szűröstül, furkósbotostul.
15

A kitűzött napon fényes társaság gyűlt össze az e látványra elkészített kertben. Nagy híre volt, hogy a bajvivó Z. gulyásával fog megverekedni; a legnagyobb urak, asszonyságok sereglettek oda e különös tusa csudájára.

20 Kiállítják Jancsit a középre. Ő nemigen látszik magát jól érezni, amint azt a sok úrias képet körös-körül megbámulja, s csak úgy csóváltatja a fejét.

Jön a bajvivó is spádéval kezében, nagy nevetve meghajtja magát a közönség előtt, s kezével integet nagy elbizakodottan ismerőseinek, s azzal vivó állásba téve magát, megforgatja spádéját, s hetykén a közönséghez kiált:
25

— Uraim és dámáim, most idevigyázzanak, ennek a fickónak én a jobbik fülét fogom most mindjárt keresztülfúrni.

Jancsi csak nézett, mozgatta a botját alá és fel is, hogy e gonosz szándokot meggátolja, de míg ő a bajvivó kardja hegyét kísérte félénk figyelemmel, azon vette észre magát, hogy keresztülszúrta a fülét.
30

A közönség tapsolt a bajvivónak, az meghajtá magát, Jancsi pedig nem tudta, hogy mit csináljon, mikor úgy kacagnak rajta?

35 — Most jön a sor a másik fülére — szólt hetykén a bajvivó, s Jancsi hiába előgetett neki mind a két kezével, nem gátolhatta meg, hogy a másik fülét is keresztül ne szúrja.

— Most következik egy zápfog — monda a bajvivó spádéjával köszöntve.

40 Már ekkor nem állhatta tovább Z. szó nélkül a dolgot, s rákiáltott a parterről a gulyásra:

— Jancsi, ne hagyj hát magad, hanem vágj te is közbe!
Hej Jancsi is megörült ennek a szónak.

— Hát üsse uram? — szólt — megtudva hogy neki is mi
45 dolga van itten, s azzal marokra kapta furkósbotját, s odanyújtott vele egyet nagy irgalmatlanul a bajjívó nyaka közé.

— Csak egyet ütött rá, de sohase hadakozott az többet.

264

ANAKRONIZMUS

Egy oláh festő által készített képet láttam.

Erdélyben a művészet csak télen virágzik, nyáron kapál és arat, mert ott még külön osztálya nincs ezen tudománynak, s csak a bennszületett hajlam képezi a festőt.

8 Tehát ezen kép azt ábrázolta, mint menti meg az angyal Izsákot, amidőn Ábrahám fel akarja áldozni.

A leleményesség benne a fődolog.

Ábrahám egy puskával céloz a fiára, mind a ketten zsinóros dolmányban vannak öltözve, egy angyal pedig odafenn a felhők
10 között, kap egy sajtárt a kezébe, s leönti vele Ábrahám puskáján a lőporos serpenyőt.

A kivitel gyöngye, hanem az invenció sokat ér.

265

ZSIVÁNY

Zöld Marciról mondja a rege, hogy egyszer vándordíák karavánt fogott el az úton, s elvitte magával tanyájára; ott az erdők közti tanyán három nap énekeltetett magának mindenféle mulatságos dalokat; akkor meglátva, hogy a diákok tógái mily

5 rongyosak és kopottak, inte egyik betyársegédének, s az vég-
számra hozta elő számukra a legfinomabb fekete posztót, me-
lyet is róf hiányában egyik fátul a másikig mért ki számukra a
rablóvezér.

10 Ez úgy hisszük, hogy minden bevett európai mértékek kö-
zött a leghosszabb volt.

266

BETYÁROK

Alföldi betyároknál szokás volt, hogy egymást szoktatták a
veréshez, úgyhogy hosszas gyakorlat által annyira kvalifikálták
magukat, hogy ötven-hatvan botot fel sem vettek.

5 Egy régi lóköttő csaknem minden évben elékerült a várme-
gyén, s rendesen kikapta a maga ötven botját.

Meg sem szólalt alatta, hanem azalatt azzal mulatta magát,
hogy minden tíz ütés után egyik lábát felváltva a másikra tette,
úgy ellenőrködött a kiszabott ütlegek felett, s mikor leeresztet-
ték a deresről, összecsapta a bokáját.

10 Az a tanúság belőle, hogy nem bottal, hanem nevelés által
kell a népet javítani.

267

MA NEKEM, HOLNAP NEKED

Jajgat a tolvaj tele torokból a deresen a huszonöt bot alatt, s
instálja a szolgálattelvő szenátor urat, hogy engedjen el belőle.

— Hja, fiam — szól a nagy bölcs férfiú —, ez így megy, ma
neked, holnap nekem.

FÜLE IS VAN

Letette a parasztasszony a kis kétesztendős gyereket a szögletbe, s kezébe adott egy bögrében bablevest, hogy egyék belőle fakalánnal; maga azalatt dagasztott a kemence mellett.

A kisgyerek akkor tanult beszélni, s amint eszegetné lassacskán a bablevest, elkezdi mondogatni az anyjának.

— Nyanya. Füle is van.

Az asszony ráhagyta, hogy jól van.

A gyerek evett tovább, kis idő múlva újra mondja:

— Nyanya. Orra is van.

— Jól van fiam, jól van, csak te egyél.

Kisvártatva ismét rákezdí a gyerek.

— Nyanya, lába is van.

Már akkor felötlött az asszonynak, hogy mi a patvar az, aminek orra, füle, lába van; odamegy a gyerekhez, beletekint a bögrébe, hát egy holt egér volt benne; amint a gyerek leedegelte róla a bablevest, akként jött napfényre egyenkint füle, orra, lába, s azt mondogatta ő az anyjának.

SÓ ÉS PAPRIKA

Sóért meg paprikáért küldték a fickót, de csak egy tányért adtak neki hozzá, megmagyarázván neki, hogy az egyik felébe tegye a sót, másikba a paprikát.

— Egy garas ára sót — szól a gyerek a szatócsnál, s beleméreti a tányérba.

— No meg egy garas ára paprikát.

— Hát azt hová?

- Hát azt meg ide, a másik felére.
Azzal megfordítja a tányérat, s a fenekébe méreti a paprikát, a só lehullott pokolba.
10 Hazamegy aztán, s mutatja a felfordított tányéron a paprikát.
— Hát a sót hova méretted? — kérdik tőle, gonoszat sejtve.
— Azt meg emide.
15 S azzal visszafordítja a tányérat. Akkor meg a paprika is lehullott.

270

EZ ITT A SZOKÁS

- Faluban jutott eszébe az utasnak, hogy megborotválkozzék. Minthogy maga nem szokott hozzá, borbélyt hívatott a fogadóba.
Megjelenik az emberfaragó műszereivel, leülteti az idegent,
5 s nyakába kötve valami kendőt, előhúzza a zsebéből egy nagy darab fekete szappant, s egyet pök rá.
— Mi a mendergő menkú lesz abból? — kérdi megijedve a vendég.
— Hát bekenem vele uraságod szakállát.
10 — Nem ugyan azt, barátom. Vajon más embert is így szokott ön borotválni, hogy a szappanra pök?
— Nem. A falubelieknek a képükre szoktam pökni, s úgy megyek rá a szappannal.

SEGÍTETT RAJTA

Jön haza a palóc a szántásból késő este.

— Van-e vacsora hékás? — kérdi a menyecskétől, ki összedugott kézzel ül a padon.

— Egy csepp sincs ott — felel az röviden.

5 — De hát mért nincs?

— Messze van a kút, nem mehettem vízért; egész nap szakadt az eső, féltem, hogy megázom.

Az ember egy szót sem szólt, fogta a kantát, elment a kútra maga, telemerítette a kantát, szépen hazajött vele, otthon az egész kanta vizet az asszony nyakába öntötte.

10 — No már most, hékás, nem félhetsz, hogy megázol az esőtől, hát eredj a kútra.

PÁRATLAN FLEGMA

Beleesett a jámbor sváb a cserepes hajóru a Dunába, s vitte a víz lefelé. Malomablakban pipázott két öreg molnár, s nézték szép csendesen, hogy bukdácsol a nyavalyás a vízben.

6 — No nézze kend komám — mond az egyik —, milyen nagy mester a német, most itten lebukik, azután amott meg majd megint felbukik; csak várja rá kelmed.

A jámbor fuldokolva kiálta rájuk a vizekből segítségért tört magyarsággal:

— Látolsz Krisztián!

10 — Látlak selma — mond a molnár —, ugyancsak nagy gaukler vagy. No nézze kend, komám, most megint lebukott, már most odavigyázzon, hol fog megint felbukni.

Csak várták, csak várták azután, de az ember nem bukott fel többet.

- 15 Erre az öreg molnár azt mondja a másíknak:
— Vajon mit *fundál* ez most megint odalenn?

273

KEND SEM JOBB A DEÁKNÉ VÁSZNÁNÁL

Deákné asszonyom rendesen meg szokta ütögetni kocsmából hazatérő férjét, s ha kérdezték a szomszédok, hogy mi volt az a nagy csattogás, amit odabenn mívelt, azt szokta mondani, hogy a szapult vásznát paskolta meg a mosófával.

- 5 Így maradt rajta a jámbor férjeken a Deákné vásznának veszedelmes példabeszéde.

274

EGYÜGYŰ FÉRJ

Együgyű férje volt a parasztmenyecskének, ő maga pedig úri házaknál szolgált, tehát ott már előkelő erkölcsöket tanult.

Egyszer valami bíróválasztási alkalommal meghívják őket ebédre a tisztartóhoz.

- 5 Az asszony előre kétségbe volt esve, hogy majd milyen illetlenül fogja magát viselni a férje ott az asztalnál, s szégyenére válik.

— Majd megint mennyit eszik kend, majd megint mennyit iszik kend, majd hogy ég ki a szemem kend miatt.

- 10 A paraszt maga is reszketett ettől az úri ebédttől, s nem bánta volna, ha elmúlik tőle ez a sok keserű pohár és keserű tányér.

— Mit csináljak hát, lelkem galambom, hogy bolondot ne csináljak?

15 — Hát majd szemközt ültetem kendet velem, s azután majd mikor a lábára hágok kendnek az asztal alatt, az azt fogja jelenteni, hogy elég volt már, akkor azután ne egyék kend többet, akárki kínálja, még ha én magam kínálok is.

20 Az ember jól megjegyezte magának az intést, s ebéd felett szemközt ülven feleségével, szép békességesen elkölté a levest; azután hozták a húst; a hajdú hordta körül. A jámbor ember nyúlt a villa után. Hát ezalatt valami szelindek jött be a szobába, s szokás szerint az asztal alá véve magát, rálépett az ember lábára. Ez azt hitte, hogy a felesége hágott rá, s nagy ijedten
25 tette vissza a villát a tálba, köszönvén, hogy már nem eszik többet.

Hiába kínálták, hiába unszolták a háziúr és a háziasszony, még a tulajdon felesége is; egy drága falatot sem evett az többet.

30 Csak odahaza sült azután ki, hogy nem a felesége lépett a lábára, hanem a komondor.

275

A GAZDA ÉS INASA

A gazda nagyobb számár volt, mint az inasa.

— Gyere, csináljunk verseket — monda egyszer unalmában az úrfi.

— Nem tudok én — szólt az inas.

5 — Hát így ni, teszem föl:

„Óh te bolond Salavári Miska,
Szeret engem a te hugád, Juliska.”

— Ez tudod nem igaz, hanem vers. No már most mondj te egyet.

10 — Hát:

„Megkövetem a nagyságos urat.
Szeret engem nagyságos asszony.”

— Óh, te bolond! — kiált fel kacagva az úr —, hisz ez nem vers.

15 — De igaz.

276

AZ ÚR ÉS A SZOBALÁNY

Enyelgett a nagyságos úr a felesége szobaleányával.

— Te Nancsi, mondhatom, hogy sokkal több szeretetreméltósággal bírsz, mint az asszonyod.

5 — Ahán! — monda a lány. — Ezt már az inastól is hallottam.

277

AZ ÖREGÚR BÜSZKESÉGE

Öregúr vett szép fiatal feleséget. A menyecske kikapó lett, az öregúr eléggé megtudta, de bölcs ember volt, és nem törődött vele.

5 Egyszer találkozik valami ismerőssel, s az kötekedni kezd vele.

— Azt hallom, hogy mások szeretgetik a feleségedet.

Az öregúr mulatságos büszkeséggel felelt.

— Parasztember dolga a földét magának szántani.

A MEZŐTÚRI BOR ÉS VÍZ

Árvíz volt Mező-túron és újbor.

Minélfogva a víz éppen olyan fakó volt, mint a bor, és a bor éppen olyan fakó, mint a víz.

Jönnek vendégek a gyorskocsival. Kérnek enni; azt nem
 5 kapnak; kérnek inni; azt kapnak: bort és vizet.

Vannak közöttük delnők, akik csak vizet isznak, és úrfiak, akik csak bort isznak, minélfogva nagyon érdekes rájuk nézve megtudni: a két palack közül melyikben van az egyik, melyikben van a másik?

10 Kénytelenek végre is a kocsmárosnéhoz folyamodni.

— Lelkem kocsmárosné, tekintetes asszony, jöjjön csak ide, és mondja meg: melyik üvegben van itt a bor, és melyikben van a víz?

A MENYASSZONY ÉS A KANCSÓ

Lakodalom volt. Egyre kínálták a menyasszonyt, hogy igyék, ne szégyenlje magát, lám, minden ember iszik, csak ő nem.

De csak egyre szabadkozott, hogy ő így nem iszik, meg úgy nem iszik, mindjárt meghalna, ha egy cseppet a szájába kellene
 5 vennie.

Történt egyszer, hogy valami ügyetlen kezű ember, amint el-koppantaná a gyertya hamvát, eloltá a világot.

Amíg a gyertyát kivitték a konyhába, hogy újra meggyújtsák, a jámbor menyasszony kapott a kínálkozó alkalmon, s megra-
 10 gadván az asztalon álló kancsót, jót húzott belőle, s aztán ismét visszatette valahová.

Mikor aztán visszahozták a gyertyát, mindenki bámulatára ott állt a boroskancsó a lakodalmas kásás tálnak kellő közepében.

280

VÁLTOTT KUTYA

Gyorskocsin utaztam egyszer Szolnoktól Kolozsvárig. Egyik utasunk kutyát is hozott magával, melynek szabályszerűleg, de meg hely sem levén, a kocsi mellett kelle futni.

5 A gyorskocsi váltott lovakkal haladván odább, a kutya pedig mindig ugyanazon lábakkal, képzelhetni, hogy nemigen találhatta mulatságosnak ezt a nemét az utaztatásnak, s Várad felé már nagyon tekingetett fel a kocsiba.

Egyszer megszólal a kalauz:

— Ez is szeretne már váltott kutya lenni.

10 E tréfáért megengedett neki, hogy vegye fel a kutyát magához, s úgy vigye el Kolozsvárig.

281

FELTALÁLÁS

Egzekválták az atyafit; mit tegyen mármost? két apró porontya maradt, nem tudott velök mit művelni, fogá őket és felvitte a kémény tetejébe, s belerakta a gólyafészekbe, mondván, hogy aki a gólyafiakról gondoskodik, viselje gondját az ő fiainak is, s otthagya őket, és elment világgá.

5

MEGÁLLJ, VARGA!

Mikor még a passiójátékok úrnapiján szokásban voltak, a különböző céhek emberei fel szokták maguk között osztani a kegyes játék szerepeit. A megfeszített megváltó szerepe egy molnárra jutott. Midőn már ki volt kötözve a kereszthez, elő-
 5 jönnek a farizeusok, és szidják, szidalmazzák, melyet a molnár mind csendes megadással tűr és hallgat; de amint egyszer egy varga azt mondja neki: te lisztlopó! felfortyan benne a méreg, s visszakiált rá:

— Megállj, varga! szálljak csak le a keresztről, fogadom,
 10 hogy beverem a fejedet.

A SOMOGYI PARASZT

Mikor a somogyi paraszt vasárnap délután elmegy a kocsmába verekedni, a felesége kérdi tőle:

— Hát botot nem visz kee magával?

— Majd lesz annál, akivel összeveszek — felel a legény
 5 egész biztossággal.

A POFLÉ

Két fickó veszekedett egymással.

— Elhallgass, mert úgy nyakon váglak, hogy — mond az egyik.

- Próbáld meg hát, ha mered — szól a másik.
5 Az jól pofon ütötte.
— No de még egyszer próbáld meg, ha van lelked, no még egyszer.
Az megint pofon ütötte.
— No már azt nem hittem volna felőled!

285

FENYEGETÉS

- Kitérj! ha jót akarsz — kiált egyik kocsis a másiknak, aki szembejött rá —, ha úgy nem akarsz jární, mint az elébb járt velem egy tót fuvaros.
A megszólított kitért a nagy szavak elől, de csak mégis meg-
5 kérdezé: hát hogy járt veled a tót fuvaros?
— Nem akart nekem kitérni, aztán — én tértem ki neki.

286

A MASZKARA

- Ismerlek — szól a kacérkodó maszkara valami pesti bálban a nyíri jurátusnak, ki hátát a kredencnek vetette.
— No ha ismersz, érd be vele — viszonz ez mogorván, nem érezve kedvet az ismeretségkötéshez.
5 — Ismerlek — szól újra találkozva a másik.
— Hallottam már, mondj más valamit.
Harmadszor is találkoznak. A másik már messziről kiált a jurátusra: — ismerlek.
— No hát akkor nem is vagy tisztességes személy, mert en-
10 gem olyan Pesten nem ismer.

A SÚGÓ HARAGJA

Elkergették a sűgót, mert nagyon részeges volt. A szomszéd városban új truppra találván, közibök elegyül.

— Hát te hol jársz itten? — kéri tőle egy ismerőse, kinél rögtön otthon tette magát.

5 — Megharagított a társaság — szól ez leeresztve tokáját —, s elcsaptam őket magamtól.

FURCSA VÉGRENDELET

Végrendeletet tett az öregember, melyben az volt megírva:

„A Riska tehenemet pedig, mely a múlt héten elveszett, azon esetben, ha megkerül, hagyom a Pista fiamnak, ha pedig meg nem kerül, hagyom a sűrke barátoknak.”

A MAGYAR NÉP ADOMÁI.

Összegyűjté

Jókai Mór

Második, 150 új adomával

bővített kiadás.

Pest

Kindjn Heckenst Gusztáv.

MDCCCLVII.

ANEKDOTÁK MÁTYÁS KIRÁLYRÓL

289

A HÁROM KÉRDÉS

Cszdug főurak unazolták Mátyás királyt minden lépten-nyomon, ki megúrült jószágért, ki meg hivatalért. Egyszer kivitte őket magával a szántóföldek közé, s amint ott járkálnak, szemébe tűnik egy öreg puzmazt, aki négy ökörrel szántogatott csendesen. MÁTYÁS megismerie a pórt, hogy az neki egykori hú katonája volt ifjú korában, a furszangon ötleteiről még a táborbul ismeré, s megajándíttá azívea loconszkedéssel.

ÍÍÍÍ ÍÍ ÍÍÍ, *messzi van-e még a messzi?*

... *Bizony nagyváros uram, csak az ököröm szarváig.*

ÍÍÍÍ ÍÍÍÍ ÍÍÍÍ ÍÍÍÍ *hány még a harminckettő?*

... *Bizony már csak tizenkettő.*

ÍÍÍÍ ÍÍÍÍ ÍÍÍÍ *meg tudnál még most is fejni három vén bakkevért?*

Mag biz én, nyugszagos uram.

A király neveleve ment tovább. Mikor azután a királyi várba visszaherkültek, azt mondá a vele volt három főurnak:

... No, ha azt akarjátok, hogy kívánataitokat teljesítsem, hát fejnétek meg nekem azt a három kérdést, válaszaival együtt; amíg ezt nem tudjátok, addig ne is alkalmatlankodjatok kérelmekkel.

A három főurnak természetesen semmi sem volt előbbvaló gondja, mint hogy felkeressék az öreget, s körülfogják, hogy mondja meg: mit jelentett az első kérdés:

— Megmondom biz én száz aranyért — szólta az öreg, akiknek volt esze, hogy ingyen ne beszéljen.

Megadták neki szívesen.

— Hát uraim, amíg fiatal voltam, az volt a „messzi”, *ameddig elláttam a szemeimmel*; most pedig az ökreim szarváig látok, tehát csak odáig tart a messzi.

30 — Ez helyes, hát most mit jelent a második kérdés?

— De azt is megmondhatom kétszáz aranyért.

A főurak vakarták a fejüket; de meg kellett tudniok a lányt, hát csak lefizették a nagy bírságot.

35 — Az bizony azt jelenti, hogy hajdan harminckét fogam volt, hát most hány van meg belőle? Bizony már csak tizenkettő.

Ezt ugyan könnyű lett volna kitalálni, gondolák az urak, de bezzeg a harmadik kérdést hogy oldja meg? hogy fej meg őkelme három vén bakkecskét?

— De már annak háromszáz arany a díja.

40 A főurak elszörnyedtek, de az öreg nem hagyott alkudni magával, mind az utolsóig leszámllátatá kérges markába a háromszáz aranyat.

— Hát uraim, *így fejem meg a három vén bakkecskét*, ahogy kegyelmeteket megfejttem. Ezt érté a király ónagysága.

45 A három úr dörögve ment odább. Nem tudom, elmondta-e aztán a királynak, hogy mi volt az értelme a három kérdésnek.

290

CSIRIBIRI EMBEREK

Mátyás király vadászni járva a Vértes erdejében, X falu mellett szokott rendszeren megpihenni, ahol volt egy roppant hárs a faluvégen, ez volt a hatalmas király legkedvesebb nyugvóhelye, melynek árnyékában aludta rövid déli álmait.

5 Minthogy azonban a kíséretéhez tartozó urak és apródok e királyi látogatás következtében gyakran belátogattak a falu szépeihez, s nem egy jámbor férj és vőlegény számadásában

követtek el ártalmas háborításokat, emiatt a felingerelt szerelemföltő férfiak azt a bolondot gondolták ki, hogy ők bizony
10 kivágják azt a hársfát, mely alatt a király pihenni szokott, majd akkor talán nem jön többet oda kíséretével.

A vadászatban kifáradt király egyszerűen nem találta kedvenc hársfáját a falu végén. Ki volt onnan vágva.

A vele volt urak nagy lármát csaptak a vakmerőség miatt, s
15 elővették a falu előljáróit, hogy ki tette azt a gonosz tréfát?

Azok töredelmesen bevallottak mindent, s ijedtökben kiszolgáltatták mindazokat, akik a hársfa kivágásában csak egy fej-
szecsapással is vétkesek voltak, s azokat megkötözve a király elé cepelték.

20 Mátyás király, anélkül hogy egy tekintetre méltatta volna megbántóit, azt mondá:

„Bocsássátok el őket. Haszontalan *csiribiri emberek!*”

A vétkesek elbocsáták büntetlenül, de gonoszabb büntetés várt aztán az egész falura; mert azontúl az egész környék
25 így nevezte őket, akárhova mentek: „itt jönnek a *csiribiri emberek*”.

Száz, meg száz esztendő múlva is rajtok maradt a *csiribiri* gúnynev.

291

SZEGÉNY TATÁR

A tatárfutás szomorú idejéből is maradt fenn jellemzetes népadománk. Szép, de szertelenül civakodó felesége volt egy hazánkfiának, kinek erdei lakát szintén kifürkészte egy dulongó tatár csapat. A csapat vezére megszerette a menyecskét, s
6 jókedvében megkegyelmezett a háznak, nem dúl fel, csak a menyecskét vitte el belőle.

A nejétől megfosztott gazda szomorúan tekintte az eltávozó

tatár után, ki feleségét vitte magával, s nagyot sóhajtvá monda:
„Szegény tatár.”

10 Mióta is, ha valaki nagy törekedéssel olyan feleséghez jutott,
akitől a két szeme világát féltheti, ismerősei tréfálkozva mond-
ják.

„Szegény tatár.”

292

MIÉRT MONDJÁK AZT, HOGY A TÓT NEM EMBER?

A kuruc világban történt, hogy egy szegény vándorló tót,
azon szorgalmas osztályból, melynek már akkor is az a hivatása
volt, hogy amit a nagyvilági gondatlanság elrepeztt, össze-
foldozza, egyszóval drótos tót volt, keresztül-kasul vándorolván
5 az országon, az akkori tarka világban minden faluban más párt
híveit találta, s keservesen megszenvedett a politikáiban járat-
lanságáért.

Az első faluban labancok közé került, azok útját állták a
jámbornak, s kérdezték: „Ki vagy, mi vagy? kuruc-e vagy la-
10 banc?”

Mit tudta ő szegény jámbor, mi a kuruc, mi a labanc, ame-
lyik jobban hangzott neki, azt választotta, hogy ő „kuruc”.

Ekkor elkezdték püfölni, vérig verve, a helységből kikerget-
ték.

15 A következő faluba érve, jól emlékében tartá a vett tapaszt-
alást, s már messziről kiabálta, hogy ő nem kuruc ám, hanem
labanc.

Jaj, de azok meg éppen kurucok voltak; megragadták az ár-
va üstökét, megdöngeték e vallomásért.

20 A harmadik faluban megint kikérdezték:

— Ki vagy ember?

— Én nem vagyok ember, én senki sem vagyok. Árvából való vagyok, fazikat drótozni való vagyok.

Ezóta fogták rá a jámbor atyafiakra, hogy a tót nem ember.

293

LEGRÉGIBB MAGYAR ADOMA

A hegyaljai tájék Mád, Tályá, Tarcál és Szerencs neveket onnan származtatja, hogy Árpád Szerencsre jővén, felállt a hegytetőre, s így kiáltott fel: E tájon (lett Tályá) ama nádas helyen (lett Mád) Tarcál vezéremmel (lett Tarcál) fogom megalapítani szerencsémét (lett Szerencs). Ez általános hiedelem e tájék népe közt.

NÉPMESÉK

294

A SZÉL ÉS A NAP

Vitatkozott egy időben a szél a nappal; dühös, keserű vitá-
juk; talán valami lapot szerkeszthettek mind a ketten. Azon
folyt a disputa, hogy melyikük erősebb.

Egyszer azután azt mondta a nap a szélnek:

5 „Tegyünk próbát, amott megy egy szegény köpönyeges em-
ber, próbálkozzunk meg rajta: melyikünk lesz erősebb levenni
a válláról a köpenyeget.”

Hozzáfogott először a szél: megragadta az ember gallérját,
tépte, cibálta előre hátra a köpönyeget; de mentül erősebben
10 rángatta, a szegény ember annál erősebben burkolta vele ma-
gát, s nem engedte elvételni a köpenyeget.

Mikor aztán a szél hasztalan kifárasztotta magát, akkor hoz-
záfogott a nap; elkezdett mosolyogni az utasra melegen, min-
dig melegebben. A jámbor lassankint kiburkolta magát a kö-
15 penyből, azután levetette azt egészen, később levetette kabát-
ját és a mellényét is.

— Látod — szólt a nap a szélhez —, hogy én erősebb va-
gyok, mint te.

TÁJADOMÁK

295

A FALU BECSÜLETE

Az erdőre, legeltetni, csikót vitt a bótai paraszt. Beérvén az erdőt, a bótai oldalon kakukkszót hall. Ez a miénk — szól —, s a csikót elbocsátja. Csakhamar a mecsei oldalon szólal meg a kakukk; a bótai elhallgat. Szorídd miénk — szól a paraszt —,
5 ne hadd magad! S mintegy éppen a biztatás sükereül, nehányat szól a bótai kakukk, de csakhamar megint elhallgat. De szólt a mecsei folyvást. Szorídd miénk! — biztatja a palóc, most már süker nélkül. Türelmetlenül mászik a paraszt egy fára, s nagy erővel mindaddig vetekszik a mecsei kakukkkal, mígnem győzel-
10 me teljességéről meggyőződhetett —, illetőleg azt „kiszólta”.

Azalatt a csikót megette a farkas.

A bótai paraszt nem jött azért zavarba. Kárpótlást kért a községtől, mert — úgymond — azalatt károsodott meg, míg a falu becsületének megmentésében fáradozott. S teljes kárpótlást
15 nyert.

296

PEDIG NEM SZEDTE RÁ

Z. megyében egyik búcsú-sz.-lászlói vásáron rendkívül apadt tőgyű tehenét áruván egy gétyei pór, végre vevőre talált, ki annak természetével, alakjával mindenképp megelekedvén, mi-
dön sehogy sem tudna kibékülni tőgyével, kérdé őt a tehen-
5 tulajdonos: „asztán hányadmagával van kegyelmed?” — „csak

másodmagammal!” — felelé amaz; „ah! — viszonzá ez —, hát nem élhetne kend úgy meg alóla másodmagával, mint én hatodmagammal éltem?” Még rövid fontolódás után fölcsapnak, s a tehén eladva lón.

- 10 A legközelebbi vásáron találkozik egymással a vevő és eladó: „hej sógor! — mondá amaz —, de mennykő rosszul élhetett kend hatodmagával az alól a tehén alól!” — „az már igaz” — viszonzá ez egész flegmával.

297

EGY KIS TRÉFA

- Ugyanez egy más vásáron, midőn egy gyékényen áruló zsidó rendkívüli erőszakoskodással unszoló miként másoknak, úgy neki is, dib-dáb portékáját venné meg, mintegy száz rőfnyi csomag fűzöre mutatva: „no hát ugyan mennyi lehet ez?” — kérde; — s a zsidó által örömmel neki nyújtott rőfös botot türelemmel tartván mindvégig —, „no már most tudom” — mondá, s tovább ballagott.

298

KESERŰ KENYÉR

- Ugyanezen gétyei pór, ki leleményes esze s talpraesett élcei miatt az egész község kedvence vala, midőn egyik farsangon, mint „publicus et ordinarius” vendéghívó szerepelne, a majd minden háznál elébe tett s megvetéssel általa sehol sem fogadott bor s pálinka — somogyi szójárás szerint — neki végre annyira meghasznált, hogy midőn őt, a majd térdig érő hóban vánszorgót, egy azon átmenő ismerőse nevetve kérdené: Gyuri bátyám! mi találta kendet? „Ej! segélj, ne ne vess, inkább kérd az Istent, mentsen meg az ily kenyérkeresettől!”

OSZTÁLYADOMÁK

I. TÁBLABÍRÁK

299

A VESZETT EMBER

Még a táblabírói világban élt egy szolgabíró, kinek minden mozdulatában egy-egy tréfa rejlett. — Az ember sohasem volt tisztában vele, ha víg volt, bizonyos hogy lefőzte az embert, ha komoly volt, tudhatta, hogy nem jóban töri a fejét.

5 Egyszer X. táblabíró meglátogatja többedmagával. — Nagyon jól mulattak, sőt azt is indítványozták: délután jó volna »buszrozni« menni a közeli cserjésbe. — Azonban ebéd után megrestültek, egy se akart menni, csak X. táblabíró nem tágított, ő mindenáron ma rókát akart lőni.

10 — Jó — mondá a szolgabíró —, mi ketten hát kimegyünk, addig ti itthon mulassatok, kártyázzatok.

Elmentek tehát ketten a cserjés alá, s magukkal egy vadász-kutyát is vittek, de hogy, hogy nem, a kutya visszatért útközben — tán éppen így kellett annak történni — elég az hozzá, hogy
15 midőn kiértek, kutya sehol sem volt, s a táblabíró rettenetesen bosszankodott, hogy mivel fognak már hajtani.

— Tudod mit, barátom? — mond a szolgabíró —, itt annyi róka van, hogy kutya nélkül is könnyen lőhetünk; én itt majd felmegyek, s kopó módjára ugatok, te addig itt lesed őket.

20 — Nagyon okosan! — mond a táblabíró —, tehát én itt lessem —, s egy állást szemelt ki magának.

A szolgabíró meg bebújt a cserjésbe, s elkezdett, mint egy valóságos kopó ugatni s hajtani.

Egy fél óra múlva visszajött a szolgabíró X. barátjához.

25 — No hát semmi sem jött még?

— Nem még, de lenni kell itt valaminek, mert levélzörgést hallottam — mond a táblabíró.

— Csodálom, pedig egy akkora rókát ugrasztottam föl, mint egy farkas. Hanem tudod mit? Én elfáradtam, eredj most te, s hajtsd meg ezt a kis dombot, én addig itt lesem, s ha valamit
30 s lövök, neked adom, s azt mondjuk odahaza, hogy te lőtted.

Tetszett a táblabírónak a terv, elindult, s oly hatalmasan kezdett hajtani, hogy még a távoli erdők is visszhangoztak bele.

A szolgabírónak se kellett több, amint a táblabíró az erdőbe
35 tűnt, azonnal hazasietett, s a bírónak megparancsolja, hogy a cserjésbe, honnan, honnan nem, egy *veszett* ember tévedt, rögtön menjen ki többedmagával, fogassa el, s az udvarba vigye be.

A bíró se volt rest, minden útjában talált embert összeszedett, s az erdőt körülfogatta.

40 Távolról már hallották, de szűkebb körre szorulva már lát-ták is, hogy egy ember ugrándozva minden bokorba beleugat.

— De ez már nem tréfa — mondák az emberek magok is megijedve —, ez valósággal *veszett* ember, csak rajta, fogjuk el.

A táblabíró látta az embereket, de nem confundálta magát,
45 hajtott kegyetlenül, éppen egy rókát vett üldözőbe.

— Hó! hó! megálljon! — kiáltának az emberek.

— Mi baj? — kérde a táblabíró.

— Nagy baj! szerencsétlen ember! adja meg magát —, s próbálták megragadni.

50 — Mit akartok, gazemberek?

— Semmi rosszat, csak megfogni s szépen bevinni, az úr nagyon rossz nyavalyába esett. Nosza rajta, fogjuk meg!

— Takarodtok innen? most mindjárt közitek lövök.

55 — Csak nem kell tágítani — mond a bíró —, *veszett* emberrel nem kell tréfálni —, s míg néhányan nekiugrottak, azalatt egy hátulról subájával szépen lefülelte.

X. táblabíró kénytelen volt az erőnek engedni, szépen megkötözték s bekísérték a faluba a szolgabíró lakáához; útjokban,

ha valakit láttak, messziről kiabálták, hogy kitérjen az útból,
60 mert *veszett embert* hoznak.

A szolgabíró vendégeivel várta az érkezőket, s rettenetes nevetéssel fogadták, csak X. táblabíró nem nevetett, rettenetesen haragudott, azt mondá: ez nem tréfa, hanem valóságos „major potentia”, s akcióval fenyegetett mindenkit, aki csak nevetni mert.
65

Végre nagy későn aztán a víg pohár közt kibékült, de csak úgy, hogy mindez örökös titok maradjon.

300

[EGYSZER A MEGYE SZÉKHELYÉN...]

Egyszer a megye székhelyén licitációt tartottak.

Olyasvalami volt elérverelendő, mit a szolgabíró nagyon szeretett volna megkaparni, de nagyon szerette volna ám a helybeli zsidó is. — Egymásban hatalmas versenytársra akadtak.

8 Különösen a zsidó állította, hogy semmi áron nem engedi másnak.

A harmadik terminus napján korán reggel megindult a zsidó a megye székhelye felé. — A szolgabíró is elindult, de valamivel később, azonban nem messze a falutól, utolérte a zsidót.

10 — Ugyan, üljön át az én kocsimba — mondja a szolgabíró a zsidónak —, hamarabb bejutunk, osztán egy kicsinyt még beszélgetünk is.

Tetszett a zsidónak az ajánlat, rögtön is átült.

15 — De vajon minek már azokat a lovakat befárasztani, hisz én vissza is hozom, ha tetszik — mond tovább a szolgabíró.

A zsidó természetesen nagyon örült, ha valahol valamiben hasznát látta, megköszönte előbb a nagy kegyességet, azután kocsiját hazaküldötte.

Sokat beszélgettek együtt az úton, a szolgabíró mindig tré-

20 fált, egyszerre azonban komoly lett, a kocsi szegletébe vonta magát s egy szót sem szólt.

A zsidó látta, hogy úri társa egészen szóltan, ő is elhallgattott.

25 Midőn már fele útján lehettek, a szolgabíró hirtelen szájával a zsidó felé kapott, olyformán, mint mikor a kutya legyek után kapkod.

A zsidó ránézett, azt gondolta, hogy szomszédja tréfálni méltóztatik, de amaz sokkal komolyabb képet csinált, semhogy tréfának lehetett volna venni.

30 Egy kis ideig csend lett.

Újra nekikapott, mintha fülét akarta volna leharapni, s most szemeit kezdte forgatni.

A zsidó látta, hogy ez akármi egyéb, mint tréfa, egészen a szegletbe vonult.

35 — Soha se ijedjen meg — mondja a szolgabíró egész komolysággal —, ezelőtt egy pár héttel egy veszett kutya harapott meg, gondolom, az tör ki rajtam most.

40 Nem kellett több a zsidónak, kékült, zöldült, nem tudta, mit tegyen? kiugorjék-e, vagy egy veszett emberrel bennmaradjon? mind a kettő veszedelmes lehet.

Még jobban a kocsi szegletébe bújtt, s figyelemmel tartotta szomszédja minden mozdulatát.

Egy kis idő múlva a szolgabíró feléje fordulva, vicсорítni kezdi fogait, s szemeivel egyenesen a zsidó orrának célzott.

45 — Krrrrrr! — kezdé egyszer a szolgabíró.

Egy gondolat, és a zsidó már nem volt a kocsiban, valahol ott hátra jajgatott az úton, a szolgabíró meg sebesen továbbhajtattott.

50 A zsidó nagyon jajgatott, nagyon megüthette lábát, de azért sántán is igyekezett bejutni a licitációra.

Mind hiában! a zsidó elkésett, s a szolgabíró lett a nyertes.

AZ APRÓ PORCIÓ

Adomákkal mulatoztak az ifjú urak. — A radnóti nemes uraknak birtokviszonybeli dolog végett sok bajuk volt egymás közt s a megyével. Végre a megyétől biztosság küldetett, hogy a helyszínén a körülményekkel megismerkedvén, jelentésében
 5 majd az elintézés legcélszerűbb módját is adja elő. A biztosság sokat beszélt nemes uraiméknak a proporciórul és tagosztályrul, felhíván, nyilatkoznának, akarják-e vagy sem? Nemes uraimék külön megtanácskoztak a dologban, s kinyilatkoztatták, hogy miután éppen az apró porció sok bajaiknak most is
 10 az oka, ezt ugyan megtartani nem akarják, hanem hajlandók a megyeileg behozandó tág osztályt elfogadni! — mert — jegyzi meg az előadó —, tudni kell, hogy Radnóton egy-egy darab szántóföld semmivel sem szélesebb, mint egy hosszába fektetett mákoslaska. — Hát hogy szántják azt azután fel? — kérdi
 15 a hallgatók egyike nem kevés csodálkozással. — Kettőt fogatnak egyszerre — lett a magyarázat.

JÓ FELFOGÁS

Szó volt róla, hogy a pesti Lánchíd felépüljön. A megyegyűlésen vitatkoztak róla.

Csak hallgatja egy darabig egy öreg táblabíró, végre ő is beleszól.

5 — Minek már erre a rövid időre!

Értette alatta, amíg ő fog élni; mert hisz azontúl aztán nem lesz rá szükség.

303

JURÁTUS

Ügyvédi vizsgálaton kérdik a pályázótól: *hányféle a törvényes pecsét? Kettő, volt a válasz, ostya és spanyolviasz.*

304

KÜLÖNÖS UDVARIASSÁG

Maszlaczki udvarias ügyvéd egy fiatal csinos özvegy ellen 400 pftos váltókeresetben személyes végrehajtásra ment. „Tegyen nagysád imádandó személyével boldoggá”, kezdé az udvarias ügyvéd. „Nagybőjt van, s diszpenzáció nélkül nem lehet 5 mindjárt”, feleli a férjhez menni szerető özvegy. „Csak legyen kegyes velem a törvényszék elibe sétálni, s ott 400 pftért a diszpenzációt mindjárt kiadják, s én a legboldogabb halandók egyike vagyok”, ismétlé udvarias finomsággal az ügyvéd.

305

ÜGYES VISSZATORLÁS

Szenvedélyes előszeretettel zongoráztatja az ügyvéd csinos leányát egy könnyelmű ifjonc előtt, kinek legközelebb egy nyáj sertését adósságban elérverelte. — Hogy tetszik? — kérdi a leánya játéka iránt elfogult ügyvéd az ábrándosan elmerült ifjút. 5 — Ugye szép? — ismétli a leány. — Ó ezen mennyei zengzetben mintha csak szalontai ártányom és malacnyájam bájos hangjait hallanám —, felelé a szórakozott ifjú.

ÜGYVÉDI SZÁMLA

Számla egy 10 pftos kereset iránt.

Csizmatalp, nyelv- és körömkopás =

Éhség és gyomor-elrontás =

Meghülés és számárhurut =

5

Összesen 10 p. forint.

SZERENCSE-SZERZŐDÉS

Mózes falusi korcsmáros fogadást tesz földesurával, hogy pünkösdig a spiritus felszáll. A földesúr ellenkezőleg fogad, hogy éppen pünkösdkor a spiritus le fog szállani. A spiritus ára néhány krajcárral csakugyan felmenvén, a zsidó követeli megnyert fogadását. A földesúr ellenkezőt állítván, szintén sürgeti megnyert fogadása fizetését. A felek kiegyezni nem tudván, ügyvédhez mennek. A zsidó az emelkedett piacár város-házi jegyzékével áll elő, a földesúr a kalendáriommal kezében, mely szerint pünkösdkor csakugyan minden jámbor keresztény hfvőknek a spiritus leszáll. A zsidó hüledezik, az ügyvéd ámul, s mielőtt mindkét fél a bíróhoz menne, az ügyvéd kétélű tüzes nyelvvel ily ítéletet mond: — A fogadási szerződés nem határozott s nem világos, a teens úr nem nyert, mert nem tette a spiritushoz a sanctus határozó melléknevet, kend meg, Mózes nem nyert, mert nem tette a spiritushoz a gabona vagy krumpli melléknevet, de hogy mindkét részt a haszontalan pörköltségektől megóvjam, tegyék le nekem az öt aranyat.

ÉKESSZÓLÁS

Megyegyűlésen az átvonuló katonaság élmezése iránti rendszabályokról volt szó a szolgabírói hivatalok részére. Látván egyik szolgabíró, hogy az ez érdekekben teendők hosszú sorának már-már alig szakad vége, megsokallá a dolgot:

- 5 — Tekintetes Rk. Megyénk nem azon vonal, melyen százával jár a katonaság. Aztán mindenekelőtt szükséges volna, hogy a katonaság járkelésében valamely rendet hozna be, mert most minden tudósítás nélkül jön egy, jön kettő, jön egy se! — Azzal leült.

LÓVÁ TETTEM A NÉMETET

Köszvényes volt a táblabíró lába, az orvos gőzfürdőt rendelt neki, ahova ő szorgalmasan el is járt egy másik ismerőseivel együtt, ki szintén köszvényben szenvedvén, mikor a fürdőszolga elkezdte fájós tagjait a flanellal dörzsölni, ordított és káromkodott kínjában. A mi táblabírónk pedig sztoikus nyugalommal állta az operációt, mikor rá került a sor, még csak meg sem szisszent.

- 5 — Ugyan, hogy tudja szó nélkül kiállani? — kérdi tőle egyszer a kínzás végeztével az elébb megkínzott.

10 A mi táblabírónk hamisul nevetett.

— Lóvá tettem a németet; mindig az egészséges lábamat nyújtottam neki, azt dörzsölte.

ROSSZ CSIZMÁK

Peres dologban Bécsben vesztegelt a táblabíró, s egy kissé megcsizmátalanodott. Valamelyik suszter készít neki egy pár csinos sarut.

6 Egy hét múlva találkoznak, s kérdi udvariasan a suszter, hogy van megelégedve a munkájával?

— Tudja a ménkű — mond a tekintetes úr —, hétfőn, szerdán, pénteken csak megjárja, de kedden, csütörtökön, szombaton átkozottul szorítja a tyúkszememet.

10 Tudniillik sohasem volt addig féllábra való csizmája, s ezt is mindennap változtatva húzta fel.

II. KATONAADOMÁK

SZÁRDELLAMÁRTÁS

Egy fiatal huszárhadnagy, aki szorgalma és vitézsége által közlegényből vitte fel a tisztségig, nem lévén iskolázott ember, sokszor beszéd közben olyan balgaságokat mondott, amikért társai kénytelenek voltak őt megigazítani.

8 Jó katona volt a fiú, de biz ő fizikához és geográfiához nem sokat értett, amire nem lett volna szüksége, ha nem szeretett volna mindenbe beleszólani.

Utóljára azonban mégis megsokallta, hogy őt egyre igazgatják, s csak az alkalomra várt, hogy emiatt erélyesen tiltakozzék.

10 Az alkalom nem soká késett. Egyszer vendéglőben ebédelt; mellette egy másik vitéz kapitány, aki a pincért odaszólítva, azt

mondá neki, hogy hozzon számára marhahúst szárdellamártással.

15 — Nekem is hozz! — kiált a mi hadnagyunk. — Én nagyon szeretem a szárdellát, Olaszországban gyakran szedtem azt magam is a fáról.

— Ugyan, hallgass már — szól neki a kapitány. — Szedtél te magas mennykőt, nem szárdellát a fáról.

Felpattant erre a hadnagy.

20 — De már kikérem magamnak, hogy én rajtam ne tessen iskolamesterkedni. Ha valami bolondot mondok, nem bánom, tessen rajta kacagni, de amit bizonyosan tudok, abból nem hagyom magamat kiforgatni.

25 — Jól van, öcsém, jól — szól neki a kapitány —, de csak azért ne kiabálj oly nagyon, mert lehet ember, aki nem szereti, ha olyan nagy hangon beszélnek hozzá.

— Én pedig ilyen hangon fogok beszélni, s ha nem tetszik, helyt állok érte.

30 Szó szót adott, utoljára is az lett a vége, hogy a két hadfi vette a kardjait, meg sem várták a szárdellamártást, hanem felmentek az ebédlő termébe, s ott tanúik jelenlétében párviadallal intézték el a dolgot.

35 A kapitány eleinte csak védőleg tartotta magát, hanem amint a hadnagy egyre tüzebben kezdte szorítani, végre ő is odavágott neki azután egyet, s azt a vágást a mi tisztünk a képére kapta.

Abban a percben zsebkendőjét a kapott sebre nyomva, hirtelen engesztelődve szól ellenfeléhez:

40 — Ejnye teringtét, csakugyan igazad volt. Most jut eszembe: *nem szárdella* volt az, amit én a fáról szedtem, hanem *kápri*.

312

FINOM KÜLÖNBSÉG

— Kend ma megint részeg? — kérdi az őrnagy egyik ponyola kinézésű huszárját. — *Jelentem alássan* — felelt ez —, ez még a tegnapi.

313

TUDJA A MÓDJÁT

Egy szállásoló huszár töltött káposztát kapott ebédre gazdasszonyától, s kibontogatván a káposztákat, a tölteléket megette, a leveleit otthagya. Mit látva a gazdasszony, kérdi, — mért cselekszi azt, hogy csak a tölteléket eszi meg, a leveleit meg otthagya? — Azért — felel a huszár —, hogy holnapig töltsön bele kelmed újra.

314

KETTÓS VÁSÁR

Zsírít lopott a baka a piacon, s egy kofának eladta három forintért; — midőn a pénzt zsebre tette, megy a kárvalotthoz e szavakkal: — Néni, adjon három forintot, s a kelmedtől ellopott zsírít megmutatom. — Örömezt megfizeté a néni a kívánt összeget, mire a katona megmutatta az asszonyt, ki már árulá is a vett zsírít; azután eloldalgott, be nem várva a még történendők.

A JÓKEDVŰ KATONA

Biz azt ítélték János vitézre, hogy felakasztják; hiába akarta tréfával elütni a dolgot, az auditorok nem hagynak magukkal komázni, azt mondták rá, hogy mars az akasztófához.

5 Csak annyit kért, hogy engedjék legalább, hogy odáig pipázva mehessen, mert azután úgysem igen fog ráérni többet.

Megadatott ez a kívánsága.

Egész a vesztőhelyig szítta a kapadohányt s fújta a füstjét a profuz szeme közé; az akasztófa alatt azonban azt mondta neki a hóhér, hogy tegye le azt a pipát, mert nem lért a nyakához
10 tőle.

— Szép kis hóhér kend, ha még ettől a pipátul sem tud felakasztani.

Nagy huzalkodásra végre ő lett az okosabb: enged; leteszi a pipát az akasztófa tövébe, megtámasztja szépen; azzal felmászik a lajtorján, nyakába akasztja a kötelelet.
15

— No hát?

Ekkor jön a fehér zászló, mondják neki, hogy kegyelmet kapott.

János vitéz megint leszáll csendesen a hágcson; megy a pipához, s keseredve tapasztalja, hogy az már kialudt.
20

— Mondtam, hogy addig haszontalankodnak az emberrel, amíg a pipája is kialszik! — szól bosszúsan, hátrafordulva a gratulálókhoz.

Szörnyű kemény prófontot osztottak a bakazászlóaljnak, s egyebet semmit.

— Pajtás! én ezt már mivel egyem meg?

— Ha nincs bicskád, kérj kacrot gazdától.

III. SZÍNÉSZI ADOMÁK

[D - YNÉ EGY SZÍNI ELŐADÁS ALKALMÁVAL...]

D-yné egy színi előadás alkalmával 14 éves székeyleány szolgálóját, játék közbe, honn feledt zsebkendője után futtatta.

Ezalatt valami vízi-tünetemény került elő, s már a függöny is felcsigáztatott.

5 — De már itt az ember fia belefúl, ha úszni nem tud — kiált a lelkendezve megjött leányka, s felfosztolódzott, hogy teljes erejéből ússza keresztül a megáradt Szamost.

A karzat szörnyen tapsolt, s éljenezte a derék úszót.

IV. PAPOK, DIÁKOK

318

KÖLCSÖNÖS SZERENCSE

Nagy feje volt a diáknak, s nem kapott Enyeden magas tetejű kalapot, reá valót. Szebenben is hiába keres, a brassói kalaposboltokat is mind felhányják. Végre eszébe jut a kalaposnak, hogy van még neki egy a padláson, az jó lesz a humanissimennek. Eléhozza, talál. Mi az ára? — kérdi a diák nagy örömmel, s a kért öt forintot alku nélkül kifizeti.

— Tudja-e, meiszter uram — szól önelégülten —, ha nem öt, de húsz forintot kért volna, szívesen megadám vala, mert az egész országban nem kaptam a fejemre való kalapot.

10 — Tudja-e mit, humanissime — felel amaz —, ha nem öt forintot, de öt garast ígért volna is, odaadám vala, mert az egész országban nem kaptam ehhez a kalaphoz való fejet.

Melyik csalta meg a másikat?

319

SZÓRAKOZOTTSÁG

Maig is híres szórakozottságáról a N-b-i református pap. Udvarhelyre megyen egyszer, hogy fiát vakációra hazahozza a kolégyomból, találkozik a kántora fiával, ki szinte vakációra hazakíváncozott.

5 — Na, fráter! hát hazavigyelek?

— Instálom a tisztelendő urat.

— Jól van, jól —, azzal felülteti a fiút, hazahajtat B-ra, s csak otthon veszi észre, hogy saját fiát Udvarhelyt felejtette.

Volt mit hallani feleségétől.

- 10 Ugyan vele történt, hogy rossz útban Brassóba akarván men-
ni, befogat két lovat. Eleget mondja a felesége, hogy nehéz az
út, jobb lesz hármat fogatni be, nem engedi. Az asszony oko-
sabb, hallgat, s befogatja a harmadikat is. Elmegy a tiszteletes,
vissza is jó a három lóval, s első szava a feleségéhez:
- 15 — Látod, feleség, hogy két lóval is meg lehet járni Brassót, s
ok nélkül fárasztottam volna a harmadikat.

320

JÓ VÁGÁS

N. N. fensőbb iskolai tanár egyik napon tanszékébe lépven,
a támlafőn egy számárfőt lerajzolva talált. A zavarodásnak leg-
kisebb jele nélkül kérdi a fülelő hallgatóságtól: ki felejtette itt a
portréját?

321

HA NEM FEHÉR, FEKETE

- Egy falusi iskolamester, ha a gyermek az iskolában tett kér-
désre az „igen” vagy „nem” feleletet el nem találta, azt szokta
mondani: „ha nem fehér, fekete”. Egy ízben a paradicsomról
tartván magyarázatot, s a bibliának e nehézkes kérdésén: „mi-
nő alakban jelent meg a csábító”? könnyebbíteni óhajtván, így
6 intézte e kérdést egyik tanoncához, Pistához:
- Na mondd meg Pista: hát milyen volt az ördög a paradi-
csomban?
- Hát fekete — válaszolá habozás nélkül Pista.
- 10 — Fe — ke — te? — mormogá bosszúsan a mester.
- Nem: fehér! — igazítá ki hevenyében helytelen feleletét
a megzavarodott Pistika.

„Jobb a siralmas házhoz menni, semmint a lakodalomnak házához” — e szavak szolgálának alapul, halott felett tartandó beszédére egy városi lelkésznek. S alighogy elmélkedését végzé, saját tapasztalata győzte meg ellenkezőről, midőn ugyanazon céhet, mely csak kevéssel szeme láttára temeté a halottat, látá hazamenőben szép sereggel bevonulni a legközelebbi bormérőházba.

Feltette magában: következő vasárnap kemény beszédet tartani a történet felett! S úgy lőn. S midőn a tény illetlen voltát festené, többek közt hozzátevé: most egyszer kedvezek a céhnek, s nevét elhallgatom, de ha még valaha ilyesmit veendek észre, kimondom, ha soha „csizmát” nem viselek is.

Volt egy tanárnak többek között egy igen nagyúri családbeli tanítványa, kinek a tantárgyokról még csak fogalma sem vala. — Szóltja egykor a tanár, hogy feleljen a leckéből. Ez nem tud egy hangot is. Szólt a tanár egy szegény sorsú tanulót, ez sem tudván semmit, mondá a tanár: *te is csak olyan számár vagy.*

EGEREK ESPESTJE

Egy elmés iskolarektor tanítványait a komoly tanulmányok mellett abban is gyakorolta, hogy lehessen valami tárgynevet, melyben *e* betű nincs, oly szóval, vagy szavakkal fejezni ki, melyekben csupán *e* legyen az önhangzó, például *cigány*, *e* vokálissal: *zenére termett fekete szerzet*. Egykor az esperest vizitálja az iskolát, s midőn az elmés gyakorlatokra került a sor, felszólít egy tanulót, mondaná meg neki ezt a szót: *macska e* vokálissal —, a tanuló fennakadt. Beleszól a rektor, mondván: — hát ennyit sem tudsz, pedig mily könnyűség megfejteni. — *Macska* másképpen: *egerek esperestje*.

HIVATALOSAN

Egy falusi lelkész bizonyos híve által feleségével együtt keresztkomaságba hívatott, melyet ő elfogadván, a keresztgyermek neve után ezt írta a keresztelési jegyzőkönyvbe: keresztatyja Én, keresztanyja a feleségem.

HA ERŐS, NE IGYA KEND!

A Hegyközön valahol, egy szerény egyház lelkésze nagyon megbarátkozván a szívidámító borokkal, csaknem minden kínálkozó vendégségben megjelent, s rendesen egészen más állapotban tért vissza, mint ahogy odament. Elvégre maga is meg-

5 szégyenelvén lelkész úr a dolgot, megbízta az iskolamestert,
figyelmeztetné őt, midőn látja, hogy már reá nézve ártalmas
kezd lenni a poharak és kancsók tartalma. A mester, mint
egyébben, itt is alázatos engedelmességet tanúsítván tiszteletes
10 urához, egy szép társaságban, látván az elme egyensúlyát za-
varni kezdő állapotot, ilyképpen figyelmezteté: tiszteletes uram
— erős bor ez. *Ha erős, ne igya kend* — felelt a lelkész.

327

A BOR JÓ

Egy víg szeszélyű kántordiák ebédre volt hivatalos a helybe-
li kegyúrhoz, ki kisasszonyai kedvükért meg akarta danoltatni
a szép szavú monsieur; de nem a legjobb bor tétettetett ele-
ibe az asztalra. — Ebéd közben gyakrabban kínálta a háziúr
5 vendégét, hogy „igyék a borból.” — „Köszönöm alázattal” —
csak ezzel válaszolt egyszeri fzeelés után az alázatos vendég. —
„De tessék inni. *Cantores amant liquores*” — vidítá a háziúr. —
„Vagy talán nem jó a bor?” — szóla ismét a kegyúr. — „Köszö-
nöm kegyeit: a bor jó!” — viszonzá a vendég. — „De talán ez
10 a bor nem jó?” — jegyzé meg a háziúr. — „Igenis! *Tekintetes
Uram: ez a bor nem jó*” — ismétlé a diák.

328

NAGY KÜLÖNBSÉG

A türelemről és a harag káros voltáról prédikált a tisztele-
tes úr, szépen elmondván hívei előtt, hogy milyen kegyes ember
volt az a Jób pátriárka, hogyan meg tudott nyugodni az őt érő
csapásokban és sohasem zúgolódott.

5 Hazamegy aztán, készül az ebédhez: leküld a pincébe, hogy hozzanak fel neki abból a jó 34-ikiből egy üveggel. Hát azzal a rémhírrrel jönnek vissza, hogy lepattant egy abroncs a hordóru-
mind elfolyott a bor.

— Tyhűj veszedelem canis mater! — kiált a pap, s elkezd jaj-
10 veszékelni, ahogy tőle telik.

— Ugyan, ugyan — feddőzik erre a tiszteletes asszony —, hogy tudsz úgy indulatoskodni; nem magad mutattad-e fel pél-
da gyanánt Jób pátriárkát, aki úgy megnyugodott minden vesz-
teségben.

15 — Eb anyja Jób pátriárkának — szól vissza a pap —, soha-
sem volt neki, sem semmi nemzetségének olyan 34-diki bora,
mint az enyim, ami elfolyt!

329

FURCSA TOLVAJ

Varga Gyurka a sertéslopáshoz hozzá lévén szokva, ellop egy jó kövér sertést, s meg is öli, s csakhamar ezután elmegy a papjához, és meggyónja abbéli bűnét, általadván annak egy-
nehány forintot a károsnak átadandót, mire a pap megjegyzi,
8 mondván: hallod-e, te taval, s azelőtt is emlékezem, hogy min-
dig sertést loptál, s mindenkor az árát kifizetted általam a ká-
rosnak, hiszen annyi erővel készpénzzel is megvehetnéd, anél-
kül, hogy lopás vétkébe elegyednél. — Csak jobb lesz így, ins-
tálom a t. urat — monda Gyurka —, *mert ha én valakitől sertést*
10 *veszek, akkor ő szabja nékem az árát, így pedig én szabom neki, s*
csak annyit adok, amennyit én akarok.

Bölcs ember volt az egykori Ilosvay, s sokat tartott rá, hogy illendő felelet nélkül egy kérdést se hagyjon; e gyengéjét baráti sokszor kísértették. Egykor valaki azt kérde tőle: — az ótestamentomban olvastam e helyet: „Látván Sámson az oroszlányt mentében” — s nem tudom, Sámson volt-e mentében vagy az oroszlány?

— Mindenesetre az oroszlány — felelt Ilosvay —, mert különben e dolgot nem lett volna érdemes feljegyezni.

Három diák vacsorál egy előkelő úr asztalánál, vacsora végén hígtojást hordoznak, de mikor a három diákra kerül a sor, csak egy tojás marad, s hogy senki zavarba ne jöjjön, a háziúr felszólal, miszerint a fennmaradt tojás azé lesz, ki a szentírásból legrábillóbb textust idéz. Veszi tehát az öregebbik, és bütyökujja körmével megtörve felkiált: *Megtörlek téged, valamint az asszonynak magva megtöri a kágyónak fejét.*

Hasonlóképp a másik sőt hint rá e szókkal: *Megsózlak téged a földnek savával;* s nyújtja a harmadiknak, de ez csak miután hirtelen lenyelte, mondta ki, hogy: *Menj be a te uradnak örömeibe.*

- Egy tanár korábban kibocsátott tankönyvét egy második, javított kiadással cserélte föl, miből egy tanítványát felszólítván, ez nem tudott felelni, azzal mentve magát, hogy nem akarná a második kiadást is, mint az elsőt, ok nélkül betanulni, hanem
- 5 bevárja a harmadikat.

Debrecenben élt egy pocakos egyházi, kit a dévaj fiatalság gúnynévvel elnevezett „oché”-nak.

A becsületes ember napjait egészen megkeseríté ez az egy szó.

- 5 Jó a debreceni szalonna és füstölt kolbász; a karcos is jól ízlik rá; de ha valaki azt súgta a háta mögött: „oché”, feldöntötte a poharát, s nekiment a villával.

- A hajnali és délutáni álom is vajmi jólesik az embernek, de ha valaki elkiáltta magát az ablak alatt: „oché”, egyházi uram ugrott le a tornyos nyoszolyáról, kapta a nád-pálcát, futott ki az utcára mezítláb, s kergette az apró sihedereket, akik persze fűgőbbek levén nálánál, előbb elfutottak.
- 10

Egyszer végigkergette őket az utcán, s utánuk hajítá a nád-pálcát. A semmirevalók még a pálcát is elvitték.

- 15 Az egyházi ment rögtön nagy méltatlankodással a fiúk praecceptorához, s előadva neki méltó bosszúságát, példás elégtételt követelt magának.

A praecceptor elszörnyűködött a fiúk vakmerőségén, s egybe-

gyűjtve az egész classist, néhány száz zsvajgó fickót, az asztalra csapott a pálcával, s azt mondá nekik:

20 — Ti semmiháziak. Egyházi uram azt mondja, hogy ti ötlet úgy csúfoljátok, hogy „oché”. Ha én megtudom azt, hogy még egyszer valaki azt mondja neki „oché”, úgy megverem, hogy sohasem mondja többet: „oché”...

25 — Köszönöm, rektor uram: elég lesz már — szolt közbe az egyházi, mikor már harmadszor hallotta azt a szót, amit éppen nem akart hallani.

Ettől fogva, ha csintalan fiúk találkoztak vele az utcán, kapalevéve mondták neki nagy tiszteletadással:

30 — Egyházi uram, én nem mondom ám kigyelmednek azt, hogy oché.

334

BERBÉCS

... városának kellő közepén, a piacon, hol most pusztaság van, mint teremtés előtt volt három héttel, adománk története korábban egy búsulásnak indult épület állott, mely romlatag alja- és korhadt födelével talán a benne tárgyalt dolgok folyamát akarta paródiázni. Az épület megett tarka rendben apró fabódék szétszórva, hol görög és örmény szatócsok debreceni pipát, borsot, szert és bádiánmagot, természetes kofák pedig pirosra sült kofapecsenyét és fzetes lágykenyeret árultak. E la-
5 cikonyha sor között halad át Berbécs Józsi helyi diák, csintalan ördögborda e fajnak sorából. Alkalmasint éhes: orra, mely messze elényúlik, mint a sziklafok a tengerbe, tömegben szíja föl az étvágygerjesztő illatot. E percben székely ember jön vele szemközt a fabódék közül, két garas értékű fehér kenyérral kezében. A kenyér kétfelé hasított szivacszerű közepén ugyan-
10 anyi árú kofapecsenye odatapadó szívességgel nyugszik. Szé-

kelyünk elégületlen szemeket vet a kezében levő ennivalóra. Úgy látszik, az árához mérten kicsinyli.

— Hogy vette kend? — kérdi tekintélyes hangon Berbécs barátunk.

20 — E biz, uram, két garas a kenyér, s ugyanannyi a pecsenye — válaszol a székely —, elég drága.

— De bizony drága — viszonzá a diák, miközben kenyeret és pecsenyét áthevenyészett —, azonban majd segítsünk a dolgon. Én a rendőrségéd vagyok, kövessen kend engem. Meg-
25 mérjük, s ha az árucikk a kiszabott mértéknél csak egy szemernyivel kisebb lesz: akkor kend visszakapandja pénzét, s azonfelül a kenyeret és pecsenyét ingyen.

A székelynek tetszett az árendőr kimondványának (edictum) ingyenszagú vége, s kísérte őt jóhiszeműleg.

30 Az adománk kezdetén említett épület rég nincsen már... azonban ennél nagyobbyszerű tárgyak is tűntek azóta a fakó semmiségbe... de kik rá visszaemlékeznek, tudják, hogy azon át egy folyosó vonult, mely az épület némely szobáiba, de a piac túlsó részére is átvezetett. Midőn e folyosó ajtajához értek székely és
35 diák, ez utóbbi mondá:

— Kend várjon meg itt, míg eligazítom a dolgot —, s azzal a büntestet képező kenyér és pecsenyével keresztülsurrant a folyosón, s a piac túlsó oldalán a vásári néptömeg között elvegyült.

40 Atilla unokája várt hosszasan. Várt fél óranegyedet, egy óranegyedet, várt egy fél órát. Ekkor türelme fogytán bemegy a folyosóra, s ott egy ajtón bezakatozva kenyér- és pecsenyéjét kezdé követelni.

Az lett az eredmény, hogy kacsólábon kitették a házból.

45 Pecsenyevesztes székelyünk búfelejtésül egy közeli csapszékbe ment. Mily szerencse! ki ott először szemébe ötlük, az a pecsenyenyertes diák, ki egy fiatal pajtással az asztal mellett ül. Az előttük szétszórt kenyérmorzsák, és a pár üveg, melyekben

a hitelbe kért bor már fogytán van, híven tanúsítják: miképp di-
50 ák urak a lakomán túlhaladtak.

Szerencsére adomahősünk a székelyt, belépése első percé-
ben megismerte, s fél szája már a második pillanatban úgy félre
vonult, mintha születése óta fülével tőszomszéd lett — s fél sze-
me oly szorosra lőn húnyva, mintha kisgyermek korában kövel
55 ütötték volna ki.

Tintás pajtása bámult e rögtönzött arceltorzításon.

Mindamellett a székely előnyomult az asztalig, s gyanúsán
tetőtől-talpig mérte állandór urat.

— Uram! — szól hozzá végre némi tartózkodással —, nem
60 az úr vette-e át fél órával ezelőtt kenyérem és pecsenyémet?

Még a kérdett állott az erdő felől: — Az okossága futott-e el
kendnek, atyafi, vagy az esze állapodott meg? — viszonzá ez,
s pedig elvont szája miatt oly dadogva, mintha szajkótól tanult
volna beszélni.

65 Székelyünket e műfogás zavarba hozta. Mégegyszer végig-
nézett a diákon ... meseszerűnek tetszett előtte az egész eset
... majd aztán kérlelő hangon, mint kinek igaza nincs, válaszolt:
— No, no ... édes úr, ne haragudjék ... megkövetem... de ha
ilyen isten nyomorékja nem volna, bizony megeskünném, hogy
70 kenyérem és pecsenyém az úr kezében olvadtott el.

A székely eltisztult. Berbécs barátunk pedig e napon jutott
a „pecsenye-komiszárius” név birtokába, mellyel jó barátjai,
dacára annak, hogy ezután ember a talpán vált belőle, olykor-
olykor most is megtisztelik.

Tejfölös cipóra éhezett a diák; kimegy a piacra, vesz egy ga-
rasos cipót, kiássa bélét, s egy kofával beleméretvén egy me-
szely tejfölt, aztán kérdi az árát.

— Négy garas! — mond a kofa.

- 5 — Két garast adok érte — felel a diák.
— Nem lehet!
— No, nekem pedig nincs több pénzem.
— Öntsd hát vissza tejfölömet!
Visszaönti a diák, s a tejfölös cipóval elódalog.

336

SZÉP BÜNTETÉS

Télen minden gyerek egy hasáb fát tartozott vinni fűtésre a falusi iskolaházhoz.

- Sokan elmaradtak a porcióval, nem hozták el a fát. Ezekre azt a büntetést szabta a rektor, hogy tenyereikkel fogják be a füleiket: hogy ilyenformán ne hallhassák a tanítást.

337

FERO, TULI, LATUM, FERRE

Kényelemben hevert a diák, s pipáját forgatta, rágyújtandó. Rákiált a csürhére, vulgo mendikásra:

- Puer tullas mihi ignem!
Mire ez „feram”-mal felelvén, készségesen indul.
n — Igaz — gondolkodik azalatt a diák —, de nem hagy szégyenbe! S hogy magát igazolja, azt kérdi a belépőtől:
— Fersisti jam?
— Tuli — lón a felelet.

A VÉN DIÁK

Vén diákokat küldtek légációba egy olyan faluba, ahol a pap leánya szintee nem dicsekedhetett már a tavasz virágaival, de azért igen természetesen annál inkább szeretett gyermekeg tréfásnak látszani.

- 5 A vén sas csak túrta az asztal felett az enyergéseket; a kisasszony kenyérgalacsinokkal hajigált felé; egy-egy megkoppant néha az öreg múza orrán: fel sem vette.

Végtére azt kérdi tőle a kisasszony kötekedve:

- 10 — Ugyan, hallja légátus úr, van-e még magánál a kollégiumban vénebb diák?

— Bizony nincs ott *nénémasszony*.

Hogy erre a szóra nem hajtották-e az egész kenyérrel fejbe? arról hallgat az írás.

339

SUS

Egy kisdíák grammatista korában conjungálni akarta ezt a szót „sum”.

A második személyben „es” helyett rendes alkalmazás szerint azt találta mondani „sus”.

- 5 Ez a három betűből álló kis szavacska lett egész életének fá-tuma.

- 10 Rajtaragadt. Tanulótársai azzal csúfolták. Később felnőtt, keresztülvergődött minden osztályon. A rettenetes „sus” ige megbuktatta minden tudományban, kizavarta minden tanulmányból; elzüllött, elvadult; egyik iskolából kicsapták, másikba bekönyörögte magát, utoljára örökös csavargó lett belőle, aki

késő vén koráig egyik iskolától a másikig s faluról falura csavargott, papok és mesterek örökös terhére.

Azután az egész országban úgy hitták, hogy „sus”.

- 15 Hanem ha valaki azt szemébe találta mondani, az aztán csak ült legyen lóra, mert ha megkaphatta sus, annak ugyan beverte a fejét.

340

JÓ ÖTLET

Egy embernek ellopták a káposztáját, mit elpanaszolván a papnak, felmutat egy főt, mondván: a többi is ilyen szép volt. Megnevezi a gyanús embert is.

- 8 A pap keszkenőbe takarja, s elviszi magával a templomba. Szónoklat végeztével körülnéz, ha ott van-e a gyanús ember.

— Hirdetni valóm van. Nagy József uramnak ellopták a káposztáját — s előhúzza a már bevittet —, nézzétek ilyen volt, hanem ügyeljete, mert ki ellopta, éppen azt hajítom meg vele.

A tolvaj egyszerre a pad alá bújt.

341

MONDOTT VALAMIT

Egy diák igen borszerető lévén, ha borral kínálták, mindig elfogadta, még ha éhes volt is. Egyszer a többek közt disznótoros ebédre hívatott, s mivel ebéd előtt is jóízűen szörpölte a bort, megszólítja egy bizalmas vendég: — ugyan, hogy ihatja, barátom, azt a bort ebéd előtt? — Ő pedig feleli rögtön: — az úrnak is azt javaslom, addig igyék, míg éhes, mert ha jóllakott, nem fér belé a bor.

ELNÉZÉS

Múlt század utolsó negyede vége felé, az aggódva gondoskodó szülők kívánatára Miska öreg s hú házi legény kíséretében indult b. X. Z. úrfi Németországra, tanulását a göttingai egyetemen végzendő. Utazás közben, Szászország egyik faluja közelében, néhány sertés mellett haladtak el, melyeket egy háromszögű kalapos német ember hajtogatott a falu felé. Miska, ki honában csak néhány öreg tanár meg pap fején látott (ezeknél még akkor divatos) háromszögű kalapot, kezeit összecsapva fölkiáltott:

10 — Hú, teringtét is, ni, mit látok?

— No, hát mi a baj, Miska? — kérdi az úrfi.

— Most már tudom — felelt Miska —, miért küldik az úrfiakat Németországra tanulni, hiszen itt még a disznókat is professzor őrzi.

HOL KEZDJEM MEG?

Legátus állott be egy tehetős falusi úrhoz a pünkösdi napokra; egyik ebéd végével sajtot hoznak be, és a háziúr tiszteletből a legátusnak nyújtja megkezdés végett. — *Hol parancsolja a Ts. úr hogy megkezdjem?* — kérdé a legátus. — *Ahol akarja* — felelt a háziúr. — *Úgy hát kegyes engedelmeivel majd csak az iskolában kezdem meg.*

[EGY DIÁK REKTORI CENZÚRÁT TETT...]

Egy diák rektori cenzúrárt tett. — Mielőtt tudniillik a szándékozók rektorságra eresztetnének, a népiskolai tantárgyakból szorosán megvizsgáltatnak. — A geográfiából mondja neki az illető tanár, hogy mutassa meg Hátsó-Indiát. — A diák a nagy
 5 kifeszített földabrosz elébe áll, kezébe fogja a mutogató pálcát, Istenre bízva ügyét, befogja mind a két szemét, s remélte, hogy így tán jobban eltalálja, amire nem emlékezett, hogy valaha kereste és meglelte volna; odabök vaktában az abroszra, és szerencsésen el is találta ... a Szahara sivatagot.

V. POÉTÁK

A POÉTA SZEKERE

Szentábraháminak, a költőnek, annyira vitte Isten dolgát, hogy egy eladott föld árából elvégre pár lovat és szekeret állított. A szekér kissé rozzant volt: az eladott föld körül belől nem bírt nagy terjedelemmel.
 5 — Hogy adod el a szekered, Anti? — kérdé tőle egy barátja.
 — Hagyd el, ne vedd meg — közbeszól egy más pajtás. —
 Indulj el nyomába, és szedd fel...

VI. ORVOSOK, BORBÉLYOK

346

SZOLGÁLATI KÉSZSÉG

Márton borbély rég adósa 8 pforinttal házigazdájának, de e napig még nem fizethette.

Véletlenül megtörténik, hogy a háziúr foga fáj. — Több nap óta törekszik hasztalan foga vészét elszibbaszthatni; de sikertelen. Végre leszalad a borbélyhoz azt kivonatandó, ki a műtétet 5 biztos kézzel végre is hajtá.

— Mit fizetek Márton? — kérdé örömeben a fájdalomtól megmenekedett.

— Egy pengő forint az ára — mondá önelégülten a borbély.

10 — Hm! az sok; de mindegy: most tehát még hét forintot fizet.

Borbélyunk e szavakra megjuhászodott, mintha egy cseber jég szemert pördítettek volna le hátán.

15 — Kérem alássan, én szegény ember vagyok — viszonzá —, sohase tudok annyi pénzt összekaparni, ha csak gyermekeimet nem ölöm éhen meg; hanem, mivel most éppen alkalomnál vagyunk: kihúzom tíz fogát nagysádnak azért a pár krajcárért, csak hogy jójünk tisztába!

347

ÜEDTSÉG ELLEN

Az Érmelléken hatalmasan dicsekedett egy sarlatán orvosi ügyességével, hogy ő mindenféle betegséget meggyógyít.

— Adjon hát az úr nekem valami jó szert ijedés ellen — mondá egy vincellér.

- 5 — Hát mitől ijedt meg kend?
— Bizony, hallja, attól, hogy itt a tél, aztán se gubám, se csizmám.

348

[BIZONYOS GYÓGYSZERTÁR AJTÁJÁN]

- Bizonyos gyógyszerár *külzetén* ilyen fölirat volt: haec tria sunt difficilia: sumere, pati, solvere (e három nehéz: bevenni, szenvedni, fizetni), ezt nézvén egy falusi ember, fejcsóválva mondá: bizony még ennek egy hója volna, t. i. tacere (hallgatni).
- 5

349

[EGY FALUSI ASSZONYNAK A GYÓGYSZERÉSZ...]

- Egy falusi asszonynak a gyógyszerész vonakodott terjéket adni, mert — úgymond — ez altatószer, és fölösen adatva elbutul tőle a gyermek.
- Nem bánom — felelé az asszony —, úgysis azt mondta bíró uram, hogy nálunk nem szükséges az okos gyerek, mert sok baj van vele.
- 5

FAJADOMÁK

I. CIGÁNY

350

TITULUS ÉS VITULUS

Egy minden nótákat elfeledett falusi clanetás (clarinetos) cigánynak, ha valakinek jót akart kívánni, rendszeren ez a szavajárása volt: „*az Isten tartsa meg titulusodat*”. — Egyszer egy diákul tudó úrnak is ezen jókívánattal kedveskedvén, ez mondá:
5 „*te cigány! nem ér semmit a titulus, ha nincs mellette vitulus*” — mire a cigány azonnal rögtönzé: „*hiszen megvan benned az is, uram!*”

351

LELKI VIGASZ

Haldoklott a cigány, hivatása szerint meglátogatta a pap, s kezdé lelki ápolásában résztettni.
— Hát, édes fiam, hiszed-e a másvilágot?
— Hiszi a ménkű.
5 — Akarod-e meggyónni bűneidet?
— Akarja a ménkű.
— Akarsz-e idévezülni?
— Akar a ménkű.
— No, hát üssön meg a ménkű — szólt a türelmét vesztett
10 pásztor, s otthagya a dádét.

EZT IS PRÓBÁLTAM

Beteg volt a dáde egyetlen rajkója. Búsan üldögélt az apjuk a putriajtóban, s nagyokat sóhajtott.

Mindenfélét tanácsoltak már neki a betegség ellen; kenőcsöt, füröszttést, kissárfüvet, tetemtoldó növényt, fürdőt, ráolvasást; de semmi sem használt.

A tiszteletes úr arra menvén, megszanja a szomorodott atyát, s részvevőleg kérdé:

— No, hogy van a fiad?

— Köszönöm, szent atyám, bizony ebül van az.

10 — No csak, édes fiam, imádkozzál buzgón, majd akkor meggyógyul.

— Jaj, szent atyám — sóhajt fel a dáde —, azt is megpróbáltam már, de az sem használt.

SZABAD ÉS ILLENDŐ

Egy cifra kostökcü, s jó debröit füstölgetö hajdani jó táblabíró úr, nem akarván félbeszakítüi fzes dohányzását, mikor az elötte levö faluvégre ért, megkérdé egy ott báméskodó cigányt: — „Hej cigány! szabad-e ebben a faluban dohányozüü?” — „Szabad, nagyságos uram!” — lön a válasz —; „de becsületes ember nem szokott”.

És a jó táblabíró úr szüszszájjal hajtott keresztül a falun.

[A SZOMSZÉD FALUBA LEVELET VITT A CIGÁNY...]

A szomszéd faluba levelet vitt a cigány, erős hideg volt, mely ellen csak egy rongyos guba védte a jámbort; mellette hajtatván el franciás előfogaton egy birtokos, szól hozzá: — Rongyos a guba, cigány! — *A guba csak jó volna* — felel a cigány —, *de az idő nem hozzászóló.*

355

VÁRJON EGY KISSÉ

Éjfél tájban megszólította egy falusi úr szobájában tüzet rakni berendelt alvó cigány cselédjét. — Kelj fel hamar, s gyűjts gyertyát, mivel nagyon beteg vagyok.

— Várjon az úr reggelig, ne legyen beteg — felelé a cigány —, mert nagyon alhatnám.

356

A KESERŰ ORVOSSÁG

A szomszéd faluban lakó barátjának egy birtokos kolbászt és egy üveg mustárt küldött, levélke mellett, egy cigánya által, ki a kolbászt a falu végéni korcsmában megsütvén, jóízűn fölfaldosta. Midőn a levelet és mustárt az illetőnek átadná, számba kéretett a kolbász is, a cigány bámulva felelé: — Juj! azt hittem, hogy a kolbászt nekem útravalónak adták; osztán beteg embernek nem is jó a zsíros étel, s azért csak ezt a keserű orvosságot hoztam el.

357

AZ ÖREG ANYA KÖDMENE

Gyónni ment a cigány. Vétkei közt azt is bemondta a gyón-
tató atyának, hogy „egyszer az anyja ködmönét földhöz vágta”.
Megjegyezte ugyan a gyónató atya, hogy ez nem vétek; mind-
amellett a cigány külön abszolúciót kért. Megnyervén végre, a
5 gyöngéd lelkiismeretességnek azon okát adta, miszerint azon
alkalommal s véletlenül „a ködmönben az anyja is benne volt”.

358

HETYKE CIGÁNY

Madarason csínyt követett el a cigány, bíz azt lekapták a lá-
báról, s tizenkettőt verettek rá korbáccsal.

A korbács ócska volt már és szakadozott.

Amíg verték a cigányt, szidta tele torokkal a madarasiakat.

6 — Cifra tornyot tudtok építeni, ugye? de egy becsületes kor-
bácsot nem tudtok venni a tisztességes emberek számára!

359

JÁNOS BÁCSI

Igmádon a cigány egy nap reggelén éppen lakodalomból
ment haza, útja a falu végén levő tó hídján vezeté őt keresztül.

— Húzzak egy hajnalit, János bácsi?! — kérdé a cigány ittas
fővel a hídon lévő sz. János képétől —, s feleletre nem is várva,
6 elkezdett egy nótát húzni.

Történetesen egy arra menő ember meghallá a cigány be-

szédét és zenéjét, s mint botrányt a helybeli plébánosnak feljelenté. Ez maga elé hívatván a cigányt, jó huszonötöt veretett rá sok ember jelenlétében.

- 10 A cigány nagy búsan elballagott a nevezett hídfhoz, s könyvezve monda: — Hej, János bácsi! nem hittem volna, hogy oly árulkodó ember legyen.

360

HÁNY A LIBA

Egy úr a piacon nyolc gyönyörű kövér libát vett, s rábízta egy cigányra, hogy hajtsa haza udvarába. De a more útközben elsikkasztott egyet, s midőn érte kérdőre vonatott, mennyreföldre állftá, hogy megvan mind a nyolc.

- 5 — Tehát olvasd meg — monda az úr.
A cigány olvasá: egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc.
— Hol van a nyolcadik?...
- Itt van la — monda a cigány, egyre rámutatva.
— Hát a hetedik?
- 10 — A meg itt van ni — s így mutogatta sorban mindeniket, midőn pedig arra került a sor, hogy az elsőt is megmutassa, újra a nyolcadiknak mondottra ugrott. Nem lehetett rajta kifogni, s szemtelen pislogással monda:
- Megvan ezs, urám, mind.
- 15 — Én nem látom, hogy megvolna.
— De bizs én meg látom.
- Az udvaron éppen csépeltek, az úr előhív nyolc cséplőt, hogy mindenik fogjon egy-egy libát. A nyolcadik természetesen nem foghatott.
- 20 — Na cigány, látod, hogy nincs nyolc liba, mert ennek az embernek nem jutott.
— Hát hagyja el a sent lilek az ügyetlenjét, miért nem fogott addig, amíg volt...

361

SZÉP BÚCSÚZTATÓ

Meghalt az öreg dáde felesége, hej siratta is keservesen! Vigasztalta a jó tiszteletes úr:

— Ne sírj Ferkó, ne sirasd őt olyan nagyon. Jó dolga van már annak, a jó Isten vette őt magához.

5 A cigány meggondolta magát e szóra.

— Hát csakugyan a jó Isten vette magához a Marcsát? — kérdezé komolyan a paptól.

— Ha én mondom fiam, úgy van.

Nagyot sóhajt erre a cigány.

10 — No hiszen meg is gyúl vele ő szent felségének a baja!

362

FELTALÁLTA MAGÁT

Néhány cigány vonult át egy helységen.

A családfőnök a falu földesuránál ily szavakkal köszöntött be, magával vivén számos magzatját:

— Adjanak ennek a sok rajkónak egy falat kenyeret.

n — Hiszen nem elég annak egy falat! — szólt az úr.

— Adjon hát egy egészet — szól a cigányok közül egy.

363

A VARJÚ

1847-ben U.-kon bizonyos lakodalmi alkalommal egy har-tencn barna cigány nő is megjelent az udvaron.

A kapu melletti szemétdombon, félre a bámuló néptől tyúksereg kapargált.

5 A szurkos kezű nézdelő felemelt hirtelenében egy vigyázatlan fekete tyúkot, s szakadozott gubája alá rejté azt, — azután odaállt bámulni a többi szájtátók közé.

Amint ott állt, a jámbor állat kidugta veres taréjos fejét a ritkás guba egy plágáján.

10 A háziasszony észrevette a tyúkfejt; de észrevette a vén satra is, hogy sejtenek valamit a dologról; — s midőn a háziasszony már fel is emelé öklét a vendégi szeretet bizonyítására, — megszólalt:

15 — Lásza gazdaasszony, ezs a fekete holló, elamott, a kapu sarkánál fel akará falni azsokat azs ártatlan tyúkokat, én megfogtam, idehozstam, hogy tesslk megbüntetni.

364

ALÁBBSZÁLL

— Ugyan, édes nagyságos uram! nem ádhátná egy pipa dohányt? — szólítá meg a cigány egy fedeles kocsiban ülő három diák egyikét. Az megmosolyogva a címet, nyújta dohányt neki, s midőn amaz pipáját megtöltötte, ismét szól: — Ugyan, tékin-

5 tetes zsifiurak! hát egy kis tizsvel nem solgálhatnának? — Tüzet ád a diák, s a cigány a kocsitól hátrálva, visszakiált: — Úgye kénték csák diákok?

II. OLÁH ADOMÁK

365

MÁS A KÉS, MÁS A KASZA

Nézi a szász gazda az oláh kaszást, ki napszámban dolgozik, amint ebéd idején eszi az ő drága kenyerét, szalonnáját.

Az oláhnak hatalmas gyomra van, kivált ha a máséból láthatja el.

n A szász gazda csak csóválja a fejét.

— Héj Lupuj! Lupuj! Be jól vág a te késed az én kenyeremben! de rosszul vág a te kaszád az én rétemben!

366

CSEJ MUNÁ, NA MINCSUNÁ

Muntye Pava temetésére sereglett össze az oláh atyafiság. A pópa szörnyen eldicsérte a megboldogultat; elmondá, hogy az már most milyen egyenesen ment fel a mennyországba, s ott micsoda jó dolga van: mégis ezek az ostoba emberek úgy ragaszkodnak a világi jókhoz, holott amoda-át milyen paradicsom várakozik rájuk.

Felkiált erre egy oláh a tömeg közül:

— Csej muná, na mincsuná.

(Ami a markodban, az nem hazudság.)

ROSSZ ATYAFISÁG

N ...sz M ... mezővárosban egy óvilági szolgabíró úr előtt — nem egyszer, de többször káromkodta végig szinte vele egynevű ittas pór oláh az utcát, csupán azon bosszontási ingerből, hogy őt, a vele egynevű szolgabíró atyafiának el nem ismeri, és

5 hogy őt oly gazdag létére mivel sem segíti. Több ízben istentelen oláh káromlásai és a szidalmiért másnap fölhívhatja a bűnöst, hogy mi okra való nézve káromolja őt háza előtt oly igen?

— Uram!... tekintetes szolgabíró uram! — szól az oláh —, bomoljak meg, vagy mindjárt váljak kővé, ha legkisebbet is tudok a dolokban. — Mert — kérem — oly szerencsétlen vagyok, hogy ma ... mitsem tudok arról, mit tegnap ittas koromban tettem. Hanem — kérem alásan — bocsánat! fogjunk kezét, mint egynevűek, és ismerjük el, hogy atyafiak vagyunk.

— No jól van, Trailla — mondá a szolgabíró —, most még az

15 egyszer megengedek.

S azzal az oláh elszabadult.

De — vagy két hét múlva húsvét napja lett, s másnapján Trailla bácsi még délelőtt jól berakiázott (pálinkázott), és egetföldet rengető káromlással fenyegette az ablaknál álló D... ka szolgabírót, mint vélt rokonát —, ki azonban felnyitva ablakát, kiszól:

— Jó, jó, Trailla. Csak hagyj föl a nagy káromlással; és holnap jöszte föl hozzám: atyafiságból egy derék borjút adok ajándékba.

25 Észel meg, hogy az oláh káromkodni, — s viszonzá:

— No jól van! ... majd meglátom. — És azután tovább tártorgott.

Másnap csakugyan — nem feledkezve meg az ígéretéről állítása szerint — megjelent, és alásan kéri a szolgabírót az ígért borjúért.

30

— Hát emlékezel reá, Trailla, amit ígértem tegnap? — kérdező a szolgabíró.

— Már hogyan emlékezném tekintetes szolgabíró ... s rokon uram.

316 — No jó, fiam — ki a padot, hajdúk!!

És így olyan olvasatlan — legalább — negyvenet kapott Trailla oláh, hogy nyolcvanért sem adta volna. — Többé sohasem káromkodott sehol.

III. ZSIDÓ ADOMÁK

368

KÉSŐ BELESZÓLÁS

Ment a zsidó két paraszt emberrel egy szekéren; s tartotta őket beszéddel, míg el nem álmósodott, akkor azután elaludt szépen, s verte a fejét a saraglyához.

8 A két paraszt azután elkezdett beszélni egyről-másról, a sok régi dolog között utoljára belekeveredtek az özönvízbe, s azt magyarázgatták egymásnak a bibliából.

Egyszer a zsidó nagyon beleüti az orrát a lócsbe, amire felocsúdik, és egyenesre ül ismét, s hogy a két parasztot hallja beszélni valami nagy vízről, beleszóal ő is.

10 — Már én akkor Bátorkheszin laktam.

— Bizony akkor régi ember lehet kend Mózsés.

[PÁL IDDOGÁLT A KORCSMÁBAN...]

Pál iddogált a korcsmában. Egyszer feláll:

— Mózes gazda, fizetni akarok.

— Mind, vagy csak a mostanit?

— Mind.

5 Bemegy Mózes az oldalszobába s összeszámítja: 5 frt. Kijő;
5 frt. 40 kr.

— Itt a pénz, de én kendnél többet nem iszom.

— Miért?

— Mert 40 krral megcsalt.

10 — Úgy! hát hiszen itt a pénze. Miért kérdezte, ha tudta?

[EGY PAJZÁN VARGAINAS...]

Egy pajzán vargainas puszta mulatságból mentében keresztül akarta rúgni papucsát az előtte ballagó butyros zsidónak fején, azonban annak kalapjába ütközvén, helyéről azt a földre billentette. A bosszús zsidó a szaladásnak eredt inast utól nem
5 érhetvén, imígy fenyegeté: — Várj te gaz akasztófa, ismerem apádat, az becsületes ember, de te semmiházi akasztófára való vagy, mint az apád.

NYELVSAJÁTSÁG

371

EGY KIS ÁRTATLAN ENYELGÉS

Ismeretes enyelgés a német nyelvből a magyarhoz hasonlító hangzású, de eltérő értelmű szavaknak összeállítása.

Szél (Seele) a lelked; *kint* (Kind) a gyermeked, apád *fát ér* (Vater); eceted *eszik* (Essig), olajod *öl* (Oel), *szalad* (Salat) a salátád; *mász* (Maas) a pinted; *jár* (Jahr) az esztendőd. Esőd *régen* (Regen) volt, *szegény* is az *áldás* (Segen), hanem azért *szénád háj* (Heu), mert *vizen* (Wiesen) terem; de csak mégis *rossz* (Ross) a lovad. Ha tűz van, *fájért* (Feuer) kiabálsz, s mi-
kor meghalsz, *tót* (Tod) veszi ki belőled a lelket.

ELEGY

372

A TÓT DIÁK ÉS A KANONOK

Megy a tót diák Vác felé; találkozik vele egy joviális kanonok, s megszólítja:

— Quo vadim?

Felel a diák:

5 — Vácim.

— Quid ibi fácim?

— Clericatum pétim.

— Sed si non dátim.

A diák vállat vont:

10 — Si dátim, dátim, si non dátim, ebanyátim, ibo Szentendri-
num kapátim.

373

PRO QUEM?

Egy földesúr furcsa dolgokról beszélt a tisztartójával, aki restelve, hogy azt a szobában ügyelgő cselédek is hallják, megszólítja földesurát, hogy ne beszéljenek most olyan fennhangon.

— Pro quem? — kérdi a földesúr nagy bizton.

5 A tisztartó is megfelelt rá:

— Propter mihi.

Kápsálni járt a tót diák, s bement a magyar paraszthoz, elemozsinát kérni.

— No hát énekelj nekem valami szépet diákul — mond a gazda, készítve a kést a kenyérhez.

6 A diák tréfát akart magának csinálni, s rákezde komoly pófával:

— Cano, canis, canit: canis tibi canit. (Eb énekel neked.)

A gazda azonban syntaxist végzett ember volt, értette a conjugatiót. Ő is tehát nyalábra fogta a kenyeret, nekimérte a kést, s hasonló melódiával folytatta a nótát:

10 — Scindo, scindis, scindit: canis tibi scindit. (Eb vág neked kenyeret.)

Szó volt az országgyűlésen (egyszer valamikor) a latin nyelvről.

Egy magyar mágnás felállt védelmezni a latinságot, melyben maga is oly tökéletesen jártas volt, hogy beszédjét ezen kezdte:

6 — Primus punctus.

Mellette ült egy másik főúr, az mindjárt odasúgott neki:

— ... tum, ... tum.

Ez egy kissé megzavarodott rá, de csak törte tovább Cicero nyelvét, s nemsokára következett a „secundus punctus”.

10 — ... tum ... tum! — kiáltá most már fennhangon a szomszédja.

Odafordul hozzá a szónok mérgesen:

— Meglehet, hogy ostobaságot beszélek, de azért kikérem magamnak, hogy fennhangon azt mondja méltóságod rá: hogy
15 „dumm”!

376

A VARGA ÉS A PAP

Sorba járt az éjjeli őrködés a faluban. Egy rendesen iszákos vargának sehogy sem ment a fejébe, hogy hát a pap mért nem strázsál? mikor annak is van háza.

5 Ő bizony csak beállít hozzá egy este a nagy bottal, rajta levén éppen a sor.

— Tiszteletes uram, ihol a bot, strázsáljon már kigyelmed is.

A pap csak mondogatja neki egy ideig, hogy az ő hivatala így meg úgy nem engedi ezt az állapotot elvállalni; más a dolga; de a varga csak nem tágít: végre dühbe jön a tiszteletes, kikapja a
10 botot a varga kezéből, s jól a hátához ütögeté vele a tanítást a vargának.

Megtudja a varga felesége, hogy megverték az urát, s siratja keservesen, amikor hazaérkezik.

15 — Ne sírj asszony azért, hogy a pap megvert engem — vigasztalja a varga okos szóval —, akkor sírhatnak igazán, ha én vertem volna meg a papot.

377

PRÉDA FIÚ

Egy kosztón volt a fiú az apjával, de ennek zsupori fösvény-sége miatt sohase bírt jóllakni.

Csupán kenyeret ebédeltek, reggelire, vacsorára éppen semmit.

8 A fiú már nagyon megsokallta, vagyis inkább nagyon megke-
vesellte a sovány kosztot.

— Atyám! jó volna a kenyér mellé még valami, hisz ha így
tart, én megszököm.

— Dorbézolni, úgy-e? — riadt rá az atya —, traktálni sze-
10 retnéd magad, úgy-e? — De hisz abból nem eszel.

Azonban végre-valahára vett az apa egy kis bödönke túrót, s
mindannyiszor, valahányszor ebédeltek, az apa feltette az asz-
talra, de csak külső oldalához volt szabad a kenyeret dörzsöl-
ni. — Ebéd után mindig gondosan bezárta az öreg az üveg-
15 almáriomba.

Történt, hogy az öreg egyszer elment hazulról, a fiú kapott
az alkalmon, levágott egy darab kenyeret, s kezdte kenyerét az
almáriom oldalához dörzsölni.

— Te préda, te pazarló — förmedt reá a hazaérkezett apa —,
20 te tékozló! Így kell neked torkoskodni, ha atyád nincs itthon,
így akarsz te engemet tönkretenni; s jól elverte a tékozló fiút.

378

CSAK EGY BETŰ KÜLÖMBSÉG

Egy falusi kisasszony következő levelet akart írni Pesten ta-
nuló fivérének: Kedves Lajoskám! minthogy tudom, hogy a
pár hét múlva bekövetkezendő szünnapokat körünkben szán-
dékozol eltölteni, megbocsáss, hogy efeletti örömöm kifejezé-
8 sét azon kérésem kíséri, hogy hozzád nekem Pestről egy pár fi-
nom cipőt — tudod, akkortájtban lesz mamánk névnapja stb.

A cipő szó feliből azonban egyik vonal a tollban maradván
tévedésből, cipő lett belőle, mit a pontos fivér, a véleménye sze-
rint pesti fehér kenyérre éhezett, s különben is nyalánknak ös-
10 mert nővérnek csakugyan meg is hozott.

LOPOTT SÜVEG

Süveget lopott az egyszeri ember; de nem merete feltenni a fejére, mert attól félt, hogy rögtön ráismernek.

Ilyenformán semmi haszna sem volt az egész tolvajságból.

Egyszer éjszaka a felesége hallja, hogy a gazda felül az ágyban, és valamit motoz.

— Mit csinál kend, apjuk?

— Hallgass, asszony, a süveget viselem.

ERÓS BOSSZÚ

Házához egész éven át megkívántató kávé, cukor, fűszerek, stb. bevásárlására, gyakran maga gróf R. szokott Debrecenbe utazni a nyári vásárra. Ily alkalommal történt egyszer, hogy a gróf legénye pár órai keresés dacára sem tudott szállást kapni, sem vendéglőkben, sem más házaknál, a vásárra már beérkezett temérdek szálló miatt, és a legény ismét éppen tagadó válasszal lépett ki egy kapun, melyen ez iratka függött: *ez a ház eladó*. Ezt meglátva, maga a gróf megyen be, s kérdi a tulajdonostól: „mikor lehet e házat megvásárolni?” — „Akár e pillanatban, ha úgy tetszik” — felel a gazda. Az alku meg-
 10 esik gyorsan, a gróf azonnal kifizeti a ház árát egészen, s most így szól emeltebb hangon: „Legény, nyiss kaput, a kocsis hajtson be; kegyelmed pedig — a volt háziúrhoz fordulva —, innen még ma kiköltözzék szállóival együtt, mert saját házamban
 15 csak magam akarok lenni.” A volt tulajdonos elijedve gondolt reá, hogy hová költözzék a mostani nagy szállásszükségben? most hát reá került a szálláskérés sora, de kevés faggatás után

megnyerte, hogy vásár utánig maradhasson, hanem két legjobb szobát át kelle engednie az új háziúrnak.

381

18 GYEREK

Pesthez nagyon közel lévő mezővárosban azon hír keringett néhány évvel ezelőtt, hogy egy asszony 18 gyermeket szült — természetes, ily hír sokak előtt megfoghatatlan volt, magam is sokáig kételkedtem, míg utoljára csakugyan rájöttem, hogy va-
6 lóságos igazság.

A férje neve Kilenc János, az asszony két fiút szült, azaz két Kilencet, tehát 18-at, mert 2-szer 9 = 18.

382

A NAGY TOLONGÁS

Egy faluban hetivásár tartása engedtetvén, a vásár első nap-
ja reggelén kiment a jegyző a bíróval szétnézni a vásártérre, hol
azonban egyetlenegy embert sem találtak. Visszajövet a jegyző
ügyes mozdulattal háta mögé vonul a bírónak, s jól pofon vágja
5 azt, azzal ismét mellette terem. Szól a bíró:

— Ugyan mit tréfál komám uram olyan vastagon.

— Hogyhogy? — mond a jegyző.

— Pofon vágott komám uram — szól amaz.

10 — Nem biz én, ne fogja rám komám uram — felel a jegyző —, ki az ördög tudná, ki vághatta pofon ebben a nagy tolongásban?

JÓ FELFEDEZÉS

Egy megterhelt szekér négy lófogattal elakadt egy sáros faluban. A kocsis hiába ütötte, verte lovait, nem bírtak odább hatolni. Egy tréfás ember az utcán éppen e szekér mellett men-
 5 la: ugyan mért kínozza kend atyafi azokat a szegény lovakat, hiszen nem látja kend, mennének azok örömet, de a hám nem ereszti őket.

LEGNAGYOBB PÉNZ

Egy parasztember házát eladván, a vevőt behíttá a kocsmába áldomásivásra. Üveg számra hordta a zsidó a bort, s a két ember ivott rogyásig.

— Hej, komám — monda a ház új tulajdonosa —, elég is
 5 lesz ám már.

— Dehogy lesz, dehogy lesz, aki áldója van, hisz még ittas sem vagyok.

— Van-e kendnek pénze?

— Mint a polyva, kedves cimborám, csak igyék kend. Hej!
 10 Megégett a ... geszterédi ... csár ... da —, akart danolni, de nyelve akadozott, s rárivallt a zsidóra:

— Hozz bort, Mendli.

Azonban nincsen olyan hosszú nóta, aminek vége ne lenne, s az atyafiak jóllaktak az áldomással.

15 — Fizessen kend komám. Menjünk.

— Héj zsidó, itt a pénz la, adj vissza belőle —, s ezzel kivágott az asztalra egy ócska kétgarasost.

- Tán elment a kend esze? — véle vigyorogva a zsidó.
— Ne ingerkedjél velem, hanem adj vissza belőle, ha mon-
20 dom.
— Hisz ehhez még sok kell.
— Hát mennyi pénz ez?
— Két garas.
— Két garas? Láncoz lobogós, hisz a legnagyobbikat keres-
25 tem ki a ládafiából.

385

NAGY PÉNTEK NAGY SZOMBATRA

Egyszer D.-Vecsén Nagy Péntek, Nagy Szombatra esett, mégpedig a szó legigazibb értelmébe véve.

Lehet, hogy elkoptatott avas újság, még gyerekkoromban nagyapámtól hallottam — de azért csak elmondom.

8 Péntek István nemzetsége közt legnagyobb termetű, s jómódú gazdaember lévén, minthogy István néven többen is voltak, rendesen csak Nagy Pénteknek nevezték ösmerősei.

Néhány darab szarvasmarhát adván el Szombati Jánosnak, ki szinte nagy ember lévén, ösmerősei Nagy Szombatnak nevezték el, — megkötvén az alkut magyar szokás szerint, betértek a Bárányba áldomást inni.

Borozás közben megegyezett a két nagy ember, hogy birkózni fog, össze is ölelkeztek, húzták, vonták egymást, míg egyszer Szombati Jánosnak lába megbotolván egy lócába, nagy
15 zörgéssel a földre esett, magára rántván Nagy Péntek uramat.

Hallván a kocsmáros a zörejt, kiszól a szomszéd szobából, tudakolva, mi történik a borivóban — mire a szolgáló megjegyzi, hogy Nagy Péntek Nagy Szombatra esett.

[SOK SZ. ISTVÁN NAPOKAT...]

Sok Sz. István napokat kívánunk önnek, uram bátyám, köszöntének be a rokonok István király napján, egy tehetős földesúrhoz. — Köszönöm — felelé ez savanyú pofával —, míg nőtlen valék, király voltam; de most, kénytelen leszek István mártír
5 napját ünnepelni, karácsony másodnapján.

A KISFIÚ TANÁCSA

— Apámuram! miért aggat kend a szegény tehének nyakára oly nagy csákvári kolompokat? Nagyon alkalmatlan lehet a szegény páráknak, nem is ehetnek csendesen miattok.

— Azért fiam — felele az apa —, hogy nevezetesen éjjel ne
5 tévedjenek el, ne lopódzhassanak a tilalmasba, s könnyebben meg lehessen őket találni.

— No úgy! mikor kend hazulról elmegy — fölszólal a fiú —, kössön egyet anyámasszony nyakába is: mert mihent kend a házból kilép, anyámasszony azonnal a faluba mégyen, hogy éj-
10 félig sem lehet reáakadni.

[MIÉRT SÍRSZ FIACSKÁM...]

— Miért sírsz fiacskám? — kérdezé egy valaki egy városban az utcán eldőlalt iskolás gyermeket.

— Azért, mert eltévedtem, nem tudok hazamenni.

- Melyik utcában lakol? — kérdező tovább.
8 — Nem tudom — felelé a síró gyermek.
— Mi a neved?
— Károlyka.
— Vezetékneved?
— Nem vezetett senki.
10 — Hát apádat hogy hívják?
— Anyám Pistának szólítja.
— Miféle mesterember apád?
— Apám úr — ül, ír — hosszú szárú pipából pipázik, nem
vart.

389

[A CIGÁNY BEÁLLOTT JUHÁSZLEGÉNYNEK...]

A cigány beállott juhászlegénynek, a juhászgazda pásztori életben szükségelt bunda előnyeit hiába sorolta elő, a cigány kék ócska posztóköpenyegét követelt bérében. Késő ősszel, hideg, deres éjszakán, egy magas hegytetőn együtt legelteték a juhász s legénye a nyáját, mikor a didergő cigány kérdező gazdáját:

— Talán fázol? mert ha igen, gyere, feküdj reám a bundáddal, aztán én fölmelegítlek.

390

[EGY CIGÁNY A JUHÁSZNŐ CSIZMÁJÁT FOLTOZGATTA...]

Egy cigány a juhásznő csizmáját foltozgatta az esztinában (juhászkunyhó), midőn látta az üstben fővő ordát, kérdezte, mi az?

— Halálélesztő — felelé az asszony.

- 5 — No nékem nem kell — szóla a cigány, távolabb költözve —; most is alig tudom tartani purdéimat, hát ha még apám, anyám, nagyapám, nagyanyám mind fölélédnének, mit tudnék velők csinálni?

391

[BETÉRT A CIGÁNY EGY HÁZHOZ..]

Betért a cigány egy házhoz, hol a gazdaasszony haricska-puliszkát rakott öszve túróval.

— Jaj, megváltó Istenem! hogy prédálja kend a drága túrót! Ugyan nem fáj a lelke sárral összekeverni?

- 5 — Jó étel lesz ebből — szólt a gazdasszony —, te is eszel mindjárt belőle.

— De én nem — viszonzá a cigány.

- De biz eszel, eb ágyából került kormosa — kiáltá a házba betoppanó gazda, s azonnal két szolgálégényével hanyattfektetve, kezeit, lábait lefogatva, gyúrta a haricska-puliszkát a
10 cigány szájába, mire a cigány kérlelte a gazdát, hagyatná szabadon kezeit, lábait, inkább mindhárman tegyék a puliszkát szájába.

392

[PANASZKODOTT EGY AGG NŐTLEN...]

Panaszkodott egy agg nőtlen barátjának, ki csakugyan agg korában nősült vala, miképp sehogy se tudja magtárából a zsuzokot (búzaférget) kipunasztítani; mire felele ez:

- 5 — Házasodjál meg barátom! azonnal kipunasztul magtárából mind a zsuzuk, mind a búza.

A VÁNYAI ASSZONY

1854-ben Ványán felmegy egy asszony a városházához, s panasolja, hogy az ő katonája ilyen meg olyan rossz; mindig haragszik, mindig káromkodik, a legdrágalátosabb töltött káposztában is úgy turkál, mint a disznó.

8 Aztán ha csak egyet-egyet szól is, úgy hányja a sok szekermencet, mintha mindjárt meg akarná ölteni.

— Beszéljen kend hozzám szépen — mondja a bíró.

— Beszélnék ám, ha tudnék; de az istenadta gyávája, még annyit sem tud magyarul, hogy: ja.

[KOLDUS ÉS GAZDA...]

Koldus. Jó estét uram! egy kis fekhelyet kérek.

Gazda. Szállást kap; de ételnek szűkében vagyunk.

Koldus. Hisz amott fő a nagy fazék káposzta.

8 Gazda. Hah! azért engem sok áldás kísér. Hanem legyen; aki szebbet álmodik, reggel az egye meg.

Lefeküdt gazda és vendég.

A gazda azt álmodta, hogy a Jákob létráján a mennyországba mászott. S ami legfeltűnőbb, a koldus is éppen azt álmodta; de gondolván, hogy a gazda a mennyországból többé vissza
10 nem térend, a káposztát — mint a földön már fölöslegest — utolsó falatig felkalánozta.

Megnézték a fazekat, s az éhes koldus nem hazudott.

JÓ BIZTATÁS

Egy falun tüz ütven ki, a falubéli bíró ezen szavakkal biztatta a népet: „Aki oltani segít, kap öt forintot, aki pedig nem, az huszonötöt.”

[EGY BIZONYOS VÁSÁRON A GAZDA LOVAT AKARVÁN ELADNI...]

Egy bizonyos vásáron a gazda lovat akarván eladni, következőképp dicséré lovat a vevőnek:

— Uram, ez a ló oly futós, hogy még gyeplős is válhatik belőle.

5 — Dejszen — viszonzá a venni szándékozó — hamarébb válik belőle gyeplő, mint gyeplős.

[EGY KIMONDHATLAN VASTAG ASSZONYSÁG...]

Egy kimondhatlan vastag asszonyság társaskocsin akarván utazni, előreküldi inasát, hogy foglaljon el neki két helyet.

5 El is ment az inas, le is foglalt két helyet, de nem volt benne köszönet, mert midőn az asszonyság odaért, akkor tudta meg, hogy a két ülés két kocsin lőn megrendelve.

[MIKOR A SZIVAR HASZNÁLATA...]

Mikor a szivar használata először divatba kezdett jönni, történt, hogy egy falusi ember városon lakó földesúrához rendeltetett be valami dologra. Amint a lovát az udvaron fogja kifelé, meglátja a tornácon ülő s szivarozó urát.

n — Tekintetes uram! — mond megijedve a szegényember —, vigyázzon magára, a pipaszárba kapott a tűz, mindjárt megégeti az állát.

[PÉTER DIÁK EGYSZER MAPPÁZOTT...]

Péter diák egyszer mappázott, azaz egy másik kollégájával együtt rektori cenzúrára geográfiát studfrozott. Az ausztriai birodalom földképe volt előttök. Az a másik nemigen tudta a dörgést ezen a beirkált, kifestegetett papíron, hanem hallotta n hírt a Dnyeszter folyónak, hát ki akarta keresni. Keresvén és nem találván, szólítja Pétert, hogy mutassa meg azt neki.

— Bolond — mond rá Péter egész flegmaticce —, ott keresd azt, ahol mappa nincs.

[GRÓF X. X. ZEMPLÉN MEGYEBELI VELEJTE HELYSÉGÉBEN...]

Gróf X. X. Zemplén megyebeli Velejte helységében építtetett gőzmalmához szükségelt gépi szerkezetet. Tokajról volt jobbagyaival pénzért fuvaroztatta Velejtére. Elkészülvén a ma-

lom, megnyitásának híre több szomszéd lakos között a velej-
5 tei lakosságot is kíváncsivá tette, s így e vidéknek közörmére
épített malomnál megnyitásakor öröm-, s kívánságtól éleszt-
ve beszélt egyik egy, másik mást. A mű — miután e vidéken
ilyes csodákat még nem láttunk — bámultatott, a kereknek
10 mozgása kezdetével pedig még boszorkányságnak is nevezte-
tett, mert a gépek 3 malomkövet, egy cséplő, más szecska-
vágó kereket készítettek mozgásra. Leginkább hatott pedig azon
egyénre, ki a katlant szállította Tokajból elég bajjal. — Miután
megmagyarázták neki azt, hogy minden kerék mozgását az ál-
tala szállított katlanbeli víznek tűz általi felmelegítése okozza,
15 és amennyiben az állítás valóságáról meggyőződött, egész ko-
molysággal monda komájához menve ezeket: „No komám! ha
én azt tudom, hogy azon nehéz katlan egy kis tűz és víz hozzá-
járulása után annyi kereket bír forgatni, húzattam volna-e lova-
immal Tokajból oly nehezen ide, nem inkább raktam volna alá
20 ott egy kis tüzet; milyen úri módon hajtotta volna haza szekere-
met lovastól együtt.”

401

[A CIGÁNDI TORONY...]

A cigándi torony újbóli vakolásakor jelent meg egy mérnök
Cigádon. Látsövén vizsgálván a tájt, egy kísérője, ugyancsak
cigándi lakos, a látsőre mutatván, kérdé: „mit csinálnak
azon?”. A mérnök elmondá neki, mint lehet azon távoli tárgyat
5 közelebb vonni, s fordítva távolítani. Ekkor kérte az ember, en-
gedne neki rajta nézni. A mérnök szeméhez tette a cigándinak
a látsövet, s odairányzá nézését a toronynál dolgozó kőműves-
re; — a kőműves éppen akkor dobta a torony falához a mész-
keveréket, s a kíváncsi néző visszakarta fejét, a háta megett ál-
10 ló mérnökét is jól megütvén vele. A mérnök kérdi tőle, mi a

ménkút csinál, úgy megüté fejét, majd ledőlt. „Engedelmet kérek — mond a cigándi —, éppen mikor ránéztem a kőmfesre, a szemem közé akarta csapni a mészkeveréket, azért kaptam vissza fejemet.” Hasztalan igyekezett a mérnök ellenkezőről
15 meggyőzni, ő maradt hiténél.

402

[A FELFÖLDÖN EGY MÉRNÖK...]

A felföldön egy mérnök kitűzte zászlócskáját, s hogy azt egyik napszamosa jobban megláthassa, látcsövön nézette vele, s kérde tőle: látod-e? Az ember nemmel felel, mire a mérnök
kissé erősebben rárivalkodott, s látcsövét a zászló felé irányozta,
8 és újra kérde: no látod-e már most? A felelet „igen” lón; a mérnök kérde tőle: no ha igen, hát mit látsz? az ember felelé: „semmit”.

403

KISBÍRÓ

X. városban egy paraszt kisbíró levén, mely város rendezett tanáccsal bírt, s éppen őrajta volt a sor a tanácsterem ajtajánál
8 őrt állani, hogy senki szó nélkül be ne mehessen. Jön azonban egy úr, ki okvetlen akart a város főbírájával szólni, mondja a kisbírónak, hogy intse ki a tanácsülésből a főbíró — mert éppen tanácsülés volt —, a kisbíró benyitja a tanácsterem ajtaját, s az ajtóból mutató ujjával int a város főbírájának ezen szavak mellett: „hallja, jöjjön ki.” Persze nem tudta a tanács elgondolni, hogy ki menjen ki — s kérdi a város főbírája tőle, hogy
10 ki menjen ki? — mely kérdésre ismét válaszolt: „maga, maga

nemzetes főbíró uram,” — a bíró ki is ment, hanem a tanács zúgott ily botrányos híváson, s míg a bíró künn maradt, elhatározták, hogy a kisbíró ezen tetteért megdorgálják; — amint a városbíró visszajött, ő is beleegyezett a dorgálásba, s közakarattal a kisbíró beszólítják, s elkezdik atyailag dorgálni, mely dorgálásra a kisbíró így felelt: „nemzetes uraimék, én vagyok a pofás fejsze, nemzetes uraimék meg a köszörűkő, köszörüljenek ki tetszésök szerint.”

404

PATKÁNYMÉREG

Egy öreg háziúr előszóltá szolgálóját, annak egy edényt átadva mondá:

— Tedd e csuprot a legcélszerűbb helyre: egérméreg van benne, ettől, tudom, mind elvesznek.

5 Idő múlva panaszol a cseléd, hogy a patkányok még mindig rontanak, és kárt tesznek.

Az úr bámulva kérdi: hogy betette-e nekik a vésszert, és ettek-e belőle?

10 — Persze hogy betettem — mond a cseléd —, hanem szekrénybe zártam, hogy ne kapjanak arra is rá, mert az átkozottak mindenbe belenyálnak!

405

A MEGGY NEM CSERESZNYE

— Nem eszel cseresznyét? — szóla az úrfi a parasztsuhanc-hoz.

— Köszönöm átosan, a nagyurakkal nem jó egy tálból cseresznyét enni.

- 5 — Hisz ez nem cseresznye, hanem meggy.
— Az már más, Isten neki —, és evett a gyerek.

406

[MAGYARÁZTA A MELLÉKNEVEK HAJLÍTÁSÁT...]

Magyarázta a melléknevek hajlítását a tanító, de a gyerek meg nem érthető; a tanító jó megértés végett példát hozott fel, mondván:

- 5 — Vigyázz, fiam, te szeretsz egy bizonyos ételt, minő az az éték?
— Jó — felel a gyerek.
— Jól vagyon — szól a tanár —, most jó egy étel, melyet te jobban szeretsz, minő azon éték?
— Jobb — felele a gyerek.
10 — No vigyázz, most jó egy étel, mit te legjobban szeretsz, melyik az?
— Gombóc — rőfögött a gyerek —, mert azt legjobban szeretem.

407

EGY SZAMÁRÉRT SOK ÖKÖR

Egy vagyonos paraszt mindenét fölálkozó buta fiának kiképzésére; de miután vagyonának nagyrészét haszontalanul elkölté, sóhajt fel: „Oh, hány ökröt, tehenet áldozék egy számáért.”

ÁRTATLAN VIZSGA

A Balaton mellékiek jegyzőt fogadtak. Mint szokás volt hajdanában, a kupaktanács összeült, kereste a megkívántatókat, egyik egyet, másik mást követelt a vállalkozni kész egyénben. — Utoljára arra a gondolatra jöttek, hogy megtöltöttek egy

5 haticcés kulacsot jó borral; s akkor összebeszéltek, hogy a kulacs mindaddig sorba menjen, míg ki nem ürül, s mindegyikök elvegye, mikor a sor reá kerül, s mintha innék úgy kortyogjon, és a száján tartsa illendő határig; de egy cseppet is belőle le ne nyeljen. — Hiszen — mondák maguk között — majd a próba

10 után mi is megkapjuk a magunkét. — Jegyző urat tehát főhelyre ültetve — elkezdték a kínálgatást — ment a kulacs kézről kézre. Jegyző úr szokott modora szerint minden fordulóban kivette illetőségét, — a többiek pedig csak szárazon kortyogtak. Nincs oly sok, mi el nem fogyna, ha mindig csak csipdesik, és

15 soha hozzá nem tesznek. — Így történt itt is. — Nem hagyta emlékezetben krónikám, hány fordulóra; de végre csakugyan kiürült a kulacs. — És akkor bírák uraimék — minden akóló vas nélkül — megtudták, hogy: „jegyző úr böndője haticcés”.

RÉGI RUHÁK

P... Imre meglehetősen értette a fillentés mesterségét. Ő mulasztott diákkorában egy héten nyolc napot, ő égette el egy alvó diák fülét Sárvári leckéjén az iskola nagyszerű gyújtóüvegével, s mégis nem őt, hanem az égett fülű frátert zárták be

5 börtönbe.

Egyszer az ódivatú nőruhákról tartván sajtóságos elmélke-

déseit, barátim, — úgymond — a nagyanyámnak olyan antik kabátja volt, hogy ha a földre letette volt, hát...

— Megállott, ugye? — vágott közbe valaki.

10 — Megállott? ... dehogy állott, dehogy állott, — hármat lépett!

410

BENEDEK

Bizonyos Benedek Mihály nevű érdemes úriember a „Magyar Kurírra” praenumerált. Meg is érkezett a Kurír, hanem a borítékán így volt a cím felírva:

Bedenek Mihály úrnak.

5 Visszaírt, hogy ő nem Bedenek, hanem Benedek Mihály, — amikor aztán így titulálták:

Bekened Mihály úrnak.

Ismét felírt a szerkesztőhöz, s ekkor így alakult a cím:

Benedek Mihály úrnak.

10 Bosszúsan akart megint felírni, s megdorgálni a malíciózus tévesztéseket.

— Hagyd el, barátom — mondá ekkor egy jó embere —, mert még azt írják az újságod borítékára, hogy: Nenedek Mihály úr.

411

NEM TUD A VISSZHANGUNK NÉMETÜL

Sz... grófnő a tihanyi visszhangot meglátogatván, németül kiáltott hozzá, de mivel szél lengedezett, a visszhang nem felelt.

— Jaj nagyságos asszonyom — okoskodott a tihanyi vezető
5 —, nem tud ez a mi echónk németül.

412

KEVESEBB EGY BETŰVEL

D... jogtanár megszólította egyik tanítványát, hogy feleljen a praescriptióról.

— A rescriptio — kezdett a diák felelni.

5 — Jaj, domine — vágott közbe félbosszúsan, félnevetve a tanár —, a maga beszéde éppen olyan, mintha én kérdeném a kocsisomtól: vakartál? s ő azt felelné: akartam.

413

KEVÉS NYERESÉG

Az Isten adjon ezerannyit — sipította egy vén koldus a zsidó után, kitől egy krajcár alamizsnát kapott.

— Aj, váj — suttogá a bársonybugyogós —, hiszen az csak 16 frt 40 kr.

414

NEM JÓ AZ INGYEN

... csata utáni napon egy főbíró kikocsizott a csatatérre. Vidéki földművesek az ellőtt golyókat keresték, s egyik talált is két tizenkét fontost.

5 — Adjátok nekem ezt a két golyót — szólt a főbíró —, megveszem jó pénzért.

— Tegnap kellett volna itt járni — dörmögé egy ott ellovagló vén huszár —, tegnap ingyen osztogatták.

415

KEDVEM SZERÉNT

— Őcsém! — mondá borozás közben a falusi bíró a kis préceptorhoz —, ha ezzel a pálcával egy kedvem szerint valót üthetek rajtad, adok egy koronás tallért.

A szegény bikfic elfogadta a csábító ajánlatot, s mikor a vas-
5 kos bíró hatalmasan végigvágott rajta, jajgatva kiáltott:

— Jaj, jaj, jaj — ide azzal a tallérral!

— Hohó — lőn a válasz —, nem oda Buda, még ez nem ked-
vem szerint való ütés volt —, csak folytassuk.

A publikum kacagott —, s a bikfic sóbálvánnyá változott.

416

USZKÁR

X. táblabírónak kedvenc szokása volt gyermekeit szokatlan nevekre kereszteltetni.

A helybeli pajkos ifjúságnak pediglen szinte kedvenc szokása volt egy ottani újmagyart rábérelni, hogy gyermekeit, kik
5 történetesen mindig egy időben születtek a táblabíróival, ugyanazon szokatlan nevekre kereszteltesse.

Egyszer a táblabírónak fia születvén, adatott nekie kereszt-
névéül: Oszkár.

Uccu! a fiatalság hivatja az emberséges újmagyart, s a szo-
10 kott egy pengő honoráriumot megígérve, meghagyják neki,

hogy ha fia talál születni, okvetlenül nem másnak, hanem Oszkárnak kereszteltesse.

A more csaknem sírva panaszkolta el, hogy a téns táblabíró úr őt magához parancsolta, leszidta és olvasatlan huszonötöt, nyakvast, kalodát és akasztófát ígért neki, ha többé az ő gyermekei nevére keresztelteti purdét —, tehát ő nem teheti.

A fiataloknak igen tetszett a táblabíró nemes haragja, tehát hogy azt még jobban felfokozzák, tíz pengőt ígértek végre a vonakodó újmagyarnak, ha fia születvén Oszkárnak keresztelteti.

— Tíz pengő — ujjongatott a more, huszonöt, kaloda, nyakvas, akasztófa, mindegy, — téns úrfiak, akár fiam, akár lányom lesz: — Uszkar lesz az ő neve.

417

MÉRNÖKI LÉPÉS

Szent-Gálon két testvér földbirtokán torzsalkodott, minde-
nik kisebbnek álltván a maga földjét, s magát megcsalatottnak
gondolva. — Semmi az édes öcsém! — szólt az öregebb —,
5 jer, menjünk ki a mezőre, mérjük meg odakint atyafiságosan,
testvér létünkre mit perlekednénk egymással? — Kimentek a
földekre, s az öregebb kezdé lépéssel méregetni a földeket, a
magáét jó széles lépéssel, az öccsét pedig csak olyan szűk és
sovány lépésekkel. — No lám édes öcsém — mondá az öreg ró-
ka —, semmi hiba sincs itt, a tied is tíz lépés, az enyim is tíz. —
10 Igaz, bátya — felele az ifjabb —, de mérjük csak meg mérnöki
láncsal, fogadom, hogy a kendé nagyobb lesz. —

S ekkor elővette szüre ujjából az előre elkészített nyűgöt,
— jöjön kend bátya! — ezen szavakkal benyűgözé az öregebb
testvért —, most mérje már kend, majd meglátom, melyikönké
15 lesz kisebb vagy nagyobb.

ERKÖLCS ÉS TUDOMÁNY

Hivatalnokot ajánlott az N. N. igazgató ref. testület bizonyos közönségnek, s ajánlatát azzal indokolta, hogy az ajánlott egyén „eszes, jártas-költés s tudományos ember”.

— Uraim! — szólt egy, az érdeklettek közül —, a mi falunkban többet nyom egy lat erkölcs egy font tudománynál.

És a kérdésben forgó egyén volt helyéről ki nem mozdulhatott.

JÓ MENTSÉG

Tojás után küldte a falusi asszonyság szolgálóját, hogy délre tévését gyúrásson vele, de biz az csak estvefelé tért haza, pironogató asszonya előtt azzal mentvén magát, hogy várakozott, míg a tyúkok megtojtak.

A TOLVAJ

Egy, a maga mesterségét igen jól értett tolvaj, lelkeszéhez menvén, kéri, hogy őt gyóntatná meg, melynek következésiben hozzáfogván a gyónáshoz, rendre számlálja elkövetett bűneit, miközben egész megtérő indulattal és bánatos fohászkodások között, önmagának a gyóntató atyának is ellopja zsebóráját, s azzal a papot, azon szavakkal: T. úr! végre egy órát loptam, a T. úrnak ajándékozom —, megkínálja; mire a pap indulatosan

feleli: nekem nem kell, add vissza annak, akitől loptad; azt már megkínáltam, de nem vette el, viszonzá a tolvaj. Ha nem, legyen a tied, jegyzé meg a pap.

421

PEDIG JÓL MONDTA

Egy úr keresztül akart menni lóháton egy mocsáron, s kér-
di a mellette legeltető gulyást, kemény-e a fenéke, atyafi? mire
az igennel felel; de alig halad néhány lépést az úr befelé, lova
hasig süllyed az iszapba; erre káromolva kérdi a gulyást, hogy
5 merte neki azt mondani, hogy kemény a fenéke? mire az felel:
kemény is az uram, csakhogynem ért még az úr oda.

422

ELTALÁLTA

X. úr már jóval túlhaladta a 60-ik évet, midőn egy igen szép
ifjú leányt nőül vett. Esküvőjén egy agg bölcsész is jelen volt,
kitől K. gróf kérdé:

— Mit gondol ön, lehet-e még e házasságból utódokat re-
5 ményleni?

— Reményleni nem, de félni lehet — felelt a philosoph.

— Pincér! Van-e készen rostélyos? — kérdé egy csárdába lépő uracs.

— Jelenleg nincsen — felele a pincér —, hanem ha méltóztatik egy félóráig várakozni, azonnal kész lesz, egy perc alatt.

Együtt akarván utazni három hazánkfia, amint a közellevő városka előtti vámhoz értek, megszólítá őket egy künn álló őr: „Halt, wer da?” Hallgass, a teremtedet, viszonzá egy a három közül durva hangon. Minthogy az őr magyarul mit sem értett, az utazás célját vélte polgárunk feleletével; a biztosnak tolmácsoló hanggal szóla: „Hier sind drei Halgas, sie wollen nach Termetéed reisen.”

— Fogd be az ökröket a szekérbe, menj fa után az erdőre — parancsolá a gazda szolgájának —, itt egy darab szalonna, elég lelend reggelre és délire; nem erősen nagy darab, de megdagad a tarisznyádban, mert kocaszalonna. — Estvefelé, nagy lármával pattogó ostorral, hajszogatja a szolgálta az ökröket, a szekérré föltett egyetlen darab fával. — Hát csak egy vékony darab fát hozasz — kérdi bosszúsán a gazda. — Jaj, uram! — felel a szolga —, megdagad a favágón, mert cserfa.

DE NAGY HIBA

X. úrról tudta egész N. városa, hogy szép fiatal felesége van, aki azonban — fájdalom — nemcsak férjére kacsingatott szerelmes pillantásokkal. X. úr nem akarta hinni, amit a világ mond, hanem egyszer egy csinos fiatalember rohanja meg az
5 utcán:

— Uram, ön számot fog nekem adni neje magaviseletéről!

Az ember elképedt, és hamarjában nem tudott mást mondani, mint azt, hogy: parancsoljon.

— Ez irtózat, uram! — riad fel a fiatal —, ön neje nekem néhány napi távollétem előtt örök hűséget esküdött, azóta tizen-
10 négy nap múlt el, én hazajövök, s most azt kell hallanom, hogy ön nejének azóta már két kedvese volt.

BIZTATÁS

Egy fiúnak sehogy sem akara sikerülni, hogy vásárfiába hozott új cipőjét lábára erőszakolja. „Semmi sem az, vigasztalá anyja, viseld csak három nap egymás után, meglátod, hogy akkor könnyen felmegyen.”

SZÉKELYADOMÁK

428

NAGY UEDTSÉG

Míg a szolga a ház híján őszvekötoz né a gabonával töltött zsákokat, a szolgáló addig a világlóval elől indul, elvétí a lépést, lezsuppan a híból, s úgy megüti magát, hogy a szava is eláll. Ugyan Mári! kérđi később gazdája, miért nem kiáltál, hogy segítsünk rajtad? Kiáltottam volna biz én, felel együgyűen Mári, de sokáig nem tudhatám, hogy én estem-e le valósággal; mert Jancsi bá is a híban volt.

429

EZ SEM IGAZ

Nagy útra ment a két székel. Meglátnak az útfélen egy új divatú boronát, s megcsodálják: ugyan mi lehet az?

— E bizon, komé, valami vót, aztán valami megette vót, ez aztán annak az oldalbordája.

— De nagy állat lehetett.

430

NAGY BAJOK, KIS GONDOK

Kolozsvárott volt Péter bá Oláhfaluról, eladott egy szekér dcszkát, vissza is tért szerencsésen.

— Jaj, nem érte-e kendet valami baj az úton? — tudakozódik tőle egy öreg nénémasszony.

5 — De ugyan hogy ért biz engem. Hallgassa csak meg kigyel-
med, hát veszek a piacon egy komlós cipót, meg egy kupa tejet,
beleaprítom egy tálba; hát amíg a lovakat megítatom, azalatt a
komlós cipó mind megitta a tejemet, szerencsémre hogy a Bere
Feri sógor odavetődött, s kinyomta a cipóból a tejet, mert kü-
10 lönben éhen maradtam volna.

— Ejnye, ejnye.

— Azután meg az a baj ért, hogy a mezőn ért az este, eső
esett, hideg is volt, én csak vártam, hogy majd megvirrad, de
nem akart, másodszor is vártam, mégsem akart, harmadszor
15 megmeg hozzáfogtam, hogy várjam, mégsem virradt meg. Ak-
kor aztán megharagudtam, lefeküdtem, s mikor nem vártam,
szépen magára megvirradt.

— Hm, de sok baj érte kendet.

(Különben az ilyen mókákat csak kötekedésből mondja ám
20 a székely, nem együgyűségből.)

JÓKAI
HUMORISZTIKUS ALBUMAI

A Nagy Tükör

Szerkeszti
Jókai Mór
Pest, 1856–1858
Kiadja Heckenast Gusztáv

Kakas Márton Albuma

Szerkeszti
Jókai Mór
Pest, 1858
Kiadja Heckenast Gusztáv

A NAGY TÜKÖR

1856–1858

431

MICSODA BAJ ÉRTE GERGÓ BÁCSIT

Képzelve kend magának, komám uram, hogy járok tegnape-
lőtt? Tojást vittem Bátorkesziről Kőbölkútra, s mikor visszafelé
jövök, betérek a zsidóhoz, hogy adjon egy csomó masinát. Az-
zal rágyújtok, s megyek szép csendesen haza Bátorkeszi felé;
5 egyszer kialszik a tűz a pipámban; előveszem a masinát, kihú-
zok belőle egy szálat, elgyújtom: uccu, elfújja a szél. Kihú-
zom a másik szálat, azt megint elfújja a szél, mert egészen szem-
közt fúj. Fogom magam, hátat fordítok a szélnek, akkor azu-
tán nem fújta el a masinát; rágyújtottam szépen, s mikor aztán
10 égett a pipa, mentem tovább. Szokásom, mikor megyek, hogy
nem nézek se jobbra, se balra, hát egyszer, amint feltekintek:
nini! megint a kőbölkúti csapszék áll előttem. Ördögök van-
nak velem, vagy mi? hát ki hozza ezt a falut ide? Azt hittem,
boszorkányság történik velem, hát pedig találja kend ki, mi tör-
15 tént? Az történt, hogy mikor hátat fordítottam a szélnek, s baj-
lódtam a pipával, nem vettem észre, hogy megint visszafelé me-
gyek. Pedig nem ittam ám többet, csak egy meszely pálinkát a
zsidónál.

432

PÁLYÁZAT ÉS JUTALOMKITŰZÉS

Tíz, azaz 10 darab sárga csikót in natura, hajt be jutalmul
Angyal Bandi annak az udvarára, aki felfedezi azt a fertelmes
rút hibát, ami nemcsak a paraszt lovakban, de sőt az úri pari-

5 pákban is megvolt és megvan mind ez ideig, és amelytől meg
koszorúzott versenypárpáink sem bírták magukat megmente-
ni. Aki ez országos hibát felfedezi, tartson számot a tíz darab
csikóra.

Kelt tegnapi napon, a puszta szélén.

Angyal Bandi

10 Szerkesztő úr! Titoktartás föltétele alatt megsúgom önnek e
lótani hibát, de kérem, ne adja tovább:

„E hiba tehátlan abban feneklik, hogy miért hordják a lovak
a szakállukat hátul és nem elől?”

Ugye igazam van? De nem kell ideje korán kipletykázni.

A. B.

433

LEGÚJABB PÁRISI ÉS SZALONTAI DIVAT

— Ugye Marci, szép dolog az, hogy Párizsban is kezdik vi-
selni a kanászkalapokat, egészen divatba jöttek.

5 — Igen szép, nagy uram, de még szebb volna, hogyha a kö-
csőgkalap maradna meg, aztán a rojtos gatyát húznák fel hoz-
zá. Erre is rájönnek még, csak várjunk.

[MEGTUDTÁK, HOGY A „NAGY TÜKÖR” SZERKESZTŐSÉGÉNEK..]

Megtudták, hogy a „Nagy Tükör” szerkesztőségének annyi a pénze, hogy kifoly az ablakon, s nem telt bele egy hét, midőn egy szép reggelen ajánlanának neki egy szép eladó házat jutányos feltételek alatt.

5 — Hol fekszik?

— A bornyúpiacon.

— Alásszolgája. Nem kell. Hiszen egyszerre valamennyi collega mind így közölné másnap az újdonságot: „X. úr áttette saját irodáját saját házába, saját piacára”.

AUREUS CALCULUS

Egy színész (könnymű nemzet) pénzt ment kérni egy jeles asszonysághoz, aki felebaráti szeretetből százhusz percentre kiosztogatta a pénzét hasonlatos emberszerető célokra.

— Mámi, nekem kellene vagy tíz forint.

5 — Talán lesz.

— Hát aztán mi kamatot adjak érte?

— Amit szokás: egy hónapra egy forintot.

Kész az alku. Egy forintot hogyan adhatna az ember kamattal? azt észre sem lehet venni.

10 — No hát mámi, csak adja a pénzt, de mindjárt.

A kegyes asszonyság megíratta a váltót tíz forintról, s azzal előkeresve az ágyderékből a nyakankötött harisnyát, leszámllált belőle a színésznek nyolc forintot.

— Mámi! Ez még csak nyolc forint.

15 — No igen. A kamatot két hónapra előre lehúztam belőle.

— Hát tudja mit, mámi? Húzza le belőle egyszerre egész esztendőre a kamatot, s akkor még majd én adok magának két forintot.

436

A VÍGJÁTÉK

Magyar grófnak eszébe jutott egyszer vígjátékot írni. Készített valami kis egy felvonásra terjedő blüette-et, amit azután úri mulatságul több nemes úriak és kisasszonyoknak kelle eljátszani magányszínpadon, ami igen szép szokás előkelő házaiknál.

Azonban nehogy a darabban valami ügyetlenség forduljon elő, nem lévén neki kenyerere a drámaírás, átadta kis vígjátékát egy ahhoz értő lekötelezett író ismerősének, hogy belátása szerint dolgozza azt át.

Pár hét múlva a megbízott író visszavitte a vígjátékot, s íme, öt felvonásra volt az szétnyújtva a kidolgozás által.

A grófi szerző aztán kárvallott ábrázattal mutogatta ismerőseinek felhízott vígjátékát, panaszkodva az átdolgozóra.

— Íme nézzétek, átadok neki kiigazításul egy zsebórát, s visszaad nekem helyette egy *pecsenyeforgató gépet*.

437

GAZDASÁGI ÜGYEK

A *Magyar Gazdában* valaki azt a kérdést intézi a világhoz, hogy mit kellene csinálni azzal a hosszú orrú bogárral, amely a fák leveleit szivarnak tekergeti, hogy megszűnjék nálunk károkat tenni?

5 Igen könnyű rá a felelet, fel kell szólítani egy brémai kíván-
dorlókat szállító társaságot, hogy vigye el őket Americába, ad-
ja el rabszolgatartó államoknak, *csináljanak ottan szivart*. Eb-
ből sokszoros nyereség fog származni. A brémai társaság nyer
a szállítással, az amerikai ültetvényesek nyernek, mert olcsóbb
10 szivar-készítőket kapnak, az emberiség nyer, mert a rabszolgák
azáltal felszabadulnak, a dohányzók nyernek, mert olcsóbban
jutnak a szivarhoz, és mi is nyerünk, mert nálunk nem rágják le
a szőlőt. Ez indítvány tevője számít egy kis emlékszobrocskára.

438

KÉT VADEMBER

Feljön az alföldi nagyságos úr Pestre; látja azokat a kegyet-
len nagy falragaszokat minden utcán, mikben aztekek és nyu-
got-indiai bozotányok hirdettetnek.

De már ha olyan nagyon hirdetik, hát meg kell nézni; el-
5 megy, felkeresi őket. Az aztekek eléggé tetszenek neki; soha-
sem látott még ilyen ürgébe ojtott madarakat. A korána hölgy
is meglehetősen furcsa. Következik a nyugot-indiai bozotány
(Buschman). Csak nézi egy darab ideig hol szemközt, hol ol-
dalvást. Végre nem állhatja, hogy meg ne szólítsa.

10 — Te Petykó! Nem az én vályogvető cigányaim közül szök-
tél te ide?

— Sss! — inti őt halkán a bozotány. — Ne szóljon a nagysá-
gos úr; mert ha megtudják, hogy rám ismert, azt hiszik, hogy a
nagyságos úr is vadember!

A MECÉNÁS

— Hát igaz, amit az újságban olvasok, hogy te azt az ajánlatot tetted Jajdebaji írónak, hogy amíg nagy drámáján dolgozik, legyen nálad?

— Igaz! A kerti lakot, a kis ermitage-t egészen átadtam ne-
5 ki. Ott egészen nyugodtan fog dolgozhatni; szép, regényes, költőnek való hely. Senki sem fogja háborgatni.

— No, azt ugyan jól tetted.

— Aztán meg tudod: a kertben most sok gyümölcs van; még-
10 is, nem merik úgy lopni, ha látják, hogy valaki mindig ott tartózkodik. Az ember a csószre nem bízhatja, mert az elalszik. Ez pedig egész éjszakákon fel szokott lenni, és deklamál a kertben. A tolvajok nem mernek tőle bemenni.

FIGYELMEZTETÉSÜL MINDENKINEK

Gazdag disznókereskedő megszólítja az ügyvédet:

— Ugyan kérem, nem tetszenék megmondani, mi az ára az ilyen cs. k. aranynak most?

— Megmondom igenis — szól az ügyvéd egész készséggel, s
5 az aranyat zsebébe dugva, visszaad belőle 1 ft 54 krajcárt.

— Az arany ára most 4 forint 54 krajcár. Egy ügyvédi konzultációért jár 3 forint.

Úgy nézd meg, hogy kitől kérdeztél valamit?

Hetyke hősszerelmes ment egyik társaságtól a másikhoz s fenyegette nagy hetvenkedéssel a többi színészeket, hogy első fölléptével mind levágja őket.

5 Szokás szerint azonban sokkal nagyobb bizalommal viseltett a sorshoz, azazhogy a sűgőhoz, hogysem szerepét érdemesnek tartotta volna megtanulni. Máskor is játszotta ő már azt, és még sohasem olvasta végig. A zsenik nem szorulnak erre. A zseni mindig tud extemporizálni, hánykolódni, ordítani, nagyokat lépni, morogni, művészi pauszákat tartani, amikor fennakad, s azalatt kihúzza a sűgőbul a folytatást.

10 Ment is az előadás szépen. Egyszer azonban nagyon sok beszéde van a hősnek, s magára marad a színpadon.

A sűgőnak ekkor jut eszébe egyet szippantani a tubákos szelencéből. — A tubák elevenre talált, elkezdte az orrát csavarni; egy ideig csak tátogott bele: készült a tüsszentéshez. Csakugyan sikerült. Nagyot tüsszentett. Jólesett neki. Egész gyönyörűséggel elővette a zsebkendőjét, megsimogatta az orrát, a bajuszát helyre sodrotta, a zsebkendőt eltette a hátulsó zsebébe.

20 A megakadt hős ezalatt jött-ment a színpadon, mint aki nagyon keres valamit: plasztikai állásokat vett föl; szemeit meregette, nagyokat toppantott és ismét előre jött a sűgőlyukig.

A sűgő nagyot ásfított és jót nyújtózkodott rá, azután lekonykölt szépen, állát tenyerébe temetve, s édes nyugalommal monda halk hangon a szeme közé néző bajnoknak.

25 — Hja-jah. Bizony nehéz szerepe van az úrnak.

Malátai táblabíró úr nagyon szerette a regényeket, de melletten igen válogatós volt, s saját ízlése volt ebben a tárgyban.

Szerette volna, ha olyan regényeket írnak, amikben mély politikai rejtelmek vannak tárgyalva, titkos cabinet-i jelenetek
5 s t. eff.

Egyszer megcsíp a tudós társaság hirdetésményei között egy ilyen könyvcímet:

„Felsőbb egyenletek egy ismeretlennel!”

Felsőbb egyenletek! Bizonyosan valami udvari jelenetek; és
10 pláne egy ismeretlennel! Vajon ki lehet az? Hát még hozzá, hogy a tudós társaság adta ki: — ez nagyon érdekes regény lehet.

Mindjárt nyakrafőre megrendeli a könyvet, s akkor bámul el aztán, mikor felnyitja, s hát nincs az egész könyvben elejétől
15 végig egyéb, mint $x + y^2 = q + z^3$.

— Jaj! kedves húgomasszony, jaj! Könyörüljön rajtam, szegény nyomorékon.

— Mi baj, katona uram, no?

— Nézzé csak: ellőtték mind a két kezemet, most jövök az
5 íspítálból, nem tudok sem enni, sem inni, hacsak nem etetnek, nem itatnak.

— Ejnye, szegény nyomorult ember. No ez már igazán nagy baj. Jöjjön no, itt egy tál gombóc, majd én megetetem szépen. Istenadta jámbor embere! Hogy mind a két kezét ellőtték! Tát-
10 sa el a száját, no. Megfűjjam? Nem nagyon forró? No, lenyelte

már? Itt a másik darab. Innék is egyet, úgy-e? No, majd én tartom a kancsót. Így ni! No várjon: majd megtörülöm a bajszát.

A huszár (elővéve mind a két kezét a kópönyeg alól): Köszönöm hugám; már azt majd elvégzem magam is.

444

BIZTOS SZÁLLÁS

No nézze meg az ember, milyen bolonddá tesz az a Marci! Panaszkodom neki, hogy milyen galibában vagyok; két év alatt harmadszor ér az a baj, hogy a házigazdám felmondja a szállást, s tova kell hurcolkodnom, s most már azt sem tudom, hova
n menjek?

— Oh, tudok én olyan házat, ahol nem mondják fel minden évnegyedben a szállást — szól Marci nagy biztatólag —, sőt némely lakó három esztendeig is megmarad egy helyen.

— Merre van az? hadd keressem fel!

10 Felírja szépen az adreszt: — „Kerepesi út: ennyi meg ennyi szám.”

Én vágtatok ki, keresem a házsámokat sorban. Meg is találok. — Hát tudod mi van ott? A fenyítő ház.

445

GONOSZ CSALATKOZÁS

Terrem a lelkit! Csak azért loptam azt a kilenc ludat, hogy majd becsuknak érte hat hónapra, mint máskor, s nem kell téli szállásról, eleségről gondoskodnom, s ahelyett rám vertek huszonötöt, s kilöktek az utcára. Aztán számoljon az ember még
n valami bizonyosra! Mikor a tömlőc sem bizonyos!

HIRTELEN SZÁMÍTÁS

I.

446

[NAGY DIVAT VOLT EGY IDŐBEN...]

Nagy divat volt egy időben nálunk a gazdag embereket azzal bosszantani, hogy majd eljönnek a proletáriusok, s megosztottnak a vagyonukon.

5 Sok becsületes komoly ember csak azért is affektálta a proletárságot, bárha soha gyermeke nem volt is, hogy a milliomosokat ijesztgethesse vele.

Egy pesti gazdag urat különösen kitűzött egy ifjú proletár céltáblául, s nagyszerű osztozásokra készült a pénzéből, valahányszor találkozott vele.

10 Egyszer már megsokallta a milliomos az ingerkedést, s szembeállt vele.

— Hallja az úr, tegyük fel hát, hogy nekem van egymillió forintom. Lakik ebben az országban 30 millió ember; ha megosztottnak rajta, jut mindenkire belőle két krajcár. Ihol van az úr két krajcárja; az úr ezzel kikapta a maga részét; mármost nekem többet ne lármázzon.

II.

447

[UGYANEZEN MAGYAR MILLIOMOSSAL...]

Ugyanezen magyar milliomossal történt az, hogy egyszer valami rövid utat tett bérkocsin egyik utcából a másikba, s azért leszálltakor odaadta a bérkocsisnak a szabályszerű két húszast.

— Ah nagyságos uram, ez kevés — zúgolódék a bérkocsis —,
5 mikor a nagyságos úr fiát viszem valahová, az mindig két pen-
gőt szokott adni.

— Hja barátom — felel az öreg úr —, könnyű annak, mert
van neki egy gazdag apja, aki keres rá; de nekem nincs.

448

SZÓRAKOZOTTSÁG

X tanár szórakozottsága néha igen mulatságos jeleneteket
szokott improvizálni. A minap egy csoport tudós volt nála, so-
káiig diskuráltak mindenféle unalmas dologról. A tanár egészen
5 elkábult a gonosz mulatságban. Egyszer felkel a székéről, veszi
a kalapját s nekiindul.

— Engedelmet kérek: én már megyek haza, elég régen al-
kalmatlankodom.

449

CSAK NE LENNÉK VÁNDORLÁSON!

Újoncállítás jött, melyre a ratkai asszony csak azért nem várt
szívszakadva, minthogy egyik fia a kettő közül már húszéves,
tehát beállítandó volt. — Ezt kikerülni, híret hordja a jó asz-
szony, hogy fia vándorlásra szökött. — Amint éppen a beál-
5 lítandó ifjúság seregbe szedetnék, egyik cimborá kötekedést,
majd verekedést kezd; a láрма nő, a zavar általánossá lesz —,
ekkor a zajt egy hang sivítja keresztül: Héjh, hiszen ne lennék
csak vándorlások! majd megmutatnám én most, ki merje bán-
tani az én cimborámat! A hang a szegény asszony vándorlások
10 szökött fiáé volt, aki rejtekéből, a padról lehozott, beállítá-
tott, s ott is maradt.

AZ ÓCSKA KALAP

Végrendelet nélkül elhalt polgártárs vagyonát kótyavetyélték dobszó mellett. A felügyelő tanácsnok a sok összeírt holmit részletenkint hordatta elő az árverési terembe.

5 Egyszer a megboldogult ócska kalapjaira került a sor, s a tanácsnok meg nem fogható dolognak találja, miként lehet az, hogy a lajstromban három rossz kalap van felírva, az asztalon pedig négy áll? Bizonyosan az összeíró tévedhetett, egy kalap a másikba lehetett dugva.

10 Denique dobot ütöttek rá, valami batyus zsidón rajta maradt mind a négy kalap nyolc garasban; az el is vitte menten, s harisnyatalpat szabott belőlük.

Mikor aztán vége volt az árverésnek, s a tanácsnok haza akart menni, kalapját nem lelé sehol: ez volt a negyedik, amit elkótyavetyélt.

KEDVES KÜLDEMÉNY

- Szervusz pajtás. Krisztigott! hogy vagy? egészségben?
- Most jövök Füredről; találkoztam a kedves feleségeddel. Küld neked általam egy pár csókot.
- Köszönöm alázatosan.

ÚRI JUTALOM

— Mi baja volt, Herr von Stiglitz, hogy tegnap, meg tegnapelőtt nem jött el az énekórára?

— Jaj, megbocsásson, nagysád, az az átkozott — akarom mondani — méltóságos temetés, két zápfogamba került. Tegnapelőtt húzattam ki mind a kettőt, s tegnap egész nap feküdtem bele. Úgy áthúttam magamat.

— No de legalább jól megjutalmazták érte?

— Igenis: köszönöm alássan. Három napot eltöltöttem vele, míg a kőműveslegényeket, és asztaloslegényeket, meg a szabólegényeket betanítottam a halottas énekekre. Mindennap három órát mulasztottam vele én is, meg azok is; a temetés napján pedig egész nap azzal bajlódunk, s mikor vége volt, nekem adtak két forintot; a kőműveseknek pedig fizettek egész napszámot 48 krajcárt; a szabóknak ötvenet, az asztalosoknak pedig 45-öt; s még megköszöntették velünk, hogy ámbátor csak két óra hosszat énekeltünk, de azért mégis egész napszámot fizetnek ki. Az én kedvemért ugyan többet egy méltóságos úr se haljon meg!

FOGALOMZAVAR

Megy a jámbor paraszt gyónni a tisztelendő úrhoz, s legelsz vallomása az, hogy:

— Megvertem a feleségemet, szent atyám, mert nagyon házsártos volt.

— Hagyd el fiam! Ne beszélj itt a virtusaidról! Csak a bűncidet mondd el!

454

JÓ HELYRE UTASÍTOTTÁK

— Megtisztelem tekintetes uram — szól a gazda, belépve a kritikus szobájába —, engem egy úr ide utasított, hogy itt kapok cséplőgépet: uraságodnak van igen jó.

455

TROMF

Híres basszista énekelt a német színházban, s rendkívül tett-
szett, hogy oly szokatlan mélyen le tudott menni a hangjával;
egyszer különösen kitett magáért, annyira leszállott hangjával,
hogy már a fagót sem bírta vele a versenyt. Abban a pillanat-
5 ban B. Pál, a jurátusok apja, megszólal *még egy hanggal alább!*
„Vivát!” Lett is azután belőle vivát, B. P.-nak még több, mint
az énekesnek.

456

MIT NEVEZÖNK NYERESÉGNEK?

Mikor az ember gyerekkorában egy kővel két ablakot haj-
tott be, s aztán mégis csak egyszer verték meg érte. Ha egyet
hajtott volna be, azért is csakúgy megverték volna: eszerint az
egyik ablak tiszta nyereség.

[AZ ÁLLATKÍNZÁS ELLENI EGYLET...]

Az állatkíznás elleni egylet legújabb szabályaiból:

- §. 2216. „Miután tapasztaltatott, hogy az emberek gyakran olyan embertelenek, miszerint kövér lovagok sovány lovakra ülnek; határozatott: hogy ezentúl a lovak legyenek kövérek és
5 a lovakok soványak. Signatum stb. 1856.”

JÓ SZÁMÍTÁS

A zsidó és diák alkuszna egymással. A diák el akar adni egy ócska kabátot, amiért Amsli nagyon is keveset ígér.

— Mit gondolsz, Amsli, hogy adnám olyan olcsóért ezt a kaputot, iszonyú pénzben van ez nekem.

- 5 — Ugyan miben lehet, thens úrfi? ha szabad tudnom.

— Hát mikor vettem újan, akkor húsz forint volt, azután megfordítottam öt forintért, az huszonöt, később kitisztítottam a pecséteket belőle, egy forint 30 kr., az huszonhat forint 30 krajcár, végre befoldattam a könyökeit 30 krajcárért, az huszonhat forint!
10 Hát még annak a háromesztendei interese!

— Jó, hogy az ázsiót nem követeli a thens úrfi!

A NAGY NYELVÉSZ

Professzor Sz... a maga idejében hírhedett volt nyelvészeti ismereteiről; tudott angolul, franciául, németül, spanyolul, törökül, diákul, arabul, görögül, zsidóul folyvást beszélni, s azon-

kívül még tizenkét nyelven értett, hogy borzalom volt reá gondolni. Egyszer József császár Debrecenben járván, kívánt megismerkedni e csoda tudóssal, s maga elé hívatva, elkezdte vele beszélni németül.

A német nyelv egy kicsinyt nehezen ment. A császár azt gondolta, hogy talán a többi iránt nagyobb előszeretete volt, s franciára fordította a beszédet.

A professzor beszélt folyvást, de a császár abból még kevesebbet tudott meg.

Próbált azután angolul beszélni vele. No, abból meg éppen semmit sem értett meg.

A császár nem titkolható el, hogy ő bizony nem tudja, hogy a tanár úr micsoda nyelveken szól.

— Az igen természetes — felelt a tanár —, mert én úgy beszélek, ahogy írva van; mondom franciául: „malheureuxsz” és nem „malörö” — mondom angolul „rekapitulation” és nem „rikepitsjulésn”, mert így van az helyesen.

A császár elnevette magát, s azt mondta, hogy a vén szittyának igaza is lehet.

460

ÁTKOZOTT FRANCIA SZAVAK!

A főnök? Megengedem! — mond egy valaki társaságban. — De az tagadhatatlan hibája, hogy az embert meg nem becsüli! — No már én meg tudom, hogy megbecsüli! — mond egy másik. — Példát, példát! — szólnak többen. — Mondhatok — kezdi a másik. — Hát bementem hozzá passzusért. Köszönök: fogadja. Átadom a községi bizonyítványt; megolvassa; fölkel és azt mondja: „tessék leülni, nagyságos uram!” Köszönöm, méltóságos úr! mondtam én, de nem mozdultam. Ekkor felém jön; karomat megfogja, és vezet, s leültet. Mégpedig nem mint

- 10 olyan akármilyen embert, hogy székre, hanem a hotelbe! — A társaság kacag. — Az elbeszélő rá gondolván, hogy talán bolondot monda — szól: nem a hotelbe —, mit beszélek? a schifonba! — S a kacagás még nagyobb lett.

SZINONIMÁK

I.

461

[A FALUSI PATRÍCIUSNAK...]

A falusi patrícusnak csizmára levén szüksége, színe elibe rendeli a helység egyik érdemes csizmadiamesterét.

— Aztán megmondom ám, hogy jó *komót* legyen az a csizma —, szóla hozzá tyúkszemeire gondolva.

- 5 — Csak tessék reám bízni — viszonzá tudománya érzetében János mester —, tudom én, hogy kell az uraknak dolgozni. — Mikor Pesten legény voltam, olyan *komótos* csizmákat varrtam magamnak, hogy mikor este levettem őket, csak úgy csorgott a vér a lábamból.

II.

462

[URAMŐCSÉM...]

Uramőcsém — mondá Somogy megye egykori alispánja a fiatal, nagyreményű szolgabírónak —, az idők nehezek, azért lelkére kötöm, hogy szorgalmasan *kerülje* ám a járását.

- *Úgyis úgy kerülöm* — vizonzá tréfásan az elmés járásbí-
5 ró —, hogy akár soha tájára se menjek.

463

A FIGYELMETES CSÓSZ

Földesúr. Látja kend, mennyi fát elloptak a semmirevaló falusiak az erdőből a régi csósz alatt, nincs olyan erdőpusztítás több a világon, mint itt.

- Csósz.* No iszen, csak bizza rám a nagyságos úr, majd megör-
5 zöm én, egyet se' lopnak el éntőlem.

Földesúr. Hanem azt mondom, hogy vigyázzon ám kend, mert ezek furfangos emberek, ellopják a csizmábul a kapcát.

Csósz. No csak rám kell azt bízni.

- Csósz.* (Felmászik a fára, hogy majd éjszaka meglesi a falopókat, szíverősítőül sok pálinkát talál inni, s elalszik tőle).
10

Fatolvajok. (Ellopják a fát csószöstül együtt.)

464

VALÓSZÍNŰ

Valami nagy ünnepélyen úgy meg találták tölteni a tarackot, hogy szétvetette a puskapor, s egy darabja menten agyonütött egy ott ácsorgó asszonyszemélyt.

Odamentek, próbálták élesztgetni, de biz az csak meghalt.

- 5 Mikor aztán nem volt már több reménység hozzá, hogy valaha feléledjen, megszólal egy jámbor polgár:

— No, tudom én Istenem, ez is megemlegeti ezt a napot.

A konstantinápolyi zsidók főbbjei egy alkalommal vitáztak a mozlemekkel, s azt állták, miként egyedül a zsidókat illeti a paradicsom kizárólagos élvezete, s a törököknek annak falain kívül kell tanyázniok, s a puszta nézéssel megelégedniök. A vitázás annyira ment, hogy a nagyvezér füleihez is elhatott. Ez meghívátá a vitázó feleket, s a következő végzéssel intézte el az ügyet: „Ha a zsidók csupán a paradicsom előtti tért szánták nekünk, akkor kötelességükké teszem, hogy számunkra már jó-eleve legalább sátrakról gondoskodjanak, hogy az idő viszontagságai ellen védve legyünk.” — S az izraeliták mai napig is fizetik Sztambulban az adót a paradicsom előtt sátrak megszerzésére.

Az én Gazsi bátyámnak sohasem volt órája, ő anélkül is elálmosodott, mire a bakter elsőt kiáltott. Ő azt hitte, ekkor van pontban kilenc óra ... Egyszer meglátogatám, s órát az asztalra tevém. Még a vacsora utáni beszélgetésben valánk, midőn a bakter kiáltott az ablak alatt. Gazsi bátyám felkapja órát, cz nyolcat mutat. No öcsém — mond —, most már vagy a te órád késik, vagy a bakter siet.

GONOSZ KATEGÓRIA

Erdőszéli helységben éjszaka berontottak a farkasok egy földesúr udvarára, s ott egy szamarat levágtak. Mindjárt másnap folyamadott fegyverengedélyért a megkárosult féli; így indokolván kívánatát:

- 5 „Tegnap már megettek az udvaromon egy szamarat a farkasok, könnyen rám kerülhet a sor.”

CSÍNJÁN-BÍNJÁN

Hidak elé fel szoktak írni a tilalomfákra ilyenforma tiltakozásokat.

„Tilalmas a sebes hajtás! — Aki sebesen hajt, megbüntetik” stb.

- 5 Azért mégis átnyargal azon, akinek futósak a lovai.
Fehér megyében, Nyéken, találták ki a módját hogy lehet az utazókat a hidak kíméletére bírni? Egy táblára ezt írták fel:
„*Tanácsos* a lassan hajtás.”
10 Nem is mer ott senki vágatva keresztülmenni, hanem szépen meghúzza a gyeplőszárat.

SZÓFOGADÁS

Az alföldi fuvarostul kérdi a tudós utazó, mikor átmennek a vízen: hogy hívják ezt a folyót, földi?

— Karaszna, tekintetes uram.

— Nem Karaszna; ne mondja kend olyan csúnya lepcsésen e
szót: Kraszna.

— Jól van, tekintetes uram.

Egyszer megint valami vízhez érnek: hát ezt hogy hívják,
földi?

— Megkövetem, tekintetes uram, ez a Brettyó.

Nem merte már azt mondani, hogy „Berettyó”.

470

HAMLET APJÁNAK A LELKE

Régi adoma, de mindig eszünkbe jut, mikor a Hamlet-utó-
dok okot adnak a visszaemlékezésre, hogyan adták elő valami
falusi csúrben faluzó színészek Hamletet, s mikor Hamlet apja
lelkének meg kelle jelenni, a szomszéd ökörállásból keresztü-
lütötte a fejét egy jámbor állat a papírosfalon: „Húh, az apám
lelke” — ordítá rá Hamlet.

Ez a tréfa azóta is többször megtörténhetett volna, amikor
Ophélia mondhatná Hamletnek: „menj kolostorba!”

471

FORDÍTÁSOK NÉMETBŐL MAGYARRA

1. Enyeden volt egy német nyelvemester, kinek becsületes ne-
ve volt: *Traugott Schuster*. Ezt a diákok így fordították magyar-
ra: *Bizonyisten csizmadia!*

2. Marosvásárhelyt pedig egy szorgalmas kerékgyártónak
a címerén ez volt olvasható: *Gottlieb Christian Hahn*. Krétával
aláírták: *Istenfélő keresztény kakas.*

Fordítások hitelességéről kezeskedünk.

FOKOZAT

— Tudtál-e felelni a zsidóbul? — kérdi a rigorózumbul kijövő diákot a másik, akinek meg éppen utána kellett bemenni.

— Keveset.

— Mit szólt a professzor? — kérdi ez aggodalommal.

5 — Csak mosolygott.

— No iszen akkor hát halálra neveti magát, ha engem kérdez, mert én egy szót se mondok.

KEGYES TANÁCS

Lúdra tett szert valahol a diák, ahol nem kínálták vele, s vitte nagy sebten a köpönyeg alatt.

Amint sietne, szemközt jön rá a professzora. A diák ki akarja kerülni.

5 — Megállj!

Amaz szaladni készül.

— Gyere ide mindjárt, ha mondom.

A humanissime félve oldalog oda.

10 — Emeld feljebb azt a ludat, malefice! — dörmög fülébe a professzor. — Mind kilátszik a feje a köpönyeged alól.

BEFELELT NEKI

Három nagyja diák állott be vendégnek a paphoz. A tisztelkedés bevégeztével felé fordul egyiknek a pap így intézett kérdéssel:

— Hány esztendő diák kend?

5 — Kettő — felel az.

— Kettő? hát kend? — kérdi a másiktól.

— Én három! — mond ez.

— Ugyé? három, hm! no és kend?

— Mint azok ketten! — válaszol emez.

10 — Hát azután tud-e kend annyit, mint azok ketten?

— Tudok annyit, mint kentek hárman — viszonzá az érdeklent.

— Isten hozta, tessék leülni — mond megzavarva a pap —, mindjárt bejövök, csak az appetitoriumnak nézek utána.

A GIBERNYÚZI KOVÁCS MINT FOGORVOS

— Jaj, édes komám uram, úgy fáj a fogam, majd a falra mászok bele.

— Adja ide kend, kihúzom én.

— Ért hozzá kigyelmed?

6 — Hogyne értenék, mikor kovács vagyok.

— Tegye meg: biz az Isten is megáldja érte.

— Hát mutassa melyik fáj?

— Ez itt ni, ez itt alul. Három éjjel nem aludtam már tőle.

10 A tudós kovács zsinetget köt a fájós fogra, s a zsinegnél fogva odaköti a pácienszt az üllőhöz. Akkor fog egy darab vasat, meg-

tüzesíti a kohóban, s mikor már jó izzóvá lett a vas, hirtelen kiveszi a fogóval, odateszi az üllőre, s nagyot üt rá a kalapáccsal, hogy a szikrák szanaszét ugrálnak róla.

15 A beteg persze hogy elugrik onnan esze nélkül; a fog pedig ott marad szépen a zsinegen.

Így szokott a gibernyúzi kovács fogat húzni.

ADOMÁK

I.

476

[N. FALUBAN A LELKÉSZ...]

N. faluban a lelkész érzékeny halotti búcsúztatót tartván — hallgatói — egy községi pórt kivéve — mind könnyekre fakadtak. Ezt látva a mellette ülő szomszéd, így szólta meg:

5 — Hát kend, atyafi, miért nem indul meg oly szívreható beszédén?

— Azért — úgymond a paraszt —, mert én nem tartozom ehhez a parókiához.

II.

477

[EGY PÓR SIHEDERNEK...]

Egy pór sihedernek, kinek apja haldoklott, éjszakának idején kellett lelkész után futkosni. Az együgyű fickó, nem merve erősen kopogni a paplak ajtaján, mintegy két órai zörgés után kelthette fel a lelkészt.

- 5 A lelkész, megkérdezvén őt, hogy miért nem kopogtatott hangosabban, felelé: „féltem, hogy felköltöm atyáságotat.”
— Nohát mi baj? — szólott a lelkész.
„Apám halálán volt — válaszola a suhanc —, midőn hazulról eljöttem.”
- 10 — Talán eddig meg is halt? — tünődék a tiszteletes.
„Oh nem — monda a siheder —, hiszen Estók bátya megérte, hogy addig mulattatni fogja, míg atyásága megérkezik.”

SZÉKELY KÉPEK

I.

478

[SZÉKELYEKNEK SZAVUKJÁRÁSA...]

Székelyeknek szavukjárása, mikor a lóra ütnek az ostorral, ezt mondani: „Gyi, te lopott, tolvaj hajt!”

Legközelebbi udvarhelyi vásáron egy emberséges fuvaros megjárta ezzel a mondással; mert amint ráüt a lovaira, s rájuk kiált: „gyi te lopott, tolvaj hajt!” — hát csak megfogják ám a kezében a gyepplőt.

— Hó, bátya, hó! álljon csak meg kend egy szóra. Ezt ugyan csak jól mondta kend: az én lovam ez, mind a kettő; tolvajok lopták el tőlem aratáskor, azóta egyre keresem.

10 A megszeppent fuvaros váltig bizonyozott, hogy ő csak tréfából mondta ezt meg amazt a lovának, a másik székely annál inkább állította, hogy de ő meg komolyan beszél. El kellett neki menni a bíróhoz; ott kisült, hogy a két lovat csakugyan a másik embertől lopták, s a jámbor fuvaros mehetett haza gyalog.

15 Ez aztán elmondhatja, hogy egy szava két lóba került.

II.

479

[SZENT ISTVÁN NAPIJÁN A CSÍKSZÉKI SZÉKELY...]

Szent István napján a csíkszéki székelly átment Szentkirályra búcsúra. Délután hazaérkezvén falujába, kérdi tőle a szomszédja:

— Hát Mihál bá, milyen búcsú volt Szentkirálon?

5 — Bizony szomszéd — felel amaz —, misét és prédikációt hallgattam, de semmi búcsút nem láttam.

Tudniillik a székelyeknél szokásban van, hogy a templomünepeken a jövevény ismerősöket megvendégelik, s azt nevezik ők „búcsú”-nak.

III.

480

[HÁT MI JÓT HOZOTT KEND...]

— Hát mi jót hozott kend, János gazda? — kérdi a tisztelendő úr a góbét.

— Ezt a kis fiúcskát hoztam, ha megkeresztelné tisztelendő uram.

5 — Hát mi nevet adjak neki?

— Nem tudom én, tisztelendő uram.

— Jó lesz, ha a kend nevét adom neki?

10 — Jó biz az: 'sz én már úgyis vén vagyok, ellehetek név nélkül is, s tán még a keresztelés is kevesebbe kerül, ha csak az én nevemet kapja.

A JEGYZŐ APJA

Passzusért jött be a palóc, de helyelőljárósági bizonyítványt nem hozott. Elutasított. Meggondolkodik rajta, mit tevé legyen; s ha nem kerülhetné-e ki a nagy fáradságot kis dologért? Eszibe jut, hogy jegyzőjük apja a városban lakik. Be is állít ahhoz csak azonnal, s kéri, adna neki oly bizonyítványt, melyre aztán passzust nyer.

— Nem tehetem én azt — mond a megkeresett.

— Dehogynem, nemzetes uram. Hiszen kigyelmednek tetszik a mi jegyző urunk édesapjának lenni!

10 — Igaz, de én nem tudhatom, hogy csakugyan odavaló lakos legyen, barátom.

— Hiszen, majd el tetszem én hozni a jegyző urat nemzetes uramhoz... no, meg itt egy levél e, éppen a jegyző uram írta la!

15 És nemzetes uram meggyőzve lett. Megírta a bizonyítványt. Alá is kanyarította nevét, s ily hivatalos minémúséget vett fel: — az a...i jegyzőségi hivatal apja.

Okos embernek mester a neve.

FIÁKER HÉT

— Hozza maga nekem az a fiáker hét! — szól a zuraság a vendéglői szolgálóhoz.

Az aztán hoz neki hét bérkocsit egyszerre.

20 — Maga számár! hát nem tudja maga magyarul; nem mondtam én, hogy hozza nekem a *hét fiáker*; hanem hozza a *fiáker hét*!

Értette alatta a Nro. 7-es fiákert.

ANGOLNÁT!

Egy orvost falura hívtak beteghez, éppen midőn ebédhez ült, a szorgalmas orvos, különben is jó emberbarát, hogy minél hamarább mehessen szenvedő felebarátja segítségére, csak néhány kanál levest vett magához, és azzal elsietett betegét látogatandó; már estefelé volt, midőn ismét hazaérkezett „jó étvággyal”; elküldé tehát szolgáját a közel lévő fűszerkereskedésbe, hogy hozzon neki angolnát, meg táblaolajt és ecetet.

Megérkezett az óhajtvá várt cseléd, letesz az asztalra, nem csekély bosszújára éhes gazdájának, egy csomó spanyolnádat ecettel, olajjal.

JÓ GAZDÁLKODÁS

Ha *ősszel* kérdi valaki a nyalkai embertől:

— Hol lakik kend, atyafi?

— Nyalkán uram — válaszol az hetykén.

— Mi van a tarisznyában?

5 — Lúdhús, friss cipó!

Ha pedig *tavasszal* kérdik: hol lakik kend?

— Nyóakán — válaszol szomorúan az atyafi.

— Mi van a tarisznyában?

— Luóvakaruó!

HELYES VISZONY

— Kinek a kocsisa kend?

— Az az, hogy a kocsis a báró úr, hanem azért ő fizet engem.

KÜLÖNFÉLE NEMEI A FÁJDALOMNAK

Férj. Ruhád 80 ft., cipőd 3 ft., kesztyűd 1 ft., virágtartó 10 ft., virág 2 ft., friseur 2 ft., bérkocsi 2 ft., bemeneti díj 1 ft. Összesen 101 p.ft. Ennyibe került a Crêch-bál! Feleség, ez nekem fáj.

Nő. Nekem ez mind nem fáj! Nekem csak az fáj, hogy egy lépést sem táncoltam.

Don Grandos Vardos di
Pecze Pardos

KIS FÉLREÉRTÉS

Honnét, honnan nem, az nem tartozik a dologra; két érdemes komposzesszor utazott el a győri vásárra, kik közül az egyik a lovait szándékozik eladni.

El is értek szerencsésen az említett városba, ki is vezette urának a kocsis a tátosokat, s várták is a jó szerencsét.

A jó szerencse azonban gyéren kezdvén mutatkozni, amennyiben senki szóba se állt velök lovuk végett; — még csak azt

sem kérdezték, hogy mire tartják a jámborokat. A lovak gazdá-
ja félvén, hogy majd be sem tudja az asszony kommisszióit vá-
sárlani, az úri auktoritás pedig nem engedvén azt, hogy a be-
vásárlandó vörös- és fokhagymát, paprikát, majorannát, szap-
pant, még ha elbírtá volna is, önmaga cipelje, még akkor adó-
mentes vállain, szépen meginstálta úri barátját, hogy tartsa ad-
dig a lovakat, míg kocsisával együtt visszajő. Mibe a felszóltott
némi habozás és úri zsén látható jelei között beleegyezvén, a
kötőfékeket kezébe vette.

A visszamaradott úriembernek arca hirtelen-barna volt, úgy-
hogy társa távozta után végigtekintvén magán, szinte tartani
kezdett tőle, hogy valami dibdáb ember még képes lesz őt rang-
ja iszonyú sérelmével cselédnek, lócsiszárnak, vagy ég tudja mi-
nek nem nézni; elkezdte magát rendezgetni, bonjourját, mel-
lényét helyrerángatni, csizmáját egy tarka zsebkendővel porol-
gatni; bajuszát, szakállát cirógatni, s kalapjának, azt elöl és há-
tul meghúzván, merészebb állást adni, hogy a született gentle-
man száz lépésről kiismerhető legyen belőle.

Mi megtörtévé, kesztyűvel nemigen ismerős, de azért a
kasza, kapa nyelétől szörnyűképpen idegen tenyerébe vervén
egy kétes jámborságú tajtpipáját, mely üst kupakkal volt ellát-
va, s megtöltvén zápfogára illesztette, mármost biztos lévén,
30 hogy mindenki fogja tudni, kivel beszél, s elkezdé fumigálni az
egész világot.

Settenkedve közelít ezalatt egy szép magas cigány felé, hosz-
szú göndör hajjal, kék köpenyeggel, kék magyar nadrágban,
kék mandli és mellényben, drága ezüstgombokkal, kezében a
35 vajdák ezüstös pálcájával, s körülnézegetvén a tátosokat.

Arkandzsare mandzsure — dovie ki máli szá? — kérdi indiai
nyelven a szerencsétlen úri embert —, kit ezúttal arcszíne miatt
fajrokonának nézett.

KOLLÉGÁK

A t...i tiszteletes a kanással, együtt ballagtak a pápai vásárra.

— Tiszteletes uram — szól a kanász furfangos mosollyal —, én is pásztor, maga is pásztor, tehát kollégák vagyunk.

5 A lelkipásztor hallgatott.

Azalatt a kocsin néhány t...i közbirtokos érkezett oda, kiknek kínálására a tiszteletes kocsijukra ülven, így kiálta vissza a kanáshoz:

10 — Kolléga uram! engem elvisz a *nyájam*, most már vigye el kendet is a *nyája*.

HOL JÁRT AZ ESZE

Az egyszeri pénztárnok nagyon szeretett kártyázni; egyszer azután megtörtént rajta, hogy mikor valami pénzt kellett neki leszámlálnia, így folytatta a számlálást: „hét, nyolc, kilenc, tíz, alsó, felső, király, disznó”.

KOC SIS UTASÍTÁS

— Ugyan földi, kérem, mondja meg, ki az a négy hölgy, aki ott sétál együtt, akik ezen a hintón jöttek?

— Hát az a rudas ott a grófné, a kisafás a gubernátné, a gyeplús a kontesz, az ostorhegyes meg a baronesz.

8 — Köszönöm szépen.

BOLDOG EMBER

Jön a ** falvi nemes ember fel Pestre; négy tinót hajtott fel eladni.

1845 óta nem volt Pestnek tájékára, s azóta másként áll a világ orra.

5 Megállítják a vámnál, hogy fizessen.

Nagy bizton kikeresi a tarisznyából az armálist, s mutatja nekik.

— Nem ér semmit, atyafi, csak fizessen.

De már őneki biz az öregapja sem fizetett vámot soha.

10 — Itt is marad hát akkor az egyik tinó.

Nem bánja; otthagyja mind a négyet, s megy fel a vármegye-házára.

— Hol van **** alispán úr? — kérdi a hajdútól.

Mondják neki, hogy az most doktorságot tanul.

15 — De már akkor megyek hát vissza fizetni!

JÓ MULATSÁG

Mátyás mester szűcsmester volt és nem kádár.

Ha nem volt kádár, minek fogott a kádármesterséghez?

Szöleje volt Mátyás mesternek a kertek alatt; véletlenül bor termett rajta, azt el kellett szűrni; volt egy régi hordója, azt
5 ki kellett tisztogatni: Mátyás mester szétszedte a hordót, hogy könnyebben kitisztíthassa; ez végrehajtatott.

De mármost megint össze kellett volna állítani a hordót; minden jól ment, egész az utolsó befenekelésig; ámde a feneket

mindig beleejté a hordóba Mátyás mester, s nem boldogult vele
10 semmire.

Egyik szomszédja aztán könyörült rajta, s azt tanácsolta neki, hogy tömjé tele a hordót szénával, akkor majd nem esik bele a fenék.

15 Szót fogadott, szépen bele is ütötte aztán a feneket, rászorította az abroncsot; minden készen volt szépen.

De mármost benn van a hordóban a széna!

— Mit csináljunk a szénával a hordóban, szomszéd?

A szomszéd azt tanácsolta, hogy hasított náddal ki lehet azt csavargatni a fűrőlyukon.

20 Mátyás mester nem tehetett mást; fogott egy hosszú nádat, s háromnapi keserves munka után szépen kicsavargatta a hordóból a szénát.

493

EXTRAZIMMER

— Van-e valami Extrazimmer hej, Kellner! mi?

— Bizony nincs az, hallja kegyelmed.

— Ejnye, ilyen adta, hát mit eszem én akkor vacsorára?

494

HALOTTKÉMLÉSI BIZONYÍTVÁNY X. KÖZSÉGBEN

Pupák János meghalván, lelke kiment; látták a bírák, melynek tisztességes temetkezés lehet a következése. N. N. halottkémlő.

RITKA ÜGYESSÉG

Nekem van derék prókátorom, Icíg; a múltkor megidéztek
 valami adósság miatt, és ő bebizonyította először azt, hogy so-
 hasem tartoztam vele, másodsor azt, hogy régen meg is fizet-
 tem; és harmadszor egzekvált ő maga nagyobb perköltségben,
 5 mint amekkora volt az egész tartozás.

TALÁNYOK

I.

496

[MICSODA HEGYRŐL...]

Micsoda hegyről van a legcsúnyább kilátás?
 A Parnasszusról.

II.

497

[MI A CSILLAGVIZSGÁLÓ?]

Mi a csillagvizsgáló?
 Olyan ember, akinek felhős időben semmi dolga sincs.

FENYEGETÉS

- Barátom, ez a kisasszony mindenáron a tied akar lenni.
 — Én pedig, engem uccse, mindjárt a múzeumnak ajándékozom.

KÖLCSÖN KAMAT NÉLKÜL, S ANNAK PONTOS VISSZAFIZETÉSE

- Stefi expeditor volt, én is. Ismertük egymást, és barátok vá-
 lánk. Később Stefi főnök lett. Én megismertem Stefit — de
 Stefi engem meg nem ismert. Utoljára Stefi semmi se lett, én
 expeditor maradtam. Stefi megismert engem, de én nem akar-
 5 tam megismerni őtet.

Szomorú Jónás

ADOMÁK

I.

[RÉGEN SOKKAL TÖBB LENGYEL JÖTT...]

- Régen sokkal több lengyel jött Tokajra és annak környékére
 avégből, hogy ott mindjárt szüretkor vásárolhassák a jó aszút.
 Egy magyar ember vezeti tokaji pincéjébe lengyel vevőit, kik
 mikor annak torkolatához értek, mielőtt bementek volna, on-
 5 nét a magaslatról körülnézték a várost, és azt mondták:

— *Be nyomorult, be kis város ez a Tokaj!! hiába oly híres!!*
Borkóstolás után visszatérve ismét megálltak azon helyen,
és ismét szétnézvén, azt mondák:

10 — *Be gyönyörű, be nagy város ez a Tokaj!! nem hiába, hogy
oly híres!*

Ez időtől hívják azon nektár hegynék bizonyos borfaját *Mást
láss-nak.*

II.

501

[NO PISTA, ITT HAGYOTT URAD...]

— No Pista, itt hagyott urad — mondá egy nála ittasan ma-
radt inasnak kijózanodásakor egy úri ember.

— Hát miért, tekintetes uram — kérdé az inas.

— Azért, mert leittad magad.

5 — Hüm! — szóla az inas —, hányszor itthagyhattam volna
már én ökigyelmét!

III.

502

[TUDSZ-E ÍRÁST...]

— Tudsz-e írást? — kérdé egy hozzá szolgálatba kínálkozó
egyéntől bizonyos úriember.

— Igenis, tudok, tekintetes uram — felele a kérdezett.

5 — No, jól van, úgy megfogadlak — és meg is fogadta csősz-
nek.

Kaszálás idejekor kiküldi az úr napszamosait a tanyára, meg-
izenve a csósznek, hogy neveiket jegyezze fel. A munka egész
héten tartott, csak szombaton estve mentek haza a kaszások a
csószszel együtt. Kéri az úr a névjegyzéket, mire a csósz álmél-
10 kodva monda:

— Az apám sem tudott nekem írni, tekintetes uram!

— Hiszen — mondá bosszankodva az úr —, azt mondta
kend, mikor szegődött, hogy tud frást!

Mire a csósz felelé:

15 — Tudok én, tekintetes uram, annyi frást a Váradi fiscarius
úr padlásán, hogy hat ökör se bírná idehozni.

IV.

503

[VAN-E IJEDSÉG ELLEN VALÓ ORVOSSÁGOD...]

— Van-e ijedség ellen való orvosságod? — kérdé egy szolgál-
latból kimaradt kondás, ki naphosszat a korcsmában ivott, egy
odaérkezett úgynevezett olajkárostól.

— Van, van — mondá a Pseudo-Aesculap.

5 — Mi az ára?

— Egy húszas.

— Ide vele!

Kap egy üveg valamit, s felhajtja. Kérdi az árus:

— Hát használt-e?

10 — Dehogy használt, dehogy használt — monda a páciens.

— Hát mitül ijedtél meg, he? — kérdi az olajkáros.

— Attól, aki angyala van, hogy nyakamon a tél, s aztán se
bocskorom, se subám.

504

TALÁLÓS MESE

Melyik a legkisebb és legjövédelmesebb uradalom Magyarországon?

A Lánchíd, mert annak csak hatszáz lépés a hossza, mégis százezereket hoz be.

505

FALUSI GAVALLÉR

— Mi a neve kegyednek, szép kisasszony, nagysád?

— Babi.

— Babi? S szereti kegyed ezt a nevet?

506

TALÁNY

Micsoda az? Leültek négyen este játszani, egész éjjel játszottak, s reggelre mind a négy nyereségben volt, egyik sem vesztett?

(Négy cigány volt: hegedűs, bőgős, cimbalmos és klarinétos.)

EGY FERTÁLY FÖLD

Hajnal felé járt az idő a bódi mulatságban, s Misa kontrás sehogy sem akará tovább húzni.

— Húzd rá Misa! kivilágos-kivirradtig! — nőgatá egy birtokos fiú. — Majd kukorica alá adok *egy fertály földet*.

5 — Használt is az ígéret; mert Misa kontrás úgy kiálmosodott, s úgy ráhúzta, mintha csak most kapná vonóját először kezébe.

— Hanem eljött a fizetés ideje, s Misa kontrás sürgöli a birtokos fiút a megígért fertály földért.

10 — Jer, Misa! — úgymond ez — meg is adom én, amit ígértem.

— Erre kivesz a kamrából egy mérő fertályt (olyan eszközt, mellyel a köbölnek egy negyede méretik), s hamarosan telehányván földdel: — Ne, Misa — úgymond —, vidd haza, s ültess bele kukoricát.

15 — Persze hogy szeme-szája elállt a szegény kontrásnak, mert ő *egy fertály hold földet* értett.

MIÉRT MONDJÁK AZ UNALMAS LÁTOGATÓNAK:

„SODORJUNK MADZAGOT!”

Kőrösi emberrel történt, hogy nagyon otffelejtette magát a komájánál a nagy beszélgetésben, a' meg unta már magát szörnyen; egyszer azt mondja aztán neki:

8 — Komám, holnapután disznót öletek, hevertünkben ereszt-hetnének itt madzagot, a húst felkötözni.

A vendég beleegyezett; a gazda előhozott egy nyaláb kócot; a végét a komának adja: „sodorja kend!”

A koma hűségesen sodorja a zsinetet, hátrafelé járva, míg egyszer kiért a pitvarajtón; akkor a gazda bezárja utána az ajtót.

— Elég lesz már, majd holnap tovább sodorjuk.

Ezért mondják, ha unalmas vendég van a háznál, s nem akar továbbmenni: „eresztessünk madzagot!”.

509

HASZONBÉRLETKIADÁS KÖVETKEZÉSE

Egy öregúr haszonbérbe adott vasműhelyeit ment megtekinteni, s nem volt megelégedve. Amint mindent keresztülnézett, mond:

— No hiszen, csak ez a haszonbér idő lejárjon, nem is adom én ezt többet haszonbérbe! Még megélném, hogy minden építményeim tönkrementek! Házilag fogom kezelgetni.

— Hány év van még hátra nagyságos uram? — kérdi kezénél levő gazdatisztje.

— 15 — volt a válasz.

— Maholnap! — mond a gazdatiszt.

510

[NEKEM ÚGY TETSIK...]

A p a: Nekem úgy *tetszik*, édes fiam, hogy te egy darab idő óta kezdesz korhelykedni.

F i ú: Bár a rect'uramnak is *tetszenék*, hanem ő meg minden nap éppen azért pántol.

JÓ DIÁK

Elvitte az egyetlen fiát Patakra logikát tanulni a nemzeti úr; ott rendén kosztot fogadott neki, bemutatta a tanároknak, megvette a számtalan sok könyvet és papirost a számára; egyszerűen jól helyben hagyta.

8 Azzal aztán nyugodt lélekkel szekerezett megint haza, Nyírbátorba.

Hát amint a kocsi megáll a ház előtt, nagy bámulatára a fia nyitja ki előtte a kaput. A lurkó hamarabb hazaért Patakról, mint az apja.

ALKUSZUNK

Behívta a Simsit a nagyságos úr, gyapjúra alkudni, s kérdé: mit ad érte?

8 A Simsi olyan potom árt talált kiereszteni a száján, hogy a nagyságos úr dühbe jött rá, s kapta a korbácsát, elkezdte püfölni a Simsit.

Éppen arra nyit be egy látogatóba jött úri barátja.

— Hát te mit csinálsz itt?

— Semmit sem, csak *alkuszom a zsidómmal*.

— De köszönöm én az ilyen alkut!

ÁLDOTT EGYSZERŰSÉG

Ráérkezett a tekintetes úrra útközben a borotva utáni vágy;
kérdi a fogadóstól, hogy van-e a faluban borbély?

— Borbély nincs, de van takács.

— Mi közöm nekem a takácshoz?

5 — Hát mert hogy az szokta a parasztokat borotválni, mikor
kell.

— Híják hát ide.

Beállít a takács, nekiülteti a tensurat, előszed borotvát és
szappant, s azzal nagyot pök a szappanra.

10 — Hohó! — kiált fel megijedten a kuncsaft. — Mit akar
kend?

— Hát beszappanyozom a szakállát.

— Nem ugyan azt öcsém; ilyen módon szokta maga a falu-
belieket is beszappanyozni?

15 — Igenis nem; azoknak a képükre pökök, úgy megyek rá a
szappannyal.

A PÁVIÁN

Valami nagy majmot mutogattak Ikácsfalván; hallotta annak
a hírét két tanyai paraszt is a többi között; s hogy az milyen fur-
csa!

5 — No, gyerekek — mondának fiaikhoz —, ha bemegyünk
Ikácsfalvára, megnézzük azt, ha mindjárt két garasba kerül is.

Élt pedig abban a faluban egy furcsa ember, sajátlag patiká-
rus, aki nemcsak azáltal volt feltűnő, hogy igen furcsa szakállas
ábrázatot tartott, s szeszélyes öltözetet viselt, de még inkább,

10 hogy nyolc esztendő alatt egy mákszemnyi magyar szó sem bírt
ráragadni sehol.

A két csodanéző gányó kérdi a legelső csizmástól, akit elől-
talál az utcán:

— Hol mutogatják azt a nagy majmot, izé?

15 Ez jókedvű fiú volt; mondja nekik, hogy ott abban a boltban,
aminek nyitva az ajtaja, kinéz rajta éppen.

A torzonborz patikás bő tarka jáponikában, veres süveggel a
fején, hosszú csibukját szíva nézett ki a levegőbe; megállta előt-
te a két vidéki paraszt.

Tetszett nekik nagyon; igazán megnéznivaló!

20 — Látod, Ferke fiam! majd olyan ez, akárcsak az ember; ha-
jts neki egy fél almát, meglásd, hogy elkapja; de közel ne menj
hozzá, mert megharap!

25 A patikás nem tudta mire vélni a hajigált almát, s diókat, s
szörnyen dühbe jött rá. Elkezdte lármázni, perelni szertelenül
hebegve; ami még jobban megnyerte tetszését a szerény nézők-
nek.

— Hallod, hogy kerreg?

30 Végre, mikor aztán jól betelének a nézéssel, előkeresé mind-
kettő a maga két garasát a mándlizebéből, s letevő azt a bolt
küszöbére.

— E bizony csak megérte...

515

HOGY TETT SZERT A DIÁK DINNYÉRE?

Bóbiskolt a jó meleg nyári délután a debreceni kofa a sátor
alatt; ott mosolygott mellette egy határ ragyogó görögdinnye.
Odasompolyodik a diák, felvesz egyet az ölébe, s azzal rákiált
a kofára:

35 — Ilyen dinnyét árulna kend, mint ez, ni!

A kofa felijed:

— Majd elviszed innen a *rongyos dinnyédet*, semmiházi!

Jól járt a diák, hogy elfuthatott, mert a becsületes cíva hátához akarta verni a kisszéket. Ennek aztán nem mondhatta senki, hogy lopta a dinnyét.

516

DEDIKÁCIÓ

— Ezt a legújabb munkámat kedves urambátyámnak óhajtom dedikálni. Remélem, hogy a maga költségén kinyomtattatja.

— Ki biz én öcsém; még ki is csépeltetem, ha kívánod.

PÁRBESZÉDEK

I.

517

[VAN NEKEM OLYAN KÖVÉR DISZNÓM...]

— Van nekem olyan kövér disznóm, mint a tekintetes úr.

— Nekem meg van olyan nagy ökröm, mint kend.

II.

518

[ÉDESANYÁM! ENNEK AZ ÚJ KÉRŐNEK...]

— Édesanyám! ennek az új kérőnek ebédre minő tésztát csináljunk?

— Kitoló fánkot.

519

CSAK AZ A VERES NE JÖTT VOLNA

Nem tudott már továbbmenni az öreg, összevissza forgott szemei előtt minden, egy pár lépésnyire volt saját háza, nem ismert arra sem; szomszédja kapufélfájának dőlt, iszonyúan lármázott, káromkodott, fenyegetett botjával, hadarászott kezével, s egyre azt gagyogta, hogy „csak az a veres ne jött volna”. Kijöttek a szomszédok a lármára, kérdezték az öregtől: mi baja? De ő csak folyvást a verest szidta: tökéletesen hitték a szomszédok, hogy valahol megpáholták az öreget, s valamiféle veres emberre haragszik; — hazavezették. Másnap pattant ki, hogy az öreg egy régi komjánál Andrásnapozott, s utoljára vörös bort hozott föl a koma, a verte meg az öreget, s azért emlegette mindig, hogy — „csak a veres ne jött volna”.

HOGYAN JÁRT URAMBÁTYÁM

Boldogult urambátyámnak szokása volt, mikor városba ment, és a fogadóban ivott, hogy a pincér többet ne számítsion, mint amennyit valósággal ivott: tehát az üvegek parafa dugóit zsebre rakta, s számadáskor kiolvasta az asztalra.

5 Egyszer X-nán a fogadóban megtelt jóformán azon üvegekkel az asztal, miket urambátyám kiüfített ebéd felett és után. Végre kiáltja a pincért, s kérdi, hogy mivel tartozik?

— Az ebéd 32 krajcár, 25 buteilia bor hozzá, pr. 10 krajcár, 4 forint 10 kr., summa 4 forint 42 krajcár.

10 Erre urambátyám belenyúl jobb mentezsebébe, s kiolvas 13 dugót, aztán a bal zsebből kiolvas 11 dugót — hé! atyafi! csak 24 üveg bort ittam, nézd, itt a dugók, máskor jobban megolvasd!

— De kérem teins úr — mond a pincér, — az üveg száma 15 25?

— Hallgass! ebrúgta kölyke, mert a fejedhez vágom mind a 25 üveget — ezzel kifizetett 24 üveget; befogatott, s ment hazafelé; az úton előveszi a dohányzacskót, megtömi belőle tajt pipáját, s készül rágyújtani; jobb mellényzsebében állott a tűzszer, rendre kiszedi az acélt, kovát, taplót, az utolsóból egy darabot letörvén, elkezdi a csiholást; de nem akar meggyúlni a tapló, másikat tör, ez sem gyullad meg, aztán harmadszor, végre tizedszer, s tán huszadszor is tör már a taplóból, de csak nem tudott bele ütni, azon veszi észre magát, hogy már csaknem ha-
25 zaér, s még sincs tüze. — Megállj, Jancsi! — kiált a kocsisra. — Aligha meg nem ázott a taplóm, nem tudok bele ütni; nézi, nézi, hát nem tapló az, hanem a huszonötödik üveg parafa dugója, melyet urambátyám nem mente, hanem mellénye zsebébe dugott mámorában a tűzszer mellé; hüm, hüm! még-
30 is annak a németnek volt igaza, hogy 25 üveg bort ittam; —

fordulj vissza X-nre, egy üveg bort eldisputáltam a kellertől, kifizetem neki, mert majd azt gondolja, hogy részeg voltam, vagy hogy meg akartam csinálni — és így három óra járásnyi útról visszatért urambátyám az eldisputált bor árát kifizetni.

521

A FÉLESZŰ ZSIDÓ

A...ban volt egy féleszű zsidó, aki sok bohóságot követett el; egyszer este bezörgetett egy szegény üveges zsidó ablakán:

— Smúle, van-e reggelre jó früstükre valód?

— Bizony vékonyan van az — felel az üveges.

8 — No, ne félj, majd ad az Isten — szól a golyhó, és továbbmegy.

Reggel minden oldalról viszik a sok ablakot csináltatni az üvegeshez; a félbolond valamennyi zsidó ablakát mind beverte azon az éjszakán, hogy a szegény üvegesnek egy kis kerestetet
10 csináljon.

RÉGI BÖLCSEK BOLONDSÁGAI

I.

522

[PYTHAGORAS AZT ÁLLÍTOTTA...]

Pythagoras azt állította, hogy az ember a *borsóevéstől* ostoba lesz. E szerint *aki borsót nem eszik, az bölcs.*

II.

523

[BONTEKOE HÍRES ORVOS VOLT...]

Bontekoe híres orvos volt a maga idejében Hollandban; — minden betegséget *teával* gyógyított. A vele egykorú írók nem győzték felsorolni csodatetteit, miket a teaitatással elkövetett. Mikor aztán meghalt, akkor kisült, hogy az amsterdami teakereskedők *rendes évi fizetésben tartották*, hogy teájuknak jó kelendőséget szerezzen.

III.

524

[A XVII. SZÁZADBAN NAGY ZAJT CSINÁLT...]

A XVII. században nagy zajt csinált *Bourfontaine társasága*, melynek hét tagja *a keresztyénység kiirtását* tűzte ki feladatául; s mely ellen tömérdek pamfletet írtak, beszéltek és heveskedtek sok ideig, míg egyszer azután kisült, hogy sem Bourfontaine, sem az ő hét társa soha a világon sem voltak, nem hogy valamit akartak volna; s a sok megírt könyv és elmondott beszéd nem létező emberek ellen volt írva és mondva.

[MIKOR AURELIAN RESAPHA VÁROST OSTROMOLTA...]

Mikor *Aurelian Resapha* várost ostromolta Szíriában, sokáig nem tudta azt bevenni; az augurok azt mondták neki, hogy ez azért van, mert a városbelieknek van egy hatalmas istenük *Dagon*; akinek *porfirból* van építve a temploma, az nem hagyja őket. Aurelian *alkaba ereszkedett* Dagon istennel s azt ígérte neki, hogy ha hozzá pártol, ő építtet neki *márványból* templomot. Megtudták azt a városbeliek, s ők meg azt ígérték Dagon istennek, hogy ők építenek neki *kétakkora* templomot márványból, mint amekkorát Aurelian ígért; — utoljára mégis Aurelian lett a nyertes, mert ő azt fogadta Dagon istennek, hogy *ezüst oszlopokra* építteti a templomot; s ezt már a resaphaiak józan ésszel nem adhatták meg, s a város Aurelian kezére jutott. De megjárta vele a Dagon isten, mert Aurelian még azt a templomát is lerontatta, ami volt neki. A história nem mondja tovább, hogy indított-e pert Dagon isten Aurelian ellen, s volt-e Aurelian ügyvédének annyi esze, hogy azt mondja: „én nem tartozom a te jurisdictiód alá”.

ADOMÁK

I.

526

[VIGASZTALJON MEG MÁR, NT. ESPERES ÚR...]

— Vigasztaljon meg már, nt. esperes úr, valami jó ekléziával, mert valamennyi rossz van az egyházvidékben, már mindenben laktam — monda egy, az esperesnél alkalmaztatásért könyörgő iskolatanító.

5 Az esperes, ki a könyörgőnek erkölcsi magaviseletével nem volt megelégedve, válaszolá:

— Ha már minden rossz ekléziában lakott, rektor uram, úgy ismét újra kezdjük.

10 — Attól ugyan nem félek — szóla az iskolatanító a legvidámabban —, mert ahol én egyszer laktam, oda ugyan engem többé vissza nem visznek.

II.

527

[DUMAS AZT MONDJA...]

Dumas azt mondja, mikor a plágiumokat szemére vetik: a lángész nem lop, a lángész hódít.

5 Milyen jól fog hangzani, mikor a csikós azt fogja mondani a statáriális bíróság előtt: ezt a lovat nem loptam, hanem meghódítottam.

III.

528

[EGY BÉCSI GAZDAG ZSIDÓ BANKÁRTÓL...]

Egy bécsi gazdag zsidó bankártól azt kívánták egy bizalmas körben, hogy mondja meg őszintén, hogyan lett ő olyan gazdag?

— Hogyan magyarázzam én azt meg önöknek? ez nagyon egyszerű — viszonz ez —; lássák önök: gróf ** csak fél esztendő óta zsidó, máris milyen gazdag!

SOMOGYI ADOMÁK*

I.

529

[PANNI NÉNI MÁR AZ ÖTVENT JÓVAL MEGHALADTA...]

Panni néni már az ötvent jóval meghaladta. Egy kis háznak birtokában lévén, kérője akadt, s ő elszánta magát a férjhezmenetelre. Vője a háznál volt, tehát ezt kellett legelőször nejjével együtt a háztól elbocsátani. Ez szép szóval nem történhetvén, Panni néni cselhez folyamodott: eleinte, mint kandúr, egész nap dörmögött, ez nem használván: perelt, s verekedett; majd egy tálat vágott leánya fejéhez, majd vőjét ütötte székkal vagy mással, mi kezébe akadt — addig, míg vője megunva a hosszas civódást, Panni néni napamasszonyt egy jó nyaklevessel

[* A II. somogyi adomát I. az 559. számon.]

10 hitte rendre utasíthatni. Az ügy a helység bírója elé került. A vő eléadta panaszát, s így fejezé be:

— Tegnap egy hátasszékkal ütött hozzám, de nem talált, s ennek két lábát kitörte; ekkor a rokkafával csapott felém, s szerencse, hogy a szememet találta; különben az ablakfiát üti ki.

530

EGYRE MEGY

— Kérek sípen egy kis avas salonnát — könyörög alázatosan a cigányasszony a konyhaajtóban.

— Eredj bolond! — kiáltanak rá belülről —, van is itten avas szalonna.

5 — No, hát adjanak egy *viselt malacot!*

531

A KÉT HUSZÁR (Magyar és porosz)

A. Jott mit Dir, étesz öcém, menjünk a findég-fokkátópa, kéttő husszarok.

B. Egyik én vagyok, azt tudom, de hol a másik?

532

JÓ MENTSÉG

— De ugyan barátom, mi lelt ma téged meg az egész társaságot? A primadonna ordított, ahogy a torkán kifért, a bari-ton üvöltött, mintha sással metélnék, a kardalnokok bömböltek

tengerikutyamódra, utoljára te magad is, aki pedig lírai tenor
5 volnál, nekifogtál az üvöltésnek: ki nem lehetett állani a mulat-
ságot.

— Hja barátom, tudod azt, hogy „cum lupis ulula”.

533

NAGY KÖLÖNBSÉG

— Mit szokott ön évenként keresni? — kérdik az adóhivatal-
ban az ügyvédsegéditől.

— Keresek én uraim nagyon sokat, de igen keveset *találok*.

534

JURÁTUSI KALAND

Ki nem emlékszik azon időkre, midőn a pesti jurátus meg-
szorult pénz dolgában? — Baczúr Gazsi is ily állapotban volt
a többek közt egykor, s azon törte fejét, hogy lehetne egy kis
szert tenni; éppen jókor kiabált egy házaló zsidó ablaka alatt;
8 azonnal megérett Gazsinál is a tréfa; „gyere be, Ábrahám”, ki-
ált az ablakon. — „Öt pengő forint az utolsó ára e mellény-
nek, de ne alkudozzál” — szól a belépőhez; nézegeti a zsidó
az egy váltó forintot is szűkön érő viseltes jószágot, de észre-
vevén, hogy egy óra van a mellény zsebében, 3 p.ftot ígér; —
10 „mondtam, hogy nem alább ötnél” mond Gazsi. — „Négy p.ftot
adhok, de thübbet egy krral sem ér”; „*takarodjál*”, rivall rá Ga-
zsi; „no láthom, hogy a thensúrphinak phínzre van szhüksége, itt
az üt forinth’; elveszi Gazsi az öt forintot, s mintha akkor jutna
eszébe: „megállj csak, az órát a mellény zsebében felejtém,”
15 monda; kelletlen nyújtá oda Ábrahám a jó olcsón vettnek kép-

zelt portékát, de meg nem is állhatá, hogy oda ne mondja: , bhi-
zon, hamis embher a thensúrfi’.

535

KATARAKTA

Jámbor parasztot hoztak be az orvosi egyetembe Pesten. Szürke hályog volt szegénynek a szemén, azt kellett kigyógyítani.

5 Mikor a főorvos vizsgát tartott a betegek fölött az ifjú orvos-
jelöltek kíséretében, a szenvedő paraszthoz érkezve, magyaráz-
ni kezdé a bajt tanítványinak.

— Lássák önök: ez cataracta.

— Cataracta biz az, cataracta — mondogaták azok is össze-
vissza vizsgálva az embert.

10 A jámbor ember csak hallgatja egy ideig; utoljára elmegy a
béketúrése:

— Már hiszen, nagy uram, akárki a menkű *rakta*: elég baj az
nekem, hogy nem látok tőle.

536

ÓRA MEG ÓRA KÖZT IS VAN KÜLÖNBSÉG

Azt ígérte a fuvaros az utazónak, hogy Nádudvarról egy óra
alatt behajtat Debrecenbe.

Persze hogy az óra régen elmúlt, s Debrecennek még a tor-
nyát sem lehetett látni.

5 — Ejnye atyafi, hiszen kend azt mondta, hogy egy óra alatt
Debrecenbe leszünk, s ihol nézze, már régen elmúlt.

Hátratekint a fuvaros, ránéz a mutatott zsebórára.

— Üm, nem olyan kicsiny órát értettem ám én, mint az úrnak a zsebében van, hanem olyan nagyot, amilyen Nádudvaron van, a toronyban.

537

FURCSA EGYEZSÉG

Nagy pörlekedése volt a grófnak a molnárjával, ez mindenféle violenciát elkövetett ellene; pör lett belőle, felment a vármegyére, nem tudták eligazítani; az uradalmi ügyvédek belefáradtak: a molnárt három esztendőre való becsukatással, kártérítéssel fenyegették, de nem jutottak hozzá; utoljára a gróf megúnta a dolgot, s kiegyezett a molnárjával ügyvédjei közbenjárása nélkül.

Azok csak elhültek, mikor megtudták, hogy vége a pernek.

— Hát aztán miben egyezett meg méltóságod a molnárral?

— Hát abban állapodtunk meg — szolt a gróf —, hogy ő fizessen nekem száz forintot, én meg csapatok rá 25 botot, s azzal kvittek vagyunk.

Ilyen jogesetről sem mindannap tudósítanak a törvénykezési lapok.

538

BÚSULVA VIGAD A MAGYAR

Úr. E percben hagyod el a házat borkulacs! — Már ismét részeg! — Honnan jössz?

Szolga. De — hogy va — gyok — részeg. — Búcsún — voltam — Cinkotán — hol — Mátyás király nagy iccége mellett —

- 5 addig – vigadva – búsultam – a jó – Mátyás királyért – míg lassanként – magamat – Mátyásnak véltem – aki – előtt az – egész ország – forog.

539

FÉRFI DIVAT

Apa és fiú egy kosár gyümölcs s egy nyúlal kívántak kedveskedni Pervári ügyvéd rokonuknak, de nem tudták, hol lakhatik?

- 5 — A biz az Úri utcán lakik — mond az öreg —, hisz ott szoktak az urak lakni.

— De hát hol az urak utcája? — szól a fiú.

— Majd megkérdjük valakitől fiam — mond az öreg —, csak lelünk egy embert Pesten, aki megmutatja.

Beérnek a Váci utcára.

- 10 — Ugyan kérem az urat, mondaná meg, melyik az Úri utca — így szólta meg a fiú egy kirakatban csinosan öltöztetett uracsot.

Per se hogy ez egy szót sem szólhatott.

- 15 — Hangosabban szólj, fiam — szólta az apa —, nem látod, hogy be van téve ablaka.

Jobban kiált a legény; — ismét semmi felelet.

— Jer, hagyjuk itt — mond az apja —, megtetszik, hogy úr; olyan kevély, hogy egy szóra sem érdekesíti a szegény embert.

Az uracs viaszból volt.

N. urambátyám igen szeretett kötekedni diák rokoni vagy ismerőivel; s annak örült legjobban, ha ilyenkor a rövidebbet ő húzta, ezt a haladás biztos jelének vevén. Egyszer az történt vele, hogy amint a kapuban állana, jön rá egy diák nagy tempósan, s kilátta belőle, mi célra megyen. Megzavarom, gondolá, s mond:

— Quorsum domine frater? forsitan ad puellis?

— Nem biz én, urambátyám — ad puellas!

— Igaz, ügyeségljen! hiszen puella — generis masculini!

10 Mindamellet, meglehet, urambátyámnak is igaz a volt; de nem mint nyelvésznek.

Újabb időben még hírlapíróink is kevés gondot fordítanak a latin szavakra, melyek a szöveg közt előfordulnak. Számtalanszor olvasunk ilyeneket: catholicus templom, e helyett catholicum, reformatus asszony, e helyett reformata. Hasonló visszaélés, amit e szóval „omnibus” mindenki elkövet. Omnibust csak akkor lehet mondani, mikor azt mondjuk *omnibusban* ültem, de nem omnibust, hanem *omnest* elhagytam; és kiléptem nem az omnibus, hanem az *omnium* ajtaján. Egy kis tudományosság ráférne fiatal hírlapíróinkra.

Nem jól szólott D... alatt a p...i század dobja.

— Jankó, te! — kiált a dobosra Sz...i százados —, hogy szól a te dobod?

— Hát hogy szólana, téns úr — viszonz a dobos —, mikor már egy hete veri a hó meg az eső; meg kéne ezt kenni.

— Hát szokták, te? — kérdi a százados.

— Biz a csizma sem ázik át, ha zsírral megkenik —, okoskodék Jankó.

— Na jó! — folytatja Sz...i —, ha megállunk, hozzám jössz mindjárt, és kapsz rá fél font hájat.

Úgy is lón. Azonban a százados szerencsétlenségére, még azon az éjen „riadót” veretett a p...i dobossal K. M. őrnagy. Űtötte azt a szegény pára, ahogy Nagy-Károlyban betanították rá; de a dob még tompábban püfögött.

— Mit versz te?! — kiált rá K. M. haraggal.

— Riadót, nagyságos uram — felel az ijedten.

— De mit versz, kölyök! párnát vagy a hasadat vagy mit? — kiált ismét harsány érces hangján a bosszús parancsnok.

Elvörösödve közbeszól a parázstűzön állott jámbor százados:

— Én nem is tudom, mi az eb a lelke lelte, pedig éppen az elébb adtam tulajdon magam neki egy siláp hájat, hogy kenje meg vele.

No természetesen volt aztán: rigó; lajtorja*; restauráció, meg minden, a szegény improvizált kapitánynak.

* Paládiak előtt keserű emléké szavak.

Nagy ebédet adott a szolgabíró. A városiak közül néhány szemérmesebb ült az asztalnál, s igen csínján bánt a jó étkekkel. Mit is észrevevén egy ilyenben jártasabb polgártársuk, odasúg közéljük:

- 5 — Ehetünk ebből, a miénk ez; a tens úr csak a tálat adta alá!
S a felvilágosítás használt.

[MEGTÖRTÉNT...]

Megtörtént: — élő tanúbizonyságaim vannak.

- A helytartótanácsnak a vándorsáskák pusztításáról kiadott kegyes rendelete olvastatván fel egy tanácssteremben, a legidősb tanácsnok a pusztító szárnyas had ellen hivatalból megüzent irtóháborún igen elgondolkozott.

Ezenben más tárgy került szőnyegre, illetőleg a zöld posztóra; tudniillik a főispán körútjában elsütendő tarackok kikölcsonzéséről az érdekllett szomszéd község számára, mely a körút vonalába esett.

- 10 De már az nem lehet, hogy a mozsarakat odakölcsönözzük — vága közbe a sáskákról még most is képzelődő tanácsnok. — Hátha erre jönnek? — kérdezi réműlettel.

- Hiszen határozott marsuta szerint utazik — szóla közben a bíró a főispáni körútra vonatkozólag, melyről a tanácskozás
15 folyt.

Hát már a sáskáknak is marsutájok van?! — csodálkozék a sáskákról tünődő öreg tanácsnok.

Azóta, ha valaki a szóban forgó tárgynál másról beszél, azt mondják: hát már a sáskáknak is marsutájok van?

545

FOGAS VÁLASZ

Hajdanában szokás volt egy banda kártyásnak utazni a gőzhajókon, akik aztán minden tapasztalatlan embert, akit a sors körmük közé vezetett, jól megtéptak.

5 Egyszer egy alföldi táblabíró ült a cabinetban, hol éppen a kártyázó asztalt rendezék; s unta magát rettenetesen. Egyik iparlovag megszánta, s felszólította nagy bizalmasan:

— Szokott uraságod kártyázni?

— Igen — szolt a táblabíró —, *hanem csak becsületes emberekkel.*

10 S a balgatag kérdezőnek nem volt bátorsága azt mondani: „no hát üljön le velünk!”

PÁRBESZÉDEK

I.

546

[KEDVES JÚLIA! ÁLLHATATOSSÁGODÉRT...]

— Kedves Júlia! állhatatosságodért vettelek nőül; négy hóig jártam veled jegyben: soha egy csókot nem bírtam tőled kapni.

— Igen ám! mert már így egyszer rászedtek.

II.

547

[HÁT TE, MARI...]

- Hát te, Mari, nem siratod velünk ezt a kis halottat?
— Otthon feledtem a zsebkendőm.

III.

548

[TISZTELETES URAM...]

- Tiszteletes uram! — mond egy *Vég* nevű öregember a templomajtóban kijövetkor a papnak, azt megállítva —, igen-igen nagy szeget ütött fejembe tiszteletes uram ezen szava, hogy a mennyei gyönyörűség *vég* nélkül való léssen; úgy hát én nem leszek ottan!

IV.

549

[SZINTÉN EGY MÁSIK TEMPLOMOS...]

Szintén egy másik templomos, *Módra* nevű öreg ember mondja a lelkésznek:

— Tiszteletes uram, a bibliában mindenféle régi emberek nevei fordulnak elő; hát az enyém miért ne lehetne ottan?

- Megvan már — mond a pap —, olvassa el kigyelmed a III.

Zsoltár első verse utolsó sorát. Ott pedig Szenczi Molnár fordítása szerint e van: „ugrándoznak *bolond módra*”.

V.

550

[ADTÁL A LÓNAK ABRAKOT, MISKA...]

- Adtál a lónak abrakot, Miska?
— Hogyne adtam volna!
— Eleget adtál neki?
— Persze hogy eleget adtam.
5 — Nem kellett volna ám neki sokat adnod.
— Nem is adtam sokat.
— Kár is volt neki éjszakára adnod.
— 'Sz úgysem adtam.

551

JUBILÁRIS ÜNNEPÉLY

- T. esperest a legközelebbi kolerás időben egy paptársa ke-
reste meg, s arra kérte, hogy három év múlva megtartandó 50
éves hivataloskodása és házasságának jubiláris ünnepélyén ne
restellené majd az egyházi szertartást vezetni, nem mint espe-
5 res, de mint legidősebb pap.

— Jó! — mond az esperes —, én megteszem; de figyelmeztetem jóeleve, hogy a gazda akkor otthon legyen!

— Otthon leszek! — felel az esdeklő, anélkül, hogy a célzást észrevette volna.

AZ ÉN VAGYOK

Papszék volt Szederjesen; biz ott, mi túrés-tagadás, egy jámbor tisztelendő úr olyan túlvilági állapotba helyezé magát a gyűlés utáni vacsorán, hogy hazafelé indulván egyedül, sehogy sem tudná kitalálni, melyik háznál van ő szállva? Mit tehetett hát
 5 okosabbat, mint hogy sorra kocogtatta az ablakokat, s bekérdezett:

— Van-e itt valami pap szállva?

— Van — hangzott a válasz.

— Milyen lóval?

10 — Egy sárgával, meg egy pejjel.

— Az nem én vagyok — dörmögé, s ballagott odább: sorba kérdezősködve papok és lovaik után.

Végre ráakadt az igazi házra.

— Van-e itt pap?

15 — Van.

— Itthon van-e?

— Nincs.

— Milyen lovon jött?

— Egy szürkén.

20 — No, az én vagyok.

AZ EGYÜGYŰ DIÁK

Cs. J. S. pataki tanár nagyon haragudott, ha valaki későn jött a tanításra, s azért rendesen is ledorongolta. Történt egykor, hogy egy diák éppen utána jött a hallgató terem ajtajához, s ott megállott, tanulóársai pedig lassan kiáltottak hozzá:

- 5 — Ne jőjj be, mert majd nagyon leszid.
Azért is ő csak áll, csak áll az ajtóban, a tanár pedig — hihe-
tőleg látva, ki jön utána —, nevetve kiált ki:
— Domine Dongody, miért nem jön be, hiszen a másik falra
süt a füle árnyéka.
- 10 Erre bejövén Dongody — no ugye pajtás —, így szól a szom-
szédjához —, nem nagyon szidott le.

554

III-DIK NOÉ

- Jó napot, Noé szomszéd, hát mi lesz abból?
— Bárka.
— Bárka? Különös, a kecskeméti homokpusztán bárkát épí-
teni.
- 5 — Hát nem hallotta kee a múlt vasárnap, hogy a nótárius
publikálta, hogy a jövő héten vízözön lesz és aki nem gondos-
kodik előre, mind belefúl.
— Mármint jövő héten?
— Akkor ám.
- 10 — No hiszen, van még elég idő.

555

VALÓSZÍNŰ JÖVENDŐLÉS

- Ugyan mikor fogják már egyszer azt a haszontalan Fertót
lecsapolni? — kérdé egy haladás embere.
— Akkor bizonyosan, ha az Isten borrá változtatandja — vá-
laszoló egy praktikus egyéniség.

HARANGÖNTÉS

Harangot öntöttek Kompolt új tornya számára; e nagyszerű műtét láthatása végett sokan gyülekeztek a hely színeire, s szokás szerint a jelenvoltak a felolvadt érckeverékbe ezüstpénzt hánytak, hogy a harang kellemesb hangzatú legyen. Egy kegyes aggnő, nem akarván Isten dicsősége iránt hidegebbnek láttatni társainál, előkeresi pénztárcáját, *s kiválasztva abból egy újdonnanij ötforintos bankjegyet, szinte beledobta a forró ércötömegbe áhítatos képpel.*

ATYAI MEGINTÉS

— Ugyan, intse meg már ezt a fattyút, lelkem — kérte nője Sinay Miklóst, debreceni régi híres professzort, ki az akkori divat szerint magát Nicolaus a Chorebonak frogatta.

Kimegy az öreg, előveszen egy hasáb fát, s nyújtva hagyá fiát — azzal nyugodtan benyit feleségéhez, mondván:

— Megintettem fiadat, lelkem.

Mai napig fent maradt D-ben: „meginté, mint Sinay a fiát”.

A VILÁG VÉLEMÉNYE

Egy élheterlen fráter belekapott bolond fővel a házasságba. Belebódolt egy jámbor aggszűzbe, aki egész világ tudtára nagyon szabadelvű módon élte keresztül ifjúsága napjait.

5 Egyszer kétségbeesve ront be egy tréfás barátja házába, s ijedt orcával kérdezi tőle:

— Te Feri, igaz-e, amit nekem ma mondott valaki, hogy Minának már énelőttem tizenkét szeretője volt?

A megszólított komoly pozitúrába tette magát.

10 — Akárki mondta, hazug, rágalmozó gazember volt. Mondd meg neki, hogy én izenem. Én tudom bizonyosan, hogy nem volt neki, *csak tizenegy*.

A fráter aztán ebbeli ijedtében elvette a szakácsnéját.

Hanem akkor meg nem mert a világ elé jönni sokáig: azt hitte, hogy mind őt szólják.

15 Egyszer mégis odasompolyodik régi tréfás barátjához, s kér di tőle nagy hunyászul:

— Ugyan pajtás, mondd meg igazán, mit beszél rólam a világ?

— Rólad? Ugyan mit beszélhetne rólad a világ?

20 — Hát hogy elvettem a szakácsnémat.

— Vagy úgy?

— Nem szólnak érte?

— Téged? Dehogyan szólnak.

— Hát ugyan mit mondanak hozzá?

25 — Csak annyit mondanak, hogy ugyan hogy tudott olyan derék leány ilyen emberhez hozzámenni, mint te vagy?

SOMOGYI ADOMÁK*

II.

559

[JÁNOS BÉRES IRGALMATLANUL VERTE FELESÉGÉT...]

János béres irgalmatlanul verte feleségét, kit csak néhány nap előtt vett el; gazdája a nagy zajra a szobába lép, s reá dördül:

— Mit csinálsz te semmirevaló! vétett ez a szegény asszony
8 valamit, hogy ennyire kínozod?

— Nem vétett biz ez, uram, semmit — felelt egész hidegvérrel János —, csak a kezemhez tanítgatom.

560

KITALÁLTA A DIÁK

Görgőről sok szép nevetséges adoma kering a nép ajkán; így történt ez is a többek között. Tanítóért ment a gondnok S. Patakra; emlékeztén reá, hogy a diákok előtt már szinte nevetség tárgya Görgő, megparancsolá az úton a kocsisnak, hogy ha
5 majd a Kollégium előtt megállanak, akárki kérdi is, senkinek se mondja, hogy hol laknak. Jól van, mond a kocsis. Éppen akkor állottak meg az iskola előtt, mikor tolult kifelé az ifjúság temérdeksége.

Ejnye, pajtás, de szép négy ló — kiált egy diák a másikhoz,
10 hol laknak földi? — fordulván a kocsisához.

[* Az I. sz. somogyi adomát l. az 529. számon.]

„Nem mondom meg, szabódék a kocsis.

„Hát miért nem, atyafi’, mond a diák ismét, hiszen mi nem vesszük el a kendtek lovát!

15 — Nem mondom meg — ismét szabódék a kocsis —, mert nem szabad.

— Bizony talán Görgön laknak kendtek — szól egy másik.

— Kurátor uram! kurátor uram! — kiált rémítő hangon a kocsis a rektorprofesszorhoz menő után —, jöjjön vissza szaporán, kitalálta *egy kópé* diák.

561

LEGÚJABB TALÁLMÁNY

Mit a vasút, mit a gőzhajó! az én Gerzson bátyám felfedezte: hogyan lehet 12 óra alatt Amérikába jutni?

Az egész csekélység...

5 Csináltat az ember egy léghajót, beleül, és felemelkedik. Ott fenn megáll, pipára gyújt, és újságot olvas. Tizenkét óra alatt a föld felet fordul, s mikor Amerika van felül, hát az ember léghajójával együtt leereszkedik.

Ilyeneket tud az én Gerzson bátyám.

562

A TESTVÉREK

Volt egyszer egy vidéki városban két testvér: Duska Mihály és Duska Pál. Mind a kettő baromorvos volt és egy házban lakott.

5 Hivataluk tudatása végett festettek házuk elé egy címert; hogy a parasztok, akik olvasni nem tudnak is, megértsék, egy

beteg lovat, meg egy beteg tinót, s illendően a nevüket hozzá:
Duska Mihály, Duska Pál barom orvos testvérek.

Amint kiakasztották a címert, másnap beállt hozzájuk egy
vidéki atyafi szúrben, tarisznyában.

10 — Hát mi a belépés?

— Micsoda belépés?

— No, hogy mit kell fizetni az embernek, amiért megmutat-
ják azt a csudát?

— Miféle csudát?

15 — Hát ami itt van a címeren hirdetve.

— Hát mi van ott a címeren hirdetve?

— No ott az van hirdetve, hogy egy ökör meg egy ló testvé-
rek, egy anyátul valók. Én azt szeretném látni, ha őt garasba
kerül is.

20 Duska Mihály és Duska Pál mindjárt letöröltették a címer-
ről azt az ökröt, meg a lovat.

563

ÁLMÁBAN TANUL

Könyv mellett ült a fiú, s irgalmatlanul aludt; meglátván őt
atyja, ráfőrméd:

— Mit mívelsz, gaz gyerek?

Mire az álmából felriasztott fiú felele:

5 — Professzor urunk azt mondá, miszerint e dolgot minde-
nik úgy tudja, hogy még álmában is elmondhassa, s most abban
gyakorlom magamat.

KI VAGY? HOVÁ MÉGY?

A G. lelkesz halotti szónoklatot tartván ezelőtt több eszten-
dővel, az akkori szokás szellemében, a halottas háznál a kopor-
só felett, így kezdé beszédét:

— Ki vagy, hová mégy? — s hogy még nagyobb súlyt adjon
5 beszédének, ismét elől kezdé „ki vagy, hová mégy?” Már ekkor
egy idegen siralmas rokon, ki a koporsó véginél ült, mozogni
kezdett, vélvén hogy őt kérdezi a pap, s midőn ez harmadszor is
ismételné a nagyobb hatás kedvéért „ki vagy, hová mégy?” fel-
áll az idegen, ezt mondván:

10 — Én Tóth István vagyok, megyek Szikszóra bornyukat vá-
sárolni.

EXAMEN

I.

565

[RÉTYI MISKA...]

Rektor: Rétyi Miska! Milyen magas volt a Sion hegye?

Miska (szepegve): Re-rek-tra-tram, ne-h-em tudom.

Rektor: Hat botot kapsz semmiházi! Felelj te másik, Kis Pe-
tyi.

5 *Petyi* (nekibizakodva): Azt kö-zü-lünk — volta-képpen —
senki sem tudhatja.

Rektor: Jól van fiam. Nagyon helyesen van.

II.

566

[DOMINE DONGÓDI...]

Tanár: Domine Dongódi, feleljen erre a kérdésre: mi az éjszakkfény?

Diák: Könyörgöm alássan, tudtam már, de elfelejtettem. Pedig éppen a nyelvemen volt.

5 *Tanár:* No, ez ugyan nagy kár a tudományos világra nézve; mert még eddig senki sem tudta, hogy mi az éjszakkfény, s íme, most akadt volna egy, aki már tudta, és az is elfelejtette.

567

A DIÁK

Szilicén, Torna megyében, az aratási supplicans diák pótolta a lelkész helyét egy vasárnap reggel —, maga sok dolga miatt nem mehetvén a templomba. Tiszta fővel bocsátá el a lelkész magától a diákot, azonban ő jónak látta betérni a tanítóhoz, kinek igen jó papramorgója volt. Kétszer sem kelle kínálni az amicum — leteremté magát ünnepélyesen. S így me-
5 ne a templomba. Éneklés után felállott a szószékbe. Könyörgött szépen, az úri imádságot elmondta jól. Papol egész a beszéd felosztásáig. Itt megáll, gondolkodik, — újra elől kezdi,
10 elmondja ismét addig, — újra elől kezdi.

— De édes legátus uram — mond a gondnok —, ma se lesz ennek vége, ha mindig elől kezdi!

— De bizony vége lesz — mond a diák. „Amen.”

BETŰKÖLÖNBSÉG

Újoncnak vitték a parasztlegényt. Földesura *perceptor* volt a vármegyénéli; jó emberszerető férfi, ki a besorozott legény családjával sok jót tett, amíg a katonaságnál szolgált.

5 A legény néhány év múlva káplár lett: gondolá magában, hogy ez előmenetelét már tudatni kell érdemes patrónusával, s illendően levelet írt neki, elmondva becsülettel előléptetését s egyéb körülményeit.

10 Azonban a levél címzésekor eszébe jutott, hogy ha ő előbb lépett évek múltán, a patrónus is bizonyosan nagyobb hivatalra jutott; azt is tudta, hogy a falusi *praeceptorból* rendszeren mester szokott válni idővel, jónak látta ennél fogva így címezni levelét védnökéhez:

„N. N. úrnak, a *tekintetes vármegye mesterének*, tisztelettel.”

[MÁR CSAK BEJÁROM EZT A PESTET...]

Már csak bejárom ezt a Pestet — szólott magában az atyafi; meg is nézett sorban mindent annak rendi szerint; — egy nyitott ablaknál sokáig gyönyörködött egy szép papagájban — ilyet még nem látott; csodálkozott, ha orrával is lóbálta magát 5 függő rézkarikáján.

— Te paraszt — kiált reá egyszer e két szóra gazdájától be-tanított papagáj.

— Engedelmet kérek, azt gondolám, hogy madár kigyelmed — szól kalapemelintve az atyafi.

Régen történt; a diákvilág fénykorában, midőn meglelt ifiak jártak iskolába, és némelyik a nehezebben kapálók közül (durioris capacitásis) a többször megrepetált grammatikákban töltötte kamaszéveit; történt, hogy Tyekár Onyiszin, kinek szintén
 5 már orra alól barnult érettségi bizonyítványa, megkérdezte Pazula Pál professzor úrtól, hogy mi légyen hát az a „malaszt”, melyről a doctrinában szó van? azt felelé ostobául mosolyogva és két talpas tenyerét a kicsinyítés kifejezéseül egymás fölé tartva:

10 — Kit ditnó.

Mert vastag nyelve az s-t és sz-t mindig t-nek hangoztatta. De kapott is aztán a hátul készentartott segédeszközzel (vulgo scutica) olyanokat hátára, hogy malackint hátán viselte a kékes vonalakat.

A letúnt orosz — török háború alatt annyi csatakép szóratt szét az országban, hogy az együgyű paraszt ma már bármi képet megpillant, annak tekinti.

Történt, hogy egy ügyes-bajos paraszt a szobám falán függő
 5 „Magyarország földképe” előtt tudós arccal megállván — föl-sóhajtott ekképpen:

— „Én Istenem! itt is hogy hullnak a vitézek!”

572

PENNA VAGY CALAMUS

— Add ide a *pennámat* — szól Szilágyi Istvánhoz Bodolai János, menni akarván mind a kettő exegézis írásra.

— Ez bizony csak az én *calamusom* — válaszolt vissza Szilágyi.

5 — Nini, hogy nevezi el *calamusnak*, hogy rá ne ismerjek.

573

[FELELNI KELLETT VOLNA...]

Felelni kellett volna a tanulóknak a történelemből, de nem tudva jól a leckét, összezavarta a neveket, s így történt hogy Artaxerxes helyett Antisthenest mondá, de a professzor úr észrevén a hibát, rászólt:

5 — De hamar keresztelsz fiam!

Erre a fiú, ügyét védelmezendő, így válaszola:

— Professzor úr, kérem, a katekismusban azt tanulánk mi-
nap, hogy „*szükségben* minden ember keresztelhet”.

574

TRIPLA VESZEDELEM

Az idén történt Badacsony táján. Az új bort megnézni mentek az atyafiak; hát amint a hordók között vizsgálódnak, egy süldő nyulat pillantanak meg az ászokfa között meglapulva. A jámbor bizonyosan a szeleldőlyukon bújhatott be, s nem tudott
5 visszafelé esni.

Nosza lefülelték az atyafit, s madzagot kötvén a nyakára, odaköték egy tízakós hordó csapjához erősen. Azután elkezdtek a nyúl halálára inni.

Egyszer nyílik a pinceajtó, új ismerős lép be rajta, kutyával.
10 Amint az eb megpillantja a fülest, nekirohan, a nyúl kétségbeestében nagyot ugrik, kirántja a csapot a zsineggel, s fut a nyitott ajtón keresztül.

Természetesen mindenki utána rohant, kergetve, amíg láthatták a menekülőt, s csak akkor vették észre, mikor visszatértek, hogy azalatt meg elfolyt odabenn a tíz akó bor egy cseppentő cseppig.
15

575

[EGY SOK RESTAURÁCIÓT ÁTVIVÁTOZOTT...]

Egy sok restaurációt átvivátozott nemesember egész 1852-dik évig mit nem akart tudni a jobbágyokkali egyenlőségről.

Úgy hozta magával az idő, hogy mint előkelő embert megkínálták a falu bíróságával —, s elvállalta.

5 Történik, hogy a falu dobja kilyukadt, és sürgősen kellett volna valamit közhírré tenni.

A tanács gondolkozóba esett, hogy mitévő legyen?

Erre feltalálja magát a bíró, s így szól:

— Hallod-e te bakter, eredj csak a házamhoz, ott az almárium felett a gerendán egy skatulya van, vedd magadhoz, ejtsd útba a csizmadiát is, és hozd magaddal.
10

Minden úgy történt, amint parancsolá.

A skatulyából kihúz egy begöngyöltetett pergamentet, így szól:

- 15 — Hadd menjen ez a buzogányokkal és kardokkal kicifrázott nemeslevél a falu dobjára... foitnak. — Vivát!!!*

576

A SZÉKELYASSZONY OLAJOS KARTONT ALKUSZIK

Székegyasszony: Az úr ókeme! kérem szépen, mutasson nekem szép virágos olajos kartont.

Segéd: Van itt elég, néné! válasszon, amilyent szíve kíván, s amelyik leginkább tetszik.

- 5 *Székegyasszony:* Hosszában s keresztül jó ideig nézegeti szemivel az előrakott kartoncsomókat, végre megszólal:

— Nékem bizony, édes úr, egy sem tetszik; hanem mond-
jasza meg csak az úr ókeme, *hogy ha ennek a virágja annak a földjén, s ennek a földje annak a virágja alatt volna: mi volna az*
10 *úra!****

Segéd: Néné! hiszen kend csak figurázik az ember portékájával!

- 15 *Székegyasszony:* Én bizony nem, megkövetem az úr ókemét; hanem a fábrikásnak is lehetne annyi esze, hogy fessen olyant is, amilyent én szeretek, ne csak milyent ő szeret; Isten áldja meg az urat.

* Kár volt biz azért. *Szerk.*

** Vajon nem azért történik most kevesebb házasság, hogy a férfi is a nőre, s a nő is a férfira úgy szeretne alkudni, mint a székegyasszony?! *Közlő.*

[EGY HOSSZÚFALUSI FÖLDMŰVES PANASZT TETT...]

Egy hosszúfalusi földműves panaszt tett fia ellen a községi tanács előtt, hogy ez őt nem becsüli.

— Na — mondá a fi —, majd idehozom apámat, midőn az Icigtől hazaérkezik, becsüljék meg; hiszen bírák uraimék jobban tudnak becsülni.

JÓ ORVOSSÁG

— Adjon Isten szerencsés jó reggelt kigyelmednek, patikárus uram — köszöntött be egy subás ember X. gyógyszerészhez —, adjon kigyelmed nekem pörölés ellen való orvosságot; a feleségemet nagyon elérte ez az asszonyi járvány, mert ha reggel elkezd pörölni, naplónap estig bele nem fárad.

— Hozott receptet? — kérdi a gyógyszerész mosolyogva.

— Nem hoztam én uram!

— Ilyen orvosságot ugyan még nem kértek tőlem, azonban próbálja meg kend, mikor elkezd a felesége pörölni, adja be kend neki ezt: — s itt irgalmatlanul képecsapta az embert —, ha nem használ, adja be utána ezt a másikat: — és ismét csatant patikárus uram tenyere az ember képén —, ha mindezek nem használnának, adja be kend neki még ezt a harmadikat is: — és adott neki megintcsak olyant, amit poflevesnek szoktak nevezni.

Az öreg nem győzött eleget csudálkozni azon, hogy hát még ilyen orvosság is van? végre, midőn jól kicsudálkozta magát, s mellé még a fejét is megvakarta, szólt: — Meg se köszönöm, hogy használjon — s hazament.

20 Alig tette be egyik lábát az ajtón, felesége már megereszté az ő nyelvének kerekeit és lármázott utcahallatára. A férj érkezettnek gondolván az órát, melyben az orvosságot be kell adni, úgy vágta képen az asszonyt, hogy még a szeme is szikrát hányt bele, mire a feleség még jobban nekigyürkőzött az elkezdett nyelvharcnak. — Csak hadd beszéljen, gondolá a férj, operál az orvosság; midőn azonban már megunta hallgatni, beadta a második adagot is. Az napságtól fogva minthacsak elvágták volna a néném asszony nyelvét, úgy megszűnt a pörlés.

30 Az öreg most a patikába indult, hogy megköszönje szépen, annak a jó úrnak a jóakaróját. — Hát öreg használt-e az orvosság? — kérde a patikáros, midőn az öreget belépni látta. — Használt biz' az, az Isten áldja meg kigyelmedet még ahol egyet lép is — felelt az hálálkodva, aztán folytatá: — nem is volt szükség mindnyájára, egy dózist visszahoztam, s ekkor úgy
35 képentertemtettem a gyógyszerészt, hogy sohasem volt többet kedve pörölés ellen való orvosságot adni recept nélkül.

579

[SOK HELYÜTT MEGVAN AZ A HELYTELEN SZOKÁS...]

Sok helyütt megvan az a helytelen szokás, hogy a vén hajadonokat mindenféle gúnnyal üldözik.

Egy falusi nyalka kocsislegény meglát egy vén leányt és elkiáltja magát:

5 — Ejnye de vén fedetlen csúrt látok!

Megfordul ekkor a leány, s azt mondja neki:

— Befedhettem volna én azt akármikor százszor oly gézen-gűz gazzal, mint te semmirekellő, ha akartam volna!

[A FALUSI MESTER VIZSGÁLATOT TARTOTT...]

A falusi mester vizsgálatot tartott az előljárátság előtt. — Ki volt a magyarok első királya? — kérdez egy nagy fejű, de gyenge eszű gyereket, kit Pistának hívtak.

A fiú megretten és hebegve felel:

8 — A magyarok első királya... a magyarok első királya... — s megakad.

Háta megett szomszédja segíteni akarván neki, lassan azt súgja fülébe: — ahogy téged hívnak.

10 — A magyarok első királya, első királya Koschuba Pista — kiált rettentő örömmel a fiú.

NE BÁNTSD A MAGYART!

A francia háború alatt Simonyi vitézei közül hárman egyszer beszorultak Poroszországba, mely mint tudjuk semleges föld volt, de ők azzal nem törődtek. Pénzüik sem volt pedig, melyen zabot vegyenek, márpedig a huszár lovának, török-szakad, 8 de abrak kell. Kénytelenek voltak azon egyszerű eszközhöz folyamodni, amit rekvirálásnak neveznek. Kettő bement lovastul egy zabkereskedőhöz, a harmadikat pedig kiállították strázsának a kapu elé. A kereskedő nagy lármát ütött odabenn, tolvajt, gyilkost kiabált; a zajra összefutott a nép, a polgárórség 10 szuronyosan kezdett előrenyomulni, az egy szál huszár állt rendületlenül az ajtóban, s akármit mondtak neki, akárhogy ijesztgették, mindenre csak azt felelte: „ne bántsod a magyart!”

Egy óráig ki nem bírták helyéből mozdítani, egy óra alatt

megabrakoltak a lovak, a huszárok megköszönték szépen a jó
15 fogadást, felültek paripáikra, s nyargaltak odább.

Azóta is a porosznál, ha valaki nem akarja megérteni, amit hozzá beszélnek, azt mondja rá: „ne pánts a magyar.

582

NAGYRAVÁGYÁS

Az öregúr komolyan rosszul lett. Jött az orvos, gyógyított, s
kihúzta a sárbúl. Ekkor, hogy a honorárium iránt az öregurat
jó hangulatba hozza, szól az orvos:

— A veszedelmen túl vagyunk, spectabilis; mégpedig annyira,
5 ra, hogy most egy ötéves élettartamért jót állani is mernék.

Azt mondja erre az öregúr, végignévén az orvost:

— Maga fuser, barátom orvos úr! Az apám 102, nagyapám
109 éves volt, midőn meghalt. Én még csak 85 vagyok — s
10 mondhatom nem vagyok és nem is akarnék lenni rosszabb apá-
innál. Hordja el magát!

583

[TÓT NAFTÁR...]

B. lelkész néhány példány M.-K. féle tót prot. naptár elad-
ásával bízván meg, azokat evégett az egyházfinak adatta ki.
— Nemsokára kérdezi az utóbbi: mint kelnek a példányok? s
hogyan tetszenek?

5 Az egyházfi válaszol: — Bizony T. uram, még csak keveset
adhattam el, mert egy nagy hibájok van, *az időjárás nincsen
bennök megírva*, no de az mit sem tesz, majd csak *rászedek* még
valakit vele.

[FOGADOTT A CIGÁNY...]

Fogadott a cigány valami nálánál nagyobb bolonddal, hogy egy hideg decemberi éjszakát kiáll a ház gerincén ülve.

Éjfélig csak tűrte a dicsőséget, de már akkor nagyon kezdett dideregni, s fújogatott a markába, s noszogatta a baktert, hogy
 5 ne aludjék olyan hosszút a kocsmában, hanem kiáltsa hamarabb a hajnalt.

— Eredj bolond, mondd a Napnak — felelt a bakter —, hogy az keljen fel hamarabb.

A cigány didergett tovább, mondta is eleget: — virradj már,
 10 ha akarsz!

De csak nem akart virradni, de csak fázott a cigány nagyon.

Mikor aztán elkezdett pirkadni a hajnal, lefordult a dade a háztetőről félmeredten, s szomorúan dadogta:

— Virradnál már, ha volna kinek...

[HAZAJÖTT A CIGÁNY KATONA...]

Hazajött a cigány katona Törökországbul, s szörnyen hetvenkedett a faluban, hogy ő már most törökül is tud.

— Hát öcsém, mondd meg hevenyén, hogy híják törökül a kenyeret? — kérdi tőle az öreg bíró.

8 — Arra még nem került a sor — felel a cigány.

— No hát hogy híják törökül a tornyot?

A cigány végignéz a tornyon, alulról fölfelé, felyülről megint az aljáig.

— Üm, ki tudna megtanulni *ilyen hosszút*?

— Ugyan, doktor úr, hogy mer abban a kórházban annyi veszedelmes beteggel érintkezni?

— Hja, vigyázok magamra. Amelyik ragályos betegségben szenved, annak a pulzusához csípővassal nyúlok.

Egy kis ekléziában, hol a lelkész a rektorral — ki egyszersmind kántor is volt — egy templomi széket ültek (a templomban egy székből ültek), a rektornak figyerméke születvén, kereszteltetés reggelén a gyermek neve iránt a bába az illető atyát
5 megkérdezte, az pedig azt válaszolta, hogy ő azt maga fogja a sz. helyen megmondani.

Mikor a névadásra került a dolog, kérdi a lelkész — ki egyúttal keresztapaságot is vállalt —, mi lesz a neve? Mire a rektor: „Mathézis”.

10 A lelkész pedig megütődve azt feleli, hogy az nem embernek, hanem egy igen fellengős tudománynak neve. De azért a rektor sehogysem akart elhatározásától távozni, azzal állván elő: hogy ha a Káté lehet Catechézis, miért ne lehetne a Máté Mathézis. Biz azért csak Máté lett a született.

[KÉT UTAZÓ CIGÁNY...]

Két utazó cigány, a kezdett beszédből kifogyván, kérdi egyik a másikat:

— Hé, vajon tudja-e azt az Isten, hogy mi ilyen segények vagyunk?

5 Mire a másik hevenyibe vállat vonítva:

— Ha tudja is, mit tehet rúlla!

EGYLÁBÚ LIBA

Vadászni ment az úrfi. — Cigány nyakába egy eleséges tarisznyát akasztott. Az úrfi vadászott, a cigány éhezni kezdett, meg-megszagolta a tarisznyát; de a jó sült szag még éhesbbé tette.

5 — De nincs abb' a laposba dfl elétt nyúl!

— Meglássuk! — lón a válasz.

— Nini, úrfi, hogy megfogytunk, alig látsik azs árnyikunk!

— Ne aggódj azon hé; majd megnó a, hogy be se látod a végit.

10 — Úrfi! mozsog azs a csirkeféle.

— Nem is csirke pedig — mond az úrfi, s a cigány figyelmeztetései eredmény nélkül hangzottak el.

Nem állhatta tovább a cigány: meghúzódott egy fa árnyékában. Megoldotta a tarisznyáját, kivette a sültet.

15 — Lúd bizs a! — mond, és levág egy combot.

Hogy azt elmorzsolta, utána hajt az úrfinak, majd leülnek, s az úrfi a tarisznyához lát.

— Te cigány, hogy van az, hogy ennek a lúdnak csak egy a combja?

20 — Hát lúd-e azs? — kérdi a cigány.

— Persze hogy lúd!

— No bizony — mond a cigány —, nincs is a lúdnak kettée.

— Minden szárnyasnak kettő van.

— His a sárnyasnak!

25 — De a lúd is szárnyas.

— Lehet ée sárnyas, mégsincs neki kft csombja!

— No hiszen majd meglássuk!

Estefelé a falu végire ér a két vadász. — A patakparton egy csapat lúd ott henyél; egy része megülve, más része pedig feje szárny alá hajtva, féllábon alszik.

30 — Mondtam ugy-i? — szól a cigány.

— Majd ha közelebb jövünk, akkor beszélj.

— No no! ugy-i, kezeslebb vagyunk? ugy-i?

— Brrr! — kiált az úrfi, s a ludak riadva két lábra állnak.

35 — Kesenem — mond a cigány —, ha az úrfi annak is azst kiáltotta volna, hogy brrr! hm! kesenem in azst!

590

A JOGÁSZ

— Mi a bánatpénz? — kérdi a jogtanár egyik hallgatóját.

— A kártyaadósság — felel ez.

— Hát a zálog?

— Óra, pipa, gyűrű.

5 — Mi a csód?

— Sok puentirozó.

— Hát a secunda?

— À parole.

— Jól van — felele a tanár. — Az úr parolét nyert.

591

DISZTRAKCIÓ

Egy falusi gazdagabb, mint értelmes birtokosnak, ki főszedülésről panaszkodott, orvosa a megrendelt gyógyszerek mellé még azt ajánlá, hogy igyekezzék magának minél több disztrakciót szerezni; mire ő a helységben lévő fa és só disztrakciót jó áron haszonbérbe kivette, s midőn év végén üzletéről számot vetett, feje még jobban szédült.

592

[HOL LAKIK...]

- Hol lakik, édes?
- Dédesbe, édes.
- S mit árul, édes?
- Édes almát, édes!
- Édes-e, édes?
- Édes bizony, édes!

593

NAPSZÁMBA VÁRAKOZIK

Egy úr elküldé a favágóját egy másik úrhoz, hogy hívná el egy szóra. — A favágó elment, de az urat nem levén honn, a konyhaajtó mellett felállított falócára szépen lekuporodott, s ott kényelmesen eregette a bodorfüstöt kurtaszárú pipájából; már egy jó óráig üldögelt ott, mikorra a nagyságos asszony észrevette.

— Hát kend miért nem megy dolga után?! — monda a nagyságos asszony a favágónak.

10 — Már csak megvárom a nagyságos urat, míg hazajő — felele a favágó —, most ráérek várakozni, mert úgylis napszámban dolgozom.

594

GYORS KOCSIS

— Te Jancsi! fogd be a szürkédet, menj a városra B. orvos úrért; a lovakat ne kíméld semmit, mert a nagyságos úr igen rosszul van.

5 Ezt a nagyságos asszony mondta a kocsisnak, s avval bement a szobába. Jancsi egyet biccentett fejével, s avval kiment a konyhából.

— — Már a fertálymutató kettőt fordult az óra körül, az orvos még sincs itt.

10 — — Harmadszor is körülfordulta az órát, az orvos még most sem érkezett meg. A nagyságos asszony már tovább nem tűrhette a dolgot, ki akar menni az udvarra, de a folyosón Jancsival találkozik.

— No Jancsi, talán nem lelted honn az orvos urat?

15 — Még el se mentem, nagyságos asszony, már lehet jó három órája, hogy a lovak be vannak fogva, de a cigárész-pipámat sehol sem találom.

KEDVE SZERINT

Nagy csínyt követett el a cigány. A szolgabíró eldörgé felette a tizenkettőt.

— Ha már ki kell állnom, legalább hadd feküdjem végig kedvem szerint a derest.

5 Mi megengedtetvén neki, hirtelen ráveti magát, átöleli, s gyors mozdulattal ő volt alant, felette a pad.

Így már aztán még csak nem is jajgatott.

HOGY RÁFOGJÁK

Egy furfangos fiú egykor kora reggel útnak indult, hogy valamelyik közel eső nemes faluba vagy pusztára jókor ebédre megérkezheessenek. — A pék boltja még be volt zárva. Zörget tehát az ajtón, s kér egy zsemlyét.

5 — Na ki az? még korán van, nem lehet kinyitni az ajtót — szólt belülről egy hang.

— Csak tessék hát kiadni itt a kulcslyukon (amekkora, kifér rajta —, gondolá, de csak elnyögte).

NÉPES ÖSSZEÍRÁS

— Hány élő gyermeke van önnek? — kérdeztetett a göcseji családfő egy népösszeírás alkalmával.

— Kilenc — válaszolá ez.

- Mi nevek? számlálja elő!
- 5 — Az itthon lévő két kisebbnek *Jancsi*, meg *Náni*, a többi ki katona, ki szolgál; komámuraiméktul kell hát előbb megkérdeznem: hogy miként *híják* külön — mindegyiknek keresztgyermekét? — Egyesleg könnyebb számon tartani őket, — mintsem hogy én törjem az eszemet — oly sok név után — felelt az öreg.

598

ROSSZ SZEGŐDÉS

Ns ...y uramnak oly életrevaló szolgálja volt, hogy az ifjú aszszonynál elsőbbséget vívott ki gazdája felett — csaknem ő volt az úr a háznál.

- 5 De közelgetett az újesztendő napja, meddig a szolga szegődve volt, s amint mindenütt szokás, megkérde Ns...y uram is szolgálját:

— Hát Pista! megmaradsz-e a jövő esztendőre is?

— Igenis, megmaradok gazdauram! meg vagyok elégedve a házával — felelt a szolga.

- 10 — No! ha te megmaradsz, akkor én nem maradok meg — tevé utána gazduram!!

599

[A B-I TEMPLOMBÍRÓ...]

A b-i templombíró oly páratlan legény volt, aki életében kétlábú heringet is látott. E ritka bölcse a helységnek az egri vásárra készült. Megtudja plébánosa, magához hívatja, zsemlyét és heringet akarván hozatni, s emígy szólítja meg:

- 5 — Mihály! hallom, hogy ked Egerbe megy a vásárra!

- Jól hallotta biz azt plébános úr! holnap indulok.
 — Hát tudja-e ked, mi az a zsemlye, meg oszt' a hering?
 — Már hogyan tudnám, tisztelendő úr! hisz Egerben ha egyszer-másszor megfordultam a vásáron, ettem benne eleget.
- 10 — Nohát — mondja a plébános —, ha tudja ked, hogy mi fog nékem hozni egy forintért zsemlyét, és két heringet, érti?
 — de jól jegyezze meg magának: zsemlyét egy forintért, és két heringet; mire a pénzt is kezibe adja.
- Három nap múlva megtér a vásáros, bejön a plébánoshoz:
- 15 — No hát, Mihály! elhozta-e ked, amit hoztattam magával?
 — El ám plébános úr! — és kirak szüre ujjából, egy forintért néhány száz — zsidely-szeget.
- Mire a plébános bosszúsan kérdi:
- 20 — Hát ez a vén zsidó, akit ked magával hozott, mit akar?
 — Hisz két heringet hozatott plébános úr! pedig én Egerben csak ezt az egyet tudom.
 Megjegyzendő: a zsidót Hering Izsáknak hítták.

600

HÁNYAT TOJIK A PITYER?

- N. N. volt megyei esküdt komolyan kérdi a göcseji fuvarostul, hogy miért építtették templomjukat az út mellé?
- Pénzért — felelé az —, mivel a kérdést talánynak vélte.
 — Hanem hát mondja meg nekem, esküdt úr: *hányat tojik a pityer?* — ingerkedett a fuvaros.
- 5 — Ötöt.
 — De nem ám.
 — Hetet?
 — Nem találta el!
- 10 — Négyet.
 — Dehogyan is!

— No hát fejtsd meg magad — szólt félharaggal az esküdt, ki a fentebbi számokat hosszas gondolkodás után mondta ki.

— *Hol többet, hol kevesebbet* — válaszolt a göcseji.

15 Ezen tréfát elbeszélte N. N. esküdt egy nagy társaságban, minek az lett következése, hogy majd mindenki „hányat tojik a pityer?” megszólítással bosszantotta őtet.

Történt végre, hogy *a körutat tevő főispán* az előtte tisztelgők közül N. N. esküdthez is tett egy-két szót; mire a kíváncsi 20 néptömegből sokan odatolakodtak, de a *főúr* továbblépett már.

— Mit szólt N. N. esküdthez a főispán? — kérdé valaki a tömegből.

— Hát azt kérdezte tőle, hogy *hányat tojik a pityer?* — felelé egy másik esküdt — hátul.

25 Erre N. N. úgy fölindult, miszerint epelázba esett, és sárgaság jött rá; mely baleset a további tréfának véget vetett.

601

TÖKLÁMPÁK

A főntebb említett körút alkalmával Gy... helységnek *bor-megissza, lilásszínű* iskolamestere az ottan, esti órákban keresztülutazó *úri vendég* tiszteletére egypár száz *töklámpást* készített és rakatott utca hosszat a sövénykerítésekre; melyekbe 5 aztán égő gyertyadarabokat dugatván, igen sajátyszerű *kivilágosítást* eszközölt.

A faluból és annak környékéből összesereglett nép kettős sorba állott, és a köztük lassan áthaladó *úri vendégnek*, az iskolamester *bölcs* oktatása szerint, „*éljen Mátyás király!*” fölki- 10 állásokkal tisztelegtek.

A kényszerűtlen, szíves esti fogadtatás és rendkívüli *töklámpa-világosítás* a főispánnak megtetszett; sőt jólzún nevetett, mi-

dón a hintó mellett lovagló szolgabíró — a *sonka-képu* iskola-
mesterre mutatván — így szólt: „Ebből most mindjárt kialszik a
15 *gyertya.*”

602

MEGKÍNÁLTA VELE

A nagyidai kovács cigánynak idősebb fia, hason mívét hogy
nagyobb sikerrel úzhesse, közelebbi helységbe költözvén, mi-
dón meghallja öreg apját kórágyon feküdni, látogatására siet.

5 Megérkezvén üdvözli, s rögtön kérdezi, hogy nem ennék-e
egy kis laskalevest?

Felel az öreg: — bizon tán jólesne egy keves.

— Igen, de nincs.

— Hát egy kevés tehénhúst?

10 Erre is igennel felel az öreg —, ő pedig újból mondja: —
igen, de nincs.

— Hát egy kevés jó csirkesültet?

Midón erre is igennel felel az agg cigány — akkor is ezzel
végzi: — igen, de nincs — sat.

15 Ekkor nagy garral a másik házba megy és kisebb fiútestvéré-
hez így szól:

— Ugyan vagy te, szép fiú, itt vagy, és semmit se ügyelsz sze-
gény beteg apánkra, semmivel meg nem kínálsz, látod, én most
jöttem ide, máris többfélével kínáltam meg.

PASSZUS NÉLKÜL

Rendőrségi tekintetből a községek órallításra köteleztettek, hogy a járókelők járatbeli igazai, ellenőriztetvén, megvédelmezethetődnének (quasi hivatalos szóformálás szerint). Ily alkalommal a rimaszombati egyik kapura K-i polgár jutott őrnék.

5 Jön egy szomszéd helységbeli gazdaember.

— Van-e paksus? — kiált ór K-i.

— Nincs — felel az utas.

— Nohát vissza, ahonnan jöttünk. Ide csak paksus mellett lehet bemenni.

10 Észrevette azonban az utas, hogy K-i uram be van rúgva — s tréfának vélvén az állapotot, szépen beindít.

K-i uram sem volt rest a vasvillával, s ezt oly fenyegető állásba helyezé, hogy utas gazd'uram jónak látta megállapodni, s kérelemhez fogni.

15 Használt a szép szó. Azonban K-i uram, hogy órkötelességei megsértéséről ne vádoltathassék, az egyenes útból ki nem állott, de következő útbaigazítást adott:

— Menjen kend itt hozzád, amott tüled, be a kertek közé; ott azután amerre tetszik. Arra járnak paksus nélkül. Érti

20 kend?

No 's, nem lehet két úrnak szolgálni?

KI KELL ROSTÁLNI

Megkérte a cigány a tekintetes-nagyságos urat egy sűrű rostaért.

— Ugyan móre! mit akarsz vele? — kérdé az úr, nem kis

meglepetéssel, miután bizonyos volt benne, hogy több rajkója
6 van a cigánynak, mint ahány szem gabonája.

— Hát csak azsirt kelléné édes nagyságos uram, hogy egy kis
malackát pérkéltem, s úgy el tñvedett a pergye kezétt, hogy
muszáj kirostálni.

605

DE MÁR AZT NEM

X. helységben annyira elszaporodott a kutya, hogy senki sem
volt biztos a négy lábú támadók seregétől. A bölcs tanács ennek
következtében elhatározta, és kihirdette: „Hogy akinek csak
két kutyája van is, az egyiket vagy dugva tartsa, vagy végképp
6 megeméssze.”

606

A TEMPLI

Egy parasztnak ellopták a lovait. — Elmegy a jegyzőhöz,
s odaad a jegyzőnek a kezébe egy tizenöt krajcáros bélyeget,
ilyen szavakkal: „Kérem egész alázatossággal jegyző uramat,
szegény kárvallott ember vagyok, az éjjel ellopták két szép lo-
vamat; legyen hozzám annyi szívfességgel, írja le erre a templi-
6 re, hogy hogyan történt az egész.”

KI TETTE KOLDUSSÁ

D.-Vecsén a boldogult L. lelkész ajtaján kéregetett egy 70 éves özvegy koldusnő. A lelkész nem látván az asszony mellén a város által adni szokott, bádogból vagy cinből készült megismertető jelt, kérdezé, hogy hová való?

- 5 Az asszony pedig felele mondván: Idevaló vagyok! Hát nem tudná már kedves tisztelendő uram, hogy ezelőtt 10 évvel, Kerek János uram — az Isten áldja meg érte! — tett engem koldussá?!!

(A városi koldusok sorába bevette.)

A DARU

X. faluban tettes *Daru* nevű úr udvara előtt hajt a béres négy ökröt, s a ház előtt az utcai sárban megakadt, mire a béres a kéztüli ökröt — történetesen Darunak hívták — nevét kiabálva, kezdi erősen sürgetni; vendégeivel a házban mulató uraság,

5 a béres lármáját bosszantó célzásnak gyanítván, kirohan, s ötet a sok daru szóért erősen megtámadja, mire a béres meglepetéssel mondja:

- Hát tens urat darunak híják? — Most tudom már, mért nem akar húzni az ökör, azt gondolta bizonyosan, hogy én a
- 10 tens urat kiabálom. — Különbten tessék megcsináltatni a kotymányt, majd ha jó út lesz, elmegy az én ökröm a háza előtt szó nélkül is.

VERES ORR

Mértéktelen borivástól egy aggastyánnak feltűnő veres rózsa volt, s egy ízben inté négyéves unokáját, ki minden ételt kenyér nélkül evett, kenyeret is enni, hogy piros pófája legyen.

— Ugye te, nagyapácska, sok kenyeret tubáskoltál, mikor fiatal voltál? — jegyzé meg gyermekded őszinteséggel a kisfiú.

ÜGYVÉDI FELVILÁGOSÍTÁS

Magtalanul elholt *Bodákné* asszonyság örökösi többben voltak, hogysen annak hagyatékát természetben — célszerűleg szétozthatták volna; — ugyanazért *Falatos* nevű ügyvédet bízta meg az ingó és ingatlan javak eladására, és majdan a beveendő pénzeszvegek osztály alá terjesztésére.

Lefolyt egy pár év, de siker nem lőn. — A türelem-únt örökösök *Savasi* urat, mint egyik érdeklött rokont, szóval és levéllel ostromolták, a nevezett, és vele egy helyben lakó göcseji ügyvédnek szorgalmazása végett.

Savasi úr — szerény modoránál fogva — alkalmilag ekképpen kért fölvilágosítást:

— Ne vegye rossz néven a tekintetes úr, — hogy illető rokonim zaklatása miatt — kénytelen vagyok kérdést tenni — a hold. nagynéném utáni hagyatéknak mibenléte felül; bizony velem együtt mindenik óhajtana osztályrészéhez jutni valahára.

Erre az ügyvéd szapora szavakban így nyilatkozott:

— Én nem tudom, mit *ízélnék* azok az *izék*? — majd *összei-zélem* azokat az *izéket*, és kimutatom, hogy az egész *izébül* nem

sok *izé* lesz, miután a sok *izé* kimeríti majdnem az egész *izét*, —
20 mirül én nem *izélhetek*.

— Oh — ha így van? — felelt *Savasi* nyugodtan —, akkor jól van; csak hogy tudom, miben áll a dolog? — Megírom a mai postával amazoknak is, — hogy ezután ők se „*izéljenek*”.

611

WUNDERLICH

Sz — ly város piacán egy Wunderlich nevű polgár, miután egy kocsí fát lefoglalt, még holmi teendői után ment, odautasítván a faeladó pórt, hogy tüstént hazatérj, addig szállítsa azt laká-
hoz, melyet bármi gyermektől is megtudhat, csak azt kérdezze:
5 merre lakik a W...ch pék?

A pór elindult a fával, de a kávéházig érve, már elfeledé a különöc nevet; azért az ott, rendes látogató alakjában, künn pipázó Sz...y úrhoz jónak vélte a következő kérdést intézni:

— Uram! nem tudná nekem megmondani, merre lakik az az
10 úr, ki megvette a fátat?

A furfangos Sz...y észrevevén a rendkívüli együgyűséget, egy átellenes ház utcai padán — rendes szokása szerint — terjedelmes hírlapolvasással foglalkozó nyugalmazott uradalmi tiszt-
hez utasítá a pórt, mondván, hogy tegyen le ott egy garast —,
15 az az úr azért ül ott, hogy akinek ilyes fennakadása van, abból a levélből mindjárt kiolvassa s útbaigazítsa.

A pór tüstént odajárulván, leteszi a garast, és meghittten kérdi az öreget:

— Uram, ki is vette meg az én fátat?

20 A garast látván, s a kérdést hallván ez, a hírlapba mélyedt fejét felüti, s mosolyogva felszólal:

— Das ist doch wunderlich!

— Úgy van, uram —, viszonozza a pór —, igaz van, a wun-

delli pék vette meg — no köszönöm pénzemen fölül. S vissza-
25 tér a tréfás Sz...y úrhoz is — ennek legnagyobb bámultára —
szerencsés útbaigazításaért háláját fejezni ki, kitől aztán a kér-
déses lakhoz utasított.

612

SZÉKELY SZÓ!

Juhússal főtt káposztát evett a székely fiával.

— Egyél káposztát is, hisz az jobb még a húsnál is! — mond
az öreg fiának, ki csak a húst ette a tálból.

8 — Ha jobb volna — mond a fiú —, mind egy béfalófalásig
megették volna a farkasok a kertből.

613

AMIT BIZONYOSSÁGGAL TUDNI NEM LEHET

N. iskolatanító examenre készítvén tanítványait, biztatá őket,
hogy az iskolavizitátor úr minden kérdésére híven figyelmez-
vén, bátran feleljenek, ha pedig olyat találna kérdezni, mit bi-
zonyosan nem tudnak, így feleljenek: „már azt, kérem alássan,
n bizonyosan tudni nem lehet”.

A t. vizitátor megszólítván egy tanoncot, kérdezi:

— Ki teremtette a nagy világot?

— Már azt, kérem alássan, bizonyosan tudni nem lehet —
felelt a kérdezett.

NEKI ARATÁSA VAN

Pápán a múlt héten egy — a város végén fekvő — majorba beleütött a mennykő. Égett a házfedél, csak úgy ropogott, — de volt is ám oltó elég; elfojtották volna még a tűzokádó hegyet is, mikor úgy tetszett volna neki odatolni az orrát. Csak
 5 egy bőrkötényes egyén állt ott keresztbe vetett kezekkel, moz-
 dulatlanul, kit a jelenet vagy semmit — vagy rendkívül érdekel-
 hetett. Emberünk a csendőrnek is szemébe ötlött, ki is odakiál-
 tott neki, miért nem megy tüzet oltani?!

— Uram, hagyjon ön békét neki; hiszen láthatja, hogy ács-
 10 mester! — szólala föl egy hang a bőrkötényes háta mögött.

MELYIK A LEGJOBB VÍZ?

Azon kérdésre: melyik lenne a legjobb víz? egy valaki így fe-
 lelt meg: „Az esővíz, mely a nap által szőlővesszón át desztillál-
 tatik.”

HA FELKÖTI MAGÁT

Kicsapongó, garázda férjét válóperbe idéztette a nő. A pap-
 szék szokás szerint békét kísértett meg a válandók között; mely
 alkalommal a válni nem akaró férj mennyre-földre esküdt, hogy
 megjavul, s hogy ezutánra munkás és becsületes életet folyta-
 5 tand, csak nője el ne hagyja. Hanem felesége nem is hederített
 e fényes ígéretekre.

— De, hallja az asszony — mond az egyik békítő tiszteletes —, hátha férje mindezekre *leköti* magát.

10 — Az ő lekötésére nem sokat adok — viszonz a szándokában meg nem ingatott nő. — Legfeljebb akkor hihetem el: ha *felköti* magát.

617

CSIZMADIA KONTÓ

Atyafiságos följegyzése azon csizmadiabeli szíves munkálatoknak, melyeket *Zádovi* tekintetes komám uram húséges cselédei számára készíteni méltóztattam, ebben a *közönséges* esztendőben? Itt aztán előszámlálvák az *újak* és *fejelések* — párszámra —, végül pedig: summa summarum 1010 ft. *ezüst-bankónótában* — állott a kontón.

5 — Mi a manó? — csudálkozik *Zádovi*. — Ezertíz forint ezüstben? — az lehetetlen!

A göcseji csizmadia utánnézhvén az öszvegnek, hibáját így menté:

10 — Csak száztíz forint az egész; egy *zerus* véletlenül közbecsúszván, mely különben is, se nem sokszoroz, se nem oszt: tanítá perecektor uram.

618

ALTERNATÍVA

A paraszt strázsa megállít két utazó urat, s kéri a *pakszust*.

— Hát osztán — kérdi az egyik utas —, ha van, vagy nincs, akkor mi lesz?

Mire ő istorázasága nagy bölcsen válaszolá, hogy ha van, el-

- 5 kíséri a bíróhoz az urakat még visértoztatni —, olvasd visirozni —, ha pedig nincs, hát elmehetnek.

No, természetesen időnyerés tekintetéből is azt mondák, hogy nincs, s így továbbmentek.

619

FÉLREÉRTÉS

— Kend itt *ájjon* (álljon), míg én a zászlóval nem intek, e-közben pedig ha füttyentek: tartsa föl kapáját, hogy akárhonn-an is meglássam a távolbul — parancsolá a tagosító mérnök napszámosának.

- 5 Ez a kétes „álljon” szót *lyukvájásra* értvén, reggeli falatozás és csutorázás után hozzáfogott a dologhoz, s annyira leásta ma-gát a földbe, hogy a mérnök többé nem láthatá őt; többszöri füttyentésekre a kapát (mint mondva lett), föl is tartá a *göcse-ji*, de a gödörbül kihányt föld miatt — az sem tűnt szembe.

- 10 Bosszúsan jött vissza a mérnök — szintén a harmadik hegy-hátrul, eleven *fix-pontját* gyanítólág egyik bokor árnyékából ki-ugratandó, és íme, bámulva tapasztalja a szorgalommal tett ha-szontalan munkát.

- Mit csinál kend boldogtalan? — kiált a mérnök megrez-
15 zent napszámosára.

— *Likat ájok* (vájok) — felelt őszintén a kérdezett.

— Ki parancsolta? — rivalgott amaz.

— Hát *inzsöllér* úr maga mondta, hogy itt *ájjak* — igazolta magát a *göcseji*.

A TEKENYÓC

Adófizetésre unszolá a bíró a hátralékba vezetett cigányokat.

— Már csak várjon, nemzetes bíró uram, tekenyócázáskor majd csak megkoplalunk egy pár forintot.

5 (Ürge — cigány nyelven tekenyóca.)

HUSZÁRCSÍNY

Nagyon haragudott a huszár a fazekasokra, de hogy miért, azt talán maga sem tudta.

A vásárba meglátja, hogy a fazekasokkal szomszédságban, egy koldus állomásoz szamaras kordéban. Odamegy a jámborhoz a huszár, s kéri, hogy hadd súgjon valamit a szamar fülébe; a jámbor nem is gondolva semmit, — megengedte. A huszár elég gyorsan tüzes taplót ereszt a csacsi fülébe, s azzal odábbáll.

Pár perc múlva kezdé elhagyni türelme a fülest, s a tüzes tapló hovatovábbi működése annyira hangolá kedélyét, hogy szörnyű ordítás, ugrálás között a közel állomásozó fazekas műtárlatba ront, hol földhöz vágva magát, hanykolódás között a nyekergő jármút, nyomorult tartalmával, feldönti, s lett fazékhálál; de lett ám kofaattak is a szegény koldus ellen, ki miután
10 szamarával együtt néhány ütleben részesült, bírósághoz hurcoltatott a felkelt fazekas-tábor által. A vád ellen azzal mentette magát a lázár, hogy egy huszár súgott valamit szamara fülébe, s azt nem szerette. A huszár nagy nehezen kézre jött, s kérdőre vonatván a sugás felől, azt felelte, őtöle izent — M-i
15

- 20 rokona ennek a számárnak, hogy menne el lakodalmába; de ez azt mondá, hogy ceperl-polkát táncolni olyan messze nem megy, hanem itt csak eljárja, — hogy pedig a fazekasoktól helyet sem kért, hanem csak berúgtatott udvariatlanul, — ő arról nem tehet.
- 25 Mindezekre pedig az érdemes bíró nagy bölcsen válaszolá:
— No, most hát beszélj vele.

622

DE VISSZAFELE

Éhes volt a dádé purdéjaival együtt, és nem kapott munkát. Mit csináljon? Hát lopni megy. Amint egy üresnek vélt úri házba ért, éppen mikor egy kenyeret hóna alá tett, rajtakapja a háziúr.

- 5 — No szedtevette cigányja! most véged van; agyon lólek, vagy ugorjál le az ablakon!

A cigány az ablakhoz ment; nagyon magasnak tetszett neki, de legkevésbé sem jövéen zavarba, így szóla a tréfás háziúrhoz:

- 10 — Hm! hisz ez csak tréfa tekintetes uram; én az utcáról tudnék az ablakon beugrani.

Az úr jót nevetett az ötleten, és szabadon bocsátotta a cigányt a kenyérrel együtt.

623

SZILÉZIAI BOR

Bizonyos utazó, ki Sziléziában bort ivott, következőleg írja le azon érzést, melyet ezen bor íze gégéjében ébresztett:

— Úgy éreztem magamat, mintha macska mászott volna le-

5 fele gégémbe, s valaki ugyanazt farkánál fogva ismét fölfelé húzná.

624

A SOK SZÁM

Egy nemes helységben nagyon sűrűn vannak építve a házak, úgy hogy öt-hat ház is van egy udvarban, s ezen egy udvarba levő házak számai az utcára eső ház falára vannak írva.

5 Egy úriember, a helység lelkészével menvén ezen utcán végig, amint meglátta a sok házszaámot, így szólítá meg a mellette menő lelkészt:

— Tisztelendő úr! Aztán itt minden házban lutris lakik?

625

SZÁLLJ LE, HÁGJ FEL

Valahol a Székelyföldön utazott a Bánátból a sváb.

— Szállj le, sváb! — szólította meg a hegy alatt a fuvaros az utazót.

— Hágj fel, sváb! — nógatta a hegytetőn a lejtőre.

5 Ez egész nap így tartott. Estve a sváb fizetett.

— Hágj fel garas! — a fuvaros kapta; szállj le garas! — a zsebbe csúszott.

Végre a fuvarbérnek csak felét kapta meg a gazda. Ilyen ez a „szállj le, hágj fel” ország.

CSAK SAJTÓHIBA

Bizonyos úri házhoz szolgáló szegődött, ki még más háznál nem próbált szolgálatot. A házi családot egykor vendégek látogatták meg, kik ebédre is marasztattak. Az asztalterítés a szolgáló tiszte lévén, midőn ez a poharakat mosá, így szól hozzá a

5 tisztes háziasszony:

— Erzsi, a poharakat illetlen kézben az asztalra vinni, hanem vedd elé a tálcát, rakd rá egyenkint, s úgy vidd be.

A leány a tálca szót még nem ismeré, minden kérdés nélkül elővette a fazékszedő palcát, végére borítottatta a poharakat, s

10

úgy hordta be egyenkint, éppen midőn a vendégek helyüket az asztalnál elfoglalták.

NEM TESZI AZ ABLAKÁBA

Egy ügyvéd bizalmas lábbon állt a bíróval, gyakorta magánlevélben is meg szokta ügyei gyors elintézését sürgetni.

A bírónak különös szokása volt a vett magánleveleket az ablak közé vetni.

5 Egykor éppen személyesen nála lévén az ügyvéd, látta, hogy levele szintén az ablakban hever, ügye pedig elintézetlen.

— Majd máskor — súgja nevetve fülébe — olyan levelet írok, hogy tudom, nem teszi az ablakába.

[NÉHAI VESZPRÉMI PÁL...]

Néhai Veszprémi Pál erdési nagyprépost bár annyira szenvedett a köszvényben, hogy reggel cseléd emelte ki ágyából, tette karosszékebe, s ezt csúsztatva alá s fel, tehetett egy kis mozgást, miszerint több mint 20 évi létele nem élet, hanem kín volt, mégis utolsó szempillantatig megtartotta enyelgő vígkedélyűségét.

Egyszer sétakocsizásra mégyen néhai Kovács Miklós püspökkel; a városon kívül a lovak megijednek, s a hintót bedöntik egy sánca, a még akkorban testes nehéz püspök egész terhével a nyavalyás prépostra esvén, a hintó üvegei széjjeltörték, s mindketten csekély sérülést kaptak, de első pillanatra nagy lehetett az ijedség, mégis a prépostnak még földön fetrengve terhével, e volt első szava: Na, szinte leve két nagy vacantia.

Halála előtt egy-két órával azt suttoják a körulte levők, hogy a helybeli postamester éppen most múlt legyen ki; meghallja a haldokló, de még eszméletén levő nagyprépost, s így nyilatkozik: Uraim! osztán nem vagyok én úr? Még a másvilágra is postával utazom.

Valóban alig élt e szó után két órát.

[ERDÉLYNEK EGYKORI NAGY PÜSPÖKJE...]

Erdélynek egykori nagy püspökje b. Szepesi Ignác főpapi látogatását tévén, egy falu végénél megállapodik nyugtatás végett, csakhamar körülveszi hintaját egy rakás cigánypurdé, egyik rongyosabb a másiknál, összegörnyedve lépdegel a vén dáde is, térdre ereszkedve alamizsnáért esedezik az éhező pur-

dék számára; kihajlik a püspök hintájából, s azt kérdi a dádétól, nyújtván kezével az alamizsnát: kié ezek a gyermekek? Felelet: Azs enyimek ekxelenciás uram. Püspök: de hát az amott? egy purdéra mutatván, kinek csakis egy madzag volt nyakára kötve. Dádé: Azs egy segény árva, de én ruházsom. A püspök még egyszer zsebébe nyúlt, s kivévén egy pengő forintot azon megjegyzéssel adta által azt a dádénak, hogy ezután igyekezzék azt is jobban ruházni.

630

NE SUTTOGJ, FELESÉG

Duczuj Gyuri névnapköszöntőbe ment V...ra. Szerencsétlenségére otthon annyit előlegezett az italféléből, hogy itt nem sok bajt okozott, sőt hogy láb alatt ne legyen, a vendégszobák egyikébe vonta magát, s mélységesen elaludt. Néhány fiatalember infesztálni akarta. Egyikük postásípot vett elé, s rémségesen fülébe kürtölt.

— Ne suttogj, feleség... — mond magát tán otthon gondolva Duczuj úr, s más oldalára feküdvén, továbbaludt.

631

KOMLÓKERTI JELENET

- Kell-e ez az újdonatúj ötvenes, Ferkó?
- Ide vele.
- De csak úgy, ha lehet.
- Hogy s mint lehet hát?
- 5 — Csak úgy, hogy felét most kapod...
- És a többit?

- Esztendő múlva.
— Mit csináljak evvel a sánta bankóval?
— Fele nálad lesz; fele nálam. Olykor-olykor Pestre rándu-
10 lok, és muzsikáltatom általad magam ...persze hogy erre az öt-
venes kontóra. Áll az alku?
— Nem bánom. Fél ötvenes ...egy egész esztendő nem a vi-
lág.

632

VISSZAVÁGÁS

Falusi uracs városi hölgy oldala mellett ügyetlenkedett forró
nyári napon.

- Izzadok, mint a ló — mond az úrfi —, hát nagysám?
— Én nem affajta vagyok...

633

A NÉMA

R... később hírré kapott, s korán elhunyt orvos, tanuló ko-
rában nem a legjelesbek közé tartozott. Lecke-nem-tudásért
nem egyszer csókolta jajgatás közt a padlót, holott ügyes felta-
lálásai miatt gyakorta segített is baján.

8 Egykor igen készületlenül ment iskolába.

Tanítója felelésre szólítja fel.

R... feláll, s kezével szája körül úgy mimikázott, mintha meg-
némult volna.

10 Tanárja kérdi társait, ha vajon vették-e már észre rajta e hi-
ányt.

Mire egyik rögtön feláll:

— Kérem ásson, mikor iskolába jöttünk, semmi baja sem volt, beszélgettünk, nevetgélünk.

15 — Hazudsz! nem is veled jöttem iskolába — rivalga rá a tetetett néma.

634

TANULJUNK CSIZMADIÁUL

Csizmát akart venni a tót a hetivásáron. Alkudott. A csizmadia 6 forintra beszélt. A tót 5-ért kérte. Végre átjött a szomszéd művész is. Elkezdtek ketten csizmadiául beszélni.

— Miféle bőr ez, esett, vagy hajsz?

5 — Esett biz ez.

— Adja oda, szomszéd uram — s a tóté lett a csizma, ki szegény maig is azt hiszi, hogy borjúbőrből visel csizmát, pedig a csikorgásáról megismerhetné, hogy nyerít.

635

ÚGY KELL APÁMNAK

Elfagyott a cigánypurdé lába. Az orvos elvágással fenyegette a dadét. Mire ez sajátságosan jajveszékelt. A fiú, mintha nem is neki fájna:

— Úgy kell apámnak! mérr nem vett csizmát.

ÉN IS ITT VAGYOK

Egy lelkész szép beköszöntő beszédet tartván, igen megtetszett a hallgatónak. — Előljáró uraimék templom után — mint menték magokat —, hogy ez a szép beszéd jobban meggyökerezhessen náluk, átmentek Dávid gazdához elmélkedni a mondottak felett. Utánok felejtette magát a harangozó is.

Előljáró uraimék elkezdi dicsérni a tisztelendő urat; a harangozó pedig mindezeket nagy fülekkel hallgatta a szoba egyik szögletéből, nehezen várva: mikor kerül már a sor óráá is.

Azonban, midőn látta, hogy óráá csakugyan nem kerül ám a sor, megszólal:

— Uraimék! hát nem tudják-e, hogy én harangoztam be arra a szép prédikációra.

ELTIPROTT MALAC

A falu bírójának komája eltipratott kocsijával egy malacot. A kupaktanács részrehajlatlanul kártérítésre ítélte a tettest; mit ez megtudván, fia által egy jó darab sódart, és egy csutora bort küldött azon izenettel, hogy ha lehet, fordítsanak a dolgon.

A bíró szemet vág a tanácsbeliekkal.

— Mindjárt mondtam én — igazodék fel a törvénybíró —, hogy nem kell hamarkodni az ítéllettel. Káros ember lépjen be. Belép.

— Hány esztendő volt a kend malaca?

Ez azt hívné, minél többet mond, annál zsírosabb lesz a kártérítés:

— Kötözéskor múlt másfél éves.

— Hohó, atyafi — mond elmésen a bíró —, másfél éves malacnak kellett volna annyi eszének lenni, hogy ne ment volna a
15 kerék alá.

S vége lett a processusnak.

638

EZZEL UGYAN JÓT TETT!

Eladtam egy vak lovamat bizonyos birtokosnak, ki egy 19 éves ifjat fogadott mellé kocsisul. A vak, de azért jóvérű ló egy alkalommal a kocsisul úgy összerugdosta, hogy sokáig betegen feküdt. Nehány hét múlva fölgyógyulván, mint katonakötele-
5 zett sorshúzásra állíttatott, de mivel mellette a rugdosás következtében igen gyenge lón: szabadon bocsátták. Most bejön házasságra bejelentése végett, s e kérdésemre: volt-e már sorshúzásnál? egyenes szívvvel ekképpen felele:

— Voltam igenis; de — hála Istennek! — a kigyelmed lova
10 olyan szerencsésen rúgott meg, hogy katonának nem kellettem, és sohasemis kellek.

639

ELDÖNTÖTTEM A TINTATARTÓT

K... Pista újdun választott alszékbíró volt M...s-székben. Amint az első törvényes ülés után, melyben a mondott minőségben széket ült, hazafelé ballag, fiatal ismerős jön vele szemközt, s kérdi:

5 — No, Pista, hát mit döntöttetek el?

Az ifjú alszékbíró, ki nem akarta a hivatali titkot tovább mondani, vidám kedéllyel válaszol:

— Hogy más mit döntött el? azt tilos mondanom ...hanem én eldöntöttem a tintatartót.

640

KETTŐ EGY ELLEN

Két uracs kullogott haza fáradtan a vadászatról. Előttük egy rossz kordéba fogott szamár ballagott. Legelől ostorpattogtatva egy fiatal gyerkőc.

A két uracs olykor meg-megkapá hátulját a kordénak, s a szamár több ízben kénytelen volt megállni.

Egyszer a fiú is visszatekint az elmaradozó szamárra, azonban éppen tetten kapá az uracsokat.

— Üm, el is hiszem — mond a fiú gúnyosan —, egy ellen kettő!

641

OLÁHFALVI ASSZONY

Az oláhfalvi öregasszony minden misén a királybíró hosszú életeért is imázott. Fülébe ment ezen áhítatosság a királybírónak, s megleste az imádkozót: a bemondás igaz volt.

— Ugyan kend néző! miért imázik különösen az én hosszas életemért?

— Én bizony csak azért, megkövetem kigyelmedet szépen, hogy én már vén vagyok, aki kigyelmed nagyatyját királybírónak értem: nó hisz ő csak túrhető emberféle volt, de már a fia, a kigyelmed édesatyja igen kemény nem miféle ember volt, s ha még kigyelmed is meghal? kigyelmednek is van egy jó korhantó fia, s ha majd az is királybírónk lesz!...

KAKAS MÁRTON ALBUMA

1858

642

SZÓRUL SZÓRA

János gazda. Rossz termésünk volt, tiszteletes uram. Nem tudja, mi az oka?

Tiszteletes úr. Az az oka, hogy egyre-másra búzával vetetik, mind kiszeditek a föld zsírját, s másfelől meg nem adjátok neki
5 vissza.

János gazda (megrántja István gazda kabátját). Komám! Igaz ám ez. No majd holnap úgyis boronálunk, majd megkenjük a boronát szalonnabőrrel, hogy zsíros legyen!

643

KOMPENDIUM

Ki ne ismerte volna Tókési uramat? Tókési uramat, minden diáknak hűségese orvosát, aki tudniillik a kabátokon történt repedéseket és szakadásokat meg szokta orvosolni.

Szabó volt, mégpedig olyan szabó, aki különösen és kizárólagosan foltozni szokott, mégpedig diákoknak foltozni.
5

És íme, Isten áldása vala a foltokon. Tókési uram összefoltozott azokból magának lassankint egy házat meg egy szőlőt.

Készen volt a ház is, a szőlő is; de még mindeniken volt valami foltozni való. A ház nem vala bevakolva; egész őszinteséggel láttatván, hogy miből épült? a szőlő pedig nem vala megtrágyázva, s annál fogva ha termett valamit, az olyan egres volt,
10 hogy annak borát csak olajjal lehetett használni — salátára.

Ellenben a ház udvarán volt egy nagy határ szemét, ami a legfaintabb komposztta érett ottan vagy húsz esztendő alatt, s
15 illatja éppen nem vala szívvívidámtó; a szőlőben pedig másrészt-
ról annyi volt a homok, hogy azt éppen nem kellett keresni.

Tőkési uram tehát ilyenformán foltozá be az egyik lyukat a
másikkal; — este, munkáját végezvén, nyakába akasztott ta-
risznyáját megtölté az udvarán lévő drágalátos komposztal, s
20 kisétált vele a szőlőbe. Ott kiürté a tarisznyát, s megtölté fáin
homokkal, azt meg otthon üríté ki. S ezt így manipulálta végig,
míg a trágva mind a szőlőben, a kellő mennyiségű homok mind
a ház udvarán volt.

És akkor a háza pompás lett, a szőleje fölséges; olyan szé-
25 pen kifoldozta egyik hibáját a másikéval.

644

A HOLDKÓROS DIÁK

Hajdan szokás volt a jámbor diákokat becsukni a kollégium
épületébe, hogy éjszakánként valami rossz helyre ne járjanak.
Oda csak nappal szabad járni.

A kollégium fala azonban egyik oldalán nem volt bevégez-
ve, hogy utána lehessen építkezni, s ezen a nyaktörő lépcsőze-
ten többször megkísérté Dóczy a kiszökést, és szépen sikerült
neki.

Egyszer azonban rajtakapta a felügyelő, rákiáltott, mikor a
falon mászni látta.

10 No ebből nagy causa lesz! — gondolá magában Dóczy. —
Jó lesz elejét venni a bajnak.

Mit csinált hát? Reggel odament a professzorhoz, s nagy
ljedten mondá neki, hogy őneki rettenetes baja van; ő holdkó-
ros, hogyan mulaszthatná el a borzasztó nyavalyát magáról?

15 — Hát honnan tudja, hogy holdkóros?

— Jaj könyörgöm: mások mondták, hogy éjjel fel szoktam kelni, s álmomban a falakon mászkálok, a felügyelő is bizonyíthatja, csak tessék tőle megkérdezni.

A tanár mosolygott, kezdte érteni a dolgot.

20 — No majd rajta leszek, hogy kikúráljam a dominét a holdkórosságból, a legelső alkalommal, amint még egyszer a falon fogják látni, becsukatom egy hétre kenyérre és vízre; most az egyszer odébb mehet még szárazon.

FURCSASÁGOK AZ IRODALOM ÉS MŰVÉSZET KÖRÉBŐL

I.

645

[DE UGYAN KISASSZONY...]

— De ugyan kisasszony, hogy gondol ilyet: Rómeo Júliájának magyar-alföldiesen öltözni.

— Kérem rendező úr, azt én jobban tudom; Júlia kún leány volt.

5 — Ezt még nem tudtam.

— Itt van a darabban; tessék olvasni: „Júlia kúnok leánya...”

— Nem kúnok leánya ez, hanem „*konok leány.*”

— Hm. Hát az más?

II.

646

[VOLKMANN TRIÓJÁT...]

Volkmann trióját adták elő egy pesti hangversenyen, amelyről általánosan elismert vélemény, hogy *klaszszikus mű*. Végül a közönség zajosan hívta a szerzőt.

Egy úri alak indignálódva fordul erre szomszédjához.

8 — Balga közönség, hogy híhat ki olyan szerzőt, aki ezelőtt kétszáz évvel élt?

Mint bámult azután, mikor meglátta, hogy Volkmann élő ember és nem lélek.

10 Ez az úr azt hiheti tán, hogy ami klasszikus mű, azt mind kétszáz esztendővel ezelőtt kellett írni.

A rossz nyelvek hozzáteszik még, hogy ez az úr nevezetes kritikus nálunk.

III.

647

[EGY SZERKESZTŐ NAGYON SZÉPEN KÉRI...]

8 Egy szerkesztő nagyon szépen kéri az írókat, akik megjelent műveik példányaival meg szokták tisztelni, hogy ne írják a könyv táblájára e szavakat „N. N. úrnak tiszteletből, vagy barátságából, vagy emlékül — a szerző”, mert az nagyon zsenifrozza az embert, mikor esztendő végén el akarja adni az ekként összegyűlt könyveket az antikváriusnak.

IV.

648

[NEMRÉG EGYIK HÍRLAPSZERKESZTŐHÖZ...]

Nemrég egyik hírlapszerkesztőhöz beállít egy ismeretlen úriember, s ilyenforma indítványt közöl vele:

— Ismeri kegyed D. Ferenc urat?

5 — Ki volna olyan rossz ember, hogy D. Ferenc urat ne ismerné?

— Igaz-e az, hogy ez a derék úr egy költő árváinak százezer forintot gyűjtött össze?

— Nem lehetetlen.

10 — Hát kérem alássan, én is árva vagyok, mégpedig a nemzet árvája.

— Akkor olyan árva ön, akinek apja, anyja él.

15 — De nem akarnak rólam semmit tudni. Hát én azt indítványoznám, hogy venné kegyed rá D. Ferenc urat, gyűjtene nekem is össze vagy százezer forintot; nem lennék érte háladatlan, sőt felét közcélokra fordítanám.

(Az egészben az a legnagyobb élc, hogy ez valósággal megtörtént.)

V.

649

[EGY BÉCSI LAP KÖNYVÉSZETI ROVATÁBAN...]

Egy bécsi lap könyvészeti rovatában derék hazánkfia, a geniális Aszalay Szellemi omnibuszát a vallásos tartalmú könyvek közé számítja. Mint tudjuk, ez a szellemi omnibusz tele van ha-

5 mis és csiklandós anekdotákkal. A bécsi tudós azt hitte: hogy ez olyan omnibusz, ami a szellemeket a mennyországba, és onnan visszahordogatja egy huszasért jó pénzben.

VI.

650

[MIKORIBAN SZERDAHELYI KÁLMÁNNAK..]

Mikoriban Szerdahelyi Kálmánnak az a híres processzusa volt amiatt, hogy egy szerepében egyik zszurnalistánkhoz hasonlatosnak gondolták találhatni, említett fiatal művészünk valami kirándulást tett vidékre Egressy Gábor társaságában. Útközben egy faluban, mialatt előfogatra vártak, az ottani jegyző megsejté borotvált arcaikról, hogy ezek bizonyosan színészek, s minthogy a színészt mindenütt atyafinak tartják, behíta őket magához, s igen szívesen megvendéglé.

10 Csak amidőn búcsúzni kezdtek vendégei, akkor vette magának azt a bátorságot, hogy megkérdezze, név szerint kikhez volt légyen szerencséje?

Szerdahelyi erre komoly arccal bemutatá magát: „Én Egressy Gábor vagyok, ez az úr pedig itt Szerdahelyi.”

15 — Kérem — szólt Egressy —, meg van cserélve; ő Szerdahelyi és én vagyok Egressy.

Szerdahelyi erre odasúg a jegyzőnek.

— Ne ütközzék kegyed meg rajta; tudja, szegény a miatt a processzus miatt, amit tetszett az újságokban olvasni, restelli bevallani a nevét.

20 — Tudom, tudom — szólt a jegyző, aki most már egészen értette a dolgot, s azután mentül jobban vitázta Egressy, hogy őt nem híják Szerdahelyinek, annál jobban vigasztalta őt a házigazda, hogy ne búsuljon: a miatt a kis kocódás miatt nem szükséges magát szégyenlenni.

VII.

651

[MIKOR NEMRÉG SHAKESPEARE MACHBETHJE...]

Mikor nemrég Shakespeare Machbethje került a pesti színpadra, egy páholyi néző az első emeleten ezt az alapos megjegyzést tevő a műről:

5 — Nekem úgy tetszik, hogy ez a darab valami operából van csinálva.

VIII.

652

[NEMRÉG AZT OLVASTA A VILÁG...]

Nemrég azt olvasta a világ egy lapban: „Páris városa Vogel-féle látcsövön nézve”, törheti rajta a fejét, aki nem tudja, hogy Vogelperspectiv — madártávlat.

653

A TUDTÁN KÍVÜL EVŐ

Az öreg színházdirektor, L..., szenvedélyes tarokkozó volt, s olyankor, mikor ő a kártyát kezébe vette, semmit sem tudott sem a nagy, sem a kis világról, mármint a filozófusok szerint arról, ami rajtunk kívül, és arról ami rajtunk belül van.

5 Egyszer a kávéházban ülve, amint legdühösebben üldözi a pagátot, oda jön mellé egy kis süteményáruoló leány egy kosár

összegöngyöltett cukorostyafélét árulva, s kínálja a pagátulti-
mó vadászt nagy bizodalmasan.

— Eredj a tatárba! — riad rá a direktor —, majd én az étvá-
10 gyamat elrontom a te rossz süteményeddel ebéd előtt.

A leány azonban csak nem ment el, hanem ott maradt, és
tartotta a kezében a kosarat.

A direktor nagy tűzben volt, erősen folyt az ütközet; a nagy
hőségben, míg ellenfele a hívással késlekedik, belemarkol az
15 ostyáskosárba, s betöm a szájába egyszerre vagy hármat.

A játék mindig nagyobb érdekekkel foly tovább; minden új hí-
vásnál elfogy egy-egy marék ostyahenger, utoljára elfogják a
pagátot is, meg a huszonegyet is, hanem a kosárban sem ma-
rad semmi.

20 — Kérem szépen, direktor úr — könyörög a cukrászleány.

— No mi kell? Nem mondtam már, hogy nem eszem a süte-
ményedből; vidd odább!

— Hiszen mind meg tetszett enni.

— Kicsoda? Én? Láta valaki, hogy én egy falatot ettem?

25 Mindenki bizonyította, hogy valóban az egész kosárral ő fo-
gyasztta el.

A direktor flegmával bírt és fizetett, hanem azért nem hall-
gathatá el a társaság előtt, miszerint nagyon jól tudja, hogy ezt
most csak az ő megtréfálására gondolták ki, mert ő, úgy-segél-
30 jen, nem érzi magában, hogy valamit evett volna, s most is
olyan éhes, mint az elébb volt.

654

A CSUSZPÁJZ

— Maradj itt nálunk ebédre, Jóska.

— Mit ad kend ebédre, nénémasszony.

— Lesz jó csuszpájz.

- Akkor hát itt maradok. Még úgysem ettem csuszpájzt.
- 5 Jóska aztán nagyon megbámulta a tálat, amiben a kérdéses csodát felhozták.
- Jaj, nénémasszony, hisz ezt minálunk krumplinak híják.

655

HOGY ÁRULJA EL MAGÁT?

- Ejnye, szedtevettét! Hogy bevizezték kendtek ezt az asztalt! — szitkozódik a korcsmáros szűrös vendégei ellen.
- Korcsmáros uram *borával* vizeztük be.

AZ ÜSTÖKÖS

Humoristico-belletristicus
hetilap

I. kötet, 1858

Első évharmad

1858 augusztus–december

PALÓC MONDÁS

Útcsinálni voltak kirendelve a palócok.

— Ugyan hát ezt az öregembert minek hozták kendtek magukkal? — mond a felügyelő, egy fogatlan öregre mutatva köztük.

5 A legokosabb felelt:

— Hát bez ezt az öreget csak kutyának hoztuk el magoónkaa, hogy vegyázzék a gónyaánkra.

HAZAI LÓVERSENYEK

I.

[GRÓF Y-NAK FLINKFLANK ANGOL TELIVÉR...]

...Gróf Y-nak Flinkflank angol telivér sötétpej paripája az egész futtatás alatt mindig előtte járt báró X. Ripsraps arabs félvér almásszürkéjének, a célpontnál azonban báró X. zsekéja egy merész szökés által versenytársát *egy egész lófejjel* megelőz-

te...

II.

658

[ASSZONYSÁGOK DÍJA...]

Asszonyságok díja. Háromszor egy krinolin körül; pálya-hossza 1 és 1/4 angol mérföld. Aki legelőbb célhoz ér, az a vesztes. Bánat minden résztvevő által fizettetik.

659

CIGÁNYPOLITIKA

A szolgabíró nevenapján muzsikált a barna banda. Az ő helyük künn volt az előszobában; az uraságok odabenn táncoltak a teremben.

5 A almáriom tetején állt egy csoport hosszú nyakú üveg; mint a rajtuk feledett cifra papirosok bizonyíták, egykor drága innivalóknak üres hüvelyei. Jamaica rum, Bordeaux, Muscat Lunel, Château-Laffitte, s más efféle boldog emlékezetű nevek ingerkedtek az emberrel, ki most már keresztüllátott rajtuk.

10 A rajkók sokat pislogtak az üvegek felé, nem felejtették-e valamelyiket félig az urak? S egyszer csakugyan meg is sejtettek egyet, a többi háta mögé dugva, mely még félig volt töltve itallal; és oldalán ez a kellemes felirat: Szexárdi!

15 Ezt bizonyosan a hajdú rejtette ide. Bizonyosan ő lopta el az asztalról, az uraságoktól, a gonosztevő! Megérdemli, hogy megbüntessék érte. Ezt meg kell inni az orra elől. Ez legyen a büntetése.

Vala pedig abban az üvegben jóféle folyékony fénymáz, amivel a hajdú a csizmákat szokta fényesíteni.

Legelsőt húzni a drága italból természetesen a primás előjo-

20 ga volt; ki is szájához emelé a palackot, s ab invisis jót húzott belőle.

Akkor aztán mindjárt tudta, hogy suvickot ivott; de nem ordította el magát. Eszébe jutott, hogy ha káromkodni fog, majd minden ember őt neveti ki, s ahelyett megtörölte szépen a száját, nagyot köszörült a torkán, s átnyújtá a palackot a kontrásnak.

— Ez ugyancsak hatalmas ital volt. Nesze, Kuci!

A kontrásnak egy kicsinyt torkán akadt a drága ital; mert nem volt az ilyenhez szokva, de neki is volt annyi lelke, hogy el ne árulja magát. Szépen továbbadta a palackot a klarinétosnak.

— Jaj, bizony majd a torkomra ment.

A klarinétos majd megfulladt tőle, úgy megijedt, amint az a fain keserűség végigszaladt a torkán.

315 — Jaj, átkozom a gyomrát annak a hajdúnak, de jóval él!

Most a bőgősre került a sor, az sem árulta el a bajt, megitta a maga rátáját, s gondolta magában, hátra van még a cimbalmos, hadd kapjon az is belőle.

Ez volt a legjobb torkú legény a bandában; csakhogy kezébe kaphassa az üveget, nem kerül az vissza másodszer a primásra.

Nekifohászzkodott tehát, hátravetette a fejét, s nekifogott a nyakalásnak. Az első kortynál mindjárt észrevette, hogy nem jó bort iszik: bolonddá tették. Hogy azonban ezt be ne lehessen rá bizonyítani, megitta szépen a többit is, ami még az üvegben volt, az utolsó cseppig.

415 A cigányok aztán csak néztek egy darab ideig egymásra, mint aki nem tudja, hogy magán nevéssen-e, vagy máson? Míg egyszer azt mondja a vén cimbalmos a primásnak:

— Te Csicsa, nem ennénk rá egy kis — *kefét?*

BORKORCSOLYÁK

I.

660

[HOGY EZ A KÉT LÓ...]

— Hogy ez a két ló, bátya?

— 80 ft.

— Hát ez a jobbik magányosan?

— Úgy is 80 ft.

5 — Csak nem tart kend bolondnak?

— Nem ám, öcsém, hanem amattól is szeretnék ám megszabadulni.

II.

661

[UGYAN HOL MEGY MÁR A CONSRIPTIO...]

— Ugyan hol megy már a consriptio? — kérdé B. a betűsoros összeírásról jövő lakost.

— Bizony már a c (betű)-nél.

— No, úgy ráérek, ha a céheket consribálják.

III.

662

[ÍRJON NEKEM, ÜGYVÉD ÚR...]

— Írjon nekem, ügyvéd úr, jó fizetésért erről s erről folyamodványt — kéré egy ügyes-bajos N. ügyvédet.

— Jól van.

Elkészülvén a folyamodvány, felolvassa a megbízott ügyvéd,
8 s kérdi: kívánsága szerint van-e?

— Igenám, hanem a nevem elébe csak tehetett volna az úr valamit ennyi pénzért.

— Úgy! talán nemes ember?

— Nem biz én!

10 — Hát van valami mellékneve?

— Nincs nekem.

— Így barátom mit írhattam volna?

— Legalább odatehette volna az úr, hogy: „néhai”.

IV.

663

[KÉRDÉ GRÓF ERDÓDI...]

Kérdé gróf Erdódi a nála tisztelgő legátus nevét.

— Erdódi — lón a válasz.

— Úgy hát atyafiak vagyunk.

— Igen ám, méltóságos uram, azzal a különbséggel, hogy
n méltóságod „gróf Erdódi de Monyorókerék” — én pedig csak „Erdódi” de nyomortkerék.

V.

664

[MIDÓN A LECKEÓRÁT PIPÁZGATÁ...]

Midón a leckeórát pipázgatá kényelmesen a bentlakos diák, meglátja professzorát arrafelé menni, bezárja a lakószobaajtót.

Zörget a professzor s kérdi: — ki van ott bent? — Senki — felele a diák.

VI.

[ARANY JÁNOS EDDIG ISMERETLEN ADOMÁJA]*

[„Tájszavakról lévén szó egy tanítási órán, felhozá a professzor, hogy egyik helységben e-vel, amott ő-vel beszélnek p. o. N.-Kőrösön ő-vel; álljon csak fel valamelyik odavaló fi, s mondjon „ő” hangzással néhány szót; hirtelen felugrik egy, s csak úgy hevenyibe ezen szót bukkantja ki „öröm”. Bolond kend, fiam, itt is úgy mondják azt; hanem ilyenformát kellett volna mondani: „szödj Örzi csőrösnyét, jó löszs édös apádnak könyérhöz röggel”, úgy ám domine Kőrösztúry!”]

* A szerzősége nézve l. a jegyzeteket.

VII.

665

[MAGA KENYERÉN SZEGŐDÖTT...]

Maga kenyeren szegődött a cigány napszámra; reggel a gazda früstököl, a cigány odamegy, jó darabot levág a szalonnából.

— Hohó, cigány! magad kenyeren vagy te?

— Azon ám, de nem a magam szalonnáján!

VIII.

666

[A VÁSÁRON ELADÁS VÉGETT KIÁLLTOTT TEHÉN...]

A vásáron eladás végett kiállított tehén fogát, szokás szerint, meg akará nézni a vevő — hát a tehén tátott szájjal egyenest a vevőnek tart.

— Hjú, micsoda dühödt állat ez?

— Ne féljen kend tőle, szokása az annak, mert borjú kora óta minden vásárba ki volt állítva, s úgy hozzászokott a foga nézgetéséhez, hogy már most maga előre mutatja!

IX.

667

[KÉT ÚRI SZOMSZÉD ÖSSZESZÓLALKOZVÁN...]

Két úri szomszéd összeszólalkozván, egyik a csendőrséghez indult panaszt tenni. Útjában ösmerőst találja, s panaszolja az esetet, hogy ő büntetés végett feladja szomszédját a csendőrségnek.

5 — Ugyan barátom, mit gondolt, hogy még két nadrágos ember sem bír maga közt kiegyezni!

— Mit! Én „kétnadrágos”? Az apám sem viselt kettőt!

668

A VÉN HUSZÁR

Promontoron lakik egy vén huszár, nem kevesebb már, mint százhárom esztendős. Még most is begyalogol minden héten kétszer Pestre körültekinteni, s ha kérdik hogy-mint van? azt feleli rá: „Köszönöm, semmi bajom sincs, hanem a lábaim *kezdenek* már erőtlenedni.”

5 Hogy milyen dolog az, amikor egy százhárom esztendős embernek a lábai gyöngülni kezdenek? azt láttuk a múlt télen egy hajtóvadászaton, ahová a vén huszár is elhívták; aki csakugyan meg is srétezett egy nyulat. A nyúl azonban csak futott tovább;
10 a vén huszár nekiiramodott, utána a puskatussal! A vadászok hiába kiabáltak utána:

— Vén huszár, ne menj a körbe!

De bíz ő csak elfogta a maga nyulát, leütötte puskával, s úgy ment vissza a helyére.

15 Kevés ember teszi ezt meg 103 esztendős korában.

FURCSA SPEKULÁCIÓ

- Hallja az úr, lehet nekem a gazdám házát is biztosítani?
 — Hogyne lehetne. Miért?
 — Hát hogy ha meg találna gyulladni, s elégne.
 — No az szép felebaráti tett kegyelmedtől.
 5 — Felebaráti-e? Hát aztán ha elég, kinek fizetnék ki a pénzt?
 — Természetesen annak, akié a kár; a gazdájának.
 — Vagy úgy? Akkor hát nem assecurázok; (elmentében)
 hisz akkor hiába gyűjtanám fel.

MÉRT SOVÁNYAK A KÍGYÓK?

- Egy nagyon sovány delnő pörölt a férjére; utoljára hálátlan-
 ságát veté a szemére, mondván:
 — Kígyót tápláltam keblemen.
 — Azért hát olyan soványak a kígyók — felelt ez pogány
 8 flegmával.

ARANYKORBELI EMBEREK

- Szegeden van egy becsületes vízfordó ember, aki szorgal-
 mas takarékoság mellett annyira vitte a dolgát, hogy össze-
 szerzett kétszáz forintot kerek sommában.
 Baj volt azonban rá nézve ezt a pénzt őrizgetni, hogy el ne
 8 veszítse, vagy el ne lopják; nem tudott miatta aludni; utoljára

azt gondolta ki, hogy volt egy csizmadiamester ismerőse, azt megkérte szépen, hogy ha nem restelné gondját viselni a pénzének, tenné meg, hiszen ő nem kíván érte semmi kamatot.

10 A csizmadia szívesen elvette a pénzt, s a vizes ember most már nyugodtan tudott aludni odahaza.

Egyszer azonban valaki azt találja neki mondani, hogy nem jól van így a dolog: mért nem vett írást a pénzről, hisz így akár az ablakon dobta volna ki; hátha nem adja vissza a csizmadia, hogy veszi meg rajta?

15 Igaz a! A hordár rögtön sietett a csizmadiájához, s elmondta neki, hogy szeretne ő arról a kis pénzről valami írást, mert már azt úgy szokták.

A csizmadia adott neki írást, s nem tagadta el a pénzét.

20 Hanem a jámbor ember most már megint csak ott volt, ahol azelőtt. Most meg a kötelezvény miatt nem tudott aludni; akárhova dugta, azt hitte, megtalálják; ha magával vitte, attól félt, elveszti; bort sem mert már inni, hogy az írását el ne lopassa; egészen szerencsétlen volt miatta.

Egyszer aztán megint odamegy a csizmadiához:

25 — Ugyan édes majszter uram, kérem szépen, ha úgylis itt van a pénzem, viselje gondját már egyúttal az írásomnak is.

És most az adós saját hitelezője kötelezvényét tartja gondviselés alatt.

S aztán beszéljen még valaki, hogy meg van rendülve a hitel.

672

A NAGY ORROK

XI. Károly svéd királynak valami hadjárata volt az oroszok ellen kemény hideg tél idején. A gárda panaszkodott, hogy mind elfagy az orra. A hadvezér tehát azt gondolta ki, hogy jó meleg tengeri nyúlbőrből minden katona számára nagy orrtó-

- 8 kokat varratott, s azokkal vezette őket a csatába. Hát amint meglátják a muszkák ezt a rettenetes orrú népet, nem veszik tréfára a dolgot, elhajigálják a puskát, s szaladnak szerteszéjjel; azok pedig nem bírták őket kergetni csupa merő nevetés miatt.

673

LELKIISMERETESSÉG

- A nagy Széchenyi szavára X. megyében is alakult kaszinó, a buzgó indítványozó elnökké választatván, az aláírt tagokat a kaszinógyűlésen tartott beszédében serkenté, hogy ha már sikerült megalakítani ezen a nemzeti haladást előmozdító inté-
- 8 zetet, látogassák azt szorgalmasan a tagtársak.

- Úgy is lón; látogatták számosan, s egy napon egyik verbuvált tag megjelen komoly hivatalos képpel, s nagy alázatossággal instálja a tens igazgató elnök urat, hogy biz őneki Apátiban dolga van, elkerülhetetlenül el kell neki utazni, s így ma este-
- 10 re nem jelenhet meg a kaszinóban, de biztosítja, hogy holnap estvére múlhatlanul elérkezik, s azonnal a kaszinóba jövend. Ha azonban úgy gondolja az elnök úr, inkább állít maga helyett embert, mert mint már mondá: múlhatatlanul el kell utaznia.

NYELVISMERET

— Ugyan kérem, tud ön diákul?

— Oh igen.

— Det mihi decem florenos post festam*

5 bátyám; hanem azzal is hiába beszél, mert annak sincs pénze.

JÓ TANÁCS

Két somogyi ember hajt egy szekéren hazafelé valahonnan messze fuvarból.

— Hát Miska, megverted-e már a feleségedet? — kérdi az öregebbik.

5 — Nem én még.

— Pedig azt meg kellene ám tenni; mert azt tudod, hogy az asszony verve jó. Hány hónapja már, hogy elvetted?

— Három.

10 — Ahol van ni! Már annyi ideje, aztán még egyszer sem verted meg. Pedig ha eleinte hozzá nem szoktatod, hát később majd aztán nem hagyja ám magát megverni; menmeg később majd ő ver meg téged.

— De ha nem adott rá még okot.

15 — Dehogyan nem adott; csak keresd. Hát most mindgyá' ahogy hazamegyünk, ott lesz az ok. Ha nyitva találod a kaput, akkor verd meg azért, hogy minek hagyta nyitva? bemehetett

* Jól van mondva, azt jelenti, hogy ünnepek után-ra.

volna valami tolvaj rajta; ha pedig csukva találsz, akkor vedd meg azért, hogy mért nem várta az urát?

20 — Má' úgy teszek hát. Ugyancsak jó, hogy mondta kee, Pista bátya.

676

MÉLTÓ KÉTKEDÉS

Tudva van, hogy a kollégiumokban csak *vénia* mellett szabad a diáknak betegnek lenni. Tudniillik a beteg orvosi rendelvényét beküldve a tanárhoz, az ad neki bizonyos számú napokra engedélyt az iskolából elmaradhatni, ezt nevezik *veníának*.

5 Egyszer professzor X. Debrecenben felszólít a katalógusból egy nevet leckemondásra:

— Domine Kozák!...

Mondják neki, hogy dominus Kozák meghalt.

— Az lehetetlen, hisz nincs tölem *veníája*!

677

HÁTUL JÖN A BÚZA

— Mi van a szekéren? — kérdik a kalotaszegi oláhtól, amint Kolozsvár felé hajt.

— Kukurica, pedig szép. De hátul jön még a búza, az aztán csak szép.

5 A hátulsó szekéren pedig nem jött a búza, hanem jött az oláh felesége, aki útközben a csárdánál becserélte a búzát egy hordó pálinkáért, s iszogatta már vitézül.

EREDETI BÍRÁSKODÁS

Nemrég egy magyar földesúr rajtakapott egy zsellért a falopáson, amint már vitte haza a szekér fát az erdejéből.

— Hát János, mért lopja kend a fámat?

— Hát nagyságos uram, mikor tüzelő kell.

5 — Mit gondol kend, mennyit ér ez a szekér fa?

— Mégér biz ez egy pengő forintot.

— Hát ez a kend fejszéje hogy volt?

— Három bankó forint volt, nagyságos uram.

10 — No hát én most elveszem a kend fejszéjét, s visszaadok belőle harminc váltókrajcárt. Jól lesz?

— Jól van, nagyságos uram. Adjon Isten jojcakát.

— Fogadj Isten.

MEGINT EGY RÁGALOM A KRINOLIN ELLEN

Babosy uram, gróf Cserffynek udvari szabója, azt az alázatos kérelmet terjeszté kegyes pártfogója elé, hogy engedjen őneki az angol kertje melletti sétányon csak egy akkora darabka helyet élethosszaig tartó használatra át, amekkorán ő maga és a felesége elfér. A grófnak nem jutott eszébe, hogy krinolin is van a világon, s most Babosy mester azon a helyen építtetett magának egy kis nyári mulató lakot két szobával, egy konyhával, elöl kis virágos kerttel, hátul szőlőlugassal és baromfióllal.

SZEMÉLYVÁLOGATÁS

Kérdezik az örmény korcsmárostól: hogy adja a szénát?

— Hát ki milyen ember — úgy. Hintónak drágább. Szekérnek olcsóbb.

KISASSZONY, A CSIZMÁM!

Valami nagy vitézi darabot adtak, melyben az első szerelmes egyúttal nagy hős is. Van neki egy rettenetes bő sarkantyús lo-
vagcsizmája, aminek az orra félarasszal hosszabb a lábánál: ez
jeleni a vitézségét; aztán meg van egy szeretője, aki a nyakába
csibenkedik, s kéri, hogy ne menjen a háborúba, maradjon ott-
hon: ez jelenti a szerelmességét. A vitézség győz a szerelmessé-
gen, a hős kiragadja magát kedvese karjai közül, s azt mondja:

— Nem! mennem kell a harmincesztendős háborúba!

Hanem a csizma nem győz a kisasszonyon, aki rá talált hág-
ni a sarkával annak előrenyúló orrára, minélfogva a hős truba-
dúr, amint egy nagyot lép vitézi elszántságában, a sarkantyús
csizma ottmarad a lábáról kedvesének sarka alatt, mire a meg-
mezítlábasodott lovag ijedten kiált vissza az ország határáról
otthonhagyott menyasszonyához:

— Kisasszony, a csizmám!

JÓJCAKÁT KÍVÁNOK

Kopott szekerkén, himpókos fél lóval kocogott hazafelé Icik zsidó a szomszéd faluból; utána hajtattott jó két tüzes negyedfű csikón nyalka nemes legény; mikor elhaladt mellette, visszakiáltott rá hetykén:

- 5 — Jójcaját, szomszéd.
— Jójcaját, nemzetes uram.

Vagy kétszáz lépésnyit haladva, elszakadt az egyik ló istrángja, a nemzetes úr leszállt, s míg a szerszámot kötözgeté, Icik utolérte fél lovával, s illendően köszönt neki megint:

- 10 — Jójcaját, nemzetes uram.
— Jójcaját, szomszéd.

A zsidó jó messzire elbaktatott már, mire a szerszám rendbe jött; a nemes legény megint felpattant a szekérbe, közécsapkodott a lovaknak, s repült az országúton végig, csak úgy szikrázott kétfelé a kavics.

- 15 Nagyhamar utolérte a zsidót, s mikor elkerülte, gúnyosan köszönté:

- Még egyszer jójcaját, szomszéd.
— Jójcaját, nemzetes uram.

- 20 A két táltos rohant a szekérrel, mint a szélvész. A fakó szekér meguntta ezt a nagy sietséget, egyszer csak szétdúlt az egyik kereke, a tengely is eltört.

Amint a szekér gazdája szedtevettezik a káron, s vakarja a fejét, azon gondolkozáván, hogy lehetne három kerékkal hazamenni, megint utoléri Icik a himpókos lóval, szép csendesen elballag mellette, s megemelintve sipkáját, mosolyogva köszön:

- 25 — Még egyszer jójcaját, nemzetes uram.
— Mármost igazán jójcaját, Icik, mert aligha itt nem hálok.

NAGY MEGBÁNTÁS

Egy derék veterán tudósunk ifjú korában is igen sokat tanult és olvasott már, szüntelen könyvek között élt. Akkoriban pedig még a poétát és a tudóst nemigen nagy becsben tarták.

— Ugyan mit bújod azt a sok mihaszna könyvet — riadt rá egyszer nagy fenyegetéssel egyik nagybátyja: — még utoljára olyan ember lesz belőled, mint a vak Kölcssey!

Ezzel meg akarta ijeszteni.

A HURKAESÓ

Debrecenben van egy vén dőre, akit mindenki bolond Matyi név alatt ismer, jó csendes, jámbor bohó. Nemrég egy csomó talált pénzt, valami régi, értékből kiment banknótákat vitt fel a városházára, s ott átadta, nem tudom én, kinek? Az átvevők protokollumot vettek a tárgyalás felől, s kérdezők a vén bohót, hogy mikor találta ezt a pénzt?

— Hát mikor az iskolába jártam.

Ez a dátum nem tetszett a kérdezőnek, pontosabb adatot kívánt; gondolkozzál rajta Matyi.

Matyi gondolkozott, összehúzta a homlokát; végre megtalálta a választ:

— Hát mikor a hurkaesó volt.
No hisz ez kellett még csak!

Márpedig hiába kérdezték tovább; minden feleletből csak az jött ki, hogy mikor az iskolába járt, és a hurkaesó volt.

Végre elküldtek azért a gazdáért, aki Matyit irgalomból tartotta magánál, s aki tudott már a nyelvéen; az aztán kiderítette,

20 hogy tegnap volt az, a hetivásárban. Matyi tudniillik a gazda
kisfiát szokta az iskolába kísérgetni, s akkor látta meg a földön
azt a csomagot; egy kofa szemközt jött rá, a fején egy teknő
volt tele főtt hurkával, az is utánakapott a csomagnak, de elbot-
lott, s az egész teknő hurka bolond Matyi nyaka közé omlott.
Ez volt ránézve a hurkaeső.

685

CSALLÓKÖZI BOR HATÁSA

A Csallóköz egyik falujában a múlt szigorú télen egy ember
többet talált felönteni a garatra, mint amennyit megbírt, s még
hazáig ment volna, valahol eldőlt, és ott megfagyott.

5 A megyei orvos látteletre hívatván, ilyen tudósítást adott ró-
la a hivatalos jelentésben:

„N. János nagyon sok bort találván inni, ez volt az oka, hogy
megfagyott.”

Már most a jámbor csallóközieteket azzal csúfolják, hogy az ő
boruktól *megfagy* az ember.

686

A HUSZÁRÉLETBŐL

Örmester: „Herstellt Euch! és százszor Herstellt Euch” te
haszontalan ügyetlen ember. Ha még egyszer rosszul célzasz,
bezárlak.

5 *Újonc:* Otthon bezártak, mert jól céloztam, sok nyulát dur-
rantottam le a földesúrnak. Itt meg azt mondják, hogy nem tu-
dok célózni, és azért zárnak be.

NAGY SZERÉNYSÉG

- Hogy híják ezt a szép virágot, kis leánykám?
 — Ne-tessék-hozzám-nyúlni-virágnak (nyenyúljhozzám).

GYÓRKA, NE PUPÁJ!

Táncvigalmat adtak Szamosújvárott a derék örmények; meghívták a dalidóra X György asszessor urat is, ámbátor ismerték arról a rossz szokásáról, hogy az örményeket mindig szereti csúfolni. Hanem az örmény áldott jó hosszú türelmű, ragaszkodó nép, akinek sokáig lehet borsot törni a hátán, amíg megharagszik érte.

György úr az egész dalidó folytatásban mindig is produkálta, hogy mennyire tud ő tréfálni az ő érdemes barátaival; mazúrt húzatott, mikor azok csárdást akartak táncolni, valamennyi dá-
 10 mát mind fölkerít táncra, s egyiket sem vitte el; ahol szerit tehetett, rálépett egy becsületes ember tyúkszemére; azok mindent elnéztek jámbor türelemmel.

Hogy utoljára semmivel sem bírta őket megharagítani, azt gondolta ki, hogy széket tett ki a táncterem közepére, s arra rá-
 15 ült, kihúzta a pipát a zsebéből, rágyújtott, s elkezdett pöfékelni otthonos kényelemmel.

A jámbor örmény urak odamentek hozzá, s mondogatták neki szép csendesén: „Gyórka, ne pupáj!” amire ő csak azt felelte: „de mikor olyan jólesik.”

20 Másodszor is mondják neki: „Gyórka, ne pupáj, az asszonyok nem szeretik a füst.”

Gyórka csak pupált tovább, és kacagott.

Harmadszor aztán nem szóltak neki semmit, hanem megfogták a gallérját, s kilökték az ablakon.

25 Erre nem volt elkészülve.

Következett a markális gyűlés, György úr híres szónok volt a jobboldalon; ha a baloldal hőseit kellett ostorozni, senki sem győzte olyan jól gorombasággal, mint ő. Hát mikor legjobban handabandázik, valami gonosz csont közbeszól intő hangon:

30 „Gyórka, ne pupáj.”

Mire György úr egyszerre kiesett a kontextusból, ahelyett egy pár hatalmas teremttében nyitott utat haragjának, s azért megint csak ő kapott akciót, s fizette a bírságiumot.

689

RÉGEN VOLT EZ

Hajdanában, mikor még egy debreceni vásárra annyi tenger nép járt, hogy egyik szekér a másikat érte, s a tömérdek vásárlótól mozogni sem lehetett, történt, hogy báró R...y, egyike a vidék leggazdagabb urainak, behajtata szép csengős öt lóval

5 Debrecen egyik kapuján, s elkezdett szállást keresni. Azt előre is tudta, hogy azt a két fogadóban nem kap, mert ott még a kályhalyuk is praenumerálva van vásár előtt egy hónappal; hanem hát sorba vette a házakat, beszélőngatva mindenüvé, hogy

10 hol adnának neki, lovainak és cselédjeinek szállást? De még a házak is mind el voltak foglalva, s dacára minden ígéretnek, könyörgésnek s magyar vendégszeretetnek, a főúr nem talált helyet, ahová fejét le- és a lovait behajtsa. Már majd keresztülment a városon, amint a német utca vége felé meglátja egy csinos lak kapujára írva: „Ez a ház minden órán eladó szabad

15 kézből.”

— Állj meg! híjátok ki a háziurat.

Az előjött.

— Mi ennek a háznak az ára?
— Tizenötezer forint.
20 — Itt van, számláljuk meg.
Addig le sem szállt a kocsi, míg le nem fizette.
— No már most tán kapok szállást?
25 Afölötti örömeiben aztán, a volt házigazdának holtáig való
lakást engedett az eladott házban; melyet maig is róla nevez-
nek Debrecenben.

690

RÉGI NEMZETSÉG

Egyházmegyei gyűlés után a kurátori ebéden évelődnek a
szekuláris urak, hogy ki hová üljön?

— Már ami a rangot illeti — szólt egy tréfás úr —, az én
nemzetségem itt a legrégebb, mert az én nevem *Ember* Gábor;
8 az pedig meg van írva, hogy az Úr a teremtés hatodik napján
alkotá az embert.

— Kérem! — szólalt fel erre egy másik úr —, akkor az én
nemzetségem még egy nappal régebb, mert engem meg *Farkas*
Ferencnek hírnak.

691

FURCSA PREDIKÁTUM

Gróf Crayon, indigenált magyar nemes úrhoz egyszer vala-
mi hivatalos levelet kellett volna küldeni; a szolgabíró azonban
nem tudta a keresztnévét, tőle magától pedig csak nem kérdez-
hette meg. Miként süsse már most ki, hogy kinek híják a gró-
8 fot? Erre valaki azt a tanácsot adja neki, hogy nézzen utána a

tiszamelléki agarász társulat évkönyveiben, annak bizonyosan tagja a gróf, ott megtalálja az egész nevét. „A biz igaz.” Ilyen évkönyvre nagyon könnyű volt szert tenni; abban meg is találták valóban a grófot, mégpedig mint egyikét a nyerteseknek, ott állván a jelentésben: „Valthiop, Crayon Richard gróf; nyert ezüst billikom; 25 arany.” A szolgabíró megörült neki, hogy íme nemcsak a keresztnévét, hanem a predikátumát is meglelte a nemes grófnak, s kipingálta a levélborítékra szépen: „méltóságos gróf *Valthiop Crayon Richard úrnak*”. (Az a Valthiop pedig voltaképpen a gróf *agarának* a neve volt, mely akkor a gyepen pályadíjt nyert.)

692

MI VAN NÉGY SZEM KÖZT?

Bálay úr maga is félszemű volt, meg az inasa is. Egyszer a felesége arra kéri nagy jámborul, hogy szeretne vele négy szemközt beszélni.

— Te Miska te! — kiált ki Bálay úr az inasnak — gyere csak be, a feleségem négy szemközt akar velem beszélni; légy itt.

693

AZ ÚJ GAZDA

Báró Ószy vénségére rájött, hogy sokkal jobban mennének az ő gazdaságai, ha ő saját maga kezelné azokat. Kiszámítja, hogy ha ő maga tartana juhokat, mennyit venne be a gyapjából, mennyit a bőrből, a sajtból, a túróból etcaetera. Megmutatta egy praktikus ismerősének a számíftást.

— Sokra találtad tenni ezt a sajtot. Ennyi nem lesz.

— Hja barátom. Én másképp fogok tenni, mint ti. Én minden birkának két tőgyét kifejetem, s csak a másik kettőt engedem a báránnyal kiszopatni.

10 — Hm, tudod mit? Engedd előbb a báránynak az egyik kettőt kiszopni, s azután fejed ki a másik kettőt.

694

KUTYAPRÓBA

— „Készen van-e a sövény?”

— „Készen, uram.”

— „Nem ugrik-e már rajta keresztül a kutya?” — „Nem, nagyságos uram.”

5 — „No majd megpróbálom.”

695

A GRÓF ÉS AZ ÁRENDÁS ZSIDÓ

— „Van-e tehene?”

— „Nincs biz a!”

— „Adok én kettőt.”

— „Köszönöm.”

6 — „Hát lóra van-e szüksége? kettővel szolgálhatok.”

— „Köszönöm.”

— „Hát pénze van-e?”

— „Az van, miért kérdi a gróf?”

— „No mert kölcsön akartam kérni!”

A FŐSVÉNY ÉS KUTYÁJA

Rakházi úr nagy fősvény volt; volt neki egy nagy kutyája, amit ő láncon tartott, és nem adott neki enni.

A szelindek aztán éhségében egész éjjel üvöltött, ordított torka szakadtából.

5 A szomszédban mészárosok laktak; azok sem tudtak aludni a nagy vonítástól; hogy tehát álmukat megmentse, éjszaka nagy cubákokat hajigáltak át a kutyának, hogy ne ordítson.

10 A gazda pedig ott leste a kerítés mellett, s amint a koncoakat áthajigálták, ő azokat szépen eltakarította, egyet otthagyt a kutyának, a többit pedig rakásra szedte, s hetenkint eladta a csontlisztórló malomban. Ilyenformán, amit még magyar ember soha ki nem talált, a kutyájából is hasznot tudott húzni.

15 Egyszer azonban megelégte a szelindek a koplalást, és megdöglött. A mészáros szomszédot nem boszontá többé az ugatás, tehát nem is hajigált a kerítésen keresztül több koncot.

20 Hogy e jövedelemforrást a gazda addig is, míg új kutyát keríthet, kiapadni ne engedje, azt a furfangot gondolta ki, hogy éjszakánként maga bújt bele a kutyaóiba, s ott vonított a szelindek képében, míg koncilletményét át nem hajították, s csak azután ment aludni.

FELJEGYZÉSRE MÉLTÓ DOLGOK

I.

697

[EGY DINNYEÁRULÓ KOFÁT...]

Egy dinnyeáruló kofát egy színházi szolga keményen megsértett. A megbántott delnő nem tűrte békével a sérelmet, hanem felment: — a bírósághoz? — nem! hanem a színházi irodába, ott előadta panaszát, s azt az elégtételt követelte, hogy 5 megbántója bűnhődés fejében fizessen öt pftot — *a színházi nyugdíjintézetnek*. Mondani sem kell, hogy kívánsága ratifikáltatott, s ennek alapján a kiegyenlítés megtörtént.

II.

698

[A NÁPOKBAN EGY GYLKOSSÁGGAL VÁDOLT NŐNEK...]

A napokban egy gyilkossággal vádolt nőnek kellett a törvénszék elé állíttatnia. A nő azonban igen betegnek mutatta magát, a törvénszék ennél fogva kiküldte a tisztiorvosokat, hogy tekintsék meg, milyen nagy baja van? Azok azt a bizonyítványt adták, hogy a vádlott nő *minden életveszély nélkül* törvénszék elé állítható. Íme azonban mily könnyen csalódik az orvosi tudomány! Azon némben *a törvénszék elé állíttatás következtében* harmadnapra meghalt; — (mert felakasztották...)

III.

699

EGY DEBRECENI POLGÁR...]

Egy debreceni polgár el akarta adni az ökrét, hanem biz az már vén volt; két foga hiányzott is elől; hogy tehát ezt a hibáját észre ne vegyék a vevők, szerzett két ökörfogot, s azzal felvitte a jószágát Nagyváradra a fogorvoshoz, hogy azokat tegye be neki. Ez megtörtént dolog, azért nem kell tréfára venni.

700

VESZEDELMEZ FOGADÁS

Tóni. Servus ecsém!

Józsí. Servus ecsém.

Tóni. Micsoda ecsém? Bátyád vagyok.

Józsí. Az biz én neked.

5 Tóni. Ejnye, hisz az ölemben hordoztalak, mikor kicsi voltál.

Józsí. Meglehet, hogy nagyobb kamasz voltál, de én tanítot-
talak silabizálni.

10 Tóni. Micsoda? Hiszem mikor én jurátus voltam, te még akkor a normába jártál, s nekem kezet csókoltál, ha egy krajcárt adtam körtére.

Józsí. Hallatlan! Nem hozzám kínálkoztál patvaristának, mikor én már szolgabíró lettem?

15 Tóni. Jérusálem! hiszen akkor kaptad az apádtól a legelső fakardot ajándékba, mikor én már mint hadnagy kapituláltam.

Józsí. Ez mégiscsak sok. Hisz én feleséges ember voltam, mikor még neked hátul gombolták a ruhádat.

- Tóni. Ejnye... Fogadjunk, hogy én vagyok a nagybátyád.
Józsi. Jól van, fogadjunk. Mibe fogadjunk?
- 20 Tóni. Egy láda pezsgőbe.
Józsi. Az nem ér semmit. Hamar megisszuk, s vége a bűnhődésnek. Másba fogadjunk. Amelyikünkre törvényesen bebizonyul, hogy a másiknak unokaöccse, az tartozik a nagybátyjának, akárhol találkozik vele, kezet csókolni.
- 25 Tóni. Jól van, áll a fogadás. Hát mikor születted?
Józsi. Ezernyolcszáztizenegyben.
Tóni. Én is akkor, május harmadikán.
Józsi. Én is aznap. De délelőtt-e, vagy délután?
Tóni. Azt már nem tudom.
- 30 Józsi. Én sem tudom. Írunk a papnak.
Mind a ketten meghozatták a keresztleveleiket, s azokból aztán kisült, hogy csakugyan Józsi idősebb *hat egész órával* Tóninál, s már most Tóni akárhol találkozik Józsival utcán, színházban, társaságban, mindenütt kezet csókol Józsinak, s kedves urambátyámnak titulálja, amit ez hasonló prozopopeiával enged magán megtörténni.
- 35

BORKORCSOLYÁK

I.

701

[VOLT EGY PALÓC INASOM...]

Volt egy palóc inasom. Szolgálatára első reggelén páratlan csizmát hozott be.

— Marci te, hisz ez a csizma páratlan!

— He he! hisz ketteő van!

5 — Nem látod, csacsi, hogy az egyiknek szára hosszabb, mint a másiké?

— Hát 'szen behozhatom a másik párt, de mikor az is csak olyan!

II.

702

[LELKECSKÉM, VOLT-E PIROS SZALAG...]

— Lelkecském, volt-e piros szalag a kis Zsoli nyakán, mikor elveszett.

— Volt, volt, hogyne lett volna, látta talán valaki a kis kedvest?

5 — Nem tudnám; de ím itt e kolbászban látok piros szalagdarbkákat.

III.

703

[NEM ÉR BIZ AZ A HIMLŐOLTÁS...]

— Nem ér biz az a himlőoltás egy fakohát se, nemzetes uram!

— Már mért ne érne, János gazda?

5 — De tudom én azt. Tavaly átment a szekér gyerekemen, belehalt biz a, pedig hát be volt oltva az istenadta!

A SÁRBÓL KIMENEKEDTEM

Halottat temetett Debrecenben a kántor; s ment elől nagy
siralmasan énekelve: „a sárból kimenekedtem!”

Félre talált azonban lépni a padlóról, s ijedten kiálta fel:
— Jaj, húzzanak ki; inkább most estem még bele nyakig.

APA ÉS FIÚ

(A KÍGYÓ UTCA SZÖGLETÉN)

— Jaj apám, ne menjünk a Váci utca felé, ott egy hitelezőm
lakik, kerüljünk az Úri utcára.

— Jaj fiam, ott meg az enyim lakik.

HITELES TANÚ

Kisbíró. Hát kend hol volt, hogy egész héten nem jött utat
csinálni?

Pógár. Beteg voltam, komiszárus uram, nem jöhöttem.

Kisbíró. Beteg volt kend? ugyan miféle hideg lelte? Van-e
tanúbizonyossága?

Pógár. Ihol van ni. (Mutatja szüre alól a ludat.)

Kisbíró (Meggyőződve). No már úgy elhiszem.

FURCSA DISKURZUS A SZÍNHÁZBAN

egy zajos operai nyitány alatt:
komportálva egy közepett ülő harmadik által

A. úr. — Visszaérkezett kegyed Velencéből?

B. úr. — Igenis szerencsésen.

A. úr. — Nini: X...né asszonyosság is itt van.

B. úr. — Az bizony. Ott ül a férjével együtt.

5 A. úr. — Megkapta kegyed a tengeri betegséget az úton?

B. úr. — Természetes, hogy megkaptam.

(Most minden trombita elkezdi torkaszakadtából szólni.)

A. úr. — Kedves asszony ez az X...né még most is ugyebár?

10 B. úr. — Hiszen el lehetne túrni, csak az embernek a gyomra ne émelyegne tőle olyan nagyon.

A. úr. — Vajon még most is olyan híve a régi bárójának?

B. úr. — De iszen megkapta azt minden ember, aki velünk együtt jött a hajón.

VÁLOGATOTT KITÉTELEK

Egy híres bűnvádi eset nyilvános tárgyalásakor, mint tanúk, egy nagykörösi kurta rokolyás pesztonka, meg egy hórihorgas, tenyeres-talpas háziszolga voltak beállítva, akik úgy látszott, hogy igen egy nyomon feleltek a kérdésekre.

5 A vádlott ügyvédje, hogy e körülményre figyelmessé tegye a bírakat, ily válogatott frázisban tevő ezt illető megjegyzését: —

„Csordás János nem egyéb, mint Barna Jutkának *uszályhordozója*.”

FURCSA SZÚCS

Esztergomban lakik egy derék, jókedvű ügyvéd, Jóczy, és egy becsületes, szelíd szúcsmester, Dióczy.

Jön egyszer az ügyvédhez egy paraszt, jó napot kíván, és mond:

5 — Kigyelmed ugyebár Dióczy uram?

— Igenis, én vagyok Jóczy.

— Hát csináljon kigyelmed nekem egy ilyen új ködment, mint ez a régi.

10 — Hallja kend — mond neki az ügyvéd —, én nem csinálók kendnek ködment, újat; hanem ha sokat járogtat kend hozzám, hát már ez a régi is itt marad.

SORSÁT SENKI KI NEM KERÜLHETI

Piróki Miskát frakk, spinát és citatóriával se lehetett úgy eléríteni, mint azon szárnyatlan állattal, melyet télen-nyáron bivalynak hívnak.

6 Üstök, orr és gúnyaféle állapotának lángoló minémúsége miatt Piróki Miska, sehogysem jöhetvén ezen négy lábú madárral rokonszenvi atyfiságba, annyira vitték az antipátiát, hogy egymásnak még csak nem is köszöntenek vala.

Történt egyszer, hogy Miska Mihály korában ozsonnára invitáltatott, és pedig oly vidékre, melyen egy fűszálra három bivaly esett. 10 Útjában másfél mérföldet került, hogy e sötét kompániát mellőzhesse. Neki rugaszkodik egy mocsárnak, melyen át egy szál deszka híd vezetett.

— Na bivaly, bolonddá tettelek ugye? — mond Miska Mihály a híd közepén nagy hegyesen kacagva.

15 A deszka híd nyílásán azonban egy észre nem vett valamiben megbotlik Miska Mihály. Ezen valami pedig a mocsárban szoarézó bivalynak az ő szarva volt.

Hhaj! sorsát senki ki nem kerülheti.

711

GONOSZ SZÁMADÁS

A régi időkben, mikor még egy húszasban ötven krajcár volt, Balás úr, mint nőtlen agglegény, otthon szokott főzteni; levén egy vén gazdasszonya, aki úgy csalta, ahogy neki tetszett. Ennek minden napra adott egy húszast a konyhára, abból ki kellett kerülnie minden költségnek. Este azután pontosan megkívánta az öregúr a számadást, mit Jutka asszony nagy dérréldúrral és nehezteléssel rendesen föl is diktált, ő maga írni, olvasni nem tudván; mikor aztán az öreg úr összeadta a számokat, kevesebb sohasem volt a summa egy húszasnál, de többnyire túlmént azon még 5 – 6 krajcárral. Jutka asszony mindig be tudott számolni egy húszas piaci pénzből ötvenhat krajcár kiadást.

712

EZ IS HIVATÁS

Nagydiák korunkban, mikor már kezdtünk kifelé fordulni az iskolából, egyszer azon tanakodtunk, hogy kiből mi akar lenni?

Egyikünk orvosi, másik lelkészi, a legtöbb ügyvédi pályára szánta magát; volt közöttünk egy hosszú hajú, hosszú lábú fiú,

- 5 apja jó módú kereskedő, emeletes háza is van; a fiú mindig a padot faragta, s nyáron mindig a hátulsó padban aludt lecke alatt.
— Hát te mi akarsz lenni?
— Én? — felele a pajtás egész öntudatos megnyugvással —:
tengeri rabló.

713

HÍRLAPI KACSAK

- Egy gazdag kereskedő birtokain több halastó van, nemrég egy újságban azt olvasta, hogy valaki olyan szerencsés volt egy port feltalálni, mely ha bármi tóba behintetik, ottan a halak tenyészni fognak oly nagy mennyiségben, mint a tótvidéken a burgonya. A por csak két körmöci aranyba kerül, s a pornak feltalálója kész ezen summát visszaadni, ha a pornak a fent említett hatása nem lenne. A kereskedő nagy kedvelője a halaknak, rögtön elküldi a két aranyat, s a porból egy adagot kér. Egynehány nappal később visszakapta pénzét következő sorok kíséretében: „Nagyon sajnálom, hogy uraságodnak az ígért porral nem szolgálhatok. Az egész dolog csak tréfa, tudniillik én néhány barátommal fogadtam, hogy a legbolondabb dolgot ki lehet nyomtatni, s találkoznak oly bolondok, kik el fogják hinni. Uraságod már a huszonhetedik.”

714

KÖLCSÖNÖS MEGISMERKEDÉS

Azokban a régi jó időkben X. septemvirnek oldalán esküdött föl joggyakorlatra az ifjú E-y. E két egyén közül az első, tudniillik a septemvir, nyers parancsoló modorárul — az utóbbi,

a jurátus pedig elmés ötleteiről, sajátágairól volt országszerte
5 ismeretes.

Előadván pedig a septemvir új jurátusának kötelességei rendét — a többek után így szóla hozzá:

— Aztán, amice, jól megjegyezze magának, ha én az asztalnál így teszek (fejével inte), az annyit tesz, hogy keljen fel, és
10 *váltson tányért!*

— Értem méltóságos uram — felelt E-y —, de engedje meg, hogy én is megismertessem szokásaimmal, mert mikor én meg így teszek (fejét tagadólag rázza), az annyit jelent, hogy teremti-
ügyesgéljen — *nem váltok én!*

715

MÉG EGY SZÍNHÁZI RÉBUSZ

Azt mondja egyszer, nem tudom én, melyik Edgardo, vagy kicsoda? egyik operában:

— „Hajs mek ellettem petrikedet!”

Ez azt jelenti, hogy „hajtsd meg előttem *térdedet!*”

5 A jámbor énekes rosszul fogta fel a sűgő szavait, s azt hitte: Petrik úrról van szó, aki kardalnok, és igen mulatságos ifjú.

716

NAGY RIVALITÁS

Egyik hazai fürdőnkön két vendéglős van. Mind a két helyen nem ehetik az ember egyszerre; mert egy nap kétszer csak az én kedves barátom, X. úr szokott néha ebédelni — *feledékenységből!*; magam csak az egyikbe jártam; — egyszer este fáradtan
5 érkezem haza, izenek a másik vendéglőbe, mely sokkal köze-

lebb volt, hogy küldjenek a lakásomra valami sültet; s azt a választ kaptam rá, „hogy ott vacsoráljak, ahol ebédeltem”.

717

NÓVÁSÁR

A m-i ember olyan feleséget vett, kinek férjét a háborúban elesni többen látták; s közönségesen hitték, hogy az odaveszett. Ő öt évig csendesen és holdogul élt nejével —, akkor az elveszettnek hitt férj eljön, nőjét visszaköveteli. Az utósó férj
6 nejétől megválni nem akart, az első férjet egyezkedésre szólította fel: ez az egyességre hajlandó is volt, a nőért ezer forintot kívánt; addig alkudoztak, s addig törték a nő árát, hogy száz bankó forintban, egy pár fejér ruhában megegyeztek.

Egyezés után amint a kialkudott díjt az első férj felvette,
10 ekként búcsúzott: „Isten áldjon, cimbora; én nem veszítettem, nekem a nő csak húsz forintomba került”.

718

A K—I KISBÍRÓ

p-on tanuló fiának ekként írt levelet:

Nyugtatvány. Atyai tisztelettel egy disznólábat, borsót, len-
csét küldök, a borsóból B. uramnak is adjál, mert a zsákon na-
gyon megijedtünk, sári nénéd most is a kuckóba fekszik annyival is inkább az ünnepet erre fordítsd. Költ különös indulatból
8 Apád, a becsületes helység érdemes kis bírāja.

KI TUDJA, KI MIÉRT IMÁDKOZIK?

Nagy beteg volt az öreg fősvény nagybátya, alig volt már reménység, hogy megmaradjon; pedig az örökösök ugyan nehezen sajnálták. Ott lesték már egy hét óta, s titokban egyezgettek is az osztályon.

5 Egyik kegyes nőrokon mindig ott ült az ágya mellett, s egyre imádkozott a haldokló felett.

— Bizony visszaimádkozza még! — dörögének az aggodalmas atyafiak magukban.

10 Egyszer az öregúr talpra állt, meggyógyult, megint semmi baja sem lett.

— No néném — szólt az egyik örökségre váró —, ezt ugyan visszaimádkozta.

— Nem én, kedves öcsém uram — menté magát a kegyes hölgy —, hisz én csak a boldog kimúlásáért esedeztem.

BUKSENGI BORBÉLY

Buksenginek nem volt ugyan diplomája, de azért szerette, ha orvos úrnak címezték; sőt ő maga is minden kezei elől kikerült irományt mint orvos írt alá; lévén az ő mestersége borotválás, érvágás stb.

5 Az említett hírneves, nagyra törekvő borbély egyszer beteghez hívatott. A betegnek azt verték a fejébe: hogy bajától csak érvágás által szabadulhat; s ezen műtéltre Buksengit felszólította.

10 Buksengi komoly arccal végignézi és tapogatja a beteget, aztán szinte hasonló komolysággal a betegségéről ekként nyilatko-

zott: „Érvágásképpen nem lehetvén semmiképpen, mert itt apró sorok vannak.”

Ezután felszóllítatván, hogy rendeljen valami orvosságot, következő orvosi rendeletet írt: „Menendő két húszas, jövődő 15 két citrom, még egy tízes ivásképpen. Buksengi orvos.”

— Ugyanótle valaki bizonyítványt kért: hogy a gyógyszer-tárból patkánymérget hozzattathasson. Evégett következő bizonyítványt adott ki:

„Bizonyítvány. A sok patkányok tetemes emésztése és kár- 20 tékonyságai végett adom ezen bizonyság leveletem, ahhoz való szert, mely hozzá tartozandó, maszlagot. B. orvos.”

— Egy agyonlőtt ember megvizsgálásáról ilyen látlevelet készített:

„Felnevező. Mind Okos Jánosnak sérelme, mind golyó álta- 25 li esete ekképpen találtatott; melynek mint való lövése halállal kellett nékie lennie, mert okai nem tudandók.”

Melyet, mint helybeli lakos, mint orvos léttemet bizonyítván. B. dr.”

721

NEMCSAK TAVASSZAL, HANEM TÉLEN IS

Kérdezték az úgynevezett világi teológust a vizsgálaton; ki csak amúgy hébe-korba tekintett be az iskola ajtaján:

— „Existit ne Deus vere?”

A kérdeztett hirtelenébe azt felelte rá:

n — „Existit non tantum vere, sed etiam hyeme.”

722

4-SZER NYOLC ANNYI, MINT 8-SZOR 4

Zsidó. Nagyságos szolgabíró uram, ez a paraszt nem 8 forintot mint az étélethebe van, hanem csak négyet fizetett.

Paraszt. Úgy szól az ítélet.

Szolgabíró olvassa az ítéletet — 8 forintot 4 hét alatt tartozik
5 kifizetni.

Paraszt. Hisz a mindegy: akár 4 forintot nyolc hét alatt, akár nyolc forintot 4 hét alatt — négyszer nyolc csak annyi, mint nyolcszor négy.

723

CSAK ÚGY, MINT OTTHON

Cenzúrán volt a diák. Midőn a felelés órá került, nagy fontos képpel felállott, de bármint csűrte-csavarta a dolgot, sehogy sem tudta a kérdést megfejtetni. Csak bámult, mint a sült hal, és hallgatott, mint a nyúl a zsákban. A cenzor azt hitte, hogy
5 megzavarodott, azért egész szelídséggel bátorította: „Csak oly bátran viselje magát, amice, mintha tanítványainak privát leckét adna.” Erre a diák örömtől ragyogó arccal szólt: „Ma nem lesz privát lecke.”

724

HA ÉN NEM VOLNÉK

Nagyban küszködött a rektor az iskolás gyerekekkel, mindenképp meg akarta neki magyarázni a szarvorrút (rhinocerust),

de a gyerek csak nem fogta fel. Valahányszor azt kérdezte, hogy: tudod-e, érted-e? a gyerek mindig azt felelte rá, hogy: „nem tom biz én”. A rektort majd megette a méreg. Mikor ő oly jól megmagyarázza, s az a sehonnai még sem érti! Azonban a negyedszeri magyarázatra elmondta utána a gyerek szóról szóra (hanem azért akkor sem értette ám még!). „Nagyon gyenge a te eszed — mond a rektor egész önérzettel —, bizony ha én nem volnék, te volnál a világon a legnagyobb számár!”

725

ERÓS VÉDELEM

Gyéházi úr nagy fősvény volt; ha koldus ment hozzá kéregetni, azt kérdezte tőle: voltál-e már a szomszédban? — Ha azt mondta, hogy nem volt: „eredj elébb oda”. — Ha azt mondta, hogy volt: „adtak-e ott valamit?” — Ha azt felelte, hogy adtak: „ha adtak, érd be vele”. — Ha azt felelte, hogy nem adtak: „Ha ott nem adtak, hát én hogy adnék?”

726

ÉRT AZ ÁLLATOK NYELVÉN

Miskolcon egyszer tűz volt: a padlásán felszorult kecske kétségbeesve dugta ki a fejét egy ablakon, s iszonyúan mekegett.
— Elhiszem biz azt! — kiált fel rá egyike a tűzoltóknak.
— Hát kend érti, mit mekeg az a kecske? — kérdi tőle a másik.
— Hogyne érteném, hiszen világosan mondja: „*de melegem van!*”.

BORKORCSOLYÁK

I.

727

[A BÁNAT ÉS A NŐ KORA...]

A bánat és a nő kora annyiban hasonlít egymáshoz, hogy gyakori emlegetésével mind a kettő csökken.

II.

728

[MI JUT ESZEDBE, TÖLTETLEN PUSKÁVAL...]

- Mi jut eszedbe, töltetlen puskával lesni a nyulat!
- Psz-t! hiszen a nyúl azt nem tudja.

III.

729

[HOGY CSINÁLJÁK AZOKAT AZ ÁGYÚKAT...]

— Hogy csinálják azokat az ágyúkat? — kérdé a suhanc a hazatért obsitostól.

— Hát csak úgy, hogy vesznek egy hosszú gömbölyű lyukat, azután körülöntik rézzel.

IV.

730

[ÖREG FÉRJ...]

Öreg férj. Mit gondolsz, mucikám, nem volna jobb Amerikába kivándorolnunk?

Fiatal nő. A bizon pompás volna! Lásd, Nyugtalanfi is kivándorolt, s három év múlva mint milliomos halt meg!

V.

731

[A N-I EMBER TANULÓNAK VITTE...]

A n-i ember tanulónak vitte a p-i iskolába fiát; kérte a tanítót: ne bánna a fiával keményen; különben sem azért hozta iskolába, hogy váljék belőle valami; hanem csak azért, hogy meglássék, hogy egy kis tinta cseppent a csizmája orrára.

VI.

732

[A PANASZKODÓ ASSZONY...]

A panaszkodó asszony hóna alatt megcsippant az odaszorított csirke.

— Mi az? — kérdi a panaszt hallgató esküdt.

— Egy csirkét hoztam a tekintetes asszonynak.

- 5 — Vigye vissza — tudja meg, hogy nekem egy talpalatnyi feleségem sincs.

VII.

733

[ÜLJ IDE A TÉRDEMRE...]

— Ülj ide a térdemre, húgocskám! — mondá egy agglegény a kislánynak, szerelmes szemeket vetve reá.

— Jaj bácsikám! — felelt ez —, félek ám én, hogy letörik alattam az ily rozzant szék.

VIII.

734

[EGY AMERIKAI LAPBAN...]

- Egy amerikai lapban minap a következő felhívást olvastuk:
„Feleségemhez, ki elhagyott, s kinek hollétét nem tudom: Jan-
ka, mióta eltávozál, minden pusztulásnak indul. Gondolj fér-
jedre, gyermekeidre, rokonidra! Térj vissza, s még minden jóra
5 fordulhat. Mindenesetre pedig küldd vissza a szekrény kulcsát,
hol a pálinka áll.”

IX.

735

[MI CSAK EGY ROPPANT EGÉSZNEK...]

„Mi csak egy roppant egésznek vagyunk apró részecskéi” helyett sajtóhibából nemrég ez volt olvasható: „mi csak egy roppant géérnek vagyunk apró részecskéi”.

736

GYERMEKI AGGODALOM

— Nénémasszony! — nénémasszony! ha én az új csizmám felhúszom, megismer engem a kutya?

737

NEVEZETES GAZDA

— Hát kendtek mit csinálnak itt a kenderben?

— A virágos kendert nyújjuk, nagyságos uram, a magvas itt marad.

— Hát ki a bolond vetette együvé mind a kettőt? Így van az a paraszttal. Nem tudja a botanikából, hogy egyik kender hím, a másik nőstény. Máskor nekem a kanmagot meg a nősténymagot külön táblába vessék kendtek.

NEHÉZ GRÓFOK

Valaki olvassa a lóversenyi előleges jelentésekben:
 „Urak versenye”: gróf W. 145 font, báró K. 142 font, gróf Sz.
 148 font.”

— „Hm: ugyancsak jó húsban lehetnek ezek a grófok.”

KÉTSÉGTELEN!

— Ugyan kérem, instruktor úr, mért szokták mindig felbon-
 tani az akasztott embert, az újságban írják.

— Hát azért, hogy megtudják, micsoda betegségben halt meg.

BORNÝÚVESZÉLY

A d...i praediumban két vadász halad, újabb vadászati állást
 foglalandó. Útjuk sűrű ágbogas csaliton vezérli át. A koro-
 sabb vadász keresztültör, s egy útban állott vastag mogyoróá-
 gat — körülbelől visszaemlékezve, minő eredményt hozott egy
 5 ág visszaeresztése hasonló színű esetben a hátulmaradt o...i em-
 berre — mindaddig visszatart, míg vadásztársa is a sűrűségben
 kívül van.

— Ugyan jó, bátya — mond a fiatal vadász —, hogy az ágat
 reám nem ereszté, mert ez esetben halálnak halálával pusztu-
 10 lok el, s még a gonosz-csontú székelek, amennyi eszök van, e
 helyet rólam nevezték volna el.

— Most is rólad nevezik — jegyzé meg a korosabb vadász-
társ.

15 Az ifjú úr ekkor mit sem szóla, hanem később észrevevé, mi-
képp tisztelt bátyjaura bohó egy élcgyártó, megtudván, hogy
kérdéses hely nagy időtől fogva *Bornyúvesztélynek* neveztetik.

741

ELVESZETT TÁRGY HIRDETÉSE

Y. lap szerkesztője a legközelebbi polémiája alkalmával el-
vesztette a türelmét. A becsületes megtaláló kéretik annak visz-
szaadására. Miután a szegény megkárosultnak nagy szüksége
van rá. Kurta farka volt, s piros pántlika a nyakán.

742

A LEGYEZŐ

Balatonfüreden van egy osztálya a vendégeknek, mely a sé-
tányon azáltal különbözteti meg magát, hogy legcifrább ruhá-
ban jár, nehéz selyemben, bársonyban, könyökig tele karpere-
cekkel, ellenkezőleg a többi közönséggel, mely a fesztelen egy-
8 szerűség után törekszik, s kartonban, perkálban jár.

Hanem aztán mikor színház ideje jön, mikor vacsorálni kell
menni, vagy valami közcélra kell adakozni, akkor csak a perkál
ruhás delnők vannak jelen, a selyem- és bársonymantillok fel-
vándorolnak a szőlők közé, ott előveszik otthon sültöt pecse-
10 nyéiket, letelepednek egy fa alá, s ott találni őket sorban, mint
egy-egy falka foglyot.

Egyszer a sétányon egy ilyen gyémántos delnő kiejtett az
aranyos ridicule-ból egy lúdcombot; az élcéről ismeretes X. úr

utánaugrott, felvette, s udvariasan prezentálva azt a delnőnek,
15 monda:

— Nagysád, el tetszett veszteni a legyezőjét.

743

ÓSZINTE SZÓ

Egy haszontalan zúgfirkászt egyszer maga elé idéztet az illető hatósági személy, s kezdi lehordani silány firkáiért, amikkel csak veszt az irodalom.

5 — De uram — szól mentségül a firkász —, hisz nekem is csak kell élnem.

— Én bizony nem látom át, hogy miért kellene? — felelt ez rá rettentő őszinteséggel.

744

NAGY SZÓRAKOZOTTSÁG

Nagyiszteletű ** esperes úr híres volt szórakozottságáról. Egy este a felesége bemegy a szobába, s figyelmezteti, hogy este lyre vannak hfva a város bírójához, tehát öltözzék fel.

5 — Igaz biz a: mindjárt felöltözöm, csak eredj addig a szobába.

Azzal felkelt íróasztalától, leveté hálókabátját, de amíg azt levetette, azalatt elfelejté, hogy öltözködni akart, ehelyett levetkőzött szépen, s lefeküdt az ágyba. Mire a felesége visszajött érte, már akkor aludt is.

MIKÉNT LETT A DIÁK SZŰK KÖPENYEGJE BÓ

Bekapva jött egy este a diák kollégiumi lakhelyére, vizes köpenyegét felteríti a meleg plékemence hosszú csövire, darab idő múlva veszi le, hogy már megszáradt. Másnap temetésre menve felveszi a köpenyegét, mit szorosan magához fogott, mert kegyetlen hideg volt; csak mennek, csak mennek, egyszer 8 örömmel mondja társának: „én nem tudom, pátrióta, ez a köpenyeg azelőtt alig ért be, most oly bő, hogy ketten is beleférnénk” — s mutatja két kezét széjjelterjesztve a köpenyeg bőségét —, akkor látják, hogy hátul, amint vargát rántott a meleg 10 kemencétől, egészen kétfelé volt válva.

A NÉNI A NÉNIT

„Tisztelteti a néni a nénit, ha ráér a néni, látogassa meg a nénit, valamit akar mondani a néni a néninek; ha pedig nem érá a néni eljönni a nénihez, hát majd akkor a néni jön el a nénihez.”

NAGY KÉNYELEM

Murillo egyszer a madridi piacon ógyelegve, egy közrendű spanyol tűnt szemébe, kinek rendkívül szép alkotású keze volt, hanem spanyol divat szerint rendesen piszkos.

— Adnék önnek egy reált, señor — szólta meg a vitézt a

- 5 festész —, ha le engedné festenem a kezét; de adnék kettőt, ha
előbb megmosná.

A señor ráállt az alkura, s elballagott a kúthoz; kis idő múl-
va azonban visszajött, azt a lényeges pontot tisztába hozandó a
festésszel, amit kifeledtek az alkuból: *hogymelyik kezét akarja*
10 *lefesteni? hogy csak azt mossa meg tisztára.*

748

CIGÁNY KÖRÜLÍRÁS

Nagyon rossz borotvával nyúzták a szegény cigány állát a
műhelyben.

— Ugyan fides lelkem, húzssa meg egy kicsit azt a borotvát,
hogykönnyebben essék a karjának a munka.

749

KUTYAKOMBINÁCIÓ

— Szedtevette, lánchordta, teremtette! Miért nem köti meg
kend a kutyáját, ha tudja, hogy harapós; most alig tudtuk el-
verni magunkról. Szerencse, hogy bot volt nálunk, különben
mindnyájunkat lehúzott volna.

- 5 — Engedelmet instálok. Nem bánt az én kutyám tisztessé-
ges úriembereket soha; hanem most azt tudja, hogy szombat
van, s aztán ilyenkor minden parádés emberről azt gondolja,
hogyzsidó; azért megy olyan dühösen neki.

NEM MINDEGY AKÁR ELŐL, AKÁR HÁTUL

Potyondy úr egy időben nagyon szorgalmas olvasója volt a hírlapoknak. A kaszinóban ő ragadta ki legelsőbb a pincér kezéből a Budapesti Hírlapot, mikor a postáról hozták. Egyszer azután nagyon megutálta a hírlapokat, s többé ha kínálták sem
5 kellett neki.

— Miért nem tetszik többé az újság, kedves urambátyám?

Nem felelt Potyondy úr, hanem valami gonosz csont azt súgta rá:

— Azért nem kell a hírlap az öregúrnak többé, mert eddig
10 mindig azt várta, hogy a lap *elején* fogja a nevét nyomtatásban meglátni, s egyszer azután a lap *hátluján* látta meg.

Tudniillik, hogy a lap elején szoktak lenni a *hivatalba-kinevezések*, a hátluján pedig a *csódhirdetések*.

OTT MÁR NEM

Párizsban nemrég egy *cause celebre* folyt le, melyben főszereplő egy elegáns úriember volt; ő volt az egész zsványbanda főnöke.

Ez annyira gavalléros ember volt, hogy maga annyira sem
8 ereszkedett le, hogy a polgár esküdtek előtt saját hangjával védte volna magát; mindig egész noble nonchalance-szal ügyvédre utalt.

— Ügyvéd úr majd felel helyettem.

Ügyvéd úr igen remekül is vitázott védenca nevében; hanem
10 az persze mind hiába volt, mert a rablás, gyilkolás kisült ellene.

Végére kimondták rá az ítéletet; el kell neki sétálnia a

guillotin alá, s otthagyni a fejét. Zsivány úr noble elutasítással monda rá:

— Ügyvéd úr majd felel helyettem.

15

— De már ott nem!

FURCSA BÜNTETÉSEK

I.

752

[TETTEN KAPTAK EGY VÁSÁRI BICKÁST...]

Tetten kaptak egy vásári bickást, beviszik a cédulára.

— 24-et kell vágni erre a semmiházira —, hangzék a városbírói ítélet.

5 Megfülelik a fogdmegek, amikor a vásárbickás kihúzza nemesi bizonyítványát, s protestál, hogy ő nem bot alá való.

— Jól van, semmiházi, fogjátok meg, le kell hát vágni a fél bajuszát.

Ezzel a nagy sudaras bajusz felét lenyírték, mit a tolvaj 50 bottal is örömet visszaváltott volna.

II.

753

[A BOTBÜNTETÉS ELTÖRLÉSEKOR...]

A botbüntetés eltörlésekor botokkal verekedő hetyke legények kerültek a városi bíró elé.

Gondolkodik a bíró. No e furcsa, hogy ezek bottal verik egy-

mást, s őket botozni nem szabad, most hát már az ítélem, hogy
5 mindegyik legényt egy-egy vödör vízzel nyakon kell önteni. S
úgy lett. Huzamos időig verekedőt nem lehetett látni, jobban
féltek a víz-, mint a botbüntetéstől.

754

KÜLÖNÖS MENTEGETÉS

— Hát te mit csinálsz? — kérdé meztláb jövő hajdúját a te-
kintetes úr.

— Instálom alásan — esenge Jancsi —, *szeg ment a csiz-
mámba, csak azt vizsgálom.*

6 A dolog csak annyiban volt, hogy Jancsi a pincében szert tett
az urának szánt messzelátók egyikére, s nem tudván azt más-
képp szobájába csempészni, lehúzta csizmáját, az üveget bele-
raktá, s így rukkolt fel a pincéből, sántikálva, fél meztláb és fél
10 sarkantyúsan; amiért is csak perspectivuma segélyével találhat-
ta meg a gonosz szeget.

755

TŰZ ELLEN VALÓ CSALHATATLAN ÉS OLCÓS BIZTOSÍTÁS

Bugyboréki Cinege úr szárazság idején akár háztetőn, akár
annak tetejére, egy kis porció halhatatlanságért verset írni ajánl-
kozik.

6 Lajtorja se kvántatik, mert a nevezett vállalkozó gyalogjáb-
ban száll alá és repül fölfelé.

Toronytetőkre csak holdvilágos éjeken vállalkozik.

Mezei szárazság ellen is szolgálhat, de csak záporral.

— Lakik pedig az országúton Nr. 0.

HUSZÁRMENTSÉG

A gazdasszony akkor nyitá be a házajtót, mikor a huszár leányával csókolódott.

— Mit csinál, vitéz uram? — riad rá az asszony.

— Csak a szót adom a húgom szájába — válaszol a huszár.

KANÁSZTÖRVÉNY

Lepedő Andris Marmantyu Pistát felszólítá, hogy: Macsak-bajusz Józsit — ki nyájokat többször megpiszkolta — a vármegyére becsípette; míg ő a hűvösön ül, vissza lehetne neki a kölcsönt adni.

- 5 — Megtetszik öcsém — jegyzé meg Marmantyu —, hogy világeletemben mindig csak falusi kondás voltál, becsületes uraságot nem szolgáltál; különben tudnád: hogy addig, míg a számadó ül, nyája sequestrum alatt van; ezt egy valamirevaló kondás — ki tudja a becsületet és emberséget — nem sérti meg.

MEG KELL A TUDOMÁNYNAK ADNI AZ ÁRÁT

— Váltson kend fel két aranyat nekem, atyafi — mondá egy kupec vásári alkalommal egy vásárlónak.

— Igen szívesen, úgysem volt még aranyom, de hát mennyit is adjak érte?

- 5 — 30 ftot a kettőért — ez az ára.

Kifizeti a 30 ftot, azzal vásárlását folytatandó elballag, addig vásárolgat, hogy elfogy a pénze, rászorult az aranyokra; azzal akar fizetni a kereskedőnek, de ez a rendes értékben számítja a 2 aranyat.

10 — Már uram, nem csal engem meg, most váltottam én ezeket 30 forintért.

Szóvita kerekedik, s történetesen odavetődik a kupec, de már ez sem veszi vissza az aranyat 30 ftért.

Bíró elé kerülnek; a panasz előadatik.

15 — Tudja-e kend már, panaszló, hogy mennyit ér egy arany? — kérdé a vásárbíró.

— Igen, uram! megtanultam most.

— No érje kend be vele, mert hogy én ezen ítéletet hozhat-
tam kendtek felett, sok pénzibe került az az én apámnak, kend
20 is fizessen a tanulmányért, punctum; el lehet menni.

759

IRODALMI FURCSASÁG

X. szerkesztőnek valami jutott az úton eszébe, hogy be kel-
lene iktatni a szerkesztői mondanivalók közé; hirtelen előránt
a zsebéből valami darabka papirost, s ráírja plajbásszal a szer-
kesztői értesítést, és odaadja a szedőfiúnak, hogy vigye heve-
6 nyén a nyomdába, s aztán nyomtassák a lapot bátran. Az a cé-
dula pedig a mosónénak a jegyzéke volt, melynek a másik olda-
lára ez volt írva: „itt küldök a tensúrnak hat inget és három láb-
ravalót, jobban nem lehet kikeményíteni.” A szedő nem tudott
magyarul; helyesebbnek tartá a plajbásszal írt helyett a tintával
10 frottat kiszedni; a javítónak azt hitte, hogy ez valami vicc, s más-
nap a szerkesztőt majd a guta ütötte meg, mikor a lapja végén
azt a furcsa közleményt pillantja meg legelőbb is.

RETTENETES NAGY ÁZSIÓ

— No feleség, ugye nagy ázsióval adtam túl az aranyaimon, hat forintjával kelt el mind.

— Ugyan hol?

— Hát a kártyaasztalnál. Elvesztettem mind. Hanem iszonyú sokat nyertem rajtuk; másutt csak 4 forint 54 krral veszik el.

JÓ REGGELT

Kecskeméten volt egy bohó piktor; ha annak az ember jó reggelt kívánt, mikor szép napfényes idő volt, rákiáltott érte:

— „Hát te istentelen, neked még ez sem elég jó reggel? ennél is jobbat kívánsz?”

5 És körülbelül igaza volt, mert minek kívánja az ember azt, ami már anélkül is megvan?

BORKORCSOLYÁK

I.

[JÁNOS, NEM TUDNA KEND EGY KIS TÜZET ADNI?...]

— János, nem tudna kend egy kis tüzet adni? — szólal föl egy úriember a kocsi hátuljából fuvarosához.

— Debzon tudok — mért ne tudnék —, felel a fuvaros, mi-

közben ülése alá kapja a gyepelőt, és zsebéből kikeresi a tűzkőt,
6 acélt és taplót, s nekiigazgatván tűszereit, nekicsóválja kezét,
szerencsésen az *első ütésre beleült* a taplóba, aztán hátrafordul,
s egy nemével a diadaléretnek nyújtja át a tüzet az úriember
pipájára.

— Ejnye de jó tűszere van kendnek — mondja ez.

10 — Hátha még a szél nem fújna! — feleli tökéletesen boldog
arccal János.

— Persze ha a szél nem fújt volna, még a zsebében kiütött
volna magától a tűszer, mert szél mellett is megtette azt a bra-
vúrt, mit tűzkő és tapló tenni képes.

II.

763

[REKTOR ÚR KAMRÁJÁT EGY TOLVAJ ÉJJEL...]

Rektor úr kamráját egy tolvaj éjjel kiásván, bebúvik, ott
egyet-mást zsákra szed; felébred a rektor a zörgésre, csende-
sen felnyitja a kamraajtót, a tolvaj hirtelen a kibúváshoz fog,
de a rektor nem lévén rest, megkapja a tolvaj lábát, segítségért
8 kiáltozik.

Kis idő múlva hangzik kívülről:

— Eressze el, rektor uram, fogjuk már mi idekinn.

Eleresztí a rektor, kimegy, hát a tolvaj már a kerítésen is túl
volt (maga kiáltozta, hogy: „eressze el, megfogtuk már”).

III.

764

[ÉJEL ÉRT BE A FALUSI FUVAROS...]

Éjjel ért be a falusi fuvaros a városba, tüstént a gyógyszerért keresé fel, s fölzörgeti a gyógyszerészt.

— No mi baj?

— Ugyan kérem szépen, ez a patika?

5 — Igen.

— De régen keresem, csakhogy már rátaláltam, holnap hetivásár után eljövök orvosságért.

— Ugyan miért vert hát kend fel álmomból, holott nappal könnyebben megtalálta volna a patikát.

10 — Úgy ám uram, de sietős az orvosság, mert nagyon rosszul van nótárus uram.

IV.

765

[BOROS FÓVEL ÁLL KI KOVÁCS LEGÉNYE...]

Boros fővel áll ki Kovács legénye, András, az éjjeli őrködés-re; megszólít egy arrafelé menő urat:

— Ki vagy? megállj!

A megszólított jól ősmerte az őrt, tréfából így felel:

5 — Én vagyok Kovács legénye, az András.

Álmélkodásba jön erre a nehézfejű őr, nagy gondolkodás után egyszer felszólal:

— Ühm! hát akkor én ki vagyok?

V.

766

[HOL VOLT, DOMINE...]

— Hol volt, domine? — kérdé egy professzor szemközt jövő tanítványát.

— Sétálni.

— Van 1000 frt a zsebében?

5 — Nincs nekem.

— Úgy hát csak „járkált” — mondá mosolyogva a tanár.

VI.

767

[EGY ELADÓ FEHÉR AGÁR...]

Egy eladó fehér agár versenyfutásra állíttatott ki a venni szándékozó más színű agaraival. Kergetik a nyulat. Egyszer a buckák közt elvesztik a vadászok a futó állatokat, kérdik az e tájon dolgozó embertől: látta-e az agarakat.

8 — Igen, uraim!

— Nos melyik volt elől, ugye a fehér? — kérdé kíváncsian a fehér agár tulajdonosa.

— Nem biz az!

— Ugyan melyik?

10 — Hát a „nyúl”.

VII.

768

[ÖN HEVES MEGYEI, NEMDE?...]

- Ön Heves megyei, nemde?
- Úgy van, de honnan sejté uraságod?
- Hát arról a körmei alatt hordott szép fekete földről!

VIII.

769

[X. ÉS Y. KERESKEDÉSI CÉGE...]

X. és Y. kereskedési cége megbukott, X. azonban folytató a kereskedést, s e jelentést tette közzé:

„Ki a cégnek tartozik, az nekem fizessen; kinek pedig a cég tartozik, az Y-től követelje pénzét.”

IX.

770

[ÉPP OLY BÁRGYÚSÁG VOLNA...]

Épp oly bárgyúság volna azt hinni, hogy a vasmacska egerészni jár, mint azt, hogy a nyaklevestől a gyomor felmelegszik.

X.

771

[AZ ÍTÉLŐ- ÉS AZ EMLÉKEZŐTEHETSÉG...]

Az ítélő- és az emlékezőtehetség közt az a különbség is van, hogy az utóbbinak gyöngülését sok ember bevallja, míg az elsőét senki sem.

XI.

772

[NEM A SZERZETT, DE A MEGTAKARÍTOTT...]

Nem a szerzett, de a megtakarított pénz tesz gazdaggá. Nem attól híznak, amit megesszünk, hanem attól, mit megemésztünk. Nem az olvasott, de az emlékekben tartott tanból lesz a tudomány.

XII.

773

[UGYAN HOGY TUDSZ ILY ÓCSKA...]

— Ugyan hogy tudsz ily ócska viselt kalapot hordani?
— Mert nóm azzal fenyeget, hogy addig nem jó ki velem sétálni, míg újat nem veszek.

XIII.

774

[MENJÜNK; TÍZ AZ ÓRA...]

— Menjünk; tíz az óra, s ekkor már minden becsületes ember hazamegy.

— Jó, én megyek, de te azért még maradhatsz.

775

AGGODALOM

A múlt kegyetlen télen nemcsak hogy befagytak a folyók, hanem ami léket szoktak vágni a jégen vízhordásra, éjszakán át azt is vastag jégkéreg vonta be.

— Mit csinál kend — kérdi ijedten az egyik hajós a másikat.

5 — Hát kivágom újra ezt a léket, mert az éjjel befagyott.

— Hagyjon kend neki békét, az este beleugrott a feleségem, ha kiereszti kend, még visszajön.

776

FURCSA RECIPE

A **-i kollégiumban az volt a rend, hogy mikor a diáknak valami betegsége volt, amiért nem mehetett iskolába, a physices professor, aki értett a dologhoz, akarta mindig látni az orvosi rendelvényt, hogy tudja belőle, mekkora bajban van a diák?

5 Nem lévén ott több egy orvosnál, nagyon sokat alkalmatlan-

kodtak rajta a múzsák recipékért, minélfogva ő már megres-
teltte a dolgot, s akként cselekvék, hogy összegyűjtött sok min-
denféle régi rendelvényt, s azokat felfűzte egy spárgára, ha jött
10 a diák, egyet lerántott belőle, s odadta neki, úgyis tudta, hogy
nem viszi az ezt a patikába.

Egyszer valami híres iskolakerülővel az a fátum történt, hogy
a doktor orvosi recipe gyanánt egy tintaspeciést talált a kezébe
nyomni. Fut a diák az írással a tanárhoz, s mutogatja neki a go-
15 nosz dolgot.

A tanár végignézi, látja, hogy az tintának való vegyfték.

— Domine, én ebből a recipéből azt látom, hogy az ön baja
nem egyéb, mint szárazbetegség a kalamárisban.

777

A TÖRÖKÖK DEBRECENBEN

Azon időben, midőn Debrecen még a török hatalom alatt
volt, a török atyafiak nagyon szerették a nagyságos címet; de
még jobban szerették a kontyos atyafiak egyik vagy másik bolt
tulajdonosát elűzni, s helyettők ilyenkor ők levének gazdák.

8 Ily alkalommal történt egyszer: hogy egy szegény, de forté-
lyos ember bement egy vasárúsboltba, melynek gazdája valami
bolond csausz volt.

— No mi kell, szegény ember? — kérdé a csausz a belépő-
től.

10 — Bizony nagyságos uram, nekem egy pár kapára volna szük-
ségem!

— Ne, szegény ember! válassz ezek közül — szólt a csausz
egy halmaz kapát tolva eléje.

15 A szegény ember hamar kiválasztott magának egy párt, s
megegyeztek az árba, mely 5 piasztert tett.

— Nagyságos uram — szólt ez egy esdő pillanatot vetve az

érdemes kereskedő csauszra —, pénzem most nincs, de egy hét múlva behozom a kapák árát.

— Jól van, szegény ember, jól! — De mondd meg csak, ki-
20 nek hívnak, mert majd megcsalsz.

— *Kapacsali Macsali* a nevem — szólt a vevő, alázatos pillanatot vetve az érdemes török úrra.

Elmúlt a hét, meg a másik is; az érdemes török úr hiába várta adóságát, elmaradt az, mintha a föld nyelte volna el.

25 Már a harmadik hétnek is fogytán volt az idő, midőn a csausz tovább nem állhatván már a dicsőséget: beszólt magához egy suhancot, ki ott a napon pirtá az orrát.

— Te! — így kezdi az érdemes úr beszédét — egy szegény ember éntőlem kapát vett, de nem fizetett meg érte. Nem ismered?
30

— Hogy híják hát?

— *Kapacsali Macsali* — felelé a török.

— Hát uram nem érted? hisz azért mondá, hogy ő *Kapacsali Macsali*, mivel kapát csalt, ma csalt!

778

KI AZ A TEKINTETES VÁRMEGYE?

Nagyságos Tókerty urat mindenki arról ismeré, hogy magyar emberhez illetlenül sok pénze van. Több a kapitálisa, mint amennyit ki bír adni; sohasem kölcsönözvén másképp, mint teljes biztosíték mellett. Egyszer tekintetes V. vármegyének valami útcsináltatás miatt nagyobb összegre volt szüksége, a ten-
5 karok és rendek sok tanakodás után elhatározzák a megyegyűlésen, hogy legjobb lesz azt kölcsönkérni nagyságos Tókerty úrtól. Kiküldének hozzá deputációt, mely állt egy alispánból és a főpénztárnokból, akik előadák a tekintetes vármegye nevében

- 10 kérelmüket a pénzes úr előtt, hogy legyen szíves kölcsönözni a tekintetes vármegyének ennyit meg ennyit.

A nagyságos úr szörnyű savanyú képet csinált az ajánlathoz, feltette a pápaszemét, szétnézett vele a levegőben, s gyanakodva mondá:

- 15 — De *ki legyen az a tekintetes vármegye?* nem ismerem azt az urat. Ha a tekintetes alispán úrnak kell pénz, vagy a tekintetes perceptor úrnak, annak adok; de a tekintetes vármegyét nincs szerencsém ismerni, s ha nem fizet, hol keressem őtet?

779

ISZNAK-E THEÁT?

— Hát önöknél isznak-e már *theát*?

— Igenis, iszunk, nagyságos asszonyom; hanem legtöbben csak *borban* szoktuk kivenni a részünket.

780

ILYENFORMA FÉREG

— Itthon van — *izé* — Toportyán úr?

— Megbolondult kend? kit keres itt?

— Hát a doktor úr nem lakik itt?

— Tán Sárkány doktor urat keresi?

- 8 — Az! az! Sárkány, Sárkány! nem toportyán. Tudtam, hogy valami ilyen pokolbeli fíreg, de nem jutott eszembe, melyik?

BORKORCSOLYÁK

I.

781

[SZEGÉNY YPSZILONNAK...]

Szegény Ypszilonnak azért ment ki oly korán a haja, mert felesége párszor szobalány-csókolgatáson kapta őt.

II.

782

[KI AZ, KINEK BEMUTATÁSUNK...]

Ki az, kinek bemutatásunk nem beleegyezésünkkel történik,
de kitől aztán oly nehezen tudunk megválni?

— Az élet.

III.

783

[ÚJ GAZDA...]

Új gazda. Tisztelt Herr von Wildermann, szeretnék öntől könyvre hordatni holmi apróságot.

Fűszerész. Szívesen hitelezek egy hónapra.

Új gazda. Én pedig minden hónap elsőjén megfizetek köszö-
5 nettel.

Fűszerész. Akkor sajnálom, hogy vissza kell szavamat vennem.

Új gazda. Hát nincs ön előtt egy hónapi hitelem?

10 *Fűszerész.* Óh igenis, hanem abba nem egyezhetem, hogy aztán *köszönettel* fizessen a hónap végén.

IV.

784

[NAGY SZÉL VAN, JÁNOS...]

— Nagy szél van, János! — mond vetés idején az ispán egyik emberének — nem tudom mit dolgozunk miatta!

— Ettől a széltől lehetnevetni ispán uram!

— Hogy lehetne? hisz mind elhordja a szél a magot!

8 — A nevetéstől-e? — kérdi pajzánkodva a vető ember — hát hisz azt mondtam én, hogy lehet *nevetni*, nem azt, hogy *lehetne vetni*.

V.

785

[MIT LEHET LEGKÖNYVEBBEN FELEJTENI?...]

Mit lehet legkönnyebben felejtteni?

Felelet: *Fel*-ejteni semmit, de *le*-ejteni mindenfélét.

VI.

786

[MILYEN EGÉSZSÉGES ESZEJÁRÁSA VAN...]

Milyen egészséges eszejárása van a magyar parasztnak, azok tapasztalják leginkább, kik munka közben velök vannak. Kinn áll az úrfi a szérón a cséplők megett, mikor egy nagy eger kiugrik a csép-rázásból, utána íramodik egyik munkás, felkapja farkánál fogva, s mutatja az úrfinak: „Látja-e, minő szép pecsenyét fogtam la! Ha egy kis darabka fehér kenyérem volna, mindjárt megenném” — mond az evickélő egeret farkánál fogva.

Megörült az úrfi, beszaladt, s egy szép szelet fehér kenyérel tért vissza. Az ember még folyvást tartá az egeret. Mikor aztán a kenyéret elköltötte, az egeret messze vágta magától a földhöz.

— Így la —, s azzal fogta a csépet.

— Nos hát — volt az általános felkiáltás —, így tartja kend a szavát István?

— Hogy-hogy, hát nem mondtam? hogyha egy kis darabka fehér kenyér volna itt, mindjárt megenném, s azt meg is ettem.

— Igaz, biz azt nem mondta kend, hogy az egeret enné meg!

— De nem ám! egye azt meg a macska!

VII.

787

[MÁSKOR BORT HOZTAK A MUNKÁSOKNAK...]

Máskor bort hoztak a munkásoknak üvegekben a széróre, az egyik kiissza felét, átadja a másíknak, az fogytig kiüríti; s mikorra kiitta, visszateszi a négyes kosárba mondván nagy bor-

zadva: — „Ha így láttam volna, mint most — s ezzel a palackra
mutat — nem ittam volna belőle”.
— Hogyhogy? — mond az úrfi — tán valami volt benne?
— Volt ám!
— Micsoda?
— Bor!
— Nos?
— Hát ha úgy láttam volna, mint most (azaz üresen), nem is
lett volna mit inni belőle!

VIII.

788

[A BECSÜLETES GULYÁS EMBER...]

A becsületes gulyás ember marhalopásról vádolta Icik zsidót, mire az hetykén mondta:

— Visszaadom azt, s phüntüm.

De a szolgabíró azt felelte: — Visszaadod: kettőspont; huszonötöt kapsz; aztán csak a *phüntüm*.

789

JÓ ÍTÉLET

Tudvalévő dolog, hogy csak egy keresztesi ember eszik hetenkint egyszer húst, t. i. a fősvény Gubacsek, s ezt minden szerdán. De a szomszéd félszemű agara rendesen átjő, s az ablakon bemászván, míg Gubacsek távol van, a húst elkölti. Gubacsek az agár agyonütésével fenyegetődzik, de fél a tehetős szomszéd lármájától. Végre bíró elé kerül a dolog, ki is akként nyilatko-

zik, hogy változtassa el Gubacsek a húsevés napját vagy csütörtökre vagy bármely más napra, hogy így a kutyát kijátssza.

790

JANCSÓ ÉS A TISZTELT PUBLIKUM

A híres komikus Jancsó egy este valami komoly hősi szerepet játszott, s a közönség egyet sem tapsolt neki. Másnap valami bohókás szerepben lépett fel, akkor meg alig szólt kettőt-hármat, az egész közönség elkezdett tapsolni. — Megáll a beszéd közepén, vállat vonít, s nagy kedvetlenül leszól a közönséghez:

— Ugyan, mit tudnak ma tapsolni? Ilyen ostobaságnak, mint ez a mai? *Tegnap kellett volna!*

791

LAKONIKUS FELELET

G... helységben ősi szokás szerint nagypénteken borjúkat bélyegeztek, mely alkalomra vasat melegíteni a falu cigányát is fúvójával kiparancsolták. Az ingerkedő gulyások az utolsó borjút egészen a cigánynak irányozva bocsátották el, mely a cigányt tüzestől, fúvóstól, minden pereputtyostól szétrúgta. Föltápaszkodás után a fiatal rajkó ily észrevételt mondott a vén dadinak:

— Apám, csak látom, hogy bolond a mazsar, ha bort isz.
Erre a vén röviden azt felelte:

10 — „Is, nem is.”

NYELVBOTLÁS

— Merre kell Tiszafürednek menni — kérdi a négylovas úriember a gubás bojtártól.

— Csak arra tessék *felfordulni a!!* — mond nagy készséggel a juhok őrzője.

AMI NINCS

— Tudnád-e már, kisfiam — kérdező az iskolavizsgáló — az asztaláldást?

— Nincs minekünk asztaláldásunk — így szól a fiú —, mert mi patkáról szoktunk enni.

MÉLTÓ OK

— No Jancsi, megpróbáltad az új vasekét?

— Igenis megpróbáltam.

— Hát melyik jobb? Ez-e, vagy a régi faeke?

— Jobb a régi, nagy uram.

n — Miért jobb?

— Tudja Isten. Csak hogy ez az új nem olyan jó.

— De miért? Talán nehéz az ökröknek?

— Nem a. Inkább olyan könnyen jár, mint a parancsolat.

— Hát miért rosszabb akkor?

10 — Tudja Isten.

- Talán rosszul barázdol?
 — Olyan egyenes barázdája van annak, uram, mint a plajbász.
- 15 — Miért rosszabb hát mégis?
 — Tudja Isten.
 — Talán sok földet felszed?
 — Kéznel van az ösztöke, lehet azon segíteni.
 — Mi az apád lelkéért rosszabb hát akkor?
 — Tudja Isten.
- 20 — De ha olyan könnyen jár, egyenesen barázdol, meg a földet se szedi fel, mint mondod, hát akkor mégse rosszabb a régiénél?
 — De rosszabb biz a.
 — De hát mondd, miért?
- 25 — Tudja Isten.
 — Hallod-e te Jankó! ha nekem még egyszer azzal felelsz, hogy „tudja Isten”, és nem mondod meg egyenesen, hogy miért rosszabb, úgy helyén hagylak ezzel az izével — nádpálcával, hogy... Szólj hát, miért nem olyan jó?
- 30 — *Mert zöld!*

795

MIT NEM ISZIK A HUSZÁR HÁBORÚS IDŐBEN?

- Burkusországon masfroztunk keresztül 1809-ben, ott itam életembe a legjobb 1834-beli bort — mondá a rokkant huszár a korcsmán.
- 5 — Mit beszél Márton gazda, 1834-belit 1809-ben, hisz ez lehetetlenség!
 — No! no! igaz hogy nem lehet, de én nem hazudok, hanem az a sváb kellner szedett rá, mert becsületére állította, hogy valószínű 1834-beli bor, amit előadott.

796

MEGSZOKTA MÁR

Bíztatták a lakománál a fiatal színészt, hogy emeljen poharat, s mondjon áldomást a háziúrra; de ő csak fejet csóvált, mondván:

„*Nincs itt sűgő!*”

797

ÚJ PÉNZBEN

Senki sem tanulta meg olyan gyorsan és tökéletesen minden számításbeli pozíciónak új pénzre való gyors és szabatos áttételét, mint a ** fogadó főpincére; ettől ha kérdi valaki: hány óra? — rögtön szolgál vele: 17 és 5/10. (Régi krajcárban 10 óra.)

798

FURCSA ERDŐ

Baronesz. Ön leányom kezét, Olga baroneszét kéri? Van önnek családfája?

Kérdő. Hogy van-e? Ezerkétszáz hold erdóm van ilyen fából!!

NINCS SZEBB A SZABATOSSÁGNÁL!

A vasúti állomásoknál a közönség könnyebb eligazodása kedvéért ezentúl nemcsak Érsekújvár, Esztergom stb. fognak Neuhäusel, Gran stb. nevezet alatt előfordulni; hanem minden egyéb állomás neve is, mely le engedi magát fordíttatni; például:

- 5 Station „*Türkischer Sanct Nikolaus*” (Török-Szent-Miklós).
 Station „*Setz er sich nieder*” (Üllő).
 Station „*Prügel C.*” (Verőcze).
 10 Station „*Schwertgestank-Neues-Quartier*” (Kardszagújszálás).
 Station „*Hajducken Wüthender Armenier*” (Hajdú-Böszörmény).
 Station „*Einer fürchtet sich im Haus*” (Félegyháza).
 Station „*Begrabe und warte*” (Temesvár).
 15 Station „*Bezahl Colonie*” (Füzesgyarmat).

BORKORCSOLYÁK

I.

800

[UGYAN URAMBÁTYÁM, MIÉRT NEM CSINÁLTAT PINCÉJÉBEN...]

— Ugyan urambátyám, miért nem csináltat pincéjében valami ülőhelyet? — Így szólítja meg X. jurátus Y. táblabírót, ki őt a pincéjébe egy kis jó borra meghívta.

- 5 — Bizony édes öcsém, azért nem csináltatok én —, hogy senki se igyék pincémbe annyit, hogy saját lábain állani ne tudjon.

II.

801

[EXAMEN VOLT EGYKOR A KOLLÉGIUMBAN...]

Examen volt egykor a kollégiumban, egyik diák a keresztiségről felelt, elmondván, hogy csak természetes vízzel lehet keresztelni. A főkurátor úr, ki teológiát is hallgatott, szeretvén objiciálni, kérdé tőle:

- 5 — Hát domine Galambos, mit gondol, levessel lehetne-e keresztelni?
— Distinguo — mondá ő —, a coquiális levessel igen.

III.

802

[B. LELKÉSZ AZ ALAMIZSNÁLKODÁSRÓL...]

B. lelkész az alamizsnálkodásról szónokolt hívei előtt, serkentvén azokat a szegényekkel jótételre. Egy elbocsátott katona történetesen a templomba tévedt, isteni tisztelet után siet a paphoz, nagy alamizsnát reménylve.

- 6 — Tudja kend mi a generális?
— Tudom — felelt a katona.
— Mit szokott az csinálni?
— Exercíroztat — mond a katona.
10 — No hát, ami a generális a katonák előtt, az vagyok én híveim előtt. Elmehet kend.

IV.

803

[1851-BEN BESENSZÖGRE A TISZA MELLETT...]

1851-ben Bessenszögre a Tisza mellett földbecslésre X. *-nyi becsló-biztos volt kiküldve. X. biztos megjelent a községben, de éppen a legrosszabb időkor, mivel csaknem az egész határt a Tisza árja borította; kérte tehát a bíró a biztost, hogy más-
 5 kor legyen szíves eljönni, mivel most csak vizet lehet látni. — Mindegy — felelte a biztos —, én látni akarom a határt, ha már itt vagyok; hozassanak egy ladikot. — Beültek tehát a ladik-
 10 ba: a biztos, a bíró és a választmány —, azonban a bíró szava igazolva volt, még csak ki sem tudtak szállani a ladikból. — A bíróhoz fordul ekkor a biztos, s azt akarta mondani, hogy leg-
 alább szemmértékkel a határ területét felvehetnénk; azonban minthogy igen szeretett cifrán beszélni, így fejezte ki magát:
 „Hátha szemmérték tudományos ügyelke mellékletére füg-
 gesztenénk állásunkat, vajmi hasznos szolgálatot tehetnénk a
 15 kormánynak.” A bíró, minthogy a mondás hozzá volt intézve, következőleg válaszolt rá: „Egészen ugyan, uram, nem értem előadását, de annyit mégis sejtek belőle, hogy annyit tetszett mondani, hogy akik a ladikban vagyunk, mindnyájan menjünk haza.”

V.

804

[BÉLAFI BETEGES BARÁTJA LÁTOGATÁSÁRA...]

Bélafi beteges barátja látogatására menvén, éppen a folyosón Jakab zsidóval, a falu ősmertes uzsorásával találkozott.

— Hogy vagy, barátom — így szólt Bélafi betegnek állított barátjához.

6 — Már egy kissé jobban — felelt a kérdezett —, most már elhagyott a *hidegtelelés*.

— Tudom — válaszolt Bélafi —, éppen a folyosón találkoztam vele.

805

HUSZÁRSZÁMÍTÁS

Előörsön volt a vén huszár, meg az újoncleány. Amint ott vára-
kóznak, íme jön rájuk szemközt az ellenség kémjárata, va-
lami öt lovas.

— No öcsém — szól a vén huszár —, azokat ott most mind-
6 járt megtámadjuk, kit levágunk, kit meg elkergetünk világgá.

— Jaj Gergő bácsi — szabódik az újonc —, sokkal többen
vannak azok, mint mi.

— Többen vannak? hogy volnának? Tudsz számlálni? No
10 hát vedd elő a tíz körmödet, s számítsd: egy vagyok én; kettő
a lovam; három, négy a két pisztolyom, öt a karabélyom, hat a
kardom, *hetedik vagy te!* Hát nem vagyunk többen, mint azok?

És úgy tőn, amiként beszéle, megtámadta az ellenség öt lo-
vasát; kit levágott, kit elfogott, kit elűzött. Nem csuda: heted-
magával!

806

NAGY SZÓRAKOZOTTSÁG

A verespataki oláh *átlovagolt* Abrudbányára hetivásárra,
mindenfélét bevásárlani. Estefelé, mikor készen volt minden-
nel, hátára vetette a rakott általvetőt, s *ballagott* vele haza Ve-
respatakra.

- 5 Amint hazaér, mondja a feleségének, hogy ugyan bizony elfáradt ennek a nehéz iszákknak az emelésében, az bámulva kérdi tőle, hogy hát a lovát hova tette kend?

Akkor jut eszébe, hogy azt *ott feledte* Abrudbányán; addig nem vette észre, hogy gyalog cepeli a zsákot.

807

KEGYETLEN TROMF

- Fehér megyében a vasúti földmunkálatoknál sok vidéki ember foglalkozik. A környékbeli földesurak nézegették a munkálatot; egy tréfás úri barátunknak egyszerre az az ötlete támad, hogy ő csupa ránézésből mindegyik napszámoknak a ké-
5 péről megtudja a *keresztnevét*, s elkezdé őket szólongatni rendre:

— Hát *István* bácsi mit csinál itt? — No te *Miska*, te is itt vagy? — Hát kend *Péter* gazda, ismer-e még? és így tovább.

- A tréfa jobbadán sikerült is; barátunk többször eltalálta a megszólított nevét, vagy tán ha nem találta is, az csak ráhagyta
10 a kérdést, s felelt reá. Egyszer azonban egy barna képű fickót szólta meg, kinek pörge kalapja mélyen volt lenyomva villogó szemei fölé.

— Hát te *Marci* hogy kerültél ide?

- 15 A megszólított föltekinte reá nagy sötéten.

— Ismer engem az úr?

— Hogyne ismernélek? Talán te nem emlékezel már rám?

- Úgy? de bizony most jut már eszembe. *Együtt ültünk a szegvári tömlőcben*, egymáshoz voltunk vasalva; emlékezem
20 már rá.

A mi barátunk is abbahagyta aztán a tréfát.

MÁSNAK FIZET ELŐ

Bement a jáász úr a fővárosba, valamelyik kávéházban olvas-
 ta a *Tritstrats* című élces német lapot, s tartalma nagyon meg-
 tettszett neki. Elmegy azután a X. X. kávéházba, s szépen meg-
 kért a főpincért, lenne szíves az említett lapot számára megho-
 ztatni. Az előfizetési pénzt át is adta neki, egy krajcár hűja nél-
 kül. Hazaérkezvén, várta a szellemi élvezetet, de csak nem jött.

Más alkalommal ismét dolga akadván Pesten, megkeresi a
 pincért, kinek a pénzt adta, s a következő párbeszédbe eresz-
 kedett vele:

— Adtam önnek pénzt, hogy a Tritstratsra előfizessen.

— Igenis adott a tekintetes úr.

— De ön nem hozatta meg számomra.

— De igenis meghozattam.

— Hol van? én színét sem láttam!

— Az utolsó szám itt fekszik az asztalon.

— Hogyan? hisz én a Jáászágban lakom!

— Az semmit sem tesz, ha be méltóztatik jönni Pestre, itt a
 kávéházban olvashatja a tekintetes úr.

ROMLOTT ÓRA

Elromlott a vidéki úr órája, egyre rázogatta, csak nem akart
 járni; végre megunt a rázogatóást, eltette szépen a szekrénybe,
 hogy majd ha Pestre megy, elviszi az óráshoz megcsináltatni.

El is vitte, s többrendbeli szemrehányás után, melyben a
 óráz és hanyag munka ellen sokat panaszkodott, átadta az órás-
 nak.

Az órás kezébe veszi az órát, körülnézi, elővesz egy órakulcsot, szépen felhúzza, s azzal visszadja tulajdonosának.

— Hisz még nem igazította meg — mondá ez.

10 — De igen — felelt az órás —, miután egyéb baja nem volt, mint hogy a tettes úr elfeledte felhúzni.

810

A JÓ PÉLDA KÖVETÉSRE MÉLTÓ

Vándorfényképész jött a faluba, s 1 pftért kerettestől adott egy arcképet.

Természetes, hogy boldog-boldogtalan sietett öröklteni édes énjé vonásait.

5 Valamelyik nagysám, ki köztünk legyen mondva, nemigen ért a betűmorzsoláshoz, könyvet vett kezébe, midőn fényképezteté magát.

Néhány nap múlva a konyhában lévén dolga a tensasszonynak, a gyúródeszkán meglátja főzőnője arcképet, szintén könyvvel kezében.

10 — Mi jutott eszedbe, Sára, hogy könyvet vettél kezedbe sodrófa helyett — kérdi sértett hangon szakácsnőjét.

— Hát azt gondoltam biz én, hogy tensasszony sem olvas, én sem olvasok, s így ha a tensasszony könyvvel festette le magát,

15 én is úgy tehetek.

811

A SZÁRAZFÖLDI TENGERÉSZ

- Mi vagy te pajtás, ebben az egzotikus ruhában.
— Hát nem látod? tengerész.
— Melyik tengeren van az a sorhajó, amelyen te szolgálász?
— A *Fekete* tengeren.
5 — Ahán! Ősmerem azt a fekete tengert.

812

ROSSZ KÍVÁNSÁG

- Nézi a tisztelendő úr a napszámos cigányt, milyen nagy darab kenyeret, szalonnát be tud gyúrni reggelire.
— De szeretném magamnak a gyomrodat, cigány!
— Ne kívánja biz azt magának atyaságod, mert mindenéből
5 kiéli.

813

KÜLÖNÖS OK AZ ISKOLÁBA JÁRÁSRA

- „Non id agit, ut in studiis proficiat” citáltaték dominus Dai-ka a szombati székre.
— No domine, miért *küldték* ide a szülői, ha nem akar tanulni? — kérde a szombati szék elnöke.
5 — Biz engem „szakállasodni”, hogy a cselédség odahaza majd jobban tartson tőlem.

Tudjuk azt jól, hogy egy idő óta minden embert nagyságos úrnak hírnak, aki az inggallériját a nyakravalóján kívül húzza. Egy régi időből való táblabíró arra használta ezt a deteriorált címet, hogy minden díbdáb embert, akivel össze kellett neki
5 kerülni, per „nagyságos úr” traktált.

Egyszer Erdélyben szólít meg ezzel a címmel valami gyufa-detail-kereskedőből promoteált árendást. Az pedig nagyon szerény ember volt és protestált:

— Könyörgöm alássan: én nem vagyok nagyságos úr, én
10 *csak* tekintetes úr vagyok.

— De azt már kikérem! Ezzel csak *az igazi urakat* szokták titulálni.

Restauráció előtti nap összeszedi a kortesfőnök embereit, látja, hogy Szájasdi még nincs jelen.

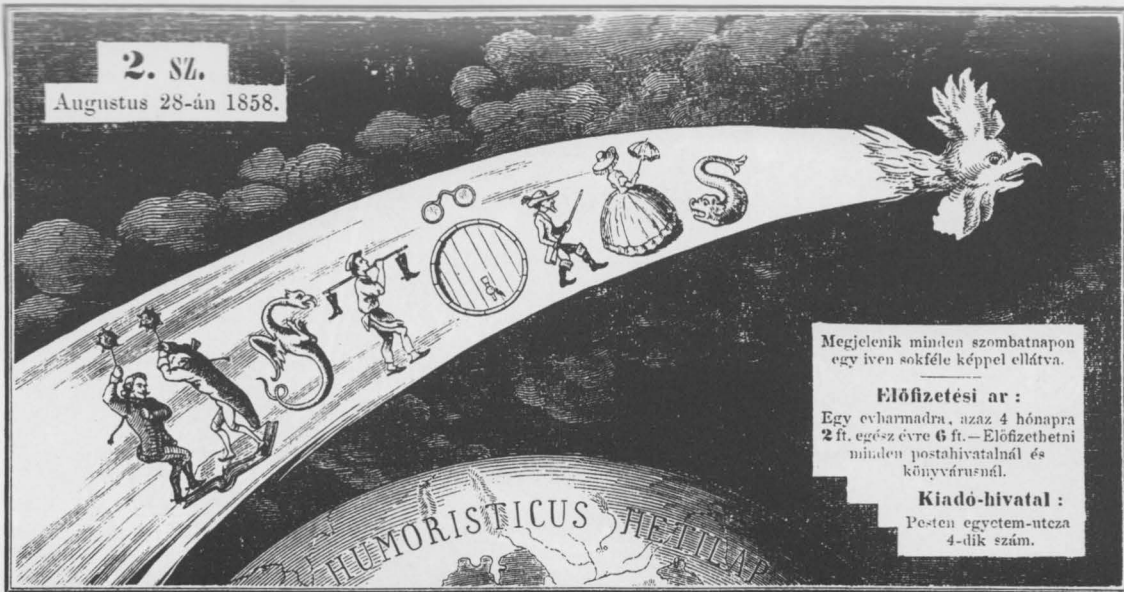
— Menj érte, Pista — lőn a parancs egy szolgának.

Kevés idő múlva jelenti átossan a szolga:

5 — Szívesen eljönne őkegyelme, de nem teheti, mert most „nyújtóztatják”, különben igen tiszteli az egész ferekvenciát.

2. SZ.

Augustus 28-án 1858.

Megjelenik minden szombatnapon
egy iven sokféle képpel ellátva.

Előfizetési ár :

Egy evharmadra, azaz 4 hónapra
2 ft. egé-sz évre 6 ft. — Előfizethetni
minden postahivatalnál és
könyvárúsnál.

Kiadó-hivatal :

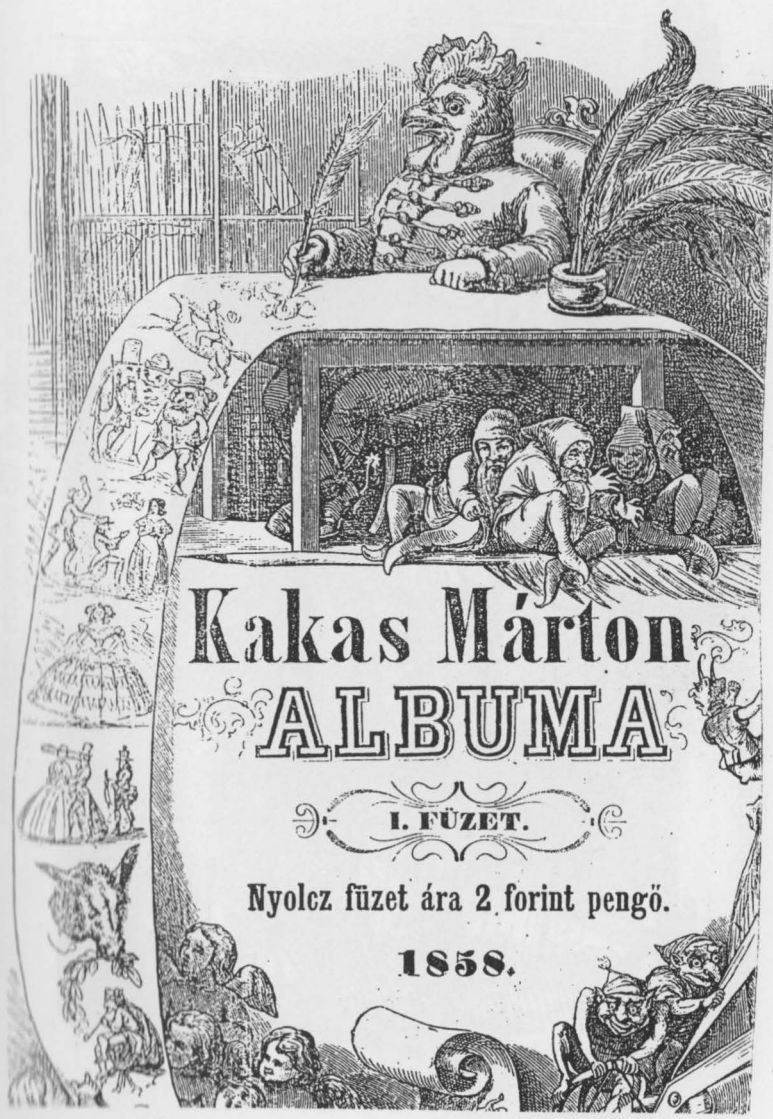
Posten egyetem-utca
4-dik szám.

AZ ÜSTÖKÖS.

Humoristico-belletristicus hetilap

HAY TUNOR.

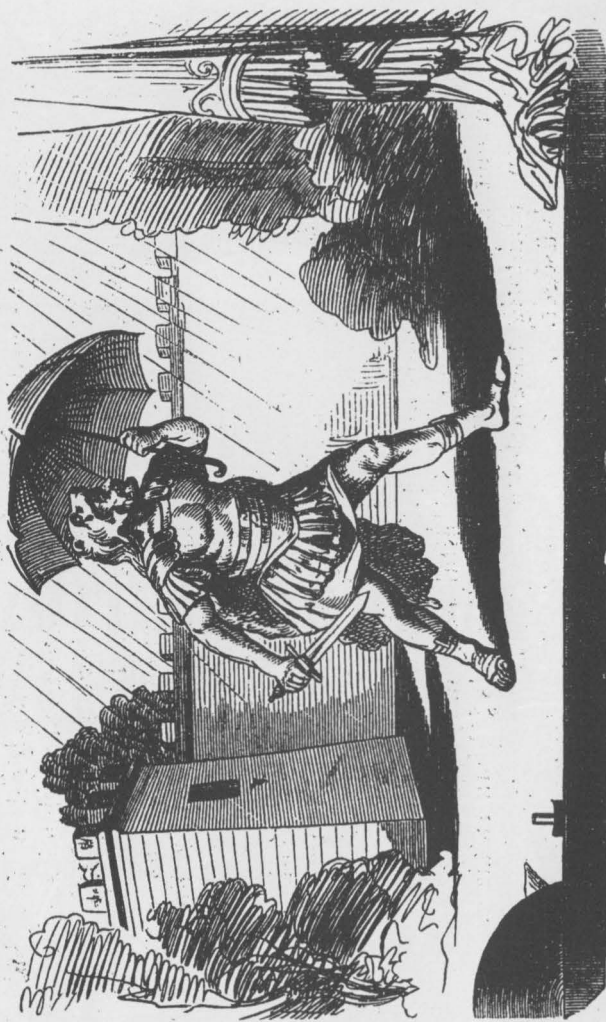
Kakas Márton ALBUMA

I. FÜZET.

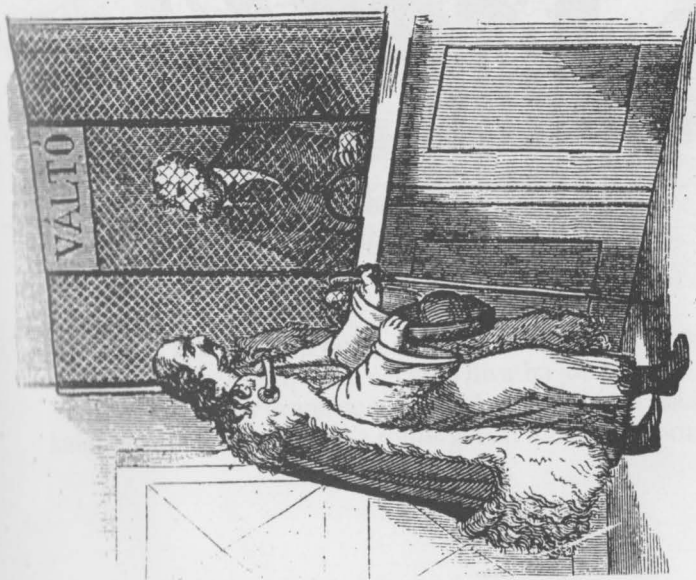
Nyolcz füzet ára 2 forint pengő.

1858.

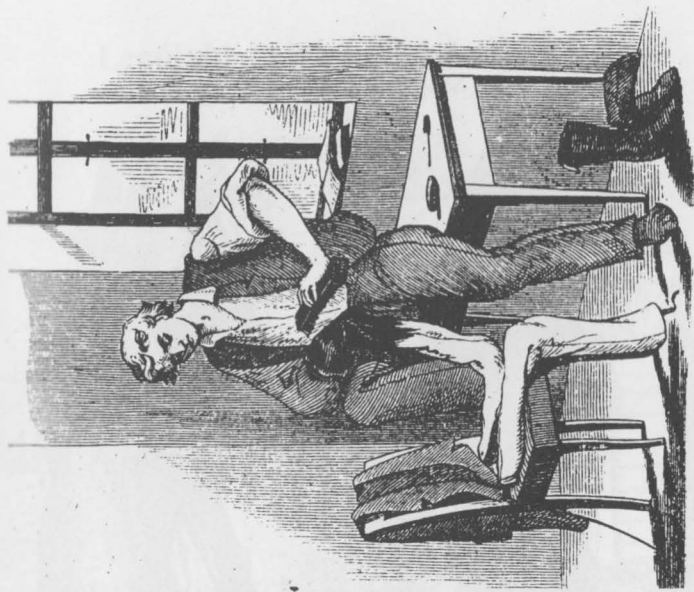
Szinpadi jelenet.

Coriolan a nyári színházban egy kis zápor mellett.

Kérem szépen, itt vágnak az emberek ereit?

Milyen a fizetés, olyan a szolgáltat

A két huszár.
(Magyar és porosz.)

Jott mit Dir, éttesz öczém,
menjünk a findég-fokkátópa, kéttö husszarok.
Egyik én vagyok, azt tudom, de hol a másik?

Legújabb párizsi és szalontai divat.

– Ugye, Marcsi szép dolog az, hogy Párizsban is kezdik viselni a kanász- kalapokat, egészen divatba jöttek.

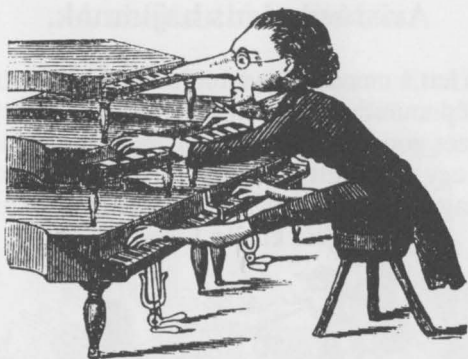
– Igen szép nagy uram, de még szebb volna, hogy a köcsög kalap maradjon meg, aztán a rojtos gatyát húznák fel hozzá.

Kitűnő tudósunk kedvencz foglalkozásában.

Népszerű értekezés a hangsúlyról in praxi.

Milyennek képzelte Tinódi azt a művészt,
a ki egyszerre öt zongorán játszik?

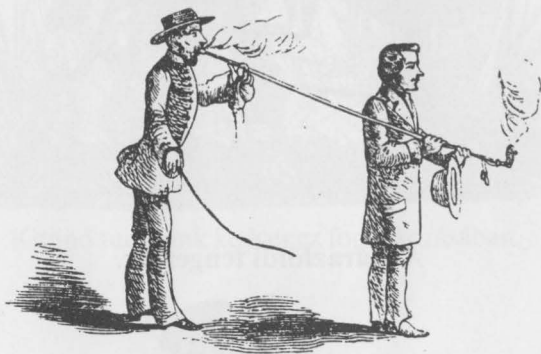
A szárazföldi tengerész.

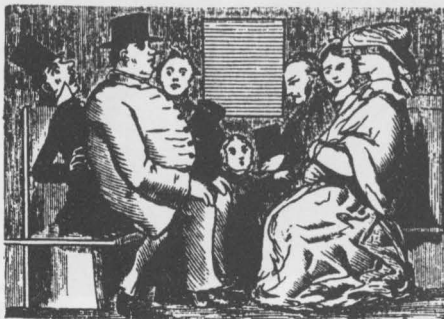
- Melyik tengeren van az a sorhajó, a melyen te szolgálsz?
- A fekete tengeren.
- Ahán! Ösmerem azt a fekete tengert.

Aristocraticus hajlamok.

Diákká lett a mendikás, s miután suscribált, azon törte a fejét, mikép mutathassa ki a publicumnak az ő nagy uraságát. Egyszer gondolt egyet, s megörvendett. Pipát vett elő s kerített egy szerfelett hosszú szárat bele; mikor ez megvolt egy nagy borzos szolgálival vitette maga előtt az eszközt az egész kurján keresztül.

Czepléden csatlakozik a Debreczenből jövő vonat, mintnogy elég kocsi nincs, melybe az utazókat elszállásolják, sokan nem tudják, hová telepedjenek le.' Pestre érve Kalkulovics ur véghetetlenül örül, hogy leszállhat pihenni.

A civilisáció haladása.

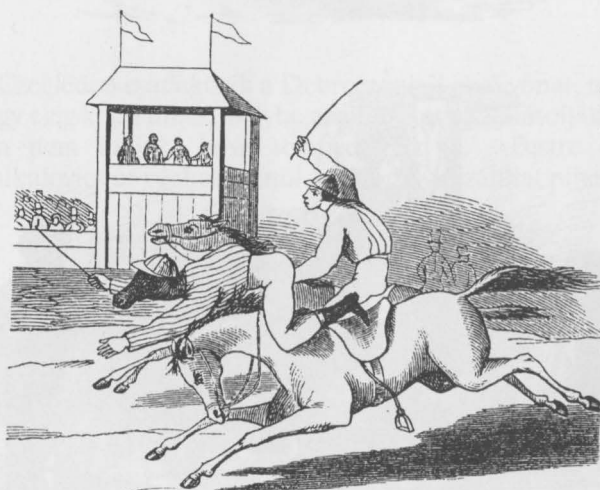
Püspök-ladányi vásárról jövök pajtás. Ezelőtt tiz esztendővel még így tánczolt ott a vásár állás alatt egy szál czimbalom mellett a hetye betyár legény

Hazai lóversenyek.

Asszonyságok díja. Háromszor egy crinolin körül;
pályahossza 1 és $\frac{1}{4}$ angol mértföld.

a célpontnál azonban báró X. jockeyja egy merész szökés
által versenytársát egy egész lófejjel megelőzte.

Hazai versenyek.

Fuss, vagy fizess.

Ugratóverseny akadályokkal.

Signorina Saltadina.

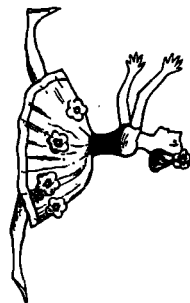
Signorina Saltadina, ballerina sola prima,
Ilyen még nem látott China, nekünk megnézni nagy kin a!

Positura pittoresca! két kéz egy láb lenn a földön
Negyedik az ég felé néz.
Nevezik ezt una voce – cigány keréknék.

Signorina Saltadina face questa piruetta;
Egy papucsca itt a földön, a másik fenn a felhőben
O che esto graziosa!

Alla giola! tutti questi; ez spanyol figura mostan.
Lábhegyen áll, mint az orsó: (questo „orso”? – un Corso)
(Nem medve az, signor Korschó)
Hiják azt a positurát spanyolul „los buqufenzosnak”

Ezt az ujdon uj figurát Signorina Saltadina
A jó pesti közönségnek sympimpumpathiájáért
Ezen spanyol-magyar névvel ruházá fel: „il totagas.”

Rébusz.

A tizennegyedik számbeli rébusz megfejtése.

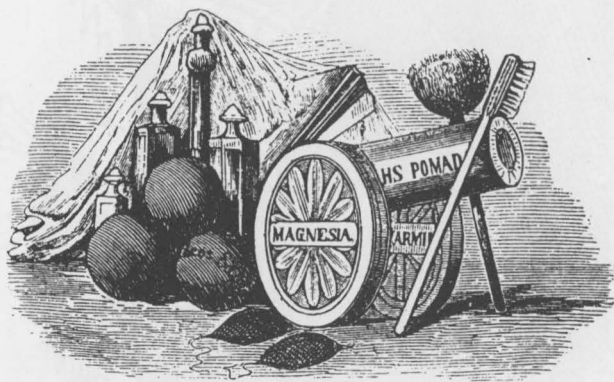
„Catilina áruló volt.”

Tudniillik, hogy azt a szolgálot *Katinak* hívják, a kisasszonyát pedig *Linának*, az a kofa végre *áruló*, mithogy körtét árul.

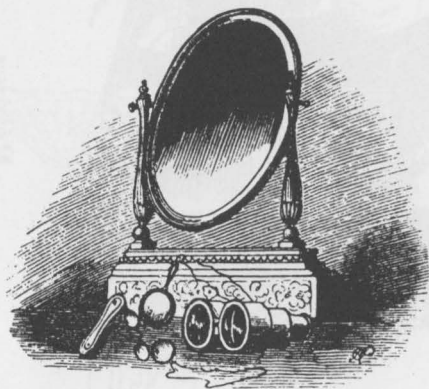
Bohókás előfizetésvadászlat

1. A szépség batteriája

és 2. Czéltáblája.

HA VALAMIT NEM NÉZNE

Nagy hetvenkedve beállt egy jámbor csizmadiához egy obsitos katona, s ott fenthangon tudtára adja amannak, hogy neki egy pár jó csizmára volna szüksége, de ne késsék soká vele, mert ekkor és ekkor magam jövök el érte: — fejezé be beszédét, sarkán megfordulva becsapta maga után az ajtót.

Az előre mondott napon csakugyan megjelen a már fentebb tisztelt obsitos.

— No hát készen van-e a csizma? — ordít rá a vargára.

— Nincs biz az, édes uram — mentegetődzék amaz —, mert sok dolgom volt, aztán meg...

— Huj! erre-arra — förmedt föl a nagy férfiú —, ha most valamit nem néznék —, hát majd így meg amúgy tennék!

— Hm! — mondá szokott flegmájával a csizmadia —, de tudom én ám, mit néz kend!

— Hát mit nézek?

— Ezt a fordító fát itt mellettem e.

AZ ÓRÁSMESTER IGAZSÁGA

— Tegyen ezen zsebórára üveget, maiszter!

Három nap múlva visszaadja az órás az órát, és kér három forint díjt.

— Sok lesz ez egy üvegtételért!

— Igen, de a reparáció is be van számítva.

— Nem kellett ezt igazítani, a városban sem volt ennél jobb óra.

— Dehogy volt jó, mikor még most is „rossz” — igazolá magát az órás.

A múlt század vége felé gróf Koháry balogvári uradalmában Perjésen élt egy szimplex jámbor ember: Szunyog András.

Ennek volt egy házsártos szomszédja, aki nem szerette, ha a szomszéd aprómarháí átjártak az udvarába, s ha átvetődött valami lábasjóságga, azt menten agyonütötte.

Egyszer Szunyog uram ártánykája addig furakodott a résen, míg átfért rajta, s vesztére megtudta, amit tudni akart, hogy tudniillik mi történik a szomszéd udvarában, aholott is az történék, hogy a szomszéd vasvillát ragadott, s a tudatlan állapot agyonszúrta vele.

Szunyog bácsi ezt a szégyent sehogy sem akarta a disznaján hagyni, hanem felment Balogvárra a tisztartóhoz panaszt tenni a gyilkos szomszéd ellen. Ott pedig olyan szépen találta elmagyarázni a dolgot a tisztartónak, hogy az utoljára őt húzatta le a deresre, s a panaszttevőre számláltatá le a hagyományos huszonötöt.

No most már kétszeres volt a sérelem. Szunyog bácsinak most már nemcsak a disznaja, hanem a saját bőre is elégtelt követelt; elmene tehát a jegyzőhöz, elmondta neki a baját, s kérte igen szépen, hogy tegye fel ezt neki instanciába, hadd mutassa ő azt meg a nagyságos grófnak; de semmit ki ne hagyjon belőle, azon módon tegyen bele mindent. Ő kész érte nyolc garast fizetni.

A jegyző meg is írta a folyamodást szépen, pecsétet ütött rá, s átadta neki, hogy itt van.

Szunyog bácsi nem tudott olvasni, körülnézte az ákumbákot, megcsóválta rá a fejét, s azt mondta, hogy nem ér az semmit. Hisz ebből nem látni azt meg sehol, hogy mi történt ővele, meg a disznajával? Ő biz ezzel az instanciával el nem megy, csak tartsa meg a jegyző magának.

A jegyző váltig mondta neki, hogy de már a papiros, meg a tinta, meg a pecsét mind pénz ára; Szunyog uram csak azt felelte rá, hogy törülje le kigyelmed róla a tintát, messe ki belőle a pecsétet, még írhat rá másik instanciát, s otthagya az írást.

315 Elment azután a paphoz; abban legtöbb bizodalma volt, elmondá neki az esetet, kérte, hogy írja ezt meg neki instanciában. A pap jó ember volt, megtette a szívséget ingyen; de Szunyog uramnak hiába, az sem tetszett meg sehogy. „Nem úgy van ez, ahogy én akarnám!”

40 Panaszkodik aztán fűnek-fának, hogy nem tud őneki senki instanciát írni, pedig nyolc garast is adna érte. Meghallja ezt a kántor végre:

— Tudom én már, mi kell kendnek; no majd leírom én a panaszát. Mondja kend, hogyan volt.

45 Az diktálja a történetet.

A kántor rajzol neki egy házat:

— Ez itt a szomszéd háza.

— Jól van, igen jól van.

Azután rajzol neki egy sertést:

50 — Ez itt a kend ártánya.

— Igaz a. Éppen ilyen kunkorodott farka volt.

— Ihol áll a szomszéd vasvillával a kezében.

— Az, az! a hegyes orrú lelke.

— Itt fekszik kend a deresen és jajgat.

55 — Persze hogy jajgatok.

— Ez itt a hajdú a pálcával.

— Verje vissza a csoda! biz ő az.

— Ez meg itt a tisztartó a karszékben.

— Tökéletesen úgy van. Éppen ilyen pipája volt.

60 No már ez jó volt aztán. Ilyen instancia kellett Szunyog uramnak, meg is adta érte a 8 garast szívesen, s vitte fel magával egyenesen Bécsbe, ahol a grófja lakott.

Első szava is az volt hozzá, mikor bevezették:

— Kend-e az a Kohári Istók, az én uram?

65 — Én vagyok az, fiam, mi bajod?
— Hát megkövetem kendet, méltóságos uram, itt hozok egy nyolcgarasos instanciát, tessék elolvasni, s igazságot szolgáltatni érte.

A gróf átveszi a piktúrát, s elámul a hieroglifokon.
70 — Mi a ménkű ez héj? Nem értek én ebből semmit.

— Háj'szen azért vagyok én itt, hogy majd megmagyarázom. No hát: ez itt az én szomszédom háza; itt az én ártányom; — ez itt a szomszéd a vasvillával, aki az ártányt agyonszúrja; ez itt a deres a tisztartó udvarán, ez vagyok én itt rajta; — ez itt a hajdu, aki engem ütöget; ez itt a karosszék; ez itt a tisztartó benne, amint rám számolja a huszonötöt, amit nem én érdemlettem, hanem a szomszédom.

Már most aztán tökéletesen értett a gróf mindent, mindjárt meg is parancsolta, hogy az igazságtalan tisztartót tegyék át
80 más uradalomba, a szomszédra csapják rá az eltévedt huszonöt botot, Szunyog uramnak pedig adott huszonöt rénes forintokat a méltatlan szenvedésért.

Mondta volna aztán valaki Szunyog uramnak, hogy nem jó volt úgy a nyolcgarasos instancia, ahogy ő íratta!

819

ARISZTOKRATIKUS HAJLAMOK

Diákká lett a mendikás, s miután suscribált, azon törte fejét, miképp mutathassa ki a publikumnak az ő nagy uraságát. Egyszer gondolt egyet, s megörvendett. Pipát vett elő, s kerített egy szerfelett hosszú szárat bele; mikor ez megvolt, egy nagy borzoz szolgálva vitette maga előtt az eszközt az egész kurián keresztül.

EGY TEÁTRUMDIREKTOR A RÉGI IDŐBŐL

A jó öreg K...-t amint emlékezhetünk rá, körülbelül jobban szerette a közönség mint igazgatót, hogysem mint színészt. Ha- nem ő azért híven betöltte a maga helyét, s játszott kegyetlen upákat, intrikusokat, de különösen nagy szenvedéllyel haragos hősokeket.

A közönség hozzá volt szokva, hogy vele komázzék, s sehogy sem akarta neki elhinni, hogy haragszik: mikor aztán néha egy dühös monológot bevezgett, megállt, várta, hogy tapsoljanak. Azt nem cselekedték. Akkor körülnézett, hogy mi dolog ez? S utután a közönség felé fordulva, pantomimikával mutatá, hogy itt egészen helyén volna, ha tapsolna a közönség. A közönség aztán tapsolt és nevetett. Akkor aztán ő is folytatta a mérges deklamációt.

Egy ilyen patetikus monológ közepette egyszerre elől találta érne a prüsszentés; a közönség nem volt rest egyhangúlag „prosit”-ot kiáltani fel rá, mire ő egész illedelemmel felele a színpadról: „ago gratias”.

Egyszer pedig Megyeri volt nála vendégszerepen; egy nagyon kedves gyilkos-égető darabot adtak, amiben Dániel, a hűtelen szolga, utoljára a körmeivel kaparja fel a sárból meggyilkolt gazdáját. Megyeri játszotta Dánielt, az igazgató a kegyetlen grófot, kinek utoljára a lábai előtt térdeplő Dánielt fel kell rúgni maga elől. Valaki azonban a színpadon egy gömbölyű fejű szeget talált elejteni, amit úgy hínek, hogy dekorátor-szeg. Hát amint a dühös gróf nagyot toppant egész haraggal, egyeneken beletoppan a hegyével felfelé álló szegbe.

— Jaj! jajjajaj! jajajaj! — ordít a gróf, s azzal elkezd fél lábbon táncolni alá s fel, s mutogatni a feltartott másik talpát égen és földön lakóknak, akik közül senki sem tudta kitalálni, hogy mi baj érte? Utoljára a sűgölyukhoz ugrált vele.

— Húzd ki, sűgő! húzd ki! húzd ki a lábamból ezt a gyilkot, ezt a kardot, ezt a hajtódárdát!

Persze hogy a szomorújátékból semmi sem lett aztán, pedig igazi vér is folyt benne, hanem ezúttal legalább szegény igazgatót komolyan megtapsolták, mert igen élethíven játszotta a meggyilkoltat, akit a talpán keresztül lőttek agyon.

Sokkal rosszabb multság volt az rá nézve, mikor egyszer azt kezdték el, hogy amint kilépett a színpadra, rögtön elkezdtek neki fűtűlni.

40 Néha csókot vetett a fűtűlő felé, s zavartalanul játszott tovább; másszor szembeszállt vele: „űgy őr is tudok” — s visszafűtűlé a hivatlan kritikust.

Egyszer azonban megsokallta már a dolgot, s kitudá, hogy ezt a mindennapos fűtűt senki sem rendezi más, mint a Kolozsváron tanuló oláh diákok, s azoknak az élén maga Janku Ábrahám, aki akkor is nagy auktoritás volt már.

Mit tett hát az igazgató? tán bevádolta őket? vagy birokra kelt velük? Óh nem. Odahívátá magához Janku Ábrahámot, s komoly orcával azt mondá neki:

50 — Tisztelt barátom! Lássá, holmi léhűtők engem mindennap kifűtűlnek. Kegyed nagytekintélyű férűű, kiválik a többi közűl. őr kegyednek és még egy pár derék társának minden napra ingyenjegyet adok, hogy *tartsanak rendet a színházban*. Egészen kegyetekre bízom magamat.

55 Attól a napságtól fogva sohasem fűtűltek ki az igazgatót; sőt ha valaki pisszegni mert is ellene, azt a megtérített pártosok menten kilökték az ajtón.

...De jó státűsférűű lett volna az a teátrumdirektor!...

OBSITOS VÁLASZ

Hazajött az obsitos baka Olaszországból, hanem valahol fölcserélte a montúrját valami kopott huszárruhával, s nagy büszkén beült odahaza a sarokba, s bámultatta magát a sok atyafi és szomszédasszony által, kik hazajövetelének hírére összeszaladtak.

— Hogy megemberkedett, de megváltozott azóta, mióta nem láttuk, édes öcsémuram! — ugyan melyik országban járt? — szólítá meg egyik szomszédasszony.

— Hm! voltam én Franciaországban is.

10 — Franciaországban is? úgy hát franciául is tud, ugyan hogy híják franciául a kenyeret? Hogy?

— Hát pavér.

— Ugyan úgy-e? ejnye, hát a vizet vajon hogy híják?

15 — A vizet? Hm, hm — mond bajsztát pödörve az exbaka — nem láttam én egész Franciaországban vizet, mert én ott mindig csak bort ittam.

— De hát huszár volt kend, ugye? — szólalt fel egy fiatal süheder.

— Az biz én még ekkoráig — mond vállát rángatva.

20 — Hát akkor a kend lova mit ivott?

— Hm öcsém — szólt a baka meg nem zavarodva —, nem kell a lovat félteni.

CIGÁNY DILEMMA

Becsukták a cigányt, mert hamisan tanúskodott, s meg is esküdött rá. A börtönben meglátogatta a jámbor tiszteltes, s elkezdé feddeni kegyes szóval, hogy az milyen vétek, az ember-

- nek megesküdni *olyanra, amit nem látott*: az embernek a lelke
5 ilyen vétek miatt elkárhozik.
— Hát van énnekem lelkem? — kérdi a cigány.
— Hogyne volna, fiam? neked is, mint minden embernek.
— Meg merne rá esküdni, tiszteletes uram, hogy van lel-
kem?
10 — Minden kétségen kívül.
— No lám, kegyelmed is megeskednék arra, *amit nem látott*.

823

IGAZÁN IGÉNYTELEN LAKÁS

- Cigány! Szállásadót még nem fizettél!
— Hát a baglyok is fizetnek adót?
— Te csak nem vagy talán bagoly?
— De biz olyan helyen lakom.
5 — Milyen helyen?
— Egy *odvas fában*.

824

AZ ELHAJÍTOTT KŐ

- Megharapta a kuvasz a fiút; ez felkap egy követ, s utána ha-
jítja. A kő azonban a kutya helyett, akit meg akart ütni, a hara-
gos mostohát találta hátba.
5 — Legalább nem vezett kárba a hajítás — dűnnyögé meg-
vigasztaltan a kárvallott gyerek.

MILYEN TINTA KELL HÁT?

Az iskolás gyermekeknek most a könyvárusok külön firkát árulnak, magyar vagy német íráshoz, sőt még réztoll is egyik jobb ehhez az íráshoz, mint a másikhoz. Egy ily iskolás gyermek beállít egyszer egy gyógyszerertárba, és elkiáltja magát:

8 — Adjon az úr magyar íráshoz való ténát...

NAGYON IS HASZNÁLT

— Kérem az urat, adjon nekem valamit, amitől az étvágyam megjőjön, már nem ettem három nap óta — ezzel a panasszal rontott be egy patikába egy fiatal zsidó. A gyógyszerész adott neki egy pohár ménkű keserű italt. Begyúrte.

9 Harmadnapra ismét megjelenik a páciens — no az urak ugyan rosszat tettek velem.

— Hogy-hogy, barátom? talán mégse jött meg az étvágya?

— Dehogynem, uram! inkább nagyon is megjött, azóta háromannyit is eszem.

10 — No úgy jól van.

— De nem jól van, uram, mert sokba kerül.

ISMERŐS ASSZONYSÁG

Meglátott egy úri asszonyság ismerősénél, hol látogatni volt, egy olajfestményt, mely Luther Márton nejét ábrázolta, s megkérdezte hogy kicsoda azon asszony?

— Luther Márton felesége — Ión rá a válasz.

5 Az asszonyság pikántul összehúzta ajkait, s csak úgy félvállról monda:

— „A neve olyan ismerős előttem, de személyesen nincs szerencsém ismerni.”

828

MI BAJ?

Úr. Min marakosznak ezek a malacok olyan nagyon, béresné?

5 Béresné. Hát hogyné marakodnának? mikor a szakácsné a moslák között a három disznónak a számára csak *egy ezüst kanalat* öntött ki.

MÚFORDÍTÁS

I.

829

[EGY ULTRA-SZITTYA ÚRIEMBERNEK...]

5 Egy ultra-szittyia úriembernek, ki a germán nyelv kultiválása körül szörnyű érdemeket szerezhetett magának, ki a *keresztlevelet Kreuzbrief*-nek titulálta, Bécs egyik kávéházában, unaloműző pipázhatnékja levén, a körülötte ácsorgó pincért ilyenformán értesíté kvánsága felől: *Zl, geben zimír ajne Pfajfe, ich vill pfajfen.*

II.

830

[UGYANCSAK EZZEL TÖRTÉNT...]

Ugyancsak ezzel történt, hogy a vendéglőben, amint *Sexzarder-t* rendelete, nem kis csodálkozására, félórai várakozás után hat keményre főtt tojást hoztak. A jámbor pincér *Sechs hart ' Eier*-nek értette.

831

MAJD KITEREMTJÜK

A **-di tájékon járt az iskolaigazgató, megnézendő a tanyai iskolák állapotát, s egy tájon rendkívül rajtaestek az emberek: hogy rendelne az ő számukra is még egy tanyai iskolát, mert őhozzájuk a legközelebbi is igen távol van, s hogy az ő tájéku-
kon máris igen sok a gyermek.

— Hhaj! barátim — monda az iskolaigazgató úr —, nem állíthatunk ám mi szabad akaratunk szerint mindjárt egynehány gyermek számára iskolát, mert csak ötven gyermekre lehet egy iskolát állítani, hát legelőször ötven gyermeknek kellene lenni.

— Hiszen kérem alássan, *majd kiteremtjük mi még azt* — felele rá az együgyű ember.

EREDETI DEDIKÁCIÓ

Az öreg **-di lelkész mintegy tizenöt-húsz év előtt kinyomatta néhány prédikációját ily cím alatt:

„Alkalmi prédikációk”
a gyengébb elműek számára.

Ajánlom tekintetes N. Gábor, N. Pál, X. János, Y. Imre, N. Ferenc stb. stb. uraknak, általában minden rendű és rangú kedves hallgatóimnak.

VÉLETLEN TALÁLKOZÁS

— Hogy vagy, pajtás? de rég láttalak!

— Köszönöm, csak megvagyok.

— De hát mit csinálsz itt e szép gazdaságban?

— Látod: most vadászok.

5 — Ez kedves multság, pajtás, de hát hogy vagy, kivel vagy itt, csak nem magad vagy?

— Sőt igen.

— De egykedvűleg beszélsz, pajtás, talán sajátod e szép gazdaság?

10 — Nem, ispán vagyok benne.

— Vagy úgy, pajtás! örülök, hogy ily szép s jó állomásra verődöttél. Segítsen az Isten a magad javára!

— Köszönöm.

15 — De már most régi barátságunknál fogva vezess be hajlékomba, s mutasd meg e szép gazdaság belsejét; mert külseje nem éppen utolsó, melyből reménylem, jó instrukciója van. Óhajtanám látni lovaitokat, ökreiteket, juh- és sertésnyájaito-

kat, gépeiteket, ekéiteket stb. Ugye nem fogod megtagadni tőlem e szívséget?

20 — Kívánatodat e helyben is teljesíthetem. Látod azt az első épületet?

— Látom, pajtás.

— No az az én lakom.

— Látod azt a második épületet?

25 — Látom, pajtás.

— Az egy üres juhszín.

— Látod azt az üres ököristállót?

— Látom, pajtás.

— Látod azt az üres kukoricagórét?

30 — Látom, pajtás.

— Látsz engemet?

— Látlak, pajtás.

— No én vagyok minden.

35 — Köszönöm szíves barátságodat, pajtás. Isten veled, kívánom, hogy jól folyjanak dolgaid!

834

A HENTES IDEÁLJA

Egy hentes és tojásárusnő összevesztek a piacon, s annyira ment a dolog, hogy bíró eleibe hurcolták egymást. Bíró előtt állván, a tojásáruló kofa, nekieresztette a nyelvét, s dült belőle az átok-szítok úgy, mintha az egész bőre alja azzal lett volna kitömve. A hentes soká száj tátva hallgatta, végre elragadtatva közbevágot:

— Asszonyom! özvegy-e kegyelmed?

— Az bizony, mégpedig negyedszer.

— No én ilyen kereskedésre alkalmas nyelvű nőt sohasem

10 láttam, pedig én is három asszonyt nyújttem el, akar-e felesé-
gem lenni?

Az asszony szót sem szólt többet, hanem kezét nyújtott, s a
bírótól egyenesen a paphoz ment a perlekedő pár.

835

MIRE VALÓ AZ ORVOS?

Egy bogárdi paraszt égre-földre instálja az orvost, hogy csak
hamar jöjjön a feleségéhez, mert az nagyon, de nagyon rosszul
van.

5 Az orvos nem is késik emberbaráti kötelességét teljesíteni,
szalad ahogy kitelik tőle.

— No van-e itt valami frószer: ténta, penna, papiros? hogy
orvosságot írhassek.

— Nem azért híttam én a tensurat — felelt a tépelődő férj
—, hogy orvosságot adjon, csak azt mondja meg, hogy mi baja?

836

ÉLELMESSÉG

— Hát kend mit költött? — kérdi egy passagier fuvarosát —
kérje elő a háziszolgától kontóját.

— Nincs nekem semmi kontóm — felelt a fuvaros.

— Hát már kifizette kend?

5 — Nem fizettem biz én...

— Hát hogy esik ez meg, két nap óta csak evett-ivott kend,
meg az istállópenz, egy kis széna?

— Hát biz az csak úgy volt, tensuram — felelt a furfangos
ember —, hogy amikor csak megláttam az udvaron a fogadós

- 10 urat, mindig kezet csókoltam neki, aztán meg tekintetes úrnak tituláztam; — ő meg aztán kiadta a hájszneknek „*hogy ennek az emberséges embernek legyen magának, lovának enni-innivaló ingyen*”, így van az, hogy nekem nincs semmi kontóm.

DIÁKADOMÁK

I.

837

[ITT-OTT FURCSÁN MEGY A SZEGÉNY DIÁKOK DOLGA...]

Itt-ott furcsán megy a szegény diákok dolga. Ha felekeze-
tűkből valakinek temetésére harangoznak, fel kell öltöznök
tiszteséges fekete egyenruhába, s szakadjon bár az eső, menni
kell a végső tiszteletre. Fáradtságukért azonban elégséges jutal-
mat is vesznek, egy-egy garast kapván fejünkint.

Egyszer némi szegény ember akarja elénekeltetni feleségit.
Elmegy az igazgató tanárhoz, s ott elkezd:

— Professzor úr, instálok tízgarasára deákat.

II.

838

[LEVELET ÍR SZÜLŐINEK A DIÁK...]

Levelet ír szülőinek a diák, szokása szerint ilyenképpen:

— Édes szülőim! Én, Istennek hála, jól vagyok, csakhogy
egy kissé beteg vagyok — s önfeledten odatolja —, melyhez ha-
sonlót kívánok édesapáméknak is.

III.

839

[FÖLDIRATON VANNAK A DIÁKOK...]

Földiraton vannak a diákok. Szólít a tanár:

— Na, Kerekes, mutassa meg, hol fekszik Philadelphia?

A diák egész komolyan a földabroszhoz lép, kiterjesztett ujjait meghordozza fölötte, s azt mondja:

5 — *Circiter itt, professzor úr.*

IV.

840

[BELEHEVEREDIK PAJTÁSA ÁGYÁBA A DIÁK..]

Beleheveredik pajtása ágyába a diák, s nem akaratjából pi-pájával egy kis lyukat égetett pokrócán. Előáll erre a tulajdo-nos, hogy mármost neki fizesse meg a pokrócot. Amaz mást is veszen helyette, de az illető nem elégszik meg vele, a dolgot is-5 kolai törvényszékre keríti, s ott így szól:

— Láttam volna a tisztelt publikum az én pokrócomat — a volt a pokróc! Ez hitvány; ez nekem nem kell: mert ha én e pokróccal két hétig takarózom, *lópokróc lesz belőle.*

V.

841

[VENDÉGLÓBE MEGYEN EGY ESTE...]

Vendéglóbe megyen egy este a novícius. Kezibe veszi az étlapot, s látja: rostélyos — ez nem kell; mindjárt az utána következő sorban: dettó pityókával; effélét sohasem evett, jó volna megkóstolni —, odakiált tehát:

n — Kellner, egy porció dettót pityókával.

VI.

842

[CSILLAGÁSZATBÓL ÁLLÁ A KÖZVIZSGÁLATOT...]

Csillagászatból állá a közvizsgálatot a diák. Ott ült társai előtt. Átellenben volt a tanár.

— Na Keleti — mond a tanár — merre van nyugat?

A fiú egyet se nyikkan.

n — Mondja meg hát elébb, merre van kelet?

A fiú ismét hallgat.

— Megálljon, szemben magával kelet, hát most a háta megett mi van?

— Hát instálom, a diákok.

VII.

843

[JÓMÓDÚ HÁZHOZ JUT KOSZTBA...]

Jómódú házhoz jut kosztba a tanuló.

Egy este egyebek mellett pityókat mundurjában is főzetett a házinő... Vacsorához ülnek; a mundoros csemegére kerül a sor, de azt csak nem hozzák.

5 — Édes lelkem — szól tanulónkhoz a háziasszony —, szakácsnénk idefelejtett, menjen, hozza be azt a pityókát, de úgy mundurjában.

Az édes lelkem kimegy, de odamarad.

Nagy későre beáll, s elkezdi bús arccal:

10 — Tensasszony, a pityóka ugyan itt van, de a mundurját sehol sem lelem.

VIII.

844

[MAGYARÁZZA HATHATÓSAN A HANGJEGYEKET...]

Magyarázza hathatósan a hangjegyeket az énektanító.

— Ezek egész kóták, ezek félkóták, ezek pedig fertálykóták...

5 Nagy szemet mereszt erre egy áhé bagó, s álmélkodásában oldalba döfi társát:

— Hát te! honnan tudja a tanító úr, hogy az a kóta ott egy fertályt nyom?

MIFÉLE PATA?

Nagy vita volt egy társaságban az allopathia és homoeopathia fölött, szóba jött egy hírneves hasonnemű orvos is, ki még a lábtörést is homoeopathice gyógyítja.

— Hát a Kotyondiné fiát hogy gyógyította — kérdi egyike a vitázóknak —, mikor a lába eltört? Úgy-e mint allo- vagy homoeopatha?

— Azt a Kristóf gyereket? — kérdi a másik. — No azt úgy tartom, hogy úgy gyógyította, mint *barom orvos*.

TAPASZTALÁS UTÁN

Gusztii barátom keményen deklinálta az öccsét — majd adok én neked — mondá —, ilyen adta gazembere, nem is tanulsz, aztán még rosszalkodol is?

— Hát maga milyen volt — kezdi sírva-ríva, keserű szemrehányásképp a kis Gyula.

— Éppen azért verlek — felel a bátya, egy percig sem hagyván magát confundáltatni —, hogy olyan ne légy, mint én!

A VESZEDELMEK SALVE

Nagy ceremóniához készültek Topánfalván; valami magas állású vendégnek, tán főispánnak, kellett keresztülvitazni a városon, évégett ki voltak állítva a tarackok jó eleve, amik az érkező vendég üdvözlétére majdan eldurrogattatódnak.

5 A tarack-sütögetés mestersége vala bízva a helybeli kovács-
ra, mint aki katonaviselt ember lévén, látott már ágyút, s tudta,
hogy kell ennek keresni azt a lyukát, amelyikről elsül; az meg
is jelent a kitűzött helyen jó egy pár órával a határozott idő
előtt, s tüzet rakatván, elkezdé benne tüzesíteni a vasrúd végét,
10 mellyel majd a tarackokat rendre fogja sütögetni.

A jó rend fönntartása és némi ellenőrség képviselte érde-
kéből pedig melléje adaték a helység érdemes egyházfia, hogy
vigyázzon a puskaporra, hogy el ne pazarolják, s több afféle.

A derék férfiú nem gondolta a lelkére bízott lőport jobban
15 megőrizhetni, mintha az ezt tartalmazó zsákot gubájával lete-
ritve, arra személyesen ráül; tudván, hogy azt így alóla csak ki
nem lopják.

A várva várt vendég azonban szokatlanul sokáig késett, a
kovácsmester unta a várakozást, unalmát mivel úzhatta volna
20 jobban, mint egy-egy korty pálinkával, ami ezúttal a község ro-
vására fogyott; mentül jobban késett a vendég, annál jobban
káprázott a kovács szeme.

Egyszer aztán kiabálnak a dombra állított előőrsök, integet-
nek kalapjaikkal: „jönnek már, jönnek! ahol jönnek!” Uccu
25 a kovácsmester is kapja a tüzes végű vasrudat, rohan a tarack-
nak; hanem — a szemei kápráztak-e, vagy a lábai nem szolgál-
ták jól; amint az egyházfi mellé ért, ki egyre ült rendületlenül a
lőporos zsákon, ott elbukott, s az előre tolt vasrúd tüzes végét
úgy ütötte a lőporos zsákba, hogy a jámbor egyházfi csak azon
30 vette észre magát, hogy elkezd repülni.

Szerencséje, hogy a gubája alatta volt, meg hogy az egész
lőpor nem volt valami nagy mennyiségű; így egy kis bukfenc-
hányással a szabad levegőben megmenekült; hanem többet
nem vállalkozik ágyúfedezetnek.

ITT AZ ÉSZ FELESÉG

Szép volt a falu mészárosnéja, s ezért járt is utána a faluban szállásolt huszárok őrmestere, s megesett néha, hogy eszenként, ha férje honn nem volt, unalmas óráit megrövidíteni meg is látogatta.

8 Az asszony panaszkolta férjének, hogy az őrmester néha azt is kívánja, hogy jó vacsorával kínálja, az pedig sokból telik.

Felforrott a mészáros vére, s elhatározta, hogy legelső alkalommal ágy alá rejtőzve várja be az őrmestert, s ha nejét cirógatni meri, fontra vágja.

10 Még jó délután béült az ágy alá, s várta az estét, az is eljött végre, de el az őrmester is, leült, megölelte, megcsókolta a mészárosnét, s vacsorát kért tőle.

A jó asszony minden kívánatát teljesíté, s a beszédet férjére vezeté, ha véletlenül meg találna jönni.

15 A bortól nekihevült őrmester kardját kirántotta, s mondott sok mindent, hogy aprítaná így meg úgy a mészáros, ezer meg ezer darabra.

A szegény mészáros homlokát kiverte a hideg veríték, s ijedtében nagyot nyögött.

20 — Mi volt ez? — kérdi az őrmester.

— Megborjúzott a tehén, s borját az ágy alá tettem, hogy meg ne fagyjon — mondá az asszony, ki rettegett férje életeért.

— Böh! böh! böh! — hallik az ágy alól, de az őrmester nem figyelt rá, hanem utolsót cuppantva a szép asszony arcára, eltávozott.

Alig húzta ki a lábát a szobából az őrmester, előmászott a mészáros, s fontos képpel homlokára mutatva mondá:

— Itt az ész feleség! mihelyt borjút emlegettél, mindjárt bőgtem.

Gróf Kálmánffynének volt egy kedves papagája. A papagájok különben is szeretetre méltó állatocskák, ez különösen szeretetre méltó.

5 Tud beszélni, úgy lehuncfutozza az embert, mint akármelyik meklenburgi junker az országgyűlési követtársát, füttyül, danol, fűrészel, dugót pattogat, ablakot körmöl, csókol, káromkodik, dobol, zörget, torkával öblöget, miákol, ugat, hahotáz; de mind nem ez az ő legnagyobb érdeme, amiért a papi nekem különösen nagy emberem, hanem mindjárt megmondom, hogy mi?

10 Egy időben ketten udvaroltunk a grófnének: én és egy angolos magyar báró. Én úgy vettem észre, hogy az én nyers, falusias magamviselete kevésbé nyerte meg a grófné tetszését, mint a báró szeles udvariassága. Szebb gyereknek is látszott, mint én; különösen bámulandó ügyes hajfodrozata volt; senki sem tudta, hogy ez paróka.

15 Egy válságos napon az én vetélytársam alkalmasnak találta az időt arra, hogy szerelmét megvallja a grófnének, s ehhez hozzá is fogott, obligát térdreeséssel és kézcsókolással.

A kanapé mellett állt a papi.

20 Tudva van, hogy ezek a papagájok rendkívül szerelemfélők. A grófnéé valóságos Otelló volt. Amint ez meglátja a jelenlétében történt merényletet, lerepül átlványáról a szerelemvalló fejére, belekapaszkodik mind a hat körmével a hajékeségébe; ez ijedten felé kap: akkor a madár felrepül, s magával viszi az egész parókat, otthagya az én bárómat kopasz fővel a grófné lábai előtt.

25 A parókat persze kimentették a papi körmei közül, hanem a bárónak e perctől fogva vesztett ügye volt; mert a grófné azontúl sohasem találkozott vele úgy, hogy el ne kacagta volna magát.

Ettől fogva nagyra becsült férfiú volt előttem a papagáj; valahányszor találkoztam vele, mindig köszöntem neki, s ha ő azt kegyeskedett mondani: te betyár! — én azt feleltem rá: „csókolom kegyes lábait”.

38 Minthogy pedig már a grófné is meghalt, a báró is meghalt, én is meghaltam: bátran kiadhatja szerkesztő úr ezt az anekdotát; voltak ennél már rosszabbak is az újságában.

Néhai Kortyondy Tihamér

BORKORCSOLYÁK

I.

850

[MIT SZOKOTT, ÉDESEM, REGGELIZNI...]

— Mit szokott, édesem, reggelizni? — kérdi a háziasszony fiatal lány vendégétől.

— Néha *semmit* édes néném, máskor meg *azt sem*. — feleli ez nagy sebesen.

II.

851

[AZ ÜGYETLEN X. EGY TÁRSASÁGBÓL TÁVOZVÁN...]

Az ügyetlen X. egy társaságból távozván, elviszi Z. kalapját, s másnap, midőn összejönnek, mentegeti tévedését, állítván, hogy *körülbelől* egyforma fejök van. Hogy *körül* egyforma fejünk van — válaszol Z. —, azt csak elhinném, de belől?...

III.

852

[KÉT FIATALEMBER, KIKNEK EGYIKE NAGYON DADOGOTT...]

Két fiatalember, kinek egyike nagyon dadogott, kucsfrozgat látogatóba.

Egyszer a dadogó észreveszi, hogy a kerék mindjárt kiesik, s figyelmezteti barátját, ki a lovakat hajtá:

5 — „Barátom, kiesik a ke...ke...ke”. . . „Szoríthatod már — mondja a másik —, mikor már kiesett.”

IV.

853

[DE HAMAR MEGJÖTTÉL...]

— De hamar megjöttél, brüder!

— Oh barátom! éppen most 5 perce, hogy elmentem, ez idő alatt odamentem, visszajöttem, s még egy fertály órát biliárdoztam is!

V.

854

[EGYSZER EGY BÉRES-FORMA EMBER...]

Egyszer egy béres-forma ember előtt valaki előhozta, hogy milyen jó és olcsó a föld Amerikában.

— Onnan volna hát jó hozni egy pár kocsiderékkel.

VI.

855

[BÉCSBEN EGY TANÁR AZ EGYETEMBEN...]

Bécsben egy tanár az egyetemen a napnagytón mutogatott számos hallgatóság előtt érdekes tárgyakat, többek közt egy csepp ecetet is, melyben óriási nagyságú kígyók úszkáltak. A közönség meglepetve csodálkozott.

8 Egyszer megszólal onnan hátulról egy hallgató, nagy bölcsen elménckedni akarván:

— Azért csíp az ecet.

VII.

856

[PUPUK ÚRNAK EGY IGEN EGYÜGYŰ...]

Pupuk úrnak egy igen együgyű Miska nevezetű inasa volt. Miskát az ura rendesen bolondok királyának nevezte.

— Bár az volnék — felelt Miska egyszer —, akkor én volnék a leghatalmasabb király a világon.

VIII.

857

[VALAKIT KIRABOLTAK...]

Valakit kiraboltak, a rablás után még mindig ijedten szomszédihoz futva, ilyenformán beszéli elő esetét:

— „Este bezárom az *izét*, hát egyszer *izélnek*, kinyitom az *izét*, bejön 2 *izé*, kifordított *hogyhják*-ban, felém tart két *izét*, s
5 azt mondja, adjam oda az *izét*, én felnyitom az *izét*, s od'adom nekik az *izét*, azzal a *hogyhjákok* elmentek.”

858

[MÉG AZON IDŐBEN, MIKOR A DIÁK DIÁK VOLT...]

Még azon időben, mikor a diák diák volt, vaddisznóvadászatra megy egy novícius. A vadászok eléje szabják: hallgasson, egyet se nyikkanjon, még csak prüsszenteni se merjen, mert a vaddisznó hallása éles, s elszalad. A fiú csendesen megy, szépen
5 viseli magát, nem beszél, nem köhint. Egyszer azonban megpillant egy fülelő vadkant.

— Ecce aper, ecce aper, collega! — kiált nagy örömmel. Az aper pedig ijedve fut el. A vadászok dorgálni kezdik a fiút, minek beszélt, de ő menti magát:

10 — Hát ki gondolta volna, hogy ez a vadkan diákul is tud?

HIBÁS ARCKÉP

Egy hírhedett adósságcsináló könnyű háziöltönyben, zsebbe dugott kézzel rajzoltatta le magát.

— Nemde pompásan el van találva? — mondá a művész dicselkedve egyik látogató barátjának.

5 — Az arc igen, de a kéz nincs — felelé az —; mert az eredeti mindig más ember zsebében tartja a kezét.

MEGFORDÍTOTT ÉLETPÁLYÁK

Egy gazdag kereskedőnek két fia volt, s az egyiket katonának, a másikat kereskedőnek adta. A katona vígan élt, s adósságot csinált, a kereskedő pedig vadászni járt.

5 — Derék két fiad van — mondá egykor egy ismerőse a gazdag kereskedőnek —, csakhogy rosszul választottál nekik életpályát, mert akinek lövöldözni kellene, mindig váltót ír; és aki-
nek váltót kellene írni, mindig lövöldöz.

KÜLÖNÖS RAGÁLY

Egy gyógyszerészt adósságért zaklattak.

5 — Uram, — mondá egy erőszakos hitelezőjének, ki bebörtönöztetéssel fenyegette —, teljességgel nem fizethetek, iszonyú helyzetben vagyunk mi, gyógyszerészek, semmi jövedelmünk, mert egy év óta *egészségragály* dühöng az emberek közt.

862

PALÓC MONDÁS

Józsa Gyuri istállót építtetett palócaival, s az északi oldalon akart ablakot vágatni. Öbert bátya csak rázta a fejét, végre kinyögte a szót:

- 5 — Ne jó legyen az nagysaagos uram! mert a higység maj nagyon *megsúlyi* a marhaat.

863

AZ IGAZ SZÓ

Egy szenvedélyes vadász nagy túzzal beszélte vadászkalandjait. Egyszerre szörnyű köhögés rohanta meg, úgy hogy kékült-zöldült bele.

- 5 — Mi lelte önt? — kérdék a hallgatók megijedve.
— Ne féljenek, uraim! — mondá egy komoly férfiú — mindjárt magához jó, csak *egy igaz szó* akadt a torkán.

864

MIT VÁR ITT?

Egy iszákos részeg fővel tántorgott haza, s mivel feje is szédelt, lába is ingadozott, az út is sáros volt, minduntalan elesett. Utoljára nem tudott felkelni, s ott hevert a pocsolyában.

- 5 — Hát te mit csinálsz itt? — kérdé egy mellette elmenő.
— Várom, míg felszárad az utca.

NEMZETI BÜSZKESÉG

A párisi béke megkötése előtt, midőn az egyesült seregek diadalmasan vonulnának Párison át, Lajos, székely huszár őrnagy, a város előtt megállítván huszárjait, ilyen beszédet tartott hozzájuk: „Vitéz lófej székelyek, figyeljenek kendtek, teringet-
 5 tét, amit mondani fogok; a székely nemzet becsületét itt e pimasz franciák előtt is fel kell tartanunk, az angyalát — hiszen mi vitéz lófej székelyek vagyunk; azért nehogy ezen kiéhezett párisi rongy nép még azt mondhassa rólunk, hogy a székely nép hazájában még ilyen várost sem látott, mint ez a hitvány Páris,
 10 azért keményen megparancsolom, hogy senki nagy bajszú huszárjaim közül ne merje lova füléről leemelni a szemeit, mert akkor ...rögtön ...megtermettézem az angyalát!”

Úgy lón! A székely huszárzászlóalj átléptetett a szép Párison anélkül, hogy látott volna belőle valamit.

HÁT CSAK AZT A FELÉT

Egy színésznek szörnyen meggyűlt már a kontója a zsidónál, melyért is az, miután kétszeri felszólítása sükeretlen volt, elment az igazgatóhoz.

— Khírem alássan, direktor úr, a Rákusi úr igen sokkal tartozik már nállam, mindig a legjobb bakatort hurdatta magának, s most nem akhar füzetni, pedig én mindig a legjobb bakatorból szolgáltam.

— Nem igaz! fele víz volt — szólt közbe a panaszolt színész.

— No hát thessék kifüzetni csak a felét — rimánkodott a zsidó.
 10

DE KÖSZÖNÖM ÉN AZ ILYEN BARÁTSÁGOT

Ezelőtt néhány évvel egy Foureux nevű francia atléta ütögette földhöz az embereket Slezák cirkuszában Kecskeméten. Egyszer 50 forintot tűzött ki jutalmul annak, ki őt földhöz üti.

Másnap megjelen a küzdőtéren egy izmos hentes, s a legelső ölelkezésre úgy teremti a homokra a franciát, hogy az csak úgy nyekkent bele, s miután lassankint föltápáskodott volna, fanyar arculattal vevé ki zsebéből az 50 pengőt, s átnyújtá a győzelmes bajtársnak. De az utánozhatatlan őszinteséggel így felelt — bajszát kétszer-háromszor megsodorintva büszkesége érzetében:

— Köszönöm pajtás, csak tedd el azt az ötven forintot, nem kell az nekem, nem szorultam én arra, hiszen nem pénzért vágta talak én földhöz, hanem csak úgy — barátságból.

CSATARÉSZ

A francia háború alkalmával, ahol a fekete szíjas székely járt, lépteit győzelem követte; de mindenik családot, gazdaságot hagyván otthon, megelégették már a sok parádét, azért kértek vezéröket, hogy vegye tekintetbe, miszerint otthon családjok, gazdaságok van, és *adná ki a csatából részöket — hogy vágják le, s menjenek haza...*

MAJD RÁTALÁL

A városi főorvos Sz. városában hivatalosan ki lón küldve, hogy a tanyákon mutatkozó vérhast vizsgálja meg, s a benne szenvedőket gyógyítsa. Egy tanyai lakos fiának írt is receptet, hanem meghagyta az anyának, hogy ha eléli az orvosságot, majd látogassa meg őtet a városban, hogy másik orvosságot is rendelhessen a kórállapothoz képest, s lakását igyekezett megmagyarázni.

— Ott lakom — monda — az alsóvároson a patika mellett, nem messze a kápolna felé.

10 — Jól van, jól van, édes doktor úr, majd felkeresem, ha be-
megyek, hiszen majd ráismerünk mi a lakására — a réztányér-
ről.

MINT KAPITÁNY URAM

Panaszt tett egy paraszt a kapitánynál, hogy őtet megverte egy katona. A paraszt nagy termetű, izmos ember volt, a kapitány pedig alacsony, vézna ember.

8 — Nincs az én századomban egy ember is, aki keddrel bír-
na, hogy van hát, hogy mégis megverte kendet?

10 — Könyörgöm alássan, vitéz kapitány uram! nem is düle-
kedtem én vele, hanem csak álltam, hogy ütött, mert ha én
is hozzáláttam volna a veszekedéshez, majd elbántam volna
én vele úgy, hogy koldusnak se lett volna jó, mert hiszen csak
olyan kis semmisen ember volt, mint kapitány uram...

MI AZ A KEVÉS IDŐ?

Egy kevés hitelű ember meglátogat egy jómódút.

— Adjon kegyelmed nekem vagy száz forintot *egy kevés időre*.

— Adok biz én, szívesen adok *egy kevés időre*, hogyne adnék, tessék: tíz, húsz — — száz forint.

Ezennel leolvassa a tenyerébe. Az ember már örült, és zseb-be dugta a pénzt, gondolván: ezt is a nagyharang fizeti meg, mint a többi.

Beszélgettek ott egy jó félóráig, egyszer csak elkezdi a kölcsönző:

— Adja csak kend vissza azt a pénzt, hadd olvassam még meg egyszer, mert nekem úgy tetszik, mintha csak 90 forint volna.

Emez minden gyanú nélkül visszaadja a pénzt, s miután az meggyőződött róla, hogy csakugyan 100 forint, visszatette a fiókba.

— Adja ide hát kegyelmed azt a pénzt, ne tegye el — szolt emez siralmas hangon.

— Hiszen csak *egy kevés időre* kérte kend; volt már kendnél *egy kevés ideig*.

A NAPSZÁMOS

Köztudomású, hogy azelőtt a jobbágy, ha robotba ment, a legrosszabb tűzkövét és acélát vette magához, hogy a tűzkiütéssel is több időt megtakaríthasson.

- Egy ilyen tempóra dolgozó robotost sokáig nézett a földes-
úr. Végre megszólítja:
5 — Ugyan János, látott-e kend valaha csigát?
— Hogyne láttam volna, nagyságos uram! láttam biz én!
— No akkor bizonyosan szembetalálkozott vele, mert utol-
ugyan, tudom, nem érte volna kend.

873

NAGY PURIZMUS

- Tiszta magyar városba küldték a német szülők fiokat tanul-
ni, célozván egyszersmind a magyar nyelv elsajátítására is; meg-
kérték e célból a tanítót, hogy ne engedjen neki másképp, mint
magyarul beszélni. Törje, ahogy tudja. A tanító nagy buzgóság-
8 gában nemcsak a fiúnak adta ki az erős tilalmat, hogy németül
egy szót se szóljon, hanem a tanulótársait is felkérte, hogy mi-
helyst egy szót szól is németül, adják azt föl neki.

- Kevés idő múlva rohan be hozzá egy fiú:
— Tanító uram, Rudolf németül szólt.
10 — Mit mondott? — kérdi a tanító.
— Azt mondta, hogy „áhá”!
— Hát hogy kellett volna azt magyarul mondani?
— Úgy, hogy — „ühüm”.

874

MILYEN ITALLAL MELEGÍTHETI FÖL MAGÁT TÉLEN AZ EMBER?

Múlt télen egyszer Pestről Bécsbe vasúton utazván, úgy tet-
szett a sorsnak, hogy olyan vagonba jussak, melyben egyetlen
árva ismerősöm sem volt. A néma csendet félbeszakítja egy ve-

lem átellenben ülő férfiú, ki a nagy hideg ellen panaszkodván,
5 azzal fejezé be beszédét, hogy bizony jólesnék az embernek, ha
egy pohár arakkal fölmelegíthetné magát.

A 2-dik utas egy csésze meleg theát ajánlott.

A 3-dik egy pohár hegyaljai bort.

A 4-dik egy pohár pezsgőbort.

10 Az én simára borotvált arcú szomszédom pedig ráncba sze-
dett szemöldökkel fontos arcot vágván, ekképpen nyilatkozott:

— Ha én fázom, s föl akarom melegíteni magamat, akkor
betérek bármely sörccsarnokba, a pincér vagy pincérné által ho-
zatok egy pohár sört, azt ő elém teszi az asztalra; én a jobb
15 karomat fölemelem, s úgy fogom meg a poharat, hogy fölkar-
csontom alkarcsontommal 45 fokú szöget képez; a telt poharat
számhoz teszem, annak tartalmát vízirányosan a számba ön-
töm, azután pedig függélyes irányban lenyelem.

20 Kérdés: miféle nemzetiségű emberek lehetnek a Nr. 1, 2, 3,
4, 5. vélemény adói.

875

CSAKHOGY IGAZA VAN!

— Most igazán oly sötét van, hogy ha pofon ütnék az em-
bert, soha se tudná meg, ki volt — jegyzé meg egyvalaki, midőn
utcára nyíló ablakán kikönyökölve a sötétbe bámult. E szavak-
ra úgy ütik őt képen, hogy a szeme is szikrát hányt, s e szavakat
5 hallja a sötétségből:

— „Igaza van az úrnak.”

AKI NINCS ITT

Keresett valakit az egyházi, akivel fontos beszélőnivalója volt, s bedugta fejét a gyűlésterem ajtaján is, s egy szót sem szólt, csak szétnézegetett.

— Kit keres kend? — kérdé az egyik presbiter.

8 — Engedelmet kérek alázatosan, *egy becsületes embert* keresek; de látom, hogy nincs itt.

KAKAS MÁRTON NAPTÁRA

Okos emberek számára
való kalendárium

1859

Pest, 1858

HOGY SZEDTE RÁ A SZÁSZ FUVAROST AZ ÖRMÉNY

Egyszer fuvarosra volt szüksége a szászvárosi örmény boltosnak, odahívat két furmányost. Az ajtóban mind a kettő összebeszélt, hogy egyik se kérjen kevesebbet, mint a másik s egyik se engedjen belőle. Úgy tettek.

8 Volt az örménynek egy fortélyos kulacsa, melynek belseje kétfelé volt osztva, úgy hogyha az ember a száján egyet csavarintott, tetszés szerint vizet vagy bort itathatott belőle.

Mikor látta, hogy nem boldogul a furmányosaival, elővette a kulacsát, megkínálta vele az egyiket.

10 Vigyorogva vágott az a másik a szemibe, mintha mondaná: borát megisszuk, de nem engedünk.

Nagyot húzott a szász a kulacsból, tetszett neki. Vette a nyaka a jóféle somlait hosszú kortyokban. „Igen jó bor” — mondá.

16 Ekkor egyet fordított rajta az örmény, mintha száját törülne meg a kulacsnak, pedig a nyakát csavarta el, s a másiknak nyújtá.

Nagyot lélegzett a szász, s a szájához tette a kulacsot, és egy rettentőt nyakalt a legrosszabb vaszú, salitromszagú kútvízből, aminőt csak ingyen kapni lehet valahol.

20 Mérgesen kapta le a szájáról a kulacsot, de nem mert szólani, csak a háta mögött mutogatta az öklét a pajtása felé.

Az örmény nem tudott alkudni velők, s elereszté őket.

Amint kilétek, nekiesik egyik a másiknak: „hát te mért mondtad, hogy bort ittál? mikor abban a legcudarabb 26 kútvíz volt”.

— Nincsen eszed. Bor volt az, mégpedig igen jó.

Mind a kettő érezve állításainak igazságát, s azt véelve, hogy a másik lúddá akarja tenni, addig allegáltak, míg utóbb is öklre került a dolog, aholis midőn eldögönyözték volna egymást,

- 30 visszajöttek, kiki a markában hozva a maga bevert orrát, s elkezdtek dacból egymásra licitálni lefelé. Utoljára kettő közül a mérgesebbik ingyen vállalta el a kívánt szolgáltatást, hogy a pajtását megtruccolja.

878

RÖVIDET HÚZOTT

- Úr: No Jancsi, eszerint megalkudtunk volna, két pengővel több bért kapsz havonként; hanem azt még egyszer mondom, hogy azután úgy legyen, amint megállapodtunk: mikor én be vagyok kapva, akkor neked nem szabad berúgnod, különben
5 visszamegyünk a régi bérre; de akkor ihatol, amennyi beléd fér, mikor én józan vagyok.

Kocsis (két hónap múlva): Tens uram, jelentem ássan, fölmondom a szolgáltatást.

- Úr: Hát miért, édes szógám? mi a baj, tán rossz a koszt, vagy
10 a szakácsné gorombáskodott veled?!

Kocsis: Nem a, tens uram; hanem így nem tudom tovább kiállni, nagyon rövidet húztam az alkudozáskor, már két hónapja, hogy újra szegődtem, s még egyszer sem ihattam le magamat.

879

ÚTBAIGAZTÁS

„Hallja maga! merre van a policáj? már régen keresem, s nem tudok odajutni.”

„Menjen be ahhoz az óráshoz, dugjon a zsebébe minden alkudozás nélkül egy aranyórát, azután hagyja ott az órát min-

- 5 den búcsúzás nélkül, s bizonyos lehet benne, hogy fél óra múlva a policájon lesz.”

880

OKOSKODÁS

Jegyző: Ugyan kántor uram, hogy ihatik annyit? Mai világban már nem a részegség a kántorok ismertetőjele.

- Kántor: Lássa nótárius uram! mikor én bekapok, akkor egészen *más ember* lesz belőlem, azzal pedig sohasem törődtem,
5 hogy *más ember* mit cselekszik.

EGÉSZSÉGI ÜGY

I.

881

[PARASZTASSZONY...]

Parasztasszony: Szerencsés jó napot kívánok. Kérem alázatosan, ifjú, egy beteg fiacskám van otthon, mondja meg a tekintetes doktor úrnak, hogy ne sajnáljon hozzánk fáradni.

- Az orvos kisdíák fia: Nincs itthon édes atyám, nem is jön haza, csak hónapután.
5

Parasztasszony: Hát jöjjön el maga, a ifijuracskám, hisz azt a kis gyereket maga is könnyen meggyógyíthatja.

II.

[FALUSI SEBÉSZ...]

Falusi sebész: No asszony, idevigyázz; én elmegyek kántor komámmal vadászni, meglehet, hogy találkozunk Kortyagi komával, s ha az a pincetorkában kap bennünket, akkor aztán hi-
 5 jába vársz vacsorával. Nesze, itt van egy forint ára hánytató, rá van írva minden levelkére az ára, ha beteghez keresnének, a mindennapos hideglelésnek két garas árát, a harmadnaposnak négy garas árát, a fogfájósoknak pedig öt garas árát adj *készpénzért*; de ne hitelezz senkinek, mert nem szeretnék bankrótát csinálni senki egészsége miatt.

SEGÉLYHÍVÁS

Lesi a nagyszombati bakter a toronypárkányról a gyújtogatókat és tolvajokat nagy lelkiismeretesen, bevett szokása szerint; egyszerre mozgatni kezdi a földrengés a falakat, s a ré-
 5 múlt bakter torokszakadtából kezdi kiabálni: „Emberek! jöjjetek föl, mert mindjárt ledől a torony.”

FURCSA BIZOMÁNY

Mókai uram (egy szolnoki bizományoshoz beszélve): Igaz, hogy az urak mindent átvesznek továbbszállítás végett, és olcsó bérért biztosan átadják az illetőnek?

Bizományos írnok: Arról becsületünkkel és firmánkkal ál-

- 6 lunk jót. És hova tetszik valamit küldeni?

Mókai: Hát biz énnekem Debrecenben van egy korhely fi-
am, minden héten küld egy pár levelet a nyakamra, s minde-
gyikben pénzt kunyorál, annak a jómadárnak szeretnék egy ra-
kás ütleget küldeni ezzel a husánggal. Átveszi az úr?

885

NEM IGAZI, HAMIS

- Bement egy ismeretlen úriforma egyén a szivaros boltba, s
egy csomó „cabanost” betakartatva papírba, odadott érte egy
húszast, ezzel jó éjszakát mondvá, és eltávozott. Alig ment még
vagy száz lépést, utánakiabál a boltossegéd, mutatva a húszast:
6 „Tessék visszajönni; az nem igazi, hamis!” Az uracs hidegvér-
rel felelt vissza: „tudom: *de azért csak kiszívom*, már hozzászok-
tam.”

886

ADJANAK VISSZA

- Elvitte a rátóti gyerkóc a levelet Pestre, s amint megmagya-
rázták neki, a vastuskóval átellenben bedobta a bádogtarisz-
nyába két hatossal együtt. Sok vártatás után pedig zörgetni kez-
dett a levélgyűjtőbe, s mikor még jobban meguntá a várako-
zást, fennhangon kiabált be a nyílásán, hogy: „adják már vissza
6 a garasom!”

A LÉGVONAT

Anya (varrva): Ejnye no! olyan légvonatot érzek egyszerre, félek, hogy megfájul a fogam, valaminek nyitva kell lenni.

Fiú (kelletlen olvasgatva): Én is olyat érzek, pedig nincs más kinyitva, mint az én könyvem, betegyem, mamácskám?

SZÜLETETT DIPLOMATA

„Mi baja komámuram, olyan rosszkedvű egy idő óta, mintha valami nagy búbánat nyomná a szívét.”

„Jaj, ne is kérdezze: bánat biz az enyim, mégpedig nagy, s nem tehetek ellene. Tudja, kedves komámuram, mily szentül
5 felfogadtam, hogy valamennyi fiamat mesteremberré vagy mezei gazdává nevelem, s uramfia, az a Marci gyerek máris olyan mester lett a hazugságban, olyan cifrákat füllent, hogy akarva, nem akarva iskoláztatnom kell, mert ez született diplomata.”

ÓHAJTOTT HÁZIBARÁT

„Ej, ej, kedves barátom uram, ön egészen kerüli házamat, mióta megházasodtam, miért nem lát arra mifelénk is néha, régi szokás szerint?”

„Hát nem szólott rólam semmit a felesége?”
5 „De bizony mondta, hogy nem szenvedheti önt, hanem az nem ront semmit a mi barátságunkon, sőt erősíti; mert én csak

olyan házibarátokat kívánok magamnak, kiket a feleségem nem szenvedhet.'

890

JÓ TANÁCS

Háziúr: Jaj atyafi! azért ha nincs is bizonyos kenyere, nem illik mindjárt ilyen ép, fiatal tagokkal kéregetni.

Házaló: De kérem ássan, mikor éppen semmi keresetem sincs, csak nem halhatok meg éhen?

5 Háziúr: Kereset, kereset! életrevaló embernek mindig van keresete. Tud az úr olvasni?

Házaló: Igenis, kérem, ássan, írni is tudok. Talán valami munkát tetszik adni? szépen, tisztán leírom.

10 Háziúr: Nem az; hanem lássa, a Szekrényesi tábláin mindennap vannak olyan hirdetések: hogy ekkor meg ekkor, itt meg ott egy karperec, ölebecske, teli tárca, váltó stb. elveszett, „a *becsületes megtaláló illendő jutalmat kap*”. Lássa, keresse meg ezeket a veszett váltókat, kutyákat, karpereceket, s azonnal lesz szép keresete.

891

KÖZSÉGI SZÁLLÁS

Hivatalnok: Bíró gazda! ennek a kötélrevaló kölyöknek szállást kell a kendtek falujában, mint születési helységben rendelni; most került ki a dologházból, s ha nem gondoskodunk róla, ismét csirkefogó lesz belőle.

8 Bíró: Nem kell annak külön szállást rendelni, megkövetem ássan; mert vannak a mi falunkban olyan lókötdők, akik közül

minden éjjel elmegy egy-kettő vásárra, s hát ellehet ez a le-
gényke nappal a kocsmában, éjjel pedig, ha megismerkedik a
lőkupecekkal, mindig elhálhat valamelyik ágyában, mikor nem
10 viszik magukkal.

892

ORRÉSZLET

Raktárnok: Jó reggelt, Kormos uram! ugyan mennykő hideg
napjaink vannak. Nem fagytak még meg az orraik?

Mozdonyvezér: Az ugyan nem nagy baj volna, mert hisz any-
nyi orrot kaptunk az idén, hogy ha egy elfagy, akár három újat
5 vehetünk elő a magazinumból.

893

MÉLY GYÁSZ

Lelkész: Az ön szfvét, erdősz úr, úgy látszik, még folyvást
mély gyász tölti el.

Erdősz: Igenis, lelkiatya, oly mély az én gyászom, hogy négy
hét óta, amidőn feleségemet eltemettük, csupán vaddisznóhús-
5 sal és vadszederral élek, bort pedig csak sötét éjjel iszom.

SZERENCSEFIA

„Igaz-e, hogy ternót csináltál, földi?”

„Igaz ám.”

„De hogy jutott eszedbe a lutri, hisz amint én tudom, sohasem volt szokásod ott keresni a szerencsét.”

- 8 „A biz úgy volt, hogy az utcán menet hallottam, amint két puttonos asszony emlegetett egy harmadikat, aki a legutolsó házaskor két ambóit csinált. Még az egyik azt az észrevételt tette a nyertesről: hogy mindig az ostobáknak szolgál a szerencse. Ekkor éppen közelében voltam egy lutrinak, s oly vágyat
- 10 kaptam, hogy rögtön bementem, megtettem egy pengőt három számra, és íme, másnap bebizonyosodott, hogy én is szerencsefia vagyok.’

VÍG ÉLET

„Nekem olyan víg természetem van, hogy valahányszor boldogot mondok, mindig egyet nevetek rá.”

„No szép öcsém! akkor neked van a világon legvígabb életed.’

FOGHIÁZI SZÓVÁLTÁS

Börtönész: Fogja be a száját! ha mondom, impertinens kötekedő ember, megérdemelné, hogy kilökjék az utcára.

Fogoly: Oh tessék, tessék, kérem szeretettel, ha kedve telik benne, én azt a sorscapást is képes vagyok elviselni.

897

EGÉSZSÉGI SZEMPONTBÓL

Parancsnok: Ugyan mi baja lehet önnek, hogy áthelyeztetése ellen „egészségi szempontból” folyamodott: hisz oly izmos, kövér ön, mint egy hizott tulok.

5 Élelmező tiszt: Jelentem alássan, vitéz parancsnok úr! úgy megszoktam húsz évi folytonos itteni hivataloskodásom alatt az itteni *italt*, hogy annak változtatása ezen hiteles orvosi bizonyítványok tanúsága szerint okvetlen sorvadást és kora halált vonna maga után.

898

BECSÜLETTUDÓ FIÚ

Iskolákat vizsgált a püspök, apró kérdéseket intézgetve a kisfiúcskákhöz. Kérdi egy kis szerény tanítványtól:

— „Mondd csak, kisfiam, tudod-e melyik a hatodik* parancsolat?”

5 A fiú habozik, vajon hogy szóljon ő per tu erre a kérdésre

* Helyesen: hetedik.

ilyen hatalmas főúrnak; segítségére jön azonban nagy ember-
ség-tudása, s felel ekképp:

— Ne méltóztassék lopni.

899

RÉGI TÖRÖK DIPLOMÁCIAI STÍLUS

Midón XIV. Lajos követe a szultánnak jelenté ura győzel-
mét, a nagyúr azt válaszoltatá tolmácsa által, hogy „neki mind-
egy, akár a kutya fülja fel a disznót, akár a disznó az ebet”.

900

LÁTOD-É?

Soká sompolygott a szekszárdi vásárban egy cigány bizonyos
fulusi úr mellett, kinek zsebéből duzzadt tárca kandikált ki. Sze-
retett volna gazi vetni a dagadt erszényre, azért alázatosan oda-
sompolygott a tekintetes úrhoz, s kérdezé tőle:

8 — Ugyan nagyságos uram! látja azt a tornyot?

— Hogyne látnám! — felelé az úr, fél szemmel a torony-
ra tekintve, másikkal a cigány kezére sandítva, s midőn látná,
hogy az az erszény felé nyúl, úgy találta arcul csapni, hogy a
szeme is szikrát hányt.

10 — Hát te látod-e azt a tornyot? — kérdé ekkor a cigánytól.

— Kettőt, hármat is látok nemzetes uram! — felelé az, s el-
hordta az írhat, hogy mást is ne találjanak a posleves után.

901

KETTEN

„Ejnye pajtás, de jó húsbá lettél, mióta özvegy vagy. Nagyon jó étvágyad lehet.”

, Van is, nincs is.’

„Hát például mit reggeliztél ma?”

5 , Egy kanpulykát.’

„Hányan voltatok hozzá?”

, Ketten.’

„Kicsoda?”

, Én meg a kanpulyka.’

902

VÁROSI GAZDASSZONY

„Istenem, Istenem! mi lesz belőlünk, ha azok a falusi parasztok is úgy haladnak az iparos fogásokban. Nézd csak, kedves férjem, minő kicsinyekre csinálják a tojásokat, pedig magam voltam én bevásárolni, s az egész piacon nem voltak nagyobbak.”

5

903

KISZÁMÍTOTT VIGASZTALÁS

Fejcsüggesztve jött haza Icig a zsinagógából, s atyja kérdésére azt felelte, hogy őt a rabbi szomorította meg, mert arról beszélt egy óránál tovább: hogy porból vagyunk és ismét porrá leszünk mindnyájan.

- 6 „Szamár vagy, édes fiám” — mond az öreg táté —, „hogy emiatt búsulod úgy el magadat. Más lenne, ha aranyból volnál, és porrá kellene lenned, mert akkor száz percentet vesztenél, de így se nem nyersz, se nem vesztesz.”

904

KRUMPLILELÉS

ORVOS: Mi bajod fiám, mi lelt, hogy oly sápadt vagy, talán hideglelésben szenvedsz?

VARGALINNA: Nem abban, hanem krumplilelésben.

ORVOS: Nem értem, amit beszélsz.

- 8 INNA: Hát kérem úriasszony, a majszterném már tíz hete, hogy krumplival etet, mint a malacot, s úgy megutáltam ezt az eledelet, hogyha doktor úr nem preskribál egy kis sült kolbászt vagy török haluskát, engem bizonyosan agyonlél a krumpli.

905

ICEN-PRICEN

„Hát te gaz kölyök! hogy mertél megházasodni, az én beleegyezésem nélkül.”

, Apámuram sem kért tőlem engedelmet, mikor édesanyámat elvette.’

906

BŐSÉGES HÓSÉG

Arszlán: Imádott nagysám! Oh, ha képes volnék szavakba foglalni, mily forrón szeretem kegyedet, mily hő vágyak duzzasztják ereimet.

5 Nő: Ugyan mérsékelje hevességét, úgyis olyan forró ez évben a kánikula, hogy majd elolvasztja az embert melegével.

907

ÉLETÜNTSÁG

Vendéglősné: Édes uram! nemigen egészséges ám a sok cukor.

5 Vendég (egy marék cukrot a csészéjébe dobva): Csakhogy ezt tudom, drága asszonyság; mert én ugyan rég megúntam az életet.

908

MEGKENTE BIZ AZ

Egy bizonyos együgyű asszonnak pöre volt a bíróság előtt, de nagyon ráklábon haladt, s ezt elpanaszolta fűnek-fának.

5 — Jaj, kedves szomszédasszony! — mondá neki szomszédasszonya —, meg kellene ám kenni a bírót, s mindjárt szaporábban menne.

A szegény asszony vett egy üveg olajat, elment a bíróhoz, s ugyancsak kente ám tetőtől talpig. A bíró elértette a kenést, de fel is találta magát:

— Asszonyom! a kenés nagyon okos dolog volt, de hozz né-
10 hány rőf posztót, amivel letöröljem —, így szólt az asszony-
nak.

A szegény asszony ezt is megtette, s szerencsésen megnyerte
a pőrét.

— Jaj kedves szomszédasszony! — mondá ekkor szomszéd-
15 asszonyának — nem a kenés használ ott, hanem a letörlés.

909

IKREK

A vendéglőn penztrája két szép csecsemőt húzkál ide-oda
vonzó-kocsiiban, egy utazó asszonyság odamegy, s így szólítja
meg:

Oh hoh gyönyörű egy pár gyermek, talán bizony ikrek?

9 Penztr: Űüm.

Asszonyság: Kíéi?

Penztr: Hát az egyik a mészárosnéé, a másik meg a vendég-
figyelőnéé, az én asszonyomé.

910

SAJÁTSÁGOS LELHELY

Asszessor: Titkár úr! hol találta ön azt a pókhálót, amely
szerencsés volt ő excellenciájának miniszter úrnak vérét elállí-
tani?

Titkár: Nagyságod kalamárisán.

NAGY BARÁTSÁG

Egyik naplopó: Mit köszöntgetsz olyan nyájasan annak a policájnak, aztán még olyan messziről.

Másik naplopó: Látod, Gyurka, én azzal az úrral nagyon jó barátságban vagyok; gyakran meginvitál magához, s ha egyszer odakaphat, mindjárt leültet szépen, összevissza kérdez, hogy mit csináltam, hogyan, miből éltem, mióta legutószor láttuk egymást, s mindig ott maraszt legalább egy hónapra, néha tovább is.

ÖRÖKÖS MEGEMLÉKEZÉS

Abban az időben, mikor még kaloda volt a falusi bíró címe-re, történt egy palóc helységben, hogy a hajthatatlan bírák egy asszonyt kalodába zárásra ítélték azért a kis tévedésért, hogy a szomszéd kukoricáját többfzben a magáénak nézte lúdhizlálaskor. A rettenetes ítélet hallására férje nyakába borult a menyecske, s esküdött égre-földre, hogy a kútba ugrik, ha elköve-
 5 titk rajta azt a szégyent. Szegény Estók annyira szerette feleségét, hogy rimánkodva kérte a bírákat: engedjék neki kiállania a felesége büntetését, amire végre rá is állottak a bírák 12 pálca
 10 ráadás mellett. Azt is elviselte Estók, csakhogy kútba ne ugorjék a felesége; de meg is emlékezett erről a szeretetteljes cselekedetéről egész életében; mert valahányszor összeveszett az urával, mindig szemére vetette: „Nem ültem én a kalodában, mint keed”.

LOGIKAI EGYMÁSUTÁN

Gyermek: Édes mamám! minő az üstökös csillag?

Anya: Olyan, mint egy nagy-nagy virgács, mellyel az egész világot fenyegeti az Istenke.

Gyermek: Ugye, édes mamám, azzal majd a tanító bácsi is kikap?

BŐLCSÓRINGATÓ MESTER

— No körösztíam! micsoda mesterséget tanulsz? — kérdé egy falusi ember körösztíjától, amint a városban találkozott vele.

— Nem tudom — felelé az vállvonítva.

— Hiszen egy éve, hogy mesterségre adott édesatyád.

— Az igaz, de eddig csak a kosarat hordtam majszterném után a piacra, és otthon a gyermeket fogtam vagy ringattam.

JÓ REND

Tolvajt fogtak egy ház második emeletén, s elkezdék páholni az első emeletig. A nagy zajra kicsődült az első emelet, s ütötte, verte a tolvajt egész földszintig. Ott még több ember várta, azok is emberül módban hagyták, és azután kidobták az utcára.

A tolvaj nagy nehezen feltápászkodott, s megnézvén jól a házat csudálkozva így szólott:

— Sohasem hittem volna, hogy ily jó rendet tartanak ebben a házban!

916

JÓ TANÁCS

Bankár: Uram! Hogy bátorkodhatik *ön az én* leányomnak szerelmi ajánlatokat tenni? Mi szándéka van önnek?

Művész: Uraságod angyal kisasszonyának hajlama bátorít — és szép kilátásaim.

5 Bankár: Kilátás, mi az a kilátás? ha egyebe sincs, ahhoz nem feleséget, hanem jó távcsövet szerezzen.

917

KÉTSÉGES ÁLLAPOT

„Jól van, fiam, tisztelem az uradat.”

„Igenis értem.”

„Nos hát mi a baj még, mit vársz még? más üzenetem nincs.”

„Igenis értem.”

5 „Hát miért nem még?”

„Csak azt szeretném megérteni, hogy mit feleljek az uramnak, ha meg találja kérdezni: mennyi borraalót kaptál, János?”

KI MONDTA?

Orvos (kezeit dörzsölgetve): Szervus, szervus, brúderkám! Beh rég nem láttuk egymást. No — de nem is lehetett; mint-hogy három egész hónapig nem voltam itthon, ezt te nem is tudtad, ugye?

5 Ügyvéd: De igen.

Orvos: Ki mondta?

Ügyvéd: Senki; csak a hírlapokban olvastam, hogy a legközelebb lefolyt három hónapban harmincötlet volt kevesebb a halottak száma, mint rendszeren középszámmal szokott lenni.

OKOS BOLONDSÁG

Egyik diák: Hát te megbolondultál, vagy csak az eszed tisztul, hogy egy gombot küldesz anyádnak levélben.

5 Másik diák: Nem értesz te ahhoz, pajtás. Látod ez nagyon okos, legokosabb gondolatom az idén. Nézd ezt a levelet, minő szépen van megírva, tartalma pedig alázatos folyamodás az én kedves mamácskám színe elé, hogy szíveskedjék a levélbe zárt gombra egy új kabátot varrni.

ECCLESIA PRAECEDIT

Együtt sétálgatott a tisztelendő úr kántorával, s beszélgetés közben, a gyalogúton, olyan padlóhídhoz jutottak, melyhez a lelkész úrnak nem nagy bizalma volt, s mint vékonyabb

- 5 dongájú embert, előre inté a kántort, hogy próbálná meg, nem roppan-e meg valahol. A kántor pedig porig görbülvén nagy alázattal visszavonult az előljáróságtól, s kézzel lábbal gesztikulálva egyre azt vitatta, hogy „ecclesia praecedat”, amihez azonban ez alkalommal nem nagy kedve volt a lelkiatyának.

921

RABSZOLGAI OKOSKODÁS

Egyik szerecsen: Mondd meg nekem, pajtás, miért van az, hogy mikor esik, leveszed a kalapodat, s elrejtéd az eső elől?

Második szerecsen: A kalap az enyim, de a fejem a gazdámé.

922

RÖVID VÁRAKOZTATÁS

Zöngői: Ugye leszesz oly szíves, kedves barátom, megvársz, míg visszajövök, egy kis dolgom van e házban.

- 5 Parlagi: No köszönöm azt a kis időt, egész egy óráig váratnál magadra, mit csináltál olyan soká, talán kedvesed van e házban?

Zöngői: Az nincs, hanem tanítványom van, akinek zongoraleckét szoktam adni, naponkint egy-egy órát.

ANGOLOSAN

Vendéglős: Milord, lehetetlen önnek szállást adnom, mert úgy megszorodtak vendégeim, hogy csupán a leányom szobáját nem adtam ki.

Angol utazó: Akkor egész tisztelettel kérem a miss jobbját.

INDIREKT MEGTISZTELÉS A SÓRHÁZBAN

Szabó: Spectabilis fiscus! ha én valakinek nyilvános helyen azt mondanám, hogy „az úr hitvány komisz ember, minden kezesményét beissza, azokkal a szegény mesteremberekkel pedig egy máknyit sem gondol, akik kontóra ruházzák” — lehetne nekem ezért valami bajom?

Ügyvéd: Jaj, bizon a lehetne, vagy becsuknának magának, vagy muszaj volna fizetni büntetést a sertésért.

Szabó: No hát akkor inkább nem mondom meg az úrnak, amit tudtára akartam adni.

NYILVÁNOS KÖSZÖNET

Meghalt a gazdag szappanos, s mert az idő is nagyon szép volt, koporsót is szépet vittek a halottas házhoz, meg a kollégium cantusa is nagyon szépen énekelt, rengeteg nép jelent meg a temetésen.

De már ezt a szép részvétet nyilvánosan kell megköszönni

az újságban — mond egy közel rokon a vigasztalhatlan özvegynek, s azonnal el is küldik az iskolás fiúcskát az újságíró bácsihoz, hogy nyomassa újságjába a köszönetet, és a kis deputátus beállítván a szerkesztőhöz illetéknéppen adja elő az üzenetet:

10 „Tisztelettel állásom a tetszeret az édesmamám, s azt üzeni, hogy meghalt az édesatyám, tessék nyilvánosan megköszönni.”

926

VAGY, VAGY

Biztos: Hallod-e leányzó, te már harmadszor vagy itt mint csavargó. Hát megint nincs állandó lakásod?

Leány: Igenis, nincs.

Biztos: Bizonyos kereseted sincs, ugye?

5 Leány: Igenis, a sincs.

Biztos: Tudod-e, hogy már két ízben voltál emiatt a dologházban?

Leány: Igenis tudom. Először egy hónapig, másodsor két hónapig.

10 Biztos: Hát most tudod-e mi lesz a büntetésed?

Leány: Igenis tudom. Vagy bevisznek a dologházba három hónapra, vagy kivisznek a városból zsúpon.

927

NÉGY ÉVSZAK

— Barátom! a te arcodon az esztendő mind a négy szakaszát egyszerre lehet látni —, mondá egy részeges öregnek ismerős barátja.

— Hogyhogy? — kérdé az iszákos.

— Ősz fejedén a telet; bortól égő szemeidben a nyarat; sápadt arcodon az őszt; s borvirágos orrodon a tavaszt.

928

[MI AZ OKA...]

Mi az oka barátom, hogy darabod adatásakor tegnap s tegnapelőtt is üres volt a színház? — kérdék egy ifjú drámaírótól.

— Az időjárás barátaim! — felelé az. — Tegnap esett, tegnapelőtt szép idő volt.

929

IGAZ ESKÜVŐ

Jegyző (komoly, intő hangon): Azután semmi csalárdság, semmi tettetés se járuljon a kend esküvéséhez; mert megbünteti az Isten, ha nem igazán esküszik.

Paraszt: Értem, nótárus uram!

Jegyző: No tartsa kend fel a három ujját.

Paraszt (föltartja a bal keze három ujját).

Jegyző: Nem azt; a jobb kezét tartsa kend fel.

Paraszt (becsületes őszinte arckifejezéssel): Nem lehet, nótárus uram! mert balogsüti vagyok.

ÚJ MÉRGEZÉSI MÓD

, S igaz volna, Fehérmáji uram! hogy már ötödik lakadalmat tartott újborkor?!'

„Igaz hát, hisz már innen tova egy esztendeje, hogy a negyedik feleségemet eltemettük.”

5 , De hát hogyan szabadul meg tőlük olyan gyorsan egymásután?’

„Az egész mesterség abban áll, hogy sohasem mondok nekik ellent, s emiatt megöli őket a mérég.”

DORGÁLÁS

Főnök: Ipse, izé! figyelő amice! maga a minap nyilvános helyen kedves egy pár embernek nyilvánítá Hunyori és Ürmösi ülnök urakat. Másszor jobban rágja meg a szót, és ne fecsegen olyat, amit nem képes bebizonyítani. Értjük.

MARHAVÁSÁR

Rászedte a zsidó a földesurat; de azért nemsokára ismét megjelent nála egy harmadfú svájci bikával. Haragudott ugyan a tens úr Mózsira, de nagyon megtetszett neki a szép bika, s elhallgatva azt a minapit, röviden kérdi a zsidót: „Hogy a borjú, Jordán?” ”Kétszáz phengű thekintetes uram, alkudozás nélkül.” Erre a szemtelen szóra pedig kapott Mózsi a tens úrtól

minden alkudozás nélkül olyan nyaklevest, hogy testvérek között is felért kettővel, de azért nem fenyegetődött se szolgabíróval, se vicispánnal; hanem odavetette a kötelet, hogy áll az alku: ha felcsapott a tens úr, fogja a jószágát.

933

„AZ ÉN NEVEM JÁNOS”

Szép négy lovon viszik a szép menyasszonyt haza, a vőlegény házához, s a kocsiban merengő leányt minden apropo nélkül így szólítja meg hátragörbített nyakkal a kocsis:

— „Kisasszony! az én nevem János!”

— „Jól van’— felel a menyasszony, s ismét beáll az előbbi csend. Darab idő múlva ismét visszanéz a kocsis, és újra elmondja a kisasszonynak, hogy:

— „Az én nevem János.”

— „Jól van, jól,’ — felel ismét a menyasszony; s harmadszori jelentésére a kocsisnak: hogy az ő neve János, már kissé kelletlen hangon kérdé a menyasszony, hogy miért mondja ezt neki annyiszor?

— „Hát azért, csókolom kezeit — mond a kocsis —, hogy ha majd tensasszony korában megharagszik otthon, s azt akarja mondani, hogy: , az ördög hozott engem ide’ jusson eszébe, hogy az én nevem János!”

NÉZZE MEG MAGÁT

Lovagmester: Ugyan báró úrfi, hogyan ül azon a lovon? Könyöke ki, sarka be, hasa, háta ki, melle be, tyhú, milliom ettét! hát így kell lovagolni egy magyar úrfinak!? Ne féljen semmit, hisz az a pejko le nem veti, s ha leesik magától, majd vissza teszi a pejko a nyeregbe.

Báró úrfi: Fele sem igaz annak, amit rám fog, Büky bácsi.

Lovagmester (dühösen): No szálljon le arról a pejkóról, aztán álljon ide mellém, s nézze meg magát, ha nem hiszi, tudom, majd elszégyenli magát.

SAJÁTSZERŰ NYEREMÉNY

Nyugtalanul járkál föl s alá a főpostamester úr szobájában, s áldja magában azt a korbély borbélyt, aki ma oly soká várta magát. Egyszer kopogtatnak az ajtón, s betáncol a szobába mély hajlongásokkal egy ismeretlen ember.

5 — „Mit akar az úr?”

— „Borotváltni jöttem.”

— „Én az urat nem ismerem.”

— „Természetes, kérem ássan; mert csak tegnap nyertem a tens urat.”

10 — „Hogy-hogy?” — förmed a hajlongó borbélyra az elámult postamester.

— „Hát biz az úgy történt, hogy tegnap este kollégámmal, a tens úr volt arcidomárjával egy kicsit nasivasztunk, először krajcárba, azután garasba, végre *hatosba*! S miután kollégám

15 minden hatosból kifogyott, vagy inkább a hatosok fogványán ki

őbelőle, conventiósokba játszottunk; ő a tens urat is feltette a blatra, s én szerencsés voltam elnyerni.'

936

JÓ KÍVÁNÁS

Harangot vett egy buzgó keresztény a gyülekezet számára. Az egyházi tanács a gondnokot deputálta, hogy köszönje meg a szíves adományt, ki is ilyen köszönetet rebégett.

— Köszöni gyülekezetünk a kegyes ajándékot, elhatároztuk, hogy ha meghal kegyelmed, kétannyit harangoztatunk; én pedig mint a szent gyülekezet gondnoka kívánom, hogy az Isten minél előbb szólítsa ki ez árnyékvilágából, hogy megmutathassuk háladatosságunkat.

— Köszönöm a jó kívánást, majd meglátom, megtartják-e szavukat — felelé az együgyűen.

937

NEM IS GONDOLNÁ AZ EMBER

Egy kegyes öregurat, ki rendesen fennhangon szokott imádkozni, megszólíttá neje, hogy őt sohasem foglalja imádságába.

— Dehogynem, sőt mindennap kétszer-háromszor is befoglulak —, erősíté a kegyes öreg.

— Hogyan? Én sohasem vettem észre.

— De szabadíts meg a gonosztól!

MEGGONDOLT SZÓRAKOZÁS

X.: Kedves barátom! nagyon örülök, hogy éppen találko-
zunk, most oly ritkán hoz össze veled a szerencse, és ez alka-
lommal fogadd őszinte bocsánatkérésemet, hogy még nem fi-
zettem vissza azt a csekélységet, e pillanatban lehetetlen, de
5 parole d'honneur, egy pár nap múlva okvetetlen meglesz.

S.: Féltre beszélsz barátom! hisz nekem egy fillérrel sem tar-
tozol.

X.: Ne beszélj! Igazán? Csakugyan... semmi no, egy kis szó-
rakozás; mert kívüled egy barátom sincs, akinek ne lennék adó-
10 sa, s hogy másszor ismét ilyen tévedésbe ne essem, szíveskedjél
nekem vagy két napra tíz pengőt kölcsönözni.

ŐSZINTE BARÁT

Berti: Kedves Mukim! nem adnál nekem pár napra öt pen-
gőt?

Muki: Nem; mert nem akarom, hogy ezentúl kerüljük egy-
mást.

FALUSI TÁRSALGÁS

Dúló. Hallám, hogy igen szép tehenei vannak a tens asz-
szonynak.

Tens asszony. Parancsoljon megnézni.

Dúló (az istálló ajtóban). Parancsoljon besétálni.
Tens asszony. Instálom, én itt idehaza vagyok.

941

ÉLETMENTŐ

A. Nézze barátom, az az ember nekem köszönheti az életét.

B. Talán a Dunába esett, s onnan húzta ki uraságod?

A. Oh nem, hanem a tavali szarvasvadászaton éppen akkor bukkant elő egy fa megül, midőn én elsütöttem a puskámat, s gondolja barátom! csak egy hajszálon függött az élete, mert ha rosszul célzok, nem a kucsmáját, hanem a fejét fúrta volna át a közelgő szarvasnak szánt golyóm, és ő akkor okvetlenül halálra.

942

AZ ISKOLÁBAN

Miska gyerek (olvas akadozva): Me-me-mester, épí-pí-pít, építünk hár-három sát-or-ort.

Tanító: Vigyázz gyerek, mert mindjárt hozom a botot.

Miska (megszeppenve): Ne-ne-neked egyet, Mozsiesnek egyet és Illésnek egyet.

SZÓRNYÚ FENYEGETÉS

Egy utazó mindig növekedő nyugtalansággal kérdezté a postamestert, hogy mikor jönnek már azok a lovak, a postamester pedig csak bízta egyik óranegyedtől a másikig, míg végre kitör az utazó, s így förmed a postamesterre:

- 5 — Én nem várok, hanem az úr költségére lovak nélkül utazom tovább.

TOTUM PRO PARTE

Egy gazdag, de fősvényiségéről elhírhedt úriember vendégséget adott. Ebéd fölött kevélyen kérdé az ételhordó inastól:

— No Jean! mit hoztál megint?

— Egy csirkét nagyságos uram! — felelé Jean.

- 5 Midőn a vendégek eloszlottak, megdorgálta Jeant a nagyságos úr, hogy miért beszél oly kicsinylőleg, s miért nem mondott pulykát, vagy tuzokot a csirke helyett. Másik vendégség alkalmával ismét kérdé a nagyságos úr Jeantól, midőn a marhahúst vitte fel:

- 10 — No Jean, miféle étel ez?

— Ökör nagyságos uram! — felelé az inas nagyot nyelve.

ÖNFELÁLDOZÁS

Bizonyos szép fiatal leányka szörnyű kínt szenvedett a fogfájás miatt. Imádója, s az elhívott fogorvos is tanácsolták, hogy húzassa ki; de a leányka nem mertte magát ráadni. Ekkor a heves imádó hirtelen leült, s egy ép fogát kihúzatta annak jeléül,
 n hogy nem oly nagy kínt az a foghúztatás.

FÜLEMÖLE-SZOKÁS

Egy híres énekesnő gazdagon ment férjhez, s lelépett a színpadról. Bizonyos társaságban kérték, hogy énekeljen egy dalt.
 — Engedjenek meg uraim és hölgyeim! — mondá az énekesnő — én olyan vagyok mint a fülemile, mely ha megcsinálja
 n a fészket, azután nem énekel többé.

A MUTATÓJA

Egy látszani kívánó fiatalember minden percben előrántotta óráját, hogy a társaság tagjai bámulják annak szépségét és drágaságát. Egy alkalommal bizonyos öregúr előtt is mutogatta, ki darab ideig nézdelvén, így nyilatkozott az ifjúnak.
 n — Biz ez szép óra, kedves uramöcsém! hanem a mutatója nem sokat ér.

ÖTÖN VEITTE

— Ejnye, be csinos kalapod van, hol vetted? — kérde egy utcai suhanc a másiktól.

— Hát a kalaposnál! — felel a kérdezett.

— Ugyan hogy volt?

5 — Azt nem tudom, mert senki sem volt a boltban, s nem kérdezhettem meg.

NAGY KÉNYELEM

Egy gőgös úrfi szeretett volna úszni tanulni, s megszóltott egy úszómestert, hogy mennyiért tanítja meg?

— Tíz pengő forintért! — felelé az.

5 — Hátha házamhoz járatom önt, akkor mit kíván? — kérde az úrfi gőgösen.

MAJD LESZOLGÁLJA

Egy zsidónak adósa volt a hóhér, de mivel nem akart fizetni, megidézttette azt, s megnyerte a pert. Végrehajtásra kerülvén a dolog, a hóhér egyezséget ajánlott, mégpedig kedvező feltételek alatt.

5 — S mhi lenne ahz? — kérde Ábrahám, megörülve az egyezségnek.

— Hát ledolgozom a nemzetségednek azt a száz forintot —, volt a hóhér ajánlata.

HELYES GYÓGYSZER

Egy képzelgő beteg lélekszakadva orvost hívatott, s elpanaszolta, hogy ő iszonyú kínokat szenved, mert álmában egy egér szaladt le torkán.

— Oh édes barátom! azon legkönnyebb segíteni — felelé az orvos hidegen —, rögtön beadok önnek egy macskát.

FELEBARÁTI SZERETET

Csaplárosné: „Segítség! segítség! Az Istenért, mindjárt megfúl ez a vándorlegény, pedig még ki sem fizette a bort meg a halat.”

FELKÖSZÖNTÉS EGÉSZ AKURATESSZEL

Tiszteletes: Mivelhogy a Mennybeli Atyának tetszett ezen vidám úri társaságot a mi kegyes földes uraságunk méltóságos úri házánál, illetőleg vendégszerető úri asztalánál egybegyűjteni e mai családünnepeken: illő hogy megemlékezzünk, s illetőleg poharat ürítsünk e nevezetes nap ünnepelt rózsakirálynéjának, ezen méltóságos grófi ház méltó büszkeségének, legszebb virágzásában levő egyetlen hajadon leányának, Garamvölgyi és Szikenczei gróf Zeleznay comtesse grófkisasszonynak egészségéért, akinek szerencsések vagyunk e mai napon *negyvenkettődik születés* napját, melyet saját kezemmel jegyzék fel a matri-

kulába, víg poharak s barátságos kézszorításak között megünnepelhetni. Éljen! Vivát!!

954

HÁZASSÁGI ALKUDOZÁS

Harsl: Nű, Sloim! mit adsz a Régiddel, ha elveszi az én Icigem?

Sloim: Hát mit adsz Icignek, ha hozzá adom az én Régimet?

Harsl: Nű, én adok nekik egy lovat meg egy taligát.

5 Sloim: Én meg odaadom nekik Nungrád vármegyét.

Harsl: Wie heiszt? hisz nem a tied az a vármegye...

Sloim: Eddig én magam szedtem a rongyokat Nungrádban, Hevesben, Gömörben, ezután elég lesz már nekem két vármegye is, a harmadikat Icignek adom, ha Régit elveszi.

955

ORVOSI ELŐADÁS

Tanár: Ide figyeljenek, amantissimi! Nézzék meg jól ennek az embernek a feje alkatását s arcvonásait, és mondják meg, de habozás nélkül bizton, a tudomány rendíthetlen alapjára támaszkodva: mi baja ezen egyénnek? No, senki sem szól, senki
5 sem találja ki? Horrendum! hisz ezen példányról egyszeri rátekintés után bízvást ki lehet mondani: *hogysüketnéma*.

Paraszt: Megkövetem átassággal, az nem én vagyok, hanem öcsém, aki odakünn várakozik, mindjárt beintem.

GYÖNYÖRŰ VIGASZTALÁS

Beteg: Ah! Kedves doktor úr, ki nem mondhatom, minő rettenes hasogatást szenvedek a fejemben, ugyan mondja meg, mi lehet annak az oka.

Doktor: Hm, hm. Legyen nyugodt, és ne törje ilyeneken a fejét, mert még erősebb szaggatást fog szenvedni; majd megtudjuk a baj valódi okát annak idejében a boncolásnál.

NAGYON DRÁGA

Szobaleány a festészhez: Piktör úr, én is szeretném magamat lefestetni, de mondja meg előbb az árát, mert nem fizethetek ám én nagyon sokat.

Festész kacsingatva a szép leányra: Téged, kedves angyal, ingyen is örömet leveszlek.

Szobaleány. Igazán! Köszönöm szépen, úgy nagyon drága lenne.

ÚJ VEZÉNYSZÓ

Abban az időben, mikor még polgárkatonaság volt, egy városban a lovasok kapitányul egy gazdag fuvarost választottak. S az első parádénál megérte a százada azt a dicsőséget, hogy „indulj” helyett ezt kiáltotta kihúzott karddal: „Gyi te!”

VIGASZTALÁS

Két rab kinéz a börtön rostélyzatán.

Egyik: Juj de cudar idő van odakünn, mintha dézsából döntenék az esőt.

Másik: Hála Istennek, hogy szárazon vagyunk.

VADÁSZKALAND

Hajtottak a kopók erősen, és fut egy élemedett, és őszbevegült félenk nyúl az én kollégám felé, melynek leterítéséhez midőn reményem sem lehetett: megállj — gondolám —, egy tréfát csinállok!

5 — Hopp-hopp! Józsi-Józsi! Mit csinálsz! — kiálték már irányzó kollégámra, kiről tudtam azt, hogy szörnyű rövidlátó.

Józsi összerázkódott ijedtében, fegyverét leereszté, és egyenesen hozzám jött.

— Mit lármáztál az Istenért, hogy megijedtem?

10 — De meg is lehetett, Józsi! mert ha nem lármázok, lett volna most mindjárt csúnya világ!... Tudod-e kit akartál meglőni?

— Egy vén szürke nyulat — felelt Józsi.

— Azt ám, a duzzogó mennykövet — rohanám meg őt szörnyű komoly arccal —, még most is ver a szívem ijedtemben.

15 — No de hát szólj az Istenért? — sáppadozék Józsi.

— Barátom, a Csicsa cigánygyerek futott a gyalogúton szürke azúrkabátban, azt akartad lepuffantani ... Nem is hiszem, hogy nem szándékosan akarád!

20 — Fűjj! — sóhajtott egy borzadalmasat —, jó hogy kiáltottál!... Cserélek veled puskát, csak ne szólj senkinek!

Nem is szóltam senkinek; itt is csak azért mondtam el, mert vitéz szerkesztő úr okos taktikáját ismerem.

961

BOLOND ÁLLAPOT

Ha kialszom magamat, ihatnám; ha leiszom magam, alhatnám.

962

NEHÉZ ARRRA MEGFELELNI

Diák: Nagytiszteletű tanár úr! egy szörnyű zoológiai feladásom volna, s nem tud belőle semmiféle kézikönyv, sem szótár kihúzni.

Tanár (állát a hüvelyk- és mutatóujja közé szorítva): És mi lehet annak a tárgya?

Diák: Egy közönséges madár neve.

Tanár: Közönséges madár? hadd halljam!

Diák: Hát instálom alássan, már két hete kutatom, s töröm rajta a fejemet, s mégsem tudok a nyomába jutni: hogy mi neve lehetett a reformáció előtt a kálvinista varjúnak?

Tanár (hőkölve): Bizony, canis mater lurkója! nehéz is arra megfelelni.

963

LELKIISMERETES BECSLÉS

Náthán: Mondd meg, Smüle, igaz lelkedre, mennyire becsülsz engem?

Smül: Ezer aranyra.

Náthán: Hisz annyit gyémántgyűrűm is megér.

5 Smül: Azt is hozzád számítottam.

964

MI SZERETNE LENNI

Atya: No te nagy kamasz, hát mégsem gondoltad rá magad, hogy mi leszel? pedig akár inde, akár unde, de valami foglalatosságot kell választanod, ha mindjárt beretvaköszörűs vagy drótos tót lesz is belőled, de nekem a nyakamon dolog nélkül

5 nem heversz.

Fiú: Tudom már, mi szeretnék lenni.

Apa: Nos?

Fiú: Nyugalmazott kapitány.

965

FURCSA, DE IGAZ

Egy uraság majorjában az a gyanú támadt, hogy alighanem fenyegeti a lábasjóságot dögvész, s a béresgazdából lett ispán rögtön állatorvosért küldött urának szigorú rendelete szerint. Ugyanez idő tájban elesett egy ló, melyet cigánnyal kellett kivi-

5 tetni, s ezen kétféle kiadás így volt egymásmellé feljegyez-

ve a számadások közé: A marhadoktort kihozatni 2 ft. A dögöt továbbvitetni 30 kr.

966

ALAPOS OK

Fiú: Édesapám! miért végződik majd minden vígjáték házassággal?

Atya: Mert majd a házasság után szomorújáték kezdődik.

967

NEHÉZ TERV

Anya: Ugyan fiam, gondold meg az Istenért, mi lesz belőled, ha így folytatod ezt a korhely életet? Miért nem csinálsz magadnak minden reggel tervet, hogyan töltsed el a napot?

Fiú (nyújtózva): Oh édesanyám, megvan nekem minden reggel az én napi tervem. Most is azon töröm fejemet: hogyan kerüljem ki reggeltől estig hitelezőimet.

968

JÓL TALÁLT ARCKÉP

Tulok Máté mészárosmester minél jobban gyarapodott vagyonában, annál nagyobb szeretettel viseltetett a szarvasmarha iránt, mivelhogy egész boldogulását ezen áldott állatoknak köszönheté. És ezen hálás ragaszkodásában annyira ment, hogy midőn családja unszolására lefestetné magát, nem ő ment a

10 photographhoz, hanem annak kellett az ő majorjába hozni eszközeit, ahol Tulok Máté uram egy szelíd hízott ökör nyakát átkarolva, s szemeit hálásan az ég felé forgatva vetette le magát. Midőn pedig kész lett a kép, s meglelégedéssel mutatná azt egyik kollégájának és kérdené, ha jól van-e találva —, ilyen választ kapott:

— „Téged nagyon jól eltalált a piktor, hanem azt az urat nem ösmerem, aki a nyakadat ölelgeti.”

969

KRITIKA

„Ma pénzért, holnap ingyen.” Micsoda számár gondolat volt attól a csaplárostól ilyet fratni a bejárat fölé!... Ha megfordítva fratta volna, mennyi vendége lenne, így meg elriasztja a legjobb ivókat.

970

CSUPA KESERŰSÉG

- Kérd. Hol lakik kend, atyafi?
Fel. Keserődön.
K. Mit árul kend?
F. Hajmát.
5 K. Mi a kend böcsületes neve?
F. Torma Péter.

A LOSONCI GYAPIÚVÁSÁRON

Ábrahám: NÚ! hogy van Mojse, egészséges?

Icig: Nem.

Ábr. Hát beteg?

Icig: Az sem.

Ábr. Hát mi történt vele?

Icig: Megbolondult.

Ábr. Nem küldte meg a pénzemet?

Icig: Nem. Olyan nagyon nem bolondult meg.

ÖRÖKÉLET-ESSZENCIA

Dr. Sasafra a beteg pulzusát fogva: „Majd rendelék önnek az én örökélet-esszenciámból, csak tessék őszintén megvallani, hány esztendeig parancsol még élni; mert aszerint kell bevennie 10, 20, 50 cseppet, amint tíz, húsz, ötven évig kíván élni. Voltak már olyan pácienseim is, akik igen sokáig óhajtván élni, megitták az egész dózist, s utoljára bottal kellett őket agyonverni.”

IGÉRET

Hitelező: Uram! ön úgy látszik, megfélekezett róla, hogy nekem 100 pftal tartozik.

Adós: Oh Isten mentsen, sőt inkább nagyon is emlékezem,

és erősen hiszem, hogy utolsó óráig eszembe fogom tartani,
5 mivel tartozom uraságodnak.

974

A SÜTŐKEMENCE

Amint belépett egy gazdag pékmester a fiskálisához, nagyon melegnek találta a szobát, melyben az ügyvéd szorgalmasan írt, s a szerencsés jóreggelhez még azt is hozzátevé, hogy olyan meleg ez a szoba, mint egy sütőkemence.

5 „Az meglehet” — válaszolt az ügyvéd —, „mert én itt sütöm a kenyereket.”

975

A GAZDÁLKODÓ FI

Hazaérkezett szünnapokra Jámbor gazdáék fiskálisnak szánt fiuk, s midőn az édesanyja nagyon csóválná fejét afelett, hogy ruhájának nagyobb része egy szálíg elkopott, elővett a diák tarisznyájából egy újdönúj könyvet, s odatartván azt szülői elé, így dicsekedett föl:

5 Diák: Hát nem vagyok én jó gazda? nézzék csak ezt a könyvet, minő szép tiszta.

Apa: A bizony, beh szép.

Anya: Az ám! mintha még a kezekben sem lett volna.

10 Diák (dicsekvő hangon): Pedig már szinte két esztendeje, hogy megvételtem apámurammal.

976

VÉLEMÉNYKÜLÖNBSÉG

Első arszlán: Ha így folytatjuk ezt a hejehuja életet, attól tartok, hogy koldusan jutunk a másvilágra.

Második arszlán: Én meg attól félek, hogy koldusan maradunk ezen a világon.

977

A KÉT ÁTELLENES

Kis bíró: Bíró uram! két csavargót fogtam.

Öreg bíró (az egyik csavargóhoz): Hol vagyon az úrnak állandó lakása?

1. Csavargó: Sehol sincs.

Öreg bíró (a másik csavargóhoz): Hát az úr hol lakik?

2. Csavargó: Ennek az úrnak szomszédságában.

978

HŰSÉG A HALÁLIG

Úr: Jancsi! olyan szomjas vagyok, hogy még egyszer halálra iszom magam.

Legény: Akkor, tekintetes uram, haljunk meg együtt.

PÁLYAKÉRDÉS

Egy kedélyes uralkodó (Károly Tódor választófejedelem) tíz keresztény aranyat tűzött ki azon kérdés alapos megfejtésére, hogy: „Miért súlyosabb a döglött, mint az eleven hal?”

5 Erkezett is kilenc tudós pályáértekezés; de mielőtt a jutalmat odaítélték volna, még ezt a kérdést tette az elmés uralkodó:

Vajon csakugyan nehezebb a döglött hal, mint az eleven? — s képzelhetni, mint leesett a tudósok álla, midőn a mérce azt mutatta, hogy az eleven és holt hal súlya között nincsen különbség.
10

GYORS ELHATÁROZÁS

Juci és Biri már felöltötték gyönyörű újdonatúj bálköntösüket, a szűkoszorúk is hajfürteik fölé voltak illesztve, és elgondolva, elsugdosva egymásnak a bizonyosan aratandott esti diadalokat, éppen indulni akartak a bálba, midőn begurul a fürge
5 levélhordozó, s átad Jucikának egy feketepecsétés levelet. — „Jaj Istenem! talán biz az én áldott nénikém halt meg’ — mond a Juci kisasszony ijedten. — „Hát beteg volt?” — kérdé Biri. — „Beteg szegényke már két hónap óta.” — „No, akkor ugyan nem bontod fel ma azt a levelet, hisz ha meg talált halni, oda
10 a mai multság, oda diadalmaink, hódításaink, a drága ruhák is kárba vesznek, mert gyászos állapotban nem illenék táncolnod, én meg nem mehetnék el, mint hú barátnéd, nélkülöd. Tudod mit, Jucikám! add azt a levelet Böskének, hadd dobja be a postán, akkor csak holnap fog hozzád érkezni, s ha csakugyan

- 15 meghalt jó nénikéd, elég időd lesz a bál után is megsíratni.” Biri tanácsa elfogadtatott, a halálos hír csakugyan később érkezett meg egy nappal, s Juci lelkiismeretesen megsíratta nénikéjét, mint jónevelésű kisasszonyhoz illik.

981

TERMÉSZETES OK

Gömböci: Hej, Agárdi uram! de nem szeretnék a kelmed bőrében lenni.

Agárdi: Ugyan miért, ha szabad kérdezni?

Gömböci: Hát csak azért, hogy az nekem nagyon szűk volna.

982

EGY KIS FÉLREÉRTÉS

Színházigazgató: Tehát tetszik, tetszik a darab. No annak nagyon örvendek. Oh még ennél szebbek is vannak. Méltatik ismerni, például a Szevillai borbélyt.

Földesúr: Semmiféle borbélyt sem ismerek, mert én mindig magam beretválkozom.

983

ÁTKOZOTT BÉRKOC SIS

Fra Náni: Mi baja, Fra Bábi! Tán hideglelése van, hogy olyan sápadt?

Fra Bábi: Jaj, dehogy lel a hideg, az nem nagy baj volna, egy

5 gaz fiáker hozott ilyen dühbe. — Képzelve csak lölköm! az éj-
jel azt álmodom, hogy egy gyönyörűséges barna úrfi hozzám
jött, szépen az orcámhoz hajlott, s azt súgta a fülembe, hogy te-
gyem a lutriba annak a bérkocsisnak a numerusát, akit legelő-
szőr meglátok, az bizonyosan ki fog jönni. Jókor reggel kiállot-
10 tam a kapuba, lestem a fiákereket, s amint az elsőt megláttam,
szaladtam feléje, mint a bolond, s gondolja csak, hogy tett csúf-
fá az akasztófárávaló? 99 volt a numerusa!!

984

SZEGÓDTETÉS

Igazgató: Én ezennel beszegódtetem az urat jellemszínész-
nek, s csak az egyre kérem, legyen önnek is annyi jelleme, hogy
ha sok adósságot talál csinálni, megszökése előtt ne előlegez-
tesse ki magának a gázsit.

TEKINTETES VANDALI ÚR VADÁSZMESÉI

I.

985

HOGYAN FOGTA MEG A SZÉKELY A MEDVÉT ELEVENEN

Kivel is történhetett volna mással, mint székely emberrel ez
vitéz eset, és kivel is történhetett volna mással, mind medvével
az a hallatlan balgaság, hogy elevenen meg hagyja magát fogni.

5 Úgy történt az, hogy a jámbor csíksomlyói legény kiment ta-
vasz idején fát vágni az erdőre, s éppen amint egy nagy tóké-
hasogatna, belesulykolván a fejszéjét erősen, egyszerre nagy

zörgés-mozgás támad a háta mögött, s amint hátrapillant, hát egy roppant nagy, bozontos fenevad jön a sűrűből feléje.

10 A székely legény még csak meg sem ijedt volna tőle, ha éppen a fába nem lett volna szorulva a fejszéje, de íme, nem lehetett azt onnan kirántani, a medve meg már itt volt, futni meg bajos volt, mert nem vala hová; fára mászni haszontalan védelem, mert a medve is ért hozzá; ebben a halálos veszedelemben nem maradt a legénynek más válogatása, mint elővenni azt a
15 játékot, amit gyerekkorában tanult; egy fa körül szaladgálni, ha onnan kiszorítják, a másikhöz ugrani, és azt kerülgetni.

Persze hogy a székely fürgencebb legény volt, mint a medve, aki schogysem bírta az üldözöttet elkapni, e fölötti dühében, mikor a székely elugrott előle valami fa mögé, dühösen nyalábolta át a fát, azt képzelve, hogy ezt is ott kapja. A legény, amint látta, hogy ölelgeti a medve a fát, egyet gondolt, kihúzza a tüző szíját, hurkot vetett rajta, s amint a mackó két lábra állva megint nekirohant, abban a pillanatban, amint ez átölelte a karcsú szálfát, hirtelen rávetette a hurkot mind a két első
20 lábára, azzal hevenyében gúznak csavarta a szíjat, s a medvét emberül odakötötte két ostoba talpánál fogva, mint Döbrögi uramat Ludas Mátyás.

A medve ordított és rugdalózott, majd kitörte az átnyalábolt fát, de hiába, a székely szíja nagyon erős jószág volt, s mentül
30 jobban rángatózott, annál erősebben húzta rá a csomót.

— Hát hiszen ne ordíts olyan nagyon komé — szólt hozzá nyájasan a székely —; majd mindjárt könnyebbíték én rajtad, csak elébb elhasítom ezt a fát, mert ha most húzom ki belőle a fejszemet, mind kihullanak belőle az ékek.

15 S azzal szép nyugodtan felhasználta a tőkét; s mikor az megvolt, akkor azt mondta a medvének, hogy „már most elmehetsz, hova akarsz”; hanem elébb főbe ütötte a fejszéivel egypárszor, hogy a medve egy csepp hasznát sem vette az engedelemnek.

II.

986

A VADKANVADÁSZAT

Vadpávára voltam lesben, a puskám numero 2-re töltve, hát
amint ott ülök egy ledöntött fatörzsön, egyszercsak nagy csör-
tetéssel jön felém egy veszett nagy vaddisznó. No legény, ez
most vagy téged esz meg, vagy te őtet! Richtig: felkapom a pus-
kát, numero kettővel töltve, nekicélzok a szügyének, ropp!
5 az egész töltés belement, a vadkan egyet ugrott félre, azzal buk-
fencet vetett, s elnyúlt nagy hörögve a harasztban, többet a lá-
bát sem rázta. Én csak vártam, lövésre készen, hogy ha még
egyszer felugornék, még egy másik csomó postával is megsze-
10 relmeslevelezzem; de biz az csak úgy maradt elnyúlva, meg sem
moccant többet. Ez már az enyim! Mindjárt oldottam le a ta-
risznyámról a sinórt, s odamentem a prédához, hogy majd a két
hátsó lábát összekötöm, s annál fogva kivontatom a cserjéből;
hát alig fogom meg a két hátsó lábát, az én disznóm egyet
15 röffen s fölelevenedik. Az a kis lövés, amit kapott, bizonyosan
halálos volt ránézve, de biz az még olyan jó erőben maradha-
tott miatta vagy félóráig, hogy akár egy mérföldnyire elmehe-
tett volna tőle. No már most mit csinálsz, Matyi? Ha eleresz-
tem, nekem fordul s összetép; ha fogva tartom, addig küzd el-
20 lenem, míg kifáraszt; legjobb lesz, ha engedem futni a két el-
ső lábával, s magam meg a két hátsóval szaladok utána. Úgy
tettem, a vadkan futott, én pedig a két hátsó lábánál fogva,
toltam őt előre s kormányoztam, mint a talyigát, egészen a va-
dászpanyáig, ahol éppen csak annyi ereje volt még a vadkannak,
25 hogy a kész lobogó tűzbe belefeküdt, s önkényt megperzselte
magát. Nagy híre volt ennek akkor; kérdezzétek meg a Klo-
buki Mukit, az is látta, szemtanú volt; az pedig hiteles ember:
minden második szava igaz; — hanem azt nem szokta kimon-
dani.

III.

987

HOGYAN VITTE HAZA A CSÓSZ A FARKAST ELEVENEN

Kukoricatöréskor múlt esztendeje, hogy egyszer, amint éjszaka a csószöm szépen ballag a tarlón, hát egyszer valami nagy mennykő állatot lát maga felé közeledni. Ki gondolná, hogy ilyen időben farkas járjon a vidéken, ahol soha, még télen sem hallottuk hírért; nem tudom én, mi az ebanya hozta ide.

Denique az én csószöm szörnyen megijed, nem volt vele egyéb egy furkósbotnál, az pedig nagyon csekély fegyver ilyen rosszlelküismeretű állat ellenében; mit csináljon? eszébe jut, hullotta ő azt valaha, hogy ha az ember lefekszik a földre, s halottnak tettei magát, hát akkor a fenevad nem eszi meg, úgy tett hát, lefeküdt hasra, és meg sem moccant.

A farkas nemsokára ott volt nála.

Előbb körül-körülszaglászta, megtapogatta az első lábaival, azután föléje állt, s szépen elkezdte nyalogatni a csósz mezte-
len nyakát.

A csósz érezte, hogy a fenevad ráspolyos nyelve egyre éle-
sebben reszeli a bőrét; ide s tova a vér is ki talál belőle serked-
ni, s akkor vége van; ebben a halálos szorongattatásban, amint a farkas a két első lábával ott állt a nyaka között, hirtelen el-
szánta magát az én emberem, megkapta egyszerre a farkasnak
mind a két lábát, odarántotta magához, hogy az bele nem ha-
raphatott többet, s azzal felugrott vele, és elkezdett szaladni a
major felé.

A farkas hiába kapálózott, rugdalózott a csósz hátán, az én
emberem markos egy legény volt, a félelem megduplázta az
crejét, egy hajszálnyt sem tágtott rajta, hanem olyan szoro-
san húzta magához a farkas két első lábát, hogy annak a feje

éppen el nem mozdulhatott az ő feje mellől. Képzeltetni ezt a jó mulatságot! Folyvást egy éhes farkassal nézni farkasfület!

30 A legény meg sem állt, még a majorházhoz nem ért. Ott meg be volt zárva a kapu. Hogy menjen be rajta? Hát neki fordult a kapunak háttal, s odaütogette a hátán viitt terhet egynehányszor kegyetlen. A farkas elkezdett ordítani, a komondorok utána; a cselédség kiszalad a nagy zajra, s akkor látják nagy hűledezve, micsoda veszedelmes állatot hozott magával a hátán

35 Gergő bácsi.

De mármost ki veszi azt le onnan? és hogyan veszik le. Mikor az bizonyos, hogy amint Gergő tágít a farkason, az menten elharapja az ő nyakát. Szerencséjökre ott volt az öregbéres,

40 annak legtöbb találékonysága szokott lenni, ennek a tanácsára hurkot csináltak egy ruhaszártó kötélből, azt először a farkas nyakába illesztették, azután meg hozzákötötték a kútgém nehezebb feléhez. Akkor aztán hárman-négyen belekapaszkodtak a kútgém ostoros végébe, s elkezdték azt lefelé húzni még

45 Gergő a farkassal együtt vagy négy lábnyira felemelkedett a föld színéről; akkor a csósz egyszerre leugrott a földre, a farkas pedig felrepült a levegőbe. Ott lógott azután a kútkankalikon, míg én ki nem érkeztem a majorba, még akkor is vicsorgatta a fogát a csószre.

IV.

988

KI TETTE A MESTERLÓVÉST

A Rézalján most is sok vadkan tanyáz még a rengeteg erdőben, azok nyaranta éjszakánként le szoktak látogatni a szomszéd kukoricaföldekre, ahol azután a jámbor oláh atyafiaknak meglehetősen el tudják rontani a málészüretet.

5 Ezek sem maradnak azonban el a represszáliákkal, s rajta

vannak, hogy mentül több kártevő vad ott hagyja az agyará a tilalmasban.

110 Az az egyszerű stratagémájuk, hogy levernek négy hosszú póznát a kukoricaföld szélébe, annak a tetejére lombokból ágyat csinálnak, arra azután este felfekszik a vadkanvadász a puskájával, s lesi a csörtető vadat, melyet ha első lövésre halálra nem sebzett, odafenn magas nyoszolyájában nevetve nézheti, hogy keresi bántóját a dühös vad, míg egy második lövés végképp lefekteti.

115 Egyszer két oláh földműves ilyen lesvadászatra ment ki saját szekeren; egy közös lovuk volt, azt kifogták, s pányvára kötve, cleresztették legelni, maguk aztán felfeküdtek a két egymáshoz közel álló padra, onnan lesték a vaddisznót.

120 Éjfél tájon csakugyan jön csörtetve a nagy fekete vadállat az erdőből, s rohan a tengeri közé. Egyszerre éri mind a két lövés; a fenevad nagyot horkanva összerogy, s vergődve vonszolja magát mélyebben a tengeri közé. Erős állat lehetett; milyen sokáig adja ki a páráját!

125 — Te Janku, azt a vaddisznót én lőttem meg — szólal meg az egyik, minden elcsendesülve.

— De Gregu, az én lövésemre esett az el.

— Janku, én megesküszöm Szent Péterre, hogy az én golyóm érte halálosan a vadkant.

130 — Én pedig megesküszöm Péterre is, Pálra is, hogy az enyim ejtette el.

— Én tudom bizonyosan, mert egyenesen a fejének céloztam.

— Te elhibáztad, lövésedre meg sem mozdult, de én a szívének céloztam, arra ugrott nagyot.

135 Ezen aztán elveszekedtek reggelig, leszállni egyik sem mert, attul tartva, hogy a vadkan még élhet, s a közeledőt összetépi.

Reggel azután hogy megvilágosodott, lementek mind a ketten, s futottak a kukoricába, s megtalálták ott az agyonlőtt — lovat, mely éjszaka elszabadult a szekértől, s vesztére a kukuri-

- 40 cába ment. Csakugyan igaza volt mind a két oláhnak, az egyik fejbe, a másik szügyén keresztül lőtte. Nem kellett nekik rá megesküdni.

V.

989

A TÚZOKHAJTÁS

Egy hideg ködös januáriusi napon kimentem a vetéseket körülnézni a tisztartómmal. Notabene az én tisztartóm nem valami kaputos ember, hanem az öregbéres, aki maga rakja a kazlat, s elöl kaszál, mikor azon van a sor.

- 5 Hát amint egyszer felszakad előttünk a köd, alig húsz lépésnyire hozzánk, látunk gubbaszkodni egy falka túzokot a vetés fölött.

— Tyhüj, ha most nálam volna a puska, hogy közéjük dupláznék!

- 10 A túzokok azonban csak nem rebbentek fel, amint megláttak bennünket; akkor vettem észre, hogy úgy meg van a szárnyuk fagyva a rászállt ónos esőtől, hogy nem bírják megmozdítani.

- 15 Egyet gondoltam: „nosza dujka”, kerítsd meg az egyik felől, én a karikással a másik oldalról; kergessük be őket a faluba.

- Úgy is történt. A gémberedett túzokok engedték magukat hajtani, akár egy falka pulyka, amit vásárra visznek; eltereltük őket egész a falu végéig; egy kis pumi kutya volt velünk, az egyet sem engedett belőlük félremaradni. Már én előre el is szántam, melyiket kinek ajándékozom? Egyet az alispánnak, másikat a főbírónak: a prókátoromnak kettőt; a sógorom kap egy felet; a többire vendégeket hívok, a fiatalját meghagyom magamnak, hanem —
- 20

— amint éppen az udvarom elé értünk, éppen csak a kapun
20 kellett volna őket behajtani, amikor egyszerre kisütött a nap,
leolvadt a szárnyaikról a jég, alló! elrepült az orrom elől vala-
mennyi; futhatott utána alispán, főbíró, prókátor, sógor és ven-
dégserég, ha el akarta fogni.

VI.

990

HOGYAN FOGOTT A CIGÁNY FARKAST

A falubeli üstfoldozó cigány egyszer késő este vette nyaká-
ba az országutat, hogy majd átmeny még éjszakára a szomszéd
faluba, ahol éppen az uraságnak négy szép jármos ökre döglött
meg, miknek bőreikből kiköltöztetése a dade specifikus hivatá-
8 sai közé tartozott.

A két falu között egy jókora erdő fekszik; ebben az erdőben
letévedt az útról a cigány, s amint előre-hátra kóborolna, meg-
lát egyszerre valami fekete állatot a tisztás közepén ülni.

Hm. A devla verje meg, ez toportyán!

10 Farkas biz az, aki a cigánypecsenyét nagy kitüntetésben
szokta részeltetni.

Hová fusson? hová rejtse magát? Fára mászni nem tudott a
jámbor, mert öreg volt már: szerencséjére ott közelében volt
egy odvas fa, abba bújt el, igen helyesen kombinálván, hogy
15 itt vagy nem veszi észre a farkas, vagy ha be akar utána bújni,
majd az orrára üt a kalapáccsal, hogy arról emlegeti meg.

Az ordas azonban észrevette a menekülőt s szép csendesen
odaballagott a fához, körülszaglásztta, benézett az odúba (hogy
villogtak a szemei!), morgott, nyihogott, mérgesen kaparta a fa
20 héját kívülről s azután, hogy látta, hogy ezt biz onnan ki nem
lehet híni sem szép szóval, sem fenyegetéssel, kapta magát, le-
ült az odú elébe, és ott maradt szép csendesen.

Formaliter blokfrozt a cigányt, ki akarván éhezteni a vár-
őrséget.

25 A cigány eleinte kiabálni kezdett segítségért; hanem hiszen
kiabálhatott ő ott az odvas fa közepében torkaszakadtáig, nem
hallatszott abból ki semmi. A farkas pedig egy tapodtat sem
tágtott onnan. A cigány gondolta magában, hogy hiszen meg-
30 próbálhatják a versenyt, melyikük győzi jobban a koplalást: a
farkas-e, vagy a cigány? hanem amint megvirradt, nagy rémü-
lettel veszi észre, hogy egy másik farkas üget az elsőbbhöz;
azok ott egymással valamit beszélnek, s rövid értekezés után az
elsőbb felkel a vártahelyről, s az újon jött foglalja el az őrállást,
míg amaz eltávozik; hihetőleg reggelizés végett.

35 De már így nem jó lesz a dolog! A cigány kétségbe volt esve;
mit csináljon? megadja-e magát? kirohanjon-e a várból? amint
egyszer megpillantja, hogy a háttal feléje fordult farkasnak mi-
lyen kínálkozó kényelemmel nyúlik feléje a bozontos farka.

Uccu neki, megkapta azt egyszerre két kézzel, s odarántá
40 magához az odúba.

A farkas megijedt szörnyen; először csak megijedt; hanem
aztán meg is bánta szörnyen, hogy ezt a védtelen pozíciót en-
gedte ellenség kezébe jutni, mert a cigány kegyetlen kezdte
mortifikálni az elfogott hátsó üstököt, s mentül jobban ordított
45 a farkas, annál jobban csavargatta a farkát.

S ez az ötlet szabadítja meg; mert most a farkas maga kia-
bált segítségért, s nagyhamar ott termettek az urasági vadászle-
gények, akik könyörültek rajta, s kiszabadították a cigány körmei
közül, aki addig el nem ereszté, míg csak a puskaagglyal fejébe
50 nem verték az oktatást, hogy itt tilalmas a farkasoknak a cigá-
nyokat megenni.

A dade maig is nagyra van vele, hogy ő fogta meg a farkast,
nem az őtet.

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

BpSz	Budapesti Szemle
CB 1. k.	Jókai Mór: <i>Cikkek és beszédek</i> . I. Sajtó alá rendezte Szekeres László. Bp. 1964. (JKK)
CB 2. k.	Jókai Mór: <i>Cikkek és beszédek</i> . II. Sajtó alá rendezte Szekeres László Bp. 1967. (JKK)
CB 3. k.	Jókai Mór: <i>Cikkek és beszédek</i> . III. Sajtó alá rendezte Szekeres László Bp. 1980. (JKK)
CB 4. k.	Jókai Mór: <i>Cikkek és beszédek</i> . IV. Sajtó alá rendezte H. Törő Györgyi Bp. 1968. (JKK)
CB 5. k.	Jókai Mór: <i>Cikkek és beszédek</i> . V. Sajtó alá rendezte H. Törő Györgyi Bp. 1968. (JKK)
Db	<i>Déli</i> báb. Nemzeti Színházi Lap
DebrSzle	Debreceni Szemle
Élb	Jókai Mór: <i>Elbeszélések (1842–1848)</i> . I. k. Sajtó alá rendezte Oltványi Ambrus Bp. 1971. (JKK)
FrdMuz	Erdélyi Múzeum
Följ	Jókai Mór: <i>Följegyzések I-II</i> . Sajtó alá rendezte Péter Zoltán és Péterfy László. Bp. 1967. (JKK)
Hf	Hölgyfutár
HhM	<i>Jókai Mór hátrahagyott művei</i> . 1–10. k. Bp. 1912.
It	Irodalomtörténet
ItK	Irodalomtörténeti Közlemények
JKK	A jelen kritikai kiadás: <i>Jókai Mór összes művei</i> . Szerkeszti Lengyel Dénes és Nagy Miklós. (L. D. 1987-ig)
KMAIb	<i>Kakas Márton Albuma</i>
KMNapt	<i>Kakas Márton Naptára</i>
Krk	Kritikai kiadás
Mikszáth	Mikszáth Kálmán: <i>Jókai Mór élete és kora</i> . I-II. Sajtó alá rendezte Rejtő István. Bp. 1960. (Mikszáth Kálmán összes művei. Szerkeszti Bisztray Gyula és Király István. 18–19. k.)
L.	Lásd!

Lev	<i>Jókai Mór levelezése (1833–1859)</i> . I. k. Sajtó alá rendezte Kulcsár Adorján. Bp. 1971. (JKK)
MNAd	<i>A magyar nép adomái</i> . Összegyűjté Jókai Mór. Pest 1856.
MNAd2	<i>A magyar nép adomái</i> . Összegyűjté Jókai Mór. Második, 150 új adomával bővített kiadás. Pest 1857.
MNÉlc	<i>A magyar nép élcze szép hegedűszóban</i> . Pest 1872. (Jókai Mór munkái 72,73. Népszerű kiadás)
NK	<i>Jókai Mór összes művei</i> . Nemzeti Kiadás. 1–100. k. Bp. 1894–98.
NT	<i>A Nagy Tükör</i>
ONN	<i>Országos Nagy Naptár</i> . Szerkeszti Jókai Mór
PIMÉvk	A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve
PR	<i>Pesti Röplékek</i>
Remény	<i>Remény a magyar szépirodalom és művészet érdekében</i>
sh.	sajtóhiba
Ü	<i>Üstökös</i>
Vö	Vesd össze!
VU	<i>Vasárnapi Újság</i>
[..]	A sajtó alá rendező kiegészítései

KIADÁSOK

Jókai Mór közreműködésével szerkesztett folyóiratok, naptárak

Pesti Röplékek. Magyar írók füzetei a szépirodalom, társasélet és divat köréből. Szerkeszti Szilágyi Sándor. Kiadja Kozma Vazul. Pest 1850. I. év. 1–10. sz.

Remény a magyar szépirodalom és művészet érdekében. Szerkeszti Vahot Imre. Kiadja Eisenfels és Emich könyvnyomdája. Pest 1851. I. félév. 1–6. füzet.

Címváltozás:

Remény. Szépirodalom, művészeti és társaséleti folyóirat. A jelesebb magyar írók közreműködésével szerkeszti Jókai Mór és Vahot Imre. Kiadja Eisenfels és Emich könyvnyomdája. Pest 1851. II. félév 1–6. szám.

Délibáb. Nemzeti Színházi Lap. Felelős szerkesztő és kiadó tolnai gróf Festetics Leó. Főmunkatárs Jókai Mór. Nyomtatja Emich G. könyvnyomdája. Pest 1853. I. félév. 1–26. sz. II. félév. 1–26. sz.

Adomák közlése a Bach-korszak első, különösen nehéz éveiben úgyszólván szükségyszerű: alkalmi hézagok kitöltése a szedéstükörben éppúgy indoka lehet, mint egyesszövegek „hír” jellege, vagy a változatosságra való törekvés a terjedelmesebb szépirodalmi vagy szakszövegek mellett, s néha a humoros köntösben megbúvó allegorikus politikai mondanivaló. Általában a „vegyes” jellegű rovatokban jelentkeznek. Számonként több-kevesebb darabjával kíséri a folyóiratok életét.

Országos Nagy Naptár az 1853. évre. Szerkeszti Jókai Mór. Pest 1852. Emich Gusztáv könyvnyomdája.

Országos Nagy Naptár az 1854. évre. Szerkeszti Jókai Mór. Pest 1853. Emich Gusztáv könyvnyomdája.

Az anekdoták mindkét évfolyamban külön cím alá csoportosítva, önálló rovatban és nagyobb számban kapnak helyet.

Vusármapi Újság. Szerkeszti Pákh Albert. Főmunkatárs Jókai Mór. Kiadja Landerer és Heckenast G. Pest 1854 — 1867; más szerkesztőkkel — — 1921.

A hosszú életű „néplap” hasábjain feltételezhetően számos anekdota jelent meg Jókai tollából, ám külön szerzői jel nélkül. Így nem hitelesíthetők.

A magyar nép adomái

- I. *A magyar nép adomái.* Összegyűjté Jókai Mór. Pest 1856. Kiadja Heckenast Gusztáv. VIII, 272 l.
- II. *A magyar nép adomái.* Összegyűjté Jókai Mór. Második, 150 új adomával bővített kiadás. Pest 1857. Kiadja Heckenast Gusztáv. VIII, 320 l.
Ezen a címen több kiadása nem jelent meg. Állítólagos 1867. évi újrayomása bibliográfiai tévedés.
- III. *A magyar nép élcze szép hegedűszóban.* Összegyűjté Jókai Mór. Harmadik, bővített kiadás. Pest 1872. Kiadja Heckenast Gusztáv. 288 l. Jókai Mór Munkái. Népszerű kiadás. 72. 73.
A 3–258. lapon bő válogatás a második kiadás anyagából, annak tematikus csoportosítása szerint, megtoldva a 258–288. lapon további, eddig még kötetbe nem foglalt 22 szöveggel. Jókai gyűjteményének további kiadásai ezen a címen s ebben az összeállításban jelentek meg.
- IV. Ua. Negyedik, bővített kiadás. Bp. 1884. Franklin. 278 l. Jókai Mór Munkái. Népszerű kiadás. 72–73.
- V. Ua. Ötödik, bővített kiadás. Bp. 1893. Franklin. 278. l. Jókai Mór Munkái. Népszerű kiadás. 72–73.
- VI. Ua. Hatodik kiadás. Bp. 1900. Franklin. 279 l. Jókai Válogatott Munkái.
- VII. Ua. 1900. Franklin. 279 l. Szépirodalmi Könyvtár.
- VIII. Ua. Bp. 1902. Franklin. 279 l.
- IX. Ua. Bp. 1904. Jókai Mór Válogatott Munkái. 26.
- X. Ua. Bp. 1907. Jókai Mór Válogatott Munkái. 26.
- XI. Ua. Bp. 1907. Sorozatcím nélkül.
- XII. Ua. Bp. 1909. Sorozat cím nélkül.
- XIII. Ua. Bp. 1911. Jókai Mór Munkái. Népszerű kiadás. 26.
- XIV. Ua. Bp. 1912. Sorozatcím nélkül.
- XV. Ua. Bp. 1914. Jókai Mór Munkái. Népszerű kiadás. 26.

Jókai humorisztikus albumai

A Nagy Tükör. Szerkeszti Jókai Mór. Kiadja Heckenast Gusztáv.

1. füzet. 1856. nov. 9.	Második kiadása dec. 14.	1–24.l.
2. füzet. 1856. dec. 14.		25–48.l.
3. füzet. 1857. jan. 18.		49–72.l.
4. füzet. 1857. febr. 22.		73–92.l.

5. füzet.	1857. febr. 26. tájt.	93–120.l.
6. füzet.	1857. jún. 4.	121–144.l.
7. füzet.	1857. aug. 9.	145–168.l.
8. füzet.	1857. okt. 5. tájt.	169–190.l.
9–10. füzet.	1858. jan. 15.	191–228.l.

Kakas Márton Albuma. Szerkeszti Jókai Mór. Kiadja Heckenast Gusztáv.

1. füzet. 1858. máj. 6. 1–24.l.

E füzetes kiadványnak több száma nem jelent meg, mert Jókai Az Űstökös c. élcslapjának rendszeres kiadására engedélyt kapott. Így Kakas Márton Albuma könyvészeti ritkaság. Egyetlen ismert példányát az Országos Széchenyi Könyvtár „L eleg m 74^{ec}” szám alatt őrzi; ez a példány is töredék.

Az Űstökös

Az Űstökös. Humoristicus-belletristicus hetilap. Megjelenik minden szombaton. Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos Jókai Mór. Nyomtatva Landerer és Heckenastnál.

1.sz.	1858. aug. 21.	1–8.l.
2.sz.	1858. aug. 28.	9–16.l.
3.sz.	1858. szept. 4.	17–24.l.
4.sz.	1858. szept. 11.	25–32.l.
5.sz.	1858. szept. 18.	33–40.l.
6.sz.	1858. szept. 25.	41–48.l.
7.sz.	1858. okt. 2.	49–56.l.
8.sz.	1858. okt. 9.	57–64.l.
9.sz.	1858. okt. 16.	65–72.l.
10.sz.	1858. okt. 23.	73–80.l.
11.sz.	1858. okt. 30.	81–88.l.
12.sz.	1858. nov. 6.	89–96.l.
13.sz.	1858. nov. 13.	97–104.l.
14.sz.	1858. nov. 20.	105–112.l.
15.sz.	1858. nov. 27.	113–120.l.
16.sz.	1858. dec. 4.	121–128.l.
17.sz.	1858. dec. 12.	129–136.l.
18.sz.	1858. dec. 18.	137–144.l.
19.sz.	1858. dec. 25.	145–152.l.

Kakas Márton Naptára

Kakas Márton Naptára. Okos emberek számára való kalendárium. Pest 1859 (1858). Kiadja Landerer és Heckenast. 144 l.

Adomák c. rovata a 47–85.l.; „Vandali úr vadászmeséi” a 126–141.l.

A JÓKAI-ADOMÁK MENNYISÉGE ÉS FUNKCIÓJA

Már pusztán mennyiségében is bámulatra készítet az adomák, anekdoták, élcek tömege, amelyeket Jókai tollára vett, — akár mint közszájon forgó apró, vidám, jellemző értékű, csattanós történetkéek gyűjtője és közreadója, akár mint író, mint alkotó művész, aki az ilyeneket, de egyúttal az életről ellesett hasonló eseteket, vagy a saját leleményéből fakadt ötleteket irodalmi formába öntötte.

A magyar néphumorról írt akadémiai székfoglalójában a keze alá került szövegek számát mintegy ötezerre becsüli (1860. jan. 30.); huszonhét évvel később pedig a NK lapjain, a székfoglaló szövegéhez fűzött lapalji jegyzetében már úgy ítéli, hogy azóta ezeknek száma a tízezret is meghaladta! Számítása talán nem látszik alaptalannak. Pusztán gyűjteményekbe foglalt szövegeinek száma is rengeteg. *A magyar nép adomái* címen közreadott kötet, amely hol bővített, hol csökkentett terjedelemben 1907-ig tizenegy kiadást ért meg, s 1872. évi harmadik kiadása óta *A magyar nép élcze szép hegedűszóban* címen látott egyre újra napvilágot; ezt követően *A Nagy Tükör*, utóbb pedig a *Kakas Album* című füzetes kiadványok; de főként *Az Űstökös* című élcslap évenként hét-nyolcszáz szöveget felölelő köteteivel — mindez együtt készíti a megállapításra a magyar adoma-anekdota monográfiájának szerzőjét, György Lajost: „Tízezerszámra halmozta fel a magyar anekdota nem is sejtett mérhetetlen gazdagságát.” (*A magyar anekdota története és egyetemes kapcsolatai*. Bp. 1934. 56.)

Első pillantásra úgy vélnők, fokozatosan szélesbedő gyűjtő tevékenységével szépirodalmi feldolgozásra kínálkozó témákat rögzít, kiadványok formájában is mintegy személyes használatra szánt adattárat értékesít; más szóval Jókai, az adomagyűjtő, forrást nyit kiadványaival az író-alkotó Jókai munkája számára. A JKK különböző sorozataiba foglalt kötetek jegyzetapparátusa bőven tartalmaz megfigyeléseket arra nézve, amit tematikailag nyújt a szerény műfaj Jókai regényeinek, novelláinak, drámáinak, cikkeinek és beszédeinek. E kérdéskör általában jelen van a Jókai-irodalomban, szorosabban e tárgykörbe vág Lengyel Dénes *Jókai népmeséi és anekdotái* című dolgozata. (A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve. 1964. 111–125.) Hogy e tematikus vonatkozásokon kívül az adoma-anekdota néven emlegetett műfajnak további szerepe, szélesebb funkcióköre is volt Jókainál, azt

az anekdotizmusáról kialakult tudományos vita tanúsítja. Erre nézve köte-
tünk zárófejezetében teszünk néhány megfigyelést.

A JKK e köteté egyébként feladatához híven csupán az anekdota műfa-
ját képviselő, szorosan annak esztétikai jegyeit értékesítő egyedi szövegeket
foglalja magában a szabadságharcot követő közel évtizednyi időszak Jókai
nevéhez kapcsolódó terméséből. Joggal vetődik fel a kérdés, milyen írói in-
díték hatására kínálja írónk ekkora bőséggel vidám történetkeit olvasóinak,
legyőzve porig sújtott nemzete társadalmának. Ha mégoly futólag is, em-
líteni vagyunk kénytelenek itt a szabadságharc elvesztését követő idők köz-
hangulatát oly nyomasztóan befolyásoló terror egyes intézkedéseit. Kevés
olyan családja maradt országunknak, amelyet a személyes veszteség vagy
megpróbáltatás valamely formája ne sújtott volna. Legjobb fiai közül sok-
an harcban estek el, sokan börtönbe vagy éppen bitófára kerültek, vagy
bujdosásra, emigrációra kényszerültek, vagyonuk elkobzását kellett elszen-
vedniök, s a fiatalság egész nemzedékeit kényszerítették büntetésként ka-
tonasorba. Közéletünk hagyományos irányító szervei nem működhettek,
országgyűlésünk, minisztériumaink nem voltak többé, megyei közigazga-
tásunk, igazságszolgáltatásunk az összbirodalom mintája és érdekei szerint
szerveztetett. Ehhez járult még, hogy az önkény első idején a feldúlt ország-
ra a bosszúálló osztrák szoldateszka telepedett, azt pedig utóbb idegenből
jött hivatalnokokból, viszonyainkkal ismeretlen, népünk iránt ellenszenvet
tápláló hivatalnokok váltották fel. A korszak gondolkodó magyarjai méltán
vélhették, hogy független állami létünk megszűnt, s széles rétegei belső
megtörtségükben mintegy elalélva már-már a szó lélektani értelmében is
letenni látszottak a fegyvert.

A körvonalazott kép a valóságnál minden bizonnyal sötétebb, ám Jó-
kainak az anekdota iránti vonzalmát ebben az árnyalatában teszi érthető-
vé. Közvetlen szóval segíteni olvasóit a letargia legyőzésében, az életösz-
tön felélesztésében, a tenni, ellenállni törő akarat felgyújtásában a cenzú-
rába ütközik. E feladat azonban egy sajátos lelki tartalékunk mozgósítá-
sával mégis elérhető lehet, véli írónk. S ez népünk történetileg felett hu-
morérzéke, amely az adomák által minden bizonnyal mozgásba hozható.
„Nemzetek, akik szeretik kimondani az igazságot; mikor nyíltan nem lehet,
képes beszédben; tréfa színe alatt is; akiknek szelleme azon önállóságra ju-
tott, ahonnan a jót a rossztul nem csupán a hagyományos hit, hanem saját
ítélő tehetség tudja megkülönböztetni, akik a világosságnak szemébe mer-
nek nézni, azoknál otthonos a humor” – olvassuk *A magyar néphumorról*
írt akadémiai székfoglalójában. Jókai erre az eszmei-érzelmi tartaléokra szá-
mít, ennek felélesztése végett fordul az anekdota műfajához.

Szemmel láthatóan az a meggyőződése, hogy az anekdota politikai ener-
giát hordoz; éspedig nemcsak akkor, ha világosan és egyértelműen közléle-

ti kérdésekre céloz, hanem korának viszonyai közt mindenkor, mégoly ártatlan témát érintve s mégoly ártalmatlannak látszó fogalmazásában is. A műfajban kisugárzó hatásúvá lesz a nehéz sorsú nép vidám pillanataiban kibomló életbölcseesség: ötletessége, derűje, vidám csípőssége, csattanója, amely váratlan fordulattal leplezi le, ami fonák, lendíti diadalra az igazságot, s teszi helyükre a dolgokat. Mindezzel pedig mozgásba hozza, megélnéltíti a kedélyt és gondolkodásra készíti. Ez a sajátos hatásmechanizmus alkalmassá teszi a szerény, jelentéktelennek tetsző műformát a megbénult életösztön feltámasztására — vélte az író. Ebben a felfogásban tehát minden anekdota politikai anekdota. Nemcsak nevetet, felűdít, de áthangolva kedélyünket, gyógyít is. Lélektani hatékonyságával vonja magára írónk figyelmét, követel helyet szinte áttekinthetetlenül széles és változatos életművében.

Jókainál elsődleges ez az életre serkentő szándék, ám korszakonként változó árnyalással határozottabb politikai célok felé is jelentkeznek utalásai. A cenzúra ezeknek kevés lehetőséget enged ugyan, az írói lelemény azonban rést talál vagy áttör a korlátokon. Történeti egymásutánban olvasva a Jókai írói jelei vagy neve alatt kiadott szövegeket, a fejlődés bizonyos fázisait figyelhetjük meg a könyvvizsgáló hatóság figyelmének elterelésében vagy kijátszásában. Erről alább pontosabb képet adunk. Olykor elég a pusztá célzás a reformkor vagy a szabadságharc másféle viszonyaira; máskor elesetségünk fölötti bánatunkból hull egy csöpp a vidám történetbe; ismét máskor allegóriászerűen, idegen tükörben látjuk az önkényuralom bírúinak ferde eljárásait, vagy az idegenből hozott közigazgatási emberek botladozását a hazai talajon. Mindezek mellett a főszándék, az életre serkentés motívumának tartós színezőjeként jelentkezik hamarosan az ország függetlenségének védelme is a beolvasztó „gleichschaltoló” törekvésekkel szemben. Anekdotakincsünk a maga teljességében az osztrák birodalomba foglalt többi néptől eltérő sajátosságunkat, jellemünk, gondolkodásunk, ízlésünk, életvitelünk, intézményeink másféleségét hangsúlyozza.

Invenciója természetesen gazdagabb, semhogy e céljaihoz más utakon, más műfajok, főleg regényei által ne közelített volna. De értékelte és hasznosította is, s hozzá még nagy kedvvel, az apró műforma rejtett lehetőségeit.

AZ ADOMÁK FORRÁSAI

CSALÁDI ÖRÖKSÉG

Honnan az adomák ez áradata, az ötletek bősége, e töméntelen „röppentyű”? Tudvalévő, hogy a műfaj elsődlegesen élőszóban folytatja életét, szájról szájra száll, élő beszéd származtatja embertől emberhez, de nemzedékről nemzedékre is, juttatja el egyik néptől a másikhoz. Amellett pedig képlekenyen alakul környezetének viszonyaihoz, egy-egy szerény elemének elhullatásával és újracszerelésével. Jó előadó művésziileg is csiszol rajta, s észíti legmaradandóbb elemét, a csattanót. Jókai maga is tapasztalja, mennyi változatban él és jut el hozzá egyazon „típus” is. Az Alföldön ismert vadászkalandot „én tíz különböző embertől hallottam úgy előadni, hogy az vele történt” – jegyzi meg pl. adomagyűjteményében. (MNAd 179.) Folyóiratában alkalmilag egymás mellett közli egyazon történet két egyaránt jóízű változatát; a polgári ruhában felismerhetetlen I. Sándor cár és a gyanútlan muszka őrnagy párbeszédét, amelynek végén emez „porba hull” – szembeesítve Nagy Frigyes és az önérzetes magyar táblabíró dialógusával, aki felismervén beszélő társát, gratulál, és kezét nyújtja a császárnak. (*A Nagy Tükör* 106.) Olyan egyértelmű forrásmeghatározások tehát, amelynek irodalmi szövegek közt könnyen adódnak, élőszóban, folklórműfajként jelentkező változatok közt ritkábban, s csak a variánsok egész sorozatára terjedő aprólékos komparatív vizsgálatok alapján valószínűsíthetők. A szerzőt tehát a szájhagyomány közvetítésében mintegy helyettesíti a jó előadó.

Különös szerencsénk, hogy Jókai maga segít hozzá azoknak a közvetítő személyeknek, rétegeknek, csoportoknak ismeretéhez, akik anekdotáinak kincstárát különösen gazdagították, érdeklődését, írói érzékenységét a szerény műforma iránt ébren tartották. A reformkor társadalma egyébként is különösen kedveli az anekdotát, mint a magyar néphumorról írt tanulmányában Jókai maga is feljegyzi: „a mezei munkás azzal rövidíti munkaidejét, hogy társaival tréfásan kötődik, éles ítélőtehetséggel fogja fel a nálánál nagyobbak gyöngeségeit, s ártatlan tréfát adni és felvenni szeret”; a „középosztály” kedélyes mulatozásain pedig „egyik adoma a másikat költi fel”, legjobb történetkéink eredőhelyei éppenséggel „a zöld asztalok komoly tanácskozmányai”. (JKK CB IV. k. 335–351.) A várakozásteljes politikai éghajlat általános hatását írónk mégis részben személyi, részben csoport- vagy réteghatások gyanánt tartotta számon.

Humorérzékének, anekdotázó hajlamának kibontakozásában szerinte főképp édesapja kapott szerepet. Családi címerük történetét is tőle hallotta: „Ütközött volt a magyar király és a török vezér között. Egy fiatal zászlótartó felfedezte a királynak, hogy a spanyol tűzerek meg vannak vesztegetve az ozmanoktól: szándékosan rosszul lónek. »Lőjj te jobban!« mondá neki a király. Erre a zászlótartó odalép az ágyúhoz, célbaveszi a török vezér sátorát, s úgy odatalál a szakállas golyóval, hogy a vezér halva terül el. Ez mind le van festve a címerpajzsunkon... Ezt hallottam én elbeszélni, mikor még nagyon kicsi gyerek voltam, az édesapámtól.” (*Negyven év visszhangja*. Nemzet 1883. aug. 19. 228. sz. és NK 100. k. 124.) Az apai mesekincs repertóriumáról többször is hírt ad, mintegy kiegészítve egyik közlésével a másik adatait. Megannyi anekdotikus vidám tónusú, népközlésben máig ismert elbeszélés, amely anekdotakiadványaiban is helyet kapott. „Az én kedves apám gyermekkoromban sokat mesélgetett nekem” – halljuk egyszer erre vonatkozólag. – „Őtőle hallottam ezeket a regéket Csalóka Péterről, Szalonnavárról, a régi inszurgens időkről, melyben maga is részt vett...” (*Jókai Mór saját írói pályájáról*. Ellenzék 1881. ápr. 1. vö. JKK CB I. k. 652.) S utóbb: „milyen szépeket tudott nekem mesélni a »Szalonna várról«, – »Csalóka Péterről«, meg a »jövendőmondó cigányasszony« ról az insurrectio alatt!” (*Negyven év visszhangja*. Nemzet 1883. aug. 19. 228. sz.) Érthető, hogy már Erdélyi János népköltési gyűjteményének második kötetét ismertette hiányérzésének is hangot ad, s éppen az apjától hallott mesék, mesetípusok elmaradását kifogásolja: „Hol maradtak az annyira elterjedt és élénk mesék, a »Borsszem Jankóról« – a »Szalonnavárról« – a »Csalóka Péterről« – a »molnár királyról« és a többiek, miket köznépközlésként minden gyermek ismer?” (Jelenkor 1847. 18. sz. 104. vö. JKK CB I. 80.)

Sűrűn kerül az író tollára az apjától hallott „insurgens vice” is: Alvinczy generális, a fővezér, a pesti hajóhídnál korholni próbálja a megfutamodott felkelő sereget; ám egy hevesi legény ráförmedve visszakérdezi: „Kegyelmed az az Alvinczy?” – s szemére veti a használhatatlan puskákat, kardokat, hadianyagot, amelyek miatt a jól felkészült franciákkal szemben nyers vitézségük csődöt mondott. (Vö. *A gonosz lélek*, 1846; *Házasságok desperációból*, 1846; *A serfőző*, 1847. JKK Elb 1. k. 90., 138., 271., továbbá *Névtelen vár* JKK R 34. k. 466.) E családi inspiráció hatása nem jelentéktelen. Említést érdemel, hogy van anekdotája, melynek forrásaként éppenséggel nagyapját jelöli meg: „Lehet, hogy elkoptatott avas újság, még gyermekkoromban nagyapámtól hallottam, de azért elmondom.” (*A magyar nép adomái*. Második, 150 új adomával bővített kiadás. Pest 1857. 296–297.) Az anekdota egyébként – *Nagy Péntek Nagy Szombatra* – mindjárt a *Hétköznapiok* c. regényének első soraiban is visszacseng. (JKK R 1. k. 5.)

Éveken át emlékezetben tartott, de félreérthetetlenül családi eredetű benyomások nyomait őrzik tehát írónk egyes munkái.

ISKOLAI HATÁSOK

Anekdotikus vonzalmának további alakítója a komáromi elemi iskola volt. Sokat tett itt íróvá érlelődéséért általában, de főként az atomnyi vidám elbeszélések megkedveltetéséért Székely János, akit emlékezéseiben „Kedves tanítónak” nevez. „Lecke után sokszor ott tartott s mesélt nekem régi szép adomákat Mátyás királyról, Mária Theresia udvari bolondjáról, találós meséket.” Ezeken felbuzdulva kezdett el írni maga is, sőt emlékezéseiben előadja, mint kerültek versei a Komáromba látogató Tóth Lőrinc kezébe, aki közlésükről is gondoskodott. (*Negyven év visszhangja*. Nemzet 1883. aug. 19. 228. sz.) Fellehetően ugyancsak Tóth Lőrinc tette közzé a Regélő lapjain írónk iskoláskori anekdotáját is: „X tanuló megírta az apjának, hogy másik évre is megmarasztották a' már végzett iskolai osztályban. Az atya nagy örömmel dicsekvék szomszédainak, hogy fiát annyira szereti a' tanítója, hogy másik évre sem bocsátja-ki maga mellől.” (Regélő VII. évf. 104. sz. 842. 1839. dec. 29. Kapcsolatukról vö. Lakatos László: *Tóth Lőrinc*. Győr 1933.)

Mikszáth Jókai életrajza szerint Székely János helyébe utóbb a komáromi evangélikus gimnáziumban Sörös Lajos lépett, aki „még a matézis elemeit is egy-egy vidám, sokszor pajkos anekdotával világította meg”. Mikszáth 18. k. 30.) Pápa azonban e derűs komáromi hatások továbbépítésére kevésbé volt alkalmas: itt érték el a kor szentimentális-romantikus irodalmi áramlatai, mélyült el magasabb tanulmányokban; ehhez még a betegeskedés!

Személyi ráhatások helyett a pápai korszakot követően Jókai inkább társadalmi réteg- és csoportinspirációkat jelöl meg anekdotakedvelésének alakítójaként. Különösen értékeli Kecskemét egészséges légkörét. A diákélet itteni nyitottsága, egybefonódása a polgári-paraszti életformával, s a mezőváros hétköznapijaival való sűrűbb érintkezés új világot tár fel az író előtt. Ismét emlékezéseit idézzük: „Itt lett belőlem ember; e derék tősgyökeres magyar városban: és különösen itt lett belőlem magyar író. Itt ismertem meg az igazi népeletet, a maga kifogyhatatlan változatosságában; a néphumort, a puszták világát, egész írói működésemmek alaphangulatát itt sajátítottam el, s a mellett testileg is megerősödtem...”

Az élő beszédből természetesen utat talál az anekdota az írásba is, kéziratra és nyomtatványba egyaránt. Jókai maga is említi néhány írásos forrását, amely anekdotákat szolgáltatott kezéhez. Hogy a Hatvani-anekdoták kéziratos gyűjteményből jutottak hozzá, kétségtelen tény; a régi magyar diákvilág jellegzetes emlékei sorában hasonló anekdotikus összeállítások minden bizonnyal szép számmal akadnak, s bár szélesebb fölmérésük még előttünk álló feladat, termékenyítő hatásuk Jókainál is tapasztalható. (Ottokocsi Nagy Gábor: *Református kollégiumi irodalom a felvilágosodás korában*. Debrecen 1942. Különnyomat a Debreceni Ref. Tanárképző Intézet Dolgozatai 22. számából. — Bán Imre–Julow Viktor: *Debreceni diákirodalom a felvilágosodás korában*. Bp. 1964. — Margócsy József: *A csívári krónika és a debreceni diákélet*. JKK R 22. k. 436–444. — Miklós Ráfáel: *A Bimbófűzér eredete és első évei. Egy diákfolyóirat a Bach-korszakból*. A szombathelyi premontrei rendi Szent Norbert-gimnázium Évkönyve az 1941–42. tanévről. 9–22.)

Hasonlóan jelentősek azonban az olyan szatirikus-anekdotikus kéziratok is, amelyek függetlenségi mozgalmaink jegyében jöttek létre, s a 17. és főként 18. századi politikai törekvéseink emlékéét őrzik. Jókai maga is megemlékezik hasonlókról: „Még én a magyar életet visszatükröző tiltott könyvekből lopkodtam ismereteimet, miket kinyomtatni nem volt szabad, apáink leírva adták tovább; néhányat most is tartogatok belőlük; magáról az országgyűlésről is csak írott lapok útján lehetett értesülni.” (*Emlékrészem*. NK 100. k. 146.) Hasonló szemléletű művek nem ritkán verses alakot öltenek, s pasquillusként széles népszerűsége tesznek szert. (L. Téglás B. Gábor: *A történeti pasquillus a magyar irodalomban*. Szeged 1928. Vö. még Sándor István: *Író és társadalom. Fejezet a magyar felvilágosodás irodalomtörténetéből*. Szeged 1945. 143–148.) Ám ugyanezen a talajon anekdoták bokrai is virítanak, mint Jókai maga is hírül adja, s főként az 1830-as évek izgalmassá váló légkörében teremnek különös bőséggel: „Táblabíró kornak csúfolják mai nap. Pecsovicsokról beszéltek és Kubinszkyakról. Két nagy tábor volt. Fegyvere, zászlója, vezére sok! Ütközeteik nagyok! A történetíró feljegyezte küzdelmeiket; de hova lettek azok a tarka képek, amikben az élet nyilatkozott?” (NK 100. k. 119.) A kérdésre, amelyet az író szónokinak szánt, saját noteszainak hosszú sora is felelni tud, egyebek közt anekdoták, anekdota-csírák sűrű rögzítésével.

E kéziratos, „irodalom alatti” irodalom mint líránk, úgy epikánk területén is sajátos közvetítő szerepet tölt be az élőszo és a nyomtatott betű határvidékén, mintegy készenléti állapotban arra, hogy a szükséghez képest a kommunikáció egyik módjáról a másikra váltson át; sőt alkalmilag

akár képi alakot öltön, vagy éppen a való életbe lépve mint a „cselekvés vezérfonala” a mindennapok alkalmazásában folytassa életét. (L. Horváth János: *A magyar irodalmi népiesség Faluditól Petőfiig*. 2. kiadás, Korompay H. János utószavával. Bp. 1978. 92–106.; Varjas Béla: *Irodalom és folklór határmesgyéjén. Vázlat énekes epikánk életrajzhoz*. Helikon 1967. 27–49.; Sándor István: *Anekdoták*. In: *Új Magyar Néprajz* nyolc kötetben. Folklór. I. k. Bp. 1988. 167–212.) Az alakváltás hasonló példáira utóbb Jókai éleclapjai is bő választékkal szolgálnak.

IRODALMI ÖSZTÖNZÉSEK

Az anekdoták gyűjtésének szempontjából érthetően a nyomtatott művek kívánnak fokozott figyelmet. Azok a szeretetteljes méltató sorok, amelyeket írónk saját könyvtárának áldoz visszaemlékezéseiben, a folklór jellegű, „néprajzi” kiadványokra, „gyűjteményekre” közvetlenül is kiternek. „Az én könyvtáram egyike a (magán kézben lévő) legbecesebb gyűjteményeknek, amelyben minden nevezetes útleírás, néprajzi, természettudományi mű... feltalálható” – olvassuk késői önéletrajzában. (I. m. NK 100. k. 149.)

Közelebb vezetnek e források ismeretéhez *A magyar néphumorról* készült akadémiai fejtegetései (VU 1860. febr. 5. és 12. 6. és 7. sz. L. CB V. k. 335–352.), amelyek alkalmat adtak akkori szerény anekdotairodalmunk futó végigpásztázására is. Itt legrégebb idevágó kiadványunkként *Világbentzének neveléséges történetei* említi, egy föltételezhetően címlapja vesztett könyv e függelékét, ám szerzőjének neve nélkül, de a mű, Kónyi János jeles gyűjteménye további adalékait is idézve. (*A' mindenkor nevető Democritus, avagy okos leleményű furtsa történetek*. I-II. darab Budán 1784–1785. – 2. kiadás 1796. – 3. kiadás 1815. Az első kötet 1848-ban ponyván is megjelent.) A közkatonának írt mű valóban első népi hangszerelésű anekdotás könyvünknek tekinthető.

Szóba kerül Jókainál Szirmay Antal műve is (*Hungaria in parabolis, sive commentarii in adagia, et dicteria Hungarorum*. Édidit Martinus Georg Kovachich. Budaë 1804. – 2. kiadás 1807.), sőt említi ennek „kéziratban levő példányát; ez utóbbi voltaképpen nyomtatott mű kéziratos függeléke, amely a cenzúra-törölte szövegeket tartalmazza” s teli van „a magyar néphumort jellemző eleven adatokkal”. Ez a latin kiadvány a régi magyar kismemesi világ vidámságának eleven dokumentuma, ötletességével alkalmilag termékenyítően hathatott Jókai fantáziájára.

Említi továbbá Jókai tanulmánya – ismét a szerző neve nélkül – Gaál György füzetes munkáját, amely 1803-ban és 1804-ben *A tudós palótnak*

Furkás Tamásnak Monosbélben sógorához intézett levelei címen jelent meg, azzal a megjegyzéssel, hogy ez is „e téren böngészettel” foglalkozott, éppúgy, mint „valamennyi naptár-készítő”. Összefoglaló megállapítása pedig, hogy „mindez csak tarlózat volt egy olyan mezőről, melynek termékenysége most már bámulatra ragad bennünket”.

Mindez együttesen alig több néhány, futó kézzel leírogatott szemelvény-nél. Valójában az irodalmi népiességnek egy kevés figyelemre méltított kezdeti hullámverését kell e szerény műfaj felé forduló írói-gyűjtői törekvésekben felismernünk; ezeknek egyenként sáfára volt Dugonics, Kazinczy, Kis János, Döbrentei Gábor, Nagy Ignác, s főként Andrád Sámuel *Elmés és mulatságos rövid anekdoták* c. kétkötetes gyűjteményével (Bécs 1789–90.) – hogy csak a jelesebbekre hivatkozzunk. (Vö. György Lajos: *A magyar anekdota története és egyetemes kapcsolatai*. Bp. 1934. 43–64.) Jókai felsorolása azonban azt is jelzi, mennyire háttérbe szorult anekdotakészletének alakításában az olvasmány az elmondott anekdotákkal szemben.

Jellemző, hogy anekdotás könyvében a Szirmaytól közölte sorából pusztaán a lisztlopó történetének variánsát látjuk viszont, Kónyi 394 anekdotája közül pedig – György Lajos monográfiája szerint – mindössze kilencnek variánsát találhatjuk meg.

A fentiekén kívül kortársai munkái közül Vas Gereben, Szokolay Viktor (írói nevén Garam) s a cigányadomákat gyűjtő Hegedüs Lajos kiadványait említi.

A régi külföldi munkák közül a *Lyrum Larum Löffelsthiel* (1730) c. német gyűjteményt ismerte. Alföldi vadászfüllentéseket idézve kerül a szó a Münchhausen-történetek hőisére, De Manx báróra. (MNAd 179.) Regényeihez, novelláihoz igénybe vette a *Dictionnaire contenant les anecdotes historiques de l'amour* c. francia kiadványt (Troyes 1811, vö. Hankiss János: *Jókai és egy francia anekdotakincs*. It. 1928. 1–22.), az ebbe foglalt szerelmi történetek azonban adomának aligha tekinthetők. Említi a bécsi Saphir *Humorist* c. folyóiratát, s a nálunk is sokat forgatott müncheni *Fliegende Blätter*, de ezek közleményeitől élesen elhatárolja magát. Egyik szerkesztői üzenetében olvassuk: „Hasonló adoma-kísérletet írt le Saphir a *Humorist*-ban, nem örömet közlünk utánzásokat; más talán jobban sikerülend.” (1858. 17. sz. 136.) A *Fliegende* adatairól pedig elismerte, hogy „gründlich” etnográfiafnál is pontosabb képet nyújt a német életről; ám adomáit a magyar népével egybevetve kiderül, hogy ezek „egymás mellett igen, de egymás helyén soha nem fognak állani”. (JKK CB V. k. 543.) Szerkesztői munkájának egyik újra meg újra hangoztatott elve volt, hogy „élcekből és adomákból nem lehet a fordításokat használni”.

E véleményt bizvást megkérdőjelezhetjük, főként mai vicceink bizonyos körére nézve; az elv Jókai korában sem egészen általános érvényű. Újabb

összehasonlító tanulmány igazolta, hogy éppen az Üstökös, s más egykorú magyar élclapok ösztönző hatásúak az összbirodalom nemzetiségeinek hasonló vállalkozásaira, így a Pesten tanuló erdélyi román jogászifjúság képviselői, M. V. Stanescu, G. Ardeleanu, I. Vulcan, I. Grozescu közvetítésével a román nyelvű satirikus sajtóra is. (Vö. Livia Gramada: *Die ungarische und rumänische satirische Presse aus Pest im 19. Jahrhundert*. In: Armarium. *Studia ex historia scripturae, librorum et ephemeridum*. Ed Pirooska Dezsényi-Szemző et László Mezey. Bp. 1976. 299–316.)

ÚJSÁGÍRÓI GYAKORLAT

Első novellái, regényei is jelzik ugyan az író meleg vonzalmát az élet vidám oldala iránt, ám mintha az adoma mint műfaj, pályája első éveiben még csak mellékesen érdekelné.

Éveken át őrzött emlékek, szerény, de félreérthetetlen nyomok igazolják viszont a gyerekkorban hallottak eleven továbbhatását Jókaiában. Ám az, hogy megelégszik merő felvillantásukkal, s teljes előadásukat mellőzi, hasonlóan tanulságos. Ennek oka esetenként talán, hogy számíthat rá, közönsége előtt is ismertek, hatásuk kiváltására a pusztán célzás is elegendő. Valószínű azonban, hogy a műforma irodalmi értékének felfedezése ekkor még egyre várta magára.

A fordulatot szerkesztői munkája, a Jelenkornál és az Életképeknél 1847-ben megkezdett tevékenysége hozta meg. A szükség siet az író segítségére, szembeállítva a híreket, érdekességeket, rendkívüli eseteket hajszólo újdonsázt a társadalom egyes furcsaságaival, az élet produkálta nevetséges napi eseményekkel. Közérdekű, komoly vagy éppen tragikus híryanagban az olvasónak valóban felüdülésre van szüksége, s éppen ezt biztosítja a Jókai szóhasználata szerinti „vicc”. Írónk saját nyilatkozata szerint van úgy, hogy a közönség „könyökig vájkála óriási tervek olympi halmazában”, s egyszerre mást áhít. „Halljunk mármost egy zsemlyeviccet!” – mondja Jókai szerint „széles jó kedvében”. (Jelenkor 1847. jan. 7., vö. JKK CB I. k. 12.) Jókai tehát rákényszerül az ilyenfélék „sorozatgyártására” is, ha nem is a későbbiekhez fogható szellemességgel; meg is írja pl. a maga zsemlyeviccét, bosszankodván, miért a pékek részéről a „különös szoktatás: hogy az ember először keresse a zsemlye máját és veséit, azután haraphasson belé”, azaz mielőtt megízlelné, vegye ki a tésztaból a belesült legyet, lószórt, szalmaszálat stb. (Jelenkor 1847. febr. 7., vö. JKK CB I. k. 50.) A hasonló, többé-kevésbé szellemes írói ötletnél mindenképpen értékesebb az élet nyújtotta, megtörtént esemény.

Bár az ilyen is nem ritkán képzelet szülte tréfának látszik! Szerelmes

fintal ember ront gyertyagyújtás tájt a szerkesztőségbe: ide csalta otthona helyett légyottra a tréfás kedvű hölgy! Máskor hajnalban zörgeti fel a szerkesztőt pisztolyért a párbajra készülő ifjú, s reggelre már bekötött karral kintlódik ágyában; ám két óra múltán, mire a kötetet barátai leveszik – sebnek semmi nyoma, hisz párbaja sem volt, szemfényvesztésként játszotta meg. Azt vélhetnők, az ilyen bohóságokat az ifjú szerkesztő eszelte ki. Pedig fennáll a komoly gyanú, hogy a félrevezetett szerelmes nem más, mint Pálffy Albert, az álpárbajhősről pedig biztosan tudjuk, hogy Vas Gereben-nel azonos, s Jókai közléseit így akár életrajzi adalékoknak is tekinthetjük. (Jelenkor 1847. jan. 31., vö. JKK CB I. k. 42–43. és ehhez Szekeres László jegyzetét: 632., továbbá Életképek 1847. II. féltév, 12. sz. 384–387., vö. JKK CB I. k. 312–318. és ehhez Oltványi Ambrus jegyzetét: JKK Elb. I. k. 777–778.) Formailag azonban ezek az esetleírások nem anekdoták, inkább humoros-szaturikus életképek, a Jelenkorban a Budapesti Napló, az Életképekben a Mi hír Budán? c. rovat szeszélyesen összeállított anyagának jellegzetes darabjai. „Erősen meg voltunk szorulva újdonság dolgában, hanem ezen tárgy épen jókor jött helyünkbe, ezer köszönet! ezer köszönet!” – olvassuk pl. a felsült szerelmesről készült, idézett írás végén.

Annyi kétségtelen, hogy a kezdő újságíró-szerkesztő ekkorra túljutott gyermek- és serdülő éveinek zárkózott, melankóliára hajló korszakán: mi több, úgyszólván tetten érhetjük adomázó hajlamának éledezését. Van közleménye, amely a baklővések, ügyetlen melléfogások egész kis példatárát vonultatja fel, bár egyelőre még kibontatlanul, a „csizmadiát fog” szólás értelmezéseként:

„Ha a fiók arslán a kisasszony helyett a szobalyánnak csókol kezét.

Ha a legátus a konyhában ácsorgó teins asszonytól kérdi: hogy hol a teins asszony?

Ha szomjas ember sötétben silvoriomos üveg helyett a tintás palackot fogja pártul.

Ha a közönség operába csődül s a rendező kilép s össze-visszajelenti: miképp az első fagottista a tyúkszemét megvágván opera helyett a – Szebeni zóld erdő – vagy – Kakambuki – vitézi játék adatik.

Ha a színházi referens előadásról ír bírálatot, mely elő nem adatott.

I ha a geniális utazó geniális férfikkal reggeliz, kik már rég nem is élnek.

I ha a táblabíró addig várja neve kitételét a hírlap elején, miglenis a hátluján jó ki.” Stb. (JKK CB I. k. 204–205.)

Megannyi adomatéma; nem egy közülük egy-egy regény cselekményébe szöve jelenik meg utóbb (Baradlay Richárd is szobaláynynak véli, s arcán calppenti a Plankenhorst-család estélyén Editet). Megformálásuk azonban vártat magára, akár a cikk további részében idézett adomáé: az egyszeri leányzó közeledni szeretne a katonához, s buzdításul így szólítja meg: „Ka-

tona uram, én félek ám kegyelmedtől!” (Ez a történet is visszatér még a *Szomorú napok* c. regényében. Vö. JKK R 2. k. 65.)

E történetkéek nem lépnek túl az akkori pesti fiatal írócsoportok társasági érdeklődési körén, jellegzetesen a magánélet eseteiről szólnak. Jelzik azonban Jókai megnyílását az adomák világa iránt; közérthetőségre törekvő, friss közvetlenségükkel, az élő beszéd varázsát árasztó előadásukkal sejtetik különleges készségét a műfaj képviselőre.

1847 júniusában azután az író búcsút mond a Jelenkornak, az Életképeknél viszont – Frankenburg Adolf visszavonulása után – a folyóirat szerkesztőjévé lép elő. Szerepe a közvélemény alakításában a fokozatosan felforrósodó politikai viszonyok közt mind jelentősebbé válik, ehhez pedig kiváló érzékkel lapjának „Mi hír Budán?” jellegű egyveleg-rovatát használja fel. A rövid hírek, humoros esetek, szellemes ötletek, hírmagyarázó glosszák akkorra már politikai élt kapnak. Egyrészt a jobbágyi kötöttségeiből kibontakozó nép jogaira és erejére eszméltetnek, másrészt az ország függetlenségi törekvéseinek, majd szabadságharcának ügyét szolgálják; egyúttal pedig a visszahúzó és ellenséges erők leleplezésében és kipelengézésében is szerephez jutnak. 1847 októberében a rovat közleményeit Jókai egymaga írja, sőt a rovatnak a márciusi események után, 1848. márc. 23-tól új címet is ad: a francia élclap, az 1832-ben alapított Charivari címét veszi át, amelynek jelentése: macskazene, utcai lárma. Ez a cím tehát burkoltan utal a közölt anyag közérdekű, mozgalmi-forradalmi jellegére, s közléseinek ebből adódó sajátos hangnemére is.

A változott légkörben elevenednek meg Jókai emlékezetében az elraktározott adomák, s e hagyományt gazdagítja – kivált a debreceni hónapokban – az új eszmék szolgálatára felzárkózó írók, politikusok, közéleti személyiségek adoma-hozadéka, akiknek széles táborával írónk ekkor került személyes kapcsolatba. Utóbb mindez kiegészül a szabadságharc időszerű anekdotikus eseteiről szájról-szájra adott hírek gazdag anyagával, s nem kevésbé a reakció mesterkedéseit gúnyoló politikai viccekkel. E folklórműfaj írónk által találja meg irodalmi kibontakozásának útját a népiesség kiteljesedésének folyamatában.

Az adoma térhódítása Jókai ekkori írásaiban számszerűen is jellemezhető. 1848-ban a márciusi napoktól az év végéig terjedő háromnegyed év alatt az Életképek Charivari rovata 40–50 adomát, anekdotikus történetet közölt. Az 1849. év elején a háború eléri a fővárost, így az Életképek megszűnik, s Jókai a kormánnyal, országgyűléssel, főbb állami intézményekkel Debrecenbe költözik, s az Esti Lapok c. újság szerkesztőjeként folytatja munkáját. A Charivari c. rovat azonban e lapból sem hiányozhat: a lap főnállásának öt hónapja alatt, 1849. febr. 9-től júl. 7-ig Jókai tollából 120–

130 adomát közölte. E gazdag anyagnak csupán témaköreit áttekinteni sem egyszerű feladat.

Egy rétegük kétségkívül folklór érdekű, adomahagyományunknak a népünkön élő, onnan ellesett darabjait tartalmazza. Ilyenek a székelyföldi Oláhfaluról szóló történetek: mint kérték s kapták is meg II. Józseftől azt a képtelen kiváltságot, hogy „akinek lova nincs, járjon gyalog” — megszabadulva így az előfogat (forspont) állításának terhes kötelességétől; sőt ehhez azt a privilégiumot is, hogy Kolozsvár Oláhfaluhoz ezentúl csak két mérföldre legyen — jogot nyerve így, hogy deszkáikkal Kolozsvárt is kereskedhessenek. (JKK CBV II. k. 212.) Ilyen a cigány esete is, aki a kérdésre, kié ez a kilenc meztelen purdó? — azzal válaszol: „nyolc az enyim, de a kilencediket is én ruházom”; vagy a másik cigányé, aki a báró Lajos nevű agarát megütve, felelősségre vonva pedig azzal védekezik: „jaj nagyságos uram, én bíz azt gondoltam, hogy kutya.” (JKK CB II. k. 291–292.) Feltűnnek itt az orvosról szóló adomák is: szaktanácsa a híres pörlekedő asszonynak, aki nyelvét fájululja: „Pihentetni kell, asszonyom.” Hasonló az egykedvű orvos párbeszéde a férjéért aggódó asszonnyal:

„ – Fekszik az uram, jöjjön el, nézze meg.

– Ejh mit néztek rajta, csekély a baja.

– Jöjjön el uram, nézze meg: eltemethetjük-e már férjemet, mert meghalt.

– Hja! Halál ellen nincs orvosság.” (JKK CB II. k. 415–416.)

Említésre méltó az írónak szülővárosát említő adomája is: a komáromiak a régi Nepomuk szobrot újjal cserélik ki; erre a gibernyúzi község elkéri a kopott Nepomukot a szőlőhegyre — Orbánnak. (JKK CB II. k. 137.) Zárjuk le példáink sorát a rátótiak esetével, „kik midőn a falu kovácsát akasztólóra ítélte a vármegye, folyamodtak aziránt: hogy mivel nincs több egy kovácsnál a faluban, szabó pedig van kettő, akasztasson fel a vármegye egy szabót a kovács helyett”. (JKK CB II. k. 216.) Szembetűnő, hogy a hasonló folklór érdekű szövegek úgyszólván kivétel nélkül a márciust követő napokban tűnnek fel Jókainál. Időszerűségük csekély; jelzik azonban e népi hagyományként élő műfaj fokozódó becsületét. Jókai irodalmi anekdotáihoz ez az adomacsoport szolgálatja a műforma mintáit.

JÓKAI ADOMÁI A SZABADSÁGHARC KORÁBÓL

AZ UDVAR ÉS KÉPVISELŐI

A következő jellegzetes réteg írónk Charivari-féle írásaiban a politikai anekdota volt. A visszahúzó, reform- és forradalomellenes, de főként az ország függetlenségét támadó törekvések képviselői mint típusok kerülnek e műfajban pellengérré. Ezek sorában a szélsőségeket a Habsburgok képviselik, az anekdoták itt – részben vándortémákból – valóságos történeti képcsarnokká állhatnak össze:

A sort Mária Terézia nyitja meg: kérdése valami zavargás alkalmával, mi baja a canaille-nak?

„ – Nincsen *kenyerük* szegényeknek, felelék neki.

– Minő finnyáskodás! szól erre méltó indignációval a királyné, ha nincs *kenyerük*, hát mért nem esznek *zsemhyét*?” (JKK CB II. k. 134. – kiemelés az eredetiben.)

Azután I. Ferenc következik, aki az országgyűlésről citálja maga elé a keménykötésű ellenzéki képviselőt (Motesiczky Mórt): „Még csak nem is diáku, hanem németül végtül végig pirongatja s elmond neki mindent, amivel egy embert meg lehet ijeszteni. M...y hallgat – türelmesen. A felséges császár elvégzi beszédét s várja a hatást, mit szavai a követre tőnek; ez pedig egész *phlegmatice* azt feleli az egészre, megtörülve hosszú zsíros bajszát: *nix tájts!*” (JKK CB II. k. 63.)

Nem maradhat ki a sorból az 1847-ben elhalt József nádor sem, aki a hivatalért folyamodó prédikátort examinálja:

„Nádor: *Tud ön magyar?*

Prédikátor: Tudok.

Nádor: Látok.” (JKK CB II. k. 287. – Kiemelés az eredetiben.)

Megjelenik végül az ifjú császár, Ferenc József is: „reggeltől estig káromkodik, mint egy manichaeus”, miért tették meg császárnak, mért kívánják, hogy seregeket vezessen. „Menjén kend és apám uram, mondja az ifjú felséges úr a családi konferenciákon. Menjen Ferdinand bácsi, neki elég derék feje van, menjen Pista bácsi, neki elég hosszú lábai vannak, de én szentmártoni-mákosrétes-uccse nem megyek.” Jókai hozzáfűzi: „Csalóka Péter elmondhatná: hogy – eb lesz Bécsben császár –.” (JKK CB III. k. 370–371.) Az ilyen és hasonló megjegyzések tanúsítják, mint hozza át Jókai a dinasztiát a magyar adomák-anekdoták sajátos légkörébe, eszmevilágába.

Nem térhetünk ki a reakció vezéreinek további torzképeire, jóllehet írónk maga jegyzi meg: „Charivarit nem lehet Jellacsics nélkül szerkeszteni. Ami az olasznak az arlequin, a franciának a bambouche, a németnek a Hanswurst, az nekünk Jellacsics.” (JKK CB III. k. 54–55.) A Jellachich-történetekből azonban éppen ezért inkább szatirikus cikkek, mint adomák alakulnak. Windischgrätz valamivel jobban jár: egyik adománkban a Durchlaucht elé kerülő „gyanús emberről” pl. kiderül, hogy Lator Kálmánnak hívják, s erre — a bécsi szemléletnek megfelelően — kész a kérdés: „Atyafia ön a szerencsétlenül kimúlt gróf Latournak?” Amaz „görcsök között” feleli: „Messziró!” — mire a tábornok szabadon ereszti: „Én a latrokat nem bántom.” (JKK CB III. k. 501.) Megjelenik végül Haynau is, kitűnően jellemezve. Radeckzy harmincezer katonát kér, de a császár csak Haynaut rendeli mellé egyedül; erre mondja amaz: „Többet küldött a császár, mint a mennyit ő kívánt.” (JKK CB III. k. 340., 355.) E sort is bőven szaporíthatnók.

Fontosabb ennél, hogy az országban ügyetlenkedve csetlő-botló osztrák katonák nevetségés eseteiből kiformalódik sajátos típusként, s hagyomány-szerűen a második világháborúig egyre visszatér adomáinkban a „német” alakja. A hasonló példáként íme a szálláscsináló német katona párbeszéde a bíróval:

„- Hallja khent piró!

- Hallom katona uram.

- Minthen matyár emper ety emper.

- Az biz igaz katona uram. Minden magyar ember, egy ember.

- Minten nemett emper, ety malac.

- Már 'sz én nem mondom, hogy nem az, ha úgy kívánja katona uram.

(Úgy értette a Hanzi, hogy minden magyar emberhez kell egy németet szállásolni, s minden németnek dukál egy malac)” (JKK CB III. k. 98.) Vagy ott a beszállásolt harminc vasasnémet esete az özvegyasszonnyal, aki éjjel megszomjazik, a korsót keresi, s véletlen az egyiknek „messze elnyúló órára lép”. A német felébred. „Mord! Feuer! Zu den Waffen!” ordítja, mire a többi is felébred, s kérdi „was ists”.

A szegény nenne ijedtében nem tud egyebet felelni, mint: csak a *korsó*.

„- Wus, *Kossuth! Kossuth!* ordítja a német had s ki meztláb, ki hajadon fővel ugrik ki a szobából.” (JKK CB III. k. 289. — Kiemelve az eredetiben.) A szálláshagyomány a „német” hasonló ügyefogyottságainak triviálisabb példáit is fenntartotta.

A SZABADSÁGHARC HÓSEI

Mintegy ellenpólusa mindezeknek a szabadságharc hőseiről szóló anekdoták csoportja, a műfajnak időrendben következő újabb rétege Jókai munkáiban. A vezérek és katonák mondásai, vitézi tettei, szellemességük, emberségük a Charivari híryanagában Jókai által pompás, veretes műalkotásokká alakulnak. Példaképpen csak a Bemről szólók közül néhányat. A piski hidat e szavakkal bízza Kemény Farkasra: „Ist die – Brücke – verlo – ren: – Sieben – bürgen verlo – ren” – az írásjelek itt Bem beszédmódját érzékeltetik, aki Jókai szerint „szeretetreméltóképpen törí a német nyelvet”. Ám ez a hang katonásan szuggesztív is egyben, s a másfélnapos öldöklő csata után Kemény Farkas a visszatérő tábormokot ezzel fogadja: „A híd nem vészett el”; s Bem válasza: „Úgy Erdély sem vészett el.” (JKK CB III. k. 238., 536.) Máskor arról ad hírt Jókai, mint kerget el Bem egy veszélyeztetett ágyú mellől pusztán kemény szavakkal hét svalizsért: „Sem mirekellők! Ez nem a ti ágyútok. Pusztuljatok.” (JKK CB III. k. 46., 238.) Egy másik anekdotában elfogott s fogságban halálra rémült szász legényt hallgat ki, s megszánja a foglyát.

„– Szászokból áll-e zászlóaljad?

– Csupa szászokból, olyanokból, mint én.

– Épp oly legényekből... ?

– Igen.

– Ugy bocsássátok őt haza. Ezek nekünk nem árthatnak.” (JKK CB III. k. 69., 239.) Damjanich, Guyon, Leiningen, Görgey hasonló jelenetek hőseiként lépnek itt elénk. De nem kevésbé jellegzetesek e történetekben az egyszerű katonák.

Katona-, főként pedig huszárdomáink, úgy látszik, a hétéves háború alatt bontakoznak ki, s az 1788–89. évi török háború, a Napóleon ellen vívott csaták éltetik őket tovább. E régimódi csaták a maguk „kisüzemi” megoldásaival élesen elválnak a későbbi, roppant hadigépezettel, tömegpusztító technikával űzött háborúktól; s ennek megfelelően humorok is más. A személyes bátorság, a katonatársakkal egybeforró bajtársiasság, bizonyos demokratikus kapcsolat a tisztekkel, vezérekkel, akik együtt harcolnak velük, s a velük közös sorsot vállalják, a szenvedések hányaveti túrése, s végül fitymálása az ellenség mégoly nagy túlerejének – íme, e régi katonavilág adomáinak főbb motívumai, amelyeket olykor Jókai megújított alakban hasznosít.

A szabadságharc adomakincsét is hasonló motívumok éltetik. Kartáccsal lövi a tüzérség a németet, s a huszár morogva biztatja a tisztet: „Kapitány uram, legyék emberséges, ne hagyja lőni azt a szegény németet. Eresszen minket rá.” A tiszt elhárítja – nem szabad. Utóbb ismét

kérleli a katona, hadd mehessenek a szegény vasasnémetre: „bizony szégyent vallunk vele, ha elszalad.” A válasz ismét — majd később. Utoljára is megfut a német lovasság, a huszár pedig öklével fenyegeti fiatal tűzéreinket: „Vájr gyerek! Elkergtetted előlünk a németet.” (JKK CB III. k. 336–337.) A szolnoki csatában oszttrák törzstiszt kérleli a huszárt:

„– Kérek pardon huszár camerad!

A huszár rárimel:

– Menj pokolba! lán az ördög át.” (JKK CB III. k. 156–157.) Pénzt zsákmányol egy csatában egy másik huszár, próbálja elinni a kocsmában, elosztogatni pajtásainak. Ezek figyelmeztetik, mi marad így meg magának? „Vágok én magamnak holnap megint másikat” — hangzik a válasz. (JKK CB III. k. 244.) Szekéren viszik a sebesült huszárt, megszabdalták ruháját is. „Ne búsuljatok — vigasztalja ismét a sajnálkozókat —, csak a ruhámért kár, majd ha újat kapok, megint visszamegyek, a bőröm meg kitelik a maga foltjából.” (JKK CB III. k. 442.) A szebeni betöréskor a székelyek nem engedik Bem tábornokot a harc sűrűjébe: „ha ott benn meglövik, akkor vége az országnak.” (JKK CB III. k. 516–517.) Az a hiedelem járja, a tábornokot nem fogja a golyó, a székely akár meg is esküdne rá, „egy tizenkét fontos golyó keresztül ment rajta, be a mellén s ki a hátán és nem ártott neki.” (JKK CB III. k. 237.) A csataterék hírei így öltenek adomaszerű kristályalakot Jókai lapjában, innen kelnek vándorútra élőszóban, innen veszik át későbbi gyűjtemények is. Bizonyos, hogy e nagy napok ajándékozzák meg Jókait annak felismerésével, milyen különleges esztétikai lehetőségeket rejt az adoma műformája, s adnak indítást írónknak e műfaj tanulmányozásához.

„Anekdota”, „vicc”, „jellemvonás”, „tréfa” — a műfaj neve így variálódik ekkortájt különböző írásaiban. (JKK CB III. k. 311., 327., 328., 351. stb.) Egy-két mondatnyi, egyetlen atomból, elő- és utóételből álló adomák, majd ellentétben, szembeállításon alapuló kétrészes csattanós történetkék, vagy éppen hármas osztású, népmeséink alapképletére emlékeztető szövegek, amelyekben a hatást a kibontakozás késleltetése fokozza, egyaránt jelentkeznek Jókai anyagában. Egyes írásai egymásnak felelgető anekdotikus esetek sorozatát, máskor rokonsetek csokrát nyújtják az olvasónak. Példulára így valóban sok tanulságot kínál a műfaj poétikájához.

Méltán vetődik fel a kérdés, vajon a szabadságharc leverése után használt látja-e még írónk eleven, adomázó készségének, módot találhat-e az új korszak szorításában a tollára szabott műfaj, s annak életetője: humora csillogtatásának?

JÓKAI ADOMÁI A BACH-KORSZAKBAN

SZERZŐSÉGI PROBLÉMÁK AZ ELSŐ ÉVEK SAJTÓJÁBAN

A Jókai személyéhez kapcsolódó adomák kiválasztása az önkényuralom időszaki sajtójának hasonló jellegű írásai sorából nem könnyű feladat.

Már a korszak első éveinek folyóirataiban állandó rovat volt a vegyes tartalmú, apró érdekességeket, furcsaságokat, hírfélét halmozó „kaleidoszkóp”, ez az adomafélék, csipkelődő vagy korjellemző esetkéik közlésére alkalmas keret.

Az idesúrtott írások azonban a szerzők, „tudósítók” neve nélkül, ám mégis a szerzőre utaló személyi jel, pl. csillag, karika, háromszög, előre mutató nyíl kíséretében jelennek meg, amelyeket a közölt írás élén szokás elhelyezni. E jelzések – úgy látszik – közvetlen az egyes írók leleményéből származnak, akik mintegy szerzői joguk érdekében vélik eképpen feloldani névtelenségüket; ezt látszik igazolni, hogy olykor a folyóiratok tartalomjegyzékében a megfelelő közlemény címe már nem a sajátos szerzői jel, hanem az író teljes neve kíséretében jelentkezik. Lehet azonban, hogy ez az eljárás a szerkesztői védekezés kényszerű eszköze a cenzúra éberségével szemben: segítségével a szerző személye megállapítható, így adott esetben a szerkesztő felelőssége a szerzővel megoszlik.

Ez a gyakorlat tehát egyes, mégoly szerény közlések szerzőjének meghatározásában is segítséget nyújt. Am alkalmilag nehézségek forrása is lehet, ha ti. a nyomdának nem áll rendelkezésére kellő számban a szedéshez az író által megkívtant külön jel (pl. félkör, hullámvonal, paragrafus jel), és így a szedő ezek helyett más hasonlókat alkalmazásához kénytelen folyamodni.

Jókai a maga ilyen jeleként mindenkor következetesen ragaszkodik a három csillaghoz: ***. A korszak nyomdái azonban e szerény követelményt sem mindig tudják kielégíteni, részint mivel a közlemények száma meghaladja a nyomda szedéskészletében adva lévő megfelelő szedésjelek, csillagok számát, részint mivel a szedők a jelet egyszerűsíteni kénytelenek, és három csillag helyett – munkájuk sürgős lévén – csupán kettőt szednek. Ez az eljárás figyelhető meg pl. a Pesti Rőpíveket szedő nyomda gyakorlatában. Más folyóiratoknál viszont legalább a hármasság elve ilyenkor is uralkodó marad, s a három csillagot, elfogyván a hármasság jele, a háromszög: \triangle vagy a háromszög csúcsát jelző törtvonal: \wedge , $>$ helyettesíti.

Hogy az ismertett jelkódex valóban hiteles és Jókai írásainak meghatá-

rozása szempontjából heurisztikus értékű, arra nézve éppen a Bach-korszak dühöngésének idején megjelent folyóiratok szolgáltának bizonyítékot. Jókai ugyanis ezekből *A magyar nép adomái* c. gyűjteményébe 1856-ban kizárólag a maga itt ismertetett szerzői jelével közölt darabokat vesz át, és pedig kizárólag olyan folyóiratokból, amelyeknek egyébként munkatársa vagy szerkesztője volt. Ezeket tekinti tehát vitathatatlan sajátjának; ezeket azonban olyan kizárólagossággal, amely a JKK egyes kiadványain a szerzői jelek értelmezésében korábban jelentkezett fenntartásokat indokolatlanná teszi. (Vö. JKK CB IV. és V. k.) Az adomák 1856. évi első, majd 1857. évi második bővített kiadása alapján megállapítható volt az is, hogy ezekbe a Jókai személyi jele alatt közölt anekdoták, ötletek — az érdektelenebb, alkalmi élcéldést leszámítva — szinte kivétel nélkül átkerültek, úgyannyira, hogy az egykori folyóiratok számára végzett adoma-anekdotaközléseit akár *A magyar nép adomái* c. mű előmunkálatainak értékelhetjük.

A fentiek alapján önként értetődik, hogy az adomák válogatási elve, témakörei, szövegezése, stílári sajátosságai is Jókaira utalnak, gondolat- és érzésvilága, érdeklődése, ízlése egykori fejlődését tükrözik.

Hasonló jelzések hiányában a Jókai kezéből származott adomák hiteles meghatározása, sajnálatunkra, nem volt lehetséges. Áll ez a Vasárnapi Újságra is, amelynek jelentős ideig maga látja el szerkesztői teendőit, így adomái részben éppen Jókai közreműködésével kerülnek a lap hasábjaira.

Az Országos Nagy Naptár évfolyamaiban, ahol közös cím alatt nagyobb számú adomája jelenik meg, Jókai végre a saját nevét használja. Hasonlóan jár el *A magyar nép adomái* esetében, ahol „összegyűjté” szóval határozza meg a maga szerzői-szerkesztői közreműködését. Följegyzései, valamint az anekdoták formai-tartalmi jegyei alapján azonban az a meggyőződésünk alakult ki, hogy szerepe e művében jelentősebb volt, úgyszólván minden szövege viseli keznyomát, bizonyos átsimító művelet nélkül az adomák aligha jelenhetnének meg hatásosságuk hasonló fokán. Mind a szövegek előkészítő részleteinek, részeinek várokozást keltő kidolgozása, mind a hagyományban élő csattanó tapintatosan szellemes, élességében is mértéktartó megfogalmazása Jókai írói készségeire vall. A napjaink élcéldéséhez szokott, igénytelen ízlésű olvasóra ezért hatnak kiadványai „ad usum Delphini” válogatásként.

További folyóirat-kiadványairól köztudott, hogy ezeket írónk szerkesztőként jegyzi ugyan, de a nem saját kezéből származó szövegeket mindenkor szerzőjük nevével, neve rövidítésével vagy álnévvel adja közre. Hogy az olvasói, pontosabban a belőlük kibontakozott anekdotagyűjtő tábor ötleteit, igényét figyelembe veszi, szerkesztői feladatköréből származik. Ezekről nemcsak a „szerkesztői sub rosa” ad számot, a kezéhez így jutott ötleteket noteszeiben is rögzíti. A közölt roppant terjedelmű anyag stílári egyönte-

túsége e kiadványaiban még feltűnőbb, mint *A magyar nép adomái* c. gyűjteményének szövegeiben. Jókai szerkesztői munkája itt nyilván nemcsak a válogatás, hanem a mégoly szerény szöveggondozás, simító és színező munka szempontjából is kézenfekvő.

PESTI RÖPÍVEK

Jókai hírlapírói pályája 1849. július 6-án a Pesten kiadott Esti Lapokban aláírás nélkül közölt erdélyi „tudósítással” szakadt meg. Ettől kezdve megélhetést biztosító állása nem volt.

Csak tizenöt hónap elteltével, 1850. október első napjaiban adta hírül a Pesti Röpívek c. folyóirat próbaszáma, majd október 6-án megjelent első füzet, a borítólapon: „Sajó kizárólagos munkatársunk.” (*Pesti Röpívek. Magyar írók fizeteti a szépirodalom, társasélet és divat köréből.* Szerkeszti Szilágyi Sándor. Kiadja Kozma Vazul. I. év. 1850.)

A Pesti Röpívek Szilágyi ez évi kalandos sorsú folyóiratsorozatának már a harmadik állomása volt. Az év márciusában *Magyar Emléklapok* címen indított folyóiratát ugyanis már júliusban betiltották, vállalkozását akkor *Magyar Írók Füzetei*, s a szeptemberi újabb betiltást követően pedig Pesti Röpívek címen folytatta. Jókai ekkor kapcsolódik Szilágyi Sándor vállalkozásába.

A Pesti Röpíveknek tíz száma jelent meg, és Sajó álnéven íróknak két, saját nevéen pedig még egy további elbeszélését közölte. Kérdés azonban, volt-e íróknak szerepe a folyóirat szerkesztésében is, elsősorban főként az anekdotikus apróságok közreadását biztosító „Társaséleti szemle” c. rovat összeállításában.

Jókai ekkori cikkeit és beszédeit összefoglaló kötetünk figyelmeztet rá, hogy a folyóirat próbaszámának e rovatában a „humoros apróságok, a napi eseményeket tréfásan kommentáló pár soros közlemények előtt a Jókai által is használt *** (háromcsillagos) jelet tünteti fel (24–28.), ám mikor ugyanezeket az írásokat – vagy legalábbis ezek legnagyobb részét – az első számban újra hozza, a *** jelet két csillag (**) váltja fel”. (JKK CB IV. k. 535.) Mivel azonban Szilágyi, a szerkesztő, nem említi, hogy Jókainak e rovatban szerepet szánt volna, a kötet az így jelzett írásokat csak a kihagyott cikkek jegyzékében, ott is kérdőjelesen sorolja fel. (Uo. 579.)

Jókai Mór azonban e két csillagos közleményei közül a napi viszonyokhoz kevésbé kötött két anekdotát felvett *A magyar nép adomái* c. gyűjteményébe is, elismerve így, hogy a kétszillagos jelzett humoros apróságokat sajátjának tekinti. (*Törvénytörési jelenet.* 1. sz. 25.; *Qui pro quo.* uo.) A szerkesztői jel módosítását a Pesti Röpívek lapjain eszerint nyomdai egyszerűsít-

tesznek kell tekintenünk. Hasonló megfontolásból tulajdonítjuk Jókainak a folyóirat egyetlen háromcsillagos jelzésű anekdotáját a kendert vető francia parasztokról (2. sz. 57.), amely egyébként az európai hagyományban ismert vándortémát eleveníti fel.

Jókai szerzősége mellett szól egyébként a folyóiratban két csillaggal közölt egyéb apróságok tárgyköre és hangvétele is. Adomáinak egyik ekkori csoportja mintha csak a cenzúra teherbírásával kísérletezne. Annakidején, a márciusi napokban, első adomáival éppen a cenzorok ellen fordult, tudatlanságukat, rövidlátásukat csúfolta: egyikök sem tud franciául, töröl a kéziratból minden francia szót, „ötet nem lehet az által megcsalni!” Másikuk megragadt a „párizzpápaiban”, a nem értett szavakat oklatan módon, önkényesen helyettesítgeti. „Látja e szót: kontár. Quid hoc est? non intelligo. Posuit ipsi: kantár” stb. (JKK CB II. k. 63.) Így érthető, hogy Világos után egyik első humoros írása, melyet itt még lappangása idején tesz közzé, a maga módján ismét a sajtó szabadságával foglalkozik. A Pesti Röpívek c. lap *Caleidoscop* c. charivari-jellegű cikksorozatát vezeti be ez a pompás kis írás, mintegy az alrovat előszava. „Szemlénk a legkedvezőbb időszakban indul meg — olvassuk a meghökkentő szavakat. — A s a j t ó s z a b a d s á g l e g é l é n k e b b k o r s z a k á b a n.” A kezdő ötletre ráduplázva arról beszél, hogy itt nem számít, „V ö r ö s - e v a g y f e h é r”, ami a prés alól kikerül, sőt: „Ily korlátlan sürgés rég nem uralkodott a sajtó körül”. A cikk végén ott a váratlan fordulat, a sajtó, amely „szabad” — nem szellemi termékeknek biztosít szabad utat: „Íme itt van az óhajtvá várt — ú j s z ü r e t é s ú j b o r.” (PR 1850. Próbaszám szept. végén; majd 1. sz. 23.) Az ötletet írónk már 1848 tavaszán felvetette az Életképek lapjain: a reakciós értelmező szótár szerint — írta akkor tréfás gúnyolódással — „szabad sajtó: úgymint szabad lesz szüretkor minden embernek bort mérni”. (L. JKK CB II. k. 74.)

Történeteinek finom utalásai a Világost követő év viszonyaira a magyar kortársak számára félreérthetetlenek; az idegenek, az önkény képviselői előtt való kendőzésükkel Jókai mesteri munkát végez. Néhány nappal az nrudi kivégzések első évfordulója után jelent meg itt az *Igazságszoigáltatás en miniature* c. szöveg: Squear, az angol oktató faggatja itt neveltjét: Játsszott-e vasárnap, s ahol játszott, ott jelen van-e a mindenütt jelenvaló Isten? S a válasz a fiú igenlő vallomásra: „Gaz kölyök! Hát te úgy a laptával megütötted az Istent... már ezért megérdemled a botot...” Máskor a francia háborúba vezet az író, a megszállók tréfálkozva szólítják meg a magvető parasztot: „úgyis miénk lesz, amit vetsz, ha megérik”; s az jámborul viszonozza: „Adja Isten, katona uram, [...] k e n d e r t vetek!”. Ismét újab adoma: „egy városi drabant egy veres sipkás csonkakezű honvédet akart a városházra bevinni”, s mivel az a csínyért botbüntetésre számíthatott, in-

kább a falnak vetette a hátát, de nem ment: „a h a l á l t már volt módomban megszokni, de a b o t o t még nem!” A hagyományban napjainkig él az *Egy kis tévedés* c. történet. A becsületes Árva megyei lótló legénytől, a kapitányi hivatal ordonánctól, főnöke sárgadinnyét követel, az pedig, erre a szomszéd kovács feleségét, Sarkadinét állítja elő. Álljon itt végül az „újdonsült indigenának” adott lesújtó felvilágosítás, amelyet „egy idegen” nyújt fővárosunk civilizációjáról: „Van egypár ezer német benne, de annak is nagyobb része m a g y a r”, s „van egy n e m z e t i [színháza is], de abban is m a g y a r u l játszanak!” E sorozat folytatható, az adomák célzatának, a bennük körvonalazódó korkép jellegének érzékeltetésére azonban ennyi is elegendő. (Vö. sorjában: PR 1850. 2. sz. 55., 57., 4. sz. 120., 2. sz. 55–56., 1. sz. 24.)

Mindezek olyan általános érdekű darabokkal vegyülnek el, amelyek minden időnek szólnak. Ilyen pl. hogy miért nem köszön K. szabómester X. úrnak, aki pedig mindig nála varratott: „nem kívánhatja senki, hogy kalapomat s a j á t n a d r á g o m előtt levegyem.” (2. sz. 56.) Vagy az „uracs” esete, aki menekül a színházból, mikor az *Uriel Acosta* előadásán a vendégek Manasse ünnepélyére gyülekeznek: azt hiszi ugyanis, „hogy a zsidókkal együtt hitelezői is megjelentek”. (3. sz. 87.)

Szembevetően sok anekdotikus történet foglalkozik itt végül a színházzal, színészekkel, az *Uriel Acosta* mellett hallunk a *Tékozló* c. tündérdarabról, az *Ilka* c. operáról stb., s megjelennek az itt vendégszereplő külföldi művészek, mint a törpe Tom Pouce és a pantomim játékosai, a bűvész Bergeheer, Braunecker-Schäffer, aki a német színházban magyar dalt ad elő, s La Grange asszony, aki öt hónapon át énekelt hazánkban. Mindez összefügg a színház akkori sajátos szerepével, amelyet az — mint nyelvünk ápolásának úgyszólván egyetlen nyilvános fóruma — betölt. Jókai maga mint szerző az önkényuralom tíz éve alatt hat darabban kapott helyet a Nemzeti Színház színpadán. S itt működött felesége, Laborfalvi Róza is.

A Pesti Röpívek Jókai tollából származó „aproságai” tehát a következők:

1. sz. okt. 6.

Társas életről szemle

Egy kis szüreti b i l l e t d o u x

a szerkesztőhöz

24. l.

[Hol volt, hol nem volt...]

24. l.

[Tom Pouce-t...]

24. l.

[A minap esetlegesen...]

24. l.

Regény levelekben

24–25. l.

Törvényszéki jelenet

25. l.

Quiproquo		25. l.
	2. sz. okt. 13.	
Semmi különös		55. l.
Igazságszolgáltatás en miniature		55. l.
Új Diogenes		55. l.
Egy kis tévedés		55–56. l.
Rászedett uzsorás		56. l.
K. szabómester		56. l.
Denique pogány		56. l.
Egy kis e g y f e l v o n á s o s		56–57. l.
[A francia háborúban...]		57. l.
[A Szent Gellért hegyéről...]		57. l.
	3. sz. okt. 20.	
Tragikus hatás		87. l.
[Az Alföld egyik városában...]		87–88. l.
Hasonlatok a házasságról		88. l.
[Egy fővárosi siheder...]		88. l.
[„Ilka” opera előadása után...]		88–89. l.
	4. sz. okt. 27.	
[A napokban, a zsidó utcában...]		120. l.
[Egy csizmadia...]		120–121. l.
Ritka adat		121. l.
[Egy mészáros...]		121–122. l.
	5. sz. nov. 3.	
[Egy társaságban a minap...]		152. l.
	6. sz. nov. 10.	
Vállalkozási szellem		184. l.

A fentiek közül azokat a szövegeket, amelyek csupán a Pesti Röpívek lapjain jelentek meg, e kötetünkben az 1–27. sz. alatt közöljük, *A magyar nép adomái* c. gyűjteményébe felvett két említett anekdota pedig a 111., illetve 114. sz. alatt olvasható.

A JKK-ba fel nem vett szövegek:

	3. sz. okt. 20.	
'lilpraesett toast		88. l.
'löm Pouce a híres admirál		88–89. l.
	5. sz. nov. 3.	
Drága rák		153. l.
A Ciniselli lovartársaság		153. l.

6. sz. nov. 10.
Pesten egy ember járt
Urambátyám, újságot mondok

184. l.
184–185. l.

8. sz. nov. 24.
Grill tenorista

250. l.

REMÉNY

A Pesti Röpívek megszűntekor, 1851 elején, Jókai már arra hivatkozhatott, hogy kiadói elhalmozzák feladatokkal, teendői egy teljes esztendőre előre lekötik idejét. (JKK Lev I. k. 99.) Ettől kezdve főként Vahot Imre füzetes vállalkozása kezdi közölni írásait, amely február elején indul meg *Remény a magyar szépirodalom és művészet érdekében* címen, az év második felében pedig írónkat már szerkesztőtársként is alkalmazza, és folyóirattá alakul át. (*Remény. Szépirodalmi, művészeti és „társadalmi” folyóirat. A jelesebb magyar írók közremunkálásával. Szerkeszti Jókai Mór és Vahot Imre. Bp. 1851. Eisenfels és Emich könyvnyomdája.*)

A Remény hasábjain Szinnyei Ferenc szerint tíz elbeszélése jelent meg (*Novella- és regényirodalmunk a Bach-korszakban. I. k. Bp. 1939. 112.*); nincs azonban nyoma, hogy ezek mellett külön rovatba kíváncsozó anekdotaféléket is közölt volna.

Jelentkezett azonban Jókai két terjedelmesebb anekdotafüzérrel, amelyek egy-egy általános érdekű téma „variációinak” sorát tartalmazzák; írónk maga is ezt a szót használja második idetartozó írásának alcímében munkája jellemzéséül.

Az első még a Remény áprilisban kiadott 4. füzetében Sajó álnéven jelent meg: „Épületes levél egy olyan emberhez, aki már régen akar házasodni, csak nem tudja mint fogjon hozzá.” (JKK CB IV. k. 5–12.) E hét részből álló füzér III., V. és VI. sz. anekdotáját önálló szöveggként és külön-külön címen *A magyar nép adomái c. gyűjteményébe* is felvette.

A másik idevágó műve a Budapesti Élet c. rovatban közölt anekdotacsoport: *Variatiók az lélet napja fölött*, a Remény 1851. 2. félévi 3. számában, szeptember elején név nélkül látott napvilágot (JKK CB IV. k. 24–29.), a folyóirat tartalomjegyzéke pedig írónk akkori álneve alatt „Másvilági János” néven idézi. Ezt *A magyar nép adomái c. gyűjteményébe Az lélet napja* címen teljes egészében beiktatta. A szövegben egyébként a szerző önmagát pusztán e babonás furcsaságok följegyzőjeként említi, termőtalajnak a közszájon forgó hiedelmeket jelölve meg: „Följegyeztem néhány anekdotát azokból, melyek leginkább circulálnak.” Ez a sorozat egyébként 16 anek-

dotát szed füzérbe. Így mindkét írás helye a JKK keretében az anekdoták között van, minthogy kötetbe foglalva először nagyrészt *A magyar nép adomái* c. gyűjteményben kaptak helyet. (JKK 222–224. sz. és 254. sz.)

DÉLIBÁB

Az önkényuralom első szépirodalmi hetilapja a Nemzeti Színház közlönyeként jött létre. Minthogy e folyóirat engedélye megelőzte a Pákh Albert és Gyulai Pál által tervezett Szépirodalmi Lapokét, Jókai így ehhez szegődött, „széthullott irodalmunknak újra s az előbbinél szilárdabb alapon egyesítését” tekintve feladatának. (L. JKK CB IV. k. 540–546.) Valóban — ha rövid időre is — a korszak egyik legszínvonalasabb irodalmi lapjaként kell e vállalkozást értékelnünk. (*Délibáb. Nemzeti színházi lap.* Felelős szerkesztő és kiadó Tolnai gróf Festetics Leo. Főmunkatárs Jókai Mór. Pest 1853. Emich G. könyvnyomdája.)

Sajnos, a Délibáb nem váltotta be Jókainak hozzá fűzött reményeit, már az 1853. év második felétől anyagi gondokkal küzdött, 1854. febr. 19-én megszűnt, illetve beolvadt a *Hölgyfutárba*, s Festetics visszavonulása miatt Jókaira maradt a szerkesztő által fejezetlen hagyott hitelek terhe.

Pedig írónk nagy becsúgással állt helyt a folyóiratnál. Itt jelent meg *Magyar népvilág* címen összefoglalt három elbeszélése (*A falu bolondja*, a *Kedves atyafiak* és a *Magyar kocsmárosok*), azután *Petki Farkas leányai*, *A nagyenyedi két fűzfa*, *A háromszéki leányok*, *A Hargita*, a *Papagályom emlékiratai*, az *Egy színész naplójából* c. novellái, az erdélyi útjáról készült *Úti levelek*, továbbá a *Fehér rózsza* c. regényének első része (*Halil Patrona*), s a *Jancsárok(!) végnapjai* c. regényének kezdő fejezetei.

Külön feladat itt is névjelzés nélkül megjelent rövid írásainak, így adomáinak meghatározása. A Délibáb 1853. első félévi folyamának Tarka képek, Budapesti Hírek, Adomák c. rovatában ugyanis Jókain kívül más munkatársak apróságai is helyet kaptak. Írói érzékenysége megkövetelte, hogy szerzőségét e szerény szövegekre nézve is biztosítsa. A félévi tartalomjegyzék „J. M-től” jelzéssel 17 ilyen szöveget határoz meg. A Jókai tollából származó anekdoták kiválasztásához további alapul írónk hagyományos háromcsillagos (*•*) szerkesztői jele szolgált, amelyet azonban — nyilván nyomdai okokból — háromszög (△) jelzéssel is helyettesítettek. Hogy ezek a jelek valóban Jókai szövegeit határozzák meg, arra nézve döntő jelentőségű, hogy írónk a szövegek nagy részének utóbb *A magyar nép adomái* c. kötetében is helyt biztosított.

Jókai szerkesztői eljárásának tervszerűségét tanúsítja, hogy mindössze egyetlen esetben vett át a Délibáb lapjairól e kötetbe más szerzőtől származó udomát, Bernát Gáspárnak *Bámulok és borzadok* c. szövegét; ám e

szövegből pusztán a cím maradt eredeti, az adoma felfogása és fogalmazása megújult: Jókaié.

A folyóirat második félévi folyamának anekdotikus anyagából a Jókai-tól származó szövegek kiválasztása a Tarka képek c. rovatból a fentiekkel azonos elvek és megfontolások alapján történt. Válogatásunk szorosan az adoma-anekdota műfaját képviselő írásokat tartalmazza.

A Délibáb hasábjain között 64 anekdotaféléből 37 szöveget illesztett be adomakötetébe; egy továbbiak pedig a *Nagy Tükör* c. füzetes kiadványban adott helyet. Válogatásának alapszempontja ekkor is, mond-e valamit az anekdota a magyar nép életéről, sajátosságáról.

A folyóirat 1854. évi számaiban Jókai tollából adomaféle írás már nem volt meghatározható.

Azokat az adomákat, amelyeket Jókai csak a Délibáb hasábjain között, kötetünk a 28–52. sorszám alatt tartalmazza. A Délibáb lapjairól utóbb *A magyar nép adomái* c. gyűjteménybe átvett szövegek kötetünkben a következő sorszámok alatt olvashatók,

Jókai adomái a Délibáb lapjain

1853. első félév

Fordított fordítás	I. sz. jan. 2.	31–32. l. JKK 255. sz.
A csavargó		32. l. JKK 89. sz.
Körülírások		32–33. l. JKK 286. sz.
A gyermek nyelve	VI. sz. febr. 6.	191–194. l. JKK 230. sz.
A színpadi forrás	VII. sz. febr. 13.	22–223. l. JKK 138. sz.
Egy szerelmes regény a hirdetések között	IX. sz. febr. 27.	287. l. JKK 28. sz.
Sajátságos végrendelet		288–289. l. JKK 29. sz.
Nekem hoztál valamit?		289. l. JKK 30. sz.
A rossz kalendárium		297. l. JKK 257. sz.
Sáros utcán széles jókedvében	XI. sz. márc. 13.	353. l. JKK 258. sz.
Dottor úr...	XII. sz. márc. 20.	381. l. JKK 260. sz.
Ugyan kocsmáros uram...		381. l. JKK 259. sz.
Egy óceánontúli lap...		381. l. JKK 31. sz.
[Abdelkaderrel történt]...		381–382. l. JKK 32. sz.
Yankee puff		382. l. JKK 33. sz.
[A mostani porosz király...]	XIII. sz. márc. 27.	418. l. JKK 34. sz.
[Van egy bizonyos városban...]		418. l. JKK 35. sz.
[Városi asszonyosság...]		418. l. JKK 36. sz.
A visum repertum		418. l. JKK 37. sz.

Szegények orvosa			418. l. JKK 261. sz.
Haydn correspondentiája	XVIII. sz.	máj. 1.	576. l. JKK 38. sz.
A captiosus kérdés	XXIV. sz.	jún. 12.	770. l. JKK 149. sz.
A kupec lova	XXV. sz.	jún. 19.	803. l. JKK 240. sz.
A furfangos székely legények			803–804. l. JKK 109. sz.
A zsellyeszék			804. l. JKK 90. sz.
A könyvpusztító			804. l. JKK 91. sz.
Az angol utazik...			804. l. JKK 92. sz.
Új papot kaptak...			804. l. JKK 110. sz.
Tudjuk már...	XXVI. sz.	jún. 26.	841. l. JKK 139. sz.
Egy fickó levelet tett fel...			841. l. JKK 262. sz.

1853. második félév

Székely harag	VII. sz.	aug. 14.	217. l. JKK 207. sz.
Parlagi poéta			218. l. JKK 172. sz.
A rövid káplár és a hosszú rekruta			218. l. JKK 129. sz.
Anachronismus			218. l. JKK 264. sz.
Statisztikai adatok			218. l. JKK 140. sz.
Kimerítő bírálat			219. l. JKK 173. sz.
Halottak beszéde			219. l. JKK 141. sz.
Élreértés			219. l. JKK 177. sz.
A kovács mint fogorvos	XII. sz.	szept. 18.	380. l. JKK 39. sz.
Régi fogalmak			380. l. JKK 40. sz.
A jurátus és a princípális	XIII. sz.	szept. 25.	406. l. JKK 118. sz.
Békepolitika			409. l. JKK 206. sz.
Azt a kutyát, azt a macskát			409–410. l. JKK 119. sz.
[Lord Maxwell...]			410. l. JKK 41. sz.
Téli Vilmos pápaszemmel			411. l. JKK 42. sz.
[Két magyar lapszerkesztő...]	XXI. sz.	nov. 20.	669. l. JKK 43. sz.
[Egy amerikai vegytanár...]	XXIV. sz.	dec. 11.	766. l. JKK 44. sz.
Miből lesz a háború?			767. l. JKK 45. sz.
Egy regényírótl meglátogat...			767. l. JKK 174. sz.
Nem tudtak aludni...			767. l. JKK 161. sz.
Árvíz volt Mező-Túron			768. l. JKK 278. sz.
[N. Sz... ben mintegy harminc év előtt...]			768. l. JKK 46. sz.
[Szörnyen szedtevedtézük...]			768. l. JKK 47. sz.
[Ugyan hol találkozhatnánk...]	XXV. sz.	dec. 18.	793. l. JKK 48. sz.

[Nemrég Párisban...]	793. l. JKK 49. sz.
Betűszedők nyelve	793. l. JKK 227. sz.
Bámulok és borzadok	794. l. JKK 148. sz.
[Valami gyapotültetvényesnek...]	826. l. JKK 50. sz.
XXVI. sz. dec. 25.	
[Háromszor voltam már az	826–827. l. JKK 51. sz.
oltár előtt...]	826–827. l. JKK 100. sz.
Különös faja a vendégszeretetnek	828. l. JKK 146. sz.
Háromszék	828. l. JKK 192. sz.
A cigány fia	828–829. l. JKK 135. sz.
Lássuk már a medvét	
[Nemrégiben egy mű jelent meg	830. l. JKK 52. sz.
Bécsben...]	

ORSZÁGOS NAGY NAPTÁR

A cenzúra korlátozó hatásának ellensúlyozására, irodalmunk fórumának lehető szélesítésére felhasználja Jókai a kalendárium nagy hagyományú, s ugyanakkor mindennapi gyakorlati célokat szolgáló műfaját is. Az elmúlt évtizedek naptáraiban többnyire másodközlésű anyag várta az olvasót, amellyel a könyvvizsgálók keveset törődtek. Jókai viszont friss olvasmányokat nyújt. Vállalkozása „nagy naptár”, s e jelző jelentésének megfelelően, szebb kiállítású, tartalmasabb és drágább az általánosnál, műveltebb olvasók igényeit szolgálja. Már a naptári évet megelőző hónapokban meg kellett jelennie, hogy időszerűségét ne veszítse; sikerét jelzi, hogy első, 1853. évi évfolyamát 1852. november végén már második kiadásban is kibocsátották. (L. Hölgyfutár 1852. nov. 26.) A Délibáb c. folyóirat kecskeméti levelezője azok közé a kiadványok közé sorolja, amelyek „városunkban köztetséssel fogadtattak”, és pedig „dús tartalmuknál fogva.” (Gömöri Frigyes: *Vidéki Szemle*. Délibáb 1853. 7. sz. febr. 13. 227–228.) A kiadványnak két évfolyama jelent meg. Első évfolyamában Jókai szembetűnő gazdagsággal jelentkezik. (*Országos Nagy Naptár az 1853. évre*. Szerkeszté Jókai Mór. Kiadja Emich Gusztáv könyvnyomdája. Pest 1852.) Itt jelent meg három novellája, hat egyéb tárcaféle cikke, továbbá „népregek” címen összefoglalt három írása (*Egy magyar bűvész a múlt századból*, *Csalóka Péter*, *A három botlás* – utóbb mindhárom anekdotás könyvébe is felvette), végül *Anekdoták és életképek* címen 50 vidám apróság (61–69.) – ezek közül 38 szintén helyet kapott *A magyar nép adomái* c. gyűjteményében. Megjegyzendő, hogy teljes egészében anekdotikus jellegű írás a *Különös qualificatio* című is. (JKK. CB IV. k. 63–65.)

A második évfolyamban Jókai írói részvétele szerényebb (*Országos Nagy*

Naptár az 1854. évre. Szerkeszté Jókai Mór. Kiadja Emich Gusztáv könyvnyomdája. Pest 1853.) Itt közölte az író *Férj és jegyes* c. vígjátékát, egy elbeszélését, *A Hargita* c. népmondát, végül *Anekdóták* címen (97–104.) 35 vídám szövegét. Az utóbbiak közül 29-nek *A magyar nép adomái* c. kötetében is helyet biztosított.

Itt már mindkét anekdotacsokrot saját neve alatt bocsátja közre Jókai.

Kötetünk az 53–64., illetve 65–69. sorszám alatt közli azokat a szövegeket, amelyek csupán egyetlen alkalommal, az Országos Nagy Naptár 1853., illetve 1854. évfolyamában jelentek meg. Az Országos Nagy Naptár további anekdotáiról, amelyeknek Jókai *A magyar nép adomái* lapjain is helyet adott, alábbi jegyzékünk nyújt áttekintést. E jegyzék tájékoztat egyúttal az Országos Nagy Naptár lapjairól a jelen gyűjteménybe átkerült adomákról is, a címüket JKK jelzéssel követő kötetünkbeli sorszámuk által.

Az Országos Nagy Naptár lapjain tehát Jókai az alábbi adomaszövegeket közölte:

1853. 60–69. L.

[Egy anekdotát beszélnek...]	60. l.	JKK 53. sz.
[Egyszer a száz hercegségi tüzerrest...]	60. l.	JKK 54. sz.
[Egy írlandi pap...]	60. l.	JKK 55. sz.
[Egy tábornoknak volt egy házi koldusnője...]	60. l.	JKK 56. sz.
[Egy vargaines orvoshoz ment...]	60. l.	JKK 57. sz.
[Az utolsó spanyol háborúban...]	60. l.	JKK 58. sz.
[II. Gusztáv svéd király...]	60–61. l.	JKK 59. sz.
[Egy vándorló legény...]	61. l.	JKK 60. sz.
[Egy házaló koldusnak...]	61. l.	JKK 61. sz.
A vándorló diák	62. l.	JKK 231. sz.
Ugyanez lehetett az	63. l.	JKK 232. sz.
Kúpsálni volt a diák	63. l.	JKK 233. sz.
Virgil Bukolikonját	63. l.	JKK 234. sz.
A német és magyar diák	63. l.	JKK 235. sz.
A hétszemélyes táblához	63. l.	JKK 236. sz.
Őszönyött egy ház	63–64. l.	JKK 237. sz.
Kőrösön lakott egyszer egy földesúr	64. l.	JKK 241. sz.
A kuki pusztán	64. l.	JKK 242. sz.
A magyar földesúr beül Bécsben	64. l.	JKK 243. sz.
Az alföldi kocsmáros	65. l.	JKK 244. sz.

A palóc legény	65. l.	JKK 103. sz.
Furcsa a palóc eszejárása	65. l.	JKK 104. sz.
Csapkod a palóclegény	65. l.	
Esik az eső; a palóc kocsis	65–66. l.	JKK 62. sz.
Az apa hirdet valami kurrenst	66. l.	JKK 63. sz.
Azt is a palóc mondta	66. l.	JKK 105. sz.
Egyszer Szekszárdon valami darabot adtak	66. l.	JKK 130. sz.
„...”, ki idővel igen jeles buffóra nőtte ki magát	66. l.	JKK 131. sz.
Elkergették a sűgőt	66. l.	JKK 132. sz.
Az insurgens had	66. l.	JKK 142. sz.
Jobbra nézz!	66. l.	JKK 143. sz.
Kortessereget vezetett	67. l.	JKK 144. sz.
Elázott a kortes	67. l.	JKK 145. sz.
Quiproquo	67. l.	JKK 111. sz.
A közgyűlésen nagy szerepet játszott	67. l.	JKK 112. sz.
A 184*-iki megyegyűlések...	67. l.	JKK 113. sz.
Törvényszéki jelenet	67. l.	JKK 114. sz.
[Egyszer egy lókötőt...]	68. l.	JKK 64. sz.
A beteg rajkó	68. l.	JKK 185. sz.
Fázott a cigány	68. l.	JKK 197. sz.
Ütközetben volt a cigány	68. l.	JKK 186. sz.
A „Tündérlak Magyarhonban”	68. l.	JKK 133. sz.
Egy Temes megyei faluban	68. l.	JKK 134. sz.
Az egyszeri embernek szép, de együgyű felesége	68. l.	JKK 120. sz.
Mire való neked ilyen sok purdó	69. l.	JKK 187. sz.
Tudva van, hogy a bakancsos	69. l.	JKK 188. sz.
Három tehene volt egy cigánynak	69. l.	JKK 189. sz.
Mit morogsz cigány	69. l.	JKK 190. sz.
Kályhát rakott	69. l.	JKK 249. sz.

1854. 97–104. L.

[Egy táblabíró minduntalan az után járt...]	97. l.	JKK 65. sz.
De már most hol a macska?		JKK 248. sz.
[Ejnye ilyen adta lova...]		JKK 66. sz.
[Rátóton valamit vétett a kovács...]		JKK 67. sz.

Először látott ennyi vizet...	98. l.	JKK 108. sz.
A kisari kántor...		JKK 170. sz.
A captiosus kérdés		JKK 149. sz.
Jónás meg a cethal		JKK 155. sz.
Variációk e szó felett „kapni”	99. l.	JKK 246. sz.
Befogta, kifogta		JKK 247. sz.
Paraszt emberek fát vágtak		JKK 201. sz.
A cigány gyónni ment		JKK 202. sz.
Egy fiatal ügyvéd, ki szemfájásban...		JKK 177. sz.
Egy időben *** halhatatlan költőnk	100. l.	JKK 183. sz.
Egy fiatal paraszt bemegy a patikába		JKK 178. sz.
Jó recepte		JKK 179. sz.
Háromszor rejciálták...		JKK 180. sz.
E következő bevezetése egy halotti prédikációnak...		JKK 153. sz.
Egy tisztelendő lelkipásztornak ez a gyászos szokása		JKK 154. sz.
Körülírások		JKK 256. sz.
[Egy időben nagy divat volt...]	101. l.	JKK 68. sz.
Egy genialitásáról ismert legátus		JKK 157. sz.
[Rusztón egyszer...]		JKK 69. sz.
Csigákat vitt Lugosra		JKK 203. sz.
A szegény ügyetlen diák először ment ki...	102. l.	JKK 159. sz.
Dottor úr!		JKK 260. sz.
Szegények orvosa		JKK 261. sz.
Sztátuszgazdász	103. l.	JKK 250. sz.
Ígymás mellett ültek...		JKK 158. sz.
Írókat árult a vásárban		JKK 240. sz.
Vendégszeretet szabályozása		JKK 245. sz.
A múlt tavaszi országos sár...	104. l.	JKK 252. sz.
Megindult a debreceni fuvaros		JKK 251. sz.
Írócsa mondások		JKK 239. sz.

A VASÁRNAPI ÚJSÁG PROBLÉMÁI

A Jókai szerkesztői-munkatársi közreműködésével készült időszakos kiadványok sorában – a havi, majd heti „füzetek”, folyóiratok, majd a színházi „közlöny”, végül az évenkénti „naptár” után – a következő állomás az illusztrált hetilap, vagy mint jellegét a szerkesztői program meghatározta, a „néclap” volt: a minden korábbinál hosszabb életű és szélesebb olvasói

tábort mozgósító Vasárnapi Újság. (Vasárnapi Újság. Szerkeszti Pákh Albert. Főmunkatárs Jókai Mór. Kiadja Landerer és Heckenast. Pest 1854.)

A folyóirat címét keretező képen balról szalmatetős, gólyafészkes kunyhóban, kezében hosszúszerű pipával parasztember; jobbról galambdúcos, zindelyes tornácon úrféle, karosszékben, szájában rövid makrapipa; de mindkettő olvas! A kép magáért beszél. A negyedréti képes folyóirat — amellet, hogy friss szépirodalmi olvasnivalót nyújt — egész társadalmunk művelődését óhajtja szolgálni, hozzáértő eligazítást ad kultúránk, közállapotaink időszerű kérdéseiben, egyszerű, világos előadásban. Való, hogy a politikai kihívást mellőzi; történelmi, honismereti cikkei, cikkeinek magyar érzéssel áthatott írásmódja, rusztiakusságoktól és diákoskodástól ment „népiessége”, azaz közérthető, de irodalmi szintű előadása félreérthetetlenül a nemzet érdekét szolgálja.

Ehhez járul még, hogy rendkívül széles szakmai beavatottsággal tájékozott a művészet és tudomány korszerű kérdéseiről, s a késői olvasó e valóban európai látókörrrel készült rövid közleményekben mintegy a kialakulás folyamatában kísérheti végig írónk egyes későbbi nagy regényeinek tematikáját — egészen a *A jövő század regényéig*.

A folyóirat karakterének kialakításában tudvalevően Jókai és Pákh mellett Heckenast Gusztávnak is szerepe volt, első számaiban Gyulai Pál is munkatársként dolgozott; ám Pákh betegsége miatt külföldön tartózkodván, a munka oroszlánrésze igen hamar Jókaira maradt.

A gazdag anyagban azonban Jókai csak a szépirodalmi műveit jelzi aláírásával, szokott hárompontos jelét is ritkán, s nem az itt mellékesnek is tetsző anekdotikus apróságok jelzésére alkalmazza. Olyan szövegével pedig, amelynek szerzőségét *A magyar nép adomái* c. kötete hitelesíthetné, nem találkozunk.

Jókai Üstökösének sajátossága, hogy a szerkesztői üzeneteket sorszámozza, mindenesetre már a Vasárnapi Újság Szerkesztői mondanivaló c. rovatának is szemebetűnő eljárása volt; ám e rovatot Pákh magának tartotta fenn, s már 1858 végén 4216 saját üzenetére hivatkozhatott. (L. Adorján Boldizsárhoz írt levelét. Kolozsvár Közlöny 1917. 107. és Szinyei Ferenc i. m. 121.) Az Üstökös e rovatában tehát Jókai Pákh jól bevált módszerét vette át és alkalmazta, hacsak a névtelen közölt üzenetek a kezdeti években, Pákh betegsége alatt nem Jókai tollából valók, és sorszámozásukat nem Jókai kezdeményezte.

Fentiek alapján sajnálatunkra — a Vasárnapi Újságba Jókai szerkesztői közvetítésével került adomák meghatározásához kiindulási alappal nem rendelkezünk.

A MAGYAR NÉP ADOMÁI

C. GYŰJTEMÉNY

ELSŐ KIADÁS

Az önkényuralom első éveinek sajtójában, folyóiratok, füzetek, naptár-lapjain nyomon kísérhettük az adomázó Jókai kísérletezését a cenzúra túróképeségével. De van ez utolsó adomaközléseknek, kivált az Országos Nagy Naptár 1853-ra készült kötetében foglaltaknak egy további sajátossága is, amely említést érdemel. Néhány szerény korábbi adomapárosító és -párhuzamosító kísérlete után Jókai először itt rendezi el gyűjteményének jelentős részét az adomákban megjelenő társadalmi típusok szerint. Mint korábban a huszárt, a „németet” vagy a színészt jellemző apró életképek, úgy sorakoznak itt egymás mellé többé-kevésbé elrendezve a palóc, a zsidó, a cigány, másrészt a diák, az inszurgens, a táblabíró alakjáról szóló apró, jellegzetes történetek. Ez pedig arra a tényre utal, hogy az adoma műfaját írónk immár nemcsak szépirodalmi-népköltészeti jelenségekként, esztétikai szempontok szerint értékeli, s nem csupán mint a maga írói alkotó műhelyének jól értékesíthető nyersanyagát teszi mérlegre. Eljárásában mindezekon felül jól megmutatkozik a műfajjal való elméleti törődés számos nyoma is. A csoportosítás, az egyes darabok sorozatszerű összeállítása arra vall, hogy egyrészt társadalmunk egyes típusai, zsáneralakjai, másrészt bizonyos hazai élethelyzetek tükrözőjeként is értékesnek látja a korábban periferiálisnak tekintett műfajt.

Ilyen előzmények után jelent meg 1856-ban Heckenast Gusztáv kiadásában *A magyar nép adomái* c. munkája, a műfaj különösen jellegzetesnek ítélt darabjaiból összeállított gyűjtemény. Jókai könyve ebben az első kiadásban kétszázegynéhány adomát tartalmaz. Ez a kiadás ma már könyveszeti ritkaságnak tekinthető, a kortárs közönség úgyszólván elkapkodta. Pedig eredeti koncepciót, határozott írói szándékot a mű már abban az első kiadásban is képviselt.

A kötet túlnyomó részét címének megfelelően adomák alkotják, nagyrészt Jókainak a Bach-korszak folyóirataiban és egyéb időszaki kiadványaiban közzétett, e műfajhoz tartozó írásai, megtoldva további hasonlókkal, amelyekhez végül a második kiadásban még közel másfélszáz e nemhez tartozó adalék is járult. Műfaji szempontból azonban jóval többet nyújt e munka, mint amit címe szerint ígér. Az író szeme előtt nyilván a régi Magyaror-

szág jókedvének jóval szélesebb dokumentumanyaga tűnik fel a könyv tervezése során, mint amennyi az adoma-anekdota műfajának körébe elfér.

A mű a kismemesi-polgári-értelmiségi-paraszti vidámság hagyományos műfajairól, a magyar humor folklórjáról kíván áttekintést nyújtani, úgy amint az az adomán kívül mondáinkban, főleg a Mátyás királyhoz fűzöttékben, azután tréfás meséinkben, de jelesebb, jellegzetesebb személyekről, típusokról mondogatott élet- és jellemképekben, egyszerű történetképekben (köztük egy kémhistóriában) is tettenérhető. Mi több, a vidám szellemesség egyéb műfajaira is sort kerít: helyet kapnak a gyűjteményben tréfás-szellemes filológiai játékok, olykor éppen találós kérdésszerű sírfeliratok, azután „nyelvsajátságok” ,részint mint nyelvünk gazdagságának, részint nyelvi tréfáinknak érzékeltetői, amelyeknek köre a diákvilág konyhalatin-ságától a gyermeknyelven át a nyomdászat szaknyelvi sajátosságáig terjed. Megannyi jelentéktelennek látszó, de részben nagy hagyományú műfaji kategória, amelyeknek poétikai vizsgálatával még tartozásban vagyunk.

A kötet műfaji sokszínűségéről egyébként az első kiadás élére „Tartalom” címmel nyomott lapok is képet adnak. Korántsem tartalomjegyzék ez, hanem általános tájékoztató, előterv, a mű tematikai áttekintése, nem is adja meg lapszámok jelzésével az egyes „anekdotáknak” a kötetben elfoglalt helyét. Főcímeivel viszont műfaji csoportokat különít el, mintegy a gyűjtemény szerkezetéről nyújt áttekintést; s ennek az első kiadásban szükségét is érezzük, minthogy a szövegrészben e főcímek olykor hiányoznak vagy elmosódnak. Mi több, az esetek nagyobb részében az egyes adomák is cím nélkül, csupán nyomdai jellel elkülönítve sorakoznak egymás mellé; az említett „Tartalom” mint a kötet bevezetője viszont címük vagy mondanivalójuk jelzésével — tematikus fejezetekbe csoportosítva — egyenként veszi számba e szövegeket. Arról tesz tehát tanúságot, hogy az író gondos mérlegeléssel tervezte meg a gyűjteményt, figyelemmel anyagának műfaji sokféleségére; mint előtanulmány is értékelendő:

TARTALOM

I. ADOMÁK MÁTYÁS KIRÁLYRÓL.

A cinkotai kántor. — Róka fogta csuka, csuka fogta róka, varga fogta mind a kettő. — Egyszer volt Budán kutyavásár. — A nagy tők és a négy ökör. — Köszöntet a császár. — A király orra. — A tétényi bíró lyánya. — Árva Péter. — Mátyás király kapál. — A király lustái.

II. NEVEZETES FÉRFLAK ANEKDOTÁI.

Egy magyar bűvész a múlt századból. — Az ördög és a diák. — Az éjféle lecke és lúdláb. — A szolgáló szellemek. — A szultáni ebéd. — A nemes és a cigányasszony. — A különcc. — Petőfi. — A palacsinta. — Zrínyi ördöge. — Sándor cár a magyar hölgyekről. — A csodaember és Széchényi. — A csavargó és Józsa Gyuri. — A zselyeszék. — A könyvpusztító.

III. NÉPMESÉK.

Csalóka Péter kalandja. — A három bottlás. — A három selyp leány. — A székeley és a vörös üngösök. — Haragszol szolgál? — Kire marad a kis ködmen? — A suhai malom. — Pecalt uram. — Furcsa végrendeletek. — Az elveszett csibék.

IV. TÁJADOMÁK.

1. Palócok: — A tinta. — Az új szűr. — A forspontos. — A palóc felesége.
2. Furcsa faluk: Lédec, Kikinda, Hetény, Szent Gál, Rátót, Oláhfalu.
3. Székelyek: — Az eldugott kulcs. — Az új pap. — Székely harag. — A kis kutya.

V. OSZTÁLYADOMÁK.

1. Táblabírák: — Quiproquo. — Még valami. — Két indítvány. — A lopott ludak. — Félreértés. — A jurátus és princípális. — Azt a kutyát, azt a macskát.
2. Katonák: — Nem, nem! — A komáromi várnagy. — A rekruta. — A golyó. — A drága libák. — Csak kóstolta. — A mordiális ezredes. — A polgárórség. — A rövid káplár és a hosszú rekruta.
3. Színészek: — Az eltévesztett lövés. — A nyelvezavar. — A sűgő. — A gonosz arckép. — Műkedvelők. — Lássuk már a medvét. — A kis tévedés. — A lázadó zsidók. — A színpadi forrás. — Tudjuk már. — Statisztikai adatok. — Halottak beszéde.
4. Insurgens, kortes: — Az előrs. — Ebnek parancsolsz. — A kortes beszéd. — Háromszéki, véren szerzett. — Bámulok és borzadok.
5. Papok, diákok, kántorok: — A captiosus kérdés: ha víz nem volna. — Ha szomjazom. — Sietség. — A vén pap. — Halotti beszéd. — A hosszú prédikáció. — Jónás meg a cethal. — Az elfordított lap. — Csonkoni a szakácskönyvvel. — A legátus és a városbíró. — A legátus meg a pulyka. — Diáksíny. — A diákok és a bakter. — Nem lelitek Száldobágyot Száldobágyon! — Az is ér valamit. — Ér-Tárca. — Ez az egyik, ez a másik. — Az

ajándék. — A gerundiumok. — Látlak német! — Ha már meg kell lenni.
— A kis-éri kántor, meg a szőlőmag.

6. Írók: — A parlagi poéta. — Kimerítő bírálat. — A regényíró. — A pezsgőhonorárium.

7. Orvos, borbély: — A hős borbély. — A pipadohány. — A fogfájás elleni szer. — Az orvosi tanács. — Perge Asine. — Szegények orvosa. — Falusi borbély.

8. Vadászok: — Tuzokhajtás. — Körbelövés. — A gyors paripa és a lusta puska. — Vak agár és látó mopszi.

VI. FAJADOMÁK

1. Cigányok: — A beteg rajkó. — A cigány útközetben. — Az örökség. — A kölyök csizma. — A marhadög. — A nyúl a levélben. — A cigány fiának a bőre. — A tolvaj és a pap. — Dúl a torony. — A kupec lova. — Ha volna. — Fázik és éhezik. — A katekizáló. — A fogadás. — A keresztvetés. — A vad guba. — A gyónó cigány.

2. Oláhok: — A csigák. — Circiter. — A kínjában verselő.

VII. FELIRATOK

Sajátságos sírversek.

VIII. NÉPSZOKÁSOK

1. Húsvéti öntözés. — 2. A faragószék. — 3. Házassági hajtóvadászat.
— 4. Palóc házasság.

IX. NYELVSAJÁTSÁGOK

1. Vasmacska, famacska, vaskutya, fakutya stb. — 2. Betűszedők nyelve. — 3. Kínálási mondatok. — 4. Száz kifejezés a verekedésre. — 5. A gyermekek nyelve.

X. ELEGY.

1. Bon mot (talpraesett szó). A vándor tót diák. 2. A koplaló diák. 3. Vad fordítások. 4. Régiség. 5. Jó mondások. 6. Ma pénzért, holnap ingyen. 7. A tokaji bor a hűtőben. 8. Az alföldi korcsmáros. 9. Vendégszeretet szabályozása. 10. Kapni és kikapni. 11. Befogta, kifogta. 12. De hol már most a macska? 13. Az új kályha. 14. Statusgazdász. 15. Heves

azavú. 16. Az utazó sárban. 17. Mi hír otthon? 18. Az ítélet napja. A napfogyatkozás Pesten és falun. 19. Fordított fordítás. 20. Körülírások. 21. A rossz kalendárium. 22. Két részeg. 23. Beteg portio. 24. Bolond fiúnak bolond apja. 25. Hát Unsem? 26. Anakronizmus. 27. Zöld Marci. 28. Betyárok. 29. Ma nekem, holnap neked. 30. Füle is van. 31. Só és paprika. 32. Páratlan phlegma. 33. Kend se jobb a Deákné vásznánál. 34. Az együgyű férj. 35. A guzda és inna. 36. Az úr és szobaleány. 37. Az öreg úr büszkesége. 38. A mezőtúri bor és víz. 39. A menyasszony és a kancsó. 40. Váltott kutyán. 41. Illúziókonyaság. 42. Megállj varga! 43. A somogyi paraszt. 44. A poszló. 45. Fényegetés. 46. A maszkará. 47. Furcsa végrendelet.

A figyelmes olvasó észlelheti az ellentétet, amely e gondos előtér és az elalattott kivétel közt az első kiadásban jelentkezik; ennek feloldására a második kiadásunk kellett vállalkoznia. Am ennél is fontosabb, miért változtatja meg frónk a harmadik kiadásban, mintegy másfél évtized múlva, magát a kötet címét is. Az első összeállítás a műfaj „adoma” szavával Erdélyi János terminológiai javaslatához csatlakozott: „anekdota, vagyis mint én magyarul: adoma” – olvassuk Erdélyinél 1851-ben. Jókai a műformával való homozsra foglalkozás, vagy talán a kortársak útbaigazítása nyomán adott a harmadik kiadásának új címet: *A magyar nép élce szép hegedűszóban*. Költőibb és vonzóbb meghatározása ez a munka tartalmának; s egyben pontosabb is; egyetlen műfaj helyett most műve alapjellegét emeli ki. Szóhasználatában itt az „élce” esztétikai minőségre utal, „humort” jelent, anyagának szellemes, vidám jellegére irányítja a figyelmet, s közvetve így tartalmának műfaji sokféleségét is érthetővé és elfogadhatóvá teszi. A gyűjtemény további kiadásainban frónk változatlanul kitart az utóbbi cím mellett.

Említést érdemel azonban, hogy *A magyar nép adomái* c. művet követő kiadásban az adoma és az anekdota terminusok is új tartalmat kaptak Jókainál. Erdélyi János újítását, adoma szavunkat inkább a korszerű, típust, osztályt, helyzetet általánosságban jellemző vidám dolgaink jelölésére korlátozza. Az anekdota szót inkább történeti személyekről szóló szellemes-tréfás jellemképeinek műfaji elnevezéseként használja, bár nem következetesen. Így terminusaink jelentése elmosódottá válik.

A kötet gerincét alkotó fejezetek által a műfaj egyes darabjaiból mindenesetre egész kis társadalmi körkép áll össze; tájak, népcsoportok, foglalkozások jellemző hazai zsáneralakjait léptetik elénk szellemes és látványos kis jelentekben. Ez a kép azonban nem illik az önkényuralom teremtette társadalmi viszonyainkhoz, az anekdoták-adomák a régebbi, 1848 előtti magyar világ jelenlegelt tükrözik, amint azokat a szájhagyomány megőrizte, s a Világot követő napokra átörökítette. Az egykori táblabírák és jurátusok, papok, professzorok és diákok a szabadságharcot megelőző évszázad ke-

délyvilágáról vallanak, egy letűnt korszak jókedvének emlékei. Ezt az epikus kincset azután további félévszázadot meghaladó időszakon át egymást követő nemzedékek sorának adják tovább a gyűjtemény egymást követő kiadásai. Mi több, néprajzi gyűjtéseink e Jókai által is rögzített adomahagyomány életerejét napjainkig ható érvénnyel igazolják. Pedig az adomák harsányabb színeket kerülő szelídsége, tisztességes hangszerelése önmagában is archaikusan árnyalja a kötetet. Jókai eleven humorérzéke, adomamondó készsége, amely a mondottak egyidejű élvezetéről is tanúságot tesz — máig biztosítani tudja a könyv időszerűségét.

A „nép”, amelynek folklórkincseként Jókai az adomákat értékeli, érhetően az 1850-es évek népfogalmával azonos, amint azt az irodalmi népiesség ez új korszakában annak legjobb képviselői, Arany és Tompa is fel fogják. A népi- közösségi tradíciókban mélyebben gyökerező osztályok és rétegek élőszóbeli epikus kincsével szembesít e gyűjtemény. Jókainál a hagyományban élő történetkéik természetesen némi irodalmi ízt kapnak. Egy ifjúkori személyes szerzeményének e „népi” gyűjteményében is helyet szorított (*Az ítélet napja*), máskor egyazon személyről vagy tárgyról mondott történetkékből fűzött alkotott, mint korábban is tette, a folyóiratokban korábban publikált szövegeken is módosít itt-ott, javítja, rövidíti őket. Mégis a népi-népies zamatot adomáinak túlnyomó része megőrizte e kötetben: erről főként a rövidre fogott, a csattanó, a végkifejlet felé illetve adomái tanúskodnak, amelyekben a struktúra tiszta, csak a lényeges elemekből építkeznek. Az ilyenek zömmel a táj-, osztály- és fajadomák csoportjában található.

Egyébként az adoma műfaji változatai éppen szórakoztató, humoros-komikus alapjellegük, szellemességük következtében, nehezen kapcsolhatók társadalmi osztályokhoz, rétegekhez. Befogadásra, otthonra találnak nem ritkán azok körében is, akik ellen élük, célzatuk irányul. S annál is inkább, mivel jellemző sajátosságaikhoz bizonyos képlékenység is hozzátartozik, apró változtatások, korjelzés- vagy súlypontáttolások által más-más rétegek, osztályok, népek, történelmi helyzetek jellemzésére válhatnak alkalmassá.

Hogy viszonylik a gyűjtemény a magyar adoma-anekdota műfajának korábbi gyűjteményeihez — e kérdésre további kutatások alapján lehet majd válaszolni. Egyes darabjai nyilván a műfaj nemzetközi készletéből kerültek népünk használatába, olykor hosszú, évszázados utat hagyva maguk mögött néptől népig történt vándorlásuk során, s egyre változtatva alkalmi színeiket, egyre alkalmazkodva környezetük nyelvi, földrajzi, társadalmi viszonyaihoz, de a szájhagyomány törvényszerűségei szerint bővítve adomái jelleget biztosító struktúrájukat. György Lajos a kötet 17 adomáját kísérte végig történelmi fejlődésének útján a műfaj tárgyaló jeles monográfiájában. (*A magyar*

anekdota története és egyetemes kapcsolatai. Bp. 1934. vö. itt a 33., 55., 95., 109., 112., 121., 124., 138., 151., 154., 163., 177., 185., 189., 219., 225. és 248. sz. anekdoták elemzéseit.) A hasonlóak számát azonban bőven gyarapíthatjuk. Vetekszik ezekkel az olyan adomák mennyisége, amelyek szorosan és egyértelműen népünk vagy annak egyes csoportjai, pl. a székelyek, palócok, debreceniek, szegediek életviszonyaihoz kapcsolódnak, továbbélésüket, hagyományozódásuk feltételeit a köztudatban helyi vonatkozásaik biztosítják. (Vö. Kovács Ágnes: *A ráttótiádák típusmutatója.* Bp. 1966. és Sándor István: *A székelyek anekdotáinkban,* in: *A komikum és humor megjelenésének formái a folklórban.* Szerkesztette Istvánovits Márton – Kriza Ildikó. Bp. 1977. 122–127.) Mennyire uralkodó Jókai kötetében ez a bennszülött, autochton magyar adomatípus, bizonyítja, hogy történeteinek jelentős része idegen viszonyokhoz igazítva érdektelenné, sőt értelmetlenné válnék. Ezzel a megfontolással szemlélve műve mintegy a magyar anekdotakincs klasszikus anyagát képviseli irodalmunkban.

E minőségben azonban korántsem teljes, inkább ad usum delphini válogatás, s nem csupán azért, mert a kényesebb témákat, nyersebb hangnemet igénylő darabokat kirekeszti. Még új, három és félszáz történetet tartalmazó kiadása is csupán igen szerény töredéket nyújt a magyar adomakincs mérhetetlen nagy anyagából. Pedig a nehéz évek, amelyekben gyűjteménye megjelent, szomjazták e derültebb műfajt. Kötetének különleges sikere – két kiadás egy év alatt! – világossá teszi írónk előtt, mennyi fogékonysággal várják olvasói e vidám történeteket. Írói pályájának teljességében szemlélve az, amit *A magyar nép adomái* c. kötete nyújtott, akár merő kísérletnek is felfogható. A kísérlet sikere viszont ösztönző hatású.

MÁSODIK KIADÁS

Jókait nyilván a gyűjtemény iránt megnyilvánult érdeklődés ösztönzi a második kiadás gyors előkészítésére. Hogy azonban az 1856 októberében megjelent könyvecske „százötven új adomával bővített” kiadására már a következő évben sor került, abban egyéb ok is közrejátszott: gondolnia kellett az első szépséghibáinak javítására, hiányosságainak pótlására is. 1856-ban hírlapróli-szerkesztői teendői mellett a *Szomorú napok* és *A régi jó táblabírdk* c. regényének sajtó alá rendezése, *Dózsa György* c. drámájának megformálása, valamint négy elbeszéléskötetének kiadási munkái kötötték le; érthető, hogy *A magyar nép adomái* c. járulékos munkájára figyelméből kevesebb jutott.

Az első kiadás pusztán utólagos futó átlapozásának is rá kellett eszmélnie az írót, hogy ez a mű több gondot érdemel.

Mindenekelőtt a közölt anyag világosabb, áttekinthetőbb rendszerét kellett biztosítani. Az osztályozást jelző nyomdai eszközök használata, a fő- és alcsoportok címeinek nagyobb vagy kisebb betűtípussal szerése, római számokkal való jelzése — az első kiadás gyors munkálatai során ismételtlen pontatlan volt; a második edíció ezeket rendbe rakta. Az elsőben számos adoma cím nélkül, pusztán vízszintes vonallal elválasztva kerül egymás mellé, van, hogy témájuk rokonsága alapján két szomszédos történet mintegy egybemosódik. A másodikban az író az adomáknak külön-külön címet ad, csak az újonnan beiktatottak közül marad néhány cím nélkül, mintegy örökölve az elsőnek hiányosságát. Mindez korántsem formáság: a közölték fokozott megbecsüléséről tanúskodik, lényegesen megemeli a mű mint kiadvány minőségét. Minden jel arra mutat, hogy Heckenast nyomdájából az elsőt messze meghaladó példányszámban került ki.

Ezekhez képest kisebb jelentőségű, hogy Jókai az elsőnek négy szövegét elhagyta. Az egyik talán zavarta a kényesebb ízlésű olvasót (*Furcsa végrendeletek*, 91.), a másikat bécsi osztrák provenienciája folytán ítélte elhagyandónak. (*Félreértés*, 114.). Volt azután két története is, amelyek véletlenségből szó szerint vagy majdnem szó szerinti formájukban kétszer is belekerültek az első kiadásba, s ezekből egy-egy valóban fölöslegessé vált (*Elkergették a sűgőt*, 137. és 272.; *Lovai árult a cigány*, 190. és 230.) Ezeknek elmaradásáért bőséges kárpótlást nyújtott a második kiadás bővülése, a százötven (valójában mintegy százharminc) új adoma.

Némi átcsoportosítást is végzett továbbá Jókai. A székelyeket, külön népcsoportnak tekintvén, adomáikat korábban a „Fajadomák” sorában helyezte el a cigány, az oláh és a zsidó adomákat követő negyedik alcsoportként. A második kiadás e visszásságot kijavította, az új történetekkel bővült „Székelyadomák” külön főcímet kaptak, s együttesen a kötet zárófejezeteként váltak hangsúlyossá. Néhány zsidó tárgyú adomáját viszont az első kiadás „Elegy” című csoportjából a „Zsidó adomák” alcsoportjába tette át.

Új adomáinak nagyobb hányada az első kiadás „Elegy” című zárófejezetéhez csatlakozva, azt bővíti. Kisebb hányadukat viszont témájuk szerint a megfelelő fő- és alcsoportok adomái közé teszi, sorra bővítve így a táblabírák, színészek, diákok, cigányok stb. adomáinak színeképét. A szétosztás azonban nem mehet végbe némi hiba nélkül. Jókai úgy látszik felismerte, hogy a Mátyás-adomák csoportja történetileg bővítésre szorul; ám a csoport címét nem változtatta meg. Már az első kiadásban a Mátyás-adomák közé keveredett *A nemes és a cigányasszony* c. kémtörténet „Belgrád utolsó ostroma” idejéből.

A keveredést csak fokozza most, másodsorra, hogy három további rövid történet is itt kapott helyet, egyik a tatárjárás, másik a kuruckor, harmadik éppenséggel a honfoglalás napjaiból.

A gyűjtemény e második kiadása Mátyás, a nemzeti király udvarából indult ki, s Oláhfaluban, a mókás deszkavágó székely portáján ér véget. Meleg, atyafiságos hangjával mintegy egységbe fonja-szövi hazája mindenrendű –rangú, nemzetiségű és élethivatású lakóját, – a régi sokszínű ország egész népét. Mindezt pedig a vesztett harcot követő önkény éveiben is híven őrzött néphagyomány adomáinak közvetítésével!

Hogy egy-egy adoma témájában a szivárványos burok ellenére is ott kísértenek – mégoly halvány visszfényel – az országos gondok, csak az éberebb figyelem veszi észre. A pezsgőn eleven történetkéik mintegy párlatként őrzik nehéz sorsú népünk vidám pillanatainak emlékét. A Bach nevéhez kapcsolódó években azonban ennyi is gátlásoldó, a tehetetlenség nyomasztó hangulatából kiemel és reménykedésre hangol. Itt aligha érheti Jókait a vád, mintha a történelem mélyebb rétegei helyett a felszínről merítettene: az adomák szélesebb szövegekörnyezetében ott a parasztlázadást idéző Dózsa-dráma s az egyidejűleg írt, illetve sajtó alá rendezett két regény, egyik az 1831. évi kolerajárvány, másik az 1847. évi éhínség nyomán kirobbant mozgalmakról. Jókait itt valóban lázálom szerű képek kísértik, a Hugo- és Sue-féle „romantikus naturalizmus” színezte hazai tablók. S mindezekhez még – ha ennyi kevés volna – a szabadságharc közvetlen élményei. „Ki a Régi jó táblabírák címe alatt mulatságos anekdoton-gyűjteményt vél feltalálni, mely az újabb kor tréfás felderítésére van szánva, az meg fog bennem csalatkozni” – olvassuk e regényt bevezető „Valami előszófele” lapjain (JKK R 10. k. 8.). Az „anekdotonok” érthetően külön könyvecskébe kerülnek, s nem mint maga költötte „tréfák”, hanem nagyobb hányadukban mint népünk kedélyvilágának hagyomány őrizte dokumentumai.

FORRÁSAI ÉS RÉTEGEI

Történeti adomák

Jókai adoma-könyvében mindössze egyetlen forrás utalással rendelkezünk; a munka első adoma-körének címéhez fűzött lapalji jegyzetben arról értesülünk, hogy „ezeknek egy része nép ajkán forog, más része Galioti, Mátyás udvari tudósának jegyzékeiből vétetett”. Galeotto Marzio ismert munkája: *De egregie, sapienter, jocosè dictis ac factis S. regis Mathiae* – azonban csak Jókai feltételezése szerinti forrás, valójában az itáliai „tudós” egyetlen adomája sem szolgált Jókai Mátyás-történeteinek forrásával.

Mindenesetre van a kötetben mégis néhány adoma, adomaféle, amelyek előzményei a humanizmus koráig kísérhetők nyomon irodalomtörténetünkben. Ilyen az *Árva Péter* című, az Árva várába záratott Váradai Péter

nevére fabrikált szójáték, aki az idős éveiben önkényre hajló királynak is szemébe merete mondani az igazságot, s tehette is, mint esztergomi érsek s a király főkancellárja. (A verssel ellentétben nem Árva várában, hanem szabadlában, régi hivatáskörében fejezte be életét.) Ilyen továbbá a *Köszönet a császár c. anekdota* is.

Oláh Miklós 1536-ban írt *Hungaria c.* művében Visegrád Mátyás-kori képét festi le, s ebben a keretben ad helyet a hagyományban élő, „mesélgetett” („narratur”) történetnek. (Nicolaus Olahus: *Hungaria – Athila*. Ediderunt Colomannus Eperjessy et Ladislaus Juhász. Bp. 1938. 11–13.) A török szultán követét itt valósággal megbénítja a környezet pompája és Mátyás király tekintélyes megjelenése:

„Mesélik, hogy történt egyszer egy nevetnivaló és emlékezetes eset ezen a helyen. Miközben egy török követet a királyi udvaroncok a szokásnak megfelelően a városból a palotába vezettek, hogy követi megbízatását előadja, és az a kapuban, honnan egyenesen erre a függőudvarra lehet látni, kissé megállt, s körülnézve megpillantotta ezt a pompázatos, ragyogó helyet és az udvari méltóságoknak részben a lenti, részben a király tartózkodási helyél szolgáló fenti udvaron elhelyezkedő mérhetetlen tömegét, amint selemmel, ezüsttel, arannyal áttört ruhákban tündököltek és nem kis részben (a mi szokásunk szerint) ezüstözött övekkel és kardokkal meg aranyláncokkal voltak ékesítve, hirtelen akkora csodálat és bámulat döbbsentette meg, hogy elfelejtette egész követi megbízatását, s míg a lépcsőkön a király színe elé feljutott, annak tekintete miatt, mely nagy, s mintegy vérrel befutott szemeivel rémületet keltett a ránézőben, a benne már azelőtt fogant félelem mind jobban és jobban elhatalmasodott rajta olyannyira, hogy hosszú hallgatás után csak ennyit tudott kinyögni: a császár üdvözl. Mikor kérdezte a király, mást akarsz-e még, semmit sem felelt. Látván a király ennek az ennyire semmirevaló embernek a bénaságát, így fordult a mellette álló vezéreikhez: Nézzétek, milyen barmok törnek be újra s újra a birtokunkra és a többi keresztény fejedelmére, mindannyiunk hanyagsága miatt.” (Német Béla fordítása. Vö. Oláh Miklós: *Hungária*. Bp. 1985. 31–32.) Az adoma Oláhtól szájhagyomány vagy irodalmi közvetítés útján egyaránt eljuthatott Jókaihoz. Ügyetlen deputációk hasonló felszólásáról azonban világjáró anekdoták szólnak már a középkor vége óta, s van változatuk, amely már Jókai előtt feltűnik egy régi gyűjteményünkben. (Vö. András Sámuel *Elmés és mulatságos rövid anekdoták*. I. k. Béts 1789. 91. György Lajos: *A magyar anekdota története és egyetemes kapcsolatai*. Bp. 1934. 110. 45. sz.)

A szavát vesztő török követ mindenestre ellenpéldája a kiművelt nyelvű, beszédében választékos és amellet találékony észjárású humanistának. E klasszikus megalapozottságú hagyományt hazánkban nemcsak az iskola tartja életben. A sajátos „tudás”, a játékosan űzött latin, s a latinon fejlesz-

tett magyar nyelvi kultúra állandó gyakorlása, népszerű „filológiája” Jókai ifjúkorában is él, s nemcsak a diákvilágban, hanem papok, tanárok, jogászok, polgárok, de falusi mesterek, azaz tanítók, kántorok, iparosemberek gyakorlatában is. Az adomákba így szűrődnek velősen latin kifejezések, tréffák, kulináris fordulatok, „szóviccek” – a kor szájaíze szerint. A kései humanista hagyomány tartozékai a versek, talányok, ötletes feliratok kimunkálásai, többnyire mesterségesen kieszelt botrányok, bűntények, társaséleti furcsaságok tárgyköreiből, mintegy a nyelvi találékonyság iskolapéldáiként.

Ez utóbbiak közé tartozik Jókai gyűjteményében a hatodik, „titokteljesnek” jelzett sírfelirat, amely különös vérségi kapcsolatú családtagok nyughelyét jelölné, ha bárhol, bármikor fellelhető, s nem játékos elmeszülémény volna: „E sírban nyugszik apa leányával, férj feleségével, testvér testvérével; mégis csak két személy.” (202.) A felirat formájába öltöztetett talány természetesen csak kettős incestus feltételezésével oldható meg.

Ugyancsak sírfelirat, epitaphium írására tűz ki diákjainak pályadíjat egy állítólagos véres debreceni családi dráma alkalmából a varázsló hírv Hatvani professzor, Jókai művébe felvett mondáinak első darabjában. *Az ördög és a diák* c. történetet hiába keresnénk Jókai forrásában, az idetartozó anekdotasorozatban, a debreceni diákkézirat lapjain. Arról van szó, hogy hentest játszott a hentesék hároméves fia, s levágta öccsét; féltében aztán a kemencébe bújtt, s ott kenyérsütő anyja ráfűtött; utóbb a parazsat kivonva rémülten fedezte fel a gyermek tetemét, s felakasztotta magát; férje végül a három halott láttán szörnyethalt. Az együgyű Bóta diák az ördög segítségével oldja meg a Hatvani feladatát:

Infans, ut verve; – puerulus, – nupta, – maritus,
Cutillo, – flamma, – fune, – dolore cadunt.

A jutalom tehát Bótáé; Hatvani azonban kivallatja a diákot, s hogy az ördög kezéből kiragadja, azt tanácsolja neki, maradjon egy hétig a szobájában, s az ajtajára írja ezt a szót: „cras”. Keresi azután az ördög Bótát, egy héten át minden nap; ám akkor megunja, rüg egyet az ajtón, s vörös krétával latin verset ír az ajtóra:

Per multum „cras! cras!” cito dilabatur aetas.

Jellemző, hogy az író e saját leleményéből a Hatvani hagyományba csúsztatott adomájának latin verseit sem 1853-ban, az Országos Nagy Naptúr lapjain, sem gyűjteményében nem látja szükségesnek magyarra fordítani. *Eppur si mouve – És mégis mozog a föld* c. regényében 1870-ben, ahol a hazafias debreceni diákok titkos csütvári krónikájának egyik szövegeként kerül szóba, immár a rémtörténetet megörökítő vers magyar tolmácsolását is állónak látta. (Vö. JKK R 22. k. 23. és jegyzeteinket.) A vers mint humanista teljesítmény itt nyilván fontosabb a mondanivalónál. (Hasonlókra nem egy példát kínál az 1629-ben kiadott lőcsei *Mesés Könyvetske*.)

A magyar nép adomái c. kötetben a Nevezetes férfiak anekdotái c. fejezet *Egy magyar bűvész a múlt századból* címen még további három Hatvani-történetet kapcsol füzéreként az előbbihez. A debreceni diákvilág irodalmának Hatvani professzorról szőtt alkotásai a 18. század vége óta élnek, kelendőségüket kéziratos másolatok sora tanúsítja. (Vö. O. Nagy Gábor: *A református kollégiumi diákirodalom a felvilágosodás korában*. Debrecen 1942. Különnyomat a Debreceni Református Tanárképző Intézet Dolgozatai 22. kötetéből; Bán Imre–Julow Viktor: *Debreceni diákirodalom a felvilágosodás korában*. Bp. 1964; Margócsy József: *A csitvári krónika és a debreceni diákélet*. JKK R 22. k. 436–444.) Adomagyűjteményéhez az író olyan szöveget használt, amely a Debreceni Déri Múzeum Néprajzi Adattárában 342. sz. alatt őrzött szöveghez áll legközelebb. (Bán–Julow 26–47.) Feldolgozta önálló elbeszélésként is (*A Kisfaludy Társaság Évlapjai. Új folyam. 1870–71. 140 s köv. l.*), s itt *A magyar Faust* címen. Végül helyet adott e mondásorozatnak *Az Osztrák Magyar Monarchia Írásban és Képben* c. kiadvány Debrecenről írt fejezetében.

Kéziratba foglalása a diákságnál kevéssel Hatvani professzor (1718–1786) után történetelt, s egyrészt a tiszteletet és elismerést tükrözi, melyet íranta tanítványai éreztek, másrészt a személyét jellemző tudás és istenfélelem erejét, amely játékos elképzelésük szerint az ördög mesterkedése in kifogott volna. S ezekhez járul még a mondákban a tréfásan árnyalt varázslópraktika és varázsszó. Az utóbbiak közé tartozik Isten neve s úgyszintén a szoltár: Erős várunk nekünk az Isten. Ám ilyen, a hit szavai mellett a tudást hangsúlyozó, s Jókai felfogásának megfelelően valóban a Faust korszakára visszautaló humanista rekvizitum is; „nagy könyv”, amely kinyitva a varázsló keze alá szolgáltatja a „szolgáló szellemeket”, de el is pusztítja az avatatlan diákot (vö. Sándor István: *A varázskönyv*. Index Ethnographicus 1957. 85–89.; Nagy Dezső: *Egy kéziratos varázskönyv a 18. századból*, uo. 1957. 199–205.); s ilyen a Hatvani alakját öltő álprofesszor leleplezésének egyszerűbb, népi eszköze is, az ördög lúdlábának nyomát feltáró szer, a kűszöbre hintett hamu. *A szultáni ebéd* c. negyedik monda azután numinózus ördögűző-győző eset helyett az *Ezeregy éjszaka* mesés varázslásait ülteti debreceni környezetbe és alakítja át csodásan humorossá. A kollégiumi tréfái és a felvilágosult század racionalistáinak csúfondárossága árnyalja így finoman e történeteket. Jókait nyilván éppen a helyi hagyományban őrződő történeti jegyek vidámsága és sokszínűsége fogta meg: e szerény mondacsokor önmagában valóban „nem egyéb, mint az ugrató tréfára mindig kész diáksereg anekdotázása, a babonás hiedelmek kifigurázása”. (Bán–Julow i. m. 13.) Ám már korábban hasonló szemlélet jelentkezik Molnár Albert, de a gyulafehérvári Bisterfeld, az Udvarhely megyei Kolombán József személyének megítélésében is, nyilván nem függetlenül a Faust mondától.

(Vö. *Arany János levelezése*. Krk 16. k. 944–945.; Sándor István: *Hatvani professzor*. Néprajzi Lexikon 2. k. 492–494.)

Nem véletlen egyébként, hogy az „ördögös”, „boszorkányos”, „tudós”, „tudományos” pásztor, kocsis, molnár stb. alakját népünk hiedelmei szerint jellemző képzetek álcsoportosulnak a természet törvényeit vizsgáló tudós, az „ördögös professzor” köré, akinek tudása a be nem avatottak előtt hasonlóan titokzatos erejűnek látszik. Néprajzi-népeleti ismereteink mai fokán aligha tartható az a feltevés, hogy a „Hatvani-monda sohasem élt a nép ajkán”, sőt „a folklorizációjára sincs adat”. Népi változatait Erdész Sándor kállósemjéni gyűjtéséből ismerjük, akinek elmondásában Hatvani neve ugyan már nem él, ám helyét éppen írónk, „Jókai úr” neve foglalja el. Jelezvéen áttételesen a forrást, ahonnan — ki tudja milyen úton — e mondacsoport Papp János juhászhoz jutott, aki elmondásukkor 76 éves. (L. e kötet függelékét.)

Népköltészeti elemek

Adomakönyvének második forrásaként Jókai az idézett helyen, a Mátyás-anekdoták első darabjának lapalji jegyzetében, a néphagyományt jelöli meg. Idetartozó szövegei közt pedig eredő helyük szempontjából, de „gyűjtési módjuk” szerint is két réteg különböztethető meg.

Ezeknek egyike a „Népmesék” címen összefoglalt szövegek csoportja, amelyet az író hallomásból gyerekkora óta ismert, s édesapja elmondása alapján emlékezetből jegyzett le, pontosabbn „írt meg”. (Lengyel Dénes: *Jókai népmeséi és anekdotái*. PIM Évkönyve. 1964. 116.) Szinte alig van nyoma, hogy gyűjtései során mesét jegyzett volna fel; apjának viszont repertoárját is többször ismertette, főként Erdélyi János *Magyar népköltési gyűjteményének* köteteiről szólva. Az otthon hallott mesék emléke viszont feledhetetlen „dinamikus szkémaként” vésődött emlékezetébe, mint ahogyan e zárt felépítésű műforma általában élni szokott a mesemondók és figyelmes hallgatóik emlékében. (Sándor István: *A mesemondás dramaturgiája*. Ethnographia 1965. 523–556.)

Ilyen, apjától hallott-hagyományozott meséje került a „Népmesék” c. szövegcsoporthoz: *Csalóka Péter kalandjai*. Arról a csavargó, a társadalom szélére szorult, egyre mások megtréfálásán, bosszantásán, megcsúfolásán, sőt bajba keverésén mesterkedő adomahósról van szó, aki német hazájában, de a nemzetközi hagyományban is Eulenspiegel néven vált ismertté. Külön-külön szállongó történeteiről már Bornemisza Péter is megbotránkozva emlékezik meg, külföldön százszámra kiadott, átdolgozott, javított, bővített, fordítgatott népkönyve azonban csak a 19. század küszöbén talál

magyar tolmácsra (Holosovszky Imre: *Amaz ország-szerte elhíresült Suszter Liplinek élete, tettei, dévaj és tzigéres furtsaságai*. Pest 1808.) A tőle javasolt néven azonban hősünk nem vált népünk meghitt ismerősévé. Sikeresebb volt Kónyi János kísérlete, aki *A' mindenkor nevédt Democritus* c. kétkötetes és négy kiadást megért munkájában – első nyomtatásban megjelent adomagyűjteményünkben – teljesebb német Tyll Eulenspiegel neve alapján Tillinkó néven szerepelteti. (Buda 1784–85., 1792–95., 1815., 1848. – ekkor csak az 1. k.) A népünk ajkára került változatok egyik csoportjában a tréfafős máig is e nevet viseli.

Jókai ezektől eltérő megoldást választott, s nem saját leleményéből, hanem kimutathatóan a népünk ajkán élő, ott pedig hosszan öröklődött hagyományból. Maga ugyan szülőföldjére emlékezve hősének Csalóka Péter nevét a Csallóközzel hozza kapcsolatba, amelynek nevét épp ezért rövid mássalhangzóval Csalóköznek is írja. Pedig a hősnek ez a neve már a 17. század óta forog. Veresmarty Mihály már a 17. században említi, s nem is csak egyszer –, mint egyik imposztorságának leleplezett elkövetőjét: „Nagy dolog, ha nem Csalóka. Lelkemre mondom, hogy Csalóka!” (*Intő és tantító levél*. Pozsony 1639.) Eulenspiegelnek e magyar köntösbe bújtatott mása e minden egyébnél találhatóbb nevét nyilván népünkől kapta (Vö. György Lajos: *Eulenspiegel magyar nyomai*. Kolozsvár 1931. Erdélyi Tudományos Füzetek 40. sz.), onnan került Jókai szülői házába, majd adomáinak gyűjteményébe is, mintegy a régi magyar tréfamesterek örökségeként. (Sándor István: *A nevetetés nagymesterei néphagyományunkban*. Életünk 1982. 513–515.)

Csalóka Péter nevéhez kapcsolva Jókai a hírhedt bajkeverőnek 12 betyárságát fűzi egységbe gyermekkori emlékei alapján, a népünk ajkán máig élő 28 változat szövegének tanúsága szerint pedig a mese „elterjedésében jelentős szerepe volt Jókainak”. (Kovács Ágnes: *Csalóka Péter*. Néprajzi Lexikon. 1. k. 450–451.)

Mint öregkori visszaemlékezéseiben olvassuk, „művészi hajlamú” apja egyebet is mesélt az írónak egykor, ő mesélt pl. „a jövendőmondó cigányasszonyról az insurrectio alatt”. (*A Jókai-jubileum és a Nemzeti Díszkiadás története*. Bp. 1898. 124.) Gyűjteményében *A nemes és a cigányasszony* címen – mint említettük –, a Mátyás-adomák közé csúsztatta írónk ezt az ügyes szövésű kémtörténetet.

Hasonlóan e szülői házból származó két történethez, a kötetébe foglalt többi népmeséjét is zsenge korának emlékei alapján írja Jókai. Innen meséinek „megragadó, élményi jellege is, melyet a későbbi, felnőttkori gyűjtés már ritkán nyújt”. (Lengyel Dénes i. m. 116.) Az az ízes, népünk képzetvilágát tükröző előadás azonban, amely meséit jellemzi, mindenképpen a paraszti mesemondó gyakorlat elsajátítását is feltételezi, s ebben házicsel-

dek, szolgálk, vidéki parasztemberek lehettek a gyermek Jókai egykori tanítói. *A három botlás, A három selyp leány, Haragszol szolgálka?, Kire marad a kis ködmen?, Az elveszett csibék* c. szövegek stílusuk fordulataival, mesefűzésük finom kiszámítottságával, hangvételük közvetlenségével népünk ajkáról ellesett sajátosságokat érzékeltetnek. Ahhoz azonban, hogy a népmesék varázsa ilyen fokon sugározhasson, a környezeti hatásokon kívül az irodalmi népiesség szellemi-esztétikai áramlatának indításaira is szükség volt.

Mennyi leleménnyel, a képzelet milyen friss ötletességével teszi irodalmivá és telíti magyar levegővel Jókai a nemzetközileg ismert hasonló örökölt mesevázakat, *Pecalt uram* c. szövege tanúsítja. Jóllehet, maga is „ősrégiségűnek” mondja a történetet, első olvasásra nehéz elhinnünk, hogy nem saját műve, anyaga teljes egészében nem egyéni lelemény.

Jókainál a nyitott kapu – mint a magyar vendégszeretet régi hazai gyakorlatból ismert jelképe – Bécsben törbe csal két alföldi embert: betérnek, esznek-isznak a városszéli vendéglőben. Sőt – nem tudván németül –, a „bezahlt”, azaz „es wird bezahlt”, „fizetni kell” szavakat is félreértik, mintha a német fogadós tisztos nevük: Varga Mátyás, Tóth Péter helyett tévedésből Pecaltnak szólítaná őket. Azt hiszik csak mértéktelen vendégszeretettel szedi le őket egyre újra a székérről ezzel a szóval, mikor végre távozni akarnának, s készteti három napi további vigasságra. Végül egy arra vetődő derék úr húzza ki magyarjainkat a csávából.

Úgy véljük, az anekdotát Kónyi János idézett műve, *A' mindenkör nevető Democritus* c. gyűjtemény adta Jókai kezébe, ő helyezte bécsi környezetbe, ám ő nem derék magyar, hanem egy „ország-futó” kalandjaiként. Mi több, a tekergő vendég csalárd módon maga kérdezi a Kelnertől egy ötgarasost mutatva: „ha azért lehetne-é néki enni?”, „ha ezért ihatik-é?” S mivel a Kelnér rááll, bőven eszik-iszik, az asztalra veti a pénzt, és el akarna menni. Az öt garas azonban kevés, s csak a fogadós nagylelkűsége vet véget a cseleptetésnek. Ezek után pedig egy még élesebb csattanó: a fogadós ráveszi a csavargót, tegyen próbát a szomszéd kocsmárosnál is, aki „zsobrák és csalárd ember”; s kiderül: „Uram, ott voltam, és ugyanonnan küldtettem ide.” (Harmadik kiadás 1815. 60–61.)

Kónyi mellett azonban számításba jöhet forrásként a Mindenés Gyűjtemény, e Komáromban kiadott patinás folyóirat egy közleménye is, amelyet, nem lehetetlen, más értelmiségi családokhoz hasonlóan Jókaiék is könyveik közt őrizhettek. A jeles Kováts ingenieur. *Az európaiak méltán nevezhetnek é más népeket barbarusoknak* c. tanulmányában Abessziniával foglalkozó útikönyvek alapján adja elő, mint tértek be egy római vendéglőbe Abessziniabéliel, s azt hívén, „Rómában is az a szokás legyen, ami ő nálunk”, asztalhoz ültek. A fogadós itt sem érte be a köszönő szóval, s végül is a pápának kellett a pórlujárt vendégeket kiváltani. (Mindenés Gyűjtemény

1790. Harmadik negyed. 371–378.) Kevéssel utóbb Molnár János pedig a *Magyar Könyvház* lapjain a könyvről könyvre vándorló anekdota végső forrását is megjelöli Hieronimus Lobo 1659-ben kiadott művében. (*Magyar Könyvház*. V. k. 1795. 151–191.) Bár ez a változat földrajzilag távolinak tetszik, a féltreértett vendégszeretet alapmotívumával Kónyiénál közelebbinek éreztük a Jókai nyújtotta feldolgozáshoz.

Ez a „régí anekdota”, mint Jókainál olvassuk, arra is jó, hogy „egy másikat kössünk hozzá”, amely az író szerint újabb, és egy „külhoni városban” valóban megeseett egy festészetet tanuló hazánkfiával. Ezt karácsony napján szállásadója ebédre hívta magához, s bár már máshová ígérkezett, a hívás elől nem tudott kitérni. A hónap végén azután a szállásadó kontóján ott szerepel a karácsonyi ebéd is két tallér értékben. Az esetet a szegedi tanyavilágban is hallottuk mondogatni.

Mindezzel lényegében Jókai adomagyűjteményének szorosan adoma műfajú, s kötetében uralkodó műfaji csoportját is jellemeztük. Az idefoglalt anekdoták, mint az egyes szövegeket kísérő jegyzetek tanúsítják, túlnyomórészt az író kezeügyében voltak, még mielőtt későbbi módszerével, az adomatémák noteszbe jegyzésével rendszeres gyűjtésüket megkezdte volna. Úgy látjuk, e gyors, talán már az első hallás perceire lokalizálható jegyzetelésre írókat éppen adomagyűjteményének sikere indítja. Első ilyen adomákat, pontosabban adomatémákból összeállított jegyzékeket tartalmazó jegyzőkönyve éppen 1856-ban kerül ki keze alól, amikor *A magyar nép adomái* már nyomdafestéket láttak. A kötetben megjelent vidám dolgai ennél régebbi keletűek: az önkényuralom sajtójában még a kezdet kezdetén, a legnehezebb években Jókai folyóirataiban jelentek meg, s ott céljuk egyszerre volt múltat idéző, másfelől szórakoztató-vigasztaló.

„A tegnapi bor” zamatát ízlelheti tehát az olvasó, melyről írónk e kritikai kötet első darabjában szól; kötetbe az rendeződik, amit előbb emlékezete csak alkalmilag idézett fel a 48 előtti ifjúság vidám, de akkor még egységes képpé nem formálódott emlékeiből, a „régí ország” népéről-népeiről, de papokról, diákokról, táblabírákról, katonákról, gazdálkodókról, cigányokról, írófélekről, színészekről is. Ezek az írások is Jókai szerkesztői jele – ha úgy tetszik neve – alatt jelenvén meg, becsúgyát s amellet a maga külön írói világaról adott híradásait sugározzák egy másik Magyarország felé.

A HUMORISZTIKUS ALBUMOK

A NAGY TÜKÖR

A gyűjtemény sikere ösztönző hatású volt: arra készítette Jókait, hogy az adoma és a rokon humoros műfajok számára további folyamatos publikációs lehetőséget keressen.

Minthogy a Bach-rendszer cenzúrája új folyóirat indítását különleges feltételekhez köti, Jókai egyelőre átmeneti formához folyamodik: meghatározott terjedelmű, 10 füzetből összeálló humorisztikus „vállalatot” tervez. Így jön létre a *Nagy Tükör* c. 230 lapnyi mű, ugyancsak Heckenast kiadásában – sajátos átmenetként, minthogy látszatra könyv, de valójában folyóirat. Míg adomagyűjteményének címlapján Jókai az „összegyűjté” szóval határozta meg a maga közreműködését, az újabb kiadványban már a „szerkesztette” megjelöléssel találkozunk. Egyes számai pedig lényegében a napilapok, folyóiratok módjára, azok sajátos rovataihoz hasonló beosztásban jelennek meg. Élükön ott a „politikus csizmadia” szerzette vezérick; ennek nyomában egy-egy ún. humoreszk, novella vagy vers, mint a lapok tárcarovatában is szokott; azután hírek jönnek, mint pl. *Kivándorlási jelenet* a svábról, aki „földesúrnak jött Magyarországra”, vagy a *Rövid telegraphi tudósítások* olyanféle esetekről, mint pl. hogy Franciaországban „a hegyek jó reménységben vannak, hogy egereket fognak szülni” – stb. Sűrűn jelentkeznek a színházzal, irodalommal, divattal foglalkozó humoros írások és a tréfás szerkesztőségi közlemények. A kötet levegőjét azonban adomái határozzák meg.

A *Nagy Tükör* jellegéről az egyes füzetek címlapján megjelenő kép mondja el a legtöbbet: Kakas Márton, fején kakastollas süveggel, gúnyos tekintettel, hatalmas tükröt tart, előtte különféle rendű-rangú férfiak és nők; a tükör pedig saját arcuk helyett különböző állatok képét mutatja! Az író, íme, felhagyni óhajtja itt a közlésnek azt a tárgyilagosságát, amelyet *A magyar nép adomáinak* köteté képvisel, gyűjteményét eleve célzatosnak tervezi.

Célzatosága természetesen nem lépheti át a cenzúra szabta korlátokat, bár a politikus csizmadia alakját híván segítségül, ennek módját is megtalálja. Adomái viszont inkább az emberi gyarlóságok, az együgyűség, fősévség, maradiság, úrhatnamság, divatmajmolás a hasonlók pellengérezésére szolgálnak, inkább általános társadalometikai, mintsem politikai célok-

ra irányulnak. A korábbiakhoz képest újdonság a kötetben az illusztráció – pontosabban a karikatúra. Közölt 126 képe közül pedig számos éppen adomákhoz kapcsolódik, sőt van, hogy az ábrázolás rejti mondanivalójának lényegét, a célzatot, a csattanót. *Népszerű értekezés a hangsúlyról in praxi* – s a képen: hajdú botozza a deresre húzott parasztot (109.). *Féltreírás a sötétben* – a képen pásztoreMBER süvegeli meg az ökröt; aláírás: „Szerencsés jó estét kívánok nagyságos uramnak” (47.). Egy további adoma címe: *A két huszár* – a képen „porosz” huszár, vézna, nyiszlett alak invitálja a jóvá-gású magyart: „menjünk a findég-fokkátópa, kettő huszarak”; s a magyar válasz: „Egyik én vagyok, azt tudom, de hol a másik?” (124.) (1–4. kép)

Van, aki e képeket naivnak ítéli, részben talán stílusuk vagy nyomdai kivitelük alapján (vö. Schöpflin Aladár: *Jókai és a Nagy Tükör*. Tükör 1938. 4. sz. 298–299.); az egykori olvasók, a régi adomák közönsége viszont a maga ízléséhez mérve, szívből élvezte őket, s nem pusztán újdonságukért – mondanivalójukért is. Jókai noteszaiból tudjuk, közülük számos az író saját alkotása, mások az ő ötletéből születtek. Rajzok beküldésére külön felhívásban is buzdít lapjában, kezeskedve „a kívánt titoktartásról”.

A *Nagy Tükör* tíz füzete 1856 novemberétől 1858 januárjáig egyenetlen időközökben látott napvilágot. Hasábjain Jókainak mintegy húz munkatársa is jelentkezett elszórt közleményeivel. Mégis egyet kell értenünk Schöpflinnel: „Fel kell tételezni, hogy az egész lapot, vagy legalábbis túlnyomó részét Jókai maga írta; a stílus is majd mindig őrá vall.” Mint adomagyűjteménye, ez a vállalkozása is átütő sikert aratott. Kritikusai elismerően méltatták; ha egy-egy száma késett, sürgették is. A közönség pedig oly érdeklődéssel fogadta, hogy első számát kevéssel megjelenése után újabb kiadásban is közzé kellett tennie. Anyagilag is a vártnál nagyobb jövedelmet hozott. Érthető, hogy Jókai később is szívesen gondolt vissza e vállalkozásra, amely az újságírói munka eddig ismeretlen feladataival állította szembe. (1879-ben Visi Imre társaságában ugyanezen címen ismét illusztrált satirikus hetilappal kísérletezett, amely azonban csak néhány hónapig élt.)

A 10 számba foglalt közlemények műfaji összetételéről a kiadvány utolsó lapjain *Tartalomjegyzéke a Nagy Tükörnek* c. összeállítás ad számot. Itt kapunk áttekintést a nem Jókaitól származó írások szerzőiről, illetve szerzői jeleiről is. Az „Adomák” címszó alá itt 160 cím került, valamennyi szerzői név vagy jel nélkül, nyilván mind Jókai gyűjtései, amelyeket nyilván többkevesebb igazítással, esetenként akár átfogalmazva közölt. Az adomák száma ennél valamivel több, mivel néhány darab, főként a cím nélkül közöltek közül, elkerülte az író figyelmét; számos további adomát pedig más műfajú csoportokban helyezett el.

A tartalomjegyzék szerint a „Beszélyek és effélék” címszó alá itt 24 szöveg tartozik (9 más szerző tollából), a „Politikai körút gyalog” c. visszatérő

heti rovatba, azaz a „politikus csizmadia” fejtegetései közé 7 szöveg (mind Jókaié), a „Satyrák” sorába 13 (egyet kivéve Jókai írásai); közölt azután 20 „Genreképet” (kettőt más szerzőtől, a többi Jókaié), 41 verset (mindössze 5 nem Jókai írás), s közölt két képsorozatot is, „Magyar írók arcképei” és „Eldő nem fizető hazafiak arcképcsarnoka”; e huszonegy illusztráció mindegyike Jókai ötletes rajzkészségét dicséri; legalább részben Jókai munkájának látszik a „Caricaturák” rovatába helyezett további 16, szöveggel ellátott tréfás illusztráció is. Megjelent még 26 olyan szöveg, amelyet a tartalomjegyzék „Humoristicus ötletnek”, s további 30, amelyet „Furcsa ötletnek” minősít — mind Jókaié. Számadatainkat a tartalomjegyzék és nem a közvetlen szövegállomány alapján adjuk meg, s így csupán megközelítő pontossággal. A Jókai által kikövetkeztetett rovatok egyébként nem zárják ki, hanem számos alkalommal keresztezik egymást, „genre-képei”, „ötletei” gyakran adomának is tekinthetők.

Említsük meg végül, hogy a tíz füzet részére bekötési tábla is készült, jelelül annak, hogy az író e „vallalkozását” időállónak, megőrzésre érdemesnek ítélte.

Válogatásunkat a JKK részére nagyban megkönnyítette a tartalomjegyzék. Ennek megfelelően a JKK az Albumnak „Adomák” cím alatt csoportosított valamennyi közleményét felölelni.

Figyelembe vettük ezeken kívül a „Genreképek”, „Humoristicus ötletek”, „Caricaturák” és „Furcsa ötletek” azon darabjait is, amelyek akár az adoma műfajába is beilleszthetők, attól legföljebb kissé rövidebbre fogott, vagy valamivel részletesebb kidolgozásuk alapján különböztethetők meg. Az idgen szerzőkre aláírásukkal, álnevükkel vagy névrövidítéssel utaló szövegeket természetesen mellőztük.

Kimaradtak összeállításunkból a „Beszélyek és effélék”, a „Politikai körút gyalog” c. sorozat (a „politikus csizmadia” humoros-szatirikus magyarázatai felesége részére időszerű kérdésekről), s a versek és drámafélék (pl. „A barackkérdés”), az utóbbiak már pusztán verses formájuk miatt is. Mellőztük végül azokat a szövegeket, amelyeket a JKK CB IV. kötete már közölt. (Egy kis kivándorlási jelenet NT 1. sz. 8–9. 1. vö. CB IV. 293; Diplomacia NT 2. sz. 27.1. vö. CB IV. 304; Ellentétek NT 5. sz. 106.1. vö. CB IV. 387.)

A fentiekben kívül nem kaptak helyet a JKK-ban, illetve illusztrációink közé kerültek a következők:

1. szám:

Egy kis kivándorlási jelenet 8-9. I. Hirhedett magyar írók arcképei. I. A lantos költő. II. A műtész. 10-11. I. Különböző felfogások. 12. I. Sátoros ünnep falun 14-16. I. Csőd a százesztendő s naptárra 16. I. Nevezetes ujon-

nan fölfedezett régiségek 17-19. I. A kopogószelem nyilatkozványai 19-20. I. Alázatos kérelem és folyamodás 20-21. I. Ős mondások 23. I.

2. szám:

Rövid telegraphi tudósítások 26. I. Különös guszttus 27. I. Az album 33. I. Minta színbírálat vagy „ez az út a halhatatlanságra 33-35. I. Hírhedett íróink arczképei. III. Naptárszerkesztő. IV. Historicus 36. I. Műtárlat 37. I. Ős mondások 47. I. Azon tisztelt hazafiak arczkép csarnoka, akik nem szeretnek a lapokra előfizetni. Nro. .1. 1.

3. szám:

Hírhedett íróink arczképei. V. Polemia költő. VI. Drámaíró. 57. I. Pénz elrepül 66. I. II. Arczkép. A Nagy Tükörrre elő nem fizető celebritások 72. I.

4. szám:

Olcsó álarczóság 83. I. Különféle nemei a fájdalomnak 83. I. Váradról bizonyos if-juh újságokat ír apjának... 83. I. Vidéki confortabelok 84. I. Gyálázatos nyelvtani botrány 86. I. Hírhedett íróink arczképei. VII. Regényíró. VIII. IX. Finnista és Persista. 88. I. Peti 90. I. III. Arczkép. A Nagy Tükörrre elő nem fizető celebritások 99. I.

5. szám:

Jankó 103. I. Egy Oroszországba jutott levél sorsa 107. I. Népszerű értékezés a hangszűlyről in praxi 109. I. L. az illusztrációk között. Arczkép A Nagy Tükörrre elő nem fizető celebritások 120. I.

6-7 szám:

Múlt évben történt 127. I. Bier – bor – beszéd 127. I. V. Arczkép. A Nagy Tükörrre elő nem fizető celebritások 128. I. Két nagy hazafi 135. I. Hírlap böngészés 143. I. Hírhedett íróink arczképei. X. Olcsó írók. 144. I. Találós mesék 146. I. Természetes logika 147. I. Mérnöki lépés 149. I. Illusztrált regények. A jó régi idők 150. I. Hírhedett íróink arczképei. XI. Magasztos költemények szerzője 152. I. A jó akaratú felebarát 161. I. Nagyobb az öreg korban a lelkesedés, mint a fiatal korban 162. I. Per mopszy 164. I. VI., VII. Arczkép. A Nagy Tükörrre elő nem fizető celebritások. 165, 168. I.

8. szám:

Jó mentesség 172. I. Mások rettentő példájára 172. I. X. Salon író 173. I. Három tojás – 15 forint 176. I. Vad jutalom kitézése 188. I.

9-10. szám:

Magyarírók arczképei. XII. Kitévő tudósunk kedvencz szórakozásában 192. I. L. az illusztrációk között. Sakkjátszó színészek 196. I. De már azt nem 204. I. Crinolin és Paméla házak bukásai után 1858-ban 204. I. L. az

illusztrációk között. Kérem szépen itt vágnak az emberen eret 212. l. L. az illusztrációk között. Milyen a fizetés, olyan a szolgált 216. l. L. az illusztrációk között. Antonius Cleopatra nélkül 220. l. Coriolan a nyári színházban egy kis zápor mellett 221. l. L. az illusztrációk között. Magyar írók arcképei. XIII. Vidéki levelező teljes foglalkozásában 225. l. Allatkínzás elleni egylet tagja 228. l.

KAKAS MÁRTON ALBUMA

Volt Jókainak még egy, a *Nagy Tükör*höz hasonló füzetes vállalkozása, amellyel a Jókai-kutatás inkább csak cím szerint s nem érdemileg foglalkozik. Éppen a NT rendkívüli sikere, amelynek Vajda János *Nővilág* c. folyóirata szerint ötezer előfizetője volt (1858. febr., 14. sz. 121–122.) készletét írónkat, hogy a kísérletet megismételje.

Hogy az *Album* valóban a *Nagy Tükör* folytatásának van szánva, arra nézve még egy további ígérlet: „Alakja éppen olyan lesz, mint a megboldogult Nagy Tüköré; a metszetek szebbek lesznek benne és az élcek erősebbek. ”Az előfizetési felhívás 1858. jan. 15-én kelt, s mint „felelőség nélküli szerkesztő”, Kakas Márton, mint felelős kiadó, Heckenast Gusztáv írja alá.

Mint hogy *Kakas Márton Albumának* csupán ezen egyetlen füzete jelent meg, a továbbiakat a végre folyóiratként engedélyezett élclap, az Üstökös fölöslegessé tette — az *Album* ezen egyetlen száma a Jókai-életmű legnehezebben hozzáférhető darabjává vált, igazi könyvészeti ritkaság. Egyetlen csonka példányát az Országos Széchényi Könyvtár őrzi (leltári száma: L. eleg. m. 74 ec.). A *Nagy Tükör*től eltérően Jókai e vállalkozását nem tíz, hanem csupán nyolc füzetre, ám füzetenként nem 16 oldalra, hanem valamivel bővebbre, úgy látszik 18–24 oldalnyira tervezte, s bennük összesen legalább száz képet ígért. A teljes évfolyam ára 2 pengő forint lett volna.

Kakas Márton Albumának külső címkéjén Mártonunk zsinóros magyar ruhában, íróasztalánál ülve, kezében, de tarajának oldalában s a tintatartóban is kakastollal, lábán sarkantyús csizmával jelenik meg. Asztala alatt nevető törpék csoportja. Kakas Márton éppen képsorozatot rajzol egy hosszú papírszalagra: vágatató lovas, alatta három szakállas úr, majd nő előtt térdelő férfi, akinek fejét egy másik férfi veri, azután egy sétáló házaspár s nyomukban a gyerek, továbbá szájában borostyánágot tartó szemárféj, végül kosara mellett kuporgó férfi. Alul a szalagot angyalkák, felül denevérszárnyú ördögfiókok szeretnék elválni. A kép alatt verses *Beköszöntő*, amelynek refrénje: „fizess elő!”

Félreértések elkerülése végett, nehogy az olvasó Kakas Mártont merő

véletlenségből Jókaival magával azonosítsa, a *Beköszöntő* Mártonunk nevében így magyarázkodik:

Azután ez nemes tett is,
Látod, én nem magam vagyok.
Még egy jámbor poétát is
Kell tartanom a nyakamon:
No azt, aki a Nábobot
S más bolondságot firkálta,
És akinek nálam nélkül
Bizony felkopik az álla.
Minthogy neked nem igen kell
A poéta és verselő,
Itt van a Kakas Albuma –
Ez többet ér: fizess elő!

Ami ezután következik, valóban hű mása összeállításában a *Nagy Tükör*nek. Egy-egy társszerző írásának is jutott benne hely, mint Bernát Gáspárnak, s egy XX jelű, utóbb az Ústökösben is szereplő ismeretlennek. Ezekről eltekintve azonban a füzet teljes egészében Jókai írásaiból áll. Heyles a megfigyelés, hogy „noha új színt nem jelentett e kiadvány, néhány kellemes percet, órát ezzel is szerzett Jókai az olvasóknak”. (CB IV. k. 563.) A JKK a kiadványban megjelent valamennyi adomát felöleli.

AZ ÜSTÖKÖS

Humoristico-belletristicus hetilap

A hírt, hogy Jókai engedélyt kapott humoros szépirodalmi folyóirat „kiadhatására”, 1858. júl. 18-án közölte a Politikai Újdonságok c. hetilap, a Vasárnapi Újság „testvérlapja”, nyilván első kézből. Ahhoz az ötletet, hogy e lapnak Az Üstökös címet adja, minden bizonnyal a Donati-féle üstökös adja, amely az év nyarán közeledett Földünk közvetlen szemhatárához. Sajtónk ugyan csak őszelel foglalkozik a jelenséggel (l. a Délibáb c. divatlap szept. 19-i cikkét), írónk azonban az égi tűneményről külföldi forrásból vagy hazai szakemberektől is tudomást szerezhetett.

Az első szám 1858. aug. 21-én jelent meg, s Jókai aligha gondolta, hogy ez az orgánum túl fogja élni szerkesztőjét! Összesen 61 évet ért meg, annak 45. ik számával végezte be pályafutását, összesen 3186 száma jelent meg. Így életrevalósága minden más éleclapunkét meghaladta. Jókai 1868-ig bezárólag szerkesztette, ám a szerkesztőváltások ellenére az eredetileg kialakított szerkesztési modell a változó politikai divatok közt is megmaradt. Irányítása több az egyszerű redaktori munkánál: a lap hasábjait túlnyomórészt az ő írásai, valamint olvasói gárdájának a szerkesztői üzenetek nyomán végigkísérhető dolgai, főként adomái töltik ki. Ám emellett illusztrátora is folyóiratának: számos képét maga rajzolta vagy tervezte rajzoló számára, akik vázlatjai alapján dolgoztak.

Meg kell itt is említenünk, hogy a lap 1863. ápr. 25-től 1865. aug. 19-ig Dienes Lajos neve alatt jelent meg, minthogy A Hon c. lap egyik közleménye miatt Jókai szerkesztői jogát rendőri intézkedéssel megvonták; a gyakorlatban azonban a folyóirattal kapcsolatos teendőket ez idő alatt is változatlanul írónk végezte.

A folyóirat címdala három sávra tagozódik. Felső harmadrészen a cím-kép foglal helyet. Ennek bal felső sarkán a lap sorszáma és megjelenési ideje: „1. sz. Augusztus 21-én 1858.” Jobb alsó sarkában a lap további adatai: „Megjelenik minden szombatnapon egy íven sokféle képpel ellátva. Előfizetési ár: Egy évharmadra, azaz 4 hónapra 2 ft. egész évre 6 ft. — Előfizethetni minden postahivatalnál és könyvárusnál. Kiadóhivatal: Pesten egyetem-utca 4-ik szám.”

E két „hivatalos” közlés közt helyezkedik el maga a kép: az üstökös képe, átlósan balról jobbra, alulról fölfelé tartó, széles, ám egyre keskenyedő

csóvával, amelyet fölül egy jobbra tekintő, horgas csőrű, nagy taréjú, tolas nyakú kakasfej von maga után. A kép csóvájában olvasható – egyelőre névelő nélkül – az ÜSTÖKÖS cím, amelynek betűit a folyóirat jellegét és programját érzékeltető apró alakok, jelenetek alkotják.

Igy az Ü: két egymással szembenálló férfi magasra emelt hatalmas gömbölyű fejű buzogánnyal; egyikök bajszosan, hajadonfőtt, zsinóros magyar ruhában, sarkantyús csizmában, a másik copfos, kalapos, frakkos, térdnadrágos, keszeg lábán papucs, nyilvánvalóan osztrák „Bach-huszar” – mindketten hatalmas, nyitott könyvet taposva. Alább a *Prolog* c. vers szerint a gázolt könyvet csépelnék, ám az ábra két alakja az ütlegetek inkább egymásnak szánja.

Az S alakítója: horgas csőrű szárnyas kígyó, amely az előtte gyanútlan ballagó csizmadiainasra leselkedik. Ez utóbbi a T megszemélyesítője: bal vállán rúd, a betű felső vízszintes vonala, annak két végén egy-egy pár csizma, bal kezében még egy további; fején pedig lapos sipka, könyökéig feltűrt ingujjak, hosszú nadrágja fölött kötény, lábán papucs.

Az Ö betű: oldalára fektetett boroshordó, fölötte a pontokat szabadon lebegő szemüveg adja. Előtte halad a K mint csizmás lábával nagyot lépő vadász, széles karimájú, bal oldalán tollbokrétával díszített kalappal, térd fölöttig érő kabátban, két kézre fogott puskával.

Ezután egy újabb Ö – krinolinos, puffos ujjú nő, pontokul kalapja és emyője szolgál.

Az utolsó S: halféle vagy kígyó, ám kutyafejjel és a furcsa menettel szembefordulva.

Együtt – mintha a korszerű magyar humort képviselő panoptikum alakjai vonulnának fel, mintegy előjátékként: a várható attrakció szereplőinek bemutatkozása.

A címkép alatt ezután, mint második keskeny sáv, a lap teljes szélességében nyomtatva a folyóirat pontosabb címe: „Az Üstökös. Humoristico-belletristicus hetilap.”

A címlap alsó, nem egészen kétharmadnyi részén verses *Prolog*. A vers szerint az üstökös csóvájában elhelyezett „hieroglyph”-alakok a folyóirat tartalmául kilátásba helyezett műfajokat jelképezik: a könyvcseplők a kritika, a sárkány a szatíra, a csizmadiainas a „vicc” és a „bonmot”, a boroshordó a „humor”, a vadász – minthogy sokszor ló bakot – az „újdonszat”, azaz az újságírás, a krinolinos dáma a divat, végül a hal a versírók szimbóluma, akiknek „orrából, szájából ömlik a víz bőven”. A bemutatkozás ezzel teljes, s Jókai a verset az „érdemes publikum” felé fordulva zárja: „Többi a te dolgod.”

A negyedréti alakú, s mindössze nyolc oldal terjedelmű első füzet, úgy látszik, hirtelenjében jött létre, tartalma kissé szegényes. Az idézett *Prolog*

c. verset *A vén sas* c. novella követi: mint tanul szorgalmasan a magyar férj nagy-titokban németül, hogy osztrák feleségének kedveskedjék, s viszont az asszony is magyarul, hogy urához való vonzalmát kimutassa. Nyomában a *Palóc mondás* c. anekdota, majd a „Hazai löversenyek” c. rovatban kép-illusztrációkhoz kapcsolt ötletek, mint előzi meg a célnál versenytársát egy „lófejjel” a lováról előre felé lebukó zsoké, vagy mint jelentkezik új versenyszámként az *Asszonyok díja*: futtatás „háromszor egy crinolin körül”. Ezután ismét vers következik. Ebben Kakas Márton meghívja „konvencióshedgősnek” a többszáz esztendő álomból ébredő Tinódi Sebestyént – megnézni, mit isznak, esznek, mit csinálnak Budán és Pesten: elsőnek a város innivalóit veszik sorra célba – az egykori bor helyébe került sörtől a budai keserű-sós vizekig. Szatirikus képsor mutatja be a Tomory Anasztáz kítűzte pályázatra terveként beküldött „indítványokat” Katona József szobrának „kijavítására”. A nyolcadik oldalra sűrítve végül Kakas Márton professzor tanulmánya: mi látszik a pesti vízben tizenkétezerszeres nagyításban; azután „Művészet” címen kép a Tinódi elképzelése szerinti „ka(n)cuka” táncról; végül a „Rébusz”, azaz képprejtvény: Minerva szobra s mellette egy csipkebogyós rózsaszág – (megfejtése: „Nem anyától lettél, rózsafán termettél”). A füzetet néhány soros „Szerkesztői sub rosa” zárja, Jókai „titkos” üzenete a beküldött kéziratok szerzőinek, nevük említése nélkül, de sokszor jó humorral s némi politikai vonatkozással is.

A folyóirat csak az aug. 28-i második számban talál magára, ahol Jókai valóban nagy bőséggben, szikrázó szellemességgel csillogtatja humorát s vonultatja fel anekdotáit és ötleteit, s megindítja egyúttal egyik, ezeknek összefoglalására szolgáló Borkorcsolyák c. rovatát is.

Ettől fogva 1880. jan. 11-ig hetenként megjelenő füzeteivel tanúsította írónk, mint szerkesztő – s tegyük hozzá, vele immár a széles körű olvasótábor – eleven tréfálkozó, humoros-szatirikus hajlamát, adomakedvelő és -gyűjtő kedvét.

A folyóirat ugyanis pusztán a létével is mozgósítani tudja olvasóit, s nem csupán a lap olvasására. Az olvasók mind nagyobb számban válnak az Üstökös munkatársává. A nyomtatott betű fölött még egyre árgus szemmel őrködő cenzúra, s talán a műfaj szerénysége és témáinak közkeletű volta azonban még egyre úgy hozza magával, hogy az adomák beküldőinek neve ismeretlen marad. Mégis az egyes füzetek végén jelentkező Szerkesztői sub rosa c. rovat arról tanúskodik, hogy a lapnak kiterjedt gyűjtőhálózata bontakozik ki az olvasók köréből. (Vö. Dömötör Sándor: *Jókai adomagyűjtése*. Debreceni Szemle 1932. 194–197. és Lengyel Dénes: *Jókai népmeséi és anekdotái*. A PIM Évkönyve 1964. 111–125.) A szerkesztői üzenetek alapján pontos képet kapunk Jókai szerkesztői felfogásáról. Írónk elvszerűen zárja ki a lapból azt, amit már más lapban közöltek, ami utánzat,

ami bárdolatlan, frivol vagy netán becsületbe vágó, ami egyszerűen csak híg, aminek magva nincsen. Kíméletet parancsol a nemzetiségi érzékenységnek is: „Nem szeretjük az olyan adomákat – írja egy helyütt –, ahol a tótokat csúfolják azért, hogy nem egészen jól beszélnek és írnak magyarul; elég szép tőlük, ha akárhogy beszélnek magyarul.” (Üstökös, 1858. 17. sz. 144.) S bár az együgyűségnek minden rendű és rangú körökben előadódó példáit felfedezhetjük a folyóiratban, ám főként válságos napokban, amilyen pl. az októberi diploma és a februári pátens kora, kizárja a lapból mindazt, ami az ország közvéleményének egységét megbonthatná.

Az eredménye e kizáró szempontok ellenére a közlésre alkalmasnak talált adomák meglepő gazdagsága volt. A folyóiratnak 1858-ban megjelent első évfolyama egyetlen kötetből állt, a következő évfolyamok azonban már évenként három-három kötetre rúgnak; közleményeiknek pedig mind jelentősebb része adoma. 1858-ban az Üstökös több mint 200 adomát közölt, a következő évek termése pedig évenként közel 800 adoma volt.

Úgy látszik, írónk bizonyos rangsorolást alkalmaz, minőségi mércét állít fel az adomák értékeléséhez; közlési módjuk legalábbis erre enged következtetni. A lap egyes darabokat önálló cím alatt nyújtott, s olykor illusztrációval is hangsúlyosabbá tett. Nagy számban vannak viszont olyan adomái, amelyeket tárgykörük alapján foglal közös cím alá (pl. Diák adomák), vagy mintegy ömlesztve közöl Borkorcsolyák c. rovatában, csupán szerény elválasztó vonallal különítve el őket. Célzatuk szerint e történetek, esetek, ötletek áttekinthetetlenül sokfélék, jellegüket azonban szinte kivétel nélkül a visszafogottság, szelídség, tapintat adja meg; az erősebb, rikítóbb színeket inkább a novella- vagy humoreszkszerű közlemények, vagy éppen a versek képviselik. Ezek sorából itt is ki kell emelnünk Arany János makámáját, *A poloska* c. „rímes prózát” (1858. 3. sz. 21.), amelyet Jókai szerkesztőségi jellel, s csak rövidítve tett közzé, elhagyva az allegorikus téma túlságosan is érthető célzatait az „eredetileg szöke fajról”, amely „nyugat felől keletre vándorol”, „kiválóan ügyes telepedő”, „viszi a civilisatio zászlaját”, s betölti a házat – „ha nem tetszik, pusztuljon a lakos”. A becirkerek hadát csúfoló szúrós költeménynél szelídebb hangszerelésű adomával is szerepel Arany az Üstökös lapjain. (Vö. JKK. 454. l. 665. sz. A VI. sz. borkorcsolyához fűzött jegyzetet.)

Jókai egyébként szerkesztői üzeneteiben virágnyelven egyre figyelmezteti munkatársait a cenzúra veszélyeire. „A piánókat felhasználjuk, a fortkát visszaküldjük” (1858. 1. sz. 8.); „nem hogy meg nem ütnék a katonamértéket, de majd megütné őket a katonamérték” (uo.); vagy a Mefistónak címzett üzenet: „tudnia kell önnek, ha ezen a világon ördög akar lenni, hogy annak igen szelíden kell magát viselni” (1858. 2. sz. 16.) stb. Egy-egy követő kötetét lapozva, tanulságos megfigyelni azt a fáziseltolódást,

amely a politikai anekdota időszerűsége és folyóiratbeli jelentkezése közt megfigyelhető. Mégis biztosra vehetjük, hogy az adomák közül nem egy akad, amelyet ma ártatlannak látunk, s a kortárs olvasóknak finom célzatával, alak- vagy helyzetrajzával, sőt akár csupán egy-egy szavával is politikai értékű mondanivalót sugalmazott.

A füzetről füzetre, kötetről kötetre gazdagon áramló adomák sorából számos képviseli a műfaj egy-egy nagy múltú, nemzetközileg ismert és nyilvánított témáját, típusát. Ezekből György Lajos idézett monográfiája az Üstökösnek Jókai szerkesztette évfolyamaiból 32 történetet tart számon. (Vö. a monográfia sorszámozásában a 3., 5., 11., 13., 14., 25., 26., 27., 45., 51., 58., 71., 75., 77., 102., 109., 122., 125., 126., 137., 147., 157., 161., 169., 191., 193., 208., 219., 226., 236. és 249. sz. témát.) A történetek túlnyomó része azonban hazai gyökéretű. Ezek között zárt csoportot alkotnak a „krónikás anekdoták”, amelyekben írónk különös kedvét leli, s amelyek főként kéziratosságból kerülnek a folyóiratba: „az ilyenforma adomákat csaknem minden város krónikáiból lehetne kiszemelni” – olvassuk egyik szerkesztői üzenetében. (1858. 18. sz. 144.) Az adomák további hányadán szorosabban kötődik a jelenhez, a Bach- és Schmerling-korszakhoz, a klegyezés és a Tisza Kálmán-éra viszonyaihoz. Leggazdagabb azonban az olyan típusú történetek képviselete, mint amelyeket *A magyar nép adomái* c. gyűjteménye „táj-”, „faj-”, illetve „osztályadomák” címen közölt, s amelyeknek számos darabja közszájon forgott, és sokszor a hagyományozódás jellegzetes jegyeit viseli magán.

Az Üstökös lapjain megjelent adomákat, adomaféleket a teljességre törekedve közli kötetünk. Érhetően mellőzzük az aláírásunk vagy egyéb indokok alapján más szerzők alkotásának bizonyult írásokat; Arany János eddig ismeretlen adoma-szövegét, amely *„Tájszavakról lévén szó... ”* kezdőszavakkal a folyóirat 2. számában a „Borkorcsofolyák” c. sorozat hatodik darabjaként jelent meg, a 454. l. alján közöljük (az Arany szerzőségét igazoló adatok a 900. l.). Mellőzzük kötetünkben Jókai verseit, elbeszéléseit, képekhez, képsorozatokhoz kapcsolódó humoros-szatirikus feliratait, magyarázatait, (amilyenek pl. a „Microscopicus studiumok”, „Híres pipázók urczképei”), végül a „Rébusz” c. rejtvényt sorozatot, valamint a rébuszokhoz hasonló matematikai vagy historiai találos kérdéseket. Elmaradtak végül a „Szerkesztői sub rosa” c. rovat közleményei, amely számonként visszatérve a kötet 210 sorszámozott szerkesztői üzenetét tartalmazta, és olykor humoros-szatirikus éllel a cenzúrára céloz, illetve figyelmeztet. E rovatnak az Üstökös lapjain megjelent adomákra vonatkozó üzeneteit azonban a Jegyzetekben figyelembe vettük. Említést érdemel, hogy a kötetünkbe kívánkozó Lirumlárum c. szöveget a JKK már közölte. (Ü 15. sz. 120. l. vö. CH V. 193. l.)

Mindezekon kívül a következő közleményeket mellőztük a JKK e kötetében:

1. sz. Augusztus 21-én:
Indítványok a Katona szobor kijavítására. 7. l. Művészet 8. l.
2. sz. Augusztus 28-án:
Hazai löversenyek 6. l. Hazai löversenyek. 15, 16. l. L. az illusztrációk között. Utczu kedves, jó barátom 14. l.
3. sz. Szeptember 4-én:
A dupla ember 20. l. A divat hatása 24. l.
4. sz. Szeptember 11-én:
Archaeologiai feladat 31. l. Ez már sok 31.l. Hírlapi kacsák 31. l.
5. sz. Szeptember 18-án:
Kéjuzzás Szabadkától Pestig 39. l. Hírlapi kacsák 40. l. Megfejtése a múlt számban közölt archeologiai feladatnak 40. l.
6. sz. Szeptember 25-én:
Kéjuzzás Szabadkától Pestig 45-46. l. L. utolsó epizódját az illusztrációk között. Mariánszidli multság 46. l. Hírlapi kacsák 47. l. Eredeti gyűjtemény 48. l. Fejtőresre való feladat 48. l.
7. sz. October 2-án
Színházi rébuszok 54. l. Feljegyzésre méltó dolgok 54. l. Hírlapi kacsák 55. l. A fejtőresre való feladat megfejtése 56. l.
8. sz. October 9-én:
Szegény magyar kritikusok vígasztalására 64. l. Új opera 66. l.
9. sz. October 16-án:
Kit hol szorít a csizma 72. l.
10. sz. October 23-án
Tűz ellen való csalhatatlan és olcsó biztosítás 77. l. Signorina Saltadina 79. l. L. a képsort az illusztrációk között.
11. sz. October 30-án:
Mathematicai feladat 88. l.
12. sz. November 6-án:
Kritika és jutalom hajdan és most 92-93. l. Hírlapi kacsák 94. l. Historiai feladat 94. l. Különböző ízlések 95. l. Régiség 95. l.
13. sz. November 13-án
A civilisatio haladása 101. l. L. az illusztrációk között. A szárazföldi tengerész 104. l. L. az illusztrációk között. Rébusz 104. l. L. az illusztrációk között.
15. sz. November 27-én:
A szépség batteriája és czéltáblája 120. l. L. az illusztrációk között.
16. sz. December 4-én:
A reclamatio és következményei 125. l. Sajátságos vadászat 126. l. Egy

- színlap a régi időkből 126. l. Érdekes okirat a múlt időkből 127. l. Tyúkkal, kaláccsal 127. l. Vörösmarty az angol szentek között 128. l.
17. sz. December 11-én:
A politikai és szépirodalmi lapszerkesztők physionomiái in concreto 136. l.
18. sz. December 18-án:
Illustrációk magyar classicusokhoz 141. l.
19. sz. December 25-én:
Gyalog lófuttatás vagyis: Szerkesztők pályaversenye 148-151. l. L. egyes részleteit az illusztrációk között.

KAKAS MÁRTON NAPTÁRA

Landerer és Heckenast kiadásában jelent meg ezután 1858 végén első ízben egy Jókai szerkesztette „okos emberek számára való kalendárium”. A szép kiállítású, mindössze 144 lapból álló kiadvány nyilván igényesebb közönségnek készült, a szerkesztő alkalmas ajándéknak számhatta 1858 karácsonyára. A közhasználatból ismert kalendáriumoktól szépirodalmi jellege különbözteti meg. Az évnapok szerinti áttekintést mindössze a mű első két oldalára szorítva, apróbetűs nyomással kapja az olvasó; ezután tizenkét „kakasszó” következik: apró versek gazdasági-politikai viszonyainkra vonatkozó célzással s azokhoz illő illusztrációkkal; majd a *Beköszöntő* — a szerkesztő verses előszava, azzal az alappondolattal, hogy

Rossz év után jön a rosszabb,
A baj mindig csoporttal jár,
A reményre építésnek
Az emberek kárát vallják.

Ezt követően jelenik meg a kalendáriumban az újságot böngésző csizmadia — ama hírhedett „politikus csizmadia” képe, a *Jóslatok a jövő 1859-ik évre* című humoros írás fejléceként; a jóslatok pedig érthetően Földünk megannyi külső országának várható sorsáról nyújtanak tréfás „kombinációkat” — csiziók és horoszkópok helyett; hazánkról a sorok közé rejtve mindössze annyi, hogy „tizenkét előkelő magyar család eladja jószágait tizenkét hollandi és belga bankároknak” — akik viszont magyar nevelőket keresnek holland gyermekeik mellé. A könyvecske további lapjain *Korunk nagyságai* címen — „palinódia”, azaz visszaidézés jelzéssel kép- és bökverssorozat következik olyan külföldi hírességekről, akik az önkényuralom éveiben hazánk színházaiban, cirkuszaiban tehetségüket csillogtatták. Néhány novella közé illesztve, amelyek közül a *Kinek volt igaza?* és a *Gergő vitéz* Jókai sajátja, veszi kezdetét az anekdoták sora: előbb szórványként az örmény és a száz fuvaros vetélkedéséről szóló, majd *Adomák* címen ömlesztve nem kevesebb, mint 107 vidám történet. Azután Jókai újabb szatirikus verse — *Úti ajánlat* Kakas Márton kalauzolásával a világ számos népéhez, főleg a politikai-társadalmi furcsaságait. Majd a munkatársak néhány elbeszélé-

16 nyomán egy újabb adomacsokor: *Tekintetes Vandali úr vadászmeséi*. A kötetet pedig Jókai *Le ne itass* c. elbeszélése zárja. Egészében a mű gerincéként szemelláthatóan az anekdota műfaja szolgál; s ugyanez határozza meg alapvetően Jókai egyéb itt közölt írásai: versek, novellák, sőt a kötet képnnyagában kibontakozó, s írónk inspirációjára valló humoros ötletek által a mű jellegét.

A MŰFAJ JÓKAI ÉLETMŰVÉBEN

Az apró műfaj a maga szűkszavúságával, hatásos építkezésével, sietős, szorosan csattanója felé tartó előadásával érthetően nem maradt esztétikailag hatástalan Jókai alkotásmódjára. Elsődlegesen írói készségeinek gazdaságos használatára szolgáltató indítékot és mintát. Kipadhatatlan elbeszélő kedve, színgazdag képzelete, nyelvi-stiláris eszköztárának szélessége és bősége ellenében, mint sok más ízlését alakító hatástényező, az anekdotaforma is visszafogó energiaként érvényesül. Ifjúkorának modern iskolázója, a francia romantika, egyes szertelenségeivel ejti kísértésbe. Az anekdota, amely népünk szóbeli használatában csiszolódva a népdal epikai párjaként nyerhet kristályszerű, klasszikus alakot, egyéb fegyvelmező-rendező elvek sorában járul hozzá írónk műízlésének formálásához. Ilyen vonatkozásban főként élet- és jellemképeit, novelláit és általában rövidebb elbeszéléseit kell említünk, amelyekben az anekdota-műforma hatása esetenként világosan érzékelhető.

Az anekdota azonban sajátos építkezésétől függetlenül változatos további funkciókban is helyet kap Jókai életművében. Főként regényei tanúskodnak sokféle használatáról. Az írói lelemény az anekdota kínálta lehetőségeket műveinek alkotó folyamatában készségesen ragadja meg.

Hol csupán célzasként, hol többé-kevésbé díszül, máskor motívum gyanánt, szervesen a cselekménybe szöve, alkalmilag éppenséggel mint az eseményeket mozgásba hozó alapindíték, máskor mint a történetet kiteljesítő záró csattanó: anekdota jellegű vagy értékű részek jeles műveiben könnyen elhatárolhatók.

Figyelmet érdemlő kérdés továbbá, mint kap helyet egy-egy művében éppen súlyos konfliktusok, tragédiával fenyegető vagy végzetes kimenetelű történések mellett egy-egy ellenpontként közbeiktatott, üdítőnek szánt anekdota vagy anekdotikus történetrészlet.

Mindezeknél lényegesebb azonban, hogy rokon témájú vagy egyazon típust feltételező hős körül csoportosuló anekdoták fűzrszerűen egymás mellé sorakoztatva teljes novellákat, regényfejezeteket vagy regénykoncepciókat alakítanak ki. Ezzel pedig a mű egységes hangulati tónusa is biztosítva, s egyttal egyes fő- vagy mellékalakok jellemének meghatározó vonásai is adva. Alkalmilag ilyen megoldás érzékelteti azonban az író állásfoglalá-

sát is kora társadalmának egyes problémáira vonatkozólag. (Vö. Fábíán István: *Az adoma szerepe és világnézete Jókai műveiben*. Debreceni Szemle 1938. 15–25.; Sándor István: *Adomák és adomafunkciók Jókai életművében*. In: *Az élő Jókai*. Szerk. Kerényi Ferenc és Nagy Miklós. Bp. 1981. 65–87.)

Pszichológiai szempontból az adomának szerepe volt Jókai belső egyensúlyának fenntartásában is. Éppen a humorról szólva nemritkán mutatkozik be „savanyúkedvű, mogorva, darabos emberként”, s a szabadságharc bukását követő viszonyok közt meg-megújuló betegségének állapotában kedélyvilágának e jellemzését bizvást elfogadhatjuk. Szépirodalmi munkáiban is valóban sok a romantikusan „rettenetes történet”, képzeletét sűrűn zaklatják a szenvedés, szerencsétlenség, halál válogatott és tömeges rémképei. Adomái, humoros gyűjteményei, élclapjai mindezekkel szemben szellemének ellentétes tájékozódását tanúsítják, derűt szomjazó, vigasztalást és megnyugvást, egészséges életörömet kereső hajlamának megnyilatkozásai. Ilyen irányú igényeinek sugallatára teremti meg Kakas Márton, e tréfás kis kobold alakját, úgyis mint általában a humor, a gondtalan jókedv és csipkelődő készség megtestesítőjét, ám úgyis, mint Jókainak alteregóját: „Mikor magam kifáradok, akkor őt ültetem le, hogy dolgozzék tovább helyettem” – olvassuk az Üstökösben, válaszul a kérdésre, „ki legyen az a Kakas Márton?” (1858. 13. sz. 104.) Utóbb ugyanerre a kérdésre további érdeklődőknek válaszolva, mint „spiritus familiarisát” mutatja be, s ez a „családi szellem” vállalja Jókai szerint, hogy írni fog helyette, de nem vérről és öldöklésről, hanem ír „mindenféle nevetséges furcsaságot, ami öntül magától ki nem telik”. S ír is Kakas Márton néven színikritikát, verset rakásra, s megcsinálja *A Nagy Tükör*, majd az *Üstökös* tervét – Jókai helyett. (Üstökös 5. k. 1860. 3. sz. 18–19., 4. sz. 26–27., 5. sz. 34–35.) Amit így Kakas Márton, az írónak e második énje végez, a humorral, tréfalcozással, adomákkal való foglalkozás leveszi az íróról az élet gondjainak terhét, kedélyét feloldja a nyomasztó élmények hatása alól, megpihenteti, s fantáziáját létünk derültebb égővébe kalauzolja át.

E foglalatosságnak azonban tudományos eredményei is érlelődtek. Jókai az Akadémia 1858. december 20-án levelező taggá választotta, s e kitalálásra először az Üstökösben, méghozzá humoros-szatirikus verssel válaszolt, olyan hangon, mintha a megbecsülésre régen vágyott volna, most pedig mégis elesett volna tőle:

Pedig hát az nékik mibe került vóna?
 Az a kándidálás? az a kis diplóma?
 Az az egy karosszék — akárhol a falnál,
 Az a két arasznyi hely a zöld asztalnál?
 Egy kis kalamáris, egy tubákos pikszis,
 Aztán rámondhatták volna: fiát piscis!
 De nem zúgolódom, nem hánykódom — hm, hm,
 Mert még utóbb hm, hm — megharagu... hm, hm.
 Majd kedvébe járok a nagy Intrikusnak,
 Tán csak becsusszanok akadémikusnak.
 (*Árva fiú keservei. Üstökös 1858. 19. sz. 151–152.*)

E humoros reakciót követően azonban Jókai gonddal készült székfoglalójára, amelyet — feladva első ötletét, hogy témájaként „a magyar nyelv euphoniai szabályait” válassza — 1860. január 30-án *A magyar néphumorról* címen tartott meg. (JKK CB V. k. 335–351. és 636–638.) Előadása valóban alapvető értékű, nem egy megállapítása napjainkig hatékony e műfaj hazai szakirodalmában. Gondolatmenetéből itt csupán néhány lényegesebb tétel kiragadására szorítkozunk.

Az előadás első része széles távlatban a világ különböző népeinek humorérzékéről valló adatokat sorakoztat fel, a tréfálkozó és csipkelődő kedv népek és korszakok szerint oly változatos tárgyköreit tekinti át. Alap gondolata hazánk egykorú közviszonyainak megfelelően, hogy a humor „csak szabadelmű és felvilágosult népek tulajdona”, akik „szeretik kimondani az igazságot; mikor nyíltan nem lehet, képes beszédben, tréfa színe alatt is”. Tanulmányában e színes példatár után azonban a magyar humor, s főként annak sajátos műfaja, az adoma felé fordulnak vizsgálatai. Mint egykor, ifjú éveiben, most is kiemeli a Kisfaludy-társaság érdemeit népdalaink gyűjtésében: arra figyelmeztet azonban — most immár közvetlen témájára terelve a szót —, mennyire fontosak ezek mellett népünk adomái is. „Minden adoma egy kerek történet, mely egyént, osztályt, népfajt, kort és néha egész nemzetet jellemez” — mondja Jókai. Az adomába foglalt jellemzés pedig felfogása szerint minden másnál pontosabb; „Semmi népleírás oly jól nem rajzolja egy nemzet életét, jellemét, uralkodó eszméit, mint ahogy képes az önmagát rajzolni — adomáiban.” Az adomák ezen etnikus meghatározottsága magyarázza, hogy szorosan kötődnek a néphez és korhoz, amelynek életviszonyai gyökérzetükül szolgálnak. „Akármit lehet travestálni, csak adomát nem, anélkül, hogy észre lehessen venni, hogy ez más nemzet életéből van átvéve; vagy korábban történetet az újabb korba áttenni.” Mi több — immár írói tapasztalata szerint — kiegészíti ezeket a megállapítás: „igen nehéz pedig újat teremteni, ami meg nem történt”.

Jókai ezután tételének igazolásául gondos összehasonlító vizsgálattal mutatja be, hogy „a német és magyar nemzet egyes osztályainak jelleme, szokásai, felfogása, az intézmények alapjai, a közélet apró kerékvágásai” – annyira különbözőek, hogy „adomáit, nemzeti életét egyik sem kölcsönözheti egymásnak”. Bach és Schmerling korának határmezsgyéjén e tétel politikai melléklöngéje tisztán kivehető. „Német törvénykönyv paragraphusait lehet magyarra fordítani” – halljuk a székfoglalóban; az adoma viszont ellenáll. Hagyományunk, műveltségünk, társadalmi viszonyaink eredendő másfélése folytán a német népi kultúra hasonlóan jellegzetes adomavilágát nem lehet népünk számára használhatóvá tenni. S itt visszapillantás következik a magyar néphumor történelmi dokumentumaira, adomagyűjtésünk egykori jelesebb állomásaira, de a kortársak kiadványaira is, akik felismerték, hogy gyűjtésük „egyenesen a magyar nép humorának felhívatlan nyilatkozványaira” vonatkozik. Ezekhez kapcsolódva felméri végül Jókai saját eredményeit is: három év alatt „eddigelé harmadfélezer eredeti magyar adomát volt alkalmam közrebocsátani”.

Mindez együtt népünk adomamondó kedvének, különleges humorérzékének bizonyítéka. E hajlam pedig egész társadalmunkat áthatja. Hiszen „a mezei munkás azzal rövidíti munkaidejét, hogy társaival tréfásan kötődik, éles ítélőtehetséggel fogja fel a nálánál nagyobbak gyöngéseit, s ártatlann tréfát adni és felvenni szeret”; a „középosztály” kedélyes mulatozásain „egyik adoma másikat költi fel”, s a leghumorosabb adomáinak eredetétől „a zöld asztalok komoly tanácskozmányai” szolgáltak. Mit kezdehetnénk így a német anekdotákkal, amelyek a filiszterekkel, iskolai burschenschaftokkal, hivatalnokok, lelkészek, doktorok pedáns típusaival foglalkoznak? A kérdés nemcsak a folklór szempontjából jogos; a beolvasztó, gleichschaltoló törekvések különböző változatainak korában súlyos érv kultúránk sajátosságára, nemzeti önállásunk ügye mellett is. Jókai úgy látja, népünk még kölcsönzéseinket is magyarrá hasonítja; Csalóka Péter – akiről „még nagyon kis gyermekkoromban hallottam mesélni” – a maga csínyével a német Eulenspiegel megfelelője ugyan, ám anélkül, „hogy azokból fordítva másolva lenne; sőt népszokásainkkal annyira egyöntetű, hogy eredetiségére bízást lehet hivatkozni”.

Az akadémiai bemutatkozást akár foglatnak is tekinthetjük: benne az író az adomával való másfél évtizedes foglalkozásának eredményeit teszi mérlegre, veti össze írói pályájának egyéb alkotásaival, s hozzá még azzal az öntudattal, hogy adomagyűjtésével adott népének valamit. Regényeinek, novelláinak s egyéb alkotásainak addigi 91 kötete – mint írja – „valószínűleg néhány lustrum elmúltával Dugonicsnak azon kora előtt közkedvességű regényei szomszédságában fogják pihenni a boldog elfeledés álmát”. Adomáinak kincstáráról azonban másként vélekedik: „Ime kötetekben gyűjtöttem össze a magyar néphumor elszórt adalékait, ezeket hagytam az utókorunk; és ezek a kötetek élni fognak és tanúskodni.”

A KIADVÁNYOK FOGADTATÁSA

A magyar nép adomái c. gyűjtemény megjelenését egyetlen érdemleges közlemény adja hírtül, mindenesetre szabályos könyvismertetés formájában, bár Jókai folyóirata, a Vasárnapi Újság lapjain, de már közvetlen a könyv megjelenését követően, 1856 októberében. A K. Á. kezdőbetűikkel jelzett rövid írás szerzője feltehetőleg Kerékgyártó Árpád, a magyar művelődéstörténet jeles képviselője, kevéssel utóbb e szaknak a pesti egyetemen tanára. Rövidre fogva valóban a lényegét mondja ki annak, ami Jókai kötetéről elmondandó:

”Az adoma (anecdota) rendszerint csattanó végzetű, rövid, figyelmet feszítő eleven eseményke, és így különösen alkalmas a társasági körökbeni mulattatásra, főleg, ha éppen kellő idején és finom mulattatási ügyességgel mondatik el; illy körülmény közt a már hallott adoma is kedves benyomást teend.

Azért részint ez okon, részint mint kiegészítő része a népirodalomnak, e mű egyhamar túl nem éli magát és el nem avul. Dús tartalmánál fogva is, minthogy 10 igen érdekes népmondán kívül, még a legkülönbélebb adomáknak 9 osztályát foglalja magában, bizvást ajánlhatjuk e művet mindazoknak, kik az elmés ötleteknek, a vidám magyar kedvcsapongásnak barátai és kiket a magyar népnek életére vonatkozó adatoknak gyűjteménye érdekel.”

*

Színesebb volt a Jókai szerkesztette albumok, „vállalatok” fogadtatása, jóllehet értékelésük mélységben Kerékgyártóval nem veszi fel a versenyt. Kellő bemutatásukról ötleteivel írónk maga gondoskodott. Ám a kor sajgója is komolyabban értékeli a kiadványokat, feltehetően már pusztán igényesebb formájuk, illusztrált kiállításuk alapján is.

A Nagy Tükör megjelenése előtt Jókai „előfizetési jelentést” tett közzé, amelyet a Pesti Napló idéz (1856. okt. 28.). A humorisztikus vállalkozást a lap ezzel a jóindulatú megjegyzéssel ajánlja olvasói figyelmébe: „korszerűségét igazolja a derült pillanatokhoz való jogosultsága a sokszor bús magyarnak. És e vállalat olcsó áron juttatja nekünk a jó kedvet”. Ugyancsak e lap vélekedése szerint (1856. nov. 11.) az első szám alapján megállapítha-

tó, hogy Jókai kiadványát egészséges humor, sikerült élcek és fametszetek teszik vonzóvá. Hírül adja továbbá a Pesti Napló itt, hogy *A Nagy Tükör* első füzetének rendkívüli sikere volt, néhány hét múltán második kiadásáról, „utánnyomásáról” is gondoskodni kellett.

Hasonlóan ír a Hölgyfutár is (1856. nov. 12. 261. sz. 1057.). A lap szerint Jókai e kiadványa „már kezdetben is vonzó érdekekkel bír”. Nemcsak „tartalma igen mulattató”, kiállítása is „csinos”, és „a szövegbe nyomott freskóképek szerföltöt sikerültek.” Van azonban kifogása is: „Kár, hogy oly régi, elkoptatott adoma is van benne (*Egy kívándorlási jelener*), mely sorra minden kalendáriumi és anekdotás könyvben megtette már a maga egyhangú körútját.” (Az anekdotát közli a CB IV. k. 293–294.)

Utóbb a 6. és 7. füzet megjelenése alkalmával viszont 1857. aug. 9-én a Pesti Napló már elmarasztalja a kiadványt. Hivatkozva a megjelenés kétsédelmére, így folytatja: „Azt hittük, hogy e füzetek szerkesztésével Jókai felhagyott, miután e haszontalanságok nem méltók sem nevéhez, sem irodalmi állásához. Igaz, hogy e vállalatnak több ezer előfizetője van, de egy oly írónak, mint Jókai nem abban áll a missiója, hogy az ily irodalmi tápot áhítózó közönség számát növelessze.”

Végül a Vajda János szerkesztette Nővilág c. folyóirat a *Nagy Tükör* 9. és 10. füzetének megjelenése alkalmával sajnálkozva közli (1858. febr. 14. 121–122.): „ezzel a sokak előtt kedves vállalat Jókai Mór szerkesztése alatt megszűnik”. Kiemeli, hogy Jókai munkájában „a Kakas Márton művei voltak legkitűnőbbek”.

Érdeemes befejezésül idézni Jókai tréfás összefoglaló értékelését is e sikeres kísérletéről, amint azt *Kakas Márton Albuma* c. újabb füzetes kiadványának megindítása alkalmával a *Nagy Tükör* utolsó számának hátsó borítékklapján megfogalmazta: „Én nem követem azt a szép szokást, hogy mikor egy szerkesztő lelép valami vállalattól, a másik, ki utána jó, égtől földig ledicséri, csakhogy elmegy, a csizmáját ki sem suvickolja, hogy az milyen derék ember volt! (Milyen szép tőle, hogy elment.) Sohasem dicsérem én a jámbort! Dehogy értett hozzá! Rossz volt a *Nagy Tükör* elejétől végig, mondtam én is: hogy nem neki való ez: hagyja abba, s menjen Johnson nyomán oda, ahol a cukornád terem. Majd Kakas Márton megmutatja az ő Albumában, hogy hogyan kellett volna?”

•

Már *A Nagy Tükör* utolsó, 1858. jan. 16. táján megjelent számának hátsó borítékoldalán hírül adja új tervét *Előfizetési felhívás Kakas Márton Albumára* címen (Vö. CB V. k. 13–15.). A szellemes írás előbb búcsút vesz a régi

vállalkozástól, majd Kakas Márton nevében körvonalazza, mit várhatni az Albumtól?

”Mi lesz az az album?”

Azt minden diák tudja, hogy *album* annyit tesz, mint *fehér*.

Erre a fehér papírosra kinek-kinek azt fogjuk írni és rajzolni, ami legjobban neki való; szép leányoknak völegényt, prókátoroknak processust, nagy uraknak szép paripát, orvosoknak recipéket, betegeknek gyógyszer-tárt, szegény embereknek jó tanácsot, kritikusoknak ütleget, tudósoknak pedig semmit. Így mindenki azt kapja tőlünk, amivel legörömestebb foglalkozik.

Aki pedig megharagít bennünket, annak elküldjük az üres papirost, írjon rá magának, ami neki jobban tetszik.”

Az *Album* további beharangozására a Vasárnapi Újságban kerül sor. Előbb egyszerű híradásként olvassuk, hogy a NT „változtatott alakban, ugyanazon szellemben, továbbra is élni fog Kakas Márton Albuma cím alatt” (VU 1858. febr. 21. – V. évf. 8. sz. 13.) Utóbb arról értesülünk, hogy Jókai külön röplapon is felhívta közönségét megindítandó *Albuma* pártolására, remélve, hogy „a jóízű tréfák és hasznos mulatságok barátai seregesen itt lesznek ezentúl is”. (VU 1858. márc. 28. – V. évf. 13. sz. 153.) Ezután már közvetlen az új vállalkozás első füzetének megjelenése utáni napon következik az örvendező értesítés: „Amit oly nehezen vártak, oly türelmetlenül reklamáltak, itt van, megérkezett!” „VU 1858. máj. 30. – V. évf. 22. sz. 201.) Megtudjuk a közleményből azt is, mint ront be Kakas Márton uram a szerkesztőségbe — „szép piros borítékban, rózsapiros jókedvel, igen sikerült rajzokkal”. Valóban: „a néhai jó emlékezetű Nagy Tükör méltó utódja”, amelyről részletesebben csak azért nem szól a beszámoló „mert mindent előre kibeszélve, az album olvasóinak meglepetését elrontani nem akarjuk”.

•

A Vasárnapi Újság testvérlapja, a Politikai Újdonságok 1858. júl. 17-én piros betűs röplapmellékleten adta hírül olvasóinak az *Üstökös* közeli megjelenését. A Vasárnapi Újság maga mindjárt a következő napon hangsúlyosabban méltatja az eseményt — azt, hogy éppen Jókai, „barátunk és munkatársunk engedélyt nyert e humoristicus lap kiadhatására”. Az eredményt pedig a Nagy Tükör és a Kakas Márton Albuma kezdeményezésének tulajdonítja. Ezek ugyanis „mint illett s vártuk — egy rendes hetilappá nőtték ki magukat, s úgy hisszük, hogy hírlapirodalmunknak ezen szintoly szükséges és termékenyítő patakja csak most talált valódi medrére”.

Jókai személyes teljesítményének méltatása után a közlemény az indu-

ló lap elvi jelentőségét mérlegeli. „Ki akarna a humor, satyra, élc hatásán kételkedni? Ki ne tudná, hogy a *ridendo dicere verum* [nevetve mondani ki az igazságot] éppen oly fontos és szükséges az irodalmi és nemzeti háztartásban, mint a komoly és tanulságos beszéd; hogy a csörgő sapka alatt gyakran éppoly bölcsesség lappanghat, mint a doktori süveg alatt, sőt épp oly erő, mint a sisak és csákó alatt? Ki ne ismerné a külföldi nagy nemzetek, az angol, francia, német stb. nagy előmenetelét a humorisztikus irodalomban? S miért ne legyen nekünk is ily vállalatunk, ily lapunk — mely semmi mást nem zár ki, nem nyom el, hanem valamennyi mást elősegíthet; mely a közönséget mulattatja, jó kedvet csinál, a nevelésigényt ostromozza, a haszontalant megveti, a nyeglét gúnyolja, a jelest népszerűsíti; de ahol tud, mindig secret, mindig kimél... S ki ne volna e szép szerepre nálunk hivatottabb, mint Jókai Mór.” (VU. 1858. júl. 18. — V. évf. 29. sz. 348.) Közel egy hónappal az ajánló előrejelzés után kerül sor a szellemes közvetlen beharangozásra, amelynek alapot Jókai lapjának címe szolgáltat:

”Jön az űstökös!

Még most csak távcsövön, de a jövő szombaton, azaz f. hó 21-én már szabad szemmel is látható lesz. Ezen űstökös legfőképp abban különbözik minden eddig ismertektől, hogy míg emezek járása rendetlen, addig az rendezes, mindig egyenlő időszakokban lesz szemléltető (kivévéen, ha valami szerencsétlenség találná érni, vagy passusát letartóztatnák). Egyébiránt az űstökös nagyon szelíd jószág, senkinek még csak egy hajszála sem fog miatta meggörbülni, annál kevésbé lesz veszedelmes a kéményeknek, tornyoknak, stb. Reméljük tehát, hogy magyaros vendégszeretettel szívességgel látott vendég lesz mindenütt, s senki sem fogja sajnálni azt az egy pár forintot, amibe látogatása kerül. Talán felesleges is megemlítenünk, hogy a kedves vendég nem más, mint Jókai »Űstökös« című humorisztikus hetilapja, mely aug. 21-én kezdi meg pályafutását, s azután két jó forintért négy hónapon át minden sábesz napon teendi tiszteletét.” (VU 1858. aug. 15. — V. évf. 33. sz. 392.) Az egykori olvasó számára világos volt, ami ma talán kevésbé érthető: a tornyok, kémények itt az önkényuralom intézményeinek szimbólumai, s akiknek hajszála sem fog meggörbülni, nyilván a hatalom birtokosai, akik a humorisztikus lap megindulását és folytatólagos megjelenését lehetővé teszik. Jókainak egyre figyelnie kell a cenzúrára, s számolnia azszal, hogy közgei még az űstökös „passusát is letartóztatnák”.

Mi sem természetesebb, mint hogy az első szám megjelenése újra alkalmat ad ötlet felvillantására:

”Itt az Űstökös!

A sok szónak az a vége lett, hogy a tegnapi napon, ú.m. augusztus 21-én csakugyan bekövetkezett az előre hirdetett új űstököscsillag a magyar időszakos irodalomban. Jókai Űstökösének 1-ső száma tegnapi adatott ki.

Egyelőre nem szólunk sem fényéről, sem erejéről, hiszen erről könnyen módjában áll minden olvasónknak, saját szemével meggyőződni. Csupán a megjelenés feletti örömünket fejezzük ki s üdvözljük az új kollégát, ki oly tért foglal el, mely ekkoráig senki által elfoglalva nem volt, s oly mezőket mível, melyek eddig parlagon heverték. Pedig a többi egésszel ezeknek is virulniuk és teremniük kell. S ha szabad az első feltűnésből következtetnünk, azon sejtelmünket is ki kell jelentenünk, hogy ez az új csillag nem lesz romboló vézscsillag, hanem oly tünemény, mely a maga módja szerint szintén elő fogja mozdítani az érület nemesedését, az eszmék terjedését s az ízlés tisztulását. Azt pedig mondanunk sem kell, hogy minden sora magyar lesz. Segítse az ég, hogy szép reményeink valósuljanak!" E jókívánság természetesen szintén túlmutat a „reményeken”, amelyeket az önkényuralom olvasója a humorisztikus hetilap első számának megjelenéséhez fűz. (VU 1858. aug. 22. — V. évf. 34. sz. 405.)

A fentiekhez kapcsolja a közlemény az Űstökös első számának tartalmi ismertetését, egykori sajtónk általában ennyivel beéri.

•

Kakas Márton Naptárának 1858 végén megjelent 1859. évi kötetéről említést érdemlő közleményt nem ismerünk.

A KIADVÁNYOK UTÓÉLETE

Zsigmond Ferenc *Jókai* (Bp. 1924. 416. l.) c. monográfiájában bő fejezet foglalkozik írónk humorával (314–33.) mint egyik, teljes életművét jellemző sajátosságával. A Bach-korszakban – úgy véli, az ország fásult, dermedt, elalélt szervezetének orvosságra volt szüksége, hogy könnyekben olvadjon fel a közönnyé fagyott kétségbeesés; e könnyeket pedig egyrészt forró hazaszeretetének pátosza és tegnapunk hősi erőfeszítéseiből alakított „mitológiája” csalta ugyan elő, de a „nevetetéssel gyógyított legigazában”. (333.) „Természettől nyert tehetsége” teszi érthetővé az adoma műfaja iránti állandó érdeklődését. „Ahogy Petőfi a népdal terén, Jókai az adoma terén leste el a néplélek teremtő hatalmának titkát; s valamint Petőfi a népdalt egyúttal művészibbé tette, Jókai is az ő káprázatos képzeletével és sziporkázó elmességével tisztább ragyogást és különleges színpompát kölcsönzött anekdotakincsünk nyers gyémántjainak.”

Bár e néphumor iránti érdeklődése – s nemcsak a magyaré, de más népé is – egész életét végigkíséri, s olvasmányok, személyes gyűjtés, sőt barátai és olvasói segítőkészsége bőven táplálja „adomafaló” éhségét, elsődlegesen mégis a hazai élőszó táplálja mind saját szépirodalmi alkotásait, mind e műfaj beláthatatlan anyagából készült kiadványait: *A magyar nép adomái* c. gyűjteményét, Üstökös c. éleclapjának évfolyamait. Gyűjteménye egyúttal a műfaj tárgycsoportjainak meghatározására tett kísérletéről is tanúskodik. Zsigmond Ferenc szerint mégis három fő forrásból táplálkozik adomáinak e hazai készlete. Ezek elseje a nép, falvaink, tájaink tősgyökeres rétege, a „néphumor” a szó szoros értelmében. Hasonló bőséggel értékesíti a vármegyei, a „táblabíró” világ, azaz az egykori vidéki birtokos nemesség jókedvének termékeit. De meghatározó értékű volt a magyar diákélet humora is, hiszen Zsigmond szerint az adoma volt e korcsoport igazi kosztja, nem a „brugó”, a „semper”, az „akadémia” s más efféle konviktusi „kókvita”, még ha az itt termett adomák „a humor világában a kőkorszakot képviselik is”.

Kissé bőbeszédűnek ítéli e mű Jókainak *A magyar néphumorról* szóló akadémiai székfoglalóját, amely a humort a „szabadelműség” szoros tartozékának ítéli, s amely éppen akkor válik fontossá a népek életében, ha e „szabadelműség”, e fontos kincs veszedelemben forog. Jókai itt éppen a

hazai önkényuralom, a Bach-korszak viszonyaira célozva fejt ki a humor, s főként az anekdota politikai jelentőségét. Ilyenkor ugyanis esztétikai „kellemessége mellett gyakorlati szempontból is lényeges, hogy feltárja a nagy politikai veszedelemben a rendszer kicsinyes vonásait, a végelegesnek ígérkező zsarnokság ábrázatán jelentkező »szervi kórság« vonásait”.

Gál János *Jókai élete és írói jelleme* c. művében (Berlin 1925. 303. l. 1. tábla) úgy látja, írónk „valósággal tanulmány tárgyává is tette a nevető és nevetető magyar embert”. Adomagyűjtésével keresi a „csodaírt a sok nyitott sebre” az önkényuralom napjaiban. Lázás, személyesen és munkatársaival végzett gyűjtőmunkája eredménye mind *A magyar nép adomái* c. kötete, mind a szerkesztésében kiadott, hosszú életű élc-lap, *Az Üstökös*. Az utóbbi részére „vagy 17 000 adomát, tréfás apróságot” gyűjtött munkatársaival. *A magyar néphumorról* készült akadémiai székfoglalójával kezdődik nálunk a folklorisztika, s bár nem vette tudomásul, hogy adomáink „az irodalmak legkőborabb vándorelemei közé tartoznak”, érdeme, hogy beleélő készségével hazai tartalommal telítette, nemzeti érdekűvé tette, formai, nyelvi szempontból pedig a magyar észjáráshoz, humorérzékhez igazodva a műfaj népünkönél élő hagyományait felfrissítette. Jókait „ez a humor a nemzet legnagyobb jótevői közé emelte akkor, ez egyik legvonzóbb ereje ma is”. (178–183.)

Dömötör Sándor *Jókai adomagyűjtése* c. dolgozata (Debreceni Szemle 1932. 194–197.) tüzetesebb vizsgálóra veszi a módszert, amelynek eredményeként írónk keze alatt a műfajnak valóságos tárháza állt össze. *A Nagy Tükör*, a *Kakas Márton Albuma* c. „vállalatai”, de főként *Az Üstökös* c. élc-lapja nemcsak az adoma műfajának közlésére szolgáló szórakoztató orgánusok, hanem egyúttal az adomagyűjtés országos szervezői és serkentői is. A Szerkesztői sub rosa c. rovat, az említett kiadványok e számról-számrá jelentkező záró része, a maga néhány sornyi terjedelme ellenére jeles feladatot teljesít. Az olvasók figyelmét szájról-szájra adott történetkékre tereli, ezeknek esztétikai értékét, tradíciójellegét tudatosítva gyűjtésüket nemcsak mint folyóiratának ügyét, de egyúttal mint időszerű országos teendőit is szervezi.

Szerb Antal *Magyar irodalomtörténet* c. összefoglaló jellegű művében (Második, átdolgozott kiadás Bp. 1935.) a Jókairól szóló fejezet (334–340.) az író jellemző humorát az önkényuralom viszonyain is túlmutató, egyetemes jelentőségében értékeli: „..... ez az ezerszínű, kifogyhatatlan istenáldás az, ami az Üstökös szerkesztőjét képessé tette, hogy legyen egy személyben, ami valaha Kazinczy volt, és a két Kisfaludy és Vörösmarty, pusztákban zarándoklók vezére. Ha Dickensről azt mondta Petőfi, hogy az emberiség jóltevője, akkor Jókai a magyarság jóltevője volt. Ez a jelentősége ma már történelmi, de valami a műveibe beivódott az egykori szerepből és máig is

hnt... Fenntartja a szellem kontinuitását a magyar múlttal és meséin keresztül minden új nemzedéknek átadja a XIX. század legendáját.” (339.)

Több irányban jelentős szempontokkal és eredményekkel gazdagítja a Jókai anekdotáira vonatkozó kutatást György Lajos *A magyar anekdota története és egyetemes kapcsolatai* c. művében. (Bp. 1938. 272 l.)

A mű történeti-összefoglaló jellegű első része, valamint egyes anekdotáink (köztük Jókai-változatok) világljáró útjáról beszámoló szemelvények a mű második részéből jegyzetekké formálva, Romániában új kiadásban is megjelent az alábbi címen: *Az anekdota*. Válogatta, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta Kovács Ferenc. Bucuresti 1988. 426. l.

György Lajos kutatásai szerint Jókaival veszi kezdetét az anekdota hazai virágkora, a műfaj magára találása: „kapcsolatba lép az élettel s érintkezésbe kerül valódi gyökerével, a néphumorról”. Írónkat ebben alkati sajátosságai segítik: „Ismeretes a nép humoros eszejárásával egyező meleg kedélyvilága s elbeszélő tehetségének a tipikus vonásokat értékesítő hajlandósága.” Az áttörést lényegében *A magyar nép adomái* c. 1856-ban kiadott gyűjteménye hozza meg, amelynek diadalútja az 1920-as évekig megjelent tizennyedik kiadással sem ért véget. Színes és gazdag magyar világot elevenített meg, írja György Lajos. „Az előzmények nagyrészt vagy idegenből készült értéktelen és hatástalan kompilációkra szorítkoznak, vagy pedig pusztán jóindulatú törekvéseket mutatnak a magyar irányvonal öntudatlan keresésében. Ő abban az időben, amikor a folklornak híre-hamva sem volt, új útra tereli a magyar anekdotát és szerencsés megérzéssel a népszellemben, a néphumor ősi talajában, üdeségében és frissességében, közvetlenül a magyar élet tréfakedvelésében, elmésségében és anekdotás világában fedezi föl és nyitja meg a forrást... Ő az első tudatos és tervszerűen dolgozó gyűjtője a magyar nyelvterület valamennyi tájékáról tízezerszámra feléje özönlő népanekdoták rengeteg tömegének. A leghelyesebb módszerrel dolgozott [...] Nem könyvekből, hanem élő forrásokból szedte össze, dolgozta át és csoportosította típusokba anyagát. Úttörő volt abban is, hogy az anekdotát helyesen fölismert jelentőségét elméletileg ő fejtette ki először irodalmunkban. Saját munkásságára hivatkozva ő irányította a tudományos világ figyelmét erre az eddigelé ügyeletre sem méltatott, talán meg is vetett, mindenesetre kevésbé becsült tárgyra.”

Munkájának további részében György Lajos Jókai munkásságát az anekdota műfaj irodalmi polgárjogáért folytatott küzdelem fejezeteként értékeli. Szépirodalmi folyóiratainkban az adomának csak „nagyon kíméletesen hangzó” válfaja kaphatott helyet, s az is a tárcarovatban. Szellemeskedő eszmeifuttatások, csalánkák, darázskák, freskóképek jellemzik a harmincas-egyvenes évek divatlapjaiban e műformát, míg nem az Életképek Charivari (macskazene) c. rovata Jókai szerkesztése idején „az élcip

stílusához egészen közel hozta". A *Nagy Tükör* 10 füzetre rúgó időszaki vállalkozása, amely az elnyomatás éveiben a humor vigasztalását nyújtotta a dermedt lelkeknek, jelenti a magyar élc-lapok történetében az igazi áttörést. Rendkívüli sikere készítette az író, hogy első vállalkozásának kereteit kiszélesítse. Az *Ústökös* címen „sűrűbben és rendszeresen megjelenő folyóiratot” indított, s ez az „első állandó jellegű s nagyhatású magyar élc-lapunk” társadalmi és politikai viszonyaink alakulását egyebek közt éppen nagy bőségben ömlő mulatságos anekdotái által tárta olvasói elé, akik egyben e műfaj gyűjtésével, mint munkatársak is a szerkesztő Jókai keze alá dolgoztak. „Több mint 60 évig jelent meg, s ebből 25 évfolyamot maga Jókai szerkesztett”, s „a kor hangulatát, a magyar társadalom lelki világát, az abszolutizmus éveinek kedélyhullámmzását, egy történelmi időszak külső és belső képmé örökítette meg a magyar humor ötletességének és szellemességének ezer apró vonásával”. Jókai fogta fel legszerencsésebben ez időszakra hangulatát: „Az elnyomatás éveiben lassanként magához tért a megdermedt lélek, fölcsendült a keserű kacagás, majd a könnyeken át előtört a mosoly”. (65–66.)

György Lajos munkájának második része „kétszázötven vándoranekdota” hazai változatsorát helyezi el a „világjáró” témák nemzetközi történelmi-táji hálózatrendszerében (85–233.), s Jókai gyűjteményéből, valamint novella- és regényformában értékesített szövegeiből 67 anekdotát illeszt az „egyetemes összefüggések” e rendszerébe.

György utóbb e tudományos kiadványához népszerű tájékoztató szöveggyűjteményt is készített az egyes szövegek történelmi vándorútját vázoló magyarázatok kíséretében (*Világjáró anekdoták*. Bp. 1938. 350 l.). Ez a munkája 1944-ig három kiadást ért meg.

Zömmel Jókai ekkori írói pályájának elemzésével foglalkozik Szinnyei Ferenc *Novella és regényirodalmunk a Bach-korszakban* (Bp. 1939.) c. művének első kötete (163–456.), s külön fejezetet szentel humorra és nyelvre vizsgálatának. (394–410.) „Mint humorista nemcsak a magyar adomák-nak, tréfás népmeséknek, közmondásoknak és a népnyelv tömérdek tréfás szavának és szólásának volt kiváló ismerője, hanem a magyar társadalmi és népelet ezerféle mozzanatának és alakjának is, ebből fakad humorának magyar tematú formái és tartalmi eredetisége”, olvassuk elsődlegesen adomagyűjteményére és humoros elbeszéléseire támaszkodó megállapításait. (395.) Megkülönböztető jegye humorának a természetes életszerűség és az optimista világnézeti hangoltságból adódó kifogyhatatlan ötletgazdagság. „Legtöbb író-kortársának humora [...] inkább »Kopfhumor«, sokszor erőltetett, papiros ízű, az övé meleg, közvetlen, egyéni és mindig természetes. Mikor lelkét megszállja ez a humoros hangulat, képzeletéből kifogyhatatlan bőséggel rajzanak elő a furcsa jelenetek, esetek, helyzetek

és kalandok, a nevelés alakok, a pattogós, ríposztó párbeszéd, adomák és szípközvetítő ötletek. A lángész utánozhatatlan gazdagsága ez.” (399.) Munkásságának szerves része azonban adomagyűjteményén kívül „adománovelláinak” sora. E műfajnak éppúgy mestere, mint a „mese-novellának”; több mint hetven írása képviseli e műformát, amely lényegében „point-ra, csattanóra alapított, a csattanó felé egyenes vonalban haladó, kis elbeszélés bővített anekdota”. (382.)

Sötér István *Jókai Mór* c. könyve (Bp. 1948. a Magyar Írók c. Eckhardt Sándor szerkesztette monográfia-sorozatban) főként Jókai írásművészetének alakulása szempontjából méltatja az anekdota iránti szívós érdeklődését. E műfaj Sötér szerint „a realizmus egyik legfontosabb forrását, sőt kezdetben szinte kizárólagos lehetőségét jelképezte számára. A népmesei észjárás öntudatlan jelenség volt nála, az anekdota azonban módszer és cél”. Ennek két oka volt: egyrészt vonzalma a különlegességek, sőt különbségek iránt, másrészt a képekben való gondolkodás, a „tableau-szerű helyzetek” kedvelése. (87–88.) Ezért nevezi 1856-ban kiadott gyűjteményét tréfas szerénységgel élete leghasznosabb művének, hirdet pályázatot az Üstökösben adomák gyűjtésére, gyűjti mohón személyesen és olvasók közvetítésével élőszből, írásból, könyvekből a műfajt, s válogat filológus igénnyel a gyűjtött hatalmas anyagból, keresve a fordulatos előadású szövegeket és elutasítva a trágárságot. (91.) Lélektanilag pedig értékeli és hasznosítja műveiben a műfaj termékeinek csattanójában rejlő rendkívüli, drámai lehetőségeket. (97–98.)

Király István *Mikszáth Kálmán* c. monográfiájával (Bp. 1952.) veszi kezdetét Jókai anekdotáinak kritikai mérlegelése, elsősorban nyilván írónk novelláiban, regényeiben értékesített anekdotáira nézve, mégis egybesorolva ezeket a műfaj Jókai neve alatt gyűjteményekbe foglalt szövegeivel. Így „könnyelmű, diákos tréfagyártásnak” minősül anekdotizálása, szemben Mikszáthéval, akinél a tréfálkozás eredményei „okos dolgok”. „Jókai anekdotái nem egyszer ötletté, mulattató betétté” sekélyesedtek. „Az író groteszk iránti hajlama furcsa, egyszeri történeté gyúrta őket”, (82.) míg Mikszáthnál „az anekdota szerkezetének eltolódása a tipikus felé” figyelhető meg. A „spontán vidámság” e műfaja Jókainál „kedélyes egyszeri esetet” beszél el, „amelyen csak nevetni lehet”; – Mikszáthnál viszont „az anekdota általánosító ereje megnőtt”, „kiteljesedett”, s így az „a leleplező bíráló fegyverévé” alakult át. A műforma hangulati töltése átalakul, Mikszáthnál a spontán vidámságot már „lappangó, vádló keserűség” kíséri. Jókai lényegében a hagyományos nemesi-táblabírói anekdotizálás képviselője, szemben Mikszáthtal, aki anekdotáival a bíráló és a kedélyes megbocsátás hangnemet együtt szólaltatva meg „tükrözi a polgári átalakulás vezető erejének, a középnevelésnek ellentmondásos kettős szerepét”. (88.)

A Sötér István szerkesztette összefoglaló mű, *A magyar irodalom története* IV. kötetében, amely 1849-től 1905-ig nyújt részletes áttekintést írónk munkásságáról (Bp. 1965.), a Jókairól szóló fejezetet Nagy Miklós írta. (288–321.) Jókai anekdotizmusának jelentős szerepet tulajdonít az író teljes életműve alakulásában, ennek hatását azonban fenntartásokkal értékeli. Adomagyűjtéséről nem ejt szót.

A *Jókai Mór noteszainak*, (JKK Följegyzések I. Bp. 1967.) sajtó alá rendezői Péter András és Péterffy László. Jókai 3. (XXII.) sz. noteszét ismertetve arra hívják fel a figyelmet, hogy az Üstökös szempontjából a felhasználható adomatémák rögzítésén kívül a jegyzetkönyvnek további szerepe is volt. Tele van ugyanis olyan képleírásokkal, képtárgyakkal, amelyek szintén az Üstökösben voltak értékesíthetők, s nagyrészt meg is jelentek. Nem kevesebb, mint 216 ilyen képtárgyat tartalmaz ez a jegyzetkönyvecske (49. rectótól – visszafelé számozással – a 43. versóig). Így a notesz „évekgi táplálta [...] Jókai népszerű élc lapját”. Sőt a jegyzetkönyv az adomákon kívül e kiadványnak szánt s ott meg is jelent egyéb műfajok: így versek, novellák, „rébuszok” motívumait, néha még első vázlatos fogalmazásukat is kezünkhöz szolgáltatja.

Nagy Miklós *Jókai. A regényíró útja 1868-ig c. monografiájában* (Bp. 1968.) külön fejezetben foglalkozik az író anekdotizmusával (302–310.) Öv attól, hogy jogtalanul azonosítsuk írónk anekdotáit a műveiben olykor valóban jelentkező groteszk tréfacsoporttal, amely – Mikszáthtal szemben – esetenként alkotásait a romantika vidékies jegyeivel színezi. Ilyen szempontból a két író közt mégis csupán fokozati a különbség. Anélkül, hogy Jókai anekdotái általában mélyebb igazsághoz, társadalomkritikai állásfoglaláshoz vezetnének, segítenek feléleszteni egy „már akkortájt süllyedőnek érzett világot”, a „nevető Magyarországot” kapja vissza általa az olvasó, aki a jókedvű Jókai-történetkéik által otthonos vendégnek érzi magát, a múlt század első két évtizedében is. Emellett (Király István vélekedésével szemben) esetenként az anekdotáknak „van nevelő, megrovó, eszméltető fajtája is” Jókai életművében. (307.)

Jókai népmeséi és anekdotái címen Lengyel Dénes a Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyvének lapjain (Bp. 1964. 111–126.) írónk egész életén végigvonuló sajátos vonásként tárgyalja meleg érdeklődését az anekdota iránt, öregkori emlékezését idézi, amely szerint szombatonként művész veje mint „rendes mesterember” abbahagyja a munkát, „eljön örülni a kis családja örömeinek; együtt elanekdotázunk, saját termésű borunk mellett; mienk a vasárnap”. (HhM 5. k. 175.) Elméletileg különbséget tesz Jókai a jeles személyekről fennmaradt jellemző esetek elbeszélése, a szorosabb értelemben vett anekdota és a nép életének vidám perceit, életvitelének sajátosságait tükröző adoma között. A tréfás mesékkel, mondákkal, a szólásokkal és ál-

talánban a paraszti nyelvi sajátosságokkal, derűs szokásokkal együtt ezeket is nemzeti hagyománynak, megőrzésre érdemes szellemi örökségnek, népünk kincseinek tekinti. Társadalmi-politikai szempontból pedig az adomák sajátos bizalom- és jókedvelésztő hatékonyságát hangsúlyozza.

Innen Jókai sokirányú buzgolkodása, gyűjtő, gyűjtésszervező és közrendő tevékenysége. Ám ezek mellett az adoma tudományos vizsgálata terén is Jókaié a kezdeményezés érdeme, sőt önmaga e téren végzett munkáját az írói működésénél többre is értékeli. Tréfás meséit gyermekkori emlékei alapján adja elő, az egykor ismételt hallott szöveget változatlanul őrzi emlékezetében, és így is teszi közzé írásaiban. Ezekre valóban a népi mesemondás sajátosságai jellemzőek. Az anekdotát viszont jórészt a kor szokásos módszerével közvetlen hallomás alapján jegyzi le jegyzetkönyveibe. A néprajzilag tudományos hitelű népi szövegállomány szolgálatáért szépirodalmi munkái jelentős részének forrásául, s írói ábrázolásának realiztikus alapjellegét részben éppen ezeknek állandó igénybevételével igyekeznek biztosítani.

Lengyel Dénes *Jókai Mór* c. kismonográfiája (a Nagy Magyar Írók c. kiadványsorozatban Bp. 1968. 202 l.) A népköltési gyűjtő c. fejezetében foglalkozik írónk anekdotáival (75–79.). Méltatja az Üstökös jelentőségét a Hírhírdő ellen folytatott nemzeti ellenállás szempontjából, minthogy Jókai e lapnak szerkesztője, tárca- és novellairója, illusztrátora maga volt egy személyben. Sőt szervező készsége nyomán a lap olvasóközönsége is belekapcsolódik a szerkesztésbe, az egész országból küldi Jókai keze alá az anekdotákat; így szerkesztő társai közé számítja még az óbudai hajógyár egyik munkását is. Jókai szóhasználata szerint, mint Lengyel megfigyeli, az adoma szó inkább jellegzetes típust vagy különöset mutat be, az anekdota viszont nagy emberekről, a múlt jeles személyeiről ad elő apró, jellemző eseteket. Egyébként a műfaj egyes darabjainak csak alapötletét rögzítette jegyzetkönyveiben, ezeknek megfejtéséhez lényegében adomagyűjtőmunkát nyel segítenek hozzá.

Nagy Miklós *Jókai Mór alkotásai és vallomásai tükrében* c. műve (Bp. 1975. 262 l.) az író századvégi visszaemlékezéseit idézi a *Nagy Tükörre* névre, amely első olyan lapja volt 1849 óta, amit saját nevével szerkesztett; s mint élclapnak mentsége lehet, hogy e kiadványforma még nagyon fiatal a magyar égből: hasonló azokhoz a fazekakhoz, „miket Robinson Crusoe öntött kőjében először a pusztaszigeten”. Annál büszkébb az Üstökösre! E lapja 1858-tól tizenkét éven át nevetelve szórja rejtett politikai célzásait. (96.) Figyelemre méltó Nagy Miklósnak az a megfigyelése, hogy éppen az anekdotákkal való intenzívebb foglalkozásának éveiben hatalmasodott el az író tudóbaja, olyannyira, hogy nagy kortársai, így Arany és Tompa már az életéért aggódtak. „Még lehet az is, hogy komoly sejtelmek elől menekült

az Üstökös szerkesztésébe, vigasztalásul gyűjtött anekdotákat, foglalkozott a magyar néphumorról”. (102.)

Barta János *Az élő Jókai* c. tanulmánya, amely rövidebb formában az ItK 1975. évfolyamában, teljesebb kidolgozásában a szerző *Klasszikusok nyomában* c. kötetébe foglalva jelent meg (Bp. 1976. 303–312.), az író világgépének árnyaló tendenciáit elemezve érinti az anekdota műfajából sugárzó világgépi sajátosságokat: „a kisszerű kópék, a különcök és a zsáneralakok számára a kaland nagy égőve alatt egy saját alsóbb dimenziót alkot Jókai, a nagynak igénytelenebb mását, amely többnyire a komikum finomabb és alantasabb változatának törvényei szerint mozog, olykor telve excentrikus torzításokkal”.

Jókai honismerete c. dolgozatában (Honismeret 1975. 3. sz. 6–7.) Molnár József egyrészt írónk akadémiai székfoglalójának azt a tételét emeli ki, hogy „semmi népleírás oly jól nem rajzolja egy nemzet életét, jellemét, uralkodó eszméit, mint ahogyan képes önmagát rajzolni – adomáiban”, másrészt ugyanezen dolgozatnak a Nemzeti Kiadásban 1897-ben közzétett szövegéből idézi Jókai kiegészítő jegyzetét: *A magyar néphumorról* készült tanulmányában adomagyűjtésének eredményét mintegy ötezer darabra teszi; ám „azóta tizenhét év múlt el, s a közölt adomák száma túlhaladja a tízezeret”.

Széles teret kap Jókai humorának elemzése Szalay Károly *Humor és szatíra Mikszáth korában* c. művében (Bp. 1977. 12–56.). Eszerint a humor Jókainál az önkényuralom napjaiban „a nemzeti önbecsülés védelmében” igénybe vett írói attitűd, sajátos módszer a visszavágásra egyrészt az elnyomó politikai hatalommal szemben, másrészt a lefegyverzett ország kizsákmányolásával kísérletező kapitalista fogások ellenében, amelyek a tudomány és a technika vívmányait hozzáértés és felelősség nélkül veszik igénybe. Ilyen módon Jókai művészete átmenet: „záróakkord” és „előzmény”. Ebben a távlatban értékelhető Jókai vonzalma az anekdota műfajához is. „Anekdotikus hangvételő, 1856-ban és 1858-ban alapított két vicclapja, pontosabban a vicclapnak megannyi részlete, s az 1856-ban megjelentett *A magyar nép adomái* [...] átfogó képet adnak a korszak vicclapírói tevékenységéről, amelyben az anekdotizmus, az adomázás jeles szerephez jut. Önmagában már ez a néhány mű is humortörténeti jelentőséget ad Jókai művészetének”. (14–15.)

Különös figyelmet érdemel Vöd Gabriella *Tréfás népi elbeszélések* (Bukarest 1981.) c. művének az a megfigyelése, hogy Jókai sajátos közvetítő szerepet tölt be adomáinak gyűjteménybe foglalt és élclapjaiban közölt álmányával a népköltészet és irodalom, illetve az irodalom és népköltészet között. E kettős folyamatot az tette lehetővé, hogy „Jókaitól számíthatjuk az anekdotának nemzeti útra való terelését, a humornak, a komikumnak az

ún. „magyaros észjárás” jellemezte eredeti, nemzeti formáit. Azok a tréfás történetek, amelyeket az ő olvasóközönségéből létrejött gyűjtőtábor százával szolgáltat kezéhez, „ha a folklorizáció útján is, de már mély gyökereket vertek a magyar népköltészetben”. (161–162.) Népköltészetünkben még most is érezhető *A magyar nép élce szép hegedűszóban* c., 1872-ben kialakult gyűjteményének (voltaképpen *A magyar nép adomái* c. mű harmadik változatának) hatása, amely „legnagyobb sikerű, legnépszerűbb” hasonló kiadványunk. Így 1966-ban „a nagymohai Mátyás Dénes értékes és szép repertoárjából számos Jókai-anekdota került lejegyzésre”. Erdélyi néprajzi szakgyűjtők más népi elbeszélők előadásában is rögzítettek olyan adomaszövegeket, „amelyeknek forrása szintén Jókai műve, A magyar nép élce lehetett”. Számos hasonló szöveget idéz Vöös könyve is, amelyeket erdélyi, sőt Erdélyen túli terület népi adomamondóinak ajkáról, Görgényüvegcsúr (208.) Nagymoha (209.), Magyarpéterfalva (215.), Magyarszentmárton (258.), Trunk (291.), Halmágy (264.), Ketesd (317.), Szék (360., 363.) stb. községekben jegyezték fel.

Sándor István *Adomák és adomafunkciók Jókai életművében* c. dolgozata (a Kerényi Ferenc és Nagy Miklós szerkesztette *Az élő Jókai* c. tanulmánygyűjteményben, Bp. 1981. 65–87.) történeti alakulásában kíséri nyomon írónkak a szerény műfaj iránt kibontakozó érdeklődését. Bár e vonzalma a szülői háztól iskoláinak állomásain és szerkesztésében megjelent folyóiratokon át nyomon kísérhető, s a szabadságharc eseményeihez, hősi alakjaihoz fűzött anekdotákig töretlen folyamatnak látszik, az önkényuralom napjaiban az újrakezdés jegyében éled meg. Első stádiumában nem nélkülözheti az emlékeztetés funkcióját, a népet ért megaláztatás finom felhangjaival vagy allegorikus utalásokkal véve célba mély sérelmeinket. Utóbb felismerve adomavilágunk sajátosságát, amelynek hazai állományában népünk életvitelének színei különös elevénységgel mutatkoznak meg, a műfaj határai között mintha különállásunk, „másságunk” hangsúlyozásával függetlenségünk ügyéhez szolgáltatna adalékot. Majd miként a közelmúlt politikai-társadalmi életének nemes alakjairól mintázott regényhőseinek példájával, úgy kismanesipolgári-paraszti szájon hagyományon élő adomáinkkal is a vigasztalás, a letörtséget és tehetetlenséget oldó régi patriárkális jókedv és önbizalom újraélesztése volna a célja. Ezekben az állomásokon át jut el a felismeréshez, hogy a műfaji tradíció a maga roppant kiterjedtségében egyúttal irodalmi értéket is képvisel; s nemcsak nyersanyagként, amely esetleg szépirodalmilag feldolgozásra vár, hanem önmagában is, mint folklorműforma, amely közszájon forogva csiszolódik, keresi külön-külön apró szövegeinek mind kristályosabb, művészbib változttá tisztulását.

Észtétikai és folklór szempontból egyaránt figyelmet érdemelnek ezek

után elméleti vizsgálódásai a magyar adoma és általában a magyar néphumor kérdéseiről. Kísérletet tesz a humor számára különösen nyitott műfajok, műfajcsoportok elhatárolására, adomáinkon belül a tájak, etnográfiai csoportok, társadalmi osztályok, rétegek bemutatását célzó szövegek elhatárolására. Majd kiszélesítve vizsgálatait *A magyar néphumor* c. akadémiai székfoglalójában a kevés figyelemre méltatott adomát, anekdotát népi karakterünk tükrözése szempontjából vizsgálja, és nemzetközi távlatokba helyezve a benne kibontakozó kép történelmi-társadalmi árnyaltságára hívja fel a figyelmet. Az önkényuralom viszonyaira célozva hangsúlyozza, hogy „német törvénykönyv paragrafusait lehet magyarra fordítani”, az adoma viszont ellenáll.

A Kriza Ildikó szerkesztette gyűjtemény, *Kriza János és a kortársi eszmemórálok. Tudománytörténeti tanulmányok a 19. századi folklorzisztikáról* (Bp. 1982.), Sándor István dolgozatát közli *Jókai, az etnográfus* címen (203–215.). Arról a sokoldalúságában is kiemelkedő teljesítményről nyújt áttekintést, amelyet a néprajz szakterületén írónk munkássága történelmileg képvisel. Szépirodalmi műveiben, szorosabban tanulmány jellegű írásaiban, útirajzaiban, folklór jellegű gyűjteményeiben, s végül a néprajzi jelenségek országos felmérését célzó vállalkozásában, az *Osztrák–Magyar Monarchia Írásban és Képből* c. mű hazánkkal foglalkozó vastkos kötetében, valamint a Magyar Néprajzi Társaság megszervezésében egyaránt a néprajz elkötelezett, buzgó munkásának mutatkozik. Jókai nézete szerint ugyanis az etnográfia a nép, népünk „önmagához való hűségét hivatott ápolni”. Ilyen szempontból különösen jellemző *A magyar nép adomái* c. gyűjteménye, az első olyan anekdotagyűjtemény, amely „élő forrásokból, közvetlen hallomásból” származó szövegeket adott olvasói kezébe, „s hol szűkítve, hol bővítve anyagát”, változó címeken 1856-tól 1914-ig 15 kiadást ért meg. Nemcsak összefogta tehát, hanem századunkig közvetítette „a régi, Világos előtti Magyarország jókedvének dokumentumait”, hanem „népünk emlékezetébe rögzítve fenn is tartotta őket”, képet adva egyúttal a 19. század elejének jellemző típusairól. „Tájadomák” – „osztályadomák” – „fajadomák” címszó alá foglalt szövegei egész kis társadalmi körképet közvetítenek az utókorak.

Buzinkay Géza *Műfordítások és poétai rugamok. XIX. századi élclapjaink paródiái és travesztíái* c. összeállításában (Bp. 1983. 364 l.) az Üstökös mint „laptípus” kap az utószóban elismerő méltatást. Első olyan élclap-punknak minősíti (az 1848-ban kiadott Charivari c. hasonló, ám rövid életű kísérlet után), amely évtizedeken át fennmaradt sajtóéletünkben. Hosszú életét a tanulmány szerint éppen műfajainak köszönhetette: „Elsősorban anekdotákat és adomákat közölt”. Politikai vonatkozásait az ország állapota szabta meg; bár ilyen szempontból „eleinte tartózkodó volt”. Az idők változása

cánk az 1860–61. évektől észlelhető Jókai folyóiratában, amikor „a centralizált abszolutizmus idején” további, részben már kifejezetten politikával foglalkozó élelciklop is sorra jelentek meg.

Sőtér István *Világos után. Nemzet és haladás Aranytól Madáchig* c. műve (Bp. 1987.) Jókai első korszakát elemző fejezetében (549–578.) vizsgálja „a különcök” és „az anekdota” jelentőségét az író alkotásmódjának alakításában. Sőtér szerint az anekdota a „nemesi-vármegyei élet sajátos terméke, a ugyanakkor népi eredetű is”, a műfajhoz pedig Jókait „a különőség, az érdekesség igénye”, „a valóság különös, érdekes oldalának keresése” vezette el. A különöcségek ugyanis „a kapitalizálódás előtti, decentralizált, elzárt egységekbe széthullott ország termékeny talaja”. Az anekdotát „a kihívó, különc egyéniségek és sorsok termék”, úgyannira, hogy az anekdotából születő irodalmi képlet „maga is különrealizmus”. Ez a különleges társadalmi meghatározottság magyarázza az írók első korszakára jellemző anekdotacsoport szinképét. „A Jókaival hirtelen fejlődő magyar regény eszközüvé vált az anekdota – hálás, bravúros eszközüvé.” Anekdotáink gyűjtése így írói fejlődésének megalapozása szempontjából alapvető jelentőségű. Am „a magyar társadalom fejlődése mihamar olyan új emberi viszonyokat, olyan jellemvonásokat és helyzeteket, vagyis olyan új valóságot hozott létre, melynek bemutatására az anekdota, sőt a realizmussal elegy romantika sem bizonyulhatott már alkalmasnak” (573–574).

A *Magyar Néprajz* c. Paládi-Kovács Attila szerkesztette összefoglalt anekdotésiai kiadvány V. kötetének (Bp. 1988.) lapjain, az Anekdota c. fejezetben (167–212.) Sándor István a műfaj vizsgálatának történeti áttekintésére is kitér. Eszerint: „A magyar anekdota első, gondosabb tanulmányozója Jókai Mór volt. Paraszti, kismemesi, kisvárosi közösségek, társaságok jókedvének dokumentumait állította össze A magyar nép adomái (1856) c. kötetében, túlnyomórészt a szabadságharc előtti évtizedek anekdotáiból. Ő tett kísérletet *A magyar néphumorról* (1860) c. akadémiai székfoglalójában anekdotáink nemzeti karakterének, a bennük jelentkező szemlélet sajátos történeti-társadalmi árnyaltságának meghatározására is. Példája nyomán külön-külön anekdotáskönyvek mutatják be sorban a magyar társadalom egyes típusait.” Kezdeményezője volt a tájaink, etnográfiai csoportjaink köré szövődött anekdoták tanulmányozásának is.

Rónay László *Az átmeneti kor irodalma* c. tanulmánya szerint (Vigilia 1992. 7. sz. 531. l.) Jókai „a magyar próza egyik meghatározó jellemzőjét, az anekdotát kiragadja egyedi jelentéstartományából és nemzeti színnel ruházza fel, megteremtve ezzel a magyar próza egyik legsajátosabb kifejezési módját.”

SZÖVEGVÁLTOZATOK

Jókai adomái pályájának első évtizedeiben maga szerkesztette időszaki kiadványok, folyóiratok, naptárak lapjain jelentek meg, utóbb azonban e műfajt képviselő alkotásait kötetbe foglalva is kiadta. (*A magyar nép adomái*. Pest 1856. *A magyar nép adomái*. 150 új adomával bővített kiadás. Pest 1857.) Ezt követően ismét időszakosan megjelenő albumok, folyóiratok, naptárak — ismét Jókai maga szerkesztette kiadványai — adják közre az író keze ügyébe kerülő vidám történetkéket.

Szövegkritikai munkánkat a kiadás részére megszabott elvek szerint végeztük. (Vö. *Kiadásunk főbb elvei*. JKK R 1. k. 298–318.; és *A Jókai kritikai kiadás sajtó alá rendezésének új szempontjai*. JKK 24. k. 299–307.) Ennek megfelelően helyesírási szempontból — mint az a R és az Elb sorozatában történt — a korszerűsítés elvét követtük, megőrizve a táji, réteg- és csoportnyelvi sajátosságokat a Jókai rögzítette módokon.

Az adomákat megjelenésük időrendjében törekedtünk a JKK e kötetében felsorakoztatni. Ezt a törekvésünket azonban keresztezte az a tény, hogy az író adomákat tartalmazó kötetei a szövegeket nem egymástól független, tetszőleges egymásutánban, halmazként közlik, hanem fejezetekbe foglalják, amelyek a magyar társadalom egyes rétegeinek, táji, nemzetiségi, foglalkozási csoportjainak típusait óhajtják bemutatni. E kötetek tehát a maguk egészében önálló alkotásoknak, átgondolt felépítésű műveknek tekintendők. A JKK elvi előírásainak megfelelően pedig mint első kötetkiadások az adomák itt közölt formájukban szolgálnak alapszövegül korábbi és későbbi közlési módjokkal, mint változatokkal szemben. A JKK elveinek megfelelően tehát az első kötetkiadásokig a kötetbe föl nem vett adomákat időrendben, a kötetbe foglaltakat pedig a kötetek Jókai megszabta egymásutánjában sorakoztatjuk fel. A Jegyzetek keretében az egyes adomák korábbi és későbbi változatainak megjelenési helyéről és idejéről is számot adunk. A kötetkiadásokat követően ismét az író szerkesztésében megjelent albumok, naptárak, s végül humoristicus folyóirata, Az Üstökös évfolyamai biztosítanak teret adomáinak; így ezeknek sorrendjét a JKK e kötetében szorosán közlésük időrendje szabhatja meg.

Le kellett számolnunk azzal a közkeletű tévedéssel, mintha az író említett adomakönyvének még egy további, 1865-ben megjelent kiadása is lett

volna. „Harmadik kiadás” jelzéssel jelent meg azonban Jókainak *A magyar nép élce szép hegedű szóban* című munkája, amely *A magyar nép adomái c. gyűjteményének* anyagát erősen megrostálja, viszont 21 további, provenienciát nélküli szöveggel meg is toldja. E számos, további kiadást megért mű toldalék részét – kívül esvén a Bach-korszak adomáinak során – a JKK c. kötetében mellőznünk kellett; a korábbi kötetekből ismert szövegekhez azonban e kiadvány egyes darabjai további változatokat szolgáltatottak.

Szövegváltozatokként nem ritkán egyes adomák címének változataival is találkozunk. Egyes szövegek olykor éppenséggel cím nélkül szerepelnek eredetileg, csak további kiadásaik során kapnak címet, elvértve akkor sem. E cím nélküli darabok már *A magyar nép adomái* című gyűjtemény lapjain megbújva is úgyszólván láthatatlanná váltak. A JKK nagyszámú adomája közt feltalálásuk biztosítása végett az első kiadásban cím nélküli szövegek címéül a második kiadásbeli címüket, s ha itt sincs címük, kezdő szavukat használjuk a folytatásra utaló három pont kíséretében. Ezeket a jelen kötetben szögletes zárójelbe foglaltuk. Az Osztályadomák címen alfejezetekbe osztott adomacsoportokat Jókai sorszámokkal óhajtotta ellátni, a MNAd és az MNAd2 lapjain azonban a III. Színészi adomák fejezetét követően a sorszámozást abbahagyta. Utóbb a MNÉlc c. további kiadásban a sorszámozást következetesen végrehajtotta, a gyűjtemény felépítése, s vele az írói koncepció így vált végül is világossá. Így ezt a szerény kiegészítést az első kiadásokhoz képest vállalnunk kellett. Ez felel meg egyébként a MNAd élen Tartalom címen közölt eredeti tervének is.

A szövegváltozatok sorát a szövegeltérésekre kellett korlátoznunk, ennek megfelelően a helyesírási, írásmódbeli változatokat csak akkor vettük figyelembe, ha a szöveg jelentésének árnyalása szempontjából is változatokat képviseltek.

Az idéző és gondolatjelek alkalmazásában tapasztalható egyenetlenségeket meg kellett szüntetnünk; a napjainkban közkeletű módon biztosítottuk használatuk következetességét.

A Bach-korszaknak Jókai kiadványaiban rögzített adomái, amelyeknek gyűjtésében mint ismeretes, olvasói is részt vettek, azt a megfigyelést nagyon valószínűsítik, hogy irodalmi és köznyelvünk a 19. század első felében jött létre, s lényegében „a magyar nyelvnek a nyelvjárások és regionális irodalmi nyelvek fölé emelkedő, nagyjában egységes formája, minden magasabb szintű írott és beszélt nyelvi tevékenység eszköze”. (Fábián Pál: *A XIX. század magyar nyelve és Jókai*. In: *Az élő Jókai. Tanulmányok*. Szerkesztette Kerényi Ferenc és Nagy Miklós. Bp. 1981. 35–55.) Jókai ehhez a nyelvi normához szerencsés érzékkel zárkózik fel adomagyűjteményeiben és időszakos kiadványaiban. Olvasóinak, gyűjtőtársainak népes tábora pedig önmagában is amellett szól, hogy az országos társadalmi igény „az irodalmi

nyelvi eszmény minél tökéletesebb megvalósítását, illetőleg tökéletesítését várta és kívánta Jókaitól". (Uo. 36.)

Az író Bach-korszakbeli adomái azonban arról is tanúságot tesznek, hogy esztétikai megfontolásból típusok jellemzése végett a kialakult irodalmi nyelvbe alkalmilag ízléssel és tapintattal, jelzésszerűen nyelvjárási, csoportnyelvi vagy éppen nemzetiségeink nyelvéből kölcsönzött szavakat, kifejezéseket is vegyít. Így kapnak helyet a palóc nyelvjárás jellemzésére az efféle mondatok: „innám een abaó” (103. sz.), „een leszek akkor hibás” (105. sz.) A székelyek beszédét ismertebb tájszavaik teszik jellegzetessé: „kiállt a hiju alá” (109. sz.), „a súly egyen meg” (110. sz.). Több adoma szólaltatja meg a cigányt a maga sajátos akcentusával: „a guba csak jó volna, [...] de azs idő nem hozzsá való” (354. sz.), „azs a fekete holló [...] fel akará falni azsokat azs ártatlan tyukokat” (364. sz.). Jelzi Jókai a zsidós beszéd sajátosságát is: „benne van-e a kontraktusban »chirchiter«?” (241. sz.), „Ahány szál fű terem Khákhon – Annyi istennyila csapja a tekintetes uramat nyákhon.” (242. sz.) Az „oláhokról” szóló adomákba ugyancsak jellemzés céljából éppenséggel román szavak kerülnek: „csej muná, na mincsuná” (366. sz.), „Dumnye! Kend az az ember... ? (205. sz.)

Jelentéstani szempontból értékes megfigyeléseit írónk *Nyelvsajátságok* címen külön fejezetben csoportosítja, bizonyos humoros felhanggal biztosítva helyüket az adomák sorában. Ilyen megfigyelése, „az állatok nevei mint vétettek át műszerek neveiül” (225. sz.); másik sajátság írónk szerint „a köznép által szokásos nyelvhasználatban az irodalmilag elfogadott eszméknek egészen más fogalmakra felhasználása” (226. sz.) – mint pl. szabadság – országos vásár, igazság – útlevel stb.; csokorba szedi továbbá a betűszedők nyelvének sajátságos szavait, kifejezéseit (227. sz.), száz kifejezést közöl nyelvünkbeli a verekedésre (229. sz.), novella formában kísérli meg bemutatni a magyar gyermeknyelvet (230. sz.). Végül humoros kísérlete Jókainak – nem minden politikai célzás nélkül – „a német nyelvből a magyarhoz hasonló hangzású, de eltérő értelmű szavaknak összeállítása”. (371. sz.) Adomás könyveinek keletkezéstörténetében szólunk a társaséletben szórakozásként űzött filológiai játékokról, amelyeknek egyúttal jelentéstani vonatkozásaik is lehetőséget biztosítottak arra, hogy helyet kapjanak adomagyűjteményeiben.

AZ EGYES ADOMÁK JEGYZETEI
AZ ÖNKÉNYURALOM ELSŐ ÉVEINEK
SAJTÓJÁBÓL

PESTI RÖPÍVEK 1850

1

TÁRSAS ÉLETI SZEMLE

M: PR próbaszáma 22. xxx írói jellel, és 1850. okt. 6. 1. sz. 23. xx írói jellel.
Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 8 cm *Társas életi szemle* – egyúttal a PR egyik állandó rovatának is címe
- 1-2 *sajtószabadság* – a humoros írás éppen a cenzúra legszigorúbb szakaszában, s hozzá még az aradi vértanúk kivégzésének első évfordulóján jelenik meg
- 5 *clubbista* – klubtag, társasköri tag; Jókai itt a francia forradalmat előkészítő jakobinus klubra céloz.

2

EGY KIS SZÜRETI BILLET DOUX A SZERKESZTŐHÖZ

M: PR próbaszáma 26. xxx írói jellel és 1850. okt. 6. 1. sz. 24. xx írói jellel
Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 8 cm *billet doux* – szerelmes levél, amelyet az aláírás szerint az ötvenakós hordó ír a szerkesztőhöz, panaszolván, hogy a kocsmáros a benne tárolt bort egyre újra vízzel tölti fel
- 5-6 *vasba veretve* – a humoros hangű szöveghez az olvasó az októberi kivégzések első évfordulóján önkéntelen a bebörtönzöttek képzetét társítja
- 11 *priznici káirat* – a hidegvizes borogatással való gyógykezelés nevét a kúra lelkes apostolatól, Priessnitz Vencel (*Wenzel*) (1799–1851) osztrák földművestől kapta

[HOL VOLT, HOL NEM VOLT...]

M: PR próbaszáma 26. xxx írói jellel, és 1850. okt. 6. 1. sz. 24. xx írói jellel, cím nélkül

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 8 3-4 *elhozzák a koronát* – Világos után a szentkoronát Szemere Bertalan miniszterelnök Orsova mellett elásatta, csak 1853-ban találták meg. Az anekdota valamely, a korona felkutatására tett akcióra utal
- 4 *bavariai Ottó* – Wittelsbach Ottó 1180-ban kapta hűbérül Barbarossza Frigyesztől a bajor hercegséget, őt tekintik a család őségnek
- 9 14 *kalcsipuska* – lyukas kulcsból, gyufa fejből és szögből álló játékpuska; ügyesen forgatva kemény tárgyra csapják, így durran (vö. Néprajzi Lexikon)

[TOM POUCE-T...]

M: PR próbaszáma 26. xxx írói jellel, és 1850. okt. 6. 1. sz. 24. xx írói jellel, cím nélkül

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 9 1 *Tom Pouce* – a francia mesékben a Hüvelyk Matyi, Babszem Jankó-féle apró, de ügyes alakok neve. Jókai írása Tom Pouce nagy híró társulatának hazai föllépése alkalmából készült, erről a PR külön cikkben is megemlékezett: „Tom Pouce Pesten van, Tom Pouce holnap föl fog lépni a német színházban, az a híres general Tom Pouce, az ő híres pantomim társaságával. Látni fogjuk korunknak egy törpeségét, mely előttünk még újdonság, akkor midőn annyi törpeségét megszoktuk már látni. Látni fogjuk azt a kis babszem Jankót, akihez hasonló szellemileg csak népregéinkben fordul elő, de annál több az életben.” (PR 1850. okt. 20. 3. sz. 89.)
- 6 *kocsi-zseb* – városi lovaskocsik ajtóbérlésében zseb formán kialakított táská

Lap: Sor:

- 9 2 *sallang* – a lószerszám bőrből készült fodros dísze
9 *maitre de couche* – kocsi főnök

5

[A MINAP ESETLEGESEN...]

M: PR próbaszáma 26. xxx írói jellel, és 1850. okt. 6. 1. sz. 24. xx írói jellel,
cím nélkül

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 10 4 *indigena* – a hazai törvényhozás által magyar állampolgárságot
nyert idegen személy

6

REGÉNY LEVELEKBEN

M: PR 1850. okt. 6. 1. sz. 24–25. xx írói jellel

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 11 20 *mameluk* – egyiptomi rabszolgatestőrség tagjainak neve, tes-
tületük ott rendkívüli befolyásra tett szert; nálunk átvitt érte-
lemben: a kormánytámogató képviselők gúnyneve

7

SEMMI KÜLÖNÖS

M: PR 1850. okt. 13. 2. sz. 55. xx írói jellel

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 11 2 *Bergheer* – Jókai korában európai hírvívű bűvész, hazánkban is
többször fellépett meglepő mutatványával
5 *Kalis igazgató alatt* – a német színház igazgatóváltzásáról a PR
ugyanezen száma a napi hírek rovatában is megemlékezik;
„A német színház igazgatóságát Haimer vette át, s biztatja a

közönséget, hogy majdan jó operát fog öszveütni. Vederemo!
Hogy mennyire lejárt az intézet hitele, bizonyítja az is, hogy
Haimer kénytelen a begyűlt előfizetési díjt a tanács kezébe
letenni.”

8

IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS EN MINIATURE

M: PR 1850. okt. 13. 2. sz. 55. xx írói jellel

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 1 *Squear* – az önkényuralom mondvacsinált pöreire célzó anekdotában, amely kevéssel az aradi kivégzések első évfordulója után jelent meg, az angol squeak, ‚besűg‘, ‚spiciskedik‘ igéből alakított szócsinálmány
- 2 *Smick* – vö. a ‚lapdát gyöngén ütöget‘ jelentésű angol smick igét
- 12 5 *laptáztál* – a gyermeknyelvi vagy nyelvjárási szóalak a szereplő életkorára, állapotára, s így ártatlanságára céloz

9

ÚJ DIOGENÉSZ

M: PR 1850. okt. 13. 2. sz. 55. xx írói jellel

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 11 1 *Bierherr* – söriszák
- 5 *Hol Sie der T...* (ti. der Teufel) – vigye el az ördög

10

EGY KIS TÉVEDÉS

M: PR 1850. okt. 13. 2. sz. 55–56. xx írói jellel

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 13 15 *auctoritativus* – tekintélyparancsoló

11

RÁSZEDETT UZSORÁS

M: PR 1850. okt. 13. 2. sz. 56. xx írói jellel

12

[K. SZABÓMESTER...]

M: PR 1850. okt. 13. 2. sz. 56. xx írói jellel

13

DENIQUE POGÁNY

M: PR 1850. okt. 13. 2. sz. 56. xx írói jellel

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

14 ^{cfm} *denique* – tehát

9 *Cirque Olimpic* – helyesen Cirque Olympien, azaz olümposzi színpódium. A papírkard okozta baleset alkalmat ad írónknak egy újabb oldalvágásra az önkényuralommal szemben.

14

[A FRANCIA HÁBORÚBAN...]

M: PR 1850. okt. 13. 2. sz. 57. xxx írói jellel

15

[EGY KIS EGYFELVONÁSOS VÍGJÁTÉK...]

M: PR 1850. okt. 13. 2. sz. 56–57. xx írói jellel

16

[A SZENT GELLÉRT HEGYÉRŐL...]

M: PR 1850. okt. 13. 2. sz. 57. xx írói jellel, cím nélkül

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 17 6-7 *tavaí bombákat* – 1849 május közepén Heinrich Hentzi osztrák tábornok, Buda várának védője, a pesti dunapart polgári épületeinek bombázásával a barbár hadviselés példáját szolgáltatta

17

TRAGIKUS HATÁS

M: PR 1850. okt. 20. 3. sz. 87. xx írói jellel

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 17 11 *Uriel Acosta* – Karl Gutzkow (1811–1878), az „Ifjú Németország” (Jungdeutschland) írócsoportjának tagja, jeles drámaíró, e zsidó tárgyú darabjával szerte Európa színpadjain sikert arat

18

[AZ ALFÖLD EGYIK VÁROSÁBAN...]

M: PR 1850. okt. 20. 3. sz. 88. xx írói jellel, cím nélkül

19

HASONLATOK A HÁZASSÁGRÓL

M: PR 1850. okt. 20. 3. sz. 88. xx írói jellel

20

[EGY FÓVÁROSI SIHEDER...]

M: PR 1850. okt. 20. 3. sz. 88. xx írói jellel cím nélkül

21

[„ILKA” OPERA ELŐADÁSA UTÁN ...]

M: PR 1850. okt. 20. 3. sz. 88–89. xx írói jellel

Lap: Sor:

- 19 cím „*Ilka*” opera – Doppler Ferenc „*Ilka és a huszártoborzó*” c. operáját a Nemzeti Színház 1849 decemberében mutatta be
- 4 *verbung* – a katonatoborzás régi módja, bábépszokó legények katonasorba csábítása díszes katonaruhában, zeneszórá járta tánc, a „*verbunkos*” által

22

[A NAPOKBAN, A ZSIBÁRUS UTCÁBAN...]

M: PR 1850. okt. 27. 4. sz. 120. xx írói jellel, cím nélkül

23

[EGY CSIZMADIA...]

M: PR 1850. okt. 27. 4. sz. 120–121. xx írói jellel, cím nélkül

24

RITKA ADAT

M: PR 1850. okt. 27. 4. sz. 121. xx írói jellel

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 20 cím *Ritka adat* – a címet az anekdotához fűzött jegyzet magyarázta: „De La Grange asszony, kedvelt vendégünk, öt hónapi ittléte alatt, noha minden héten háromszor a legfárasztóbb szerepekben énekel, mégis csak egyetlen egyszer voná vissza fellépését – s ekkor is valódi szemgyulladás miatt. Ez érdem – énekesnők életében ritka dolog.”
- 21 23–24 *de morbis ordinariis primadonnice* – a primadonnák közönséges betegségeiről

25

[EGY MÉSZÁROS...]

M: PR 1850. okt. 27. 4. sz. 122. xx írói jellel, cím nélkül

26

[EGY TÁRSASÁGBAN A MINAP...]

M: PR 1850. nov. 3. 5. sz. 152–153. xx írói jellel, cím nélkül

27

VÁLLALKOZÁSI SZELLEMEK

M: PR 1850. nov. 10. 6. sz. 184. xx írói jellel

DÉLIBÁB 1853

28

EGY SZERELMES REGÉNY A HIRDETÉNYEK KÖZÖTT

M: Db 1853. első félév, febr. 27. IX. sz. 287–288. x²x szerzői jellel

29

SAJÁTSÁGOS VÉGRENDELET

M: Db 1853. első félév, febr. 27. IX. sz. 288. x^xx szerzői jellel

30

NEKEM HOZTÁL VALAMIT?

M: Db 1853. első félév, febr. 27. IX. sz. 289. x^xx szerzői jellel

31

[EGY ÓCEÁNONTÚLI LAP...]

M: Db 1853. első félév, márc. 20. XII. sz. 381. Δ szerzői jellel, cím nélkül
Tárgyi magyarázat

l.ap: Sor:

- 26 2 *Alboni* – a két énekesnő közül Jókait a csodálatos althangú Marietta Alboni, Rossini tanítványa ihlette meg (1826–1894), aki 1846. jún. 23-án Pesten is fellépett Donizetti Linda c. operájában. (Vö. JKK R. 58. k. 304. és CB I. 358–361.)

32

[ABDELKADERREL TÖRTÉNT...]

M: Db 1853. első félév, márc. 20. XII. sz. 381–382. Δ írói jellel, cím nélkül

Tárgyi magyarázat

l.ap: Sor:

- 2 cím *Abdelkader* – helyesen: Abd-el-Kader; Algír utolsó emírje, a franciák ellen tizenöt évig védte országa függetlenségét (1832–1847), míg végül francia fogságba esett

33

YANKEE PUFF

M: Db 1853. első félév, márc. 20. XII. sz. 382. △ írói jellel
Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 27 cím *Yankee* – jenki
puff – felfújtt dicséret, reklám

34

[A MOSTANI POROSZ KIRÁLY...]

M: Db 1853. első félév, márc. 27. XIII. sz. 418. △ írói jellel, cím nélkül
Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 28 1 *A mostani porosz király* – IV. Frigyes Vilmos, uralkodott 1840–
 1861-ig
 9 *consistorium* – vizsgaelnökség
 12–13 *da capo* – zenei műszó: előlről

35

[VAN EGY BIZONYOS VÁROSBAN...]

M: Db 1853. első félév, márc. 27. XIII. sz. 418. △ írói jellel, cím nélkül

36

[VÁROSI ASSZONYYSÁG]

M: Db 1853. első félév, márc. 27. XIII. sz. 418. △ írói jellel cím nélkül

37

A VISUM REPERTUM

M: Db 1853. első félév, márc. 27. XIII. sz. 418. △ írói jellel
Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 29 cím *Visum repertum* – látélet
3 *species tallér* – különleges tallér

38

HAYDN CORRESPONDENTIAJA

M: Db 1853. első félév, máj. 1. XVIII. sz. 576. △ írói jellel
Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 29 cím *correspondentia* – levelezés

39

A KOVÁCS MINT FOGORVOS

M: Db 1853. második félév, szept. 18. XII. sz. 380. x^xx írói jellel NT 70. 1.
Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 30 9 *tilógus* – állatgyógyító felcser
25 *trabális* – drabális, tenyeres-talpas

40

RÉGI FOGALMAK

M: Db 1853. második félév, szept. 18. XII. sz. 380. x^xx írói jellel

41

[LORD MAXWELL...]

M: Db 1853. második félév, szept. 25. XIII. sz. 410. x^xx írói jellel, cím nélkül

42

TELL VILMOS PÁPASZEMMEL

M: Db 1853. második félév, szept. 25. XIII. sz. 411. + + írói jellel
Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

33 cím *Tell Vilmos opera* – Gioacchino Rossini (1792–1868) 1829-ben szerzett operája

43

[KÉT MAGYAR LAPSZERKESZTŐ...]

M: Db 1853. második félév, nov. 20., XXI. 669. + + írói jellel, cím nélkül

44

[EGY AMERIKAI VEGYTANÁR...]

M: Db 1853. második félév, dec. 11. XXV. sz. 766. + + írói jellel, cím nélkül

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

34 4 *ilyen meg ilyen refrainekkel* – a vers tehát e megjegyzés szerint reklámparódia

MIBŐL LESZ A HÁBORÚ?

M: Db 1853. második félv, dec. 11. XXIV. sz. 767. + + + írói jellel
Tárgyi magyarázatok

I.np: Sor:

- 34 3 *II. Musztafa idejében* – a szultán 1685 és 1703 közt uralkodott
 35 7 *silihárok* – a szultán és a török főemberek fegyverhordozói
 12 *Maurocordato* – Scherielis Alexander Mauro Cordato (1636–1709) görög származású orvos és nyelvtudós, az egymást váltó szultánok háziorvosa és alkalmi tolmácsa. Jókai török tárgyú regényei ismételten említik (így JKK R. 4. k. 298. és 305.; 7. k. 134.).
 15 *kardomat senki sem veheti el* – az egykori francia követ esetét ekkoriban nyilván lord Raglan nem kevésbé merev, sőt kihívó magatartásának híre idézi Jókai emlékezetébe. A lord követként az angol király méltóságát kívánta hangsúlyozni a szultán előtt, s mivel a teremben a trónon kívül egyéb ülő alkalmatosság nem volt, ledobta bő ujjú köpenyét, a később róla elnevezett raglánt, s arra leült.

[N. SZ... BEN MINTEGY HARMINC ÉV ELŐTT...]

M: Db 1853. második félv, dec. 11. XXIV. sz. 768. + + + írói jellel, cím nélkül

[SZÖRNYEN SZEDTEVEDTÉZIK...]

M: Db 1853. második félv, dec. 11., XXIV. sz. 769. + + + írói jellel, cím nélkül

48

[UGYAN HOL TALÁLKOZHATNÁNK...]

M: Db 1853. második félév, dec. 18. XXV. sz. 793. + + írói jellel, cím nélkül

49

[NEMRÉG PÁRISBAN...]

M: Db 1853. második félév, dec. 18. XXV. sz. 793. x^xx szerzői jellel, cím nélkül

50

[VALAMI GYAPOTÜLTETVÉNYESNEK...]

M: Db 1853. második félév, dec. 25. XXVI. sz. 826. x^xx írói jellel, cím nélkül

51

[HÁROMSZOR VOLTAM MÁR AZ OLTÁR ELŐTT...]

M: Db 1853. második félév, dec. 25. XXVI. sz. 826–827. x^xx írói jellel, cím nélkül

52

[NEMRÉGIBEN EGY MŰ JELENT MEG BÉCSBEN...]

M: Db 1853. II. félév, dec. 25. XXVI. 830. + + szerzői jellel, cím nélkül
Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

39 4 *ambó* – kettős találat a lottón
szóló – egyes találat

Lap: Sor:

39 4 *ternó* – hármas találat

4-5 *qua- és quinternó* – négyes, illetve ötös találat

ORSZÁGOS NAGY NAPTÁR 1853.

ANEKDOTÁK ÉS ÉLETKÉPEK

53

[EGY ANEKDOTÁT BESZÉLNEK...]

M: ONN 1853. 60.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

41 1 *Napoleon Lajos* – I. Napóleon unokaöccse, aki mint a francia köztársaság elnöke 1851. dec. 2-án katonai államcsínnel feloszlatta a parlamentet, és 1852 novemberében az ország császára lett

54

[EGYSZER A SZÁSZ HERCEGSÉGI TŰZÉRTTEST...]

M: ONN 1853. 60.

55

[EGY ÍRLANDI PAP...]

M: ONN 1853. 60.

56

[EGY TÁBORNOKNAK VOLT EGY HÁZI KOLDUSNÓJE...]

M: ONN 1853. 60.

57

[EGY VARGAINAS ORVOSHOZ MENT...]

M: ONN 1853. 60.

58

[AZ UTOLSÓ SPANYOL HÁBORÚBAN...]

M: ONN 1853. 60.

59

[II. GUSZTÁV, SVÉD KIRÁLY...]

M: ONN 1853. 60–61.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

⁴³ 1 *II. Gusztáv* – helyesen: III. Gusztáv (1771–1792)
Bellmann – Bellmann Carl, Michael svéd költő (1740–1795);
életöröm és kétségbeesés közt vergődve énekszóban, gitár
mellett rögtönözte nagy hatású verseit

60

[EGY VÁNDORLÓ LEGÉNY...]

M: ONN 1853. 61.

61

[EGY HÁZALÓ KOLDUSNAK...]

M: ONN 1853. 61.

62

[ESIK AZ ESŐ; A PALÓC KOCSIS...]

M: ONN 1853. 65–66.

63

[A PAP HIRDET VALAMI CURENST...]

M: ONN 1853. 66.

64

[EGYSZER EGY LÓKÖTŐT...]

M: ONN 1853. 68.

ORSZÁGOS NAGY NAPTÁR 1854.

ANEKDOTÁK

65

[EGY TÁBLABÍRÓ MINDUNTALAN AZ UTÁN JÁRT...]

M: ONN 1854. 97.

66

[EJNYE ILYEN ADTA LOVA...]

M: ONN 1854. 97.

67

[RÁTÓTON VALAMIT VÉTETT A KOVÁCS...]

M: ONN 1854. 97.

68

[EGY IDŐBEN NAGY DIVAT VOLT...]

M: ONN 1854. 101.

69

[RUSZTON EGYSZER...]

M: ONN 1854. 101.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

47 1 *Ruszt* – városi jogú település Sopron megyében

A MAGYAR NÉP ADOMÁI 1856.
ANEKDOTÁK MÁTYÁS KIRÁLYRÓL

70

A CINKOTAI KÁNTOR

- M: I. MNAd 1–6. fenti címen
II. MNAd2 1–5. fenti címen
III. MNÉlc 3–7. fenti címen
Szövegváltozatok

L.ap: Sor:

51 20 *ez* (MNAd2, MNÉlc: *az*)

52 48 *összeüti* (MNAd2: *összeüte*, MNÉlc: *összeütlé*)

Tárgyi magyarázatok

L.ap: Sor:

51 5 *Hatvani kapu* – egykori pesti városkapu, amely a mai Kossuth Lajos utca és Múzeum körút sarkán állt *Galiotti ... jegyzékeiből vétegett* – Galeotto Marzio (1428–1483) műve: *De egregie, sapienter et iocose dictis et factis Matthiae regis* (Mátyás király elmés, bölcs és tréfás mondásairól és tetteiről) a Jókai művébe foglalt eseteket nem tartalmazza

18 *jeruzsálemi András* – II. Endre király népszerű neve 1217. évi kereszteshadjárata alapján

19 *apátúraság* – eredetileg szerzetes-tartományok főnökeinek neve, amelyet érdemeik elismeréséül utóbb világi papoknak is adományoznak

52 42 *kántorböjt* – a második világháborúig évenként négy alkalommal a hét három napjára előírt böjt, amely magyar nevét a „négy” jelentésű latin quattuor szótól kapta

53 78 *icce* – régi úrmérték, nyolc és fél dl

81 *rovás* – mennyiségek, így pl. a kiszolgált italok számának jelzésére fapálcára rótt vonás

71

II. RÓKA FOGTA CSUKA, CSUKA FOGTA RÓKA,
VARGA FOGTA MIND A KETTŐ

- M: I. MNAd 6–9. fenti címen
II. MNAd2 5–6. fenti címen
III. MNÉlc 7–9. fenti címen

EGYSZER VOLT BUDÁN KUTYAVÁSÁR

- M: I. MNA d 9-11. fenti címen
 II. MNAd2 7-9. fenti címen
 III. MNÉlc 9-12. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

57 47 *töméntelen* (MNAd2, MNÉlc: *töméntelen*)

A NAGY TÖK ÉS A NÉGY ÖKÖR

- M: I. MNAd 12-13. fenti címen
 II. MNAd2 10-11. fenti címen
 III. MNÉlc 13-14. fenti címen

*Címváltozat:**négy* (MNAd, MNAd2, MNÉlc: *nagy*)

KÖSZÖNTET A CSÁSZÁR

- M: I. MNAd 13-14. fenti címen
 II. MNAd2 11. fenti címen
 III. MNÉlc 13-14. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

58 5 *odavezeték* (MNAd2, MNÉlc: *odavezeték*)
szegény mondókájába (MNAd2, MNÉlc: *szegény a mondókájába*)*Tárgyi magyarázat*

Lap: Sor:

58 6-7 *láncos golyó* – két, láncsal egybekötött félgömbből álló egykori
ágyúlövédék

75

A KIRÁLY ORRA

- M: I. MNA_d 14–15. A király orra
II. MNA_d2 12. A király orra
III. MNÉlc 14. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

orra (MNA_d, MNA_d2: órra)

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 59 4 *valami nagy várost* – a szájhagyomány szerint Bécszet
13 *szotyák* – szlovák, különösen sárosi, zempléni

76

A TÉTÉNYI BÍRÓ LYÁNYA

- M: I. MNA_d 15–16. fenti címen
II. MNA_d2 12–14. fenti címen
III. MNÉlc 15–16. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 59 1 *utazva keresztül, a király hintaja* (MNA_d2, MNÉlc: *utazva keresztül a király, hintaja*)

77

ÁRVA PÉTER

- M: I. MNA_d 17. fenti címen
II. MNA_d2 14. fenti címen
III. MNÉlc 16. fenti címen

MÁTYÁS KIRÁLY KAPÁL

- M: I. MNAd 17–18. fenti címen
 II. MNAd2 18–19. fenti címen
 III. MNÉlc 20–21. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 61 6 monda (MNAd2, MNÉlc: mondá)
 10 nagyságos (MNAd2, MNÉlc: nagysága)
 12 szőlőbe (MNAd: szőlőbe)

A NEMES ÉS A CIGÁNYASSZONY

- M: I. MNAd 19–25. fenti címen
 II. MNAd2 20–25. fenti címen
 III. MNÉlc 22–27. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 62 13 mondd (MNAd, MNAd2, MNÉlc: mond)
 63 27 ád (MNAd2, MNÉlc: ad)
 49 verette (MNAd: vezette – sh.)
 59 csendességében (MNAd2, MNÉlc: csöndességében)
 64 61 oldalról (MNAd2, MNÉlc: oldalról)
 80 emelte ki a fejét (MNAd2, MNÉlc: emelte ki fejét)
 69 97 amíg az a nyakravalót (MNAd: míg az nyakravalót)
 101 tábortba (MNAd: táborból – sh.)
 honnan (MNAd: hanem – sh.)

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 62 1 Belgrád utolsó ostromakor – 1789-ben Laudon tábornok vezetésével

MÁTYÁS KIRÁLY LUSTÁI

- M: I. MNAd 25–26. fenti címen
 II. MNAd2 19. fenti címen
 III. MNÉlc 21–22. fenti címen

NEVEZETES FÉRFIAK ANEKDOTÁI

81

EGY MAGYAR BŰVÉSZ A MŰLT SZÁZADBÓL

- M: I. ONN 1853. 14–18. képpel, fenti címen
 II. MNAd 27–42. fenti címen
 III. MNAd2 28–30. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 67 6 amikor *a* tűzokádó (ONN 1853: a mikor tűzokádó)
 7 diákjait *I. Az őrdög és a diák*. Egykor (ONN 1853: diákjait. Egykor)
- 3 magokra (MNAd2: magukra)
 5 öldösi (ONN 1853: öldözi)
 8 elbujt (ONN 1853: elbújt)
 9 kemencében (ONN 1853, MNAd2: kemencébe)
 11 bújt (ONN 1853: búrt)
 14 ott *a* másik (ONN 1853: ott másik)
- 68 27 írta *s* onnan (ONN 1853: írta, onnan)
 29 lévén (ONN 1853: levén)
 36 miért (ONN 1853: mért)
 40 orral (ONN 1853: órral)
 41 reá (ONN 1853: rá)
- 42–43 erről meg amarról (ONN 1853: errül meg amarrul)
- 69 56 csudálkozott (ONN 1853: elcsodálkozott)
 67 mondá (ONN 1853: monda)
 75 elűnt (ONN 1853: elment)
- 70 82 ostoba. *II. Az éjféli lecke és a lúdláb* Egy más (ONN 1853: ostoba. Egy más)
 1–2 egyáltalában (ONN 1853: egyáltalában, MNAd, MNAd2: egyáltalában)
 15 könyvet (ONN 1853: könyvét)
 s *a* hóna alá (ONN 1853, MNAd2: s hóna alá)

- 16 csudálkozva (ONN 1853: csodálkozva)
 18 összegyűjték (MNA_d2: összegyűltek)
 21 ornátusban (MNA_d2: ornatásban)
 71 45 ordítá (ONN 1853: ordítá)
 52 az ördög. *III. A szolgáló szellemek* Valának (ONN 1853: az ördög. Valának)
 72 42 szellemnek. *IV. A szultáni ebéd* Sokkal (ONN 1853: szellemnek. Sokkal)
 73 3 meghíván (ONN 1853: meghívá)
 6 héttel már előbb b6 (ONN 1853: héttel előbb már b6)
 12 hová (ONN 1853: hová)
 23–24 láttak egyebet a tűzhelyen (ONN 1853: láttak a tűzhelyen)
 74 37–38 felkészített (ONN 1853. felékesztett)
 48 tudja (ONN 1853: tudra)
 53 emberek bölcsé szoktak (ONN 1853: ember bölcsé szokott)
 54 serbetig (ONN 1853: scherbethig)
 60 most nemcsak (ONN 1853: most már nem csak)
 61 vállfűzőket (ONN 1853: miedereket)
 62–63 perzsadohányból (ONN 1853: perzsadohányból)
 80 orrához (ONN 1853: órrához)
 75 94 szeráj (ONN 1853: serail)

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 67 1 [Bevezetés]
H... i – utóbb Jókai maga is feloldja a rövidítésbe rejtett nevet; így a 29. l. 2. sorában: "*Hatvani* jutalmat tett fel diákjai között", majd a 33. l. 19. sorában: „a két legokosabbat elküldék *Hatvanihoz*”.
- 69 52 *Infans, ut vervex stb.* – idézi a verset Jókai *Eppur si mouve* – *És mégis mozog a föld c.* regényében is, s ott magyar fordítását is közli éspedig versben:
 Báránkyént csecsemő, kis gyermek és anya és férj
 Kés, láng és kötelen s fájdalom által esék.
 (JKK R. 22. k. 23. l.)
- 80 *Per multum „cras! cras!” cito dilabitur aetas* – azaz: a sok, majd holnap! majd holnap!’ által gyorsan enyészik el az élet
- 73 9 *mandoletti bolt* – itt: olasz csemege-bolt

Lap: Sor:

- 74 54 *máslás* – a kiperéselt aszú törkölyére öntött borból „másodszor-
ra” készült kitűnő ital
pálmabor – a pálma virághüvelyéből vagy megfűrt tövéből
nyert lé

82

A KÜLÖNC

- M: I. ONN 1853. 61–62. fenti címen
II. MNAd 42–48. fenti címen
III. MNAd2 41–46. fenti címen
IV. MNÉlc 30–35. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 76 2 *nevezték* (ONN: *csúfolták*)
28–29 *kezdve egész Terentiusig* (ONN: *kezdve Terentiusig*)
77 40 *hogy tisztelendő* (ONN: *hogya a tisztelendő*)
49 *hiába* (ONN: *hijába*)
58 *mérföldet* (ONN, MNAd, MNAd2, MNÉlc: *mérföldet*)
55 *volt* (OMN: *vala*)
64 *szobából* (ONN: *szobából*)
78 66–67 *legjobbkat* (ONN: *legjobbat*)
67–68 *köpenyegje* (MNAd2, MNÉlc: *köpenyegje*)
76 *valami* (ONN: *valamely*)
77 *fellépnie* (MNAd2, MNÉlc: *föllépnie*)
81 *kifolozva* (ONN: *kifoldozva*)
83 *mást* (ONN: *más*)
86 *balogsütiségeit* (ONN: *balogsütiségét*)
90 *viszonza* (MNAd2, MNÉlc: *viszonzá*)
96 *házból* (ONN: *házából*)
79 100 *szálláson Nagy Pista* (ONN: *szállása Nagy Pistának*)
105 *estve* (ONN, MNAd2, MNÉlc: *este*)
107 *szállást többé* (ONN: *többé szállást*)
Nagy Pista (MNAd: *Nagy P.*)
113 *mikor magának* (ONN: *mikor neki magának*)

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 76 1 *Nagy Pista* – a vándorszínészet hőskorának legendás alakja, Jókainak egy akkori nyilatkozata szerint „egyike volt mind az életben, mind a színpadon legcomicusabb alakoknak” (Déli-

- báb 1853. 415.) Hasonlóan jellemzi Vas Gereben is A nemzet napszámosai c. regényében. Tagja volt egyébként 1818–19-ben a Kisfaludy Károly színműveinek sikerét megalapozó székesfehérvári „nemzeti játszó társaságnak” is.
- 76 29 *Terentius* – Publius Terentius Afer ókori római színműíró az i.e. 1. évszázadban
- 77 53 *Szapári Péter* – a német Birch-Pfeiffer Karolina (1800–1868) színdarabja, fordította Komlóssy Ferenc; az egykori kritika szerint „fércelmény”, de történelmi témája vonzó, és „zsúfolásig megtölté mindig a színházat” (Tudományos Gyűjtemény 1826. II. sz.)
- 78 86 *balogsüti* – kétbalkezes, ügyetlen
- 79 101 *Mór Ferenc* – Franz Moor, Schiller Die Räuber c. drámájának (1781) hőse
- 115 *Borgia Lucretia* – minden valószínűség szerint valamely német rémdráma a 18–19. sz. fordulójáról (nem pedig V. Hugo műve)

83

PETÓFIRÓL

M: ONN 1854. 100. cím nélkül
 MNAd 48–49. cím nélkül
 MNAd2 46. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

79 1 Egy időben *Petőfi*, a halhatlan (ONN 1854: Egy időben x^x a halhatlan)

Tárgyi magyarázat

80 6 *dóka* – posztóból készült, testhezálló, férfi felsőruha, dolmány

84

AZ ÜLDÖZŐ PALACSINTA

M: MNAd 49. cím nélkül
 MNAd2 47. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

80 3 Magyarországot (MNAđ: Magyarország)

85

ZRÍNYI MIKLÓS ADOMÁJA

M: MNAđ 49. cím nélkül
MNAđ2 47–48. fenti címen
MNÉlc 25–26. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

81 16 kellene őt vinnem (MNAđ: kellene vinni)

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

80 4 országos változás — a Wesselényi-féle szövetkezés

86

SÁNDOR CÁR A MAGYAR HÖLGYEKRŐL

M: MNAđ 50–51. cím nélkül
MNAđ2 48. fenti címen

87

A TUDÁKOS

M: MNAđ 51–52. cím nélkül
MNAđ2 48–49. fenti címen
MNÉlc 36–37. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

81 1 tudálékos (MNAđ2, MNÉlc: tudákos)

82 9 Alázzolgája (MNAđ2, MNÉlc: alázzolgája)

10 alázzolgája (MNAđ2, MNÉlc: alázzolgája)

14–15 vétetődni (MNAđ2, MNÉlc: vetetődni)

SZÉCHENYI

- M: MNAd 51–52. cím nélkül
 MNAd2 49–50. fenti címen
 MNÉlc 37–38. fenti címen

A CSAVARGÓ

- M: Db 1853. jan. 2. - I. félév 1. sz. 32. fenti címen
 MNAd 53–56. fenti címen
 MNAd2 50–53. fenti címen
 MNÉlc 38–40. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

83	18	<i>nála</i> (MNAd2, MNÉlc: <i>ennél</i>)
84	21	<i>mondá</i> (Db: <i>monda</i>)
	22	<i>világgá</i> (MNAd2, MNÉlc: <i>a világba</i>)
	26	<i>járásban</i> (Db: <i>járásában</i>)
	28	<i>erőtetéssel</i> (Db, MNAd, MNAd2, MNZElc: <i>erőtetéssel</i>)
	31	<i>szándékból</i> (Db: <i>szándékbul</i>)
	33	<i>téli</i> (MNAd: <i>tél</i>)
		<i>bekecst</i> (Db, MNAd, MNAd2, MNÉlc: <i>bekest</i>)
	44	<i>ily</i> (Db: <i>ilyen</i>)

A ZSELLYESZÉK

- M: Db 1853. jún. 19. – I. félév, 25. sz. 804. fenti címen
 MNAd 56–57. fenti címen
 MNAd2 53–54. fenti címen
 MNÉlc 40–41. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

85	5	<i>uradalami</i> (Db 1853: <i>urodalmi</i>)
	10	<i>jó</i> (MNAd2, MNÉlc: <i>jóf</i>)

l.ap: Sor:

85 14 *belelépett* (Db 1853: *belépett*)
érték lábai (Db 1853: *érték a lábai*)

91

A KÖNYVPUSZTÍTÓ

M: Db 1853. jún. 19. – I. félév 25. sz. 804.

MNAd 57. fenti címen

MNAd2 54. fenti címen

MNÉlc 41–42. fenti címen

Szövegváltozat

l.ap: Sor:

85 2 *himlőoltástól* (Db 1853: *himlőoltástul*)

92

AZ ANGOL MAGYARHONBAN

M: Db 1853. jún. 19. I. félév 25. sz. 804. cím nélkül

MNAd 57–58. cím nélkül

MNAd2 54. fenti címen

MNÉlc 42. fenti címen

Szövegváltozatok

l.ap: Sor:

86 1–2 *megszállani* (Db: *megszállni*)

7–8 *aludni* (MNAd2 MNÉlc: *aludni*)

8 *lánynak* (MNAd2, MNÉlc: *leánynak*)
mond (Db: *mondá*)

NÉPMESÉK

93

CSALÓKA PÉTER KALANDJAI

M: I. ONN 1853. 18–22. fenti címen

II. MNAd 59–73. fenti címen

III. MNAd2 55-67. fenti címen

IV. MNÉlc 43-55. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 87 1 Csalóközben (ONN 1853: Csalóközben)
2 hírtak (ONN 1853: hírtak)
4 fel (MNAd2, MNÉlc: föl)
5 *nevezték* (ONN 1853: *hivták*)
7 korcsmában (ONN 1853: kocsmában)
12 *sem* (ONN 1853: *se*)
17 korcsmároshoz (ONN 1853: kocsmároshoz)
félrehívtá (ONN 1853: félre hívtá)
18 neki húsz (ONN 1853: neki *előre* húsz)
21 korcsmárostól (ONN 1853: kocsmárostól)
88 28-29 adja *nekik el* (ONN 1853: adja *el nekik*)
35 korcsmáros (ONN 1853: kocsmáros)
38 *sapka* (ONN 1853: *sipka*)
39 emberségéből (MNAd2, MNÉlc: emberségből)
43 korcsmáros (ONN 1853: kocsmáros)
44 *talán* jól (ONN 1853: *tán eléggé* jól)
46 vágta a padlóhoz (ONN 1853: vágta *azt a* padlóhoz)
49 szólt erre *a másik ismét* (ONN 1853: szólt erre *ismét a másik*)
50 korcsmárost (ONN 1853: kocsmárost)
53 az vissza az ő fejéikhez (ONN 1853: az *pedig* vissza az ő fejéhez)
54 fejéikhez, míg (ONN 1853: fejéhez, *végre a két legény egymás*
fejéhez, míg)
54 *többé rajta* (ONN 1853: *rajta többé*)
57 dúl-fúlva (ONN 1853: *dulfúlva*)
89 81 utána (ONN 1853: *utánna*)
63 *hajlott* (ONN 1853: *hajolt*)
72 *lábam* (ONN 1853: *lábom*)
81 farkát, a lovat *pedig* (ONN 1853: farkát *s a* lovat)
82 a farkát rákötötte (ONN 1853: a farkát *pedig* rákötötte)
85 lovuk a sárba (MNAd2, MNÉlc: lovuk sárba)
87 mindenestől (ONN 1853: mindenestül)
88 felemelni (MNAd2, MNÉlc: fölemelni)
90 95 Egyszerre (ONN 1853: Egyszer)
97 *meztláb* (ONN 1853: *meztláb*)
104 mindemiknek (ONN 1853: mindegyiknek)
105 kiválasztott *egyert* (ONN 1853: kiválasztott *felet*)
105 *felhúzva* (ONN 1853: *felhuzva*)

Lap: Sor:

- 90 111 felhúzza (ONN 1853: felhuzta)
122 hiába (ONN 1853: hijjába)
126 korcsma (ONN 1853: kocsmá)
akit (MNAd2, MNÉlc: a mit)
- 91 131 csomó tulkot hajtva (ONN 1853: csomó tulkot és bárányt hajtva)
134 fenhangon (ONN 1853: fenhangon, MNAd, MNAd2, MNÉlc: fenhangon)
142 bújt (ONN 1853: búrt)
- 144-145 mészárosostul (ONN 1853, MNAd: mészárosostul, MNAd2: mészárosostul, MNÉlc: mészárosostól)
hitte, Liptóba (ONN 1853: hitte, hogy Liptóba)
- 92 165 kell, amivel (ONN 1853: kell hová, a mivel)
182 lányokat (ONN 1853: leányokat)
183 lány (ONN 1853: leány)
187 vele, aztán (ONN 1853: vele, és aztán)
191 lány (ONN 1853: lány)
- 195 sírjon, s másodsor (ONN 1853: sírjon és másodsor)
- 93 200 menyasszony (MNAd2, MNÉlc: menyasszonyi)
201 ígéretik (ONN 1853: ígéretik)
206 hiába (ONN 1853, MNAd: Hijjába, MNAd2, MNÉlc: Hijjába)
222 padlásajtótól (ONN 1853: padlás ajtóatól)
223 szabadulni (ONN 1853: szaladni)
- 94 237-238 magát a padlásra (ONN 1853: magát ismét a padlásra)
239-240 karjába (ONN 1853: karjaiba)
252 aluszol (ONN 1853: alszol)
- 95 264 fülbe (ONN 1853: fülébe)
268 elül (ONN 1853: elől)
269 rugdalódzál (ONN 1853: rugalódz)
273 rúgta hasba (ONN 1853: rúgta jól hasba)
281 menyasszonnyal, s hogy (ONN 1853: menyasszonnyal, hogy)
282 egyszerre (MNAd2, MNÉlc: egyszer)

Tárgyi magyarázatok

- 88 45 *sing* — régi, főként Erdélyben használatos hossz mérték, kb. 62 centiméter
- 91 157 *guba* — juhok gyapjából fűrtösen szőtt bő kabát
- 93 211-212 *aprószőlős lakodalmos kásátál* — a lakodalmi főétkezés egykori befejező fogása főként a Dunántúlon; tejből főtt, mézzel édesített, fahéjjal fűszerezett, aszalt gyümölcscsel dúsított darakása

A HÁROM BOTLÁS

- M: I. ONN 1853. 22–24.
 II. MNAd 74–80.
 III. MNAd2 68–73.
 IV. MNÉlc 56–61.

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 95 1 megé (ONN 1853: mögé)
 96 22–23 meg talál (ONN 1853: megtalál)
 35 mily (ONN 1853: millyen; MNAd: milly)
 97 45 halottaknak (MNAd2: halottaknak – sh.)
 55 ajtatosan (ONN 1853: ájtatosan)
 56 nyugasztalja (ONN 1853: nyugosztalja)
 61 végén (ONN 1853: végin)
 67 sajnálja lábait (ONN 1853: sajnálja a lábait)
 68 áhítatos (MNAd: ahítatos – sh.)
 70 végén (ONN 1853: végin)
 71 oldalba (ONN 1853: főbe)
 98 78 szólni (ONN 1853: szólni)
 kendteket (ONN 1853: kenteket)
 87 kendteket (ONN 1853: kenteket)
 92 amint másik (ONN 1853: a mint a másik)
 107 is, a másikat (ONN 1853: is, másikat)
 99 111 erdőbe, ordítást (ONN 1853: erdőbe, ott valami ordítást)
 114 odajárula a nyavalyás (ONN 1853: odajárula nyavalyás)
 120 dade (ONN 1853: dadé)

Tárgyi magyarázatok

- 96 13 prófétaepret – célzás egy alpári hangvételű középkorvégi, főként az Eulenspiegel-népkönyvek népszerűsítette anekdotára, amely nálunk Kónyi János Demokritusa által vált ismertté (vö. György Lajos: Eulenspiegel magyar nyomai. Erdélyi Múzeum 1931. 369. 1.)
 98 77 *bakhát* – a szokottnál kissé szélesebb közben vont barázdák közé domborúan egymásra szántott földszáv
 103 *huncutkáit* – halánték alá font hajfürtjeit
belebódorodott – beletévedt

A HÁROM SELYP LEÁNY

- M: I. MNAd 80–81. fenti címen
 II. MNAd2 73–74. fenti címen
 III. MNÉlc 61–62. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

99 17 hallygassz (MNÉlc: hallgassz)

A SZÉKELY ÉS A VÖRÖS ÜNGÖSÖK

- M: I. MNAd 81–85. fenti címen
 II. MNAd2 74–78. fenti címen
 III. MNÉlc 62–66. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

100 17 Székelyföldet és az oláhságot (MNAd, MNAd2, MNÉlc: székelyföldön az oláhságot – sh.)
 belül (MNÉlc: belül)

Tárgyi magyarázatok

- 100 1 *Fotos, Martonos* – falvak Udvarhely megyében
 4 *poltura* – II. József koráig használatos, másfél krajcárt érő, korábban ezüstből, utóbb rézből vert pénzérme

HARAGSZOL SZOLGA?

- M: I. MNAd 85–88. fenti címen
 II. MNAd2 78–80. fenti címen
 III. MNÉlc 66–68. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

103 42 *vastagétel* – főzelék

KIRE MARAD A KIS KÖDMEN?

- M: I. MNAd 89–90. fenti címen
 II. MNAd2 81–82. fenti címen
 III. MNÉlc 69–70. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 105 19 barátságáért (MNAd, MNAd2, MNÉlc: barátságért – sh.)

ÁLDJA MEG AZ ISTEN, MINT A SUHAI MALMOT

- M: I. MNAd 91–94. fenti címen
 II. MNAd2 82. fenti címen
 III. MNÉlc 70. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 106 cím *Suha* – talán Szuhakálló község (Borsod megye)

PECALT URAM

- M: I. Db. 1853. 2. félév, dec. 25. XXVI. sz. 827–828.
 Különös faja a vendégszeretetnek címen
 II. MNAd 91–94. fenti címen
 III. MNAd2 83–85. fenti címen
 IV. MNÉlc 71–73. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 106 2 *amint* (Db 1853: a *midőn*)
 3 *Bécs városába* (Db 1853: *xx városába*)
 6 *Bécsben* (Db 1853: *xx-en*)
 7 *ott is szívesen* (Db 1853: *ott szívesen is*)
 13 *eresztették ám őket* (Db 1853: *eresztették őket*)
 16 *Péternek* (Db 1853: *Istvánnak*)

- 106 18 *az* (Db 1853: *ez*)
 107 21 kell *ám* mennünk (Db 1853: kell mennünk)
 24 örökös „*bezahlt* uram” (Db 1853: „örökös *Peczalt* uram”)
 36 kolompárosnál (Db 1853: kolompárosnál)
 38 amit hasonló (MNA_d2, MNÉlc: amit *δ* hasonló)
 40 Elközelgvén (Db 1853: Elközelegvén)
 42 *azelőtt* két héttel (Db 1853: *ez* előtt két héttel, *még tavaly* elígérkezett)
 43 *amoda, jó barátainak*; majd megharaguszna (Db 1853: *amoda*; megharaguszna)
 44 megharaguszna, *s a többi*. Nem használt (Db 1853: megharaguszna; nem használt)
 45 *tenni, a kedvemért*, karácsony (Db 1853: *tenni*; karácsony)

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 106 cím *Pecalt* – a német ‚bezahlt’ magyaros ejtésű változata; értelme: fizessétek meg
 107 36 *kolompáros* – vas- és fémműves
 108 56 *tallér* – Jókai korában másfél forint értékű ezüstpénz, 1857-ben került forgalomba
detto – ugyanúgy, ugyancsak
 57 *garas* – a korszak aprópénze, 1858-ig volt forgalomban, mint a forint huszadrésze, 2 krajcár értékben

101

FURCSA VÉGRENDELETEK

M: MNA_d 94–95.

102

AZ ELVESZETT CSIBÉK

- M: I. MNA_d 96–101. fenti címen
 II. MNA_d2 85–89. fenti címen
 III. MNÉlc 73–79. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 109 27 *kuttogva* – lélegzet-visszafojtva

TÁJADOMÁK

103

A PALÓC ÉS A TINTA

- M: I. ONN 1853. 65. cím nélkül
II. MNAd 102. cím nélkül
III. MNAd2 90. fenti címen
IV. MNÉlc 78. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 112 1 elemőzsnát (ONN: elemozsnát)
5 abaó (MNAd2: abbó)

104

PALÓC ÉSZJÁRÁS

- M: I. ONN 1853. 65. cím nélkül
II. MNAd 103. cím nélkül
III. MNAd2 90–91. fenti címen
IV. MNÉlc 78–79. fenti címen

105

JÓKOR IS LESZ!

- M: I. ONN 1853. 65. cím nélkül
II. MNAd 103. cím nélkül
III. MNAd2 92. fenti címen
IV. MNÉlc 80. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 113 4 akkor hibás (MNAd2, MNÉlc: akkor *a* hibás)

MI VOLT HÁT?

- M: I. ONN 1853. 66. cím nélkül
 II. MNAd 103. cím nélkül
 III. MNAd2 92. fenti címen
 IV. MNÉlc 80. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 113 1 Azt is palóc (ONN 1853: Azt is *a* palóc)
 mondta (MNAd2, MNÉlc: mondá)

FURCSA FALUK

- M: I. MNAd 104–108. fenti címen
 II. MNAd2 92–96. fenti címen
 III. MNÉlc 80–84. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 113 1 szerteszéjjel (MNAd, MNAd2, MNÉlc: szerteszéjlyel)

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 113 cím *Furcsa faluk* – falucsúfoló anekdotákat mai ismereteink szerint
 178 községhez, továbbá általában számos tájunkhoz, népcso-
 portunkhoz fűz a néphagyomány (vö. Kovács Ágnes – Ma-
 róti Lajosné: A rátótiádák típusmutatója. Bp. 1966.)
 10 *Kóka* – Pest megyei község
 11 *Nagylédec* – község az egykori Trencsén megyében
 114 12 *Ó-Kikinda* – Nagyikinda város az egykori Torontál megyében
 13 *Hetény* – feltehetőleg Hosszúhetény, Baranya megye
 14 *Szentgál* – község Veszprém megyében
 15 *Rátót* – község Vas, valamint Pest, továbbá Veszprém megyé-
 ben. Itt az utóbbiról, a mai Gyulafíratótról lehet szó
 115 62 *Oláhfalu* – község, az egykori Udvarhely megyében

108

NEM IS LÉSZ AZ IGAZ

- M: I. ONN 1853. 98. cím nélkül
II. MNAd 108. cím nélkül
III. MNAd2 96. fenti címen

109

A FURFANGOS SZÉKELY LEGÉNYEK

- M: I. Db 1853. jún. 19. – 1. félév, XXV. sz. 803–804. fenti címen
II. MNAd 109–110. fenti címen
III. MNAd2 98–99. fenti címen
IV. MNÉlc 85–86. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

116	cím	székely legények (Db, MNAd, MNAd2, MNÉlc: székely legény)
117	13	csípejére (Db 1853: csípejének)
	18	annyit tesz, mint „hitetlenkedett” (Db 1853: e szavakat lapalji jegyzetben közli)
	26	húgom (Db 1853: hugám)

Tárgyi magyarázat

116	4	köblös föld – akkora földterület, amelynek bevetéséhez 1 köböl, azaz 1,85 hektoliter gabona szükséges

110

A SÚLYEGYEN

- M: I. Db 1853. jún. 19. – 1. félév XXV. sz. 804. cím nélkül
II. MNAd 110. cím nélkül
III. MNAd2 99. fenti címen
IV. MNÉlc 86. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

117	2	afféle irodalomban (Db: afféle <i>ujabb</i> irodalomban)
	6	de már csak (Db: de <i>csak már</i>)

OSZTÁLYADOMÁK

I. TÁBLABÍRÁK

111

QUIPROQUO

- M: I. PR 1850. okt. 6. – 1. sz. 25. fenti címen
II. ONN 1853. 67. fenti címen
III. MNAd 111–112. fenti címen
IV. MNAd2 100. fenti címen
V. MNÉlc 87–88. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 118 1–2 egy hosszú *tekervényes* perben (PR: egy hosszú perben)
6 mindig (PR: mindig)

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 118 cím *Quiproquo* – ki–ki helyett?

112

TROMF

- M: I. OMN 1853. 67. cím nélkül
II. MNAd 112. cím nélkül
III. MNAd2 101. fenti címen
IV. MNÉk 83. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 118 cím *Tromf* – kártyajátékban a hívott lapot felülütő, magasabb értékű lap

113

NAGY NYERESÉG

- M: I. ONN 1853. 67. cím nélkül
II. MNAd 112–113. cím nélkül
III. MNAd2 106–107. fenti címen
IV. MNÉlc 93–94. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 119 7 *resultátum* – következmény
8 *absentista* – távollévő

114

TÖRVÉNYSZÉKI JELENET

- M: I. PR 1850. oct. 6. – 1. sz. 25. fenti címen
II. OMN 1853. 67. fenti címen
III. MNAd 113. cím nélkül
IV. MNAd2 107. fenti címen
V. MNÉlc 94. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 119 5 Hát ez a lud (MNAd2, MNÉlc: Hát azok a ludak)
bizony. Hát ez a lud (PR: Bizony furcsa, hát ez a lud)
9 Hát tehetek én arról (PR: Hát arról én tehetek)
12 éppen a saját ludjait (PR: éppen az övét)

115

FÁKLYÁSZENE

- M: I. MNAd 114. cím nélkül
II. MNAd2 108. fenti címen

116

EZ IS ELV

- M: I. MNA_d 114. cím nélkül
II. 108–109. fenti címen

117

FÉLREÉRTÉS

- M: I. Db 1853. II. félév, VII. sz. 219. aug. 14. fenti címen
II. MNA_d 114. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 120 4 barátom (Db 1853: barom – sh.)

118

A JURÁTUS ÉS A PRINCIPÁLIS

- M: I. Db 1853. szept. 25. II. félév XIII. sz. 406–409. fenti címen
II. MNA_d 114–122. fenti címen
III. MNA_d 2 111–117. fenti címen
IV. MNÉlc 97–103. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 121 cím jurátus (Db 1853: juratus)
principális (Db 1853: principális)
1 volt (Db 1853: *vala*)
122 62 leszállani (Db 1853: leszállni)
123 70 lévő (Db 1853: levő)
72 hortyogni (Db 1853: horkolni)
75 aludjál (Db 1853: alugyál)
125 144 mitevő (Db 1853: mitévő)

Tárgyi magyarázat

- 121 cím jurátus – joggyakornok, ügyvédjelölt
principális – főnök
5 patvaria – irnokság

- 121 5-6 *jurateria* – joggyakorlat
 14 *Audiát!* – „Hallja kend!”
 16 *spectabilis* – tekintetes
 123 76 *stáció* – a vasút előtti időben a lovak cseréjét, illetve pihentetését biztosító megállóhely
 81 *uti figura docet* – mint az ábra mutatja
 124 101 *consiliarius* – jogtanácsos

119

AZT A KUTYÁT, AZT A MACSKÁT!

- M: I. Db 1853. II. félév, XIII. sz. szept. 25. 406–409. fenti címen
 II. MNAd 122–125. fenti címen
 III. MNAd2 119–121. fenti címen
 IV. MNÉlc 105–107. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 125 1 *volt* (MNÉlc: *volna*)
 7 *elnöke* (Db 1853: *főnöke*)
 127 18 *tíztes* (Db 1853: *tízéves*)
 37 *felett* (Db 1853: *fölött*)

Tárgyi magyarázatok

- 125 2 *fehér és fekete toll* – mint pártjelvények, kalapra tűzve, főként megyei tisztújítások alkalmával
fúzió – itt: pártok egyesülése, illetve szövetkezése
 6 *Oliva Pepita* – Jókai korának szerte Európában ismert spanyol táncosnője
tüllanglaise – angliai tüll, azaz finom, lágy szövésű, vékony szövet
kantus – ruha, illetve köpeny
 8-9 *tábla* – itt: ünnepi ebéd, bankett
 126 11 *inprovisator* – rögtönző készségű
 12 *celebritás* – kiválóság, híresség
 30 *Arago* – francia fizikus (1786–1859), főként fénytannal és elektromágneses jelenségekkel foglalkozott
 36 *bétise* – ostobaság

II. KATONAADOMÁK

120

NEM!

- M: I. ONN 1853. 68–69. cím nélkül
II. MNAd 125. cím nélkül
III. MNAd2 123–125. fenti címen
IV. MNÉlc 109-111. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

127 14 *ád* (ONN 1853: *ad*)

128 27 *ád* (ONN 1853: *ad*)

121

MAJD MAGYARUL

- M: I. MNAd 126–127. cím nélkül
II. MNAd2 125. fenti címen
III. MNÉlc 111. fenti címen

122

NAGY VESZEDELEM

- M: I. MNAd 127. cím nélkül
II. MNAd2 125. fenti címen
III. MNÉlc 111. fenti címen

123

HÁBORÚ-SZÓNOKLAT

- M: I. MNAd 127–128. cím nélkül
II. MNAd2 126. fenti címen
III. MNÉlc 112. fenti címen

124

A DRÁGA LIBÁK

- M: I. MNAd 128–130. fenti címen
II. MNAd2 126–128. fenti címen
III. MNÉlc 112–114. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

130 19 trombitás (MNAd2: trompitás)

Tárgyi magyarázatok

- 130 10–11 *mellesztetem* – a levágott liba tollát kiteptem
12 *csöppentett tökmag* – tökmagból sajtolt olaj
35 *stróf* – a német Strafe szó magyarra formált alakja a katonanyelvben

125

CSAK MEGKÓSTOLTA

- M: I. 130–131. cím nélkül
II. MNAd2 129. fenti címen
III. MNÉlc 114–115. fenti címen

126

A MORDIÁLIS EZREDES

- M: I. MNAd 131–132. cím nélkül
II. MNAd2 130–131. fenti címen
III. MNÉlc 116–117. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

132 cím *mordialis* – mérges természetű

127

A POLGÁRÓRSÉG

- M: I. MNAd 133. cím nélkül
II. MNAd2 152–153. fenti címen
III. MNÉlc 118–119. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 133 cím *polgárórség* – rendkívüli viszonyok között önként jelentkező polgári személyekből szervezett fegyveres testület a közbiztonság védelmére

128

MI SEGÍT A HÁBORÚBAN?

- M: I. MNAd 134. cím nélkül
II. MNAd2 134–144. fenti címen
III. MNÉlc 119–120. fenti címen

129

A RÖVID KÁPLÁR ÉS HOSSZÚ REKRUTA

- M: I. Db 1853. aug. 14. – II. félev, VII. sz. 217. fenti címen
II. MNAd 134–135. fenti címen
III. MNAd2 134. fenti címen
IV. MNÉlc 120. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 134 3 rival (MNAd, MNÉlc: rival)

III. SZÍNÉSZI ADOMÁK

130

EGY KIS TÉVEDÉS

- M: I. ONN 1853. 66. cím nélkül
II. MNAd 135–136. cím nélkül
III. MNAd2 135. fenti címen
IV. MNÉlc 120–121. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 135 13 **lévőt** (ONN 1853: *levőt*)
14 **kijött amelyiknek** (ONN: *kijött a színész, a mellyiknek*)
gyilkolódzni (ONN 1853: *gyilkolódni*)

131

A NYELVZAVAR

- M: I. ONN 1853. 66. cím nélkül
II. MNAd 136. cím nélkül
III. MNAd2 136. fenti címen
IV. MNÉlc 121–122. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 135 2 **Havasi rémkirály** – Raimund, Ferdinánd népszerű osztrák színműíró (1790–1836) műve, Bécsben 1828-ban, nálunk Telepi György fordításában 1841-ben mutatták be

132

A SÜGŐ HARAGJA

- M: I. ONN 1853. 66. cím nélkül
II. MNAd 137. cím nélkül
III. MNAd 272. cím nélkül
IV. MNAd2 136. fenti címen
V. MNÉlc 122. fenti címen

A GONOSZ ARCKÉP

- M: I. ONN 1853. 68. cím nélkül
 II. MNAd 137. cím nélkül
 III. MNAd2 136–137. fenti címen
 IV. MNÉlc 122. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 136 3–4 felkiáltania (MNAd2: felkiáltani)
 5 Nini! (ONN 1853: Ninini!)

Tárgyi magyarázat

- 136 1 *Tündérlak Magyarországon* – Johann Baptist Hirschfeld színműve, eredeti címe: *Tündérkastély Magyarországon*. Németből Láng Ádám, majd Szentpétery Zsigmond dolgozta át és fordította magyarra. Hazai bemutatója: 1837.

MŰKEDVELŐK

- M: I. ONN 1853. 68. cím nélkül
 II. MNAd 138–139. cím nélkül
 III. MNAd2 137–138. fenti címen
 IV. MNÉlc 123–124. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 137 5 brávoztak (ONN 1853: bravóztak)
 15 improvizálni (ONN 1853: improvisálni)
 19 házrul (ONN 1853: házról)

Tárgyi magyarázat

- 137 2 *Grizeldisz* – Friedrich Halm osztrák színműíró (1806–1871) műve, a bécsi Burgtheaterben bemutatója 1837-ben volt, nálunk Fánecsy Lajos fordításában még ugyanezen évben adták elő

LÁSSUK MÁR A MEDVÉT

- M: I. Db 1853. dec. 25. – II. félév, XXVI. sz. 828-829. fenti címmel
 II. MNAd 139–140. cím nélkül
 III. MNAd2 138–139. fenti címmel
 IV. MNÉLc 124–125. fenti címmel

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 138 6 vagy mikor (Db 1853: vagy *a* mikor)
 13 magát *a kakasülőre*, lefizetvén (Db 1853: magát, lefizetvén)
 14 garasokat. A függöny (Db 1853: garast, *a kakasülőre*. A függöny)
 15 tetszett *neki*, de (Db 1853: tetszett, de)
 16 ki *a* kritikáját (Db 1853: ki kritikáját)
színdarab (Db 1853: *szinmű*)
az (Db 1853: *ez*)
 18–19 párbeszédnek, *az egyik elhagyná már, a másik megint újra kezdte.*
Ez elmúlik (Db 1853: párbeszédnek. *Az elmúlik*)
 22 A gányó sem tűrheti *már* tovább (Db 1853: A gányó *nem* tűrheti tovább)
hanem lekiált (Db 1853: *s* lekiált)

KIS BOTLÁS

- M: I. MNAd 140–141. cím nélkül
 II. MNAd2 139–140. fenti címmel
 III. MNÉlc 125. fenti címmel

A „LÁZADÓ ZSIDÓK”

- M: I. MNAd 141–142. cím nélkül
 II. MNAd2 140–141. fenti címmel
 III. MNÉlc 126–127. fenti címmel

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 139 cím *Lázadó zsidók* – Ludwig Bechstein (1801–1860) színműve, amelyet Kiss Iván János fordításában 1838-ban mutatták be nálunk először

138

A SZÍNPADI FORRÁS

- M: I. Db 1853. febr. 13. – 1. félév, VII. sz. 222–223. fenti címmel
II. MNAd 142–145. fenti címmel
III. MNAd2 141–144. fenti címmel
IV. MNÉlc 127–129. fenti címmel

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 140 13 *lévén* (Db 1853: *levén*)
15 *vagys talpviselte* (Db 1853: *Talán talpviselte* – lapalji jegyzet)
bajadérek (MNAd: *bajadérok*)
146 25 *eltéved* (Db 1853: *eltévedett*)
26 *élethűn* (Db 1853: *életűen*)

139

TUDJUK MÁR

- M: I. Db 1953. jún. 26. – 1. félév, XXIV. sz. 841. fenti címmel
II. MNAd 145. fenti címmel
III. MNAd2 144. fenti címmel
IV. MNÉlc 129–130. fenti címmel

140

STATISZTIKAI ADATOK

- M: I. Db 1853. aug. 14. – 2. félév, VII. sz. 218. fenti címmel
II. MNAd 146–147. fenti címmel
III. MNAd2 145. fenti címmel
IV. MNÉlc 130–131. fenti címmel

141

HALOTTAK BESZÉDE

- M: I. Db 1853. aug. 14. – 2. félév, VII. sz. 219. fenti címmel
II. MNAd 147. fenti címmel
III. MNAd2 145–146. fenti címmel
IV. MNÉlc 131. fenti címmel

IV. INSZURGENS, KORTES

A fejezetcím változatai

MNAd 148. Insurgens, kortes

MNAd2 146. Kortések, insurgensek

MNÉlc 131. Kortések, insurgensek

142

AZ ELŐŐRS

- M: I. ONN 1853. 66. cím nélkül
II. MNAd 148. cím nélkül
III. MNAd2 146. fenti címmel
IV. MNÉlc 131–132. fenti címmel

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

144 4 órvonat (MNAd2, MNÉlc: *órvonat*)

Tárgyi magyarázat

144 7 *miért nem kádlt „fegyverre”* – magas rangú katonai előljárót a
laktanya főőrsége fegyveres tisztelgéssel köteles köszönteni

143

EBNEK PARANCOLSZ

- M: I. ONN 1853. 66. cím nélkül
II. MNAd 148. cím nélkül
III. MNAd2 146. fenti címmel
IV. MNÉlc 132. fenti címmel

144

KORTESBESZÉD

- M: I. ONN 1853. 66. cím nélkül
II. MNAd 148–149. cím nélkül
III. MNAd2 147–148. fenti címmel
IV. MNÉlc 132–133. fenti címmel

Szövegváltozat

Lap: Sor:

145 18 közöttük (ONN 1853: közöttünk)

145

ISMERETSÉG

- M: I. ONN 1853. 67. cím nélkül
II. MNAd 150. cím nélkül
III. MNAd2 148. fenti címmel
IV. MNÉlc 133 fenti címmel

146

HÁROMSZÉK

- M: I. Db 1853. dec. 25. – 2. félév, XXVI. sz. 828. fenti címmel
II. MNAd 150. fenti címmel
III. MNAd2 148. fenti címmel
IV. MNÉlc 133–134. fenti címmel

147

VÉREN SZERZETT SZABADSÁG

- M: I. MNAd 150–151. fenti címmel
II. MNAd2 148–149. fenti címmel
III. MNÉlc 134. fenti címmel

BÁMULOK ÉS BORZADOK

- M: I. MNAd 151. fenti címmel
 II. MNAd2 149. fenti címmel
 III. MNÉlc 134–135. fenti címmel

V. PAPOK, DIÁKOK

A CAPTIOUSUS KÉRDÉS

- M: I. Db 1853. jún. 12. – 1. félév XXIV. sz. 770. cím nélkül
 II. ONN 1854. 98. cím nélkül
 III. MNAd 152–153. fenti címmel
 IV. MNAd2 149–151. fenti címmel
 V. MNÉlc 135–136. fenti címmel

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 147 1 *Körutat tett ... intéz hozzá (Db 1853, ONN 1854: Egy időben joguk volt a xx püspököknek, hogy kerületükben levő református lelkészeket körutba véve sorra examinálhassák, személyesen meggyőződendők, hogy nem hirdetnek-e azok valami veszedelmes dogmát?
 xx-ról beszélük, hogy így alkalommal mindenféle kötekedő kérdéseket szokott a lelki pásztorok elé rakni. Egyszer többek között a csegei paphoz jutva, ezt a furfangos kérdést tevő fel neki:)*
 3 *lévén (Db 1853: levén)*
 7 *kötött bele, hogy milyen (Db 1853: kötött bele, hogy mondja meg neki, milyen)*
- 148 19 *papunk szépen megfogta (Db 1853, ONN 1854: papunk megfogta)*
 22 *az esperes (ONN 1854: a püspök)*
 24 *tengervíz (ONN 1854: sík víz)
 fekiadt (ONN 1854: állott)*
 24 *kigyelmed (Db 1853, ONN 1854: kegyelmed)
 nagytiszteletű (ONN 1854: püspök)*

- 148 24 uram — *mond a pap* —, vizünk (ONN 1854: uram. Vizünk)
 30 mert *éppen* kapum előtt folyik (Db 1853; mert *itt a* kapum előtt
 folyik, ONN 1854: mert *itt* folyik)
 32 *És* hát ha (ONN 1854: *De* hát ha)
 34 *Ugyan* értsen (ONN 1854: *De* értsen)
 36 *őket* (ONN 1854: *a lélekadtákat*)
 37 *És* hát ha (ONN 1854: *De* hát ha)
 38 *az esperesnek* (ONN 1854: *a püspöknek*)

Tárgyi magyarázatok

- 1147 cím *captiosus kérdés* — fogós kérdés, amelyre nem adható egyértelmű válasz, s így alkalmas rá, hogy a kérdezettet zavarba hozza
 2 *egzaminálta* — vizsgáztatta

150

KI TEHET A SZOMJÚSÁGRÓL?

- M: I. MNAd 154. cím nélkül
 II. MNAd2 151. fenti címmel
 III. MNÉlc 137. fenti címmel

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 149 1 *humanissime* — a diák egykori megszólítása; értelme: „emberke” vagy „fiacskám”

151

SIETSÉG

- M: I. MNAd 154. cím nélkül
 II. MNAd2 153. fenti címmel
 III. MNÉlc 138. fenti címmel

152

A VÉN PAP

- M: I. MNAd 154. cím nélkül
II. MNAd2 154. fenti címmel
III. MNÉlc 139–140. fenti címmel

153

HALOTTI BESZÉD

- M: I. ONN 1854. 100. cím nélkül
II. MNAd 155. cím nélkül
III. MNAd2 155. fenti címmel
IV. MNÉlc 140. fenti címmel

154

HOSSZÚ PRÉDIKÁCIÓ

- M: I. ONN 1854. 100. cím nélkül
II. MNAd 155–156. cím nélkül
III. MNAd2 155–156. fenti címmel
IV. MNÉlc 141. fenti címmel

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

150 3 *délelőtt* (ONN 1854: dél)

11 *az* (ONN 1854: ez)

Tárgyi magyarázat

150 4 *esztrenga* – a juhok fejésére elkerített rész a legelőről legelőre könnyen áthelyezhető deszkakarámban

155

JÓNÁS MEG A CETHAL

- M: I. ONN 1854. 98. cím nélkül
II. MNAd 156. cím nélkül
III. MNAd2 157–158. fenti címmel
IV. MNÉlc 142–143. fenti címmel

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 151 1 Jónásról (ONN 1854: Jónásról)
tisztelendő (ONN 1854: *szónok*)

156

AZ ELFORDÍTOTT LAP

- M: I. MNAd 156–157. cím nélkül
II. MNAd2 161. fenti címmel
III. MNÉlc 145. fenti címmel

Tárgy magyarázat Lap: Sor:

- 151 2 *patriarchák* – a zsidó nép ősatyái

157

CSOKONAI A SZAKÁCSKÖNYVVEL

- M: I. ONN 1854. 101. cím nélkül
II. MNAd 157–159. cím nélkül
III. MNAd2 171–172. fenti címmel
IV. MNÉlc 145–146. fenti címmel

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 152 1 *Egy genialitásáról ismeretes legátus egyszer* (MNAd2, MNÉlc:
Legátus korában Csokonai egyszer)
2 *ünnepekre* (MNAd2, MNÉlc: *ünnepekre*)
13 *elkezdé* (ONN 1854: *elkezdé*)
17 *anélkül, hogy legkisebbé* (ONN 1854: *a nélkül, legkisebbé*)

Tárgyi magyarázat

152 2 *compossessor* – a közbirtokosság tagja

158

A LEGÁTUS ÉS A BÍRÓ

- M: I. ONN 1854. 103. cím nélkül
II. MNAd 158. cím nélkül
III. MNAd2 163–164. fenti címmel
IV. MNÉlc 147–148. fenti címmel

Szövegváltozat

Lap: Sor:

152 3 persely (MNAd, MNAd2, MNÉlc: perzsely)

159

A LEGÁTUS ÉS A PECSENYE

- M: I. ONN 1854. 102. cím nélkül
II. MNAd 159–160. cím nélkül
III. MNAd2 164–165. fenti címmel
IV. MNÉlc 148–149. fenti címmel

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

153 12 fő-főgyönyörúségei (ONN 1854: főfőgyönyörúsége)
154 1 sóhajtva (ONN 1854: sohajtva)
23 mindjárt (ONN 1854: mingyárt)

160

DIÁKCSÍNY

- M: I. MNAd 160–161. fenti címmel
II. MNAd2 167. fenti címmel
III. MNÉlc 157–158. fenti címmel

161

A DIÁKOK ÉS A BAKTER

- M: I. Db 1853. dec. 11. – 2. félév, XXIV. sz. 767. cím nélkül
II. MNAd 161–162. fenti címmel
III. MNAd2 172–173. fenti címmel
IV. MNÉlc 156–157. fenti címmel

Szövegváltozatok

L.ap: Sor:

- 155 16 *De iszen sohasem* (Db: Sohasem)
kend *itt* több bort (Db: kend több bort)
bort; most (Db: bort *hiszen* most)

Tárgyi magyarázat

L.ap: Sor:

- 155 2 *contrascriba* – itt: ellenőr

162

NEM TALÁLJÁTKOK SZÁLDOBÁGYOT SZÁLDOBÁGYBAN

- M: I. MNAd 162–164. fenti címmel
II. MNAd2 175–176. fenti címmel
III. MNÉlc 158–159. fenti címmel

Tárgyi magyarázat

L.ap: Sor:

- 155 cím *Száldobágy* – község Bihar megyében

163

AZ IS ÉR VALAMIT

- M: I. MNAd 164–165. fenti címmel
II. MNAd2 178–179. fenti címmel
III. MNÉlc 161–162. fenti címmel

Szövegváltozat

L.ap: Sor:

- 156 3-4 *elmondani* (MNAd2, MNÉlc: elmondani)

164

ÉR-TARCSA

- M: I. MNAd 166. cím nélkül
II. MNAd2 178. fenti címmel
III. MNÉlc 162–163. fenti címmel

165

EZ AZ EGYIK, EZ A MÁSIK

- M: I. MNAd 166. cím nélkül
II. MNAd2 179–180. fenti címmel
III. MNÉlc 163. fenti címmel

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 158 1 *mendikás* – kis diák, egyúttal egy-egy tehetősebb nagyobb diák inasa a kollégiumban

166

GONOSZ CSONT A DIÁK

- M: I. MNAd 167. fenti címmel
II. MNAd2 181. fenti címmel
III. MNÉlc 164. fenti címmel

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 158 1 *decrepinus* – itt: zavaros fejű

167

A GERUNDIUMOK

- M: I. MNAd 167–169. fenti címmel
II. MNAd2 181–183. fenti címmel
III. MNÉlc 164–166. fenti címmel

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

159 24–25 *consistorium* – egyházi tanács

168

LÁTLAK, NÉMET

M: I. MNAd 169–170. fenti címmel

II. MNAd2 183. fenti címmel

III. MNÉlc 166–167. fenti címmel

Szövegváltozat

Lap: Sor:

160 17 *Látlak német* (MNAd2: *Látlak magyar*)

Tárgyi magyarázat

160 8 *burs* – a német Bursche szó jelentése 'ifjú', 'legény'; az egyetemeken e szó a diákegyesületek tagjait jelöli

169

HA MÁR MEG KELL LENNI

M: I. MNAd 184–185. cím nélkül

II. MNAd2 170–171. fenti címmel

III. MNÉlc 167–168. fenti címmel

170

A KÁNTOR ÉS A LOVAS

M: I. ONN 1854. 98. cím nélkül

II. MNAd 171–172. cím nélkül

III. MNAd2 185. fenti címmel

IV. MNÉlc 168. fenti címmel

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

162 10–11 *vasas német* (ONN 1854: *idegen lovas*, MNAd2, MNÉlc: *vasas lovag*)

14 *teremtete* (ONN 1854: *teremtette*)

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

162 1 *Kisar* – község az egykori Szatmár megyében

171

A KÁNTOR ÉS A SZÓLÓMAG

- M: I. ONN 1854. 98. cím nélkül
II. MNAd 172–173. cím nélkül
III. MNAd2 185–186. fenti címmel
IV. MNÉlc 169. fenti címmel

Szövegváltozat

Lap: Sor:

163 14 *eger* (MNAd2, MNÉlc: *eger*)

VI. POÉTÁK

Címváltozatok

MNAd: fejezetcím nélkül

MNAd2, MNÉlc: fenti címmel

172

PARLAGI POÉTA

- M: I. Db 1873. aug. 14. – 2. félév VII. sz. 218. fenti címmel
II. MNAd 173–174. fenti címmel
III. MNAd2 186–187. fenti címmel
IV. MNÉlc 170. fenti címmel

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

163 7 *miscuit utile dulci* – idézet Horatius *Ars poetica* című költeményéből (343. sor) „a hasznost a kellemessel vegyítette”

173

KIMERÍTŐ BÍRÁLAT

- M: I. Db 1853. aug. 14. – 2. félév VII. sz. 219. fenti címmel
 II. MNAd 174. fenti címmel
 III. MNAd2 187–188. fenti címmel

Szövegváltozat

Lap: Sor:

164 9 verset (DB 1853: *versedet*)

174

A REGÉNYÍRÓ

- M: I. Db 1853. dec. 11. – 2. félév, XXIV. sz. 767. cím nélkül
 II. MNAd 173. cím nélkül
 III. MNAd2 188. fenti címmel

175

A PEZSGÓ HONORÁRIUM

- M: I. Db 1853. nov. 20. – 2. félév XXI. sz. 668. cím nélkül
 II. MNAd 175–176. cím nélkül
 III. MNAd2 189. fenti címmel
 IV. MNÉlc 171. fenti címmel

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 165 3 *ád* (MNAd2, MNÉlc: *ad*)
 ez (Db, MNAd: *az*)
 5 *árát* (MNAd: *árrát*)
 6 *nyomatva* (Db: *nyomtatva*)
 8 *Ide hát az öt forinttal* (Db: *Ide azzal az öt forinttal*)
 10 *ára* (MNAd: *árta*)
 11 *hazafi, szól a szerkesztő komoly orcával, nem tenném* (Db: *hazafi, nem tenném*)
 13–14 *értettem, mint illik igaz hazafához s annak* (Db: *értettem, s annak*)

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 165 1 *X szerkesztőhöz visz* — A Délibáb lapjain közölt változat szövegét az „Ad vocem pezsgó” szavak vezetik be, s ez a bevezetés ott az anekdotát közvetlenül megelőző csevegésfélére utal. Két lapszerkesztő latolgatja ott, fellép-e a „nemzeti színpadon” valamely beharangozott külföldi nagyság, vagy sem. „A” szerkesztővel arra fogadott „B” szerkesztő egy palack pezsgóban, hogy a fellépésre nem kerül sor, olvassuk, s meg is nyerte a fogadást. Ezek után kerül sor „ad vocem pezsgó” bevezetéssel, cím nélkül, anekdotánkra.

VII. ORVOSOK, BORBÉLYOK

176

A HÓS BORBÉLY

- M: I. MNAd 176–177. cím nélkül
II. MNAd2 189–190. fenti címmel
III. MNÉlc 172. fenti címmel

177

NEM JÓ DIÉTA

- M: I. ONN 1854. 177. cím nélkül
II. MNAd 177. cím nélkül
III. MNAd2 191. fenti címmel
IV. MNÉlc 173–174. fenti címmel

178

NEM NEKEM KELL

- M: I. ONN 1854. 100. cím nélkül
II. MNAd 177–178. cím nélkül
III. MNAd2 191–192. fenti címmel
IV. MNÉlc 178. fenti címmel

179

JÓ RECIPE

- M: I. ONN 1854. 100. cím nélkül
II. MNAd 178. cím nélkül
III. MNAd2 193. fenti címmel
IV. MNÉlc 175. fenti címmel

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 167 1 perpatvarkodásiról (ONN 1854: perpatvarkodásról)

180

PERGE ASINE

- M: I. ONN 1854. 100. cím nélkül
II. MNAd 178. cím nélkül
III. MNAd2 193. fenti címmel
IV. MNÉlc 175–176. fenti címmel

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 167 1 *rejiciálták* – visszavetették, megbuktatták
baccalaureus – itt: doktorjelölt, szigorló orvos
4 *perge asine, occides homines* – siess számár, öldjed az embereket

VIII. VADÁSZKALANDOK

Címváltozatok

- MNAd 179. a fenti címen
MNAd II. 193. Vadászok
MNÉlc 176. Vadászok

181

TÚZOKHAJTÁS

- M: I. MNAd 179–180. Külön cím nélkül „1” sorszámmal a közös Vadász kalandok fejezetcím alá foglalva.
II. MNAd2 193–194. fenti címmel

III. MNÉlc 176–177. fenti címmel

182

KÖRBE-LÖVÉS

- M: I. MNAd 180. cím nélkül „2” sorszámmal a közös Vadász kalandok fejezetcím alá foglalva
II. MNAd2 195. fenti címmel
III. MNÉlc 177. fenti címmel

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 168 7 *leverem* – az elöltöltő puska megtöltésének módja: a puskaport, golyót, fojtást a puskavesszővel a csövön le kellett verni

183

A GYORS PARIPA ÉS LUSTA PUSKA

- M: I. MNAd 180–181. cím nélkül „3” sorszámmal a közös Vadász kalandok fejezetcím alá foglalva
II. MNAd2 195–196. fenti címmel
III. MNÉlc 178. fenti címmel

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 169 2 *elfoghattam* (MNAd: *elfogadtam*)
2-3 *pajtásomnak, a Horhi Miskának* (MNAd2, MNÉlc: *pajtásomnak Horhi Miskának*)

Tárgyi magyarázat

- 169 3 *perkaussziós puska* – elöltöltős gyutacsos puska

184

VAK AGÉR ÉS LÁTÓ MOPSZLI

- M: I. MNAd 181–182. cím nélkül „4” sorszámmal a közös Vadász kalandok fejezetcím alá foglalva
II. MNAd2 196. fenti címmel

FAJADOMÁK

I. CIGÁNY

185

A BETEG RAJKÓ

M: I. Db 1853. dec. 25. XXVI. sz. 828. cím nélkül

M: II. ONN 1853. 68. cím nélkül

III. MNAd 183. cím nélkül

IV. MNAd2 197. fenti címen

Teljesen eltérő szöveggel közli a NT 1858. jan. 9. 10. füzet 199. i. *Megd-nálta vele* címen. L. a 602. számon.

Szövegváltozat

Lap: Sor:

171 7 *hát kee* (ONN 1853: *kee hát*)

186

A CIGÁNY A HÁBORÚBAN

M: I. ONN 1853. 68. cím nélkül

II. MNAd 183–184. cím nélkül

III. MNAd2 197–198. fenti címen

IV. MNÉlc 179–180. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

171 6 *elvesznem* (ONN: *elveszni*)

187

NAGY ÖRÖKSÉG

M: I. ONN 1853. 68. cím nélkül

II. MNAd 184. cím nélkül

III. MNAd2 199. fenti címen

188

A BAKANCS DÍSZNEVE

- M: I. ONN 1853. 69. cím nélkül
II. MNAd 185. cím nélkül
III. MNAd2 200. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

172 1 lábbelijét (MNAd, MNAd2: lábbeliét)

189

ÉLETBÖLCSESSÉG

- M: I. ONN 1853. 69. cím nélkül
II. MNAd 185. cím nélkül
III. MNAd2 200–201. fenti címen
IV. MNÉlc 181. fenti címen

190

MEGVÁLTOZOTT A TERMÉSZET RENDE

- M: I. ONN 1853. 69. cím nélkül
II. MNAd 186. cím nélkül
III. MNAd2 201. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

173 4 többé (ONN 1853: többet)

191

A NYÚL A LEVÉLBEN

- M: I. ONN 1854. 99. cím nélkül
II. MNAd 186–187. cím nélkül
III. MNAd2 201–202. fenti címen
IV. MNÉlc 181–182. fenti címen

Szövegváltozat

Jókai az ONN 1854 szövegét a MNAd számára teljesen átdolgozta. Az ONN eredeti szövege a következő volt:

Levelet küldtek a cigánytól, meg egy eleven nyulat a szomszéd urasághoz. A mezőn elszabadult tőle a nyúl s elfutott világgá. De a levelet mégis csak elvitte, ahova kellett, s amint kézhez adja, azt mondja neki a megisztelt uraság a levél elolvasása után.

– Ebben a levélben egy nyúl is van.

– Van? – szól nagy örömmel a cigány. –, No hála az Istennek, csakhogy ott van, én már azt hittem, hogy elszaladt.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

174 12 *soló-levél* – a levél egymagában (ti. a nyúl nélkül)

192

A CIGÁNY FIÁNAK A BÓRE

- M: I. Db 1853. dec. 25. – 2. félév 26. sz. 828. cím nélkül
II. MNAd 187. fenti címen
III. MNAd2 203. fenti címen
IV. MNÉlc 183–184. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 174 1 Tudja tatár (MNAd2, MNÉlc: Tudja a tatár)
3 inashúsába. *No lett ordítás!* Ordított a purdé maga (Db 1853: inashúsába. Ordított ő maga is)
9 *dade* (MNAd2, MNÉlc: *dáde*)
10 *meggyógyult-e már* a fiad (Db 1853: *meggyógyult-e a az* (Db 1853: *ez*))

193

A TOLVAJ A SEKRESTYÉBEN

- M: I. MNAd 188–190. cím nélkül
II. MNAd2 204–205. fenti címen
III. MNÉlc 184–185. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 175 3 itt (MNA_d2, MNÉlc: ott)
5 közülök (MNA_d2, MNÉlc: közülök)
13 töregetni (MNA_d2, MNÉlc: törögetni)

Tárgyi magyarázat

- 175 8 *cintere* – temető; itt inkább a templom előtere

194

DŰL A TORONY

- M: I. MNA_d 190. fenti címen
II. MNA_d2 206. fenti címen
III. MNÉlc 186. fenti címen

195

A KUPEC LOVA

- M: I. MNA_d 190–191. fenti címen
II. MNA_d2 209–210. fenti címen
III. MNÉlc 188–189. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 177 20 szájába (MNA_d; szájában)

Ugyanitt más, a szövegtől teljesen eltérő feldolgozását nyújtja a cím nélkül közölt *Lovat árult a vásáron...* kezdetű anekdota (vö. 240. sz.).

196

HA VOLNA

- M: I. MNA_d 192–193. fenti címen
II. MNA_d2 210–211. fenti címen

197

FÁZIK ÉS ÉHEZIK

- M: I. ONN 1853. 68. cím nélkül
II. MNAd 193. cím nélkül
III. MNAd2 212. fenti címen
IV. MNÉlc 189. fenti címen

198

A KATEKIZÁLÓ

- M: I. MNAd 193. cím nélkül
II. MNAd2 213. fenti címen
III. MNÉlc 190. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

179 cím *katekizáló* – hitoktató

199

A FOGADÁS

- M: I. MNAd 194. cím nélkül
II. MNAd2 214. fenti címmel

200

A KERESZTVETÉS

- M: I. MNAd 194–195. cím nélkül
II. MNAd2 214–215. fenti címen
III. MNÉlc 191. fenti címen

201

VAD GUBA

- M: I. ONN 1854. 99. cím nélkül
II. MNAd 195. cím nélkül
III. MNAd2 215. fenti címen
IV. MNÉlc 191–192. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

180 3 *arra* (ONN 1854, MNAd: *azon*)

202

GYÓNÓ CIGÁNY

- M: I. ONN 1854. 99. cím nélkül
II. MNAd 195–196. cím nélkül
III. MNAd2 215–216. fenti címen
IV. MNÉlc 192. fenti címen

II. OLÁH ADOMÁK

203

A CSIGÁK

- M: I. ONN 1854. 101. cím nélkül, képpel
II. MNAd 196. cím nélkül
III. MNAd2 217. fenti címen
IV. MNÉlc 193. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

181 2 *házi* (MNAd: *házi*)

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

181 1 *Lugos, Karánsebes* – városok az egykori Krassó-Szörény megyében

204

AZ ÚTLEVÉL

- M: I. MNAd 197. cím nélkül
II. MNAd2 218. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 182 2 *Csucsá* – Kolozs megyei község, az egykori önálló Erdély és Magyarország határán
Marisel – Kolozs megyei román népességű község Bánffyhu-nyadtól délkeletre. (*Erdély aranykora* XI. fejezetében is említi Jókai)

205

A PRÓKÁTOR

- M: I. MNAd 197. cím nélkül
II. MNAd2 220–221. fenti címen
III. MNÉlc 196. fenti címen

III. ZSIDÓ ADOMÁK

206

BÉKEPOLITIKA

- M: I. Db 1853. szept. 25. – 2. félév XIII. sz. 409. fenti címen
II. MNAd 198–199. fenti címen
III. MNAd2 221–222. fenti címen
IV. MNÉlc 197. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 183 5 *akar* (Db 1853: *kíván*)
9 *se* (Db 1893: *sem*)

IV. SZÉKELY ADOMÁK

207

SZÉKELY HARAG

- M: I. Db 1853. aug. 14. – 2. félév VII. sz. 217. fenti címen
II. MNAd 199. fenti címen
III. MNAd2 318. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 183 3 *ád* (MNAd2: ad)
4 *kérdd* (MNAd: kérd)

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 183 5 *megszerzi* – itt a szó népnyelvi értelmében: megtoldja, kiegészíti
6 *pint* – folyadékmérték, 1,4 liter
fenyővíz – borókapálinka
184 10 *márjás* – Szűz Mária képével ellátott régi ezüst pénzérem

208

SZÉKELY NÓK

- M: I. MNAd 200. cím nélkül
II. MNAd2 319. fenti címen
III. MNÉlc 257–258. fenti címen

209

KUTYÓ-E?

- M: I. MNAd 200. cím nélkül
II. MNAd2 319. fenti címen
III. MNÉlc 258. fenti címen

Teljesen más szöveggel közölte a NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 160. L. az 569. sz. [Már csak a bejárom ezt a Pestet...]

FELIRATOK
SAJÁTSÁGOS SÍRFELIRATOK

210

[A MISKOLCI TEMETŐBEN...]

- M: I. MNAd 201. cím nélkül
II. MNAd2 226. cím nélkül
III. MNÉlc 200. cím nélkül

211

MÁSUTT

- M: I. MNAd 201. cím nélkül
II. MNAd2 226. cím nélkül
III. MNÉlc 200. cím nélkül

212

[AZ SEM ROSSZ...]

- M: I. MNAd 201. cím nélkül
II. MNAd2 226. cím nélkül
III. MNÉlc 200. cím nélkül

213

[EGY FALUBAN TŰZ ŪTŐTT KI...]

- M: I. MNAd 202. cím nélkül
II. MNAd2 226–227. cím nélkül
III. MNÉlc 200–201. cím nélkül

214

[E SÍRBAN NYUGSZIK...]

- M: I. MNAd 202. cím nélkül
II. MNAd2 227. cím nélkül

215

[SOKKAL TITOKTELJESEBBEN...]

- M: I. MNAd 202. cím nélkül
II. MNAd2 207. cím nélkül

Tárgyi magyarázat

Az anekdota formájába burkolt találós kérdés a humanizmus korának műfaji öröksége. A „titok” csak többszörös incestus feltételezésével fejthető meg.

216

[EGY HÍRES PÜSPÖK...]

- M: I. MNAd 202. cím nélkül
II. MNAd2 227. cím nélkül

Tárgyi magyarázat

Az első két sorban a latin felirat egymás alatti szavai fölülről lefelé és mindenkor a super szó közbeiktatásával olvasandók: *a superbe, quid superbis, tua superbia te superbii.* a harmadikban a háromszor leírt szavakat, szótagokat a ‚háromszor’ jelentésű ter szóval egybevonva kapunk értelmes szöveget: *terra es et in terram abis.* Magyar fordításban: *Ó, büszkélkedő, mit büszkélkedsz, büszkeséged elszáll tőled, föld vagy és földbe távozol.*

217

[ILYENFORMA KURIÓZUM...]

- M: I. MNAd 203. cím nélkül
II. MNAd2 227. cím nélkül
III. MNÉlc 201. cím nélkül

218

[GYÓRÓTT OLVASHATÓ EZ...]

- M: I. MNAd 203. cím nélkül
II. MNAd2 228. cím nélkül
III. MNÉlc 201. cím nélkül

219

[A **VÁRI TEMETŐBEN...]

- M: I. MNAd 203. cím nélkül
II. MNAd2 228. cím nélkül
III. MNÉlc 201. cím nélkül

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 188 1 ****vári** – feltehetően a nagyhírű fazekas-községről, a Fejér megyei Csákvárról van szó

NÉPSZOKÁSOK

220

HÚSVÉTI ÖNTÖZÉS

- M: I. MNAd 204–205. cím nélkül
II. MNAd2 229–230. fenti címen
III. 202–203. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 189 5 *lyányokat* (MNAd2, MNÉlc: *lányokat*)
15 *lyányokat* (MNAd2, MNÉlc: *lányokat*)

221

A FARAGÓSZÉK NÓTÁJA

- M: I. MNAd 205–207. fenti címen
II. MNAd2 230–231. fenti címen
III. MNÉlc 203–204. fenti címen

222

HÁZASSÁG HAJTÓVADÁSZATKÉPPEN

- M: I. Remény 1851. (ápr.) 1. félév 4. sz. 161–167. fenti címen, mint az *Épületes levél egy olyan emberhez, aki már régen akar házasodni, csak azt nem tudja, mint fogjon hozzá* c. anekdotasorozat VI. darabja, Sajó álnéven
II. MNAd 207–210. fenti címen
III. MNAd2 232–234. fenti címen
IV. HhM 1. k. Bp. 1912. 193–200.
Szövegváltozatai és tárgyi magyarázatok: CB IV. k. 586–589.

223

HÁZASSÁG, AMIBE ÚGY JÖN BELE AZ EMBER, HOGY MAGA SEM VESZI ÉSZRE

- M: I. Remény 1851. (ápr.) 1. félév. 4.sz. 161–167. a fenti címváltozáttal („amibe az ember úgy jön bele...”), mint az *Épületes levél egy olyan emberhez, a ki már régen akar házasodni, csak azt nem tudja, mint fogjon hozzá* c. anekdotasorozat V. darabja, Sajó álnéven
II. MNAd 211–212. fenti címen
III. 234–235. fenti címen
IV. MNÉlc 205. fenti címen
V. HhM 1. k. Bp. 1912. 193–200.
Szövegváltozatai és tárgyi magyarázatok: CB 4. k. 586–589.

PALÓC HÁZASSÁG

- M: I. Remény 1851. (ápr.) 1. félév 4. sz. 161–167. „Házasság asszonyért” címen, mint az *Épületes levél egy olyan emberhez, a ki már régen akar házasodni, csak azt nem tudja, mint fogjon hozzá* c. anekdotasorozat III. darabja, Sajó álneven. Itt az adoma hőse „*matyó legény*”, a továbbiakban „*palóc legény*”.
- II. MNAd 212–213. cím nélkül
- III. MNAd2 235–237. fenti címen
- IV. MNÉlc 206–207. fenti címen
- V. HhM 1. k. Bp. 1912. 193–200.
- Szövegváltozatok és tárgyi magyarázatok:* CB 4. k. 586–589.

NYELVSZAJÁTSÁG

Jókai munkatervében ezen a címen eredetileg külön fejezet. A kötetkiadásokban a „Népszokások” fejezetébe olvasztva.

[SAJÁTSÁGOS A MAGYAR NYELVBEN...]

- M: I. MNAd 213–214. fenti címen
- II. MNAd2 237. fenti címen
- III. MNÉlc 207–208. fenti címen

[MÁSİK SAJÁTSÁG...]

- M: I. MNAd 214. cím nélkül
- II. MNAd2 237–238. cím nélkül
- III. MNÉlc 208. cím nélkül

BETŰSZEDŐK NYELVE

- M: I. Db 1853. dec. 18. – 2. félév, XXV. sz. 793. fenti címen
 II. MNAd 215. fenti címen
 III. MNAd2 238–239. fenti címen
 IV. MNÉlc 208–209. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 197 1 terminológiájok (Db 1853: teminológiájuk)
 főszerkesztő (Db 1853: szerkesztő)
 ritkítani (Db 1853: megritkítani)
 Írjon hozzá még (Db 1853: Írjon még hozzá)
 megtörni (*lapokra osztani*), hogy (Db 1853: megtördelni, hogy)

KÍNÁLÁSI MONDATOK

- M: I. MNAd 216. fenti címen
 II. MNAd2 239–240. cím nélkül
 III. MNÉlc 209–210. cím nélkül

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 198 2 *Egyél. Ne koplalj, mint otthon.* (MNÉlc: e két mondatot nem tartalmazza)

SZÁZ KIFEJEZÉS A VEREKEDÉSRE

- M: I. MNAd 217–218. cím nélkül
 II. MNAd2 240–242. fenti címen
 III. MNÉlc 210–212. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 200 34 *megnáspangolni* (MNÉlc: megnáspáfolni)

A GYERMEKEK NYELVE

- M: I. Db 1853. febr. 6. 1. félév. 6. sz. 191–194. fenti címen
 II. MNAd 219–224. fenti címen
 III. MNAd2 242–247. fenti címen
 IV. MNÉlc 212–217. fenti címen

Szövegváltozatok

l.ap: Sor:

- 200 4 megmagyarosítá (Db 1853: megmagyarítá)
 6 magyarul, magyar (Db 1853: magyarul, s magyar)
 8-9 jeles ember. Azonban (Db 1853: jeles ember vált belőle. Azonban)
 14 zsebszótára (Db 1853: zsebszótárja)
 201 19 hozatott, rábízta (Db 1853: hozatott s rábízta)
 34 ejti a szavakat (Db 1853: ejti ki a szavakat)
 37 kérde (Db 1853: kérdé)
 202 69 még a dajkája (Db 1853: még a régi dajkája)
 203 100 Hallottam (Db 1853: Hallom)
 103 merjen (MNAd: menjen – sh)
 107 észrevette (Db 1853: észrevett – sh)
 111 vert (Db 1853: ver)
 115 aztán bácsit Zsuzsi csicsijja babája (Db 1853: aztán Zsuzsi engem csicsijja babája)

Tárgyi magyarázatok

l.ap: Sor:

- 200 14 Ballagi zsebszótára – Ballagi Mór Új kimerítő magyar és német zsebszótára 1844-ben jelent meg
 201 46 előkereste Fogarásit – Fogarasi János Magyar és német zsebszótára 1836–1838-ban jelent meg

ELEGY

BON MOTS
 (TALPRA ESETT SZÓK)

Szövegváltozat

Az alfejezet címe a MNAd2 és MNÉlc kiadásokban hiányzik

231

A VÁNDOR DIÁK

- M: I. ONN 1853. 62–63. cím nélkül
 II. MNAd 225–226. cím nélkül
 III. MNAd2 248. fenti címen
 IV. MNÉlc 218–219. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 204 5–6 idétlenszült (ONN: idétlenszült)
 8 liceumba (ONN 1853, MNAd: liceumban)

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 204 18 *cothurnicem* – a ‚csizma’ jelentésű cothurnus, valamint a ‚füret” jelentő coturnix szavak keverékéből létrejött nyelvi szörnyszülött
 24 *seneca* – Kr. u. I. század jeles római bölcselőjének, Senecának nevéből és az ‚öreg’ jelentésű senex szóból létrejött szótákolmány

232

A PANASZTEVŐ DIÁK

- M: I. ONN 1853. 63. cím nélkül
 II. MNAd 226. cím nélkül
 III. MNAd2 249. fenti címen
 IV. MNÉlc 219. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Szóalakok ferdítésével, nyelvtani hibák sorával alkotott mulatságos verselmény, nyelvi tréfa

233

A KÁPSÁLÓ DIÁK

- M: I. ONN 1853. 63. cím nélkül
 II. MNAd 227. cím nélkül

III. MNAd2 249. fenti címen

IV. MNÉlc 219. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 205 1 *kápsálni* – a református kollégiumok szegény diákjainak kéregetése tanulmányi költségeik előteremtése végett
- 3 *parens* – szülő, itt: apa
- marentem* – koholt, értelmetlen szó, nyilván az anya jelentésű *mater* szó kiagyalt tárgyesete a „parentem” analógiájára (matrem helyett)

VAD FORDÍTÁSOK

Szövegváltozat

Az alfejezet e címe az ONN és a MNAd lapjain hiányzik

234

SZÉP FORDÍTÁS

M: I. ONN 1853. 63. cím nélkül

II. MNAd 227. cím nélkül

III. MNAd2 250. fenti címen

IV. MNÉlc 220. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 205 1 Bucolikon (MNAd, MNAd2: *bucolicon*)
- 6 Horác (ONN: Horác)

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 205 3 *Sylvestrem tenui Musam...* – „az erdei Muzsa dalát gyakorolod vékony nádsipon” (Vergilius, az 1. Ekloga 2. sora)
- 206 6 *Maecenas atavis edite regibus* – „ősi királyoktól származott Maecenas” (Horatius, Ódák I. 1. kezdete)

NÉMET ÉS MAGYAR DIÁK

- M: I. ONN 1853. 63. cím nélkül
 II. MNAd 227–228. cím nélkül
 III. MNAd2 251. fenti címen
 IV. MNÉlc 221. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

206 4 *fröschkula* (ONN: *fröschcula*)*Tárgyi magyarázatok*

Lap: Sor:

- 206 5 *Schwimmulat ecce* – német szavak otromba latinositásával alkotott nyelvi tréfa
 8 *Uszkulat* – magyar szavak latinra formálásával, latin ragok, képzők magyar szóalakokra függesztésével csinált makarónivers

TABULA SEPTEMTRIONALIS

- M: I. ONN 1853. 63. cím nélkül
 II. MNAd 228. cím nélkül
 III. MNAd2 252. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 206 3 *septemtrionalis* – északi
 5 *Amazonum regalium magister* – a királyi amazonok mestere

*

KÜLÖN ALCÍM NÉLKÜL A „BON MOTs” C. FEJEZET
 FOLYTATÁSAKÉNT KÖZÖLT SZÖVEGEK:

A RÉGI FELIRAT

- M: I. ONN 1853. 63–63. cím nélkül
 II. MNAd 228–229. cím nélkül

- III. MNAd2 253. fenti címen
IV. MNÉlc 222–223. fenti címen

238

JÓ MONDÁSOK

- M: I. ONN 1854. 104. Furcsa mondások címen
II. MNAd 229. fenti címen
III. MNAd2 254. fenti címen
IV. MNÉlc 223. fenti címen

239

[NÉMELY ALFÖLDI ÉS SZÉKELY FOGADÓRA...]

- M: I. MNAd 230. cím nélkül
II. MNAd2 254. cím nélkül

Szövegváltozat

Lap: Sor:

208 7 Ez a nagy idő *itt* csak (MNAd2: Ez a nagy idő csak)

240

[LOVAT ÁRULT A VÁSÁRON...]

- M: I. Db 1853. I. félév XXV. sz. jún. 19. cím nélkül
II. ONN 1854. 103. cím nélkül
III. MNAd 230–231. cím nélkül

Szövegváltozat

Lap: Sor:

209 17 *szájába* (MNAd 190: *szájában* — sh)

A témának ettől a szövegtől teljesen eltérő feldolgozását nyújtja
„A kupec lova” című anekdota. (Vö. 195. sz.)

241

CIRCITER

- M: I. ONN 1853. 64. cím nélkül
 II. MNAd 231–232. cím nélkül
 III. MNAd2 223. fenti címen. A szöveget az Elegy c. fejezetből a Zsidó adomák c. fejezetbe helyezve.
 IV. MNÉlc 198–199. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 209 7 *megkapta mind a száz mérőt* (ONN: *mind a száz mérőt megkapta*)
 10 *akkor Icziknek a földesúr azt mondta* (ONN: *akkor a földesúr azt mondta Icziknek*)

Tárgyi magyarázatok

- 209 cím *circiter* – körülbelül
 4 *mérő* – gabonamérésre szolgáló régi úrmérték; 1 pozsonyi mérő 62 és fél liter, 1 pesti mérő 93 és fél liter
 210 21 *kontraktus* – szerződés

242

KÍNJÁBAN VERSEL

- M: I. ONN 1853. 64. cím nélkül
 II. MNAd 232–233. cím nélkül
 III. MNAd2 224–225. fenti címen; a szöveget az Elegy fejezetből a Zsidó adomák c. fejezetbe helyezve.

Szövegváltozat

Lap: Sor:

- 210 19 *ritmust* (ONN 1853: *rithmust*, MNAd, MNAd2: *rithmust*)

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 210 16–17 *ex tempore* – rögtönözve
 1 *Kák* – község az egykori Szatmár megyében

A TOKAJI BORT MEGBECSÜLI

- M: I. ONN 1853. 64. cím nélkül
 II. MNAd 233–234. cím nélkül
 III. MNAd2 255. fenti címen
 IV. MNÉlc 224. fenti címen

Szövegváltozat

l.ap: Sor:

- 211 3 *vízzel, s spiritusszal* (ONN 1853: *vízzel, spiritusszal*)
 9 *mondá* (ONN 1853: *mondd – sh*)

Tárgyi magyarázat

l.ap: Sor:

- 211 4 *berzseny* – hüvelyes termésű, festésére használt fa (Cacsalpinia)

ALFÖLDI KOCSMÁROS

- M: I. ONN 1853. 65. cím nélkül
 II. MNAd 234–235. cím nélkül
 III. MNAd2 256–257. fenti címen
 IV. MNÉlc 225–226. fenti címen

Szövegváltozat

l.ap: Sor:

- 212 19 *kivel beszél? Tudja a ménkü* (ONN 1853: *kivel beszél? A kocsmáros gyönyörű meglepéssel felel: Tudja a ménkü*)
 24–25 *megszorítva kezét* (ONN 1853: *megszorítva a kezét*)
 30 *helyéről* (ONN 1853: *helyéből*)

VENDÉGSZERETET SZABÁLYOZÁSA

- M: I. ONN 1854. 103. fenti címen
 II. MNAd 236–237. fenti címen
 III. MNAd2 257–258. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

213 12 még (ONN 1854: mig; MNAd: még; MNAd2: m/g)

246

VARIÁCIÓK E SZÓ FELETT „KAPNI”

M: I. ONN 1854. 98. fenti címen

II. MNAd 237. fenti címen

III. MNAd2 258. fenti címen

IV. MNÉlc 226. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

213 1 postakocsis (ONN 1954: postkocsis)

247

BEFOGTA, KIFOGTA

M: I. ONN 1854. 99. fenti címen

II. MNAd 238. fenti címen

III. MNAd2 258–259. fenti címen

IV. MNÉlc 226–227. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

214 4 alázsan (MNAd: aláztan)

248

DE MÁR MOST HOL A MACSKA?

M: I. ONN 1854. 97. cím nélkül

II. MNAd 238–239. fenti címen

III. MNAd2 259. fenti címen

IV. MNÉlc 227. fenti címen

249

AZ ÚJ KÁLYHA

- M: I. ONN 1853. 69. cím nélkül
II. MNAd 239. cím nélkül
III. MNAd2 259–260. fenti címen
IV. MNÉlc 227–228. fenti címen

250

STÁTUSGAZDÁSZAT

- M: I. ONN 1854. 103. fenti címen
II. MNAd 239. fenti címen
III. MNAd2 260. fenti címen

251

KÉSŐ FELELET

- M: I. ONN 1854. 104. cím nélkül
II. MNAd 240. cím nélkül
III. MNAd2 260. fenti címen
IV. MNÉlc 228. fenti címen

252

JÓ UTAK

- M: I. ONN 1854. 104. cím nélkül
II. MNAd 240. cím nélkül
III. MNAd2 261. fenti címen

253

MI HÍR OTTHON?

- M: I. MNAd 241. fenti címen
II. MNAd2 261–262. fenti címen
III. MNÉlc 228–229. fenti címen

254

AZ ÍTÉLET NAPJA

- M: I. Remény 1851 (szept. első napjai) 2. félév, 3. sz. 135–139 „Variációk az ítélet napja fölött” címen, szerzői jel nélkül, a tartalomjegyzék szerint Másvilági János álnéven – s ez Jókai egyik álneve.
II. MNAd 242–250. fenti címen
III. MNAd2 262–270. fenti címen
IV. MNÉlc 229–235. fenti címen
Szövegváltozatok és tárgyi magyarázatok: CB IV. k. 596–599.

255

FORDÍTOTT FORDÍTÁS

- M: I. Db 1853. jan. 2. – 1. félév, 1. sz. 31–32.
II. MNAd 250–252. fenti címen
III. MNAd2 270–271. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

- 223 4 lányok (Db 1853: leányok)
11 lefeküdjék (Db 1853: lefekügyék)
224 29–32 *Egy pesti vendéglőben ... vas a feje* (Db 1853: a jelzett mondat változatból hiányzik)

Tárgyi magyarázat

- 224 30 Rostbeauf (angol helyesírással: roastbeef) – marhasült

256

KÖRÜLÍRÁSOK

- M: I. Db 1853. jan. 2. 1. félév, I. sz. 32–35.
II. ONN 1854. 100. cím nélkül
III. MNAd 252–253. fenti címen
IV. MNAd2 271–272. fenti címen
V. MNÉlc 236. fenti címen

Szövegváltozat

l.ap: Sor:

224 6 előbb (Db: elébb)

257

A ROSSZ KALENDÁRIUM

- M: I. Db 1853. febr. 27. – 1. félév, IX. sz. 289.
II. MNAd 253–254. fenti címen
III. MNAd2 272–273. fenti címen
IV. MNÉlc 236–237. fenti címen

Szövegváltozat

l.ap: Sor:

225 3–4 választani. *Másnap megint jön az asszony.* Ez sem ér (MNAd, MNAd2, MNÉlc: választani. Ez sem ér)

258

KÉT RÉSZEG

- M: I. Db 1853. márc. 13. – 1. félév, XI. sz. 353. cím nélkül
II. MNAd 254. cím nélkül
III. MNAd2 273. fenti címen
IV. MNÉlc 237. fenti címen

Szövegváltozatok

l.ap: Sor:

226 2 kocsmából (Db 1853: kocsmából)
4 lábaik (Db 1853: lábai)

259

BETEGPORCIÓ

- M: I. Db 1853. márc. 20. – 1. félév, XII. sz. 381. cím nélkül
II. MNAd 254. cím nélkül
III. MNAd2 273. cím nélkül

260

TÉVEDÉS

- M: I. Db 1853. márc. 20. – 1. félév, XII. sz. 381. cím nélkül
II. ONN 1854. 102. cím nélkül
III. MNAd 254–255. cím nélkül
IV. MNAd2 274. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

226 1 Doktor (Db 1853, ONN 1854: Doktor; MNAd, MNAd2: Doctor)

261

SZEGÉNYEK ORVOSA

- M: I. Db 1853. márc. 27. – 1. félév XIII. sz. 418. fenti címen
II. ONN 1854. 102. fenti címen
III. MNAd 255. fenti címen
IV. MNAd2 274. fenti címen
V. MNÉlc 238. fenti címen

262

BOLOND FIÚNAK BOLOND APJA

- M: I. Db 1853. jún. 26. – 1. félév XXVI. sz. 841. cím nélkül
II. MNAd 255. cím nélkül
III. MNAd2 274. fenti címen
IV. MNÉlc 238. fenti címen

Szövegváltozat

I.új: Sor:

227 1 cím *alatt* (Db 1853: *czímmel*)

263

HÁT ÜSSEM?

M: I. MNAd 255–258. fenti címen

II. MNAd2 274–276. fenti címen

Szövegváltozatok

I.új: Sor:

228 19 csudájára (MNAd2: csodájára)

30 szándokot (MNAd2: szándékot)

Tárgyi magyarázatok

228 8 *Tancréd* – az első keresztesháború (1096–1099) vitéz lovagja

23 *spádé* – vékony egyenes kard

41 *parter* – földszint

264

ANAKRONIZMUS

M: I. Db 1853. aug. 14. – 2. félév 7. sz. 218. fenti címen

II. MNAd 258. fenti címen

III. MNAd2 277. fenti címen

IV. MNÉlc 238–239. fenti címen

Szövegváltozatok

I.új: Sor:

229 2 *Erdélyben* (MNAd2, MNÉlc: *oláhföldön*)

3 *mert ott még* (MNÉlc: *mert még*)

9 *dolmányban* (MNÉlc: *dolmányba*)

265

ZSIVÁNY

- M: I. MNAd 259. fenti címen
II. MNAd2 277–278. Zöld Marczy címen
III. MNÉlc 239. Zöld Marczy címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

230 5 rongyosak (MNAd2, MNÉlc: rongyosok)

266

BETYÁROK

- M: I. MNAd 259–260. cím nélkül
II. MNAd2 278. fenti címen

267

MA NEKEM, HOLNAP NEKED

- M: I. MNAd 260. cím nélkül
II. MNAd2 278. fenti címen
III. MNÉlc 239. fenti címen

268

FŰLE IS VAN

- M: I. MNAd 260–361. fenti címen
II. MNAd2 279. fenti címen
III. MNÉlc 240. fenti címen

269

SÓ ÉS PAPRIKA

- M: I. MNAd 261–262. cím nélkül
II. MNAd2 279–280. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

232 9 tányérat (MNAd2: tányérát)

270

EZ ITT A SZOKÁS

- M: I. MNAd 262. cím nélkül
II. MNAd2 280–281. fenti címen
III. MNÉlc 240–241. fenti címen

Teljesen eltérő szövegezésben I. az 513. számon. (*Áldott egyszerűség*, NT 1857. ápr. 25 tájt. 5. füzet, 109.)

271

SEGÍTETT RAJTA

- M: I. MNAd 262. cím nélkül
II. MNAd2 281. fenti címen
III. MNÉlc 241. fenti címen

272

PÁRATLAN FLEGMA

- M: I. MNAd 263–264. fenti címen
II. MNAd2 281–282. fenti címen
III. MNÉlc 242. fenti címen

273

KEND SEM JOBB A DEÁKNÉ VÁSZNÁNÁL

- M: I. MNAd 264. fenti címen
II. MNAd2 282. fenti címen
III. MNÉlc 242–243. fenti címen

274

EGYÜGYÚ FÉRJ

- M: I. MNAd 264–266. cím nélkül
II. MNAd2 283–284. fenti címen
III. MNÉlc 243–244. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

235 16–17 *jelenteni* (MNAd: *jelenti* – sh.)

275

A GAZDA ÉS INASA

- M: I. MNAd 266. cím nélkül
II. MNAd2 284. fenti címen

276

AZ ÚR ÉS A SZOBALÁNY

- M: I. MNAd 266–267. cím nélkül
II. MNAd2 285. fenti címen
III. MNÉlc 244. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

236 4 *lyány* (MNAd: *lyán* – sh.)

277

AZ ÖREGÚR BÜSZKESÉGE

- M: I. MNA_d 267. cím nélkül
II. MNA_d 285. fenti címen
III. MNÉlc 244–245. fenti címen

278

A MEZŐTÚRI BOR ÉS VÍZ

- M: I. Db 1853. dec. 11. – 2. félév XXIV. sz. 768. cím nélkül
II. MNA_d 267–268. cím nélkül
III. MNA_d 285–286. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

237 8 közül (MNA_d2: közöl)

279

A MENYASSZONY ÉS A KANCSÓ

- M: I. MNA_d 268–269. cím nélkül
II. MNA_d 286–287. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

237 2 szégyenlje (MNA_d2, MNÉlc: szégyelje)

280

VÁLTOTT KUTYA

- M: I. MNA_d 269. cím nélkül
II. MNA_d 287. fenti címen
III. MNÉlc 245. fenti címen

281

FELTALÁLÁS

- M: I. MNAd 269–270. fenti címen
II. MNAd2 287. fenti címen
III. MNÉlc 245–246. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

238 1 *Egzekváltók* – végrehajtók foglalták le vagyontárgyait

282

MEGÁLLJ, VARGA!

- M: I. MNAd 270. fenti címen
II. MNAd2 288. fenti címen
III. MNÉlc 246. fenti címen

283

A SOMOGYI PARASZT

- M: I. MNAd 270. cím nélkül
II. MNAd2 288. fenti címen
III. MNÉlc 246. fenti címen

284

A POFLÉ

- M: I. MNAd 271. cím nélkül
II. MNAd2 288. fenti címen
III. MNÉlc 247. fenti címen

285

FENYEGETÉS

- M: I. MNAd 271. cím nélkül
II. MNAd2 289. fenti címen
III. MNÉlc 247. fenti címen

286

A MASZKARA

- M: I. MNAd 271–272. cím nélkül
II. MNAd2 289–290. fenti címen

287

A SÚGÓ HARAGJA

- M: I. MNAd 272. cím nélkül
II. MNAd2 136. fenti címen
Vö. 132. sz. MNAd 137. is, cím nélkül, ezzel azonos szöveg!

288

FURCSA VÉGRENDELET

- M: I. MNAd 272. cím nélkül
II. MNAd2 290. fenti címen
III. MNÉlc 247. fenti címen

A MAGYAR NÉP ADOMÁI 1857.
ANEKDOTÁK MÁTYÁS KIRÁLYRÓL

[A második kiadás új szövegei]

289

A HÁROM KÉRDÉS

- M: I. MNAd2 14–16.
II. MNÉlc 16–18.

290

CSIRIBIRI EMBEREK

- M: I. MNAd2 16–17.
II. MNÉlc 19–20.

291

SZEGÉNY TATÁR

- M: I. MNAd2 25. fenti címen
II. MNÉlc 27. fenti címen

292

MIÉRT MONDJÁK AZT, HOGY A TÓT NEM EMBER?

- M: I. MNAd2 25–26. fenti címen
II. MNÉlc 28–29. fenti címen

293

LEGRÉGIBB MAGYAR ADOMA

- M: I. MNAd2 27. fenti címen
II. MNÉlc 20. fenti címen

NÉPMESÉK

[A második kiadás új szövege]

294

A SZÉL ÉS A NAP

- M: I. MNAd2 67–68.
II. MNÉlc 55–56.

Szövegváltozat

Lap: Sor:

250 10 vele (MNÉlc: bele)

TÁJADOMÁK

[A második kiadás új szövegei]

295

A FALU BECSÜLETE

- M: I. MNAd2 91.
II. MNÉlc 79.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

251 1 *Bóta* – község Borsod megyében

296

PEDIG NEM SZEDTE RÁ

- M: I. MNAd2 96–97. fenti címen
II. MNÉlc 84. fenti címen

297

EGY KIS TRÉFA

- M: MNAd2 97. fenti címen

298

KESERŰ KENYÉR

- M: MNAd2 97. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

252 3 *publicus et ordinarius* – nyilvános és rendes

OSZTÁLYADOMÁK

[A második kiadás új szövegei]

I. TÁBLABÍRÁK

299

A VESZETT EMBER

- M: I. MNAd2 101–104.

- II. MNÉlc 88–91.

Szövegváltozat

Lap: Sor:

254 36 honnan, honnan nem (MNÉlc: honnan *nem*, honnan)

Tárgyi magyarázatok

253 7 *busírozni* – bokros területet átcserkészni

255 63–64 *major potentia* – hatalmaskodás, a nagyobb hatalommal való visszaélés

300

[EGYSZER A MEGYE SZÉKHELYÉN...]

M: I. MNAd2 104–106. cím nélkül

II. MNÉlc 91–93. cím nélkül

Szövegváltozat

Lap: Sor:

255 1 *megye székhelye* (MNAd2: *megyeszék helye*)

256 22 *uri* (MNAd2: *uri*)

301

AZ APRÓ PROPORCIÓ

M: I. MNAd2 107–108. Az apró portió

II. MNÉlc 95. Az apró porció

Tárgyi magyarázatok

l.ap: Sor:

257 6 *proporcio* – arányosítás; itt nyilván a földbirtokrendezés tartozéka, a birtokos különböző határrészekén levő birtokrészeknek egy tagba vonása, „tagosítása” alkalmával szükségessé vált eljárás

9 *porcio* – itt: a jobbágyság részéről a földesurat illető járandóság

302

JÓ FELFOGÁS

M: I. MNAd2 109. fenti címen

II. MNÉlc 95–96. fenti címen

303

JURÁTUS

- M:** I. MNAd2 109. fenti címen
II. MNÉlc 96. fenti címen

304

KÜLÖNÖS UDVARIASSÁG

- M:** MNAd2 109–110. fenti címen

305

ÜGYES VISSZATORLÁS

- M:** I. MNAd2 110. fenti címen
II. MNÉlc 96. fenti címen

306

ÜGYVÉDI SZÁMLA

- M:** MNAd2 110. fenti címen

307

SZERENCSE-SZERZŐDÉS

- M:** I. MNAd2 110–111. fenti címen
II. MNÉlc 96–97. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

259 16 pörköltiségekről (MNÉlc: pörköltiségekről)

308

ÉKESSZÓLÁS

- M: I. MNAd2 118. fenti címen
II. MNÉlc 103–104. fenti címen
Szövegváltozat
l. ap: Sor:
260 6 szükséges (MNAd2: szüksége)

309

LÓVÁ TETTEM A NÉMETET

- M: I. MNAd2 118–119. fenti címen
II. MNÉlc 104. fenti címen

310

ROSSZ CSIZMÁK

- M: I. MNAd2 121. fenti címen
II. MNÉlc 107. fenti címen

II. KATONAADOMÁK

311

SZÁRDELLAMÁRTÁS

- M: I. MNAd2 122–123. fenti címen
II. MNÉlc 108–109. Szardella mártás címen
Szövegváltozat
l. ap: Sor:
262 30 sem (MNAd2, MNÉlc: nem – sh.)
40 kápri (MNÉlc: kápri)

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

262 40 *kápri* – a *Capparis spinosa* nevű cserje fűszeres ízű virágbimbóinak neve, amelyeket a Földközi-tenger mellékén besavanyítva fogyasztanak

312

FINOM KÜLÖNBSÉG

- M: I. MNAd2 128. fenti címen
II. MNÉlc 114. fenti címen

313

TUDJA A MÓDJÁT

- M: I. MNAd2 129–130. fenti címen
II. MNÉlc 115. fenti címen

314

KETTÓS VÁSÁR

- M: I. MNAd2 130. fenti címen
II. MNÉlc 116. fenti címen

315

A JÓKEDVŰ KATONA

- M: I. MNAd2 131–132. fenti címen
II. MNÉlc 117–118. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

264 2 *auditor* – hadbíró
8 *profos* – börtönőr

316

A KEMÉNY PRÓFONT

M: MNAd2 134. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

265 cím *prófont* – katonakenyér; egykori formájában kétszersültféle készítmény

4 *kacor* – görbe élű vesszővágó kés

III. SZÍNÉSZI ADOMÁK

317

[D-YNÉ EGY SZÍNI ELŐADÁS ALKALMÁVAL...]

M: I. MNAd2 140. cím nélkül

II. MNÉlc 125–126. cím nélkül

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

108 6 *felfosztolódzott* – feltúrta ruháját

IV. PAPOK, DIÁKOK

318

KÖLCSÖNÖS SZERENCSE

M: I. MNAd2 151–152 fenti címen

II. MNÉlc 137. fenti címen

319

SZÓRAKOZOTTSÁG

- M: I. MNAd2 152–153. fenti címen
II. MNÉlc 138. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

266 3 szinte (MNÉlc: szintén)

320

JÓ VÁGÁS

- M: I. MNAd2 153. fenti címen
II. MNÉlc 139. fenti címen

321

HA NEM FEHÉR, FEKETE

- M: I. MNAd2 153–154. fenti címen
II. MNÉlc 139. fenti címen

322

A PAP HARAGJA

- M: I. MNAd2 154–155. fenti címen
II. MNÉlc 140. fenti címen

323

TE IS...

- M: I. MNAd2 156. fenti címen
II. MNÉlc 141–142. fenti címen

324

EGEREK ESPERESTJE

- M: I. MNAd2 156–157. fenti címen
II. MNÉlc 142. fenti címen

325

HIVATALOSAN

- M: MNAd2 157. fenti címen

326

HA ERÓS, NE IGYA KEND!

- M: MNAd2 158. fenti címen

327

A BOR JÓ

- M: I. MNAd2 159. fenti címen
II. MNÉlc 143. fenti címen

Tárgyi magyarázat

l.np: Sor:

270 7 *cantores amanti liquores* – a kántorok szeretik az italt

328

NAGY KÜLÖNBSÉG

- M: I. MNAd2 159–160. fenti címen
II. MNÉlc 143–144. fenti címen

329

FURCSA TOLVAJ

- M: I. MNAd2 160. fenti címen
II. MNÉlc 144–145. fenti címen

330

MENTÉBEN

- M: I. MNAd2 162. fenti címen
II. MNÉlc 146. fenti címen

331

KI ISMERI JOBBAN A BIBLIÁT

- M: I. MNAd2 162–163. fenti címen
II. MNÉlc 147. fenti címen

332

JÓ KIFOGÁS

- M: I. MNAd2 165. fenti címen
II. MNÉlc 149. fenti címen

333

OCHÉ! OCHÉ!

- M: I. MNAd2 165–167. fenti címen
II. MNÉlc 150–151. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

273 15–16 praepceptorához, s előadva (MNÉlc: praepceptorához, előadva)

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

173 15-16 *praeceptor* – itt: tanár

334

BERBÉCS

M: I. MNA_d2 168–171. fenti címen

II. MNÉlc 152–155. fenti címen

Szövegváltozatok

Lap: Sor:

276 64 *beszéleni* (MNÉlc: *beszélni*)

72 *mellyel* (MNA_d2, MNÉlc: *melyer*)

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

274 7 *bádián mag* – a baldrian (*Valeriana*) nevű, népünk ajkán macskagyökér néven ismert növény gyökeréből és tövéből készült gyógyszer

335

MIT KI NEM GONDOL A DIÁK

M: I. MNA_d2 171. fenti címen

II. MNÉlc 155. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

276 2-3 *meszely* – az icce fele; 42 dl

336

SZÉP BÖNTETÉS

M: I. MNA_d2 171–172. fenti címen

II. MNÉlc 156. fenti címen

337

FERO, TULI, LATUM, FERRE

M: I. MNAd2 173. fenti címen

II. MNÉlc 157. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

277 3 *tullas* – helyesen: *feras*

7 *fersisti* – helyesen: *tulisti*; a nagydiák helytelenül használja a latin igealakokat, hogy próbára tegye a mendikást, ennek válaszai pedig tapintatosan helyreigazítják

338

A VÉN DIÁK

M: I. MNAd2 173–174. fenti címen

II. MNÉlc 157–158. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

278 2 *szinte* (MNÉlc: *szintén*)

339

SUS

M: MNAd2 174. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

278 cím *sus* – a latin szó jelentése: ‚disznó‘; sum viszont a latin létige első személyű alakja, jelentése: ‚vagyok‘. Ez az adoma lett az alapja Jókai *A peregrinus* (1858) c. elbeszélésének is.

340

JÓ ÖTLET

- M: I. MNAd2 176. fenti címen
II. MNÉlc 159–160. fenti címen

341

MONDOTT VALAMIT

- M: I. MNAd2 171. fenti címen
II. MNÉlc 160. fenti címen

342

ELNÉZÉS

- M: I. MNAd2 171. fenti címen
II. MNÉlc 160–161. fenti címen

343

HOL KEZDJEM MEG?

- M: I. MNAd2 180. fenti címen
II. MNÉlc 163. fenti címen

344

[EGY DIÁK REKTORI CENZÚRÁT TETT...]

- M: I. MNAd2 180. cím nélkül
II. MNÉlc 163–164. cím nélkül

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

281 cím *rektor* – itt: tanító
cenzúra – itt: vizsga

V. POÉTÁK

345

A POÉTA SZEKERE

- M: I. MNAd2 187. fenti címen
II. MNÉlc 170–171. fenti címen

VI. ORVOSOK, BORBÉLYOK

346

SZOLGÁLATI KÉSZSÉG

- M: I. MNAd2 190–191. fenti címen
II. MNÉlc 173. fenti címen

347

LEJEDTSÉG ELLEN

- M: I. MNAd2 192. fenti címmel
II. MNÉlc 174–175. fenti címmel

348

[BIZONYOS GYÓGYSZERTÁR AJTAJÁN...]

- M: I. MNAd2 192. cím nélkül
II. MNÉlc 175. cím nélkül

[EGY FALUSI ASSZONYNAK A GYÓGYSZERÉSZ...]

- M: I. MNAd2 193. cím nélkül
 II. MNÉlc 175. cím nélkül

FAJADOMÁK

[A második kiadás új szövegei]

I. CIGÁNY

350

TITULUS ÉS VITULUS

M: MNAd2 198. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

284 cím *titulus* – cím
vitulus – borjú

351

LELKI VIGASZ

- M: I. MNAd2 199. fenti címen
 II. MNÉlc 180. fenti címen

352

EZT IS PRÓBÁLTAM

- M: I. MNAd2 199–200. fenti címen
 II. MNÉlc 180–181. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

285 1 dáde (MNÉlc: dáde)

Tárgyi magyarázatok

285 4 *kissárfű* – mezei növény, csípős fehér nedvét egyes helyeken szemölcs kimaratására használták
tetemtoldó fű – bokorrózsaféle apró, részben a földön kúszó félcserjéje

353

SZABAD ÉS ILLENDÓ

M: I. MNAd2 202–203. fenti címen

II. MNÉlc 182–183. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

285 1 debrői (MNAd2, MNÉlc; döbrei – sh.)

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

285 1 *Debrő* – ma Feldebrő, dohányárról híres Heves megyei község

354

[A SZOMSZÉD FALUBA LEVELET VITT A CIGÁNY...]

M: I. MNAd2 203. cím nélkül

II. MNÉlc 183. cím nélkül

355

VÁRJON EGY KISSÉ

M: I. MNAd2 205–206. fenti címen

II. MNÉlc 186. fenti címen

356

A KESERŰ ORVOSSÁG

M: MNAd2 206. fenti címen

357

AZ ŐREG ANYA KÓDMENE

M: MNAd2 207. fenti címen

358

HETYKE CIGÁNY

M: I. MNAd2 207. fenti címen

II. MNÉlc 186. fenti címen

Tárgyi magyarázat

L.p: Sor:

287 1 *Madaras* – község Bács-Bodrog megyében, a mai Kunmadaras.

359

JÁNOS BÁCSI

M: I. MNAd2 207–208. fenti címen

II. MNÉlc 187. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

L.p: Sor:

287 1 *Igmánd* – község Komárom megyében

4 *János képe* – Nepomuki Szent János szobra, aki vízbe vetve szenvedett vértanú halált, ezért szobrát hidakon, folyópartokon is fel szokták állítani

360

HÁNY A LIBA

- M: I. MNAd2 208–209. fenti címen
II. MNÉlc 187. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

289 14 urám (MNÉlc: uram)

361

SZÉP BÚCSÚZTATÓ

- M: MNAd2 212. fenti címen

362

FELTALÁLTA MAGÁT

- M: I. MNAd2 212. fenti címen
II. MNÉlc 190. fenti címen

363

A VARJÚ

- M: MNAd2 213–214. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

290 9 *plága* – a ruha szakadása, nyílása

364

ALÁBBSZÁLL

- M: I. MNAd2 216. fenti címen
II. MNÉlc 192. fenti címen

Szövegváltozat

l.np: Sor:

- 290 6 kocsitól *kissé* hátrálva (MNÉlc: kocsitól hátrálva)

II. OLÁH ADOMÁK

365

MÁS A KÉS, MÁS A KASZA

- M: I. MNAd2 217. fenti címen
II. MNÉlc 193. fenti címen

366

CSEJ MUNÁ, NA MINCSUNÁ

- M: I. MNAd2 217–218. fenti címen
II. MNÉlc 194. fenti címen

367

ROSSZ ATYAFISÁG

- M: I. MNAd2 219–220. fenti címen
II. MNÉlc 194–196. fenti címen

Szövegváltozatok

l.np: Sor:

- 292 2 szinte (MNÉlc: *szintén*)
4 atyafiának (MNÉlc: *atyjafiának*)
5 létére (MNAd2, MNÉlc: *léuére*)

III. ZSIDÓ ADOMÁK

368

KÉSŐ BELESZÓLÁS

M: I. MNAd2 221. fenti címen

II. MNÉlc 196. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

293 10 *Bátorkeszi* – akkor Esztergom, most Komárom megyei község
a Duna bal partján

369

[PÁL IDDOGÁLT A KOCSMÁBAN...]

M: I. MNAd2 222. cím nélkül

II. MNÉlc 197–198. cím nélkül

370

[EGY PAJZÁN VARGAINAS...]

M: I. MNAd2 223. cím nélkül

II. MNÉlc 198. cím nélkül

NYELVSZAJÁTSÁG

371

EGY KIS ÁRTATLAN ENYELGÉS

M: I. MNAd2 238. fenti címen

II. MNÉlc 308. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

295 3 fát ér (MNA_d2: fátér, MNÉlc: fáter)

ELEGY

[A második kiadás új szövegei]

372

A TÓT DIÁK ÉS A KANONOK

M: I. MNA_d2 250. fenti címen

II. MNÉlc 220. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

296 3 *Quo vadim* — a játékosan kiagyalt, fiktív -im végű igealakok által jótízű latin prózában szőtt adoma értelme: Hová megyünk? Vácra. Ott mit csinálunk? Kispapságot kérünk. De ha nem adnak? Ha adnak, adnak, ha nem adnak, ebanyja, Szentendrére megyünk, kapálunk.

373

PRO QUEM?

M: MNA_d2 251. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

296 4 *Pro quem?* — az előljárók esetvonzatait fejtetőre állító latinsággal fogalmazott szövegben a kérdés értelme: Kinek az érdekében?
6 *Propter mihi* — a válasz a fenti kérdésre hasonló nyelvi zúrzárral: a magaméban.

374

CANIS CANIT

- M: I. MNAd2 251–252. fenti címen
II. MNÉlc 221. fenti címen

375

... TUM

- M: I. MNAd2 252–253. fenti címen
II. MNÉlc 222. fenti címen

376

A VARGA ÉS A PAP

- M: I. MNAd2 290. fenti címen
II. MNÉlc 248. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

298 6 Tiszteletes (MNAd2, MNÉlc: Tisztes – sh.)

377

PRÉDA FIÚ

- M: MNAd2 291–292. fenti címen

378

CSAK EGY BETŰ KÜLÖMBSÉG

- M: I. MNAd2 292. fenti címen
II. MNÉlc 248. fenti címen

379

LOPOTT SÜVEG

M: MNAd2 292–293. fenti címen

380

ERŐS BOSSZÚ

M: MNAd2 293–294. fenti címen

381

18 GYEREK

M: I. MNAd2 294. fenti címen
II. MNÉlc 249. fenti címen

382

A NAGY TOLONGÁS

M: MNAd2 294–295. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

301 3 ügyes (MNAd2: egyes – sh.)

383

JÓ FELFEDEZÉS

M: MNAd2 295. fenti címen

384

LEGNAGYOBB PÉNZ

M: MNAd2 295–296. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

302 10 *Megégett a geszterédi csárda* – népdal kezdő sora
Gesztréd – Szabolcs megyei község

385

NAGY PÉNTEK NAGY SZOMBATRA

M: I. MNAd2 296–297. fenti címen

II. MNÉlc 249–250. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

303 1 *D. Vecse* – Dunavecse, község Pest-Solt megyében

386

[SOK SZ. ISTVÁN NAPOKAT...]

M: MNAd2 297. cím nélkül

387

A KIS FIÚ TANÁCSA

M: I. MNAd2 298. fenti címen

II. MNÉlc 250. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

304 2 *Csákvár* – fazekasságáról híres Fejér megyei község; a kolomp tehát minden bizonnyal cserépből készült.

388

[MIÉRT SÍRSZ FIACSKÁM...]

M: MNAd2 298. cím nélkül

389

[A CIGÁNY BEÁLLOTT JUHÁSZLEGÉNYNEK...]

M: MNAd2 298–299. cím nélkül

390

[EGY CIGÁNY A JUHÁSZNÓ CSIZMÁJÁT FOLTOZGATTA...]

M: MNAd 299. cím nélkül

Tárgyi magyarázat

L.np: Sor:

305 2 *orda* – az oltóanyaggal kezelt juhtej felforralt savójából készült túró erdélyi és moldvai neve; alföldi és dunántúli nevei savótúró, zsendice-túró

391

[BETÉRT A CIGÁNY EGY HÁZHOZ...]

M: MNAd2 299–300. cím nélkül

Tárgyi magyarázat

L.np: Sor:

306 1 *haricska* – más néven hajdina, tatárka, vagy pohánka, egykor hazánkban mindenütt termesztett, ma ritkább gabonaféle (*Fagopyrum sagittatum*); a hétköznapi használatban a köleshez hasonlóan a kukoricával szemben háttérbe szorult.

392

[PANASZKODOTT EGY AGG NÓTLEN...]

M: MNAd2 300. cím nélkül

393

A VÁNYAI ASSZONY

M: MNAd2 300. fenti címen

MNÉlc 251. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 307 1 *Ványa* – Dévaványa nagyközség Külső Szolnok, később Jász-Nagykun-Szolnok megyében
2 *az ő katonája* – a házához beszállásolt idegen nyelvű katona

394

[KOLDUS ÉS GAZDA]

M: MNAd2 301. cím nélkül

395

JÓ BIZTATÁS

M: MNAd2 301. fenti címen

396

[EGY BIZONYOS VÁSÁRON A GAZDA LOVAT AKARVÁN ELADNI...]

M: MNAd2 301–302. cím nélkül

397

[EGY KIMONDHATLAN VASTAG ASSZONYSÁG...]

M: MNAd2 302. cím nélkül

398

[MIKOR A SZIVAR HASZNÁLATA...]

M: MNAd2 302. cím nélkül

399

[PÉTER DIÁK EGYSZER MAPPÁZOTT...]

M: MNAd2 302–303. cím nélkül

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 309 1 *mappázott* – térképet tanulmányozott
 2 *rektori censura* – tanítói képesítővizsga
 5 *Dnyeszter* – ukrajnai folyó, az egykori „ausztriai birodalom” határain kívül esvén folyása, annak térképén nem volt található

400

[GRÓF X. X. ZEMPLÉN MEGYEBELI VELEJTE HELYSÉGBEN...]

M: MNAd2 303–304. cím nélkül

401

[A CIGÁNDI TORONY...]

M: MNAd2 304. cím nélkül

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 310 cím *Cigánd* – község Zemplén megyében

402

[A FELFÖLDÖN EGY MÉRNÖK...]

M: MNAd2 305. cím nélkül

403

KISBÍRÓ

M: MNAd2 305–306. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

312 16-17 *pofás fejsze – széles vasú fejsze*

404

PATKÁNYMÉREG

M: I. MNAd2: 306. fenti címen

II. MNÉlc 251–252. fenti címen

Szövegváltozat

Lap: Sor:

312 1 szolgálóját, s annak (MNAd2 szolgálóját, annak)

405

A MEGGY NEM CSERESZNYE

M: I. MNAd2 306. fenti címen

II. MNÉlc 252. fenti címen

406

[MAGYARÁZTA A MELLÉKNEVEK HAJLÍTÁSÁT...]

M: MNAd2 307. cím nélkül

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

313 1 *mellékknevek hajlítását* — itt: fokozását

407

EGY SZAMÁRÉRT SOK ÖKÖR

M: I. MNAd2 307. fenti címen

II. MNÉlc 252. fenti címen

408

ÁRTATLAN VIZSGA

M: MNAd2 307–308. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

314 17–18 *akoló vas* — rovátkás vasrúd, amely a hordó úrtartalmának mérésére szolgál

18 *icce* — régi űrmérték, kb. 8 és fél deci

409

RÉGI RUHÁK

M: I. MNAd2 308–309. fenti címen

II. MNÉlc 253. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

114 3 *Sárvári leckején* — a nagynevű debreceni professzor óráján. Sárvány Pál (1765–1846) bölcselő, fizikus

410

BENEDEK

- M: I. MNAd2 309. fenti címen
II. MNÉlc 253–254. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 315 1-2 *Magyar Kurír* – Bécsben kiadott magyar politikai hírlap, 1786-tól Szacs vay Sándor, 1793-tól 1816. évi megszűntéig Decsy Sámuel szerkesztette a felvilágosodás szellemében

411

NEM TUD A MI VISSZHANGUNK NÉMETŰL

- M: I. MNAd2 310. fenti címen
II. MNÉlc 254. fenti címen

412

KEVESEBB EGY BETŰVEL

- M: I. MNAd2 310. fenti címen
II. MNÉlc 254. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 316 2 *praescriptio* – előírás, rendelet
3 *rescriptio* – itt: a rendelet visszavonása

413

KEVÉS NYERESÉG

- M: MNAd 310. fenti címen

414

NEM JÓ AZ INGYEN

- M: I. MNAd2 310–311. fenti címen
II. MNÉlc 254–255. fenti címen

415

KEDVEM SZERÉNT

M: MNAd2 311. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 317 1-2 *préceptor* – helyesen: praceptor; itt: talán a tanításban is résztvevő diák

416

USZKÁR

M: MNAd2 311–312. fenti címen

417

MÉRNÖKI LÉPÉS

M: MNAd2 312–313. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 318 1 *Szentgál* – Veszprém megyei község
12 *nyűg* – lovak mozgását gátló eszköz: első két lábuk laza összekötésére szolgáló félméteres kötél

418

ERKÖLCS ÉS TUDOMÁNY

- M: I. MNAd2 313. fenti címen
II. MNÉlc 255. fenti címen

419

JÓ MENTSÉG

- M: I. MNAd2 314. fenti címen
II. MNÉlc 255. fenti címen

420

A TOLVAJ

- M: MNAd2 314.

421

PEDIG JÓL MONDTA

- M: I. MNAd2 314–315. fenti címen
II. MNÉlc 255–256. fenti címen

422

ELTALÁLTA

- M: I. MNAd2 315. fenti címen
II. MNÉlc 256. fenti címen

423

KÖNNYEN BÁNIK AZ IDÓVEL

- M: I. MNAd2 315. fenti címen
II. MNÉlc 256. fenti címen

424

JÓL ÉRTETTE

M: MNAd2 315–316. fenti címen

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

321 3 *Halt, wer da? – állj, ki vagy?*

6-7 *Hier sind drei Halgas, sie wollen nach Teremtésed reisen – itt van három Hallgass, Teremtésedre akarnak utazni*

425

SZEGET SZEGGEL

M: MNAd2 316–317. fenti címen

426

DE NAGY HIBA

- M: I. MNAd2 316–317. fenti címen
II. MNÉlc 256–257. fenti címen

427

BÍZTATÁS

M: MNAd2 317. fenti címen

SZÉKELYADOMÁK

[Új szövegek kiegészítésül a MNAd Fajadomák c. fejezetéből ide áthelyezett korábbi adomák sorához]

428

NAGY UEDTSÉG

- M: I. MNAd2 317. fenti címen
II. MNÉlc 257. fenti címen

429

EZ SEM IGAZ

- M: I. MNAd2 319. fenti címen
II. MNÉlc 258. fenti címen

430

NAGY BAJOK, KIS GONDOK

- M: I. MNAd2 320. fenti címen
II. MNÉlc 258–259. fenti címen

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 313 1 *Oláhfalu* – község az egykori Udvarhely megyében; nevéhez – hasonlóan, mint pl. Rátót, Kukutyin, Nárityen községkéhez is – számos ún. falucsúfoló anekdotát fűz a néphagyomány

JÓKAI HUMORISZTIKUS ALBUMAI

A NAGY TÜKÖR

431

MICSODA BAJ ÉRTE GERGÓ BÁCSIT

M: NT 1856. nov. 9. 1. füzet 11.

Ötlete: Följ I. k. 68. 70. sz.

Tárgyi magyarázatok

l.ap: Sor:

327 5 *masina* – itt: gyufa

17 *meszely* – régi úrmérték, kb. négy és fél deciliter

432

PÁLYÁZAT ÉS JUTALOMKITŰZÉS

M: NT 1856. nov. 9. 1. füzet, 16.

Ötlete: Följ I. k. 64. 5. sz.

433

LEGÚJABB PÁRIZSI ÉS SZALONTAI DIVAT

M: NT 1856. nov. 9. 1. füzet, 17.

Ötlete: Följ I. k. 64. 10. sz. és 67. 59. sz.

434

[MEGTUDTÁK, HOGY A „NAGY TÜKÖR” SZERKESZTŐSÉGÉNEK...]

M: NT 1856. nov. 9. 1. füzet, 19. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 68. 62. sz.

435

AUREUS CALCULUS

M: NT 1856. nov. 9. 1. füzet, 20.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

329 cím *aureus calculus* – „aranyszám”; a csillagászatban a holdjárás bizonyos szabályszerűségét jelző számtani adat. Itt egyszerűen: sok pénz, a tőkénél is magasabb kamat

436

A VÍGJÁTÉK

M: NT 1856. nov. 9. 1. füzet, 20.

Ötlete: Följ I. k. 60. 12. sor

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

330 2 *bluette* – rövid, szellemes színmű

437

GAZDASÁGI ÜGYEK

M: NT 1856. nov. 9. 1. füzet, 21.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

330 1 *Magyar Gazda* – az 1840-es évek népszerű folyóirata
2 *hosszú orrú bogár* – a levélsodró ormányos, más néven eszelény bogárnak mintegy 20 faja ismert; több hazánkban is pusztít

438

KÉT VADEMBER

M: NT 1856. nov. 9. 1. füzet, 20.

Ötlete: Följ I. k. 66. 46. sz.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 331 3 *bozotány* – busman, Dél-Afrika sivatagjain élő, a négerektől elütő embertani jegyekkel jellemezhető primitív műveltségű ősnép; Jókai a „bozótember” jelentésű német–angol nevüket magyarította a bozotány szóval
6 *korána* – a dél-afrikai hottentotta őslakosság egyik törzse

439

A MECÉNÁS

M: NT 1856. nov. 9. 1. füzet, 23.

Ötlete: Följ I. k. 71. 129. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 332 4 *ermitage* – remetelak

440

FIGYELMEZTETÉSÜL MINDENKINEK

M: NT 1856. nov. 9. 1. füzet, 24.

Ötlete: Följ I. k. 71. 126. sz.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 332 3 *cs. k.* – császári-királyi
6-7 *konzultáció* – ügyvédi tanács

441

HJA-JAH

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 28.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 333 8 *extemporizál* – fejből, kapásból rögtönöz
20 *plasztikai* – itt: szoborszerű

442

CSÁBÍTÓ CÍM

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 29.

443

HUSZÁRTRÉFA

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 29.

Ötlete: Följ I. k. 64. 3. sz.

444

BIZTOS SZÁLLÁS

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 32.

Ötlete: Följ I. k. 70. 112. sz.

445

GONOSZ CSALATKOZÁS

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 38.

Ötlete: Följ I. k. 71. 144. sz.

HIRTELEN SZÁMÍTÁS

I.

446

[NAGY DIVAT VOLT EGY IDŐBEN...]

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 38.

II.

447

[UGYANEZEN MAGYAR MILLIOMOSSAL...]

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 38.

448

SZÓRAKOZOTTSÁG

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 38.

Ötlete: Följ I. k. 73. 216. sz.

Tárgyi magyarázat

l.ap: Sor:

337 2 *improvizálni* – előzetes felkészülés nélkül előadni, bemutatni;
itt: váratlanul előidézni

449

CSAK NE LENNÉK VÁNDORLÁSON!

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 40.

450

AZ ÓCSKA KALAP

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 40.

Tárgyi magyarázatok

l.ap: Sor:

338 1 *kótyavetye* – árverés

9 *denique* – tehát

451

KEDVES KÜLDEMÉNY

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 40.

Ötlete: Följ I. k. 72. 154. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

338 1 *Krisztigott* – grüß dich Gott (adjon Isten); német köszönési forma népies kiejtésben

452

ÚRI JUTALOM

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 41.

Ötlete: Följ I. k. 65. 35. sz.

453

FOGALOMZAVAR

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 41.

Ötlete: Följ I. k. 71. 147. sz.

454

JÓ HELYRE UTASÍTOTTÁK

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 41.

Ötlete: Följ I. k. 67. 59. sz.

455

TROMF

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 44.

Ötlete: Följ I. k. 65. 32. sz.

Tárgyi magyarázatok

I. sz. Sor:

- 140 cím *tromf* – kártyajátékban a magasabb értékű lap, amely a többbit
űti
- 4 *fagót* – fagott, fából készült, mély hangú fúvós hangszer
- 5 *a jurátusok apja* – a jurátusok csoportjában hangadó, vezető
egyénség

456

MIT NEVEZÜNK NYERESÉGNEK?

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 44.

Ötlete: Följ I. k. 69. 94. sz.

457

[AZ ÁLLATKÍNZÁS ELLENI EGYLET...]

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 45.

458

JÓ SZÁMÍJTÁS

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 46.

Ötlete: Följ I. k. 70. 119. sz.

Tárgyi magyarázat

I. sz. Sor:

- 341 11 *agio* – ázsio; azaz a pénzérmekeknek, értékpapíroknak névértékét meghaladó többletértéke

A NAGY NYELVÉSZ

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet, 47.

Ötlete: Följ I. k. 71. 149. sz.

ÁTKOZOTT FRANCIA SZAVAK!

M: NT 1856. dec. 14. 2. füzet 48.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

343 12 *schifon* – vászonféle (a francia chiffon szóból); itt a szekrényt jelentő sifonér (chiffonière) szót tévesen használva

SZINONIMÁK

I.

[A FALUSI PATRÍCIUSNAK...]

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 59.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

343 cfm *patricius* – tehets, rangos polgár343 7 *komót* – kényelmes (a francia commode megfelelője); a csizmadia viszont a mérték jelentésű latin *modus* szóval téveszti össze, amely szorosan a lábra szabott lévén, szűknek bizonyult

II.

[URAMÖCSÉM...]

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 59.

463

A FIGYELMETES CSÓSZ

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 60–61.

464

VALÓSZÍNŰ

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 61.

Ötlete: Följ I. k. 76. 286. sz.

465

TÖRÖK ADOMA

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 64.

466

MELYIK JÁR JÓL?

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 64.

467

GONOSZ KATEGÓRIA

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 64.

Ötlete: Följ I. k. 76. 287. sz.

468

CSÍNJÁN-BÍNJÁN

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 65.

469

SZÓFOGADÁS

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 65.

Ötlete: Följ I. k. 71. 136. sz.

470

HAMLET APJÁNAK A LELKE

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 65.

471

FORDÍTÁSOK NÉMETBŐL MAGYARRA

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 69.

472

FOKOZAT

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 69.

473

KEGYES TANÁCS

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 69.

Ötlete: Följ I. k. 76. 285. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

348 9 *malefice!* – itt: gazfickó!

474

BEFELELT NEKI

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 69.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

349 14 *appetitorium* – étvágygerjesztő

475

A GIBERNYÚZI KOVÁCS MINT FOGORVOS

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 70.

Ötlete: Följ I. k. 69. 85. sz.

Szövegváltozat

349 Teljesen eltérő, én-alakú és útirajzszerű kidolgozása *A kovács mint fogorvos* címen: JKK 30. I. 39. sz.

ADOMÁK

I.

476

[N. FALUBAN A LEKÉSZ...]

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 71. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 74. 246. sz.

II.

477

[EGY PÓR SIHEDERNEK...]

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 71.

Ötlete: Följ I. k. 47. 247. sz.

SZÉKELY KÉPEK

I.

478

[SZÉKELYEKNEK SZAVUKJÁRÁSA...]

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 71. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 76. 290. sz.

II.

479

[SZENT ISTVÁN NAPIÁN A CSÍKSZÉKI SZÉKELY...]

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 71. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 76. 289. sz.

III.

480

[HÁT MIT JÓT HOZOTT KEND...]

M: NT 1857. jan. 18. 3. füzet, 71. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 76. 288. sz.

481

A JEGYZŐ APJA

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 75.

Ötlete: Följ I. k. 74. 240. sz.

482

FIÁKER HÉT

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 75.

Ötlete: Följ I. k. 81. 440. sz.

483

ANGOLNÁT!

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 75.

484

JÓ GAZDÁLKODÁS

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 77.

Ötlete: Följ I. k. 75. 258. sz.

485

HELYES VISZONY

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 80.

Ötlete: Följ I. k. 69. 93. sz.

486

KÜLÖNFÉLE NEMEI A FÁJDALOMNAK

M: NT NT1857. febr. 22. 4. füzet, 82.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

355 3 *crèch* – helyesen *crèch*: bölcső, itt: bölcsőde, kisdedővő

487

KIS FÉLREÉRTÉS

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 85.

Ötlete: Följ I. k. 83. 514. sz.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

355 2 *komposzesszor* – birtokostárs, a közbirtokosság tagja

356 25 *zsén* – elfogódottság, röstelkedés

21 *bonjourját* – franciás szabású, színes anyagból varrott, divatos zakóját

488

KOLLÉGÁK

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 86.

Ötlete: Följ I. k. 74. 257. sz.

489

HOL JÁRT AZ ESZE

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 86.

Ötlete: Följ I. k. 71. 139. sz.

490

KOCSIS UTASÍTÁS

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 86.

Ötlete: Följ I. k. 70. 108. sz.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 357 3 *kisafa* — a négyesfogat rúdjának fejére akasztott rövid farúd
 4 *gyeplús és ostorhegyes* — a négyesfogat kisafájához befogott, te-
 hát elülső két lova

491

BOLDOG EMBER

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 87.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 358 6 *ármális* — nemesi levél

492

JÓ MULATSÁG

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 89.

Ötlete: Följ I. k. 74. 253. sz.

493

EXTRAZIMMER

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 89.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

359 *clm* *extrazimmer* — a németben kevésbé jártas vendég valami különlegességet, „extrát” enne vacsorára, de nyelve az „extrazimmer”-re jár. Ennek értelme: különszoba

494

HALOTTKÉMLÉSI BIZONYÍTVÁNY X. KÖZSÉGBEN

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 89.

Ötlete: Följ I. k. 74. 249. sz.

495

RITKA ÜGYESSÉG

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 90.

Ötlete: Följ I. k. 78. 351. sz.

TALÁNYOK

I.

496

[MICSODA HEGYRÓL...]

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 90.

Ötlete: Följ I. k. 77. 319. sz.

II.

497

[MI A CSILLAGVIZSGÁLÓ?]

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 90.

Ötlete: Följ I. k. 72. 155. sz.

498

FENYEGETÉS

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 91.

Ötlete: Följ I. k. 67. 59. sz.

499

KÖLCSÖN KAMAT NÉLKÜL, S ANNAK PONTOS VISSZAFIZETÉSE

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 91.

Szomorú Jónás álnéven

ADOMÁK

I.

500

[RÉGEN SOKKAL TÖBB LENGYEL JÓTT...]

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 91. Cím nélkül.

II.

501

[NO PISTA, ITT HAGYOTT URAD...]

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 91. Cím nélkül.

III.

502

[TUDSZ-E ÍRÁST...]

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 91. Cím nélkül.

IV.

503

[VAN-E UJEDSÉG ELLEN VALÓ ORVOSSÁGOD...]

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 91. Cím nélkül.

504

TALÁLÓS MESE

M: NT 1857. febr. 22. 4. füzet, 91.

Ötlete: Följ I. k. 81. 441. sz.

505

FALUSI GAVALLÉR

M: NT 1857. ápr. 25. tájt, 5. füzet, 102.

Ötlete: Följ I. k. 71. 134. sz.

506

TALÁNY

M: NT 1857. ápr. 26. 5. füzet, 102.

Ötlete: Följ I. k. 69. 90. sz.

507

EGY FERTÁLY FÖLD

M: NT 1857. ápr. 25. tájt, 5. füzet, 103.

Ötlete: Följ I. k. 86. 589. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

365 13 *köböl* – régi úrmérték, 1.875 hl; egyúttal akkora földterület, amelyen ennek megfelelő mértékű gabonát lehet elvetni

508

MIÉRT MONDJÁK AZ UNALMAS LÁTOGATÓNAK:

„SODORJUNK MADZAGOT!”

M: NT 1857. ápr. 25. tájt, 5. füzet, 104.

Ötlete: Följ I. k. 86. 599. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

365 5 *húst felkötözni* – füstölésre a kéménybe vagy füstölőbe

509

HASZONBÉRLETKIADÁS KÖVETKEZÉSE

M: NT 1857. ápr. 25. tájt, 5. füzet, 104.

510

[NEKEM ÚGY TETSIK...]

M: NT 1857. ápr. 25. tájt, 5. füzet, 106. sz. Cím nélkül.

511

JÓ DIÁK

M: NT 1857. ápr. 25. tájt, 5. füzet, 108.
Ötlete: Följ I. k. 84. 546. sz.

512

ALKUSZUNK

M: NT 1857. ápr. 25. tájt, 5. füzet, 108.
Ötlete: Följ I. k. 84. 541. sz.

513

ÁLDOTT EGYSZERŰSÉG

M: NT 1857. ápr. 25. tájt, 5. füzet, 109.

Szövegváltozat

Teljesen eltérő szövegezésben *Ez itt a szokás* címen közli MNAd 262, MNAd2 280–281, MNÉlc 240–241. — L. a 232., 270. számon.

514

A PÁVIÁN

M: NT 1857. ápr. 25. tájt, 5. füzet, 112–113.

Ötlete: Följ I. k. 84. 543. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

36 16 *jáponikában* — japán szabású bő köntösben

515

HOGY TETT SZERT A DIÁK DINNYÉRE?

M: NT 1857. ápr. 25. tájt, 5. füzet, 113.

Ötlete: Följ I. k. 74. 236. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

170 8 *cíva* — a polgárt jelentő cívis szó konyhalatini változata

516

DEDIKÁCIÓ

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 113.

Ötlete: Följ I. k. 67. 59. sz.

PÁRBESZÉDEK

I.

517

[VAN NEKEM OLYAN KÖVÉR DISZNÓM...]

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 116.

Ötlete: Följ I. k. 74. 232. sz. Cím nélkül.

II.

518

[ÉDESANYÁM! ENNEK AZ ÚJ KÉRŐNEK...]

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 116.

Ötlete: Följ I. k. 74. 232. sz. Cím nélkül.

519

CSAK AZ A VERES NE JÖTT VOLNA

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 117.

Ötlete: Följ I. k. 84. 552. sz.

520

HOGYAN JÁRT URAMBÁTYÁM

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 118.

521

A FÉLESZŰ ZSIDÓ

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 118.

Ötlete: Följ I. k. 86. 595. sz.

RÉGI BÖLCSEK BOLONDSÁGAI

I.

522

[PYTHAGORAS AZT ÁLLÍTOTTA...]

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 119. Cím nélkül.

Ötlete: Följ I. k. 82. 473. sz.

II.

523

[BONTEKOE HÍRES ORVOS VOLT...]

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 119. Cím nélkül.

Ötlete: Följ I. k. 79. 473. sz.

III.

524

[A XVII. SZÁZADBAN NAGY ZAJT CSINÁLT...]

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 119. Cím nélkül.

Ötlete: Följ I. k. 73. 225. sz.

IV.

525

[MIKOR AURELIAN RESEPHA VÁROST OSTROMOLTA...]

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 119. Cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 77. 328. sz.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

375 cím *Aurelian* – Aurelianus Domitius római császár Kr. u. 270–275.
uralkodott

4 *Dagon* – a síregek ember fejű, hal alakú istenalakja volt

ADOMÁK

I.

526

[VIGASZTALJON MEG MÁR, NT. ESPERES ÚR...]

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 119. Cím nélkül.

II.

527

[DUMAS AZT MONDJA...]

M: NT 1857. ápr. 26? 5 füzet, 119. Cím nélkül.

528

[EGY BÉCSI GAZDAG ZSIDÓ BANKÁRTÓL...]

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 119. Cím nélkül.

SOMOGYI ADOMÁK*

I.

529

[PANNI NÉNI MÁR AZ ÖTVENT JÓVAL MEGHALADTA...]

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 123. Cím nélkül.

530

EGYRE MEGY

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 124.

Ötlete: Följ I. k. 84. 542. sz.

531

A KÉT HUSZÁR

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 124.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

378 1 *Jott mit dir* — Gott mit Dir, azaz Isten legyen veled; itt inkább:
Isten hozott

532

JÓ MENTSÉG

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 124.

Ötlete: Följ I. k. 86. 607. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

379 7 *cum lupis ulula* — a farkasokkal a kuvik

* A II. somogyi adomát a NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 147. lapja közli. L. a 559. sz. 393. l.

533

NAGY KÜLÖNBSÉG

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 125.

Ötlete: Följ I. k. 84. 548. sz.

534

JURÁTUSI KALAND

M: NT 1857. ápr. 26? 5. füzet, 125.

Ötlete: Följ I. k. 84. 551. sz.

535

KATARAKTA

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 125.

Ötlete: Följ I. k. 86. 590. sz.

536

ÓRA MEG ÓRA KÖZT IS VAN KÜLÖNBSÉG

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 126.

Ötlete: Följ I. k. 84. 544. sz.

537

FURCSA EGYEZSÉG

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 128.

Ötlete: Följ I. k. 84. 545. sz.

538

BÚSULVA VIGAD A MAGYAR

M: NT 1857. jún. 4. 6. sz. 132.

539

FÉRFI DIVAT

M: NT 1857. jún. 4. 6. sz. 133.

540

GRAMMATICAE ROSSZ, DE PRACTICE HELYES

M: NT 1857. jún. 6. füzet, 134.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 383 7 *quorsum* – hová, merre?
 forsitan – talán
 ad puellis – helyesen ad puellas, azaz lányokhoz
9 *generis masculini* – nyelvtani kifejezés, értelme: hímnemű; hol-
 ott a ‚leány’ jelentésű puella nőnemű
10 *urambátyámnak is igaza volt* – a ‚generis masculini’ kifejezés-
 nek, mint birtokos jelzőnek általános jelentése: ‚a férfinem’,
 azaz: ‚a férfi nem tulajdona’

541

KOMOLY FONTOSSÁGÚ FILOLÓGIAI ÉSZREVÉTEL

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 135.

Ötlete: Följ I. k. 70. 109. sz.

542

A NAGY-P... I DOBOS

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 135.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 384 22 *siláp háj* – nagy, vastag háj (tiszántúli nyelvhasználatban)
24 *rigó, lajtorja, restauráció* – valamely helyi eseményre, nyilván tisztújítással kapcsolatosszerekapásra való célzás, amelynek emléke feledésbe ment

543

BÁTORÍTÁS

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 135.

544

[MEGTÖRTÉNT...]

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 142.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 385 13 *marsuta* – helyesen: marsruta: útiterv

545

FOGAS VÁLASZ

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 142.

Ötlete: Följ I. k. 85. 566. sz.

PÁRBESZÉDEK

I.

546

[KEDVES JÚLIA! ÁLLHATATOSSÁGODÉRT...]

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 143. Cím nélkül.

Ötlete: Följ I. 74. 232. sz.

II.

547

[HÁT TE, MARI...]

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 143.

III.

548

[TISZTELETES URAM...]

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 143. Cím nélkül.

Ötlete: Följ I. k. 86. 598. sz.

IV.

549

[SZINTÉN EGY MÁSIK TEMPLOMOS...]

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 143. Cím nélkül.

Ötlete: Följ. I. k. 86. 597. sz.

V.

550

[ADTÁL A LÓNAK ABRAKOT, MISKA...]

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 143. Cím nélkül.

Ötlete: Följ I. 83. 524. sz.

551

JUBILÁRIS ÜNNEPÉLY

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 143.

552

AZ ÉN VAGYOK

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 144.

Ötlete: Följ I. k. 86. 603. sz.

553

AZ EGYÜGYÚ DIÁK

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 145.

Ötlete: Följ I. k. 84. 528. sz.

554

III-DIK NOÉ

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 145.

555

VALÓSZÍNŰ JÖVENDŐLÉS

M: NT 1857. jún. 4. 6. füzet, 145.

Ötlete: Följ I. k. 74. 255. sz.

556

HARANGÖNTÉS

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 146.

Ötlete: Följ I. k. 86. 591. sz.

557

ATYAI MEGINTÉS

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 146.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

391 3 a *Chorebo* — a bibliai Sinai hegy nevének megfelelő Horeb szó
latinosan ragozva

558

A VILÁG VÉLEMÉNYE

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 146.

Ötlete: Följ I. k. 82–83. 498. sz.

SOMOGYI ADOMÁK*

II.

559

[JÁNOS BÉRES IRGALMATLANUL VERTE FELESÉGÉT...]

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 147. Cím nélkül.

560

KITALÁLTA A DIÁK

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 147.

Ötlete: Följ I. k. 84. 531. sz.

561

LEGÚJABB TALÁL MÁNY

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 147.

562

A TESTVÉREK

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 148.

Ötlete: Följ I. 85. 567. sz.

563

ÁLMÁBAN TANUL

M: NT 1957. aug. 9. 7. füzet, 148.

Ötlete: Följ I. 84. 554. sz.

* A sorozat első darabját a NT 1857. ápr. 26-án megjelent 5. füzet a 123. lapon közölte. L. az 529. számon

564

KI VAGY? HOVÁ MÉGY?

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet. 150.

Ötlete: Följ I. 84. 529.

EXZÁMEN

I.

565

[RÉTYI MISKA...]

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 151. Cím nélkül.

II.

566

[DOMINE DONGÓDI...]

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 151. Cím nélkül.

Ötlete: Följ I. k. 72. 162. sz.

567

A DIÁK

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 151.

Ötlete: Följ I. k. 84. 530. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

397 5 *papramorgó* – pálinka

568

BETŰKÖLÖNBSÉG

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 152.

Ötlete: Följ I. k. 84. 538. sz.

Tárgyi magyarázat

l.ap: Sor:

- 308 1 *perceptor* – adószedő
10 *praeceptor* – segédtanító, nevelő
mester – tanár

569

[MÁR CSAK BEJÁROM EZT A PESTET...]

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 160.

Ötlete: Följ I. k. 81. 446. sz.

Teljesen más szöveggel közölte *Kutyó-e* címen MNAd 200, MNAd2 319, MNÉlc 258. L. a 209. számon

570

KIT DITNÓ

M: NT 1857. aug. 9. 7. füzet, 165.

Tárgyi magyarázatok

l.ap: Sor:

- 309 2-3 *durioris capacitatis* – nehezebb felfogású
13 *scutica* – ostorszj, korbács

571

HULLNAK A VITÉZEK

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 173.

Ötlete: Följ I. k. 85. 455. sz.

572

PENNA VAGY CALAMUS

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 173.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 400 cím *penna* – lúdtollból metszett íróeszköz
calamus – nádból metszett íróeszköz
2 *egzegézis* – bibliamagyarázat

573

[FELELNI KELLETT VOLNA...]

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 176.

Ötlete: Följ I. k. 84. 555. sz. Cím nélkül.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 400 2-3 *Artaxerxes* – Kr. e. 465–425. Perzsia királya
3 *Antisthenes* – Kr. e. 444–366. görög bölcselő, Szókratész tanítványa.

574

TRIPLA VESZEDELEM

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 177.

Ötlete: Följ I. k. 81. 435. sz.

575

[EGY SOK RESTAURÁCIÓT ÁTVIVÁTOZOTT...]

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 178. Cím nélkül.

576

A SZÉKELYASSZONY OLAJOS KARTONT ALKUSZIK

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 178.

577

[EGY HOSSZÚFALUSI FÖLDMÍVES PANASZT TETT...]

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 178. Cím nélkül.

578

JÓ ORVOSSÁG

M: NT 1857. okt. 8. füzet 179.

579

[SOK HELYÜTT MEGVAN AZ A HELYTELEN SZOKÁS...]

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 179. Cím nélkül.

580

[A FALUSI MESTER VIZSGÁLATOT TARTOTT...]

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 179. Cím nélkül.

581

NE BÁNTSD A MAGYART!

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 180.

582

NAGYRAVÁGYÁS

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 181.

583

[TÓT NAPTÁR...]

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 181. Cím nélkül.

584

[FOGADOTT A CIGÁNY...]

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 183. Cím nélkül.

Ötlete: Följ I. k. 86. 596. sz.

585

[HAZAJÓTT A CIGÁNY KATONA...]

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 183.

Ötlete: Följ I. k. 84. 539. sz. Cím nélkül.

586

DOKTOR SKORBUNCIUS

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 184.

587

[EGY KIS EKLÉZSIÁBAN...]

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 184. Cím nélkül.

588

[KÉT UTAZÓ CIGÁNY...]

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 184. Cím nélkül

589

EGYLÁBÚ LIBA

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 187.

Ötlete: Följ I. k. 74. 252. sz.

590

A JOGÁSZ

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 187.

Ötlete: Följ I. k. 74. 233. sz.

591

DISZTRAKCIÓN

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 188.

Ötlete: Följ I. k. 86. 586. sz.

592

[HOL LAKIK...]

M: NT 1857. okt. 8. füzet, 188.

593

NAPSZÁMBA VÁRAKOZIK

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 191.

594

GYORS KOCSIS

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 191.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

412 15 *cigarész-pipa* – szipka

595

KEDVE SZERINT

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 191.

596

HOGY RÁFOGJÁK

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 192.

597

NÉPES ÖSSZEÍRÁS

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 193.

598

ROSSZ SZEGŐDÉS

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 196.

599

[A B-I TEMPLOMBÍRÓ...]

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 198.

600

HÁNYAT TOJIK A PITYER?

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 199.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

415 cm *pityer* – pipiske, vagyis búbos pacsirta

601

TÖKLÁMPÁK

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 199.

602

MEGKÍNÁLTA VELE

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 199.

Teljesen eltérő szöveggel. *A betegrajkó* címen közli MNAd 183, MNAd2 197.

L. a 185. számon

603

PASSZUS NÉLKÜL

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 200.

Ötlete: Följ I. k, 74. 251. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

418 18 *tüled-hozzád* – állatterelő szavak

604

KI KELL ROSTÁLNI

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 200.

605

DE MÁR AZT NEM

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 204.

606

A TEMPLI

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 201.

607

KI TETTE KOLDUSSÁ

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 206.

608

A DARU

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 208.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

420 10–11 *kotymány* – sáros hely, járhatatlan útszakasz

609

VERES ORR

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 210.

610

ÜGYVÉDI FELVILÁGOSÍTÁS

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 211.

611

WUNDERLICH

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 211.

612

SZÉKELY SZÓ!

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 211.

613

AMIT BIZONYOSSÁGGAL TUDNI NEM LEHET

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 212.

614

NEKI ARATÁSA VAN

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 214.

615

MELYIK A LEGJOBB VÍZ?

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 214.

616

HA FELKÖTI MAGÁT

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 215.

617

CSIZMADIA KONTÓ

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 215.

618

ALTERNATÍVA

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 215.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

425 1 *pakszus* – útlevel

426 5 *viztroz* – láttamoz

619

FÉLREÉRTÉS

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 217.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

426 1 *ájjon* (álljon) – az anekdota alapjául szolgáló félreértés: a göcseji az „álljon” parancsot „vájjonnak” értelmezi

620

A TEKENYÓC

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 217.

621

HUSZÁRCSÍNY

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 218.

622

DE VISSZAFELÉ

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 218.

623

SZILÉZIAI BOR

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 219.

624

A SOK SZÁM

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 220.

625

SZÁLLJ LE, HÁGJ FEL

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 221.

626

CSAK SAJTÓHIBA

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 221.

Ötlete: Följ I. k. 73. 210. sz.

627

NEM TESZI AZ ABLAKÁBA

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 222.

628

[NÉHAI VESZPRÉMI PÁL...]

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 222.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

431 13 *vacantia* – üresedés

629

[ERDÉLYNEK EGYKORI NAGY PÜSPÖKJE...]

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 222. Cím nélkül.

630

NE SUTTOGJ, FELESÉG

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 222.

631

KOMLÓKERTI JELENET

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 224.

632

VISSZAVÁGÁS

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 225.

633

A NÉMA

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 225.

634

TANULJUNK A CSIZMADIÁTUL

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 226.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

434 4 *esett* – itt: betegségben kimúlt állat (ló)
hajsz – „jobbra” jelentésű állatterelő szó, itt: jobboldalt befo-
gott állat

635

ÚGY KELL APÁMNAK

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 226.

636

ÉN IS ITT VAGYOK

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 226.

637

ELTIPIROTT MALAC

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 227.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

435 12 *kötözés* – tavaszi szőlőmunka

638

EZZEL UGYAN JÓT TETT!

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 227.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

436 5 *sorshúzás* – a katonaillesítés egykori módja: az alkalmasnak minősítettek közül sorshúzással választották ki a községekre kiírt létszámban a bevonulni kötelezetteket

639

ELDÖNTÖTTEM A TINTATARTÓT

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 227.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

436 1 *alszékbíró* – Székelyföld közigazgatási területei megyék helyett székekre oszlottak

640

KETTŐ EGY ELLEN

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 228.

641

OLÁHFALVI ASSZONY

M: NT 1858. jan. 9–10. füzet, 228.

KAKAS MÁRTON ALBUMA

642

SZÓRUL SZÓRA

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 7.

643

KOMPENDIUM

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 12.

Ötlete: Följ I. k. 64. 1. sz.

644

A HOLDKÓROS DIÁK

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 13.

Ötlete: Följ I. k. 78. 343. sz.

FURCSASÁGOK AZ IRODALOM ÉS MŰVÉSZET KÖRÉBŐL

I.

645

[DE UGYAN KISASSZONY...]

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 17. cím nélkül

II.

646

[VOLKMANN TRIÓJÁT...]

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 17. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 112. 769. sz. és 107. 75. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

441 cím *Volkman* — Volkman Róbert zeneszerző (1815–1883), Zeneakadémiánk tanára; lírai hangvételű, meleg költőiességgel készült zenekari és kórusművei biztosították kiemelkedő népszerűségét.

III.

647

[EGY SZERKESZTŐ NAGYON SZÉPEN KÉRI...]

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 17. cím nélkül.

Ötlete: Följ I. k. 68. 63. sz.

IV.

648

[NEMRÉG EGYIK HÍRLAPSZERKESZTŐHÖZ...]

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 17. cím nélkül.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

442 3 *D. Ferenc* — köztudomású, hogy Vörösmarty Mihály árvái számára Deák Ferenc országos gyűjtést kezdeményezett, amelynek eredménye valóban százezer forint volt

V.

649

[EGY BÉCSI LAP KÖNYVÉSZETI ROVATÁBAN...]

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 18. cím nélkül

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 442 2 *Aszalay* – Aszalay János (1798–1874) királyi fogalmazó, humoros munkái által ismert író
Szellemi omnibusz – a mű teljes címe: Szellemi omnibusz kéjűtázásra az élet útján. 1–3. k. Pest 1855–56.

VI.

650

[MIKORIBAN SZERDAHELYI KÁLMÁNNAK...]

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 18. cím nélkül.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 443 1 *Szerdahelyi Kálmán* (1829–1872) színművész, 1854-től a Nemzeti Színház tagja. Kiváló bonvivant, társalgó és komikus. (Felhasználása Prielle Kornélia volt.)

VII.

651

[AMIKOR NEMRÉG SHAKESPEARE MACBETHJE...]

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 18. cím nélkül.

VIII.

652

[NEMRÉG AZT OLVASTA A VILÁG...]

M: KA 1858. május 6. 1. füzet. 18. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 109. 90. sz.

653

A TUDTÁN KÍVÜL EVŐ

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 23.

654

A CSUSZPÁJZ

M: KA 1858. május 6. 1. füzet 23.

655

HOGY ÁRULJA EL MAGÁT?

M: KA 1858. május 6. 1. füzet, 23.

**AZ ÜSTÖKÖS
HUMORISTICO-BELLETRISTICUS HETILAP**

656

PALÓC MONDÁS

M: Ü 1858. aug. 21. 1. sz. 5.

Ötlete: Följ I. k. 111. 737. sz.

HAZAI LÓVERSENYEK

I.

657

[... GRÓF Y-NAK FLINKFLANK ANGOL TELIVÉR...]

M: Ü 1858. aug. 21. 1. sz. 6. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 113. 782. sz.

II.

658

[ASSZONYSÁGOK DÍJA]

M: Ü 1858. aug. 21. 1. sz. 6. cím nélkül

659

CIGÁNYPOLITIKA

M: Ü 1858. aug. 28. 2. sz. 11–12.

Ötlete: Följ I. k. 107. 76. sz.

BORKORCSOLYÁK

I.

660

[HOGY EZ A KÉT LÓ...]

M: Ü 1858. aug. 28. 2. sz. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 128. 74. sz.

II.

661

[UGYAN HOL MEGY MÁR A CONSCRIPTIO...]

M: Ü 1858. aug. 28. 2. sz. 12. cím nélkül

Ötlete: Följ I. 128. 73. sz.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

452 cím *conscriptio* – összeírás; itt feltehetően adóösszeírás

3 a C (*betű*)-nél – az adoma csattanója a C betű és a céh szó ki-
ejtésének azonosságából adódik

III.

662

[ÍRJON NEKEM, ÜGYVÉD ÚR...]

M: Ü 1858. aug. 28. 2. sz. 13. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 128. 76. sz.

IV.

663

[KÉRDÉ GRÓF ERDÓDI...]

M: Ü 1858. aug. 28. 2. sz. 13. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 128. 77. sz.

V.

664

[MIDÓN A LECKEÓRÁT PIPÁZGATÁ...]

M: Ü 1858. aug. 28. 2. sz. 13. Cím nélkül.

Ötlete: Följ I. k. 128. 75. sz.

VI.*

[ARANY JÁNOS ISMERETLEN ADOMÁJA]

VII.

665

[MAGA KENYERÉN SZEGŐDÖTT...]

M: Ü 1858. aug. 28. 2. sz. 13. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 128. 70. sz.

* A VI. sz. „borkorcsolya” nem Jókai szövege, az anekdotát Arany János bocsátotta a folyóirat rendelkezésére; az Arany-irodalom azonban eddig nem tartja számon, jóllehet Jókai a Szerkesztői sub rosa rovatában nyugtázta: „A. J.-nak. Nagy-Kőrös. Csókoljuk az orcáját, azért is, meg másért is.” (Ü 1858. aug. 28. 2. sz. 16. l.) Ezt a szerkesztői üzenetet a lap harmadik számában közzétett makámára, Aranynak *A poloska c.* szokatlan éles hangú politikai satírájára vonatkoztatják, holott Jókai üzenetéből világosan kitetszik, hogy mint szerkesztő ezen kívül Aranytól egyebet is kapott. A költő itt a Kecskemét–Nagykőrös–Szeged vidéki tájszólás ő-zó sajátosságát érzékeltető mondókat — „ögyé öcsém möggyvet könyérrel” — alakítja anekdotává

VIII.

666

[A VÁSÁRON ELADÁS VÉGETT KIÁLLÍTOTT TEHÉN...]

M: Ú 1858. aug. 28. 2. sz. 13. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 128. 68. sz.

IX.

667

[KÉT ÚRI SZOMSZÉD ÖSSZESZÓLALKOZVÁN...]

M: Ú 1858. aug. 28. 2. sz. 13. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 128. 72. sz.

668

A VÉN HUSZÁR

M: Ú 1858. aug. 28. 2. sz. 14.

Ötlete föltehetően: Följ I. k. 124. 42. sz.

669

FURCSA SPEKULÁCIÓ

M: Ú 1858. aug. 28. 2. sz. 14.

670

MÉRT SOVÁNYAK A KÍGYÓK?

M: Ú 1858. aug. 28. 2. sz. 14.

Ötlete: Följ I. k. 69. 100. sz.

671

ARANYKORBELI EMBEREK

M: Ü 1858. aug. 28. 2. sz. 15.

Ötlete: Följ I. k. 128. 60. sz.

672

A NAGY ORROK

M: Ü 1858. aug. 28. 2. sz. 16.

Ötlete: Följ I. k. 82. 452. sz. és 122. 976. sz.

673

LELKISMERETESSÉG

M: Ü 1858. szept. 4. 3. sz. 21.

Ötletei: Följ I. k. 130. 137. sz.

674

NYELVISMERET

M: Ü 1858. szept. 4. 3. sz. 22.

Ötlete: Följ I. k. 120. 916. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

460 3 *Det mihi decem flores* – adjon nekem tíz forintot (szó szerint:
virágot)

675

JÓ TANÁCS

M: Ü 1858. szept. 4. 3. sz. 23.

Ötlete: Följ I. k. 75. 280. sz.

676

MÉLTÓ KÉTKEDÉS

M: Ü 1858. szept. 4. 3. sz. 23.

677

HÁTUL JÖN A BÚZA

M: Ü 1858. szept. 4. 3. sz. 24.

Ötlete: Följ I. k. 122. 966. sz.

678

EREDETI BÍRÁSKODÁS

M: Ü 1858. szept. 11. 4. sz. 29.

679

MEGINT EGY RÁGALOM A KRINOLIN ELLEN

M: Ü 1858. szept. 11. 4. sz. 29.

Ötlete nagy általánosságban: Följ I. k. 115. 803. sz.

680

SZEMÉLYVÁLOGATÁS

M: Ü 1858. szept. 11. 4. sz. 29.

Ötlete: Följ I. k. 116. 817. sz.

681

KISASSZONY, A CSIZMÁM!

M: Ü 1858. szept. 11. 4. sz. 30.

Ötlete: Följ I. k. 121. 934. sz.

682

JÓJCAKÁT KÍVÁNOK

M: Ü 1858. szept. 11. 4. sz. 30.

Ötlete: Följ I. k. 111. 746. sz.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 464 1 *himpókos* – lovak sajátos betegségét jelző kifejezés
 2 *negyedfű* – negyedik éves

683

NAGY MEGBÁNTÁS

M: Ü 1858. szept. 11. 4. sz. 31.

Ötlete: Följ I. k. 117. 844. sz.

684

A HURKAESÓ

M: Ü 1858. szept. 11. 4. sz. 31.

Ötlete: Följ I. k. 117. 845. sz.

685

CSALLÓKÓZI BOR HATÁSA

M: Ü 1858. szept. 11. 4. sz. 31.

Ötlete: Följ I. k. 112. 751. sz. és 113. 775. sz.

686

A HUSZÁRÉLETBŐL

M: Ü 1858. szept. 11. 4. sz. 32.

687

NAGY SZERÉNYSÉG

M: Ü 1858. szept. 18. 5. sz. 37.

Ötlete: Följ I. k. 113. 774. sz.

688

GYÓRKA, NE PUPÁJ!

M: Ü 1858. szept. 18. 5. sz. 37.

Ötlete: Följ I. k. 86. 602. sz.

689

RÉGEN VOLT EZ

M: Ü 1858. szept. 18. 5. sz. 38.

Ötlete: Följ I. k. 78. 366. sz. és 125. l. 134. sz.

690

RÉGI NEMZETSÉG

M: Ü 1858. szept. 18. 5. sz. 38.

Ötlete: Följ I. k. 130. 136. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

469 5 *hatodik* – a Genézis 2, 31 szerint: hetedik

691

FURCSA PREDIKÁTUM

M: Ü 1858. szept. 18. 5. sz. 38–39.

Ötlete: Följ I. k. 133. 212. sz.

692

MI VAN NÉGY SZEM KÖZT?

M: Ü 1858. szept. 18. 5. sz. 39.

Ötlete: Följ I. k. 128. 78. sz.

693

AZ ÚJ GAZDA

M: Ü 1858. szept. 18. 5. sz. 39.

Ötlete: Följ I. k. 113. 786. sz.

694

KUTYAPRÓBA

M: Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 45.

Ötlete: Följ I. k. 134. 241. sz.

695

A GRÓF ÉS AZ ÁRENDÁS ZSIDÓ

M: Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 45.

Ötlete: Följ I. k. 134. 240. sz.

696

A FÖSVÉNY ÉS KUTYÁJA

M: Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 46.

Ötlete: Följ I. k. 72. 164. sz.

FELJEGYZÉSRE MÉLTÓ DOLGOK

I.

697

[EGY DINNYEÁRULÓ KOFÁT...]

M: Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 47.

Cím nélkül

II.

698

[A NAPOKBAN EGY GYLKOSSÁGGAL VÁDOLT NÓNEK...]

M: Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 47.
Cím nélkül

III.

699

[EGY DEBRECENI POLGÁR...]

M: Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 47.
Cím nélkül. Ötlete: Följ I. k. 136. 309. sz.

700

VESZEDELMEZ FOGADÁS

M: Ü 1858. okt. 2. 7. sz. 54.
Ötlete: Följ I. k. 108. 79. sz.

BORKORCSOLYÁK

I.

701

[VOLT EGY PALÓC INASOM...]

M: Ü 1858. okt. 2. 7. sz. 55.
Ötlete: Följ I. k. 135. 286. sz. cím nélkül

II.

702

[LELKECSKÉM, VOLT-E PIROS SZALAG...]

M: Ü 1858. okt. 2. 7. sz. 55. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 135. 287. sz.

III.

703

[NEM ÉR BÍZ AZ A HIMLŐOLTÁS...]

M: Ü 1858. okt. 2. 7. sz. 55. cím nélkül

704

A SÁRBÓL KIMENEKEDTEM

M: Ü 1858. okt. 2. 7. sz. 56.

Ötlete: Följ I. k. 84. 556. sz.

705

APA ÉS FIÚ
(A KÍGYÓ UTCA SZÖGLETÉN)

M: Ü 1858. okt. 2. 7. sz. 56.

Ötlete: Följ I. k. 122. 963. sz. Vö. még Szerkesztői sub rosa Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 51. sz. üzenetét

706

HITELES TANÚ

M: Ü 1858. okt. 2. 7.sz. 56.

Ötlete: Följ I. k. 115. 808. sz. Vö. még a Szerkesztői sub rosa Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 56. sz. szerkesztői üzenetét

707

FURCSA DISKURZUS A SZÍNHÁZBAN

M: Ü 1858. okt. 9. 8. sz. 60.

Vö. Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. a Szerkesztői sub rosa 38. sz. üzenetét

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

478 cím *komportálva* – terjesztve

708

VÁLOGATOTT KITÉTELEK

M: Ü 1858. okt. 9. 8. sz. 60.

Ötlete: Följ I. k. 109. 735. sz.

709

FURCSA SZÚCS

M: Ü 1858. okt. 9. 8. sz. 60.

Ötlete: Följ I. k. 116. 816. sz.

710

SORSÁT SENKI KI NEM KERÜLHETI

M: Ü 1858. okt. 9. 8. sz. 61.

Ötlete: Följ I. k. 120. 906. sz. Vö. még Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. a Szerkesztői sub rosa 57. sz. üzenetét

711

GONOSZ SZÁMADÁS

M: Ü 1858. okt. 9. 8. sz. 63.

Vö. Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 30. sz. üzenetét

712

EZ IS HIVATÁS

M: Ü 1858. okt. 9. 8. sz. 63.

713

HÍRLAPI KACSAK

M: Ü 1858. okt. 9. 8. sz. 64.

Ötlete: Följ I. k. 121. 941. sz. Vö. még Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 28. sz. üzenetét

714

KÖLCSÖNÖS MEGISMERKEDÉS

M: Ü 1858. okt. 9. 8. sz. 64.

Ötlete: Följ I. k. 124. 27. sz.

715

MÉG EGY SZÍNHÁZI RÉBUSZ

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 68.

716

NAGY RIVALITÁS

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 68.

Ötlete: Följ I. k. 111. 731. sz.

717

NÓVÁSÁR

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 69.

Ötlete: Följ I. k. 134. 245. sz. Vö. Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 22. sz. üzenetét

718

A K—I KISBÍRÓ

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 69.

Ötlete: Följ I. k. 134. 246. sz. Vö. Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 23. sz. üzenetét

719

KI TUDJA, KI MIÉRT IMÁDKOZIK?

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 70.

Ötlete: Följ I. k. 134. 247. sz. Vö. még Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 24. sz. üzenetét

720

BUKSENGI BORBÉLY

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 70.

Ötlete: Följ I. k. 134. 244. sz.

721

NEMCSAK TAVASSZAL, HANEM TÉLEN IS

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 70.

Tárgyi magyarázat

L.ú: Sor:

485 3 vere — kétértelmű szó; jelentései: 1. valóban, 2. tavasszal. A cím a latin szójátékot eleve megmagyarázza

722

4-SZER NYOLC ANNYI, MINT 8-SZOR 4

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 70.

Vö. Ü 1858. okt. 2. 7. sz. 56. 1. Vö. Szerkesztői sub rosa 88. sz. üzenetét

723

CSAK ÚGY, MINT OTTHON

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 70.

724

HA ÉN NEM VOLNÉK

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 70.

Ötlete: Följ I. k. 122. 964. sz.

725

ERŐS VÉDELEM

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 70.

726

ÉRT AZ ÁLLATOK NYELVÉN

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 70.

Ötlete: Följ I. k. 65. 13. sz. Vö. még Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 53. sz. üzenetét

BORKORCSOLYÁK

I.

727

[A BÁNAT ÉS A NŐ KORA...]

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71. cím nélkül

II.

728

[MI JUT ESZEDBE, TÖLTETLEN PUSKÁVAL...]

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 133. 219. sz. Vö. még Ü 1858. szept. 18. 5. sz. 40. Szerkesztői sub rosa 2. sz. üzenetét

III.

729

[HOGY CSINÁLJÁK AZOKAT AZ ÁGYÚKAT...]

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71. cím nélkül

IV.

730

[ŐREG FÉRJ...]

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 133. 221. sz.

V.

731

[AZ N-I EMBER TANULÓNAK VITTE...]

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 134. 248. sz.

VI.

732

[A PANASZKODÓ ASSZONY...]

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71. cím nélkü

Ötlete: Följ I. k. 134. 249. sz. Vö. még Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 24. sz. üzenetét

VII.

733

[ŐLJ IDE A TÉRDEMRE...]

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 135. 290. sz.

VIII.

734

[EGY AMERIKAI LAPBAN...]

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 130. 145. sz.

IX.

735

[MI CSAK EGY ROPPANT EGÉSZNEK...]

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 136. 294. sz.

736

GYERMEKI AGGODALOM

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71.

Ötlete: Följ I. k. 117. 841. sz.

737

NEVEZETES GAZDA

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71.

Ötlete: Följ I. k. 112. 749. sz.

738

NEHÉZ GRÓFOK

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71.

739

KÉTSÉGTELEN!

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71.

Ötlete: Följ I. k. 84. 550. sz.

740

BORNYŰVESZÉLY

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71.

Ötlete: Följ I. 130. 146. sz. Vö. még az Ü 1858. szept. 18. 5. sz. 40. Szerkesztői sub rosa 8. sz. és szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 50. sz. üzenetét

741

ELVESZETT TÁRGY HIRDETÉSE

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 71.

742

A LEGYEZŐ

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 72.

Ötlete: Följ I. k. 111. 736. sz.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

493 13 *ridicule* – helyesen: reticul díszes női kézitáska

743

ÓSZINTE SZÓ

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 72.

Ötlete: Följ I. k. 72. 159. sz.

744

NAGY SZÓRAKOZOTTSÁG

M: Ü 1858. okt. 16. 9. sz. 72.

745

MIKÉNT LETT A DIÁK SZŰK KÖPENYEGJE BÓ

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 75.

746

A NÉNI A NÉNIT

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 75.

Ötlete: Följ I. k. 71. 151. sz.

747

NAGY KÉNYELEM

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 75.

Ötlete: Följ I. k. 122. 973. sz.

748

CIGÁNY KÖRŰLÍRÁS

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 75.

Ötlete: Följ I. k. 84. 537. sz.

749

KUTYAKOMBINÁCIÓ

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 76.

Ötlete: Följ I. 121. 939. sz. Vö. még az Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 31. sz. üzenetét

750

NEM MINDEGY AKÁR ELŐL, AKÁR HÁTUL

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 76.

Ötlete: Följ I. k. 67. 60. sz.

751

OTT MÁR NEM

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 76.

Vö. Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 49. Szerkesztői sub rosa 76. sz. üzenetét

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

497 6 *noble nonchalance* – előkelő nemtörődomség

FURCSA BÜNTETÉSEK

I.

752

[TETTEN KAPTAK EGY VÁSÁRI BICSKÁST...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 76. cím nélkül

II.

753

[A BOTBÜNTETÉS ELTÖRLÉSEKOR...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 76. cím nélkül

754

KÜLÖNÖS MENTEGETÉS

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 77.

Ötlete: Följ I. k. 84. 533. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

499 9 *perspectivum* – messzelátó, látcső

755

TŰZ ELLEN VALÓ CSALHATATLAN ÉS OLCSÓ BIZTOSÍTÁS

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 77.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

499 cím a házak homlokzatára készített légből kapott versfeliratok dívatjának kicsúfolása

756

HUSZÁRMENTSÉG

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 78.

Ötlete: Följ I. k. 76. 86. sz.

757

KANÁSZTÖRVÉNY

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 78.

Ötlete: Följ I. k. 134. 243. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

500 8 *sequestrum* – bírói zárlat

758

MEG KELL A TUDOMÁNYNAK ADNI AZ ÁRÁT

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 79.

759

IRODALMI FURCSASÁG

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 79.

760

RETTENETES NAGY ÁZSIÓ

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 79.

Ötlete: Följ I. k. 77. 329. sz. Vö. Ü 1858. szept. 28. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 54. sz. üzenetét

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

502 cím *ázió* – nemesfémből készült pénzermék értékének emelkedése, amelyet a papírpénz túlzott mértékű kibocsátása és értékcsökkenése idéz elő

761

JÓ REGGELT

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 79.

Ötlete: Följ I. k. 71. 137. sz.

BORKORCSOLYÁK

I.

762

[JÁNOS, NEM TUDNA KEND EGY KIS TÜZET ADNI?...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 121. 954. sz. Vö. még Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 29. sz. üzenetét

II.

763

[REKTOR ÚR KAMRÁJÁT EGY TOLVAJ ÉJTEL...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül

III.

764

[ÉJTEL ÉRT BE A FALUSI FUVAROS...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül. Vö. még Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 88. Szerkesztői sub rosa 96. sz. késve közölt üzenetét

IV.

765

[BOROS FŐVEL ÁLLT KI KOVÁCS LEGÉNYE...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül. Vö. még Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 46. Szerkesztői sub rosa 55. sz. üzenetét

V.

766

[HOL VOLT, DOMINE...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül

VI.

767

[EGY ELADÓ FEHÉR AGÁR...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül

VII.

768

[ÖN HEVES MEGYEI, NEMDE?...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül

VIII.

769

[X. ÉS Y. KERESKEDÉSI CÉGE...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 136. 296. sz.

IX.

770

[ÉPP OLY BÁRGYÚSÁG VOLNA...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 136. 295. sz.

X.

771

[AZ ÍTÉLŐ- ÉS AZ EMLÉKEZŐTEHETSÉG...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 136. 293. sz.

XI.

772

[NEM A SZERZETT, DE A MEGTAKARÍTOTT...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül

XII.

773

[UGYAN HOGY TUDSZ ILY ÓCSKA...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül

XIII.

774

[MENJÜNK; TÍZ AZ ÓRA...]

M: Ü 1858. okt. 23. 10. sz. 80. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 136. 301. sz.

775

AGGODALOM

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 84.

Ötlete: Följ I. k. 121. 955. sz.

776

FURCSA RECIPE

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 84.

Ötlete: Följ I. k. 120. 920. sz. Vö. még az Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 58. Szerkesztői sub rosa 21. sz. üzenetét

777

A TÖRÖK DEBRECENBEN

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 85.

778

KI AZ A TEKINTETES VÁRMEGYE?

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 86.

779

ISZANAK-E THEÁT?

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 86.

Ötlete: Följ I. k. 124. 31. sz. Vö. még Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 46. sz. üzenetét

780

ILYENFORMA FÉREG

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 86.

Ötlete: Följ I. k. 121. 951. sz. Vö. még Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 37. sz. üzenetét

BORKORCSOLYÁK

I.

781

[SZEGÉNY YPSZILONNAK...]

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 86. cím nélkül

II.

782

[KI AZ, KINEK BEMUTATÁSUNK...]

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 86. cím nélkül

III.

783

[ÚJ GAZDA...]

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 86. cím nélkül

IV.

784

[NAGY SZÉL VAN, JÁNOS...]

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 86.

Ötlete: Följ I. k. 133. 216. cím nélkül

V.

785

[MIT LEHET LEGKÖNYVEBEN FELEJTENI?...]

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 87. cím nélkül

VI.

786

[MILYEN EGÉSZSÉGES ESZEJÁRÁSA VAN...]

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 87. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 133. 214. sz.

VII.

787

[MÁSKOR BORT HOZTAK A MUNKÁSOKNAK...]

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 87. cím nélkül

Ötlete: Följ I. k. 133. 215. sz.

VIII.

788

[A BECSÜLETES GULYÁS EMBER...]

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 87. cím nélkül. Vö. még Ü 1858. szept. 25. 6. sz. Szerkesztői sub rosa 78. sz. üzenetét

789

JÓ ÍTÉLET

M: Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 87.

790

JANCSÓ ÉS A TISZTELT PUBLIKUM

M: Ü 1858. nov. 6. 12. sz. 93.

Ötlete: Följ I. k. 122. 970. sz.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

516 1 *Jancsó* – Jancsó Pál (1761–1845) kiváló erdélyi színész (l. Gyulai Pál: Egy magyar komikus c. tanulmányát).

791

LAKONIKUS FELELET

M: Ü 1858. nov. 6. 12. sz. 94. Vö. Ü 1858. okt. 2. 7. sz. 56. 93. sz.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

516 cím *lakonikus* – tömör, a a mondanivalót kevés szóban összefoglaló

792

NYELVBOTLÁS

M: Ü 1858. nov. 6. 12. sz. 94.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

517 3 *felfordulni* – a „fel” szó jelentése számos vidékünk falusi nyelvén „észak felé”; az adoma tehát – Jókai szándéka szerint – a városi ember értetlenségét teszi nevetségessé

793

AMI NINCS

M: Ü 1858. nov. 6. 12. sz. 94.

Vö. Ü 1858. okt. 2. 7. sz. 56. Szerkesztői sub rosa 84. sz. üzenetét

794

MÉLTÓ OK

M: Ü 1858. nov. 6. 12. sz. 95.

795

MIT MEG NEM ISZIK A HUSZÁR HÁBORÚS IDŐBEN?

M: Ü 1858. nov. 6. 12. sz. 95.

Vö. Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 88. Szerkesztői sub rosa 100. sz. üzenetét

796

MEGSZOKTA MÁR

M: Ü 1858. nov. 6. 12. sz. 95.

797

ÚJ PÉNZBEN

M: Ü 1858. nov. 6. 12. sz. 95.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

519 2 *osztrák értékű forint-rendszer* – 1857-ben Ausztria vámügyi okból az ún. osztrák értékű forint-rendszerre tért át, amely a forint-érem ezüstsúlyához és értékéhez igazodott. Az új forint a korábbi un. konvencióos forintra szemben 60 krajcár helyett 100 krajcárból áll.

798

FURCSA ERDŐ

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 101.

Ötlete: Följ I. k. 73. 212. sz.

799

NINCS SZEBB A SZABATOSSÁGNÁL

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 101.

BORKORCSOLYÁK

I.

800

[UGYAN URAMBÁTYÁM, MIÉRT NEM CSINÁLTAT PINCÉJÉBEN...]

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 102. cím nélkül

Vö. Ü 1858. szept. 18. 5. sz. 40. Szerkesztői sub rosa 17. sz. üzenetét

II.

801

[EXZÁMEN VOLT EGYKOR A KOLLÉGIUMBAN...]

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 102. cím nélkül

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 521 4 *objiciálni* – szembeszállni, ellenkezni
7 *distinguo* – különbséget tesz (tudniillik leves és leves között)
coquialis – szakács készítette; itt: a kollégium
szakácsára vonatkoztatva

III.

802

[B. LELKÉSZ AZ ALAMIZSNÁLKODÁSRÓL...]

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 102. cím nélkül

IV.

803

[1851-BEN BESENSZÖGRE A TISZA MELLETT...]

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 102. cím nélkül

V.

804

[BÉLAFI BETEGES BARÁTJA LÁTOGATÁSÁRA...]

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 102. Cím nélkül.

Vö. Ü 1858. okt. 2. 7. sz. 56. Szerkesztői sub rosa 85. sz. üzenetét

805

HUSZÁRSZÁMÍTÁS

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 103.

806

NAGY SZÓRAKOZOTTSÁG

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 103.

807

KEGYETLEN TROMF

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 103.

808

MÁSNAK FIZET ELŐ

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 103.

809

ROMLOTT ÓRA

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 103.

810

A JÓ PÉLDA KÖVETÉSRE MÉLTÓ

M: Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 103.

811

A SZÁRAZFÖLDI TENGERÉSZ

M: Ü 1858. nov. 13. sz. 104. L. a képmelléletek között

812

ROSSZ KÍVÁNSÁG

M: Ü 1858. nov. 20. 14. sz. 108.

Vö. Ü 1858. okt. 2. 7. sz. Szerkesztői sub rosa 89. sz. üzenetét

813

KÜLÖNÖS OK AZ ISKOLÁBA JÁRÁSRA

M: Ü 1858. nov. 20. 14. sz. 108.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

527 1 *Non id agit, ut in studiis proficiat* — nem törekszik rá, hogy tanulmányában előrehaladjon

814

CSAK?

M: Ü 1858. nov. 20. 14. sz. 110.

Ötlete: Följ I. k. 118. 867. sz.

815

MOST NYÚJTÓZTATJÁK

M: Ü 1858. nov. 20. 14. sz. 110.

Vö. Ü 1858. nov. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 151. sz. üzenetét

816

HA VALAMIT NEM NÉZNE

M: Ü 1858. nov. 20. 14. sz. 111.

Vö. Ü 1858. nov. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 150. sz. üzenetét

817

AZ ÓRÁSMESTER IGAZSÁGA

M: Ü 1858. nov. 20. 14. sz. 111.

Vö. Ü 1858. nov. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 152. sz. üzenetét

818

NYOLCGARASOS INSTANCIA

M: Ü 1858. nov. 20. 14. sz. 111. Szövegközi képírás jellegű ábrákkal.

Vö. Ü 1858. nov. 13. sz. 104. 169. sz. szerkesztői üzenetét

819

ARISZTOKRATIKUS HAJLAMOK

M: Ü 1858. nov. 27. 15. sz. 117.

Vö. Ü 1858. okt. 2. 7.sz. 56. Szerkesztői sub rosa 91. sz. üzenetét.

820

EGY TEÁTRUMDIREKTOR A RÉGI IDŐBŐL

M: Ü 1858. nov. 27. 15. sz. 118.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

534 48 *Janku Ábrahám* – a szabadságharc idején román (móc) vezér
(1824–1872); román nevén: Avramu Iancu

821

ORBITOS VÁLASZ

M: Ü 1858. nov. 27. 15. sz. 118.

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 163. sz. üzenetét

822

CIGÁNY dilemma

M: Ü 1858. nov. 27. 15. sz. 120.

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 154. sz. üzenetét

823

IGAZÁN IGÉNYTELEN LAKÁS

M: Ü 1858. nov. 27. 15. sz. 120.

824

AZ ELHAJÍTOTT KÓ

M: Ü 1858. nov. 27. 16. sz. 125.

Ötlete: Följ I. k. 129. 106. sz.

825

MILYEN TINTA KELL HÁT?

M: Ü 1858. nov. 27. 16. sz. 125.

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 165. sz. üzenetét

826

NAGYON IS HASZNÁLT

M: Ü 1858. nov. 27. 16. sz. 126.

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 166. sz. üzenetét

827

ISMERÓS ASSZONYSÁG

M: Ü 1858. nov. 27. 16. sz. 127.

Ötlete: Följ I. k. 127. 59. sz. Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 161. sz. üzenetét

828

MI BAJ?

M: Ü 1858. nov. 27. 16. sz. 128.

Ötlete: Följ I. k. 79. 1. 390. sz.

MÚFORDÍTÁS

I.

829

[EGY ULTRA-SZITTYA ÚRIEMBERNEK...]

M: Ü 1858. nov. 27. 16. sz. 128. cím nélkül

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

538 3 *Kreuzbrief* – helyes német szóval: Taufschein
 5 *pfajfen* – helyes német szóval: rauchen

II.

830

[UGYANCSAK EZZEL TÖRTÉNT...]

M: Ü 1858. nov. 27. 16. sz. 128. cím nélkül

831

MAJD KITEREMTJÜK

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 130.

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 160. sz. üzenetét

832

EREDETI DEDIKÁCIÓ

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 132.

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 176. sz. üzenetét

833

VÉLETLEN TALÁLKOZÁS

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 132.

834

A HENTES IDEÁLJA

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 133.

Ötlete: Följ l. k. 130. 135. sz.

835

MIRE VALÓ AZ ORVOS?

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 134.

Ötlete: Följ I. k. 133. 223. sz.

836

ÉLELMESSÉG

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 134.

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 170. sz. üzenetét

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

542 1 *passagier* – „pasasér”, utas

11 *hájsznek* – a házi szolga jelentésű német Hausknecht szó magyaros-népies kiejtéssel

DIÁKADOMÁK

I.

837

[ITT-OTT FURCSÁN MEGY A SZEGÉNY DIÁKOK DOLGA...]

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 135. cím nélkül

II.

838

[LEVELET ÍR SZÜLŐINEK A DIÁK...]

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 135. cím nélkül

III.

839

[FÖLDIRATON VANNAK A DIÁKOK..]

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 135. cím nélkül

IV.

840

BELEHEVEREDIK PAJTÁSA ÁGYÁBA A DIÁK...

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 135. cím nélkül

V.

841

[VENDÉGLÓBE MEGYEN EGY ESTE...]

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 135. cím nélkül

VI.

842

[CSILLAGÁSZATBÓL ÁLLÁ A KÖZVIZSGÁLATOT...]

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 135. cím nélkül

VII.

843

[JÓMÓDÚ HÁZHOZ JUT KOSZTBA...]

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 135. cím nélkül

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

546 2 *Pityókát mundurjában* – krumplit héjában

VIII.

844

[MAGYARÁZZA HATHATÓSAN A HANGJEGYEKET...]

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 135. cím nélkül

845

MIFÉLE PATA?

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 135.

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 172. sz. üzenetét.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 547 1 *allopathia* – XIX. századi gyógyászati elv, amely szerint olyan gyógyszerekkel kell a bajokat gyógyítani, amelyek a bajok tüneteivel ellentétes tüneteket idéznek elő
homoeopathia – ezzel ellentétes eljárás: olyan gyógyszereket alkalmaz, amelyek a betegséggel járó tünetekkel azonos hatásúak: „hasonszenvi gyógymód”

846

TAPASZTALÁS UTÁN

M: Ü 1858. dec. 11. 17. sz. 135.

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 173. sz. üzenetét.

847

A VESZEDELMEK SALVE

M: Ü 1858. dec. 11. 17.sz. 139.

848

ITT AZ ÉSZ FELESÉGO

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 140–141.
Vö. Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 88. 99. sz. üzenetét

849

A PAPI

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 141.
Ötlete: Följ I. k. 71. 135. sz.

BORKORCSOLYÁK*

I.

850

[MIT SZOKOTT, ÉDESEM, REGGELIZNI...]

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 142. cím nélkül

II.

851

[AZ ÜGYETLEN X EGY TÁRSASÁGBÓL TÁVOZVÁN...]

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 142. cím nélkül

III.

852

[KÉT FIATALEMBER, KIKNEK EGYIKE DADOGOTT...]

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 142. cím nélkül

* A sorozat IV. és VI. sz. szövege nem Jókaié

V.

853

[DE HAMAR MEGJÖTTÉL...]

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 142. cím nélkül

VII.

854

[EGYSZER EGY BÉRES-FORMA EMBER...]

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 142. cím nélkül

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 164. sz. üzenetét

VIII.

855

[BÉCSBEN EGY TANÁR AZ EGYETEMBEN...]

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 142. cím nélkül

IX.

856

[PUPUK ÚRNAK EGY IGEN EGYÜGYŰ...]

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 142. cím nélkül

X.

857

[VALAKIT KIRABOLTAK...]

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 142. cím nélkül

858

[MÉG AZON IDŐBEN, MIKOR A DIÁK DIÁK VOLT...]

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 142. cím nélkül

859

HIBÁS ARCKÉP

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 143.

860

MEGFORDÍTOTT ÉLETPÁLYÁK

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 143.

861

KÜLÖNÖS RAGÁLY

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 143.

862

PALÓC MONDÁS

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 143.

Ötlete: Följ I. k. 129. 117. sz.

863

AZ IGAZ SZÓ

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 143.

Ötlete: Följ I. k. 129. 108. sz.

864

MIT VÁR ITT?

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 143.

Ötlete: Följ I. k. 128. 88. sz.

865

NEMZETI BÜSZKESÉG

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 143.

Ötlete: Följ I. k. 122. 960. sz.

866

HÁT CSAK AZT A FELÉT

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 143.

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 156. sz. üzenetét

867

DE KÖSZÖNÖM ÉN AZ ILYEN BARÁTSÁGOT

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 144.

Vö. Ü 1858. nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 157. sz. üzenetét

868

CSATARÉSZ

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 144.

Ötlete: Följ I. k. 122. 961. sz. Vö. Ü 1858. szept. 25. 6. sz. 48. Szerkesztői sub rosa 67. sz. üzenetét

869

MAJD RÁTALÁL

M: Ü 1858. dec. 18. 18. sz. 144.

Vö. Ü 1858. okt. 30. 11. sz. 88. Szerkesztői sub rosa 96. sz. és nov. 13. 13. sz. 104. Szerkesztői sub rosa 159. sz. üzenetét

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

559 11 *réztányérről* — a borbélyműhely fölé akasztott cégérről

870

MINT KAPITÁNY URAM

M: Ü 1858. dec. 25. 19. sz. 147.

871

MI AZ A KEVÉS IDŐ?

M: Ü 1858. dec. 25. 19. sz. 147.

872

A NAPSZÁMOS

M: Ü 1858. dec. 25. 19. sz. 152.

873

NAGY PURIZMUS

M: Ü 1858. dec. 25. 19. sz. 152.

874

MILYEN ITALLAL MELEGÍTHETI FŐL MAGÁT TÉLEN AZ EMBER?

M: Ü 1858. dec. 25. 19. sz. 152.

875

CSAKHOGY IGAZA VAN!

M: Ü 1858. dec. 25. 19. sz. 152.

876

AKI NINCS ITT

M: Ü 1858. dec. 25. 19. sz. 152.

KAKAS MÁRTON NAPTÁRA.

OKOS EMBEREK SZÁMÁRA VALÓ KALENDÁRIUM

877

HOGY SZEDTE RÁ A SZÁSZ FUVAROST AZ ÖRMÉNY

M: KMNapt 1859. 41–42.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

567 2 *furmány* – fuvarozásra használt vasalt szekér, amelyet nehéz-
testű lovakkal, olykor ökrökkel húzattak

568 28 *allegálta* – itt: szidta egymást

878

RÖVIDET HÚZOTT

M: KMNapt 1859. 48.

879

ÚTBAIGAZÍTÁS

M: KMNapt 1859. 47.

880

OKOSKODÁS

M: KMNapt 1859. 48.

EGÉSZSÉGI ÜGY

I.

881

[PARASZTASSZONY...]

M: KMNapt 1859. 48.

II.

882

[FALUSI SEBÉSZ...]

M: KMNapt 1859. 48.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

570 8-9 *bankrótát csinálni* – tönkremenni

883

SEGÉLYHÍVÁS

M: KMNapt 1859. 49.

884

FURCSA BIZOMÁNY

M: KMNapt 1859. 49.

885

NEM IGAZI, HAMIS

M: KMNapt 1859. 49.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

571 2 *cabanos* – régi szivarmárka

886

ADJANAK VISSZA

M: KMNapt 1859. 50.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

571 2 *a vastuskóval átellenben* – a Váci utca és a Türr István utca (korábban Kishíd utca) sarkán állt egykori, vasszögekkel sűrűn televert fatönk. A régi céhes ipar korának emléke.

887

A LÉGVONAT

M: KMNapt 1859. 50.

888

SZÜLETETT DIPLOMATA

M: KMNapt 1859. 50.

889

ÓHAJTOTT HÁZIBARÁT

M: KMNapt 1859. 51.

890

JÓ TANÁCS

M: KMNapt 1859. 51.

891

KÖZSÉGI SZÁLLÁS

M: KMNapt 1859. 52.

892

ORRKÉSZLET

M: KMNapt 1859. 52.

893

MÉLY GYÁSZ

M: KMNapt 1859. 52.

950

894

SZERENCSEFLIA

M: KMNapt 1859. 53.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor.

- 575 1 *ternót csináltál* – három számodat kihúzták a lottón
 3 *lutri* – lottó, illetve lottócédulát árusító bolt
 7 *ambo* – két nyertes szám a lottón

895

VÍG ÉLET

M: KMNapt 1859. 53.

896

FOGHÁZI SZÓVÁLTÁS

M: KMNapt 1859. 53.

897

EGÉSZSÉGI SZEMPONTBÓL

M: KMNapt 1859. 54.

898

BECSÜLETTUDÓ FIÚ

M: KMNapt 1859. 54.

899

RÉGI TÖRÖK DIPLOMÁCIAI STÍLUS

M: KMNapt 1859. 54.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

577 1 *XIV. Lajos... győzelmét* – feltehetően a spanyol-németalföldi háborút lezáró nimwegeni békét követően, 1678-ban. A szultán ekkor IV. Mohamed volt (1648–1687).

900

LÁTOD-É?

M: KMNapt 1859. 55.

901

KETTEN

M: KMNapt 1859. 55.

902

VÁROSI GAZDASSZONY

M: KMNapt 1859. 56.

903

KISZÁMÍTOTT VIGASZTALÁS

M: KMNapt 1859. 56.

952

904

KRUMPLILELÉS

M: KMNapt 1859. 56.

905

ICCEN-PRICCEN

M: KMNapt 1859. 57.

906

BÓSÉGES HÓSÉG

M: KMNapt 1859. 57.

907

ÉLETÚNTSÁG

M: KMNapt 1859. 57.

908

MEGKENTE BÍZ AZ

M: KMNapt 1859. 57–58.

909

IKREK

M: KMNapt 1859. 58.

910

SAJÁTSÁGOS LELHELY

M: KMNapt 1859. 58.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

581 1 *assessor* – ülnök

911

NAGY BARÁTSÁG

M: KMNapt 1859. 59.

912

ÖRÖKÖS MEGEMLÉKEZÉS

M: KMNapt 1859. 59.

913

LOGIKAI EGYMÁSUTÁN

M: KMNapt 1859. 60.

914

BÖLCSŐRINGATÓ MESTER

M: KMNapt 1859. 60.

915

JÓ REND

M: KMNapt 1859. 60.

916

JÓ TANÁCS

M: KMNapt 1859. 61.

917

KÉTSÉGES ÁLLAPOT

M: KMNapt 1859. 61.

918

KI MONDTA?

M: KMNapt 1859. 61.

919

OKOS BOLONDSÁG

M: KMNapt 1859. 62.

920

ECCLESIA PRAECEDIT

M: KMNapt 1859. 62.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

586 7 *ecclesia praecedit* – az egyház megy elől, az egyházé az elsőbbség

921

RABSZOLGAI OKOSKODÁS

M: KMNapt 1859. 62.

922

RÖVID VÁRAKOZTATÁS

M: KMNapt 1859. 63.

923

ANGOLOSAN

M: KMNapt 1859. 63.

924

INDIREKT MEGTISZTELES A SÖRHÁZBAN

M: KMNapt 1859. 63.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

587 1 *fiscus* – államkincstár; itt az egyszerű ember tévesen az ügyvéd jelentésű ‚fiskális’ szó helyett használja

956

925

NYILVÁNOS KÖSZÖNET

M: KMNapt 1859. 64.

926

VAGY, VAGY

M: KMNapt 1859. 64.

927

NÉGY ÉVSZAK

M: KMNapt 1859. 64.

928

[MI AZ OKA...]

M: KMNapt 1859. 65.

929

IGAZ ESKÜVŐ

M: KMNapt 1859. 65.

930

ÚJ MÉRGEZÉSI MÓD

M: KMNapt 1859. 66.

931

DORGÁLÁS

M: KMNapt 1859. 66.

932

MARHAVÁSÁR

M: KMNapt 1859. 66.

933

„AZ ÉN NEVEM JÁNOS”

M: KMNapt 1859. 67.

934

NÉZZE MEG MAGÁT

M: KMNapt 1859. 67.

935

SAJÁTSZERŰ NYEREMÉNY

M: KMNapt 1859. 68.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

592 13 *nasivasi* – kártyával űzött régi szerencsejáték

14 *krajcár, garas, hatos* – a forint törtrészei

593 16 *conventios* – közös megállapodással kitűzött nyeremény

936

JÓ KÍVÁNÁS

M: KMNapt 1859. 68.

937

NEM IS GONDOLNÁ AZ EMBER

M: KMNapt 1859. 69.

938

MEGGONDOLT SZÓRAKOZÁS

M: KMNapt 1859. 69.

Tárgyi magyarázat

l.ap: Sor:

594 5 *parole d'honneur* – becsületszó

939

ÓSZINTE BARÁT

M: KMNapt 1859. 69.

940

FALUSI TÁRSALGÁS

M: KMNapt 1859. 70.

941

ÉLETMENTŐ

M: KMNapt 1859. 70.

942

AZ ISKOLÁBAN

M: KMNapt 1859. 70.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

595 2 *építünk három sátozt* – bibliai idézet (Máté 17,4)

943

SZÖRNYŰ FENYEGETÉS

M: KMNapt 1859. 71.

944

TOTUM PRO PARTE

M: KMNapt 1859. 71.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

596 cím *Totum pro parte* – egész a rész helyett

945

ÖNFELÁLDOZÁS

M: KMNapt 1859. 71.

960

946

FÜLEMÜLE-SZOKÁS

M: KMNapt 1859. 72.

947

A MUTATÓJA

M: KMNapt 1859. 72.

948

ÖTÖN VETTE'

M: KMNapt 1859. 72.

949

NAGY KÉNYELEM

M: KMNapt 1859. 73.

950

MAJD LESZOLGÁLJA

M: KMNapt 1859. 73.

951

HELYES GYÓGYSZER

M: KMNapt 1859. 73.

952

FELEBARÁTI SZERETET

M: KMNapt 1859. 74.

953

FELKÖSZÖNTÉS EGÉSZ AKURATESSZEL

M: KMNapt 1859. 74.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 599 cfm *akuratesz* – a gondos jelentésű *accuratus* szóból képzett, 'accurate' határozó tréfás, játékos továbbképzése; értelme: szórás-
szálhasogató pontosság
10 *matrikula* – anyakönyv

954

HÁZASSÁGI ALKUDOZÁS

M: KMNapt 1859. 74.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 600 6 *wie heißt* – itt: Hogyan? hogy lehet ez?

955

ORVOSI ELŐADÁS

M: KMNapt 1859. 75.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 600 1 *amantissimi* – szeretteim
5 *horrendum* – szörnyűség

956

GYÖNYÖRŰ VIGASZTALÁS

M: KMNapt 1859. 75.

957

NAGYON DRÁGA

M: KMNapt 1859. 75.

958

ÚJ VEZÉNYSZÓ

M: KMNapt 1859. 76.

959

VIGASZTALÁS

M: KMNapt 1859. 76.

960

VADÁSZKALAND

M: KMNapt 1859. 76–77.

961

BOLOND ÁLLAPOT

M: KMNapt 1859. 77.

962

NEHÉZ ARRA MEGFELELNI

M: KMNapt 1859. 77.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 603 10 *kálvinista varjú* – dolmányos varjú; fő tápláléka hús, pl. kisebb madarak
11 *canis mater* – ebadta

963

LELKIISMERETES BECSLÉS

M: KMNapt 1859. 78.

964

MI SZERETNE LENNI

M: KMNapt 1859. 78.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 604 2 *inde vagy unde* – innen vagy onnan

965

FURCSA, DE IGAZ

M: KMNapt 1859. 78.

966

ALAPOS OK

M: KMNapt 1859. 79.

967

NEHÉZ TERV

M: KMNapt 1859. 79.

968

JÓL TALÁLT ARCKÉP

M: KMNapt 1859. 79.

969

KRITIKA

M: KMNapt 1859. 80.

970

CSUPA KESERŰSÉG

M: KMNapt 1859. 80.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

606 2 *Keserőd* – valószínűleg költött falunév

971

A LOSONCI GYAPIJÚVÁSÁRON

M: KMNapt 1859. 90.

972

ÖRÖKÉLET-ESZENCIA

M: KMNapt 1859. 81.

973

ÍGÉRET

M: KMNapt 1859. 81.

974

A SÜTŐKEMENCE

M: KMNapt 1859. 81.

975

A GAZDÁLKODÓ FI

M: KMNapt 1859. 82.

976

VÉLEMÉNYKÜLÖNBSÉG

M: KMNapt 1859. 82.

966

977

A KÉT ÁTELLENES

M: KMNapt 1859. 82.

978

HŰSÉG A HALÁLIG

M: KMNapt 1859. 83.

979

PÁLYAKÉRDÉS

M: KMNapt 1859. 83.

980

GYORS ELHATÁROZÁS

M: KMNapt 1859. 83–84.

981

TERMÉSZETES OK

M: KMNapt 1859. 84.

982

EGY KIS FÉLREÉRTÉS

M: KMNapt 1859. 84.

983

ÁTKOZOTT BÉRKOC SIS

M: KMNapt 1859. 85.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

612 11 *99 volt a numerus* — a lottójáték számsora kilencvennel ér véget,
a nyertes szám tehát 99 nem lehet

984

SZEGÓDTETÉS

M: KMNapt 1859. 85.

TEKINTETES VANDALI ÚR VADÁSZMESÉI

985

I. HOGYAN FOGTA MEG A SZÉKELY A MEDVÉT ELEVENEN

M: KMNapt 1859. 126–128.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

613 22 *tűsző* — bőrv, bőrből készült derékszj

986

II. A VADKANVADÁSZAT

M: KMNapt 1859. 129–130.

987

III. HOGYAN VITTE HAZA A CSÓSZ A FARKAST ELEVENEN

M: KMNapt 1859. 131–132.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 616 39 *öregbéres* – számadó béres, a többi gazdasági bémunkás felügyelője és irányítója
47 *káitkankalin* – kútgém

988

IV. KI TETTE A MESTERLÖVÉST

M: KMNapt 1859. 134–136.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 616 1 *Réz alja* – a Sebes-Körös és Kraszna közt húzóódó Réz-hegység vidéke

989

V. A TÚZOKHAJTÁS

M: KMNapt 1859. 137–138.

Tárgyi magyarázat

Lap: Sor:

- 618 3 *kaputos ember* – városias viseletű, felső kabátot is hordó, ezért a falusiak szemében műveltebbnek tetsző ember

990

VI. HOGYAN FOGOTT A CIGÁNY FARKAST

M: KMNapt 1859. 139–141.

Tárgyi magyarázatok

Lap: Sor:

- 620 23 *formaliter* – szabályszerűen
blokározta – ostromzár alá vette

FÜGGELÉK

HATVANI- ÉS CSALÓKA-ELEMEK EGY NYÍRSÉGI JUHÁSZ MESEKINCSEBEN

Erdész Sándor, a nyíregyházi Jósza András Múzeum igazgatója, a JKK részére szíves volt rendelkezésemre bocsátani a néprajzi gyűjtéséből származó alábbi szövegeket. (Papp János 76 éves juhász mesélte őket 1961. július 14-én.) Közös hősük neve „Jókai”, illetőleg „Jókai úr”, s ez is jelzi, hogy eredőhelyüket írónk valamely kiadványában kell keresnünk. Érre nézve tartalmuk szolgál döntő bizonyítékkal: mindhárom szemmel láthatóan a Hatvani-, és a Csalóka-történetek epizódjaiból, elemeiből, valamint egyéb járulékos meseelemekből szövődik, részben a gyakorlott, jó beszédű mesemondó leleményéből, esetenként rögtönzésszerűen.

JÓKAI NÉVKÁRTYÁT CSINÁLTATOTT

Jókai névkártyát küldözgetett az uraknak. Száz névkártyát csináltatott, hogy itten egy nagy fogadás és néveste fog lenni, egy sátor lesz húzva és abba!

Akkor ű egy kisasztalt maga elibe tett, a könyvet maga elibe vette. Hat órákor kezdődött meg a vendégeknek a belépés. Akkor mentek a vendégek:

– Jó napot!

– Jó napot, kérlek! – Ahogy a kisasztal vót, a széken ült. A kisasztal alól mindig szedte kifele a székeket. – Parancsolj helyet, parancsolj helyet!

De akkor mán a sátor is nyótt, készült elfele. Száz széket adott ki Jókai, mert száz vendégje vót. Bevól, mint egy égboltozat, ott minden festve vót a falon, ragyogott minden. Három rendbeli cigány húzta, terített asztalok vótak, tele itallal, borral, kinek mi kellett. A falon csüngtek ért dinnyék, ért körték lefele. A férjének mondta a nő:

– Jaj de szép császárkörte, szép piros, hadd szakítsak egyet!

Amikor megfogta a körtét, hogy lehúzza, azt mondta a férje:

– Óh anyukám, ne szakítsd le az orromat a helyérről!

A másik meg azt mondja:

– Jaj be gyönyörű szép szőlő!

– Hát szakíts rulla!

Mikor szakítja:

– Éjnye anyukám, ne szakítsd le a fülemet!

– Éjnye, hát én a szőlőt szakítom!

Hát amikor a másik az almát vette lefele, az urának a hajába ragadt.

– Anyu, ne húzd a hajam!

– Éjnye, hát én az almát szakítom!

– Na – azt mondja a másik –, ejnye de jó ért dinnye, de jó vóna meg-lékelni!

Azt mondja Jókai:

– Lehet kérem, lehet, meg lehet lékelni!

Az meg a másik nőnek a mejje vót.

– Jaj te istentelen, hát a csecsemet húzod le?

A vendégek nagyon jól érezték magukat. Tizenkét óraker elmúlt a mulatság.

– Na – azt mondja –, kedves jó barátjaim! Nem haragusztok talán rám?

– Hogy haragudnánk – azt mondja az egyik –, mikor jól tanáltuk magunkat. – Mert mulattak, táncoltak, ettek-ittak.

– Kedves barátjaim, ugye gyalog nem mentek haza? Rendelek néktek kinek kettős fiákert, kinek egyest, mindnek, gyalog el ne induljatok, panasz ne legyen rám!

Hát eccer kinéznek, ott áll a sok fiáker, kettes meg egyes.

– Na, kedves barátjaim, köszönettel vettelek benneteket, hogy meglátogattatok, köszönöm a húségeteket!

Mind felült takarosán a fiákerre. Hát mikor megindultak menni, mind a maga kapujába felállt. Mind a farán csúszott haza, a farán egyiknek se maradt nadrág.

– Nézd anyu, az én faromon nincsen nadrág!

Nézi, hát nincsen nadrág, lekoptatta a flaszter, még a bürt is.

– Na ez a Jókai, ez bánit el velünk!

Ott vót a fiáker, bemutatta, de mind a farán ment haza. Azért csinálta, hogy a neve fennmaradjon.

JÓKAI DISZNÓI

Ez mán vagy száz éve történt. Jókai a kereskedőknek eladott száz darab kövér disznót. Ez Debrecenbe vót. Azt mondja nekik:

– A kövér disznót a vízhez ne bocsássátok – mert ott nagy víz vót –, mert nem felelek rulla, ha elül a vízbe!

Ezek meg fogadtak hajcsárt, a két kereskedő, hogy hajtsák a disznót. Itt

meg a disznó mind nekiment a víznek. A két hajcsár berúgott, a disznó meg mind eltűnt, nekiment a nagy víznek. Szaladnak a hajcsárok a két kereskedő után:

– Uram, tessék visszajönni, mert nincs disznó!

– Hát hova tiszteltétek a disznót, így, meg úgy, hát mink kezetekre adtunk száz disznót, hogy hajtsátok ki az állomáshoz!

Nekiborultak négyen a víznek, levetkeztek, keresték a víz alatt, de bizony nem találták, csak száz darab tengericsutkát. Hát a száz csutkát összeszedték.

– Jaj, az anyját, menjünk utánna! Menjünk, öljük meg, mert ez minket tenkretett, oda van a sok pénzünk!

Meg is tanálták a lakását. Mennek, hát otthon van Jókai.

– Jó napot!

– Jó napot! Na – azt mondja –, megérkeztek?

– Meg meg, de oda a disznó!

– Megmondtam, hogy a vízhez ne bocsássák. Megmondtam maguknak, hogy nem felelek a disznókrul!

– De így meg úgy, adja vissza a pénzt, mert az csak száz csutka vót! – Nekiment a két kereskedő. – Na, most már megölünk, hun a pénzünk?

– Na emberek, hát ne öljenek meg, itt a pénz! Lebocsátottam a nadrág-szárába, húzzák le a csizmámat!

Mindjárt a két kereskedőnek öröme lett, húzták a csizmát, beleragadt mind a kettő.

– Na, húzzák emberek, húzzák, jaj jajajj, húzzák!

Nagy örömmel húzzák. Eccer hanyatvágódtak, combbal kihúzták a lábot.

– Jajj, rendőr elő, megölt a két kereskedő a pénzemért!

Megijedt a két kereskedő, nem kellett az ajtót utánunk bezárni.

– Gyere pajtás fussunk, mert gyilkolást csináltunk!

– Rendőrök fogják meg, fogják meg!

Jókainak nem lett semmi baja, meglett a lába. Ez egy tudományos ember vót.

JÓKAI ÉS A FÖSVÉNY KIRÁLY

A király nagyon fősvény vót. És Jókaival mindent jól értett, mert Jókainak nagy esze vót, olyan vót, mint egy adjutánosa. Azt mondta a királynak Jókai:

– Ide figyelj! Te nem tudol itthon semmit, mert ha egy szegény jön az udvarodra kéregetni, aztat is megkorbácsolod, nem ismered be, hogy az egy

szegény tehetetlen, hanem az menjen dógozni. Te nem tudol semmit, itt a palotába ülsz, de a népnek a helyzetét nem tudod, hogy az ország hogy áll! Hanem elmegyünk, nem mutatva ki magad, mint egy király, mert akkor rád ismernek!

Majd megindultak menni.

– De egy kis pénzt tegyél a zsebedbe, mert kell élelemre!

Megindultak menni, községről községre. Akkor, amikor beértek a harmadik községbe, egy kódnus már ott állott a falu végén. Azt mondja neki:

– Adjál egy kis pénzt ennek a szegénynek!

– Na, adok neki a te szavadra!

Na, addig mentek, addig mentek, hogy a kis pénzük elfogyott.

– Hallod – azt mondja –, ugyi már nincsen pénzünk?

– Nincsen.

– Hát akkor kéregetünk!

Így elbánt vele, a kéregetéssel. Mennek, mennek tovább. Azt mondja a király:

– Most már éhes vagyok!

– Hallod, bemegetünk, osztán kérünk! – azt mondja. – Megállj, bemegetek én!

Jókainak adtak enni-inni. Mikor kijött, kérdezte a király:

– Na, adtak valamit?

– Nem adtak semmit!

Akkor elmentek egy másik házhoz.

– Na, ide te menj be és kérjél valamit!

Akkor bemegeten, ott könyörög, köszön.

– Na, egye le a fene a derekát kendnek, ilyen derék ember is jár kódolni?
– azt felelték neki.

Amikor a király jött kifele, még a nyújtófával is kettőt rávert. Azt mondja Jókai:

– Na, mi van, kaptál valamit?

– Kaptam bizony kettőt, alig tudtam kihozni!

– Mutisd hát!

– Itt van a hátamon!

Azt mondja Jókai:

– Mutisd hát!

– Mit mutassak, elvitte a nyújtófát!

– Na, menjünk akkor tovább!

– Menjünk, menjünk!

Mikor kiértek a falubul, nagyon éhesek vótak, persze Jókai nem vót. Ott tanálkoztak egy szegény emberrel, hát rossz ruha vót rajta. Azt mondja neki Jókai:

– Látod, jó ruha van rajtad, azért nem adnak enni! Ha rossz ruha lenne rajtad, akkor adnának, azt hinnék, hogy kóduosok vagyunk. Cseréljétek el a ruhát!

A kóduossal elcseréltette vele a ruhát. Jó ruha vót a királyon, de civil ruha. Annak meg ürült a kóduos, hogy kapott egy jó ruhát a rossz ruháért.

– Na megállj – azt mondja –, most már beérünk egy községbe, ott fogsz kapni enni!

Na, mikor beértek egy községbe, a harmadik házba beküldi a királyt:

– Na, ide eridj be, itt kapol enni!

Mikor bemegyen, hát mindjárt meghajlik:

– Kezít csókolom gazdasszony, nagyon éhes vagyok, kérek egy kis alamizsnát!

– Maga derék ember és maga jár kóduolni?

– Utas ember vagyok!

Kapott egy kis tányérka tökkáposztát. Mennek, megint mennek, de az annak annyi vót, mint a semmi. Azt mondja Jókai:

– Na, kaptál-é enni?

– Kaptam, de csak annyi vót, mintha egy legyet elnyeltem vón erre az üres hasra.

Mondta neki:

– Ne félj, majd kapsz enni!

Majd Jókai bemegy egy házhoz, kért alamizsnát, szívesen adtak neki. A király mondta:

– De nekem is hozzá!

Jókai jóllakott. Mondta, mikor kijött:

– Hej, hej – azt mondja –, elég szegény község ez! Na, de menjünk tovább, hátha kapunk!

Na, mikor megindulnak, megint mennek. Jókai azt mondja:

– Na, eridj be ebbe a házba, itt fognak enni adni!

Bemegy a házba, leveszi a kalapját, könyörög. Ránéz az asszony:

– Né, egye meg a fene a vén piszkosát! Még ilyen ember is jár kóduolni, ilyen erős ember? Menjen csak, mert felveszem a piszkafát!

Na, mikor megindul kifele menni, azt mondja:

– Elég szemtelenség, nem pártolják a szegényt, nem adnak neki enni!

– Menjen csak kifele! – Az asszony a piszkafával hármat adott a hátára.

Azt mondja Jókai:

– Na, mi van, ettél?

– Ettem, csak nem tudtam megrágni!

– Mi az, olyan szárazat adtak enni?

– Szárazat, a piszkafával!

– Hát mindenütt így kikapol? – azt mondja. – Akkor menjünk haza! Nincs ebből semmi.

Úgy kiéheztette a királyt, hogy alig bírt hazamenni. Mikor hazamentek, a király egy hétig nem bírt jóllakni.

– Na, Jókai, kiéheztettél, megtanítottál, csúffá tettél, kódussal cseréltet-tél ruhát! Bíróság elé adlak, hogy csúffá tetted a királyt!

Jókait elítélték akasztásra. Sok bámuló ment az ü akasztására.

– Szegény Jókait felakasztják!

– Nem baj, emberek, majd feléledek!

Űrült a király, hogy Jókai elpusztul a szeme elől, hogy többet üvele nem fog elbánni. Posztokat állított oda, ahun felakasszák, hogy valahogy meg ne szökjön. Egy-két óra múlva a király kinéz a palotája ablakán, hát Jókai ott sétál az aszfaldon. Mindjárt kimegyen.

– Hát Jókai hun van?

– Itt csüng! – mondta a poszt.

De amikor megnézték, csak szalmacsutak vót. Na, akkor oszt megmondta a királynak:

– Na, erre még ráfizetel! Azt hitted, hogy engem el tudsz pusztítani? Neked arra erőd nincs!

Eljött az idő, valami néveste lett a királynak, összehítt száz vendéget, készítették a nagy lakomát. Erre Jókai is hítt vendégeket. Igen, de a konyhán nem vót semmi. Kérdik tülle:

– Ide vendég jön és a konyhán nincs senki, üres a konyha!

– Ne törődjön vele senki, kedves vendégeim, mire kell, itt lesz minden!

Amikor eljött a nyóc óra, a vacsorának az ideje, a királynál tálalnak felfele. A sok edényt felrakták a vendég elibe. Az inasok jönnek-mennek, várják a vendégek a vacsorát.

– Hát hunnet hozzák ide az étkezést? A tányérok üresek!

Eccer elordítja magát a király:

– Mi az? Szakácsnék, inasok, hun a vacsora?

– Hát kérem, mink kiadtunk mindent!

– Hát hun van? Üres az asztal! Jajajj – a király –, most nagy szégyent valltam! Jókai bánt el velem, valószínűleg ott a vacsora!

Kérdi a vendégje:

– Jókai? Űsmerjük! – azt mondja.

A király mondja a hajdujának:

– Fussál hamar Jókainál, hogy mi van ott?

Ott esznek-isznak, danolnak, húzza a cigány. Szalad vissza a hajdu.

– Kedves királyatyám! Ott isznak-esznek, ottan van csak nagy mulatság, nem itten!

– Elő pulicok, elő rendőrségek, nekem rögtön késéjétek ide Jókait!

Igen, odakésérik Jókait. Kérdi a királytul:

– Na, mit parancsolsz?

– Mit parancsolok? A vendégemet csúffá tetted, te étetted meg a vacsorát, te ittál-ettél, mulattatok az enyémből!

– Hát igen – azt mondja –, kellett ez neked? Tudod-é, mért akasztattál fel engem? A jószágomért? Azt hiszed, féltem én attul, hogy felakasztassz? Nem féltem! Vigyázz, mert másképp is ki fogok veled!

– Elő pulicok, rakjatok neki ötven botot!

Akkor oszt elkésérték egy külön szobába.

– Késérjétek a piszkot, adjatok neki ötven botot!

A négy polic kiállott, annyira ütötte, hogy már belefáradtak. Eccer nézik, hát kit ütnek űk? Jóikai nincs! Hát egy iszonyú szalmasurgýé vót ott, azt kínozták a policok.

– Na – kérdi a király –, megkínoztátok?

– Dehogy dehogy, hát – azt mondja –, mikor kifáradtunk, az ablakon kacagott be Jóikai, mi meg a szalmazsákot vertük!

UTÓSZÓ

Köszönetet mondanom elsősorban lektoromnak, *Lengyel Dénesné Kovács Ágnes*nek kellene, akit azonban már nem találunk életben ezek a sorok. Már betegen vállalta el munkám bírálatát, napokon át szívós gonddal foglalkozott vele, véleményét a tőle megszokott alaposággal és rendszerezetten foglalta írásba, sőt külön ajánló levélben, összefoglalóan is rögzítette. Ezt követően fejezte be váratlan hirtelenséggel életét. Pályájának utolsó, több éves szakaszában saját tudományos érdeklődése is szorosabban az adoma mint folklórműfaj felé fordult. Jókai adomáira vonatkozó megfigyeléseim, kutatási eredményeim hosszabb ideje témái voltak beszélgetéseinknek. Közös munkahelyeink, a Néprajzi Múzeum, majd Akadémiánk Néprajzi Kutató Csoportja biztosította több évtizeden át kölcsönös tiszteleten alapuló szakmai együttműködésünket, s e kötet szerkesztése során, lektori munkáját megelőzően is bizalommal kérhettem ki alkalmi tanácsait. Erdélyből öröklött szívélyes segítőkészségére mindig számíthattam. A Jókai-adomák lektorálását már pusztán férje, Lengyel Dénes iránti kegyeletből is szívén viselte, aki a kritikai kiadás egyik sorozatának szerkesztője volt. Nem feladatomban tartozom, hogy a modern magyar népmesekutatás legjelentősebb, nemzetközi viszonylatban is ismert és megbecsült képviselője volt. Hálával és kegyelettel őrzöm emlékét.

Számos kérdésben köszönettel vettem a sorozat szerkesztőjének, *Nagy Miklósnak* javaslatait, útbaigazításait.

Sok értékes szaktanáccsal volt segítségemre *Filepp Antal, Miklós József Rafael, Sándor Tamás, Szilágyi Miklós és Vissi Gézáné*.

Miklós József Rafael úrnak külön is köszönöm a kézirat készítésében nyújtott technikai segítségét.

Megboldogult *feleségem* munkámat minden aprólékos részletében végigkísérte, segítőkészségét mély hálával kell említenem.

CÍMMUTATÓ

(A számok az adoma sorszámát, szövegének és jegyzeteinek közlési helyét adják meg.)

Arany János eddig ismeretlen adomája	665,	455,	900
A bakancs díszneve	188,	172,	780
A bánat és a nő kora...	727,	488,	914
Abdelkaderrel történt ...	32,	27,	723
A becsületes gulyás ember...	788,	515,	928
A beteg rajkó	185,	171,	779
A b-i templombíró...	599,	414,	885
A bor jó	327,	270,	821
A botbüntetés eltörlésekor...	753,	498,	920
A captiosus kérdés	149,	147,	766
A cigándi torony...	401,	310,	839
A cigány a háborúban	186,	171,	779
A cigány beállott juhászlegénynek...	389,	305,	837
A cigány fiának a bőre	192,	174,	781
A cinkotai kántor	70,	51,	733
A csavargó	89,	83,	742
A csigák	203,	181,	784
A csuszpájz	654,	445,	897
A daru	608,	420,	887
A diák	567,	397,	878
A diákok és a bakter	161,	155,	771
Adjanak vissza	886,	571,	949
A drága libák	124,	129,	758
Adtál a lónak abrakot, Miska...	550,	388,	875
A falu becsülete	295,	251,	813
A falusi mester vizsgálatot tartott...	580,	405,	881
A falusi patríciusnak...	461,	343,	854
A faragószék nótája	221,	190,	790
A felföldön egy mérnök...	402,	311,	840
A féleszű zsidó	521,	373,	868
A figyelmetes csász	463,	344,	855
A fogadás	199,	179,	783

A fősvény és kutyája	696,	472,	907
A francia háborúban ...	14,	15,	719
A furfangos székely legények	109,	116,	752
A gazda és inasa	275,	235,	808
A gazdálkodó fi	975,	608,	966
A gerundiumok	167,	159,	772
Aggodalom	775,	508,	925
A gibernyúzi kovács mint fogorvos	475,	349,	857
A gonosz arckép	133,	136,	761
A gróf és az árendás zsidó	695,	471,	907
A gyermekek nyelve	230,	200,	793
A gyors paripa és lusta puska	183,	169,	778
A három bottlás	94,	95,	746
A három kérdés	289,	245,	812
A három selyp leány	95,	99,	747
A hentes ideálja	834,	541,	937
A holdkóros diák	644,	439,	894
A hős borbély	176,	165,	776
A hurkaeső	684,	465,	905
A huszáreléteből	686,	466,	905
A jegyző apja	481,	353,	859
A jogász	590,	410,	883
A jókedvű katona	315,	264,	818
A jó példa követésre méltó	810,	526,	932
A jurátus és a principális	118,	121,	755
A katekizáló	198,	179,	783
A kántor és a lovas	170,	162,	773
A kántor és a szőlőmag	171,	162,	774
A kápsáló diák	233,	205,	794
A kemény prófont	316,	265,	819
A keresztvetés	200,	179,	783
A keserű orvosság	356,	286,	829
A két átellenes	977,	609,	967
A két huszár	531,	378,	870
A k-i kisbíró P-or tanuló fiának ekként írt levelet:	718,	483,	912
Aki nincs itt	876,	563,	946
A király orra	75,	59,	735
A kisfiú tanácsa	387,	304,	836
A kovács mint fogorvos	39,	30,	725
A könyvpusztító	91,	85,	743
A kupec lova	195,	176,	782

A külön	82,	76,	739
Alapos ok	966,	605,	965
Aláírási	364,	290,	831
A „Lázadó zsidók”	137,	139,	762
A legátus és a bíró	158,	152,	770
A legátus és a pecsenye	159,	153,	770
A legyező	742,	493,	917
A légvonal	887,	572,	949
Alföldi kocsmáros	244,	211,	799
Alkuszunk	512,	367,	866
A losonczi gyapjúvásáron	971,	607,	966
Alternatíva	618,	425,	889
A maszkara	286,	240,	811
A mecénás	439,	332,	849
A meggy nem cseresznye	405,	312,	840
A menyasszony és a kancsó	279,	237,	809
A mezőtúri bor és víz	278,	237,	809
A minap esetlegesen ...	5,	10,	717
Ami nincs	793,	517,	929
A miskolci temetőben...	210,	185,	787
Amit bizonyossággal tudni nem lehet	613,	423,	888
A mordiális ezredes	126,	132,	758
A mostani porosz király ...	34,	28,	724
A mutatója	947,	597,	961
A nagy nyelvész	459,	341,	854
A nagy orrok	672,	458,	902
A nagy-p...i dobos	542,	384,	873
A nagy tolongás	382,	301,	835
A nagy tök és a négy ökör	73,	57,	734
Anakronizmus	264,	229,	805
A napokban, a zsidó utcában ...	22,	19,	721
A napokban egy gyilkossággal vádolt nőnek...	698,	473,	908
A napszámos	872,	560,	945
A nemes és a cigányasszony	79,	62,	736
A néma	633,	433,	892
A néni a nénit	746,	495,	918
Angolnát!	483,	354,	859
Angolosan	923,	587,	956
A n-i ember tanulónak vitte...	731,	489,	915
A nyelvzavar	131,	135,	760
A nyúl a levélben	191,	173,	780

Apa és fiú (a Kígyó utca szögletén)	705,	477,	909
A palóc és a tinta	103,	112,	750
A panaszkodó asszony...	732,	489,	915
A panasztevő diák	232,	205,	794
A pap haragja	322,	268,	820
A pap hirdet valami currenst ...	63,	45,	731
A papi	849,	550,	941
A pávián	514,	368,	866
A pezsgő honorárium	175,	165,	775
A poeta szekere	345,	281,	826
A poflé	284,	239,	810
A polgárország	127,	133,	759
A prókátor	205,	182,	785
Aranykorbeli emberek	671,	457,	902
A regényíró	174,	164,	775
A régi felirat	237,	207,	796
Arisztokratikus hajlamok	819,	532,	934
A rossz kalendárium	257,	225,	803
A rövid káplár és hosszú rekruta	129,	134,	759
A sárból kimenekedtem	704,	477,	909
A sok szám	624,	429,	890
A somogyi paraszt	283,	239,	810
A sűgő haragja	132,	136,	760
A sűgő haragja	287,	241,	811
A súlyegyen	110,	117,	752
A sütőkemence	974,	608,	966
A szárazföldi tengerész	811,	527,	933
A Szent Gellért hegyéről...	16,	17,	720
A székelyasszony olajos kartont alkuszik	576,	402,	881
A székely és a vörös üngösök	96,	100,	747
A szél és a nap	294,	250,	813
A színpadi forrás	138,	140,	763
A szomszéd faluba levelet vitt a cigány...	354,	286,	828
Asszonyságok díja...	658,	450,	898
A tekenyóc	620,	427,	889
A templi	606,	419,	886
A testvérek	562,	394,	877
A tétényi bíró lyánya	76,	59,	735
A XVII. században nagy zajt csinált...	524,	374,	868
A tokaji bort megbecsüli	243,	211,	799
A tolvaj	420,	319,	844

A tolvaj a sekrestyében	193,	175,	781
A tót diák és a kanonok	372,	296,	833
A törökök Debrecenben	777,	509,	925
A tudákos	87,	81,	741
A tudtán kívül evő	653,	444,	897
A tűzokhajtás	989,	618,	969
Atyai megintés	557,	391,	876
Aureus calculus	435,	329,	848
A vadkanvadászat	986,	614,	968
A varga és a pap	376,	298,	834
A varjú	363,	289,	830
A vándor diák	231,	204,	794
A ványai asszony	393,	307,	838
A ** vári temetőben...	219,	188,	789
A vásáron eladás végett kiállított tehén...	666,	455,	901
A veszedelmes salve	847,	547,	940
A veszett ember	299,	253,	814
A vén diák	338,	278,	824
A vén huszár	668,	456,	901
A vén pap	152,	149,	768
A világ véleménye	558,	391,	876
A visum repertum	37,	29,	725
A vígjáték	436,	330,	848
Az Alföld egyik városában...	18,	17,	720
Az angol Magyarhonban	92,	86,	743
Az apró porció	301,	257,	815
Az állatkínzás elleni egyesület...	457,	341,	853
Az együgyű diák	553,	389,	875
Az elfordított lap	156,	151,	769
Az elhajított kő	824,	536,	935
Az előőrs	142,	144,	764
Az elveszett csibék	102,	109,	749
„Az én nevem János”	933,	591,	958
Az én vagyok	552,	389,	875
Az igaz szó	863,	556,	944
Az is ér valamit	163,	156,	771
Az iskolában	942,	595,	960
Az ítélet napja	254,	217,	802
Az ítélő- és az emlékezőtehetség...	771,	507,	924
Az ócska kalap	450,	338,	852
Az órásmester igazsága	817,	529,	934

Az öreg anya ködmene	357,	287,	829
Az öregúr büszkesége	277,	236,	809
Az sem rossz...	212,	185,	787
Azt a kutyát, azt a macskát!	119,	125,	756
Az utolsó spanyol háborúban ...	58,	43,	730
Az új gazda	693,	470,	906
Az új kályha	249,	215,	801
Az úr és a szobalány	276,	236,	808
Az útlevél	204,	182,	785
Az ügyetlen X. egy lársaságból távozzán...	851,	551,	941
Az üldöző palacsinta	84,	80,	740
A zsellyeszék	90,	85,	742
Áldja meg az Isten, mint a suhai malmot	99,	106,	748
Áldott egyszerűség	513,	368,	866
Álmában tanul	563,	395,	877
Ártatlan vizsga	408,	314,	841
Árva Péter	77,	60,	735
Átkozott bérkocsis	983,	611,	968
Átkozott francia szavak!	460,	342,	854
B. lelkész az alamizsnálkodásról...	802,	521,	931
Bámulok és borzadok	148,	147,	766
Bátorítás	543,	385,	873
Becsülettudó fiú	898,	576,	951
Befejelt neki	474,	349,	857
Befogta, kifogta	247,	214,	800
Beleheveredik pajtása ágyába a diák...	840,	544,	939
Benedek	410,	315,	842
Berbécs	334,	274,	823
Betegporció	259,	226,	804
Betért a cigány egy házhoz...	391,	306,	837
Betűkülönbség	568,	398,	879
Betűszedők nyelve	227,	197,	792
Betyárok	266,	230,	806
Bécsben egy tanár az egyetemen...	855,	553,	942
Békepolitika	206,	183,	785
Bélafi beteges barátja látogatására...	804,	522,	931
Bizonyos gyógyszerár külföldön...	348,	283,	826
Biztatás	427,	322,	845
Biztos szállás	444,	335,	850
Boldog ember	491,	358,	861
Bolond állapot	961,	603,	963

Bolond fiúnak bolond apja	262,	227,	804
Bontekoe híres orvos volt...	523,	374,	868
Bornyúvesztély	740,	492,	917
Boros fővel áll ki Kovács legénye...	765,	504,	923
Bölcsőringató mester	914,	583,	954
Bőséges hőség	906,	580,	953
Buksengi borbély	720,	484,	912
Búsulva vigad a magyar	538,	381,	872
Canis canit	374,	297,	834
Cigány dilemma	822,	535,	935
Cigány körülírás	748,	496,	918
Cigánypolitika	659,	450,	898
Circiter	241,	209,	798
Csak?	814,	528,	933
Csak az a veres ne jött volna	519,	371,	867
Csak egy betű különbség	378,	299,	834
Csak megkóstolta	125,	131,	758
Csak ne lennék vándorlások!	449,	337,	851
Csak sajtóhiba	626,	430,	890
Csak úgy, mint otthon	723,	486,	913
Csak hogy igaza van!	875,	562,	946
Csallóközi bor hatása	685,	466,	905
Csalóka Péter kalandjai	93,	87,	743
Csatarész	868,	558,	945
Csábító cím	442,	334,	850
Csej muná, na mincsuná	366,	291,	831
Csillagászatból állá a közvizsgálatot...	842,	545,	939
Csiribiri emberek	290,	246,	812
Csizmadia kontó	617,	425,	888
Csínján-bínján	468,	346,	856
Csokonai a szakácskönyvvel	157,	152,	769
Csupa keserűség	970,	606,	965
De hamar megjöttél...	853,	552,	942
De köszönöm én az ilyen barátságot	867,	558,	944
De már azt nem	605,	419,	886
De már most hol a macska?	248,	214,	800
De nagy hiba	426,	322,	845
De ugyan kisasszony...	645,	440,	894
De visszafelé	622,	428,	889
Dedikáció	516,	370,	867
Denique pogány	13,	14,	719

Diákcsíny	160,	154,	770
Disztrakció	591,	411,	883
Doktor Skorbuncius	586,	408,	882
Domine Dongódi...	566,	397,	878
Dorgálás	931,	590,	958
Dumas azt mondja...	527,	376,	869
Dúl a torony	194,	176,	782
D - yné egy színi előadás alkalmával...	317,	265,	819
E sírban nyugszik...	214,	186,	788
Ebnek parancsolsz	143,	144,	764
Ecclesia praecedit	920,	585,	956
Egerek esperestje	324,	269,	821
Egészségi szempontból	897,	576,	951
Egy amerikai lapban...	734,	490,	916
Egy amerikai vegytanár...	44,	34,	726
Egy anekdotát beszélnek ...	53,	41,	729
Egy bécsi gazdag zsidó bankártól...	528,	377,	869
Egy bécsi lap könyvészeti rovatában...	649,	442,	896
Egy bizonyos vásáron a gazda lovat akarván eladni...	396,	308,	838
Egy cigány a juhászno csizmáját foltozgatva...	390,	305,	837
Egy csizmadia ...	23,	20,	721
Egy debreceni polgár...	699,	474,	908
Egy diák rektori cenzúrárt tett...	344,	281,	825
Egy dinnyeáruoló kofát...	697,	473,	907
Egy eladó fehér agár...	767,	505,	923
Egy faluban tűz ütött ki...	213,	186,	787
Egy falusi asszonynak a gyógyszerész...	349,	283,	827
Egy fertály föld	507,	365,	865
Egy fővárosi siheder ...	20,	18,	721
Egy házaló koldusnak ...	61,	44,	730
Egy híres püspök...	216,	187,	788
Egy hosszúfalusi földműves panaszt tett...	577,	403,	881
Egy időben nagy divat volt ...	68,	47,	732
Egy írlandi pap ...	55,	42,	729
Egy kimondhatatlan vastag asszonyság...	397,	308,	839
Egy kis ártatlan enyelgés	371,	295,	832
Egy kis EGYFELVONÁSOS vígjáték	15,	15,	719
Egy kis eklézsiában...	587,	408,	883
Egy kis félreértés	982,	611,	967
Egy kis szüreti BILLET DOUX a szerkesztőhöz	2,	8,	715
Egy kis tévedés	10,	13,	718

Egy kis tévedés	130,	135,	760
Egy kis tréfa	297,	252,	814
Egy magyar bűvész a múlt századból	81,	67,	737
Egy mészáros ...	25,	22,	722
Egy óceánontúli lap ...	31,	26,	723
Egy pajzán vargainas...	370,	294,	832
Egy pór sihedernek...	477,	350,	858
Egy sok restaurációt átvivátozott...	575,	401,	880
Egy számárért sok ökör	407,	313,	841
Egy szerelmes regény a hirdetések között	28,	24,	722
Egy szerkesztő nagyon szépen kéri...	647,	441,	895
Egy táblabíró minduntalan az után járt ...	65,	46,	731
Egy tábornoknak volt egy házi koldusnője ...	56,	42,	729
Egy társaságban a minap ...	26,	22,	722
Egy teátrumdirektor a régi időből	820,	533,	934
Egy ultra-szittyá úriembernek...	829,	538,	936
Egy vándorló legény ...	60,	44,	730
Egy vargainas orvoshoz ment ...	57,	43,	730
Egylábú liba	589,	409,	883
Egyre megy	530,	378,	870
Egyszer a megye székhelyén...	300,	255,	815
Egyszer a szász hercegségi tűzértest ...	54,	42,	729
Egyszer egy béres-forma ember...	854,	552,	942
Egyszer egy lóköötőt ...	64,	45,	731
Egyszer volt Budán kutyavásár	72,	55,	734
Együgyű férj	274,	234,	808
Egzámen volt egykor a kollégiumban...	801,	521,	931
Ejnye ilyen adta lova ...	66,	46,	731
Eldöntöttem a tintatartót	639,	436,	893
Elnézés	342,	280,	825
Eltalálta	422,	320,	844
Eltiprott malac	637,	435,	892
Elveszett tárgy hirdetése	741,	493,	917
Erdélynek egykori nagy püspöke...	629,	431,	891
Eredeti bíraskodás	678,	462,	903
Eredeti dedikáció	832,	540,	937
Erkölc és tudomány	418,	319,	844
Erős bosszú	380,	300,	835
Erős védelem	725,	487,	913
Esik az eső; a palóc kocsis ...	62,	44,	731
Extrazimmer	493,	359,	862

Ez az egyik, ez a másik	165,	158,	772
Ez is elv	116,	120,	755
Ez is hivatás	712,	480,	911
Ez itt a szokás	270,	232,	807
Ez sem igaz	429,	323,	846
1851-ben Bessenzőgre a Tisza mellett...	803,	522,	931
Ezt is próbáltam	352,	285,	827
Ezzel ugyan jót tett!	638,	436,	893
Édesanyám! ennek az új kérőnek...	518,	371,	867
Éjjel ért be a falusi fuvaros...	764,	504,	922
Ékesszólás	308,	260,	817
Élelmesség	836,	542,	938
Életbölcesség	189,	173,	780
Életmentő	941,	595,	960
Életúntság	907,	580,	953
Én is itt vagyok	636,	435,	892
Épp oly bárgyúság volna...	770,	506,	924
Ér-Tárca	164,	157,	772
Ért az állatok nyelvén	726,	487,	914
Falusi gavallér	505,	364,	864
Falusi sebész...	882,	570,	948
Falusi társalgás	940,	594,	959
Fáklyászene	115,	120,	754
Fázik és éheznek	197,	178,	783
Felebaráti szeretet	952,	599,	962
Felelni kellett volna...	573,	400,	880
Felköszöntés egész akurateszszel	953,	599,	962
Feltalálás	281,	238,	810
Feltalálta magát	362,	289,	830
Fenyegetés	285,	240,	811
Fenyegetés	498,	361,	863
Fero, tuli, latum, ferre	337,	277,	824
Félreértés	117,	120,	755
Félreértés	619,	426,	889
Fiáker hét	482,	353,	859
Figyelmeztetésül mindenkinek	440,	332,	849
Finom különbség	312,	263,	818
Fogadott a cigány...	584,	407,	882
Fogalomzavar	453,	339,	852
Fogas válasz	545,	386,	873
Fogházi szóváltás	896,	576,	951

Fokozat	472,	348,	857
Fordítások németből magyarra	471,	347,	856
Fordított fordítás	255,	223,	802
Földiraton vannak a diákok...	839,	544,	939
Furcsa bizomány	884,	571,	948
Furcsa diskurzus a színházban egy zajos operai nyitány alatt: komportálva egy közepett ülő harmadik által	707,	478,	910
Furcsa egyezség	537,	381,	871
Furcsa erdő	798,	519,	930
Furcsa faluk	107,	113,	751
Furcsa predikátum	691,	469,	906
Furcsa recipe	776,	508,	925
Furcsa spekuláció	669,	457,	901
Furcsa szűcs	709,	479,	910
Furcsa tolvaj	329,	271,	822
Furcsa végrendeletek	101,	108,	749
Furcsa végrendelet	288,	241,	811
Furcsa, de igaz	965,	604,	964
Füle is van	268,	231,	806
Fülemüle-szokás	946,	597,	961
Gazdasági ügyek	437,	330,	848
Gonosz csalatkozás	445,	335,	850
Gonosz csont a diák	166,	158,	772
Gonosz kategória	467,	346,	855
Gonosz számadás	711,	480,	911
Grammaticae rossz, de practice helyes	540,	383,	872
Gróf X. X. Zemplén megyebeli Velejte helységében...	400,	309,	839
Gróf Y-nak Flinkflank angol telivér...	657,	449,	898
Gyermeki aggodalom	736,	491,	916
Gyónó cigány	202,	180,	784
Gyönyörű vigasztalás	956,	601,	963
Gyórka, ne pupáj!	688,	467,	905
Gyors elhatározás	980,	610,	967
Gyors kocsis	594,	412,	884
Győrött olvasható ez ...	218,	187,	789
Ha én nem volnék	724,	486,	913
Ha erős, ne igya kend!	326,	269,	821
Ha felköti magát	616,	424,	888
Ha már meg kell lenni	169,	161,	773
Ha nem fehér, fekete	321,	267,	820

Ha valamit nem nézne	816,	529,	934
Ha volna	196,	177,	782
Halottak beszéde	141,	143,	764
Halotti beszéd	153,	150,	768
Halottkémlési bizonyítvány X. községben	494,	359,	862
Hamlet apjának a lelke	470,	347,	856
Haragszol szolgál?	97,	102,	747
Harangöntés	556,	391,	876
III-dik Noé	554,	390,	875
Hasonlatok a házasságról	19,	18,	720
Haszonbérletkiadás következtése	509,	366,	865
Haydn correspondentíája	38,	29,	725
Hazajött a cigány katona...	585,	407,	882
Háború-szónoklat	123,	129,	757
Hány a liba	360,	288,	830
Hányat tojik a pityer?	600,	415,	885
Háromszék	146,	146,	765
Háromszor voltam már az oltár előtt ...	51,	38,	728
Hát csak azt a felét	866,	557,	944
Hát mi jót hozott kend...	480,	352,	859
Hát te, Mari...	547,	387,	874
Hát üssem?	263,	227,	805
Hátul jön a búza	677,	461,	903
Házasság hajtóvadászatképpen	222,	191,	790
Házasság, amibe úgy jön bele az ember, hogy maga sem veszi észre	223,	193,	790
Házassági alkudozás	954,	600,	962
Helyes gyógyszer	951,	599,	961
Helyes viszony	485,	355,	860
Hetyke cigány	358,	287,	829
Hibás arckép	859,	555,	943
Hiteles tanú	706,	477,	909
Hivatalosan	325,	269,	821
Hírlapi kacsák	713,	481,	911
Hja-jah	441,	333,	850
Hogy árulja el magát?	655,	446,	897
Hogy csinálják azokat az ágyúkat...	729,	488,	914
Hogy ez a két ló...	660,	452,	899
Hogy ráfogják	596,	413,	884
Hogy szedte rá a szász fuvarost az örmény	877,	567,	947
Hogy tett szert a diák dinnyére?	515,	369,	866

Hogyan fogott a cigány farkast	990,	619,	969
Hogyan fogta meg a székelly a medvét elevenen	985,	612,	968
Hogyan járt urambátyám	520,	372,	868
Hogyan vitte haza a csósz a farkast elevenen	987,	615,	969
Hol járt az esze	489,	357,	861
Hol kezdjem meg?	343,	280,	825
Hol lakik...	592,	411,	884
Hol volt, domine...	766,	505,	923
Hol volt, hol nem volt ...	3,	38,	716
Hosszú prédikáció	154,	150,	768
Hullnak a vitézek	571,	399,	879
Huszárcsíny	621,	427,	889
Huszármentség	756,	500,	920
Huszárszámítás	805,	523,	932
Huszártréfa	443,	334,	850
Húsvéti öntözés	220,	189,	789
Húség a halálig	978,	609,	967
Iccen-priccen	905,	579,	953
Igaz esküvő	929,	589,	957
Igazán igénytelen lakás	823,	536,	935
Igazságszolgáltatás en miniature	8,	2,	718
Ijedtség ellen	347,	282,	826
Ikrek	909,	581,	953
„Ilka” opera előadása után ...	21,	19,	721
Ilyenforma féreg	780,	511,	926
Ilyenforma kuriózum...	217,	187,	788
Indirekt megtisztelés a sörházban	924,	587,	956
Irodalmi furcsaságok	759,	501,	921
Ismeretség	145,	146,	765
Ismerős asszonyosság	827,	537,	936
Isznak-e theát?	779,	511,	925
Itt az ész feleség	848,	549,	941
Itt-ott furcsán megy a szegény diákok dolga...	837,	543,	938
Ígéret	973,	607,	966
Írjon nekem, ügyvéd úr...	662,	452,	899
Jancsó és a tisztelt publikum	790,	516,	928
János bácsi	359,	287,	829
János béres irgalmatlanul verte feleségét...	559,	393,	877
János, nem tudna kend egy kis tüzet adni?...	762,	502,	922
Jó biztatás	395,	308,	838
Jó diák	511,	367,	866

Jó felfedezés	383,	302,	835
Jó felfogás	302,	257,	815
Jó gazdálkodás	484,	354,	859
Jó helyre utasították	454,	340,	853
Jó ítélet	789,	515,	928
Jó kifogás	332,	273,	822
Jó kívánás	936,	593,	959
Jó mentés	419,	319,	844
Jó mentés	532,	378,	870
Jó mondások	238,	207,	797
Jó multság	492,	358,	861
Jó orvosság	578,	403,	881
Jó ötlet	340,	279,	825
Jó recipe	179,	167,	777
Jó reggelt	761,	502,	922
Jó rend	915,	583,	955
Jó számítás	458,	341,	854
Jó tanács	675,	460,	903
Jó tanács	890,	573,	950
Jó tanács	916,	584,	955
Jó utak	252,	216,	801
Jó vágás	320,	267,	820
Jójcákát kívánok	682,	464,	904
Jókor is lesz!	105,	113,	750
Jól értette	424,	321,	845
Jól talált arckép	968,	605,	965
Jómódú házhoz jut kosztba...	843,	546,	939
Jónás meg a cethal	155,	151,	769
Jubiláris ünnepély	551,	388,	875
Jurátus	303,	258,	816
Jurátusi kaland	534,	379,	871
K. szabómester...	12,	14,	719
Kanásztörvény	757,	500,	921
Katarakta	535,	380,	871
Kedve szerint	595,	413,	884
Kedvem szerint	415,	317,	843
Kedves Júlia! állhatatosságodért...	546,	386,	874
Kedves küldemény	451,	338,	852
Kegyes tanács	473,	348,	857
Kegyetlen tromf	807,	524,	932
Kend sem jobb a Deákné vásznánál	273,	234,	808

Keserű kenyér	298,	252,	814
Ketten	901,	578,	952
Kettő egy ellen	640,	437,	893
Kettős vásár	314,	263,	818
Kevés nyereség	413,	316,	842
Kevesebb egy betűvel	412,	316,	842
Kérdé gróf Erdődi...	663,	454,	899
Késő beleszólás	368,	293,	832
Késő felelet	251,	215,	801
Két fiatalember, kinek egyike nagyon dadogott...	852,	552,	941
Két magyar lapszerkesztő...	43,	33,	726
Két részeg	258,	226,	803
Két úri szomszéd összeszólalkozván...	667,	456,	901
Két utazó cigány...	588,	409,	883
Két vadember	438,	331,	849
Kétséges állapot	917,	584,	955
Kétségtelen!	739,	492,	917
Ki az a tekintetes vármegye?	778,	510,	925
Ki az, kinek bemutatásunk...	782,	512,	926
Ki ismeri jobban a bibliát	331,	272,	822
Ki kell rostálni	604,	418,	886
Ki mondta?	918,	585,	955
Ki tehet a szomjúságról?	150,	149,	767
Ki tette a mesterlövést	988,	616,	969
Ki tette koldussá	607,	420,	887
Ki tudja, ki miért imádkozik?	719,	484,	912
Ki vagy? hová mégy?	564,	396,	878
Kimerítő bírálat	173,	164,	775
Kínálási mondatok	228,	198,	792
Kínjában versel	242,	210,	798
Kire marad a kis ködmen?	98,	104,	748
Kis botlás	136,	139,	762
Kis félreértés	487,	355,	860
Kisasszony, a csizmám!	681,	463,	904
Kisbíró	403,	311,	840
Kiszámított vigasztalás	903,	578,	952
Kit ditnó	570,	399,	879
Kitalálta a diák	560,	393,	877
Kocsis utasítás	490,	357,	861
Koldus és gazda...	394,	307,	838
Kollégák	488,	357,	860

Komlókert jelenet	631,	432,	891
Komoly fontosságú filológiai észrevétel	541,	383,	872
Kompendium	643,	438,	894
Korteszbeszéd	144,	145,	765
Kölcsön kamat nélkül, s annak pontos visszafizetése	499,	361,	863
Kölcsönös megismerkedés	714,	481,	911
Kölcsönös szerencse	318,	266,	819
Könnyen bánik az idővel	423,	321,	845
Körbe-lövés	182,	168,	778
Körülírások	256,	224,	803
Köszöntet a császárral	74,	58,	734
Közégszállás	891,	574,	950
Kritika	969,	606,	965
Krumplilelés	904,	579,	953
Kutyakombináció	749,	496,	919
Kutyapróba	694,	471,	907
Kutyó-e?	209,	184,	786
Különféle nemei a fájdalomnak	486,	355,	860
Különös mentegetés	754,	499,	920
Különös ok az iskolába járásra	813,	527,	933
Különös ragály	861,	555,	943
Különös udvariasság	304,	258,	816
Lakonikus felelet	791,	516,	928
Lássuk már a medvét!	135,	138,	762
Látlak, német	168,	160,	773
Látod-é?	900,	577,	952
Legnagyobb pénz	384,	302,	836
Legrégibb magyar adoma	293,	249,	813
Legújabb párisi és szalontai divat	433,	328,	847
Legújabb találmány	561,	394,	877
Lelkecském, volt-e piros szalag...	702,	476,	909
Lelkiismeretes becslés	963,	604,	964
Lelkiismeretesség	673,	459,	902
Lelki vigasz	351,	284,	827
Levelt ír szülőinek a diák...	838,	543,	938
Logikai egymásután	913,	583,	954
Lopott süveg	379,	300,	835
Lord Maxwell ...	41,	32,	726
Lovat árult a vásáron...	240,	208,	797
Lová tettem a németet	309,	260,	817
Ma nekem, holnap neked	267,	230,	806

Maga kenyereén szegődött...	665,	455,	900
Magyarázta a melléknevek hajlítását...	406,	313,	841
Magyarázza hathatósan a hangjegyeket...	844,	546,	940
Majd kiteremtjük	831,	539,	937
Majd leszolgálja	950,	598,	961
Majd magyarul	121,	128,	757
Majd rátalál	869,	559,	945
Marhavásár	932,	590,	958
Már csak bejárom ezt a Pestet...	569,	398,	879
Más a kés, más a kasza	365,	291,	831
Másik sajtóság...	226,	196,	791
Máskor bort hoztak a munkásoknak...	787,	514,	927
Másnak fizet elő	808,	525,	932
II. Gusztáv, svéd király ...	59,	43,	730
Másutt	211,	185,	787
Mátyás király kapál	78,	61,	736
Mátyás király lustái	80,	66,	737
Meg kell a tudománynak adni az árát	758,	500,	921
Megállj, varga!	282,	239,	810
Megfordított életpályák	860,	555,	943
Meggondolt szórakozás	938,	594,	959
Megint egy rágalom a krinolin ellen	679,	462,	903
Megkente biz az	908,	580,	953
Megkínálta vele	602,	417,	886
Megszokta már	796,	519,	929
Megtörtént...	544,	385,	873
Megtudták, hogy a „Nagy Tükör” szerkesztőségének...	434,	329,	847
Megváltozott a természet rende	190,	73,	780
Melyik a legjobb víz?	615,	424,	888
Melyik jár jól?	466,	345,	855
Menjünk; tíz az óra...	774,	508,	924
Mentében	330,	272,	822
Még azon időben, mikor a diák diák volt...	858,	554,	943
Még egy színházi rébusz	715,	482,	911
Méltó kétkedés	676,	461,	903
Méltó ok	794,	517,	929
Mély gyász	893,	574,	950
Mérmöki lépés	417,	318,	843
Mért soványak a kígyók?	670,	457,	901
Mi a csillagvizsgáló?	497,	360,	863
Mi az a kevés idő?	871,	560,	945

Mi az oka...	928,	589,	957
Mi baj?	828,	538,	936
Mi csak egy roppant egésznek...	735,	491,	916
Mi hír otthon?	253,	216,	802
Mi jut eszedbe, töltetlen puskával...	728,	488,	914
Mi segít a háborúban?	128,	133,	759
Mi szeretne lenni	964,	604,	964
Mi van négy szem közt?	692,	470,	906
Mi volt hát?	106,	113,	751
Miből lesz a háború?	45,	34,	727
Micsoda baj érte Gergő bácsit	431,	327,	847
Micsoda hegyről...	496,	360,	862
Midőn a leckeórát pipázgatá...	664,	454,	900
Miért mondják az unalmas látogatónak: „sodorjunk madzagot!”	508,	365,	865
Miért mondják azt, hogy a tót nem ember?	292,	248,	812
Miért sírsz fiacskám...	388,	304,	837
Miféle pata?	845,	547,	940
Miként lett a diák szűk köpenyegje bő	745,	495,	918
Mikor a szivar használata...	398,	309,	839
Mikor Aurelian Resapha várost ostromolta...	525,	375,	869
Mikor nemrég Shakespeare Machbethje...	651,	444,	896
Mikoriban Szerdahelyi Kálmánnak...	650,	443,	896
Milyen egészséges eszejárása van...	786,	514,	927
Milyen itallal melegítheti föl magát télen az ember?	874,	561,	946
Milyen tinta kell hát?	825,	537,	935
Mint kapitány uram	870,	559,	945
Mire való az orvos?	835,	542,	938
Mit ki nem gondol a diák	335,	276,	823
Mit lehet legkönnyebben felejtetni?...	785,	513,	927
Mit nem iszik a huszár háborús időben?	795,	518,	929
Mit nevezünk nyereségnek?	456,	340,	853
Mit szokott, édesem, reggelizni...	850,	551,	941
Mit vár itt?	864,	556,	944
Mondott valamit	341,	279,	825
Most nyújtóztatják	815,	528,	933
Műkedvelők	134,	137,	761
N. faluban a lelkész...	476,	350,	858
N. Sz ...ben mintegy harminc év előtt...	46,	36,	727
Nagy bajok, kis gondok	430,	323,	846
Nagy barátság	911,	582,	954

Nagy divat volt egy időben...	446,	336,	851
Nagy ijedség	428,	323,	846
Nagy kényelem	747,	495,	918
Nagy kényelem	949,	598,	961
Nagy különbség	328,	270,	821
Nagy különbség	533,	379,	871
Nagy megbántás	683,	465,	904
Nagy nyereség	113,	119,	754
Nagy örökség	187,	172,	779
Nagy Péntek Nagy Szombatra	385,	303,	836
Nagy purizmus	873,	561,	946
Nagy rivalitás	716,	482,	912
Nagy szél van, János...	784,	513,	927
Nagy szerénység	687,	467,	905
Nagy szórakozottság	744,	494,	918
Nagy szórakozottság	806,	523,	932
Nagy veszedelem	122,	128,	757
Nagyon drága	957,	601,	963
Nagyon is használt	826,	537,	936
Nagyravágás	582,	406,	882
Napszámba váraкоzik	593,	411,	884
Ne bántsd a magyart!	581,	405,	881
Ne suttoгj, feleség	630,	432,	891
Nehéz arra megfelelni	962,	603,	964
Nehéz grófok	738,	492,	916
Nehéz terv	967,	605,	965
Nekem hoztál valamit?	30,	26,	723
Nekem úgy tetszik...	510,	366,	865
Neki aratása van	614,	424,	888
Nem!	120,	127,	757
Nem a szerzett, de a megtakarított...	772,	507,	924
Nem ér biz az a himlőoltás...	703,	476,	909
Nem igazi, hamis	885,	571,	949
Nem is gondolná az ember	937,	593,	959
Nem is lesz az igaz	108,	116,	752
Nem jó az ingyen	414,	316,	843
Nem jó diéta	177,	166,	776
Nem mindegy akár elöl, akár hátul	750,	497,	919
Nem nekem kell	178,	166,	776
Nem találjátok Száldobágyot Száldobágyban	162,	155,	771
Nem teszi az ablakába	627,	430,	890

Nem tud a visszhangunk németül	411,	315,	842
Nemcsak tavasszal, hanem télen is	721,	485,	913
Nemrég azt olvasta a világ...	652,	444,	896
Nemrég egyik hírlapszerkesztőhöz...	648,	442,	895
Nemrég Párisban ...	49,	37,	728
Nemrégiben egy mű jelent meg Bécsben ...	52,	39,	728
Nemzeti büszkeség	865,	557,	944
Nevezetes gazda	737,	491,	916
Négy évszak	927,	588,	957
4-szer nyolc annyi, mint 8-szor 4	722,	486,	913
Néhai Veszprémi Pál...	628,	431,	891
Némely alföldi és székely fogadóra...	239,	208,	797
Német és magyar diák	235,	206,	796
Népes összeírás	597,	413,	885
Nézze meg magát	934,	592,	958
Nincs szebb a szabatosságnál!	799,	520,	930
No Pista, itt hagyott urad...	501,	362,	863
Nővásár	717,	483,	912
Nyelvbottlás	792,	517,	929
Nyelvismeret	674,	460,	902
Nyilvános köszönet	925,	587,	957
Nyolcgarasos instancia	818,	530,	934
Obsitos válasz	821,	535,	935
Oché! Oché!	333,	273,	822
Óhajtott házi barát	889,	573,	950
Okos bolondság	919,	585,	955
Okoskodás	880,	569,	947
Oláhfalvi asszony	641,	437,	893
Orrkészlet	892,	574,	950
Orvosi előadás	955,	600,	962
Ott már nem	751,	497,	919
Óra meg óra közt is van különbség	536,	380,	871
Őn Heves megyei, nemde?...	768,	506,	923
Önfeláldozás	945,	597,	960
Örökélet-esszencia	972,	607,	966
Örökös megemlékezés	912,	582,	954
Óreg férj...	730,	489,	915
Ölön vette	948,	598,	961
Ószinte barát	939,	594,	959
Ószinte szó	743,	494,	917
Palóc észjárás	104,	112,	750

Palóc házasság	224,	194,	791
Palóc mondás	656,	449,	898
Palóc mondás	862,	556,	943
Panaszkodott egy agg nőtlen...	392,	306,	838
Panni néni már az ötvent jóval meghaladta...	529,	377,	870
Parasztlaszony...	881,	569,	948
Parlagi poéta	172,	163,	774
Passzus nélkül	603,	418,	886
Patkányméreg	404,	312,	840
Pál iddógált a korcsmában...	369,	294,	832
Pályakérdés	979,	610,	967
Pályázat és jutalomkitűzés	432,	327,	847
Páratlan flegma	272,	233,	807
Pecalt uram	100,	106,	748
Pedig jól mondta	421,	320,	844
Pedig nem szedte rá	296,	251,	814
Penna vagy kalamus	572,	400,	880
Perge asine	180,	167,	777
Petőfőről	83,	79,	740
Péter diák egyszer mappázott...	399,	309,	839
Préda fiú	377,	298,	834
Pro quem?	373,	296,	833
Pupuk úrnak egy igen egyűgyű...	856,	553,	942
Pythagoras azt állította...	522,	373,	868
Quiproquo	111,	118,	753
Rabszolgai okoskodás	921,	586,	956
Rászedett uzsorás	11,	13,	719
Rátartó úr	539,	382,	872
Rátóton valamit vétett a kovács ...	67,	46,	732
Regény levelekben	6,	10,	717
Rektor úr kamráját egy tolvaj éjjel...	763,	503,	922
Rettenetes nagy ázsió	760,	502,	921
Régen sokkal több lengyel jött...	500,	361,	863
Régen volt ez	689,	468,	906
Régi fogalmak	40,	31,	725
Régi nemzetség	690,	469,	906
Régi ruhák	409,	314,	841
Régi török diplomáciai stílus	899,	577,	952
Rétyi Miska...	565,	396,	878
Ritka adat	24,	20,	721
Ritka ügyesség	495,	360,	862

Romlott óra	809,	525,	932
Rossz atyafiság	367,	292,	831
Rossz csizmák	310,	261,	817
Rossz kívánság	812,	527,	933
Rossz szegődés	598,	414,	885
Róka fogta csuka, csuka fogta róka, varga fogta mind a kettő	71,	54,	733
Rövid várakoztatás	922,	586,	956
Rövidet húzott	878,	568,	947
Rusztan egyszer ...	69,	47,	732
Sajátságos a magyar nyelvben...	225,	196,	791
Sajátságos lelhely	910,	581,	954
Sajátságos végrendelet	29,	25,	723
Sajátszerű nyereség	935,	592,	958
Sándor cár a magyar hölgyekről	86,	81,	741
Segélyhívás	883,	570,	948
Segített rajta	271,	233,	807
Semmi különös	7,	11,	717
Sietség	151,	149,	767
Sok helyütt megvan az a helytelen szokás...	579,	404,	881
Sok Sz. István napokat...	386,	304,	836
Sokkal titokteljesebben ...	215,	186,	788
Sorsát senki ki nem kerülheti	710,	479,	910
Só és paprika	269,	231,	807
Statisztikai adatok	140,	143,	763
Státuszgazdász	250,	215,	801
Sus	339,	278,	824
Szabad és illendő	353,	285,	828
Szállj le, hági fel	625,	429,	890
Szárdellamártás	311,	261,	817
Száz kifejezés a verekedésre	229,	199,	792
Szeget szeggel	425,	321,	845
Szegény tatár	291,	247,	812
Szegény Ypszilonnak...	781,	512,	926
Szegények orvosa	261,	227,	804
Szegődtetés	984,	612,	968
Személyválogatás	680,	463,	904
Szent István napján a csíkszéki székely...	479,	352,	858
Szerencse-szerződés	307,	259,	816
Szerencsefia	894,	575,	951
Széchenyi	88,	82,	742

Székely harag	207,	183,	786
Székely nők	208,	184,	786
Székely szó!	612,	423,	888
Székelyeknek szavukjárása...	478,	351,	858
Szép búcsúztató	361,	289,	830
Szép büntetés	336,	277,	823
Szép fordítás	234,	205,	795
Sziléziai bor	623,	428,	890
Szintén egy másik templomos...	549,	387,	874
Szófogadás	469,	346,	856
Szolgálati készség	346,	282,	826
Szórakozottság	319,	266,	820
Szórakozottság	448,	337,	851
Szórul szóra	642,	438,	894
Szörnyen szedtevedtézük ...	47,	36,	727
Szörnyű fenyegetés	943,	596,	960
Született diplomata	888,	572,	949
Tabula septemtrionalis	236,	206,	796
Találós mese	504,	364,	864
Talány	506,	364,	864
Tanuljunk csizmadiául	634,	434,	892
Tapasztalás után	846,	547,	940
Társas életi szemle	1,	7,	715
Té is...	323,	268,	820
Tell Vilmos pápaszemmel	42,	33,	726
Természetes ok	981,	611,	967
Tetten kaptak egy vásári bicskást...	752,	498,	919
Tévedés	260,	226,	804
Tiszteletes uram...	548,	387,	874
Titulus és vitulus	350,	284,	827
18 gyerek	381,	301,	835
Tom Pouce-t ...	4,	49,	716
Totum pro parte	944,	596,	960
Tót naptár...	583,	406,	882
Töklámpák	601,	416,	885
Török adoma	465,	345,	855
Törvényszéki jelenet	114,	119,	754
Tragikus hatás	17,	17,	720
Tripla veszedelem	574,	400,	880
Tromf	112,	118,	753
Tromf	455,	340,	853

Tudja a módját	313,	263,	818
Tudjuk már	139,	142,	763
Tudsz-e írást...	502,	362,	864
...tum	375,	297,	834
Túzkohajtás	181,	167,	777
Tűz ellen való csálhatatlan és olcsó biztosítás	755,	499,	920
Ugyan hogy tudsz ily ócska...	773,	507,	924
Ugyan hol megy már a conscriptio...	661,	452,	899
Ugyan hol találkozhatnánk ...	48,	36,	728
Ugyan urambátyám, miért nem csináltat pincéjében...	800,	520,	930
Ugyancsak ezzel történt...	830,	539,	937
Ugyanezen magyar milliomossal...	447,	336,	851
Uram öcsém...	462,	343,	855
Uszkar	416,	317,	843
Úgy kell apámnak	635,	434,	892
Új Diogenész	9,	12,	718
Új gazda...	783,	512,	926
Új mérgezési mód	930,	590,	957
Új pénzben	797,	519,	930
Új vezényszó	958,	601,	963
Úri jutalom	452,	339,	852
Útbaigazítás	879,	569,	947
Ügyes visszatorlás	305,	258,	816
Ügyvédi felvilágosítás	610,	421,	887
Ügyvédi számla	306,	259,	816
Úlj ide a térdemre...	733,	490,	915
Vad guba	201,	180,	784
Vadászkaland	960,	602,	963
Vagy, vagy	926,	588,	957
Vak agár és látó mopszli	184,	169,	778
Valakit kiraboltak...	857,	554,	942
Valami gyapotültetvényesnek ...	50,	37,	728
Valószínű	464,	344,	855
Valószínű jövődőlés	555,	390,	876
Van egy bizonyos városban ...	35,	28,	724
Van nekem olyan kövér disznóm...	517,	370,	867
Van-e ijedség ellen való orvosságod...	503,	363,	864
Variációk e szó felett „kapni”	246,	213,	800
Vállalkozási szellem	27,	23,	722
Válogatott kitételek	708,	478,	910
Váltott kutya	280,	238,	809

Várjon egy kissé	355,	286,	828
Városi asszonyság ...	36,	29,	724
Városi gazdasszony	902,	578,	952
Vendéglőbe megyen egy este...	841,	545,	939
Vendégszeretet szabályozása	245,	213,	799
Veres orr	609,	421,	887
Veszedelmes fogadás	700,	474,	908
Véleménykülönbség	976,	609,	966
Véletlen találkozás	833,	540,	937
Véren szerzett szabadság	147,	146,	765
Vigasztalás	959,	602,	963
Vigasztaljon meg már, nt. esperes úr...	526,	376,	869
Visszavágás	632,	433,	891
Víg élet	895,	575,	951
Volkmann trióját...	646,	441,	895
Volt egy palóc inasom...	701,	475,	908
Wunderlich	611,	422,	887
X. és Y. kereskedési cége...	769,	506,	923
Yankee puff	33,	27,	724
Zrínyi Miklós adomája	85,	80,	741
Zsivány	265,	229,	806

NÉVMUTATÓ

(A dőlt számok a jegyzetekben előforduló nevekre utalnak.)

- Abd-el-Kader 27, 654, 723
Ábrahám, pátriárka 151, 229
Adorján Boldizsár 660
Alboni, Marietta 26, 723
Alvinczy József 633
Andrád Sámuel 637, 670
András, II. I. Endre, II.
Angyal Bandi 327, 328
Antisztenész 400, 880
Apañ Mihály 116
Arago, François-Dominique 756
Arany János 666, 673, 686, 687,
707, 900
Ardeleanu, G. 638
Árpád, vezér 249
Artaxerxész, I. 880
Aszalay János 442, 896
Aurelianus, Lucius Domitius 375,
869
- Bach, Alexander 669, 695
Ballagi Mór 200, 793
Bán Imre 634, 672
Barta János 708
Bechstein, Ludwig 763
Bellmann, Carl Michael 43, 730
Bem József 644, 645
Bergheer (búvész) 11, 650, 717
Bernát Gáspár 654, 682
Birch-Pfeiffer Karolina 740
Bisterfeld 672
Bisztray Gyula 623
Bodolai János 400
- Bornemisza Péter 673
Braunecker-Schäffler 12, 650
Bru (tolmács) 35
Buzinkay Géza 710
- Chateaufeuf 35
Cicero, Marcus Tullius 297
Csalóka Péter 87-95, 633, 656,
663, 673, 674, 695, 743
Csokonai Vitéz Mihály 663, 769
- Damjanich János 644
De La Grange 650, 722
Deák Ferenc 442, 895
Decsy Sámuel 842
Dezsényi Béláné I. Szemző
Piroska
Dickens, Charles 702
Dienes Lajos 683
Donizetti, Gaetano 723
Doppler Ferenc 721
Döbrentei Gábor 637
Dömötör Sándor 685, 702
Dugonics András 637, 695
Dumas, Alexandre, id. 376
- Eckhardt Sándor 705
Egressy Gábor 443
Endre (András), II. 51, 733
Eperjessy Kálmán 670
Erdélyi János 633, 665, 673
Erdész Sándor 673, 973

Faludi Ferenc 636
Fábián István 693
Fábián Pál 713
Fáncsy Lajos 761
Ferdinánd, V. 642
Ferenc József, I. 642
Ferenc, I. 642
Ferriol d'Argental 34, 35
Festetics Leó 625, 653
Filepp Antal 980
Fogarasi János 201, 793
Foureaux (atléta) 558
Frankenburg Adolf 639
Frigyes Vilmos, IV., (Hohenzol-
lern) 724
Frigyes, I., (Barbarossa) 632, 716

Gaál György 636
Gál János 702
Galeotto, Marzio 51, 669, 733
Galilei, Galileo 218
Gömöri Frigyes 656
Görgey Arthur 644
Gramada Lívia 638
Grill (operaénekes) 652
Grozescu, I. 638
Gusztáv, II., svéd király 43, 657
Gutzkow, Karl 720
Guyon Richárd 644
György Lajos 629, 637, 666, 670,
674, 687, 703, 704, 746
Gyulai Pál 653, 660, 928

Haimer, Bernhardt 717, 718
Halm, Friedrich 761
Hankiss János 637
Hatvani István 671-673, 738
Haydn, Joseph 29, 655
Haynau, Julius Jakob 643
Heckenast Gusztáv 660, 661, 668,
677, 681, 690

Hegedüs Lajos 637
Hentzi, Heinrich 720
Hirschfeld, Johann Baptist 761
Holosovszky Imre 673
Horatius Flaccus, Quintus 205,
774, 795
Horhi Mihály 169, 778
Horváth János 636
Hugo, Victor 740

Iancu, Avram 534, 934
Illés, próféta 595
Istvánovits Márton 667
Izsák (Ábrahám fia) 229

Jancsó Pál 516, 928
János, Szent (Nepomuki) 829
Jelacic, Iosip 643
Józsa György 663
József, II. 342, 747
József nádor 642
Juhász László 670
Julow Viktor 634, 672

Kalis, Emil 11, 717
Károly Teodor (Sulzbachi) 610
Károly, XI., svéd király 458
Katona József 31, 32, 685
Kazinczy Ferenc 637
Kemény Farkas 644
Kerekgyártó Árpád 696
Kerényi Ferenc 693, 709, 713
Király István 623, 705, 706
Király Károly 138
Kis János 637
Kisfaludy Károly 702, 740
Kisfaludy Sándor 702
Kiss Iván János 763
Koháry Istók 530, 531
Kolumbán József 672
Kömölőssy Ferenc 740

- Kónyi János 636, 637, 674-676, 746
- Korompay H. János 636
- Kossuth Lajos 643
- Kovács Ágnes 667, 674, 751, 980
- Kovács Ferenc 703
- Kovács Miklós 431
- Kováts (mérnök) 675
- Kozma Vazul 625
- Kölcsey Ferenc 465
- Kranz (karmester) 29
- Kriza Ildikó 667, 710
- Kriza János 710
- Kulcsár Adorján 624
- Laborfalvi Róza 650
- Lajos, XIV. 577, 952
- Lakatos László 634
- Landerer Lajos 690
- Láng Ádám 761
- Latour, Theodor 643
- Laudon, tábornok 736
- Leiningen-Westerburg Károly 644
- Lengyel Dénes 623, 629, 673, 674, 685, 706, 707, 980
- Lobo, Hieronimus 676
- Luther Márton 537
- Margócsy József 635, 672
- Mária Terézia 115, 634, 642
- Maróti Lajosné 751
- Mátyás Dénes 709
- Mátyás, I. 51, 52, 54, 55, 57-60, 66, 245, 246, 634, 662, 668, 669, 733, 812
- Mauro Cordato, Scherielis Alexander 727
- Megyeri (színész) 139, 140, 533
- Mezey László 638
- Miklós József Rafael 635, 980
- Mikszáth Kálmán 623, 634, 705, 708
- Mohamed, IV. 952
- Molnár Albert 672
- Molnár János 676
- Molnár József 708
- Motesiczky Mór 642
- Mózes 595
- Murillo, Bartolomé Estéban 495
- Musztafa, II. 34, 727
- Nagy Dezső 672
- Nagy Gábor, O. 634, 672
- Nagy Ignác 637
- Nagy István (színész) 76-79, 739
- Nagy Miklós 623, 693, 706, 707, 709, 713, 980
- Napóleon, I. 644, 729
- Napóleon, III. 41
- Németh Béla 670
- Newton, Isaac 218
- Noé 151
- Oláh Miklós 670
- Oltványi Ambrus 623, 639
- Pákh Albert 625, 653, 660
- Paládi-Kovács Attila 711
- Pálffy Albert 639
- Papp János 673, 971
- Pepita, Oliva 125, 756
- Péter Zoltán 623, 706
- Péterfy László 623, 706
- Petőfi Sándor 79, 636, 663, 701, 702, 740
- Pintye Gregor 165
- Pouce, Tom 9, 650, 651, 716
- Prielle Kornélia 896
- Priessnitz, Vencel 715
- Radetzky, Johann 643

Raglan, lord 727
Raimund, Ferdinand 760
Rejtő István 623
Rónay László 711
Rossini, Gioacchino 723, 726

Sámson 272
Sándor István 636, 667, 672-674,
693, 709-711
Sándor Tamás 980
Sándor, I., orosz cár 81, 632, 663,
741

Saphir, Moritz Gottlieb 637
Sárváry Pál 314, 841
Schiller, Friedrich 740
Schmerling, Anton 695
Schöpflin Aladár 678
Schumann (színész) 33
Seneca, Lucius Annaeus 794
Shakespeare, William 444
Simonyi József (obester) 405
Sinay Miklós 391
Slezák (cirkuszigazgató) 558
Sonntag (énekesnő) 26
Sörös Lajos 634
Sótér István 705, 706, 711
Stanesco, M. V. 638

Szacsvay Sándor 842
Szalay Károly 708
Széchenyi István 82, 459, 663, 742
Székely János 633, 634
Szekeres László 623, 639
Szemere Bertalan 716
Szemző Piroska, D. 638
Szeneci Molnár Albert 388
Szentpétery Zsigmond 761
Szepesi Ignác 431
Szerb Antal 702
Szerdahelyi Kálmán 443
Szilágyi István 400
Szilágyi Miklós 980

Szilágyi Sándor 648
Szinyei Ferenc 652, 660, 704
Szirmay Antal 636, 637
Szokolay Viktor 637
Szókratész 880

Tancréd, kereszteslovag 228, 805
Tarka Miska 118
Téglás B. Gábor 635
Telepi György 760
Terentius, Publius Afer 76, 77,
739, 740

Tinódi Lantos Sebestyén 685
Tomory Anasztáz 685
Tomba Mihály 666, 707
Tóth Lőrinc 634
Törő Györgyi, H. 623

Vahot Imre 625, 652
Vajda János 681, 697
Váradai Péter 669
Varjas Béla 636
Vas Gereben 638, 639, 740
Veresmarty Mihály 674
Vergilius Maro, Publius 205, 657,
795

Veszprémi Pál 431
Vissi Gézáné 980
Volkman Róbert 895
Voltaire, François Marie Arouet
35
Vöd Gabriella 708, 709
Vörösmarty Mihály 689, 702, 895
Vulcan, J. 638

Windischgrätz, Alfred 643
Wittelsbach, Otto 716

Zöld Marci 229, 665, 806
Zrínyi Miklós 80, 663, 741

Zsigmond Ferenc 701

KÉPMELLÉKLETEK

A Nagy Tükör. Címlap. (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapesti Gyűjtemény.)

Kakas Márton Albuma. Címlap. (Országos Széchényi Könyvtár.)

Az Üstökös. Címlap. (Akadémiai Könyvtár.)

A Nagy Tükör illusztrációiból:

Legújabb párizsi és szalontai divat (16. l.)

A két huszár. Magyar és porosz (124. l.)

Népszerű értekezés a hangszűről in praxi (109. l.)

Kitűnő tudósunk kedvenc foglalkozásában (192. l.)

Kérem szépen, itt vágnak az emberen eret? (212. l.)

Milyen a fizetés, olyan a szolgálat (216. l.)

Szinpadi jelenet (221. l.)

Az Üstökös első kötetének illusztrációiból:

Hazai löversenyek (6. l.)

Hazai versenyek (15., 16. l.)

Milyennek képzelte... (16. l.)

Czepléden csatlakozik... (46. l.)

Signorina Saltadina (79. l.)

A civilizatio haladása (101. l.)

A szárazföldi tengerész (104. l.)

Rébusz (104. l.)

Aristocratikus hajlamok (117. l.)

1. A szépség betteriája és 2. Czéltáblája (120. l.)

A bohókás előfizetővadászat (150. l.)

TARTALOM

AZ ÖNKÉNYURALOM ELSŐ ÉVEINEK SAJTÓJÁBÓL	5
Pesti Röpívek 1850	7
Déliab 1853	24
Országos Nagy Naptár 1853	41
Országos Nagy Naptár 1854	46
A MAGYAR NÉP ADOMÁI.	
ÖSSZEGYŰJTÉ JÓKAI MÓR. PEST 1856.	51
Anekdoták Mátyás királyról	53
Nevezetes férfiak anekdotái	67
Népmesék	87
Tájadomák	112
Osztályadomák	118
I. Táblabírák	118
II. Katonaadomák	127
III. Színészi adomák	135
IV. Inszurgens, kortes	144
V. Papok, diákok	147
VI. Poéták	163
VII. Orvosok, borbélyok	165
VIII. Vadászkalandok	167
Fajadomák	171
I. Cigány	171
II. Oláh adomák	181
III. Zsidó adomák	183
IV. Székelyadomák	183
Feliratok	185
Népszokások	189
Nyelvsajátság	196
Elegy	204

**A MAGYAR NÉP ADOMÁI. MÁSODIK, 150 ÚJ ADOMÁVAL
BŐVÍTETT KIADÁS.**

ÖSSZEGYŰJTÉ JÓKAI MÓR. PEST. 1857.

A kiadás új szövegei	243
Anekdoták Mátyás királyról	245
Népmesék	250
Tájadomák	251
Osztályadomák	253
I. Táblabírák	253
II. Katonaadomák	261
III. Színészi adomák	265
IV. Papok, diákok	266
V. Poémák	281
VI. Orvosok, borbélyok	282
Fajadomák	284
I. Cigány	284
II. Oláh adomák	291
III. Zsidó adomák	293
Nyelvsajátság	295
Elegy	296
III. Székelyadomák	323
JÓKAI HUMORISZTIKUS ALBUMAI	325
A Nagy Tükör 1856–1858	327
Kakas Márton Albuma 1858	438
AZ ÜSTÖKÖS. HUMORISTICO – BELLETRISTICUS HETILAP. I. KÖTET, 1858.	447
KAKAS MÁRTON NAPTÁRA. OKOS EMBEREK SZÁMÁRA VALÓ KALENDÁRIUM. 1859 (1858).	565
JEGYZETEK	621
Rövidítések	623
Kiadások	625
A Jókai-adomák mennyisége és funkciója	629
Az adomák forrásai	632
Családi örökség	632
Iskolai hatások	634

Kéziratok adomáskönyvek	635
Irodalmi ösztönzések	636
Újságírói gyakorlat	638
Jókai adomái a szabadságharc korából	642
Az udvar és képviselői	642
A szabadságharc hősei	644
Jókai adomái a Bach-korszakban	646
Szerzőségi problémák az első évek sajtójában	646
Pesti Röpívek	648
Remény	652
Déliab	653
Országos Nagy Naptár	656
Vasárnapi Újság	659
A magyar nép adomái c. gyűjtemény	661
Első kiadás	661
Második kiadás	667
Forrásai és rétegei	669
Történeti adomák	669
Népköltészeti elemek	673
A humorisztikus albumok	677
A Nagy Tükör	677
Kakas Márton Albuma	681
Az Üstökös. Humoristico – belletristicus hetilap.	683
Kakas Márton Naptára	690
A műfaj Jókai életművében	692
A kiadványok fogadtatása	696
A kiadványok utóélete	701
Szövegváltozatok	712
Az egyes adomák jegyzetei	715
Függelék	971
Hatvani és Csalóka-elemek egy nyírségi juhász mesekincsében	973
Utószó	980
Címmutató	981
Névmutató	1006
A képmelléletekről	1011

ISBN 963 7719 38 5

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó és az Argumentum Kiadó igazgatója

Felelős szerkesztő: Róbert Zsófia

Kötésterv: Kecskeméti Anna

Műszaki szerkesztő: Cimpián Éva

Terjedelem: 63,5 A/5 ív + 16 oldal melléklet

Szedte az Argumentum Kiadó

Tördelte a CompuScript KKT

Nyomta és kötötte a Zenemű Nyomda Rt.

